

Kitapm ken Raa dɔɔko kiji ute jeege

Kenga New Testament

Contents

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Matiye	1
Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Mark	55
Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Luk	87
Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Jan	143
Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage	183
Maktubm ken Pól raanjin jeege tun Róm ki	240
Maktubm deet deetn ken Pól raanjin eglizn Kórint ki	266
Maktubm k-dige ken Pól raanjin eglizn Kórint ki	290
Maktubm ken Pól raanjin jee eglizge tun taa naan Galat ki	306
Maktubm ken Pól raanjin eglizn Épez ki	315
Maktubm ken Pól raanjin eglizn Pilip ki	323
Maktubm ken Pól raanjin eglizn Kólós ki	329
Maktubm deet deet ken Pól raanjin eglizn Tesalonik ki	335
Maktubm gen k-dige ken Pól raanjin eglizn Tesalonik ki	340
Maktubm deet deet ken Pól raanjin Timote ki	343
Maktubm gen k-dige ken Pól raanjin Timote ki	350
Maktubm ken Pól raanjin Tit ki	355
Maktubm ken Pól raanjin Pilemon ki	358
Maktubm gen Ébrege	360
Maktubm gen Jak	380
Maktubm Pier raanjin deet deet	386
Maktubm Pier raanjin gen k-dige	393
Maktubm Jan raanjin deet deet	397
Maktubm Jan raanjin gen k-dige	403
Maktubm Jan raanjin gen k-mótoge	405
Maktubm gen Jud	407
Kitapm k'danjin Apokalips ken Jan raanjo	410

Kitapm ken Raa doko kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Language: Kenga

Provided by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

ISBN: 978-1-5313-0370-9

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen

Matiye

**Kupm metn taar taadʒeki
doobm gen dooy Labar Jigan
gen Isa al-Masi gen Matiye**

Taar jiga gen Isa al-Masi ken Matiye raanjo se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se bo jeel ok metn Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dokin se. Matiye taad jeege tu do Isa se, naan bo debm ken utu 'tedn kaasn nakgen ken Kitapm Raa dooko ute jeege do dokina taadn se. Taa naan se bo maakj taarin ken naan raan se, daayum naan lee tuun tol taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dokin se maak ki. Kaad ken Matiye raanjo Labar Jigan gen Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakj beege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naade se lee tusu do jee ken Yaudge ey se kic bo naade took okde ute naade. Gen Matiye ki num, Isa bo mel ken lee dooy jeege ute doogina do nakge tun ken Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji ken naade an jeel kokj ko taargen maakj Kitap ken Raa dooko ute jeege do dokin se. Isa se naan bo al-Masi ken Yaudge ing aak kaak kaamin se. Ken naan jaay taadden taa maakj Gaar Raa se, naan deekden do: Raa se naan bo gaarge do naan baagga kohn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakj kitapin ki se Matiye taad metn taar Isan dooy jeege ute taargen jerl jerl goto kaam mii aan goo ken naan dooy jeege do kos ki se (kon 5-7).

Metjil Isa *al-Masi

(Lk 3.23-38)

- 1** Kese bo metjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud do goon *Abraam.
- ² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub do Yakub ooj Juda ute genaangen gaabge*.
- ³ Juda bo ooj Perez ute Zera† do gaangen se Tamar bo konde.
- Perez ooj Esrom. Esrom ooj Aram.
- ⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.
- ⁵ Salmon ooj Booz do ko Booz se ron Raab.
- Booz se bo ooj Obed do ko Obed se ron Rut.
- ⁶ Obed ooj Jese. Jese se bo ooj Gaar *Daud.
- Daud se bo ooj Salomon do mend Uri ki.
- ⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.
- ⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yoram. Yoram ooj Ozias.
- ⁹ Ozias ooj Yotam. Yotam ooj Akaz. Akaz ooj Ezekias.
- ¹⁰ Ezekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Josias.
- ¹¹ Josias ooj Yekonia ute genaangen gaabge
- do kaad ken se bo gaan *Israelge k'tos k'baande bulu taa naan Babilon ki‡.
- ¹² Ken naade baa aan Babilon ki se jaay bo,
- Yekonia ooj Salatiel do Salatiel ooj Zorobabel.
- ¹³ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.
- ¹⁴ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.
- ¹⁵ Eliud ooj Eliezer. Eliezer ooj Matan. Matan ooj Yakub.

*1:2 Genaangen gaabgen se bo ken baado ted taa bee gaan *Israelgen sik-kaar-dio.

†1:3 Naade se rongoe.

‡1:11 Aak 2Gar 24.12-16.

¹⁶ Yakub ooɗ Yusup. Yusup se ɓo gaabm Mari ɗɗ Mari se ɓo ooɗ Isan ken k' - danɗ al-Masi se.

¹⁷ Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-ɗɗ. Ken iin do Daud ki bini k'tɔs k'ɓaanden ɓulu taa naanɗ Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-ɗɗ. Ken naade ɓaan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic ɓo aas metjili sik-kaar-ɗɗ.

Koojɗ Isa *al-Masi

(Lk 2.1-21)

¹⁸ Te ɗoobm gay jaay j'oojɗ Isa al-Masi: koɗ Mari se mend kɛsn Yusup, num ken naanɗ ɓaa te roɗ ki ey sum ɓo, Mari tɛd mendkaama ute tɔɔɗɗ *Nirl Salal. ¹⁹ Gaabm kɛsin Yusup se, debm ken lee tɛd nakge te ɗoobina ɗɗ je an kɔɔɗn metiɗ naan jeege tu eyo. Taa naan se ɓo naan je an rese taa nam 'booy taarde eyo.

²⁰ Kaad ken naan utu iɗɗ saap saap do taar ken se, ganɗ *kɔɗn Meljege Raa maakɗ niɗ ki se teec naaniɗ ki taadɗi ɗɗ: «Yusup, naai se metjil *Daud, ɗɗte ɓeere Mari se ɔkiɗ 'tɛɗn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal. ²¹ Naan se utu 'koojɗ goon gaaba ɗɗ goon se naai an danɗ Isa[†], taa naan ɓo debm utu kɔɔɗn do jeenge maakɗ *kusiɗ ki.»

²² Nakgen paacɗ tɛɗ se, taa taar Meljege Raa taado do ɗɔkiɗ ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki roɗ Ezayi se aanga ɗoobiɗ ki ken ɗɗ: ²³ 'Booyki! Goon mend ken gaaba ɓaa te roɗ ki eyo, utu 'tɛɗn mendkaama ɗɗ koojɗ goono ɗɗ goon se jeege an danɗ Emanuel.[§] Ro Emanuel se je deekɗ ɗɗ: *Raa ute naajege.

²⁴ Ken Yusup jaay iin maakɗ biɗ ki se, naan took taar kɔɗn Meljege Raa taadiɗo se. Gɔɗn se, Mari se naan ɔkiɗ tɛɗn mend-

ina. ²⁵ Num gan naan ɓaa te roɗ ki bini Mari ooɗɗ maak ki. ɗɗ goon j'oojɗ se, Yusup ɗɗiɗ roɗ Isa.

Jee jeel k-dijge ɓaado kaakɗ Isa

2 Isa se j'oojɗ maakɗ geger ken Betleem ken taa naanɗ Jude ki, do Gaar *Ƴɔɗ ki. Ken Isa jaay j'oojɗ se, jee jeel k-dijge iinɗo kaam kaada tookɗo ɗɗ ɓaa aan maakɗ geger ken Jeruzalem ki. ² Ken naade jaay aan se, naade tɔnd metn jeege ɗɗ: «Goon k'j'oojɗ jaay ute kɔsn gaar Yaudge se tap ɓo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijɗ kaam kaada tookɗo ɗɗ naaje k'ɓaado kergɗ naaniɗ ki.»

³ Ken Ƴɔɗ jaay booy taar se, nirlɗ teece taa gaariɗa; bin se ɗɗ jee Jeruzalem ki paac se ɓeere ɔkɗe. ⁴ Gɔɗn se Gaar Ƴɔɗ danɗ tus magal *jee tɛɗn serke Raage tu paac ɗɗ ute jee jeel taadɗ tɔɔkiɗ metn Ko Taar Raa paac ken maakɗ jeenge tu ɗɗ naan tɔnd metɗe ɗɗ: «*Al-Masi do ɗɔkiɗ Raa taad taa koojɗ se tap ɓo, j'an koojɗ gayo?»

⁵ Gɔɗn se, naade terliɗ ɗɗ: «Naan se j'an koojɗ maakɗ geger ken Betleem ken taa naanɗ Jude ki, aan gɔɗ ken do ɗɔkiɗ debm taad taar teeco taar Raa ki raaniɗo ɗɗ:

⁶ *Geger ken Betleem ken taa naanɗ Jude ki se,*

naai kic le maakɗ gegerge tun magal magal ken taa naanɗ Jude ki.

*Taa maakɗ naani ki se ɓo utu ade teecɗ magal ken utu 'tɔɗn *Israel*

*jeemge aan gɔɗ debm gaama se**.»*

⁷ Gɔɗn jaay Ƴɔɗ danɗ jee jeel k-dijge kalɗe ki se, nam kic ɓo jeel eyo. Ken naade aan ɔɗiɗ se, naan tɔnd metɗe ɗɗ: «Ken tap ki se, k-dijɗ se tap ɓo naase aakiɗki nuɗ ki?» ⁸ ɗɗ naan deekɗen ɗɗ: «'Baaki Betleem ki je ɔɗumkiro gɔɗn goono se tak. Ken jaay ɔɗiɗkiroga num,

[†]1:21 Roɗ Isa je deekɗ ɗɗ: Meljege aaj jeege.

[§]1:23 Aak Eza 7.14.

^{**}2:6 Aak Mis 5.1.

'terl 'baakiro 'taadumki gōtina taa maam kic bo m'baa kergn naanin ki.»

⁹ Ken naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gōtn se naade iin baa, ɔ ken naade baa baa se, k-dijn ken naade aak-ino kaam gōtn kaada tookno se, ter teec naande ki daala. K-dijn se tɔɔdde bini baa daar do bee ken goon maak ki se. ¹⁰ Ken naade aak k-dijn se maakde raap sakan.

¹¹ Ken naade aan se, end maakn bee ki ɔ ɔn goono ute kon Mari. Naade erg naan goon ki ɔ tɔɔmin jaay bo naade tɔɔd taa bɔɔndege ɔ edin nakgen bee bee: daab, nakn ooto, ute uubm ootn k'-danin mir se^{††}.

¹² Ken naade iin ɔn Mari sum se, *Raa ɔɔjde maakn nide ki ɔ j'ɔnten terl kaal gōtn Gaar Erɔd ki. Taa naan se bo naade uun doobm kuuy ɔ terl baa taa naande ki.

Yusup ute mendin Mari ɔ goonde aan baa Masar ki

¹³ Ken jee jeel k-dijge jaay iin baa sum se, kɔdn Meljege Raa kalan baado taad Yusup ki maakn nin ki ɔ: «lin ute mendi ɔ uun goono aan 'baaki taa naan Masar ki. Ing gōtn naane bini maam m'ai taad jaay bo som naai ade terle. Bere, Gaar *Erɔd se je je goono taa an tɔɔɔ.» ¹⁴ Maakn nɔɔr ki se sum bo, Yusup iin ute mendina uun goono ɔ aan baa taa naan Masar ki. ¹⁵ Naan ting gōtn naane bini Gaar Erɔd ooyo. Nakn se aan doobin ki aan gɔɔ ken Meljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dɔk-in ɔ: *Maam m'dan m'ɔɔdo goonum gaaba naatn taa naan Masar ki.*^{‡‡}

***Erɔd tɔɔl gaan seemgen maakn naan ken Betleem ki**

¹⁶ Kaad ken se Erɔd utu zere; ɔ naan ken se naan baado jeel ɔkga metina ken jee jeel k-dijge derlin derl se, gōtn se naan maakn taarin makɔn. Naan und kulu ɔ num gaangen gaabgen ɔndo do baar di ki jaay bɔɔyɔ bɔɔy paacn ken maakn geger ken Betleem ki ute maakn naangen ces ki ces ki se, k'tɔɔlde paac. Taa baar di ese se tum te kaadn ken jee jeel k-dijge taad Erɔd ki gen k-dijn naade aakino. ¹⁷ Bin bo, nakn se aanga doobin ki aan gɔɔ ken debm taad taar teeco taar Raa ki, ron Jeremi, taaddeno do dɔkin ɔɔ:

¹⁸ *K'booy nɔɔ eem maakn naan Rama ki jeege tɔɔyɔ ɔ eem nɔɔ dena. Kese Rasel bo eem taa geninge, naan k'selin kic bo daar eyo gen tɔɔyɔ, taa geninge utga.*^{¶¶}

Yusup ute mendina ɔ goonde deet ɔn taa naan Masar

¹⁹ Ken Gaar *Erɔd jaay ooy sum se, kɔdn Meljege Raa taad Yusup ki maakn nin ki kaad ken naan utu taa naan Masar ki. ²⁰ Naan taadin ɔ: «lin ute mendi ɔ uun goono ɔk 'terl 'baaki taa naan *Israel ki taa jeegen ken je tɔɔl goono se, naade ooyga.» ²¹ ɔ Yusup iin ute mendina, uun goono ɔ ɔk terl taa naan Israel ki. ²² Anum ken naan booy ɔ Arkeleɔs ɔsga gaar gen taa naan Jude gɔɔ bubin Erɔd ki se, gōtn se Yusup beere ɔkin gen terl baa taa naan Jude ki. ɔ Meljege Raa taadin maakn nin ki ɔ n'iin baa taa naan Galile ki. ²³ Naan iin baa ing maakn geger ken k'danin Nazaret. Nakgen se aan doobin ki aan gɔɔ ken jee taad taar

^{††}2:11 Mir se kaagn k'tedn uubm ooto ɔ ɔɔn j'ɔt ro deb ken ooyga kooyo taa ruum eyo.

^{‡‡}2:15 Aak Oz 11.1.

^{¶¶}2:18 Aak Jer 31.15.

teeco taar Raa ki taado do dakiin do: *Naan se j'an dajin kod Nazaret.*

Jan-Batist *batiz jeege

(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)

3 Ken kaadin jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu do baag taadn taar *Raa do kod-baar ken taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu do: ²«Terlki maakse taa *maakj Gaar Raa se dooga gooro!» ³Taa Jan se bo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado taarin do dakiin ken do: *K'booy mind deba taad maakj do kod-baar ki do:*

'Daapki doobm Meljege do 'tedinsinki jiga 'toodn tal.^{ss}

⁴ Jan uuso kal k'daapiin ute beekj ginji do dook maakin te kol daara; nakj kosin iimi ute teeje. ⁵Gotn se jeegen iino maakj geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki paac do ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gotn Jan ki. ⁶Naade tood metn *kusiindege naan jeege tu do Jan-Batist batizde maakj ool magal ken k'dajin Jordan se.

⁷ Ken Jan aak *Parizige ute *Sadusege dena baado onin taa naan aden batiz se, naan deekden do: «Aakumki tu wadj-gen ara! Naja jaay bo dejseno taa aki kaan kotn maak-taar Raa ken utu booy do jeege tu se? ⁸Naan ki se, 'tedki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu do naase se 'terlkiga maakse, ⁹do onte 'taadki doki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se ken Raa je kic bo an delin 'tedn gaange Abraam ki. ¹⁰Bere, alpasa se le k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden togn tuun naatn do j'aden toon poodn.

¹¹«Maam se, m'asen batizn ute maane do kese je deekj do naase 'terlkiga

kingse; num gan debm utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jen ki kic bo m'aas gen koddin eyo. Debm ese se bo utu asen *batizn ute Nirl Salal do ute poodo. ¹²Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina do ken naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an tosn komb maakj giijin ki; num tesin se, naan utu an komb maakj pood ken ooy eyo.»

Isa *k'batizina

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³Gotn se Isa iin taa naan Galile ki do baado maakj ool magal gen Jordan ki, baado on Jan taa an batizina. ¹⁴Num Jan se baate tooko, deek Isa ki do: «Maam se, naai bo am batiz ey bo, ter naai bo baado gotn maam ki la!» ¹⁵Isa terlin do: «Borse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tedn nakj ken Raa maakin jen ro ki ute doobina.» Gotn se Jan tooko. ¹⁶Ken Isa k'batizin jaay ooko maakj maane ki sum se, naan ken se sum bo maakj raa doo waj do naan aak *Nirl Raa booyo don ki tec aan goo deere. ¹⁷Do gotn se k'booy mind deba taad maakj raa ki do: «Naan se Goon maak-jema. Maam bo m'beer m'wadiino taa naan toolumi.»

*Bubm sitange naam Isa

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

4 Gotn se *Nirl Raa tood baan ute Isa do kod-baar ki, taa Bubm sitange an baa naama. ²Maakj biige tun si-soo se, nooro katara se Isa os te dim eyo do ken bii si-soo jaay aas se, naan bo toolina. ³Bubm sitange, naan debm naam jeege se, baado on Isa deekin do: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad koge tun se ai del nakj kos.» ⁴Isa terlin do: «Taar se k'raanjiga raan do dakiin ken do: *Ken ted*

^{ss}3:3 Aak Eza 40.3.

debkilimi ing se kɔsɔ kalɪn ki sum eyo, num ute taargen paacɪn ken teeco taar Raa ki.*»

⁵ Ter Bubm sitange baan ute Isa maakɪ geger ken *salal Jeruzalem ki, baa uun ɔlɪn do *Bee Raa ki raan leɪ leɪ, ⁶ ɔɔ deekiɪn ɔɔ: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se, iɪn aal naan ki. Taa taara se k'raanɪnga raan do dɔkiɪn ken ɔɔ: Raa 'kund 'kulu kɔdɪnge tu ɔ naade ai caapm kɔkɪ jidege tu, taa jeige se 'kɔɪ rɔkɪ ro ko ken gam eyo.†»

⁷ Isa terlɪn ɔɔ: «Taar se kic k'raanɪnga raan do dɔkiɪn ken ɔɔ: Bere, naai se 'kɔɪ 'naam Meli Raa eyo.» ⁸ Ter Bubm sitange tɔɔd baansɪn do ko ken jerle ɔɔ taadɪn taa naan gaarɪngen do naan ki paac ute nakɪ kaakɪ beedege. ⁹ Gɔtn se naan deekiɪn ɔɔ: «Ken naai jaay 'baado ergga naanum ki ɔɔ 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisɪn keda.» ¹⁰ Anum Isa terlɪn ɔɔ: «Iik naatn cɛem ki Bubm sitange! Taa taar se k'raanɪnga raan do dɔkiɪn ken ɔɔ: Meli Raa kalan tak se bo naai 'kergɪ naan-ɪn ki ɔɔ an 'tedn naabɪna.‡»

¹¹ Gɔtn se Bubm sitange iɪn ɔɪna ɔɔ *kɔdn Raage baado aakiɪn don ki.

Isa baag tedn naabin taa naan Galile ki

(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)

¹² Jan-Batist se k'j'ɔkinga dangay ki ɔɔ ken Isa jaay booy ɔɔ Jan j'ɔkinga dangay ki se, naan iɪn terl baa taa naan Galile ki. ¹³ Ken naan aan sum se, ɔɪ gegerɪn Nazaret ɔɔ baa ting maakɪ geger ken Kaparnayum ki ken taa baar ki, taa naan Zabulon ki ute gen Neptali ki. ¹⁴ Taa naan se bo nakɪ ken debm taad taar teeco taar Raa ki roɪ Ezayi taadno do dɔkiɪn se, aanga doobɪn ki ken ɔɔ:

¹⁵ Naase jee taa naan Zabulon ki ute jee taa naan Neptali ki ken sak kaam aak baar,

naase bo jee ken ingki jey ool Jordan kaam naane ken taa naan Galile ken jeenge Yaudge ey se;

¹⁶ naase jeegen ken ingki maakɪ gɔt ken ɔɔɔ utu aki kaakɪ gɔt asen wɔɔr kelen!

Naasen ken ingki taa naan ken ɔɔɔ aan gɔɔ jee ooyga kooy se, gɔtn wɔɔr, bere, aanga.¶

¹⁷ Kaad ken se sum bo Isa baag taadn taar Raa jeege tu ɔɔ: «'Terlki maakse taa *maakɪ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!»

Jee ɔɔ deet deetn ken iɪn ɔk metn Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naan Galile ki se, naan baa lee taa baar ki ɔɔ gɔtn se naan aak genaage dio: deb kalan roɪ Simon ken k'danɪn ute ro Pier kici ɔɔ genaan se roɪ Andre, tund tund gendde maan. Naade se jee toocɪn kenjge. ¹⁹ Naan deekden ɔɔ: «'Baado daanumki! Borse maam m'asen tedn naase jee baa 'je jik-ilimge ade baa doobm Raa ki.» ²⁰ Naade naar ɔɪ genddege ɔɔ daanɪna.

²¹ Utu iik naan ki cɔkɔ se, naan aak genaage di kuuy, Jak te genaan Jan, gaan Zebedege, naade ute bubde se ing king maakɪ markabde ki daap daap genddege ɔɔ gɔtn se Isa dande. ²² Naade naar iɪn ɔɪ bubde te markabde ɔɔ naade daan Isa.

Isa dooy jeege ɔɔ ed lapia jee kɔɔnge tu

²³ Ter Isa lee dɔɔd taa naan Galile se paac dooy jeege maakɪ *beedege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gen *maakɪ Gaar Raa ɔɔ jeege ɔk kɔɔnge paac ute

*4:4 Aak Dt 8.3.

†4:6 Aak KKR 91.11-12.

‡4:10 Aak Dt 6.13-14.

¶4:16 Aak Eza 8.23-9.1.

jeegen ken koonje tujdenga tuju maakde ki se, naan edden lapia. ²⁴ Gōtn se *nook-in eem dood taa naan Siri se paac. Ɔo jeege baano ute jee koonje paac ken dool koondege kaam kalan eyo Ɔo lee dabarde aan gɔɔ: jee Ɔk koon sitange, jee Ɔk koon puputu Ɔo jee k'runGuyge, paac se, naan edden lapia. ²⁵ Jeege dool dena Ɔk metn Isa: naade se iino taa naan Galile ki, jeegen iino taa naan ken k'danin te ro Gegergen Sik, kengen iino maakn geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki Ɔo jeegen iino jey ool Jordan ken kaam kaada tookno.

Isa dooy jeege do kɔs ki

Jee maakde-raap naan Raa ki

(Lk 6.20-26)

5 Ken Isa aak dool jeegen den ese se jaay baado ceeɲ ki se, naan ookn ing do kɔs ki Ɔo jeegen metin ki baado ɔɲina. ² Gōtn se Isa uun taara Ɔo baagden dooyo deekden Ɔo:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakn Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun ing eem keeme, taa Raa utu aden sele.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naanja se Raa utu adesiɲ kedn naade ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun ken je nakn ken tool Raa ki ute maakde paac taa nakn naade je se, Raa utu adesiɲ kedn ute maraadiɲa.

⁷ Maak-raapo jeege tun ken ɛej do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden keejɲ dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakn Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano baa ute toose, taa naade se Raa utu aden dan Ɔo: geninge.

¹⁰ Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakn ken naade lee ted jaay tool Raa ki, taa maakn Gaar Raa se naade ki.

¹¹ Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse Ɔo tolsen taar jig eyo ute taargen met ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge. ¹² Ɔnki maakse 'raapm den aak eyo, taa maakn raa ki se, Raa utu asen kɔɲ bedse den aak eyo. Bin Ɔo jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin baado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase Ɔo kaata Ɔo gōtn wɔɔr gen do naanja

¹³ «Naase se Ɔo aan gɔɔ kaatn gen do naanja. Num ken kaata jaay kingin nijim se gōtɔga num, j'an tedn j'ɔɔ di jaay 'tedn nijim gōtin ki se? Ken nijimin se jaay gōtɔga num, naan se tedga nakn cere, j'an baa si naata Ɔo jeege lee do ki.

¹⁴ «Naase se Ɔo gōtn wɔɔr gen *dunia. Geger ken jaay j'ɔndin do kɔs ki raan se, j'aakin tal. ¹⁵ Ken j'ɔɔc loompɔ se taa j'an deebm dugul don ki eyo, num j'an kuun kol ro kaag ki raan taa wɔɔr gōtɔ jeege tun maakn bee ki se paac. ¹⁶ Bin num ɔnki gōtn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naan se Ɔo jeege kaakn naabsen jigan ken 'lee tedki se, naade *'nookn Bubsen maakn raa ki.»

Isa dooy jeege do *Ko Taar ken Raa ɛdo *Musa ki

(Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)

¹⁷ «Maakn Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raano Ɔo dooyno jeege do dɔkin se, ɔnten 'saapki ɔɔki maam m'baado se taa Ko Taar se tedn gōtɔ, naɔo maam m'baado se taa m'an tedn 'kaasn doobin ki. ¹⁸ 'Booyki bee m'asen taada: kaad ken maakn raa ute do naanja utu deel te ey ɔort se, taar k'raanin do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay naase ingki do ki

se, maakŋ taar ki se diŋin ɔkɔ kic ɓo, 'kɔŋ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiŋ ki. ¹⁹Taa naan se ɓo, maakŋ Ko Taarge tun ken Raa ɛdo Musa ki taad ɔ gen tɛda jaay debm baate tɛdn ken kalaŋ ɔkɔ aan gɔɔ di kic ɓo ɔ dooy jeege 'tɛdn aan gɔɔ ken naan tɛd se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakŋ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tɛdn paac te doobiŋa ɔ dooy jeege 'tɛdn aan gɔɔ naan se, debm bin se utu 'tɛdn magala maakŋ Gaar Raa ki. ²⁰'Booyki m'asen taada: ken nakŋ naase 'tɛdki jaay tɔɔl te Raa ki cir te gen jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kɔŋ kend maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooy jeege do taar maak-taar ki

²¹«Naase 'booykiroga taar ken k'taado bubsege tu do dɔkiŋ ken ɔ: *ɔnte tɔɔl nam murs*, ɔ debm jaay tɔɔlga nam murs se j'an kɔkŋ kɔliŋ gɔtn kɔjŋ bɔɔr ki.[§] ²²Num maam se, m'deeksen m'ɔɔ: debm ken jaay tɛd taamooyo ro genaŋ ki se j'utu j'an kɔjŋ bɔɔɔɔ don ki. ɔ debm jaay naaj genaŋ ɔ: «Naai se 'dala» debm bin se, beeki num, j'an kɔl naan Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge se. ɔ ter debm jaay naaj genaŋ ɔ: «Naai se debm derle» debm bin se, beeki num, j'an kɔkŋ kɔl poodn, gɔtn dubar ken gen daayum.

²³«Ken naai jaay 'baa baa kɛdn *serki gɔtn ken k'j'iin gen lee tɛdn serke Raa ki se ɔ gɔtn ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute genaai num, ²⁴ɔŋ serki naai 'baan baa kɛda se ram ɔ ɔk terl baa ɔk taasa te genaai jaay ɓo 'baado kɛdn serki se Raa ki.

²⁵«Ken naai jaay ɔk taar diŋ te debm taamooyi se, ken utu 'baaki baa doob

ki sum ɓo, 'naar 'daapiŋki taarse se ute naapa; ey num, ɓɛɛ, debm taamooyi se ai baa kɔli gɔtn debm kɔjŋ bɔɔr ki ɔ debm kɔjŋ bɔɔɔ se le ai kɔkŋ kɛdi ji magal asgarge tu ɔ naan ai kɔli dangay ki. ²⁶'Booy beɛ m'ai taada: nakŋ doi ki paac se, bini kɔbɔɔ kic ɓo ɔg nanŋin te ey se, naai 'kɔŋ teecŋ maakŋ dangay ki eyo.»

Isa taad te jee ken lee ɛs mend jeege

²⁷«Naase 'booykiga ken *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad ɔ: *ɔnte 'keesn mend nam*, ɔnte 'keesn gaaba nam.**

²⁸Num gaŋ maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm ken jaay aak mend nam ɔ dɔŋin te maakiŋ se, debm bin se aan gɔɔ toodnsinga. ²⁹Num ken 'kaami do ji daama ɓo ai kɔli maakŋ *kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naatn. Roi kaam kalaŋ se jaay gɔɔ num, beɛ cir ken roi paac ɓo 'baa maakŋ pood ken gen daayum. ³⁰Num ken naai aak ji daami jaay ɓo ai kɔli maakŋ kusiŋ ki num, naai 'gaan undin naatn. Ken roi kaam kalaŋ se jaay gɔɔ num, beɛ cir ken roi paac ɓo 'baa maakŋ pood ken gen daayum.»

Isa tɔɔkŋ metn taar piir gen gaaba te menda

³¹«Ter *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taadsenga daala ɔ: *Debm ken jaay piir mendiŋ se an kɛdn maktubm gen piirin jaayo.*^{††} ³²Num gaŋ maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay an piir te mendiŋ se, ken mendiŋ ɛs keɛs gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mendiŋ se, kese gɔɔ ɔɔdiŋ kɔɔd doobm gen keɛsn gaabm nam. ɔ debm ɔk mend nam k'piiringa piir se le, kese naan aan gɔɔ debm ɛs mend nam kici.»

§5:21 Aak Ekz 20.13.

**5:27 Aak Ekz 20.14.

††5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm j'ediŋ se je taadn ɔ j'undiŋ kulu gen kɔkŋ gaabm kuuy.

Isa taad' ute jeegen naam taarde

³³ «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taado bubsege tu ken ɔɔ: «Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tɛda se, ɔnte kuum kaaliŋ naaŋ ki. Num gaŋ do nakge tun paacŋ naai 'naamga naam taari naan Meli Raa ki se, naai aŋ tɛdiŋa.» ³⁴ Num gaŋ maam se m'deeksen m'ɔɔ: ɔnten 'naamki rose. ɔnten 'naamki rose ute maakŋ raa, taa maakŋ raa se ɓo goŋn kaag do Raa ro ki; ³⁵ ɔnten 'naamki rose ute do naaŋa, taa do naaŋa se goŋn tɔɔbm jɛ Raa; ɔnten 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se geger gen Gaar Magala^{††}. ³⁶ ɔnten 'naam roi ute daan doi, taa beeki doi ki se kalaŋ tap ɓo, naai aŋ koŋ tɛdiŋ raap eyo ey lɛ ilim eyo. ³⁷ Ken taarse ɓo met ki lɛ ɔɔki: yɛɛ met ki; ken met ki ey lɛ ɔɔki: goŋɔ, met ki eyo. Ey num taar ken k'ziidiŋ ziid do ki se iioŋ goŋn *Bubm sitange tu.»

Isa taad' ute jee ken k'tɛddɛga *kusiŋ num, je koŋŋ seɛde

³⁸ Isa taadden daala ɔɔ: «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad' ɔɔ: *debm ken tɔɔkga kaam nam num j'aŋ tɔɔkŋ kaam naaŋ kici, ɔɔ debm ken jaay tɛɛɛga naaŋ nam lɛ, j'aŋ tɛɛɛŋ naaŋ naaŋ kici.*»[¶] ³⁹ Num maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay tɛdsenga kusiŋ num ɔnten 'terliŋki kusiŋa. Taa naaŋ se ɓo ken nam jaay ɔndiga metn bi ken do ji daama num, 'terliŋ ken do ji jeele ki se kici. ⁴⁰ Ken nam jaay ɓaansiga naan debm koŋŋ ɓɔɔr ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, ɔniŋsiŋa. ⁴¹ Ken debm jaay ɔli taa tɔɔɔɔ ɔɔ 'lee kilɔmetir kalaŋ se^{§§}, naai 'leen kilɔmetir dio ɔɔɔɔ

ute naaŋa. ⁴² Debm ken jaay tɔnd metn diŋm goŋti ki num, ɛdiŋ ɔɔ debm jaay je dem dimi num, ɔnte 'kɔɔgiŋa.»

Isa dooy jeege ɔɔ 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad' ɔɔ: *Naai 'je naapi*»^{*} ɔɔ naase ɔɔki: «Debm taamooyi se ɔɔɔ undiŋa.» ⁴⁴ Num gaŋ maam se, m'deeksen m'ɔɔ: 'jeki jee taamooysege ɔɔ eemki Raa taa jeegen ken dabarse se. ⁴⁵ Bin jaay ɓo aki tɛdn gaan Bubsen maakŋ raa ki. Taa Raa se naaŋ ɓo debm lee ooko kaadiŋ do jee kusiŋe tu ɔɔ do jeege tun bɛɛ. ɔɔ naaŋ ɓo lee eed maane do jeege tun tɛdn nakgen ute doobiŋa ɔɔ do jeege tun ken tɛdn nakgen ute doobiŋ ey se kici. ⁴⁶ ɔɔ ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, ute naaŋ se 'saapki ɔɔ aki koŋ bɛɛɛde naan Raa ki ne? Ken bin num *jee tɔkŋ miirge kic ɓo ɔŋ tɛɛ bin kici. ⁴⁷ Num ken naase jaay 'lee 'tɛdki tɔɔɛ genaase tu sum num, diŋm jaay naase 'tɛdki jaay 'cir gen jeege se tap ɓo ne di? Taa jeegen Yaudge ey kic lɛ lee tɛɛ tɔɔɛ ute naapa kici. ⁴⁸ Bin num aan goɔ Bubsen maakŋ raa ki debm mɛɛ se, naase kic 'tɛdki jee-gen mɛɛ.»

Isa dooy jeege gen metn taar keɛn diŋm jee daayge tu

(Lk 11.2-4)

6 Ter Isa deek daala ɔɔ: «Ken aki 'tɛdn naabm *Raa num, ɔnten 'tɛdiŋki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki koŋ bɛɛɛde goŋn Bubse ken maakŋ raa ki eyo. ² Ken naai 'je keɛn diŋm jee daayge tu num, ɔnten 'tɛdiŋ naan jeege tu taa naade ai kaaka aan goɔ gen jeegen tɛɛ rofe jee bɛɛ jaay lee tɛɛ

^{††}5:35 Gaar Magala goŋn ara se je taadn ute Raa.

[¶]5:38 Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21.

^{§§}5:41 Do dɔkiŋ se asgar *Rɔmege se naade ɔk doobo gen tɔnd metn debm gay kic ɓo taa aden kuun daamde ɔɔ an ɓaa gen kilɔmetir kalaŋ.

*5:43 Aak Lb 19.18.

maakŋ *bēe ken Yaudge lee tusn maak ki
 ɔɔ daan dʊobge tun ɡʊtn jeege lee tusni,
 taa jeege jaay aakdega num aden tɔɔm
 se. 'Booyki bēe m'asen taada: naade se
 ɔŋga bēdfe do naaŋ ki ara sum. ³Num
 ɡaŋ ken naai se jaay 'je kēdn dīm jee
 daayge tu ute ji daama num, ɔnte kɔŋ ji
 jeeli 'jeele†. ⁴Bin num nakŋ naai ed nam
 ki jaay ɔyɪn kɔy k'jeel ɡʊtɪŋ ey se, Raa
 Bubi se aak nakŋ naai tēdɪŋ se, naaŋ bo
 utu ai kēdn bēdɪ.»

Isa dooy jeege gen tɔnd metn Raa

⁵«Ken naase jaay aki tɔnd metn Raa
 num, ɔnten 'tēdki aan ɡɔɔ gen jeegen
 tēd rofe aan ɡɔɔ naade bo jee bēe se.
 Taa ken naade jaay baaga maakŋ *bēe
 ken Yaudge lee tusn maak ki, ey lē daan
 dʊobge tu se, naade daa daa jaay eem
 Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki
 bēe m'asen taada: jee bin se naade ɔŋga
 bēdfe borse do naaŋ ki ara. ⁶Num ɡaŋ
 ken naai 'je keem Raa num, end maakŋ
 pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki ɔɔ
 ɡʊtn se 'tɔnd metn Bubi Raa ken ɪŋ ɕeɕi
 ken naai ɔŋ aakiŋ ey se ɔɔ Bubi Raa se,
 aak nakŋ ken naai 'tēdɪŋ ɔyɪn kɔy jaay
 nam jeel ɡʊtɪŋ ey se, utu ai kēdn bēdɪ.

⁷«Ken naase aki tɔnd metn Raa num,
 ɔnten 'dɔɔlki taargen rɛŋ rɛŋ se ɕɔk ɕɔk
 aan ɡɔɔ jeegen Yaudge ey lee tēd se.
 Naade saap ɔɔ ute taargen naade dɔɔlden
 ɕɔk ɕɔk se sum bo Raa aden booyo.
⁸Anum naase ɔnte 'tēdki aan ɡɔɔ gen
 naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakŋ
 naase 'jeki ken naase utu 'tɔndki te mē-
 tɪŋ ey kic num. ⁹Bin num ken naase jaay
 aki keem Raa num, 'deekki ɕɔki:
 Bubjen maakŋ raa ki,
 ɔŋ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo
 Raa.

¹⁰Ŋ naai bo kɔsn gaara do jeege tu
 paac.

Ŋ jeege do naaŋ ki ara paac se,
 ai tēdn maak-jei aan ɡɔɔ gen jeegen
 maakŋ raa ki.

¹¹Edjeno kɔsn ken ajen kaasn jaaki.

¹²'Tɔɔljen *kusiŋjen naaje k'tujŋ naani
 ki,

aan ɡɔɔ naaje kic bo k'tēdn kaldē jeege
 tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³Ŋnte 'kɔŋje k'kend maakŋ nakŋ naam
 ki,

num ɔɔdjen doje maakŋ ji *Bubm si-
 tange tu.

[Taa gaara, tɔɔɔ ɔɔ *nooko se gen naai
 gen daayum daayum. *Amin.]‡»

¹⁴Ken Isa jaay dooyden gen keem Raa
 aas se, ter naaŋ taadden ɔɔ: «Ken naase
 jaay 'tēdki kaldē jeege tun tujsen rose ki
 se, Bubsen maakŋ raa ki asen tɔɔl kus-
 iŋ naase kici. ¹⁵Num ɡaŋ ken naase jaay
 'baateki 'tēdn kaldē jeege tu lē, Bubsen
 maakŋ raa ki se asen tɔɔl kusiŋse ey
 kici.»

Isa taad metn taar kuun *siam

¹⁶«Ken naase uunki kuun siam num,
 ɔnte dɔɔkki naanse aan ɡɔɔ jeegen tēd
 rofe aan ɡɔɔ jee bēe se. Ken naade jaay
 uunga siam num, tēd daan-kaamde taa
 jeege aakdega num 'deekŋ ɔɔ: jee se uun
 kuun siam. Anum 'booyki bēe m'asen
 taada: naade se borse ɔŋga bēdfe do
 naaŋ ki ara. ¹⁷Num naai, ken 'kuun siam
 num, 'tug daan-kaami ɔɔ 'tēd uubu roi ki.
¹⁸Bin bo jeege kaakŋ jeel eyo ken naai
 uun kuun siam. Num Bubi Raa kaliŋ ken
 ɪŋ ɕeɕi ken naai ɔŋ aakiŋ ey se bo, 'jeel
 sum. ɔɔ Bubi Raa ken aak nakŋ ken naai
 'tēdɪŋ ɔyɪn kɔy nam jeel ey se bo, utu ai
 kēdn bēdɪ.»

†6:3 Do ji jeele se je deekŋ ɔɔ: bēe naai tēd se, debm ɡɔɔr ute naai kic bo ɔnte booyo.

‡6:13 Taara ara se, maakŋ Kitapge tun do dɔkiŋ se, metinge maakde ki se ɡɔɔɔ.

Isa taad' wə 'tuski maalse maakŋ raa ki
(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)

¹⁹ «Ōnten 'dabarki rose gen 'tusun maalse do naaŋ ki ara, taa maalsen 'tus-
inŋi do naaŋ ki ara se, k-ŋwoge ute ku-
urge aŋ kəŋ tujŋ naatn wə jee boogge kic
le 'kend beene wə aŋ kəŋ boogo. ²⁰ Bin
num 'tuski maalse maakŋ raa ki, gətn
ken k-ŋwoge ute kuurge aden kəŋ tuj eyo
wə jee boogge kic kəŋ 'kend jaay aŋ boog
eyo. ²¹ Taa gətn maali ro ki se, gətn ese
bo maak-saapi inŋ ro ki kici.»

Kaama se naaŋ bo aan
gəw loompəŋ roa

(Lk 11.34-36, 12.22-31)

²² «Kaama se naaŋ bo loompəŋ gen roa.
Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te
deniŋ paac se, inŋ maakŋ gətn ken wəwə.
²³ Num ken kaamige jaay lapi ey se, roi
paac bo inŋ maakŋ gətn ken wəwə. Ken
nakŋ ken ai wəwə gətn se jaay tedga wəwə
dəwəwə num, gətn ai kilim doi ki dib!»

Raa ey le gurs

²⁴ «Deb kalaŋ se 'kəŋ tedn naaba gətn
melge tu di eyo. Ken naaŋ bo tedn naaba
gətn kaam di num, deb kalaŋ naaŋ aŋ
kəwədn kundu wə deb kalaŋ naaŋ aŋ 'jea;
ey le deb kalaŋ se, naaŋ aŋ kəŋ wəwə
wə ken kuuy se, naaŋ aŋ kaal maak ki
eyo. Taa naaŋ se bo naase aki 'kəŋ tedn
naabm Raa wə ute gen gurs taa naapki
eyo.»

Isa deek wə ŋnten 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naaŋ se bo maam m'deeksen
m'wə: taa kose se ŋnten 'kuunki nirlse
taa nakŋ naase aki kəwə, aki kaaye wə taa
rose se ŋnten 'kuunki nirlse do kal ken
naase aki tuusu. Taa kose se, naaŋ cir
nakŋ kəwə wə rose se le, naaŋ cir kala.
²⁶ Aakki tu yeelge se, naade le wə eyo
wə wə teen gen kəŋ eyo wə giiji le, naade
wə eyo wə wəb dīm maak ki eyo. Ute

naaŋ se kic bo Bubsen maakŋ raa ki ulde.
Num naase se met kando yeelge se, naase
'cirdeki? ²⁷ Maakse ki se, naŋa jaay ute
kuun nirlin sum bo 'kəŋ ziidn bii kinŋin
do naaŋ ki ne? ²⁸ Num gen di jaay naase
uunki nirlse do kalge tun aki tuus se?
Aakki tu wəwə nakgen taak beē maakŋ
kaag ki se; naade se wə kuub eyo wə wə
cek eyo. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar
Salomon do dəkin se ute maalin den paac
se kic bo, bii kalaŋ wə uus te kal aak beē
tec aan gəw gen naade se eyo. ³⁰ Mu jaaki
daar maakŋ kaag ki wə metbeeki sum bo
j'utu j'aŋ wəwə se kic Raa tamarin aak
beē beē se bo, met kando asen kəŋ kedn
kal tuusu naase ki ey ne? Bere, naase se
jee ken aalki te maakse paac do Raa ki
eyo! ³¹ Bin num ŋnte 'kuunki nirlse wəki:
naaje tap bo j'kəwə di, j'kaay di, ey le j'-
tuusn di? ³² Nakgen bin se paac jee jeel
Raa mal ey se bo daayum inŋ saap do
ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele
nakŋ ken naase 'jeki. ³³ Ken deet deet se,
'jeki bo Raa kəwə gaara dose ki ute nakŋ
ken təwlin wə nakgen wəwə paac se, naaŋ
asesin kedn do ki. ³⁴ Bin num ŋnten 'ku-
unki nirlse do nakge tun 'tedn metbeeki:
taa nakŋ 'tedn metbeeki se, naase 'jeelki
eyo. Dubar aan jaaki se bo aasga gen bii
se sum.»

Ōnte 'kəŋki wəwə do jeege tu

(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)

7 Ter Isa deekden daala wə: «Ōnten
'kəŋki wəwə do jeege tu, bin se naase
kic bo j'asen kəŋ wəwə dose ki eyo. ² Taa
*Raa se utu asen kəŋ wəwə dose ki aan
gəw ken naase 'lee wəŋki do jeege tu, wə bin
bo nakŋ naase 'lee 'dəwəŋki nakge jeege
tu se, naase kic j'utu j'asesin dəwəŋ bin
kici. ³ Mu wəwə ken kaam genaai ki bo
naai wə aakiŋa. Num gen di jaay naai wə
aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴ Ute
naaŋ se bo naai 'kəŋ deekŋ genaai ki wə:
Genaama, 'baado m'ai kəwəwə mu kaami
ki. Ey num naai wə met-gudum kaaga

kaami ki se kici! ⁵Nakɲ naai 'tɛdɪn se, met ki eyo. Bɛɛki num, ɔɔf met-gudum kaagɲ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakɲ jiga ɔɔ ter kɔɔɔn mu cɔkɔn ken kaam ge-naai ki kici!

⁶«Ŋnten 'kɛdki nakɲ *salal gen Raa se besge⁷ tu, bɛrɛ sɔm baa naadɛ asen terɪ dose ki ɔɔ asen don nɛɛpm cɛrɛk cɛrɛk. Ɔɔ meedgen te rode se ɔnte sideki kinzirge tu, sɔm baa naadɛ lee do ki cɛrɛ.»

**'Tɔndki meta, 'jeki,
'tɔndki kaam-taara**

(Lk 6.31,43-49)

⁷«Lee 'tɔndki meta ɔɔ j'asen kɛɔa, 'lee 'jeki ɔɔ naase aki kɔɲɔ, 'lee 'tɔndki kaam-taara ɔɔ j'asen kɔɔɔɔ. ⁸Deere, debm tɔnd meta se j'an kɛɔɛ, debm je se 'kɔɲɔ ɔɔ debm tɔnd kaam-taara se lɛ, j'utu j'an kɔɔɔɔ. ⁹Saapki tu, ken gooni jaay tɔnd metn mappa gɔti ki se, maakse ki se naɲa jaay an kɛɔn kɔa? ¹⁰Lɔbu ken gooni jaay tɔnd metn kenje num, maakse ki se naɲa jaay an kɛɔn wɔɔɔ? ¹¹Naasen jeegen ken jig ey se kic bo 'jeelki kɛɔn nakɲ bɛɛ gensege tu. Num met kando Bubsen maakɲ raa ki 'kɛɔn nakgen jiga jeege tun tɔnd metɪn ey ne!

¹²«Taa naan se bo, nakɲ paacɲ jaay naase 'jeki jeege asen tɛɔn naase ki se, naase kic 'tɛɔki jeege tu bin kici. Kɛse bo *Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dɔkina.»

Taa doobge kaam dio

¹³Ter Isa aal naagɲ taara deek ɔɔ: «Endki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan bo ken ɔɔ jeege gɔtn kut ki ɔɔ jeege dena aal te doobm magal ese se. ¹⁴Gaɲ taa doobm

ken ɔɔ jeege gɔtn kaaj ki se, naan se baata ɔɔ doobɪn kic baat nɛlɛl, bin num jee-gen jaay end te taa doobm ese se, naadɛ baata.»

Kaaga se k'jeelin ute koojina

¹⁵«Ŋndki kɔnd te jeegen jig eyo tɛɔ rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naadɛ baado ɔɲse ɔɔ tɛɔ rode dalul aan gɔɔ baatge, num gaɲ te maakɛ se naadɛ jee *kusɪn aan gɔɔ k-sogsogige. ¹⁶Naase adɛki kaakɲ jeel ro naabɛ ki aan gɔɔ k'j'aak k'jeel ro kaaga ute koojin se. 'Jeelki, koojɲ mɔɲgɔ se j'an tu-ugɲ do tɔndɔm ki eyo. Ɔɔ koojɲ goyab se j'an tuugɲ do mɛrɛɲɲ ki eyo. ¹⁷Kaagɲ jaay jiga se ooj koojin kic bo jiga, ɔɔ kaagɲ jaay kɔɔɲ⁸ se, ooj koojin kic bo jig eyo. ¹⁸Kaagɲ jaay jiga se, k'kɔɲ koojin kaagɲ jig ey se do ki eyo. Ɔɔ kaagɲ jaay kɔɔɲ se lɛ k'kɔɲ koojin kaagɲ jiga se do ki eyo. ¹⁹Kaagɲ paacɲ ken ooj koojin jig ey se, j'an gaana ɔɔ j'an toocɲ naata. ²⁰Bin num, jeegen jig ey jaay tɛɔ rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabɛn naadɛ tɛɔ se bo, naase adɛki kaakɲ jeel ro ki bin kici.»

Jee metn Isa ken mala mala

²¹«Jeegen ken daɲum ɔɔ: Meluma, Meluma se, naadɛ se paac bo kɔɲ kend *maakɲ Gaar Raa ki eyo, num jeegen ken tɛɔ maak-je Bubum ken maakɲ raa ki se sum bo 'kɛndɛ. ²²Bii ken kaam mɔɔtn se jeege dena am deekɲ ɔɔ: «Meluma, Meluma, ute ro naai se bo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se bo naaje k'tu-uro sitange ro jeege tu, ɔɔ ute roi naai se bo, naaje k'tɛɔo nakɲ-kɔɔɔge dena!» ²³Bii ken se maam m'aden taadn m'ɔɔ: naase se, maam m'jeelseno te eyo. Iikki

7:6 Besge ute kinzirge se, Yaudgen ken ing do Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se, yɛɛmɛ yɛɛmɛ taa daagen se salal eyo naan Raa ki ɔɔ jeegen baate tookɲ taar Raa se, naadɛ se kic tec aan gɔɔ besge ute kinzirge.

7:17 Kɔɔɲ ara se taad ute ɔim endga roɲ ki.

naatn cœm ki dɔkɔ, naasen paacɔ jee tœdn kusinge se!»

Beege dio

²⁴ Ter Isa aal naagɔ taara ɔ: «Debm ken jaay booy taaruma ɔ ing do ki se, naan se tec aan gɔɔ debm metekɔ ken iin beɛn do ko ki. ²⁵ Bee se, ken maane eede ɔ oolge kic bo dooco ɔ kuul ɔ makɔɔ baado deeb be se bat nabo, ɔ ruin te eyo, taa be se k'j'iinin do ko ki. ²⁶ Num gaɔ debm booy taaruma ɔ ing do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm derl ken iin beɛn do kees ki. ²⁷ Bee se ken maane eede, oolge kic bo dooco ɔ kuul ɔ makɔɔ baado deeb be se bat, ɔ be se ru nan tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgɔna

²⁸ Ken Isa jaay taad nan taaringe sum se, jee dengen tus se jaay booy taar naan dooyden se, ɔkden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naan se ɔk tɔɔgɔ** ɔ tec aan gɔɔ gen jeedegen jeel taadn tɔkɔ metn Ko Taar Raage se eyo.

Isa eɔ lapi debm bikid ki

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

8 Ken Isa booyo do kɔs ki se dɔɔl jeege dena ɔk metina. ² Gɔtn se gaaba kalaɔ ɔk kɔɔɔ bikid baado cœ Isa ki, erg naanin ki tɔnd metin ɔ: «Melje, ken naai 'je num, eɔm lapi taa rom se daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn.» ³ Isa ɔl jin utina ɔ deekin ɔ: «Yœ, maam m'jea, ɔn roi 'daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn!» Gɔtn se sum bo, debm kɔɔɔ bikidn se ɔn lapi ɔ ron daap tood kɔlɔn kɔlɔn. ⁴ Ter Isa deekin ɔ: «Lin 'baao, nabo ɔnte baa taadn nam ki; num 'baa 'taad roi *debm tœdn serke Raa ki se ɔ 'baa eɔ *serke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadino maakɔ Kitap ki. Bin bo jeege paac 'jeele, naai se ɔnga lapi.»

Isa eɔ lapi debm tœdn naabm bubm asgarge tu kalaɔ

(Lk 7.1-10)

⁵ Ken Isa jaay end kend maakɔ geger ken Kaparnayum ki se ɔ gɔtn se bubm asgarge kalaɔ baado ɔɔina ɔ eemin nɔɔ ɔ: ⁶ «Melje, maam se m'ɔk debm tœdn naabum kalaɔ se kɔɔɔ dena tood tood beene. Kɔɔɔn se terecin k'runGuyu ɔ dabarin den aak eyo.» ⁷ Gɔtn se Isa terlin ɔ: «Maam m'baa bei ki ɔ m'an baa keɔn lapi.»

⁸ Gɔtn se bubm asgar *Rœmege se deekin ɔ: «Melje, bœ, maam se m'aas te debm naai 'baa beem ki eyo. Num gɔtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tœdn naabum se 'kɔn lapi. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, nabo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. ɔ ken maakde ki se jaay m'deek deb kalaɔ ki m'ɔ: «'Baa se» naan iin 'baa. ɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔ: «'Baado se» naan iin baado. ɔ bulum ki se jaay, m'deekin m'ɔ: «'Tœd nakɔ ese se» naan iin tœdina.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se ɔkin taad eyo. Naan deek jeege tun daanin se ɔ: «Naase 'booyki be m'asen taada: maakɔ gaan *Israelge tun ute dende se kic bo, maam m'ɔn te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'deeksen m'ɔ: jeege dena utu ade kiin baa gɔtn kaam kaada tookɔ, ɔ kaam kaada toocɔ ni, naade ade baa utu tusn 'king kɔsn bii laa ki ute maak-raapo ute bugjege *Abraam, Isaka ɔ *Yakub *maakɔ Gaar Raa ki tele. ¹² Num gaangen gen maakɔ Gaar Raa tap bo, naade se bo j'utu j'aden kɔɔɔ ɔ j'utu j'aden kɔmb naatn maakɔ gɔt ken ɔɔɔ dɔɔɔ. Gɔtn se bo naade baa keeme ɔ taan naandegɔ.» ¹³ Ter Isa deek bubm asgar *Rœmege tu se ɔ: «ɔk 'terl 'baa bei ki. Ute kaal maaki

**7:29 Dooy naan ɔk tɔɔgɔ se je taadn ɔ naan tuun tɔl taar nam gam eyo.

naai aal dom ki paac se, nakɲ naai 'tɔnd meta ro ki se 'kɔɲ tɛda.» Ɔɔ kaad kɛn se sum ɓo, debm tɛdn naabiɲ se ɔɲ lapia.

Isa ɛd lapi jee kɔɲge tu dena

(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Ter Isa iin baa bee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, ɔɲ moom Pier menda se kɔɲɔ tood tood danal ki ɔɔ naan ron ɔɲ kedɛk. ¹⁵ Gɔtn se naan ɔl jin utina ɔɔ ron ɔɲg kedɛk se tɛrec urlu ɔɔ gɔtn se naan iin daara ɔɔ baag tɛdn kɔɔ Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay gɔɔ tɛd ilim se, jeege baano ute jee kɔɲ sitange se dena gɔtn Isa ki. Ute taarin se sum ɓo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu ɔɔ jee kɔɲge se paac naan ɛdfɛn lapia kici.

¹⁷ Nakɲ Isa tɛd se aanga doobiɲ ki aan gɔɔ taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dakiɲ kɛn ɔɔ: *Kɔɲjegen tujjeki rojege se, naan uuninga paac don ki.*^{††}

Jeege kɛn je daan Isa

(Lk 9.57-62)

¹⁸ Ken Isa jaay aak jee denge ɔl gurugin se, gɔtn se naan deek jeege tun metin ki ɔɔ k'gaan k'baaki jɛɲ baar kɛn kaam naane. ¹⁹ Ganj maakɲ jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se, deb kalaɲ iiko cɛɛɲ ki deekiɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, gɔtn naai 'baa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa terlin ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɓo ɔk bee toodɛge, ɔɔ yeelge kic le ɔk kujɛge. Num ganj maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kol dom eyo.» ²¹ Maakɲ jeege tun metin ki se, deb kalaɲ kuuy se deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, ɔɲum m'ade baa duubm bubum jaayo.» ²² Ganj Isa terlin ɔɔ: «Ɔɲ jeege aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

Isa ɔk daar kuulu

(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gɔtn se Isa ook maakɲ markab ki ɔɔ jee metin ki baa ute naana. ²⁴ Gɔtn se sum ɓo kuulu dɔɔɔɔ ɔɔ ɔl makɔɲɔ do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak ɔɔ iin baa baa doocɲ markaba. Num naan kɛn se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee metin ki iiko cɛɛɲ ki tɔnd durina ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, naakje! Ey num bɛɛɛ, naajege j'aki kutu.» ²⁶ Isa deekɛn ɔɔ: «Gen di jaay naase 'beerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gɔtn se naan iin daara, aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ naan kɛn se, gɔɔ baa tood dil. ²⁷ Ken naade jaay aak nakɲ ese se, paac ɔkɛn taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki tu nakage! Kɛse tap ɓo naɲa bini kɛn taad kuulu ute maane ki kic ɓo tookin taarin se?»

Isa ɛd lapi gaabge tu dio kɛn ɔk kɔɲ sitange

(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Ken Isa jaay aan jɛɲ baar kɛn kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gɔtn se gaabge dio ɔk kɔɲ sitange teeco maakɲ iibge tun Yaudge tɛdino gen tol taal yodege se, baado dɔɔdina. Gaabgen di se naade kusina ɔɔ gɔtn naade ing se nam ɔɲ aal te doobm se eyo. ²⁹ Ken naade jaay aakiɲ se, gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔɔɔ ɔɔ: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Ken kaadn Raa ɔndin se aas te ey bɔrt sum ɓo, naai 'baado 'je ajen dabar la?» ³⁰ Naande ki dɔk ɔkɔ se ɔk dɔɔl kinzirge dena k'gaamɛ gaama. ³¹ Sitange se eem nɔɔ metn Isa ki, deekiɲ ɔɔ: «Ken ajen tuur num, ɔlje naaje k'baa kend maakɲ dɔɔl kinzirge tu se.» ³² Isa deekɛn ɔɔ: «'Teec 'baaki.» Gɔtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se ɔɔ baa end maakɲ kinzirge tu. Naan kɛn se

^{††}8:17 Aak Eza 53.4.

sum bo dɔɔl kinzirgen te dende se dɔɔb rus ɔɔ naar aano girdi girdi booy baa si maakɲ baar ki ɔɔ naade ooy ut kap. ³³ Ken jee gaam kinzirge jaay aak nakɲ ted se, naade dɔɔb aan baa maakɲ geger ki ɔɔ baa taad metn taar nakgen deel se paac jeege tu nakɲ aan do gaabge tun di ken ɔk kɔɔn sitange se. ³⁴ Gɔtn se jee maakɲ geger ki se paac teec baado ɔɲ Isa. Ken naade baado ɔɲin sum se, naade selin metina ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se iin 'teec ɔɲjen naanje!»

Isa ɛf lapi debm k'runɲuy ki

(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

9 Ter Isa ook maakɲ markab ki, gaan baar baa maakɲ gegerin^{††} ki. ² Gɔtn se jeege uuno debm k'runɲuyu do nakɲ toodin ki, ɔɔ baano gɔtn Isa ki. Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɲuy ki se ɔɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusinige se, maam m'tɔɔlisinga naatn.» ³ Gan jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage kandum se baag taadn ute maakde ɔɔ: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.» ⁴ Ken Isa jaay jeel saapde sum se, deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'saapki nakɲ jig eyo ute maakse bin se? ⁵ Gen naase ki num ken gay bo ɔɔn ciri ken m'deekɲ m'ɔɔ: «Kusinige se, maam m'tɔɔlisinga naatn» lɔbu ken m'deekɲ m'ɔɔ: «Iini ɔɔ 'lea se bo ɔɔn cir le? ⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ɔk tɔɔɔɔ gen tɔɔl kusiɲ jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɲuy ki ɔɔ: «Iini, uun nakɲ toodi se ɔɔ 'baa bei ki!» ⁷ Gɔtn se gaaba se iini ɔɔ baa been ki. ⁸ Ken dɔɔl jee denge jaay aak nakɲ ese se, beere baa ɔkde ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa ken ɛf tɔɔɲ bin se jikilimge tu.

Isa dan Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalaɲ k'danɲin Matiye *debm tɔkɲ miiri ing king gɔtn tedn naabin ki. Naan deekin ɔɔ: «Iini 'daanuma!» Gɔtn se sum bo Matiye iini ɔɔ daanina.

¹⁰ Bii kalaɲ Isa ute jee metin ki ing ɔs kɔs bee Matiye ki se, *jee tɔkɲ mirge^{¶¶} dena te jee kusinge se baado ing ɔs te naade kici. ¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakɲ ese se, naade deek jeege tun metn Isa ki ɔɔ: «Gen di jaay Debm dooyse se ing ɔs te jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee tedn kusinge se?» ¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kɔɔnɲe. ¹³ Bin num 'baa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken ɔɔ: *Maam m'je amki tɔɲ *serke sum eyo, num nakɲ maam m'je se, 'tedki bee bo jeege tu.*^{§§} Maam m'baado se gen dan jee ken saap ɔɔ naade aak bee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

Isa taad taar kuun *siam

¹⁴ Gɔtn se jee metn Jan-Batist ki baado tɔnd metn Isa deekin ɔɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun siam ey se?» ¹⁵ Isa terlden ɔɔ: «Jeege baado kɔkɲ menda jaay gaabm menda utu se, naade 'kɔɲ king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kɔɲ kuun siam eyo ken mel menda jaay utu te naade se. Num gan bii kalaɲ kaadin utu 'kaana gaabm menda j'an kɔɔdn naatn se jaay bo medinge se 'kuun siam.

¹⁶ «'Booyki: nam kɔɲ kaal kal kiji ro kal ken koon eyo. Ey num kal kiji se

^{††}9:1 Gegerin ara se, taad ute Kaparnayum.

^{¶¶}9:10 Jee tɔkɲ miirge se Yaudge aakden aan gɔɔ jee kusinge.

^{§§}9:13 Aak Oz 6.6.

an neepm ute kal koono. Ɔ gɔtn neepin se 'tedn magal cir ken do dɔkina. ¹⁷Ɔ tɔtn koojn bin utu iin kiin se j'an kɔn maakɔ k-leeterge tun koon eyo. Ey num tɔtn koojn bin utu iin kiin se an dɔɔbm ute k-leeterge. Ɔ tɔtɔ se lɛ kɔɔy naan ki cere, ɔ k-leeterge se lɛ tujɔn kici. Bin num, tɔtn koojn bin utu iin kiin se j'an kɔmbin maakɔ k-leeterge tun kiji; taa bin se, tɔtn maak ki se lɛ tuj eyo ɔ k-leeterge se lɛ kɔn 'dɔɔb eyo.»

**Isa ɛd lapi mend ki ɔ dur
goon menda daan yoge tu**

(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Kaad ken Isa utu taadɛn taad ɓɔrt sum ɓo, maakɔ magal Yaudge tu se deb kalaɔ ɓaado ɔɔina, erg naanin ki deeki-
in ɔ: «Goonum menda se te ooy kooy ɓorse sum, 'baado kɔnd ji don ki taa naan duru.» ¹⁹ Gɔtn se Isa ute jee metin ki iin ɔk metina. ²⁰⁻²¹ Ken naade utu ɓaa ɓaa ɔoob ki se, gɔtn se, menda kalaɔ bin se gɔtn moosin aan sum se ɔɔ daar eyo bini ted ɓaar sik-kaar-dio, naan ɔko metn Isa ɔ taad te maakin ɔ: «Ken maam m'ɓaa jaay m'utga taa kalin sum ɓo, m'utu m'kɔɔ lapi.» Gɔtn se naan ɓaado naagɔ Isa ki ut taa kalina ɔ naar ɔɔ lapi. ²² Isa ɔk terl aakina ɔ deekin ɔ: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» Ɔ kaad ken se sum ɓo, menda se ɔɔ lapi.

²³ Ken Isa jaay aan ɓee gaab ken magal Yaudge se, naan ɔɔ jee tuuy kaage ɔ jee denge se lɛ daar tɔɔy tɔɔy makɔɔ. ²⁴ Naan deekɛn ɔ: «'Teecki naatn! Bere, goon menda se lɛ ooy te eyo, naan tood tood bi sum.» Gaɔ gɔtn se naade ooyin koogo metin ki. ²⁵ Ken jee den jaay j'ɔɔɛeno naatn se, Isa end maakɔ ɓee ki ɔ ɔk ji goon menda ɔ gɔtn se goon menda se iini. ²⁶ Gɔtn se labarin se wɔɔk ɔɔɔ taa naan gɔtn ese paac.

Isa ɔɔd kaam jee kaam-tɔɔkge dio

²⁷ Ken Isa iin gɔtn se jaay ɓaa ɓaa se, gɔtn se jee kaam-tɔɔkge dio ɔk metina ɔ tɔɔd tɔɔy ɔ: «Eejjen doje ki, naai *Goon Daud!» ²⁸ Ken Isa jaay aan ɓeen se, jee kaam-tɔɔkge se ɓaado ɔɔina ɔ naan deekɛn ɔ: «Naase 'took aalki maakse dom ki la ken maam m'ɔk tɔɔɔ gen tedn nakɔ ese se?» Naade terlin ɔ: «Yee Melje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gɔtn se Isa uun jin tɔndɛn kaamɛge tu ɔ deekɛn ɔ: «Aan gɔɔ naase aalkiga maakse dom ki se, nakɔ naase 'jeki se 'kaan kaama.» ³⁰ Naan ken se sum ɓo, kaamɛge naar tɔɔd taaka. Num gɔtn ese se Isa aacɛn kaama ɔ deekɛn ɔ: «ɔndki kɔndɔ: taar se, ɔnte 'ɓaa taadinki nam ki.» ³¹ Num gaɔ ken naade jaay iin ɓaa ɓaa sum se, nakɔ Isa tedɛn se, naade ɓaa wɔɔkin taa naan ken ese paac.

Isa ɛd lapi debm ken ɔɔ taad taar eyo

³² Gaɔ ken jee kaam-tɔɔkgen di se jaay teec ɓaa ɓaa sum se, naan ken se, naade ɓaano gɔtn Isa ki ute gaaba kalaɔ bin se, ɔk kɔɔɔ sitan ken ɔlin ɔɔ taad taar eyo. ³³ Gɔtn se Isa tuur te sitan ro gaab ken ese se, ɔ gaabm ɔɔ taad taar ey se, baag taadn taara cey. Ɔ ken jee denge aak se nakɔ se deel dode ɔ ɔkɛn taad eyo ɔ deek ɔ: «Maakɔ *Israel ki paac se, nakɔ bin se bii kalaɔ k'j'aak te eyo!» ³⁴ Gaɔ *Parizige se deek ɔ: «Ute *Bubm sitange se ɓo naan tuur sitange ro jeege tu.»

Isa ɛej do jee denge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee ɓaa maakɔ gegerge tu ɔ maakɔ naange tu paac, lee dooy jeege maakɔ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naan lee taadɛn Labar Jiga gen *maakɔ Gaar Raa ɔ lee ɛd lapi jee kɔɔɔge tu paac ɔ jeege paacɔ kɔɔɔɔ tujɛnga tuju. ³⁶ Ken naan aak jee denge se, naan ɛejɛn dode ki taa naade se

ɔɔrga ɔɔ maakde tujga aan ɔɔɔ baatgen ɔk debm gaam eyo. ³⁷ Gɔtn se Isa deek jeege tun metin ki ɔɔ: «Maakɲ-gɔtn tedga gen kɔɔ se dena, naɔo jee tedn naabge se, baata* . ³⁸ Bin num, 'tɔndki metn Mel maakɲ-gɔtɔ taa ade kɔl jee tedn naabge do ki gen kɔɲn maakɲ gɔtɲa.»

*Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio

10 Ter Isa danjo jee metin ken sik-kaar-dio. Naan edden tɔɔɔ gen tuur sitange ro jeege tu ɔɔ gen kedn lapi jee kɔɔnge tu paac ɔɔ jeegen paacn ken kɔɔɔ tujdenga tuju. ² Ken ara ɔo ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: ken deet se, Simon k'danɲn Pier se ute genaɲn Andre; Jak ute genaɲn Jan, naaden di se gaan Zebedege; ³ Pilip ɔɔ Bartelemini; Tɔma ɔɔ Matiye ken naabin tɔkɲ miiri se; Jak goon Alpe ɔɔ Tade; ⁴ Simon debm je kujɲ naanɲna† ɔɔ Judas Iskariot, naan ɔo debm utu kutn Isa se.

Isa ɔl *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba

(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)

⁵ Naade se ɔo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan ɔlden naaba. Ken ɔlde kɔl se, naan dejde ɔɔ taadden ɔɔ: «ɔnte 'baaki maakɲ naange tun melinge Yaudge eyo ɔɔ maakɲ geger *Samarige tu se kalan kic ɔo ɔnte 'kendki maak ki. ⁶ Num 'baaki gɔtn gaan *Israelge tu, naaden tec aan ɔɔɔ baatgen iigga kiig se. ⁷ Ken 'baaki baa doob ki se 'taaddeki taar *Raa ɔkɔi: (Bere, *maakɲ Gaar Raa se ɔɔpga ɔɔɔɔ!) ⁸ Edki lapi jee kɔɔnge tu, 'durki jeegen ooyga kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tedn aak bee naan Raa ki ɔɔ 'tuurki sitange ro jeege

tu. Taa naase le ɔɲki cere dey se, naase kic ɔo edinɲki jeege tu cere.

⁹ «Ken naase 'baaki baa se, ɔnte 'kuunki daab, pudda ey le gurs maakɲ ɔɔ ki. ¹⁰ ɔɔ ken 'baaki baa doob ki se ɔnte 'kuunki ɔɔɔɔ, ɔnten 'tɔski kalge di dio, saage ɔɔ ɔnten 'kuunki sirdi. Taa debm tedn naaba se, bee ki num, j'an kedn kɔɔɲa.

¹¹ «Ken naase jaay aki kend maakɲ geger ki ey le maakɲ naan ki se, 'jeki debm bee ken asen doɔdn kɔkɲ jiga. Naase ingki gɔtn deb ken ese sum bini anki kiin baa maak ki. ¹² Maakɲ bee ken jaay naase endkiga maak ki se, 'teddeki tɔɔse. ¹³ Ken jee maakɲ bee ki se jaay doɔd ɔksenga le, ɔn tɔɔse se king te naade. Num ken naade jaay doɔd ɔksen te ey le, ɔn tɔɔse se asen terl kɔɲ gɔtɲn ki. ¹⁴ Ken maakɲ geger ki ey le maakɲ bee ken naase aki kend maak ki jaay, naade baate doɔdn kɔkse se, ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔndenki beede ey le maakɲ gegerde ɔɔ ken teec 'baaki baa se, kudn jesege tu se kic ɔo 'tupdeki naatn. ¹⁵ 'Booyki bee m'asen taada: bii ken Raa 'kɔɲn ɔɔɔɔ do jeege tu se, jee maakɲ geger ken ese se ɔɔɔ koocɲ do naade ki se aden tedn ɔɔɲ cir gen jee taa naan Sɔɔɔm ute gen Gɔmɔɔɔ!»

Dubar utu kaan do jeege tun metn Isa ki

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)

¹⁶ «'Booyki! Maam m'ɔlse aan ɔɔɔ baatge maakɲ k-sogsogige tu; naɔo naase se ingki do metekse ki aan ɔɔɔ wɔɔɔge ɔɔ 'tedki rose misinge aan ɔɔɔ deerge. ¹⁷ ɔndki kɔndɔ, taa jeege utu asen tɔkɲ baa gɔtn kɔɲn ɔɔɔge tu, naade

*9:37 Ara se Isa taad te jeegen ing aak kaak kaama j'aden taadn labarin ken jiga se naɔo jeegen baa taad se, naade baata.

†10:4 Debm je naanɲn ara se je deekɲ ɔɔ: debm je kuun naanɲn kaam ji jee wɔɔɔdege tu. Jee wɔɔɔdegen ara se je taadn ute *Rɔmege, taa kaad ken ese se taa naan *Israel se kaam ji Rɔmege.

*10:15 Aak Jen kɔɲ 13, 18 ɔɔ 19.

asen tond ute mæje maakɲ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁸Taa maam se naade asen tɔkɲ baa naan magalge tu ɔ naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tɛdn saadumge naan naade ki ɔ naan jeege tun Yaudge ey se kici. ¹⁹Ken jaay j'ɔk k'baansinga naan tɔɔge tu num, gɔtn naane se ɔnte 'beerki do taar ken naase aki baa taada ɔ ute raay naase aki kɔɲ jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa bo asen kɛdn taar ken naase adeki taada. ²⁰Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa bo asen kɔl naase aki taada. ²¹Naan ken se, genaa utu kɔl genaɲ j'an baa tɔɔɔ ɔ bubu kici utu kɔl gooniɲa j'an baa tɔɔɔ. Gaange utu tɛrl naaga bubdege tu ɔ je yode. ²²Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundu; naɔo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔlin ki num, naan se utu 'kɔɲ kaaja.» ²³Ken jaay k'dabarse maakɲ geger ken kaam kalaɲ num, aɲ 'baaki maakɲ geger ken kuuyu. 'Booyki bæ m'asen taada: gegergen maakɲ naan *Israel ki se, naase adeki lee dɔɔd ey sum bo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴«Debm lee metn deb ken dooyin se, 'kɔɲ cir debm dooyin eyo; ɔ debm tɛdn naaba gɔtn deb ki se, naan se 'kɔɲ cir melin eyo. ²⁵Anum debm lee metn deb ken lee dooyin se n'tɛd aan gɔɔ debm dooyin se. ɔ debm 'tɛd naaba gɔtn deb ki se kic le, n'tɛd aan gɔɔ melin se. Taa debm ken mɛl bæ se kic naade naajina ɔ naan bo Belzebul[†], bin num met kando k'naajɲ jeege naan ki se cir gen naan se daala!»

Ɔnte 'beerki jeege tu

²⁶«Taa naan se bo jeege se, ɔnten 'beerdeki! Taa kaadin jaay utu 'kaan se,

nakɲ paacɲ j'ɔyinga kɔy se, utu 'toodn tal. ɔ nakɲ borse k'jeelki metin ey se, j'utu j'an ki jeele. ²⁷Nakɲ paacɲ maam m'taadsesin maakɲ nɔɔr ki se, 'baa 'taadin ki jeege tu ute kaam kaada. Nakɲ ken naase 'booyinki k'taadsen naan ki metn bisege tu se 'wɔɔkingi do beege tu kici. ²⁸Ɔnte 'beerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, ey num kɔɲ tɔɔl ko ey se; num 'beerki bo Raa ki, naan bo debm ken ɔk tɔɔɔ ken tɔɔl daa rose ɔ tɔɔl kose maakɲ poof ken gen daayum se. ²⁹Yeelge sɛm sɛm di se k'dugin ute kɔɔɔɔ kalaɲ sum ey la? Ute naan se kic bo ken maakde ki se jaay kalaɲ 'koocɲ naan ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo. ³⁰Num gan naase se bæekɲ dosege kic bo Raa jeelin kalaɲ kalaɲ. ³¹Bin se, ɔnte 'beerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dɔkɔ. ³²Debm jaay taad naan jeege tu ɔ naan debm maam se, maam kic m'taadn naan Bubum ken maakɲ raa ki m'deekɲ m'ɔɔ: naan se debm maama. ³³Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan Bubum ken maakɲ raa ki kici.»

Isa se baano ute tɔɔse bo do naan ki eyo num bɔɔɔ

(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴Isa taad ɔ: «Ɔnten 'saapki ɔki maam se m'baano ute lapi bo do naan ki. Maam se m'baano bo ute lapi eyo, num m'baano ute bɔɔɔ. ³⁵Deere, maam se m'baado gen:

gaan goon gaaba ute bubina,

goon menda ute kona,

moom menda ute mend gooniɲa.

³⁶*Jeegen maakɲ bei ki se bo utu 'tɛdn jee wɔɔyige.*[§]

³⁷«Debm jaay je bubin ute kɔɲ cirum maam se, naan se aas te gen tɛdn debm

[†]10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakɲ Kitap ki se Bubm sitange se ɔk ro dena.

[§]10:36 Aak Mis 7.6.

maam eyo. Ɔɔ debm jaay je gooniɲ gaaba ute gooniɲ menda cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁸Ɔɔ debm jaay baate kuun kaagɲ j'ansin tupm ro ki ɔɔ ɔk metum ey se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁹Debm jaay je kaajɲ kon se, naan utu an kutu, ɔɔ debm jaay ut konɔ taa maam se, naan utu an kaaja.»

Debm ɔksen naase se aan gɔɔ ɔkum maama

⁴⁰«Debm jaay dɔɔɔ ɔksen naase se, aan gɔɔ naan dɔɔɔ ɔkum maama ɔɔ debm dɔɔɔ ɔkum maam se le, aan gɔɔ naan dɔɔɔ ɔk debm ken ɔlumo. ⁴¹Debm ken jaay dɔɔɔ ɔk debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan jeelin naan se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan 'kɔɲ bedina aan gɔɔ gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dɔɔɔ ɔk debm ken ted naka ute doobina, taa naan jeelin naan debm daan ki se, naan se 'kɔɲ bedina aan gɔɔ gen debm daan ki se kici. ⁴²'Booyki bee m'asen taada: maakɲ gaange tun seem seem se, debm jaay edga maan kurlu ɔkɔ deb kalan ki, taa naan jeelin naan debm maam se, debm bin se, bee naan ted se 'kutn cer eyo, num naan utu 'kɔɲ bedina.»

Isa ute Jan-Batist

(Lk 7.18-35)

11 Ken Isa jaay dooy jee metin ken sik-kaar-di aas sum se, naan iin ɔɲ gɔtn ese ɔɔ baa lee taad taar *Raa jeege tun maakɲ gegerge tun gen taa naan gɔtn ese ɔɔ dooyde.

²Kaad ken Jan-Batist utu maakɲ dan-gay ki se, naan booyga nakɲ paacɲ ken *al-Masi ted se. Ɔɔ naan danjo maakɲ jeege tun metin ki se jeege kandum ɔɔ

ɔlde gɔtn Isa ki. ³Naade baa tɔnd metin ɔɔ: «Naai bo debm ken jeege ing aak kaama j'ɔɔ utu ade baa se lɔbu, k'-booy nam kuuy ne?» ⁴Isa terlden ɔɔ: «'Baa taadki Jan ki nakɲ naase mala aakiɲki ute kaamse se ɔɔ booyiɲki ute bise se: ⁵jee kaam-tɔɔkge le, kaamdege tɔɔɔ taakga, jee cekedge le, leega talam talam, jee bikidge le, ɔɲga lapia ɔɔ rodege toodga kɔlɔɲ kɔlɔɲ, jee duguyge le, bɔrse booy booy, jee ooyga kooy kic le, duroga daan yoge tu ɔɔ Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ⁶Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin ɔɲte doobm gen kaal maakin do maam ki eyo.»

⁷Ken jee Jan ɔldeno naaba jaay ɔk terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu ɔɔ: «Do kɔɔ-baar ki se, naase tap bo ingkiro kaakɲ naja? Lɔbu ingkiro kaakɲ mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la? ⁸A-a! Bin num naase ingkiro kaakɲ naja? Lɔbu ingkiro kaakɲ gaabm ken tus kal aak bee se ne? Gɔɔ. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ting maakɲ bee gaaringe tu. ⁹Lɔbu naase tap bo ingkiro kaakɲ naja? Naase se ingkiro kaakɲ debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki nabo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰Naan se bo debm ken k'raajo metn taarin do dakin j'ɔɔ:

'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki,

*taa ai daapm doobi.***

¹¹'Booyki bee m'asen taada: maakɲ jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin Jan se, gɔɔ. Anum debm *maakɲ Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ

**11:10 Aak Mal 3.1.

dí kic bo, naan se bo magal^{††} cir Jan.
¹² Kaad ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan borse se, maakñ Gaar Raa se jeege je kend ute taa tawo. Oo jeegegen ted naka ute taa tawo se, je an kuun maakñ Gaar Raa se kaam jide.

¹³ Taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do dakin se, paac, bini aan do Jan ki se, taado metn taar Gaar Raa ken utu ade baa se. ¹⁴ Ken naase jaay 'je aki booy kakñ num, *Eli ken naase waki utu ade baa se, Jan se bo naana. ¹⁵ Debm jaay ok bi booyo num, booy ok taar se! ¹⁶ Jeegegen borse tap bo m'aden komb beye ute nange? Naade tec aan go gaangen ing boor ki jaay taad ute naapa o:

¹⁷ Naaje k'tuysen kaa nabo naase 'baate daamki.
 Naaje k'l'aarsen kaa yoa nabo naase 'baate keemki.

¹⁸ «Ey num ken Jan baado se, naan je kos den eyo o aay tot^{n††} koojñ bin eyo o jeege deek o: naan se debm sitan! ¹⁹ Ken *Goon Deba jaay baado se o o aaye, nabo jeege deek o: naan se debm kaam-koo o debm kaay-koono o ok mede ute *jee tokñ miirge o ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen Raa se j'aak k'jeelin naan met ki se ute nakgen jikilimge teda, taa naade se took aalga maakde do Raa ki[¶].»

Jee maakñ gegerge tun ken baate tookñ kaal maakde do Isa ki

(Lk 10.13-16)

²⁰ Gotn se Isa mooy jeegegen maakñ gegerge tun ese dena taa naade baate 'terl kingde, ey num gotn ese se bo, gotn

naan tedno nakñ-kawbinge dena. ²¹ Naan deekden o: «Utu asen kawñ aak eyo naasen jee maakñ geger ken Korozin ki! Utu asen kawñ aak eyo naasen jee maakñ geger ken Betsaida ki! Taa nakñ-kawbinge ted gotse ki se jaay 'tedoga ted maakñ gegerge tun Tir ki ute ken Sidon ki num, kaadn do dakin naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kol doa o booy burku dodege tu o kon kusinge. ²² 'Booyki, m'asen taada: bii ken Raa utu 'kajñ booro do jeege tu se, nakñ utu 'kaan dose ki se utu 'kawñ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidon ki se daala. ²³ Oo naase, jee maakñ geger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, waki nookse se 'keem kaan maakñ raa ki la? Goto! Naase se utu aki kooy 'baa gotn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakñ-kawbinge tedo goti ki se jaay bo tedoga ted Sodom ki num, kaadn naane geger Sodom se borse kic tedn utu^{§§}. ²⁴ Taa naan se bo, 'booyki m'asen taada: bii kajñ boor ki se, nakñ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakñ ken utu kaan do jeege tun taa naan Sodom ki se.»

Isa tawm Raa

(Lk 10.21-22; 1Kor 1.26-29)

²⁵ Kaad ken se Isa deek o: «Bua, naai bo Mel maakñ raa ute gen do naana, maam m'twomi taa nakgen se naai oyinga koy jee jeel-targe tu ute jee metekge tu, o borse naai 'taadga metina gaan seemge tu. ²⁶ Deere, Bua, kese bo nakñ jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

²⁷ «Nakge paac se Bubum edumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap bo jeelin eyo; ken jeelin se Raa Bubu

^{††}11:11 Ken baano ute maakñ Gaar Raa se, Isa. Taa naan se bo Matiye taad o jee ken maakñ Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken baado naan Isa ki gen daapm doobina.

^{††}11:18 Maakñ taa naan *Israelge tu se jeege ted totⁿ ute teen eyo num ute koojñ bin sum.

[¶]11:19 Jeel-taar gen Raa se: naan olo Goonin do duni ki.

^{§§}11:23 Aak Jen 13.

kaliṇ ki sum. Ɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap bo jeeliṇ eyo num ken jeeliṇ se, Gooniṇ kaliṇ ki sum Ɔ Gooniṇ se bo baado taad Raa Bubu se jeege tu taa an jeele.

²⁸ «'Baakiro gɔtum ki, naasen paacṇ ken ɔrkiga kɔɔɔ Ɔ daamse deerse se Ɔ maam m'asen keḏn gɔtn ɖɔl maaka. ²⁹ Uunki daamum se dose ki Ɔ 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ɔɔp rom baata Ɔ m'dalul. Ute maam se, naase aki kɔṇ gɔtn ɖɔl maakse. ³⁰ Deere, taarum m'ɔɔ aki kuun se le, naan ɔɔṇ eyo, Ɔ daamum m'ɔɔ aki kuun se kic le, naan cɛɛɛ.»

Isa se naan bo Mel *bii sebit

(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)

12 Kaad ken se Isa deel maakṇ gɔtn gem ki bii sebit* ki ute jee metiṇ ki. Ken naade deel deel se, jee metiṇ ki jaay, bo ɖɔlde se baag terɛɛṇ do gemge Ɔ ɔɔ. ² Ken *Parizige jaay aak nakṇ ese se, naade deek Isa ki Ɔ: «Aaka, jee meti ki se tɛḏ nakṇ ken j'und te kulu gen tɛḏ eyo bii sebit ki!» ³ Isa terlɛḏen Ɔ: «Naase 'dooyiṇki te ey la, nakṇ ken *Daud tɛḏ ute jeenge kaad ken naade bo ɖɔlde se? ⁴ Gɔtn se Daud endo maakṇ *kɔɔɔ magal gen *Raa ki Ɔ ɖɔs mappan j'ediṇga keḏ *serke Raa ki, ɔɔ Ɔ ɛḏ jeenge tun metiṇ ki kici. Ey num mappan se naade kɔṇ kɔs eyo; ken 'kɔs se, *jee tɛḏn serke Raage tu kalde ki sum. ⁵ Lɔbu naase 'dooyiṇki te ey la, maakṇ *Ko Taar ken Raa ɛḏo Musa ki se, bii sebit ki se jee tɛḏ serke Raage tu ken tɛḏ naaba maakṇ kɔɔɔ magal gen Raa ki kic bo uum aal te bii sebit se naan ki eyo. ⁶ 'Booyki m'asen taada: nam utu gɔtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala. ⁷ Taar ken taad Ɔ: *Maam se m'je amki tɔṇ serke eyo, num m'je se naase aki 'keɛṇ bo do naapge tu† Ɔ ken taar se jaay 'booy*

ɔkkiga metiṇ num, jee se, naase adeki tɔṇ mindde eyo, taa naade se tuj te dim eyo. ⁸ Taa *Goon Deba se le, naan bo Mel gen bii sebit.»

Isa ɛḏ lapi gaab ken jin ooyga kooyo

⁹ Isa iin ɔṇ gɔtn se Ɔ baa end maakṇ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁰ Gɔtn ese, naan ɔṇ gaaba kalan jin ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kɔṇ mind Isa se, ɖɔnd metiṇ Ɔ: «Doobm naajege tu se, *bii sebit ki nam ɔk doobo ken keḏn lapi debm kɔɔṇ ki la?» ¹¹ Isa terlɛḏen Ɔ: «Maakse ki se nam ɔk baata kalan sum, Ɔ baatiṇ se jaay ooc maakṇ gɔɔ ki bii sebit ki num, an baa kɔɔḏiṇ ey ne? ¹² 'Booyki, debkilimi se naan ɔɔṇ cir baata! Bin num bii sebit ki se, jeege ɔk doobo gen tɛḏn bee jeege tu.» ¹³ Gɔtn se Isa deek gaab ken se Ɔ: «'Seej jii!» Gɔtn se naan seej jina Ɔ gɔtn ese sum bo jin se ɔṇ lapi aan gɔɔ naapiṇ se.

¹⁴ Gɔtn se Parizige teeco naatn maakṇ bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, baa tus ɖɔk taarde gen je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan bo debm tɛḏn naabm ken Raa beer ɔḏiṇo

¹⁵ Ken Isa jaay booy Ɔ naade ɖɔkga taarde gen ɖɔliṇ se, naan iin ɔṇ gɔtn ese se Ɔ jeege dena ɔk metiṇa Ɔ naan ɛḏ lapi jee kɔɔṇge tu paac. ¹⁶ Num naan aacḏen kaama Ɔ j'ɔṇte taadn jeege tu an jeele. ¹⁷ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roṇ Ezayi taadno do ɖɔkiṇ se aanga doobiṇ ki, ken Ɔ:

¹⁸ «*Ken ara bo debm tɛḏn naabum ken maam Raa m'beer m'ɔḏiṇo.*
Naan bo debm maak-jema Ɔ ɖɔɖum jaay maam m'beer m'ɔḏiṇo.
Maam m'an ɔɔy Nirlum se doṇ ki Ɔ doobm maam daan ki se,

*12:1 Bii sebit se bii ken Yaudge lee jamakṇ ro ki.

†12:7 Aak Oz 6.6.

naaṇ aṇ taadiṇ jikilimge tu paac.

¹⁹ Naaṇ se le mooy te nam eyo ɔ taad te makṇ eyo.

Taar naaṇ se j'aṇ booyiṇ doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

²⁰ Mu taa baar ken dug dug se kic bo, naaṇ aṇ terec eyo.

Ɔ loompṇ poodiṇ baa baa kooyo se kic le, naaṇ aṇ tɔl eyo.

Naaṇ ted nakge ute doobiṇ se bini 'cir nakgen beṇ ey se paac.

²¹ Ɔ jee do naaṇ ki se paac kɔnd dode do naaṇ ki.[‡]

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalaṇ la?

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

²² Gɔtn se jeege ɔk baano gɔtn Isa ki ute gaaba kalaṇ ɔk kɔṇ sitan ɔ kɔṇ sitan se tediṇ gaabm se ted kaam-tɔkɔ ɔ ɔṇ taad taar eyo. Gaabm se Isa ediṇ lapia, kaamiṇ ɔd aaka ɔ naaṇ baag taadn taara cey. ²³ Ɔ gɔtn se jee denge paac aak nakṇ se, deel dode ɔ ɔkden taad eyo, deek ɔ: «Gaabm ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?» ²⁴ Num gaṇ ken *Parizige jaay booy taar se, naade deek ɔ: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔṅṅ Belzebul[¶], naaṇ ken Bubm sitange se.» ²⁵ Gaṇ Isa jeel maak-saapde dey se deekden ɔ: «Maakṇ taa naaṇ gaar ken jeenge taarde ɔk metn naap eyo ɔ baagga tediṇ bɔɔɔ ute naapa se, naaṇ se utu terece. Maakṇ geger, ey le maakṇ bee ken malinge ted taara ute naapa se kic bo, malinge 'kɔṇ king eyo. ²⁶ Ken Bubm sitange jaay tuur naapiṇ Bubm sitange se, kese aan gɔɔ naaṇ ted bɔɔɔ ute ro naaṇ maliṇa ɔ bin se naaṇ tɔpga roṇa. Ken bin num, gaariṇ se naaṇ aṇ kɔkṇ ɔ dɔo? ²⁷ Naase ɔki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse

ki se, ken edden tɔṅṅ jaay tuur sitange se, naṇa? Bin num naade mala se bo asen kɔṇ bɔɔɔ dose ki. ²⁸ Ken deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakṇ Gaar Raa se aanga gɔtse ki. ²⁹ Ken nam jaay je kend kɔsn bee debm tɔṅṅ se, debm se naaṇ ɔk dookinga jaay bo, kɔsn beṇa. ³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naaṇ se debm taamooyuma ɔ debm jaay noogum gen tɔsn jeege ey se, debm bin se wɔkden wɔkɔ.

³¹ «Taa naaṇ se bo 'booyki m'asen taada: *kusiṇ paacṇ ken jikilimge tediṇ ute naajiṇ ken naade lee naaj Raa se kic bo, Raa adesin kɔṇ tɔkɔ. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiṇ naaṇ se Raa aṇsin tɔl eyo. ³² Anum debm jaay taad taar ing kus ro maam *Goon Deb ki kic bo, Raa aṇ tɔl kusiṇina. Num gaṇ debm jaay taad taar ing kus ro *Nirl Salal ki se, Raa aṇ tɔl kusiṇin do naaṇ ki ara ki eyo ɔ bii ken kaam mɔɔtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojiṇa

³³ Isa deekden ɔ: «'Booyki. Kaagṇ jiga se ooj koojiṇ kic bo jiga, num kaagṇ ken kɔṇṅ se, ooj koojiṇ kic bo jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeeliṇ ute koojiṇa. ³⁴ Aakumki tu wɔɔjgen ara! Naase le jee beeki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakṇ beṇ se? Taa taar ken jikilimge lee taad paac se iṇo maakde ki. ³⁵ Debm beṇ se, beṇ se iṇo maakiṇ ki ɔ taar ken teec taariṇ ki kic bo beṇ, ɔ debm *kusiṇ se, kusiṇin se kic bo iṇo maakiṇ ki ɔ taar ken teec taariṇ ki kic bo ing kusu. ³⁶ 'Booyki m'asen taada: biin Raa kɔṇ bɔɔɔ do jeege tu se, taargen jeege taadiṇ reṇ reṇ paac se, Raa utu baa tɔnd metde. ³⁷ Taa ute taar ken 'teec taari ki se jaay bo ai daapa ey le ai kutu.»

[‡]12:21 Aak Eza 11.12.

[¶]12:24 Aak Mt 10.25.

Jeege je kaakɲ nakɲ-kɔɔbm

(Lk 11.24-32)

³⁸ Gaɲ gɔtn se jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakɲ naai ajen tɛdn nakɲ-kɔɔbm ken j'an kaakɲ jeel ro ki naai se iɲo gɔtn Raa ki.»
³⁹ Naan deekden ɔɔ: «Jee bɔrse jig eyo ɔɔ 'tɔj ɔrmdɛ naan Raa ki se je kaakɲ nakɲ-kɔɔbm, naɔo nakɲ-kɔɔbm naade an kaakɲ jeel ro ki se, tecɲ aan gɔɔ ken gen debm taad taar teeco taar Raa ki ken k'daɲɲ Yunus⁸ se sum. ⁴⁰ Aan gɔɔ Yunus tɛdo bii mɔto maakɲ kenj ken magal se, *Goon Deba se kic bo 'tɛdn bii mɔto maakɲ naan ki. ⁴¹ Bii ken jaay Raa an kɔjɲ bɔɔɔ do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kɔkɲ mind jeegen duni ken bɔrse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ terlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala. ⁴² Bii ken Raa an kɔjɲ bɔɔɔ do jeege tu se, neelgen iɲo kaam kaam bɔɔɔ** gɔtn duni daar ro ki se utu kɔkɲ mind jeegen duni ken bɔrse se. Taa naan iɲo gɔtn dɔkɔ gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ɔk terlo gɔtɲ ki

⁴³ Ter Isa taaddɛn ɔɔ: «Ken sitan jaay teec ɔɲga nam se, naan baa leedo do kɔd-baarge tu je gɔtn kingi, naɔo naan ɔɲo te eyo. ⁴⁴ Ken naan jaay ɔɲ te ey num, baag taadn ute maakin ɔɔ: maam se m'kɔkɲ m'terl gɔtn ken m'iɲno ro ki. Ken naan jaay ɔk terl aan se, ɔɲ bee se k'daapinga aak bee aac walak ɔɔ nam

maak ki se gɔto. ⁴⁵ Gɔtn se naan ɔk terle ɔɔ baa ɔɲo sitangen kuuy cili ken kusiɲ ciriɲ naan se daala. Naade baado tele end ing maakɲ gaab ken se ɔɔ king gaabm se terl baa tɛd kusiɲ cir ken deet se daala. Deere, naan se bo nakɲ ken utu kaan do jeegen do duni ken bɔrse jig ey se.»

Genaa Isage ute kɔnde

(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Kaad ken Isa utu taad taad jee denge tu bɔrt sum bo, gɔtn se genaange ute kɔnde daar naatn je taadn te naana. ⁴⁷ [Deb kalan baado taadɲ ɔɔ: «'Booyo! Koi ute genaage se utu naatn ɔɔ naade se je ai kaaka.»]^{††} ⁴⁸ Gaɲ Isa terl deb ken j'ɔliɲo se ɔɔ: «Koyuma ute genaamge se tap bo nanɲe?» ⁴⁹ Ter gɔtn se, naan uun jɲ tɔj ro jeenge tun metɲ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Aakki jee se bo koyumge ute genaamge. ⁵⁰ Taa debm jaay tɛd nakɲ Bubum maakɲ raa ki maakin jen ro ki se, naan se bo genaam gaaba, ken menda ɔɔ koyuma.»

Kaal naagɲ taar gen debm kɔnd buru^{‡‡}

(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

13 Bii ken se sum bo, Isa teec ɔɲ bea ɔɔ baa ing taa baar ken Galile ki. ² ɔɔ gɔtn se dɔɔl jeege dena tus cɛɛɲ ki ɔliɲ naan iɲ ook ing maakɲ markab ki ɔɔ jee ute dende se daar do jɛɲ baar ki. ³ Gɔtn se naan taaddɛnga taarge dena ute doobm kaal naagɲ taara deekden ɔɔ: «'Booyki, deb kalan tɔs kupɲa ɔɔ teec baa kɔnd buru. ⁴ Ken naan jaay ɔnd kɔnd buriɲ se, kupm metɲ si jɛɲ doob ki ɔɔ yeelge bɔɔ baado tuun ɔsiɲ naatn paac. ⁵ Kupm metɲ si do naan ken gɔtɲ ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn

§12:39 Aak Yunus 3.3-5.

**12:42 Aak 1Gar 10.1-13.

††12:47 Bersen ara se, maakɲ Kitapge tun do dɔkiɲ se, metinge maakde ki se, gɔto.

‡‡13:0 Taa naan Yaudge tu se gɛmɛ se naade ɔɔciɲ se naade sin aan gɔɔ kɔnd buru.

se, naanjin ceepe. ⁶Num gan ken kaada jaay baag tɔŋɔ se, naan lawaka ɔ tu-utu, taa gɔtn se iirin ɔŋ end ɔaa te dɔk eyo. ⁷Kupm metin se si maakɔ ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagɔn ute kɔrɔndɔ se teepe ɔ aayin taara. ⁸Kupm metin si do naan ken jiga. Kupm se am tɔɔk doa ɔ ɔk kaama. Kengen metinge se ɔk kaama bee bee, kengen kuuy ɔk kaama dena ɔ kengen kuuy se ɔk kaama den ciri.» ⁹Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

Gen di Isa taadden ute kaal naagɔ taara

¹⁰Jee metn Isa ki baado ɔŋina ɔ tɔnd metin ɔ: «Gen di jaay naai 'taad jeege tu ute doobm kaal naagɔ taara se?» ¹¹Naan terlden ɔ: «Nakɔ j'ɔyinga kɔy maakɔ *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelinkiga. Gan jee kuuy se, nakɔ se Raa ɔŋ taadden te metin eyo. ¹²Taa naan se debm ken ɔk se j'an kɔmb do ki 'tedn dena, num debm ken ɔk ey se le, ken cɔkɔn naan ɔk se kic ɔ j'an tɔsn naatn. ¹³Taa naan se ɔ, maam m'-taadden ute kaal naagɔ taara se:

*taa naade aaka ɔ ɔŋ aak ɔk eyo,
naade booyo ɔ ɔŋ booy ɔk taar se eyo.*

¹⁴Bin ɔ taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadden do dɔkin se aanga doobin ki ken ɔ:

*Taar se naase utu aki booy ute bise, naɔo
aki booy kɔk eyo
ɔ naase utu aki kaakɔn ute kaamse, naɔo
aki kaakɔn kɔk eyo.*

¹⁵Deere, jee se maakde mɔŋɔ,
naade tɔlga kamba bidege tu ɔ turumga
kaamdege,
ey num naade 'kɔŋ kaaka, 'kɔŋ booyo,
ɔ ute maakde kic naade 'kɔŋ booy kuun
jaay ade terl ro maam ki,
ɔ kaadn naane se, maam Raa m'aden
kaaja. "¶»

¹⁶Isa taad ɔ: «Gan naase maakse raapo taa kaamsege le aak kaaka ɔ bisege le booy booyo! ¹⁷'Booyki bee m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute jeegen ted nakɔn ute doobin se, je ɔ ade kaakɔn nakɔn ɔorse naase aakki se, naɔo ɔŋ aakin te eyo, ɔ je ɔ ade booy nakɔn ɔorse naase 'booyki se, naɔo ɔŋ booyin te eyo.»

Isa taad tɔɔk metn kaal naagɔ taar gen debm kɔnd buru

¹⁸«Naase 'booyki metn taar gen kaal naan taar gen debm kɔnd buru se. ¹⁹Jee-gen booy metn taar Gaar Raa jaay ɔŋ booy ɔkin ey se, tec aan gɔɔ kupm ken si jɛŋ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange baado ɔɔɔdesin naatn maakde ki. ²⁰Num jee metinge se tec aan gɔɔ kupm si do naan ken maakin ɔk ko se; naade se ken booyga taar Raa se, naar ɔkin maakde ki ute maak-raapo. ²¹Naɔo naade se ɔŋ ɔŋ taar Raa ɔ iiri maakde ki eyo, taa naade ɔŋ ɔŋ te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar ɔŋdenga ey le k'baagdenga dabar gen taar Raa sum ɔ, naade naar resn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ²²Kupm si maakɔn ji kaag ki se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa, naɔo uun nirlde do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ɔ, baado maakɔn saapde ki ɔ gaasin taar Raa se ɔŋ ted naaba maakde ki eyo. ²³Kupm si do naan ken jiga se tec jeegen booy taar Raa ɔ took aal maakde do ki. ɔ taar Raa se ɔlde naade tedn nakgen bee bee. Jee metinge se tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama bee bee, kengen metinge tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama dena ɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama den cir se.»

Isa aal naagŋ taara ro derengele^{§§} ki

²⁴ Ter Isa taadŋden ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔ baa kɔɔɔŋ maakŋ-gɔtɪŋ ki se. ²⁵ Num kaadŋ ken jeege tood tood bi nɔɔ se, debm wɔɔyɪŋ baado ɔɔ derengele maakŋ teen ken naan ɔɔɔŋ se ɔ naan teec baa. ²⁶ Ken teene jaay baa teepe ɔ tɔk do se, gɔtɪŋ se derengele kic baa tɔk kici. ²⁷ Gɔtɪŋ se jee tɔdɪŋ naabge se baado ɔŋ melde ɔ deekiŋ ɔ: «Melje, naai ɔɔɔ kupm jiga bo maakŋ-gɔtɪŋ ki ey la? Num derengel maak ki se tap bo iino gay?» ²⁸ Naan terɪŋden ɔ: «Kese debm wɔɔɔ bo tɔdɪŋ naan se.» Jee tɔdɪŋ naabge se tɔnd metɪŋ melde ɔ: «'Je derengelge se j'aden baa tɔɔdɪŋ si naatɪŋ la?» ²⁹ Melde deekden ɔ: «Derengelge se ɔnte 'tɔɔdɪŋdeki, ey num sɔm aki tɔɔdɪŋ teengen maak ki se, cere. ³⁰ ɔndeki naade teepm kalaŋ bini kaan kaadɪŋ kɔj ki, ɔ ken kaadɪŋ kɔjɔ aanga jaay bo maam m'taadɪŋ jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se derengelge se 'dɔɔk 'tusdeki kaam kalaŋ taa adɛki tɔɔɔŋ poodo. ɔ teene se le ɔj 'tusdeki kaam kalaŋ 'baado 'tɔnd ɔmbɪŋki maakŋ giijum ki.»

Isa aal naagŋ taar ute kaam nakŋ k'daŋɪŋ mutard*(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)*

³¹ Ter Isa taadŋden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakŋ k'daŋɪŋ *mutard*, ken gaaba kalaŋ uun ɔɔɔŋ maakŋ-gɔtɪŋ ki. ³² Kaam nakŋ k'daŋɪŋ *mutard* se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. Num ken j'ɔɔɔŋga teecga se, naan teepe tɔd magal cir nakgen teec maakŋ bar ki se paac bini yeelgen kic bo baado uj ku-jdege teleteŋge tu.»

Isa aal naagŋ taara ute ɔɔɔmɔ

³³ Ter Isa taadŋden ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔɔɔm ken menda jaay tɔsga ruŋŋ geme dooc gɔɔn magala ɔ ken naan jaay deepinga ɔ ɔmbɪŋga maak ki num, iiniŋ paac se.»

Taa dɪ jaay Isa taadŋden ute kaal naagŋ taara

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee denge ute kaal naagŋ taara. ɔ dim jaay naan dooyden ute kaal naagŋ taar ey se, gɔtɔ. ³⁵ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiŋ se aanga doobiŋ ki, ken ɔ:

*Maam m'utu m'aden taadɪŋ ute kaal naagŋ taara,
do nakge tun ko k'kɔyɪŋa do dɔkiŋ kaad
ken Raa utu aalo kaal do naanɔ se.**

Isa taad tɔɔk metɪŋ taar kaal naagŋ taar ro derengel ki

³⁶ Gaŋ gɔtɪŋ se Isa iin ɔŋ jee denge ɔ ɔk terɪ baa beene. Jee metɪŋ ki baado ɔŋɪŋa tɔnd metɪŋ ɔ: «'Taad tɔɔkjen tu metɪŋ taar kaal naagŋ taar ro derengel ken maakŋ-gɔt ki se?» ³⁷ Isa deekden ɔ: «Debm ɔɔ kupm jiga se, kese maam *Goon Deba. ³⁸ Maakŋ-gɔtɔ se le do naanɔ ɔ kupm jiga se le, kese jeegen gen *maakŋ Gaar Raa, derengele se le taadɪŋ ute jee *Bubm sitange. ³⁹ Debm wɔɔɔ ɔɔɔ derengele se, kese Bubm sitange†, kɔjɔ se le taad te biin dunia an naŋa, ɔ jee kɔjge se le *kɔdɪŋ Raage. ⁴⁰ Aan gɔɔ derengele se k'tusiŋ jaay k'tɔɔɔŋ poodɪŋ se, biin dunia naŋ se kic bo utu tɔdɪŋ bin kici. ⁴¹ Bin bo maam Goon Deba m'ade m'kɔl kɔdumge ɔ jeegen jaay ɔl jeege ɔŋ doobm Raa, ɔ ɔlde tɔd *kusiŋa se, kɔdɪŋ

§§13:23 Derengele se jee metinge daŋɪŋ biziri.

*13:35 Aak KKR 78.2.

†13:39 Ara se bo Bubm sitange roŋ Iblis kici.

Raage aden tuur naatn maaknj gaarin ki.
⁴²Kodn Raage aden tosn komb maaknj baal pood ki, ɔ goɓn se bo goɓn naade ɗɔɔɔ ɔ taan naandege. ⁴³Anum jeegeen jaay ted naka ute doobin naan Raa ki se, naade se wɔɔr aan goɔ kaada maaknj gaar Bubde ki. Debm ɔk bi booyo num booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagj taara ro kɔrbɔt ki ute meede

⁴⁴«*Maaknj Gaar Raa se tec aan goɔ kɔrbɔtn k'l'ɔyin maaknj-goɓ ki ɔ deba baado rek ɔjina ɔ naan ɔyin goɓin ki ɔ iin baa. Ute maak-raapm naan ɔk se, naan baa dugj ute nakj naan ɔk se paac, ɔ ɔk terl baado dug maaknj-goɓn ese se.

⁴⁵«Ter maaknj Gaar Raa se tec aan goɔ debm tedn suukj ken je meedgen zode ɗɗɗ. ⁴⁶Ken naan je ɔj meedn zon ɗɗ se, naan ɔk terl baa dugno ute nakj naan ɔk se paac, ɔ baado dug meedn ese se.»

Isa aal naagj taara ute gende

⁴⁷«Ter *maaknj Gaar Raa se tec aan goɔ gend j'undin maaknj baar ki ɔ toso napa kenjge dena. ⁴⁸Ken gende jaay toso kenjge dooc se, naade iik teecsɔn taar ki, ing naan ki, beer kengen jiga jiga omb maaknj ees ki ɔ kengen naapak ey se naade sin naatn. ⁴⁹Bin bo biin dunia an nan se tecɔ bini. *Kodn Raage utu baa nigj jeege kaam dio: jee *kusinge gen dode ɔ jee ted nakj ute doobin se tedn gen dode kici. ⁵⁰Jee kusinge se kodn Raage aden si maaknj baal pood ki ɔ goɓn se bo, goɓn naade ɗɔɔɔ ɔ taan naandege.»

⁵¹Isa tond metn jee metin ki ɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade terlin ɔ: «Yee, k'booy j'ɔkga.» ⁵²Isa deekden ɔ: «Debm jeel taadn ɗɔɔkɔ metn Ko Taar Raa jaay k'dooyinga ute nakgen gen maaknj Gaar Raa se, naan se tec aan goɔ

mel bee ken ɗɗ taa kɔrbɔtin num ɔj nakgen kiji maak ki ɔ kengen do ɗɔk-in se kici.»

Jee Nazaret ki baate tookj kaal maakde do Isa ki

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³Ken Isa jaay dooy jee metin ki ute kaal naagj taarge aas se, naan iin ɔj goɓn se. ⁵⁴Goɓn se naan iin baa maaknj naanin ki[‡] ɔ ken naan aan se, baag dooy jeege maaknj bee ken Yaudge lee tus maak ki. ɔ ken jee se jaay booy taar ken naan dooyde se, tap bo ɔkden taad eyo deek ɔ: «Jeel-taara ute nakj-kɔɔbgen naan ted se tap bo, ɔjino gayo?» ⁵⁵Naan bo goon debm tirdn lee ɗɔɔɔ daap nakge se ey la? Kon ron Mari ey la? Genaange bo Jak, Yusup, Simon ɔ Jud se ey la? ⁵⁶Genaangen mendge bo utu ting ute naajege ara ki ey la? Anum tap bo ɗɔɔɔ se paac naan ɔjino gayo?» ⁵⁷Kese bo nakj ken tedden naade ɔj aal maakde don ki ey se. Goɓn se Isa deekden ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege paac aalin maak ki; anum jee maaknj naanin ki ute jee maaknj been ki se bo aalin maak ki eyo.» ⁵⁸Taa naan se bo, goɓn se, Isa ɔj ted te nakj-kɔɔbge den eyo taa naade baate tookj kaal maakde don ki.

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

14 Kaad ken se, Gaar *Erod Antipas naan bo magal taa naan Galile se, booy jeege ɗɔs kɔɔs maan Isa. ²Naan deek jee tedn naabinge tu ɔ: «Kese Jan-Batist bo duroga daan yoge tu! Taa naan se bo *Raa edinga ɗɔɔɔ gen tedn nakj-kɔɔbge se.»

³Jeelki do ɗɔkin se, Erod ɔl k'l'ɔk k'ɗɔɔko Jan ute zinzi ɔ ɔl k'baa k'l'ɔlin maaknj dangay ki, taa Erodia mend ge-naan Pilip ken naan ɔkin menda se.

[‡]13:54 Maaknj naanin ki se ron Nazaret, goɓn ken naan teepmno maak ki.

⁴Taa Jan taadīnga taad ɔɔ genaai utu te kaamin se, naai ɔk doobm jaay an kɔkɔ mending eyo. ⁵Ɛrɔd se je tɔɔl Jan, nabo beer jee denge tu taa jee denge se, Jan se naade aakin aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁶Bii kalan gaar Ɛrɔd tɛd tɛd maak-raapm gen bii koojin se, goon Ɛrɔdiad menda se daam naan jeege tun k'danɔdeno baado gɔtn tɛdn maak-raap ki se ɔɔ daamin se tɔɔl Gaar Ɛrɔd ki. ⁷Gɔtn se Gaar Ɛrɔd naam taarin naan jeege tu ɔɔ deekin ɔɔ: «Nakj paacn naai tɔndga meta ro ki bo, maam m'ai kɛda.» ⁸Kon ɔlin metin ɔɔ baa deekin ɔɔ: «'Gaaj ɛfumo maakj supura ki ara, do Jan-Batist.» ⁹Do taar ken se gaarge maakin tuju, nabo naan lɛ naamga naam taarin naan jeege tu se, naan took ɔl k'gaajo do Jan j'ɛd goon mend ki se. ¹⁰Gɔtn se naan ɔl deba baa maakj dan-gay ki baa gaajo do Jan. ¹¹Do Jan se k'-gaaj k'l'aalino maakj supura ki, j'ɛdin goon mend ki se, ɔɔ goon mend se uun baa ɛdin kon ki. ¹²Jee metn Jan ki baado uun baa duubina, jaay bo baa taad metn taar nakj deel se Isa ki.

Isa ɛf kɔɔ gaabge tu dupu-mii

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³Ken Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakj markab ki ɔɔ gaaj baa do kɔd-baar ki kalin ki. Ken jee denge jaay booy labar se, naade teeco maakj gegerge tun cɛs ki cɛs ki ɔɔ uun jɛna aal te taa baar. ¹⁴Ken Isa aan jaay booyo maakj markab ki se, naan aak jee denge se, naan ɛjɛden dode ki ɔɔ jee kɔɔndɛge se naan ɛɛden lapi. ¹⁵Aan tɛger se jee metn Isa ki baado ɔɔɔina ɔɔ deekin ɔɔ: «Bere, kaada se baaga, gɔɔ se kic lɛ daanin kɔd-baara dɔk ute bea. Jee denge se ɔɔnde wɔɔkɔ baa maakj naange tun cɛs ki cɛs ki baa dugɔ nakj kɔɔ.» ¹⁶Gaj Isa terlden ɔɔ: «Jee se baa eyo, naase mala bo ɛɛɛdeki kɔɔ.» ¹⁷Gɔtn se naade terlin ɔɔ: «Naaje se j'ɔk bo mappa

mii ɔɔ kenjge di sum.» ¹⁸Isa deekden ɔɔ: «'Baandekiro naanum ki ara ki.» ¹⁹Ter Isa deek jee denge tu se ɔɔ j'ing naan ki do mu ki ɔɔ gɔtn se, naan tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, tɔɔm Raa, dup mappa ɔɔ ɛdin jeege tun metin ki ɔɔ jee metin ki nigin jee denge tu. ²⁰Naade paac ɔs derɛɛ te maraaddɛ ɔɔ togɔ ɔɔp se k'tuunin se dooc gɔɔm sik-kaar-dio. ²¹Jeegen ɔs paac se gaabge kalde ki sum bo baa baa nakj dupu-mii. Mendge ute gaange se maak ki eyo.

Isa lee do maane ki

(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)

²²Naan ken se, Isa naar deek jeege tun metin ki ɔɔ k'l'ook maakj markab ki, k'-gaaj k'deel k'baa naan ki jɛɛ baar ken kaam naane kɔr naan utu wɔɔk wɔɔk jeege bɔrt se. ²³Ken naan jaay wɔɔk jee denge aas sum se, naan iin baa ook do kɔs ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa ɔɔp kalin ki sum. ²⁴Mark-abm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dɔkɔ ɔɔ ken kuulu jaay ɔl deeb dode ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das. ²⁵Ken gɔɔ ɔɔpɔga baata aki kiip se, Isa baa kon jeenge se, leedo do maane ki. ²⁶Ken jee metin ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek ɔɔ: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay beere ɔkden sum se, gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔɔ. ²⁷Gaj Isa naar taadɛden ɔɔ: «Okki maakse tɔɔɔ. Ɔnte 'beerki, kese maama!» ²⁸Gɔtn se Pier terlin ɔɔ: «Meluma, ken deer naai num, ɔnum m'lee do maane ki m'ai baa kɔɔɔ.» ²⁹Isa deekin ɔɔ: «'Baado.» Pier iin booyo maakj markab ki ɔɔ lee do maane ki sak Isa. ³⁰Gaj ken naan jaay aak kuulu ɔl dena ɔɔ ken beere baa ɔkin sum se, naan baag booy maan. Gɔtn se naan ɔɔd ɔɔɔ ɔɔ: «Meluma 'naakuma!» ³¹Gaj Isa naar ɔl jin ɔkina deekin ɔɔ: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.» ³²Gɔtn se naade di paac ook

maakŋ markab ki ɔ kuulu ɗaara. ³³ Jee-
gen paacŋ maakŋ markab ki se erg naan-
in ki ɔ deekin ɔ: «Deere, naai se 'Goon
Raa!»

Isa ɗf lapi jee kɔŋge tun taa naan Genezaret ki

³⁴ Ken Isa ute jee metin ki gaan baar
jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade
ɓaa ɗaar jɛŋ ki. ³⁵ Jee gɔtn se ɓaa aak jeel
Isa, ɔ taa naan ken se paac, naade taad
labarin jeege tu ɔ jeege ɓaano ute jee
kɔŋge paac gɔtn Isa ki. ³⁶ Gɔtn se naade
eem nɔ metn Isa ki ɔ n'ɔnde naade kutn
taa kalin sum. ɔ jeege paacŋ ut taa
kalin se ɔ lapi.

Isa taad te nakŋ bubgen do ɗɔkina (Mk 7.1-23)

15 *Parizige metinge ute jee jeel
taad ɗɔkŋ metn Ko Taar Raagen
metinge iino Jeruzalem ki ɓaado ɔ Isa
ɔ deekin ɔ: ² «Gen ɗi jaay jee meti ki
baate tookŋ gen tedn nakŋ bubjegen do
ɗɔkin se? Taa naade tug te jidege aan
ɔɔ gen bubgen do ɗɔkin ey sum ɓo ɔɔ.»
³ Isa terlden ɔ: «Nakŋ ken *Raa taad ɔ
gen tɛda tap ɓo, naase ɔŋin ki ɔ 'tedki
nakŋ bubsege ɓo cir se, gen ɗi? ⁴ Ey num
Raa se taadga taada ɔ: *'Sook koi ki te
bubin ki* ¹ ɔ *Debm jaay naam kon te bubi
se j'an tɔɔɔ.* ⁵ Num gar naase se, 'taadki
ɔki: «Debm jaay deek kon ki ey lɛ bu-
bin ki ɔ: nakŋ maam m'ai keɗ jaay ai
noog se, maam m'ɛdinga *serke Raa ki.»
⁶ Naase ɔki debm bin se kɔŋ sookŋ kon
ki te bubin ki eyo. Bin ɓo naase 'resŋki
ute doobm taar Raa ɔ 'tedki nakŋ bub-
sege ɓo ciri. ⁷ Naase maa jee maakse dio!
Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se
taadga taad taar se ro naase ki ɔ:

⁸ *Jeege ese se tɔɔmum ute taarde sum, ey
num maakde se dom ki eyo.*

⁹ «Ken naade ɓaadoga kergŋ naanum ki gen
keemum kic ɓo, cer sum,
taa nakŋ ken naade lee dooy jeege se lɛ,
dooyde ute nakŋ ken jikilimge lee ted
se sum.**»

¹⁰ Gɔtn se Isa ɗaŋo jee denge ɔ
deekden ɔ: «Udki bia ɔ 'booyki ɓɛɛ!

¹¹ Ken tuj debkilimi naan Raa ki se, nakŋ
ken naan ɔ jaay booy maakŋ ki se eyo,
num gar nakŋ ken naan saapina ɔ teec
jig eyo taarin ki se ɓo, tujina.» ¹² Gar
gɔtn se jee metn Isa ki ɓaado ɔŋina ɔ
tɔnd metin ɔ: «Naai 'jeele ute taar naai
'taad se, Parizige maakde tujga daamo?»

¹³ Isa terlden ɔ: «Kaaggen paacŋ Bubum
maakŋ raa ki ɓo duubden ey se, j'utu
j'aden tɔɔdn naatn††. ¹⁴ ɔnde ki naade se
jee kaam-ɗɔkge ɔ tɔɔd jee kaam-ɗɔkge.
Ken debm kaam-ɗɔkɔ jaay tɔɔd naapin
se, naaden di paac se 'si maakŋ ɔɔ ki!»

¹⁵ Gɔtn se Pier tɔnd metn Isa ɔ: «'Taad
ɗɔkŋen tu metn kaal naagŋ taar se.»

¹⁶ Isa terlden ɔ: «Naase kic taar se 'booy
ɔkki metin ey ne? ¹⁷ Naase 'jeelki ey la
nakŋ ken debkilimi ɔ paac jaay ɓɔɔy
ɓaa maakŋ ki se, tedga num, naan ɓaa
naamin ci naagŋ boog ki naatn. ¹⁸ Num
gar nakŋ iino saapin ki jaay teecga taar-
in ki se ɓo, ken tuj debkilimi naan Raa
ki. ¹⁹ Saapgen jig ey paac se iino maak
ki. Kɛse ɓo ken ɔl jeege tɔɔl jeege, lee
ɛɛs naapa ren ren, lee ɛɛs mend jeege ɔ
gaabm jeege, ɓoogo, taad taargen met ki
eyo ro jeege tu ɔ naaj jeege. ²⁰ Kɛse ɓo
nakŋ ken tuj debkilimi naan Raa ki. Ey
num ken ɓaa ɓaa kɔɔ jaay tug te ji ey
kic num, an kɔŋ tujŋ naan Raa ki eyo.»

¹15:4 Aak Ekz 20.12 ɔ Dt 5.16.

[§]15:4 Aak Ekz 21.17.

^{**}15:9 Aak Eza 29.13.

^{††}15:13 Ara ɓo Isa taad taa Parizige.

**Mend se mend Yaud eyo ɔɔ
aal maakin do Isa ki**

(Mk 7.24-30)

²¹ Isa iin ɔɔ gɔtn se, ɔɔ baa taa naan ken Tir ute gen Sidɔɔ ki. ²² Gɔtn se menda kalaɔ mend *Kanan ing taa naan ken se baado ɔɔ Isa ɔɔ baag ɔɔɔ metin ki ɔɔ: «Ejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum menda se ɔk kɔɔɔ sitan ɔɔ sitan se dabarin dena.» ²³ Gaɔ Isa terlin taar eyo. Jee metin ki iiko cɛɛn ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Mend se 'tuurin naatn, taa naan lɛ ɔɔɔ ɔɔ eyo ɔɔ ɔk metjege tak kaam mɔɔtn.» ²⁴ Isa terlden ɔɔ: «Maam se, Raa ɔlumo taa gaan *Israelge iigga kiig aan gɔɔ gaan baatge se.» ²⁵ Gaɔ menda se baado erg naanin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Meluma, 'naakuma!» ²⁶ Isa terlin ɔɔ: «Met ki eyo ken gaange ɔɔ derɛɔ te ey sum bo k'tɔsn kɛɔn kɔsn se gaan besge tu.» ²⁷ Menda terlin ɔɔ: «Meluma, taari met ki, nabo gaan besge kic bo ɔɔ kɔs-gen si metn tabil meldege tu.» ²⁸ Gaɔ Isa terlin ɔɔ: «Menda, naai se aalga maaki paac dom ki! ɔɔ Raa ai kɛɔn nakɔ maaki jea.» ɔɔ kaad ken se sum bo goonin se ɔɔ lapia.

Isa ed lapi jee kɔɔnge tu dena

(Mk 7.31-37)

²⁹ Isa iin gɔtn se ɔɔ baa taa baar ken k'danin Galile. ɔɔ gɔtn se naan ook baa ing do kɔs ki. ³⁰ Dɔɔl jeege dena baado ɔɔɔina. Naade baado ute jee cekɛɔge, jee kaam-tɔɔkge, jee dukurge, jee ɔɔ taad taar eyo ute jee kɔɔndegen kuuy kic dena. Naade baandeno naan Isa ki ɔɔ naan edden lapia. ³¹ Gɔtn se dɔɔl jeege se jaay aak nakɔ se, paac bo ɔkɛɔn taad eyo, ken naade jaay aak jee ɔɔ taad taar eyo baag taada, ɔɔ jee dukurge ɔɔ lapia, jee cekɛɔge baaga lee talam talam ɔɔ jee

kaam-tɔɔkge baaga kaaka. Gɔtn se naade *nook Raa gen *Israel.

Isa ed kɔɔ gaabge tun dupu-ɔɔ

(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)

³² Isa dapo jee metin ki ɔɔ deekɛɔn ɔɔ: «Jee se maam m'aakɛɔ ɔɔ m'ɛɛjdenga dode ki, taa naade tɛɔga bii mɔɔɔ ute maama ɔɔ dim kɔsɛ gɔɔga. Maam m'ade kɔn naade baa te bode se eyo, ey num naade baa baatn doob ki.» ³³ Jee metin ki deekin ɔɔ: «Do kɔɔɔ-baar ken ara j'akiro kɔn mappa gay jaay j'aki kɛɔn jeege tun den se kɔsn derɛɔ se?» ³⁴ Isa tɔnd metɛɔ ɔɔ: «Naase ɔkki mappa kando?» Naade terlin ɔɔ: «J'ɔk cili ute kenjge sɛɛm sɛɛm kandum.» ³⁵ Gɔtn se Isa deek jee denge tu ɔɔ j'ing naan ki. ³⁶ Naan tɔs mappan cili se ute kenjge se jin ki, tɔɔm Raa, dup edin jeege tun metin ki ɔɔ jee metin ki nigin jee denge tu. ³⁷ ɔɔ gɔtn se jeege paac se ɔɔ derɛɔ ute maraadɛɔ. ɔɔ jee metin ki se tɔs toɔɔ ɔɔ se, dooc gɔɔɔ cili. ³⁸ Jeegen ɔɔ paac se gaabge kalin ki dupu-ɔɔ ɔɔ mendge ute gaange maak ki eyo. ³⁹ Ken Isa jaay ɔl jee denge baa sum se, naan ook maakɔ markab ki ɔɔ omb gaan baar baa taa naan Magadan[‡] ki.

***Parizige ute *Sadusege tɔnd metn
nakɔ-kɔɔbm ade kiin maakɔ Raa ki**

(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

16 Parizige ute Sadusege baado ɔɔ Isa. Naade je an goom kɔk se tɔnd metin ɔɔ: «Naaje k'je ajen tɛɔn nakɔ-kɔɔbm ken j'an kaakɔ jeel ro ki, ken iino maakɔ *Raa ki.» ² Naan terlden ɔɔ: «Ken aanga tɛger kaada aki kooc jaay, naase aakki maakɔ raa aac aan gɔɔ poodo se, naase 'taadki ɔɔki gɔɔ 'tɛɔn jiga. ³ ɔɔ tanɔɔrin jaay naase aakkiga maakɔ raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki ɔɔki: «Jaaki se gɔɔ tɛɔn jig eyo.»

[‡]15:39 Taa naan Magadan se borse jeege jeel gɔtin eyo lɛ daam, 'tɛɔn Magdala.

Ute nakgen tɛd maakɲ raa ki se bo naase 'jeelki nakgen utu 'tɛda. Anum gen di jaay naase aak 'jeelki nakgen aan bɔrse ey se? ⁴Jee bɔrsen jig eyo ɔɔ 'tɔj ɔrmdɛ naan Raa ki se. Naadɛ je ɔɔ kaakɲ nakɲ-kɔɔbɔ, naɓo nakɲ-kɔɔbm naadɛ an kaakɲ jeel ro ki se, tecɲ aan gɔɔ ken gen Yunus se sum.» Gɔtn se ter Isa iin ɔndɛ ɔɔ baa.

Ɔndki kɔndɔ ute dooy gen

***Parizige ute gen *Sadusege**

⁵Ken jee metn Isa ki jaay gaɲ ɔmb baar baa jɛɲ ken kaam naane se, ken naadɛ baa baa se dirigo tɔso te mapp eyo. ⁶Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kɔnd ute ɔɔm[¶] Parizige ute gen Sadusege se!» ⁷Jee metɲ ki baag taadɲ ute naapa ɔɔ: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp eyo.» ⁸Gaɲ Isa se jeelga saapɛ ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gen di jaay naase 'taadki ute naapa ɔɔki: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp ey se?» ⁹Bɔrse kic naase 'booy ɔkki te ey rɔk la? Naase 'saapɲki tu, ken ute mapp mii sum bo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ met kɔɔpɲ se, naase 'tɔskiro gornɔ kando? ¹⁰Ɔ gen mappan cili jaay gaabge dupu-ɔɔ ɔso se, met kɔɔpɲ se naase 'tɔskiro gornɔ kando? ¹¹Taar maam m'taadɛn m'ɔɔ: ɔndki kɔnd ute ɔɔm Parizige ute gen Sadusege se, maam m'je m'taad te mapp eyo. Anum gen di jaay naase 'booy ɔkumki ey se?» ¹²Gɔtn se jee metn Isa ki se baa booy ɔkga taar Isan taadɛn se taa j'an kɔnd bo ute ɔɔm k'tɛd mapp se eyo, num j'an kɔnd bo ute dooy gen Parizige ute gen Sadusegen lee dooy jeege se.

Pier taad ɔɔ Isa se naan bo *al-Masi

(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)

¹³Ken Isa jaay aan taa naan Sezare ken gen Pilip ki se, naan tɔnd metn jee metɲ ki ɔɔ: «Gen jeege tu num, *Goon Deba se tap bo naɲa?» ¹⁴Naadɛ terɲ ɔɔ: «Jee metɲ ɔɔ naai Jan-Batist, jee metɲ ɔɔ naai *Eli, kengen metɲ ɔɔ naai Jeremi ey le debm taad taar teeco taar Raa ken gam.» ¹⁵Isa tɔnd metɛ ɔɔ: «Gen naase ki num, ɔɔki maam tap bo m'naɲa?» ¹⁶Simon Pier terɲ ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zɛɛɛ.» ¹⁷Gaɲ Isa deekiɲ ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi bo taadio metɲ eyo, num Bubum maakɲ raa ki bo taadio taar se. ¹⁸Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekiɲ ɔɔ *dele* ɔɔ do deleb ken ese bo, maam m'kiɲ *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔɔgɲ se kic bo an kɔɲ tɛdɲ dim eyo. ¹⁹Maam m'ai kedɲ lɛkerlegen gen *maakɲ Gaar Raa. Nakɲ paacɲ jaay naai 'dɔɔkinga do naan ki se, maakɲ raa kic bo Raa dɔɔkinga. Ɔ nakɲ paacɲ jaay naai 'tuutinga do naan ki ara ki se, maakɲ raa ki kic bo Raa an tuutu.» ²⁰Gɔtn se jee metɲ ki naan aacɛn kaama ɔɔ taar ken naan bo al-Masi se ɔɔ j'ɔɲte taadɲ nam ki.

Isa taad ɔɔ naan utu 'kooyo ɔɔ duru

²¹Naan ken se, Isa baag taadɲ jeege tun metɲ ki tal ɔɔ: «Maam se, beeki num m'baa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa bee Yaudge, magal jee tɛdɲ *sɛɛɛ Raage tu, ute jee jeel taadɲ tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se, naadɛ se utu am dabar dena, am tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.» ²²Pier daɲ baansiɲ cɛɛ ki ɔɔ baagiɲ mooyo ɔɔ: «Meluma, Raa ai bɔɔbɔ! Ɔɲ nakɲ se 'kaan doi ki eyo! Ɔɲ Raa ai bɔɔbɔ!» ²³Num gaɲ Isa terɲ aak Pier ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «*Bubm sitange iik

[¶]16:6 Ara se ɔɔm se je taad ute dooy ken Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se.

naatn cœem ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm ken Raa je ɔɔ m'an tɛd se ɔɔ saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilinge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ dɪ

²⁴ Ter Isa deek jeege tun metɪn ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn roŋ mala, 'kuun kaagɪ yonə^{ss} jaay bo am daana. ²⁵ Taa debm je kaajɪ koŋ se utu an kutu naan Raa ki ɔɔ debm utu koŋa taa maam se, utu an kaaja. ²⁶ Ken debm jaay *duni ute magaliŋ bo kaam jɪn kic num, ken naan kutn koŋ naan Raa ki se, naan an koŋ dɪ ro ki? Lɔ debkilimi se koŋa se, naan an dugiŋ ute dɪo? ²⁷ Taa naan se bo, *Goon Deba utu ade baa maakɪ gaar Bubɪn ki ute kɔdɪnge ɔɔ naŋa naŋa kic bo naan an kɛdn bɛdɪŋa ro naabiŋ ken naan tɛda. ²⁸ Deere, 'booyki bɛɛ m'asen taada: maakɪ jeege tun bɔrse utu ara se, met-ɪnge se kooy ey sum bo utu kaakɪ Goon Deba ade baa maakɪ gaariŋ ki.»

*Raa ooj ro Isa

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

17 Ken bii mece jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute genaŋ Jan. Naade baa do ko ki jerle kalde ki. ² Ken naade aan se, goɔn se Raa ooj terliŋ roŋa naande ki. Daan kaamiŋ se baa tɛd raap aan goɔ kaada ɔɔ kalinge kic baa tɛd raap lak lak aan goɔ goɔn wɔɔɔ. ³ Goɔn se jee metɪn ken mɔɔ se naar aak *Musa ɔɔ *Eli, teec naande ki. ɔɔ ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Gaŋ Pier deek Isa ki ɔɔ: «Mɛluma, bɛeki num, j'aki king goɔn ara. Maam m'-taal daabge mɔɔ: kalaŋ naai ki, kalaŋ Musa ki ɔɔ ken kalaŋ Eli ki.» ⁵ Kaad ken naan utu taad taad bɔrt sum bo, gapar wɔɔɔ goɔ se baado naar deebde bat. ɔɔ maakɪ gapar ki se k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan se Goonuma, Goon

maak-jema ɔɔ naan tɔɔlum jaay maam m'beer m'ɔɔdɪno, 'booy uunki taariŋa!» ⁶ Ken jee metɪn ki jaay booy taar se, nirlde teece, beere ɔkde se ɔɔ naade taal tooco ɔɔ tɔnd naandege naan ki. ⁷ Isa baado iiko cœede ki ɔɔ jɪn tuutde ɔɔ deekden ɔɔ: «liŋ 'daarki! Naase ɔnte 'beerki!» ⁸ Ken jee metɪn ki jaay uun kaamde aak se, ɔɔp Isa kaliŋ ki sum, nam kuuy goɔ. ⁹ Kaad ken naade utu bɔɔɔ bɔɔɔ kon se, Isa dejde ɔɔ: «Bere, nakɪ naase aakkiro se, ɔnte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee metn Isa ki tɔnd metɪn taa *Eli

¹⁰ Gaŋ jee metn Isa ki tɔnd metɪn ɔɔ: «Gen dɪ jaay jee jeel taadn tɔɔkɪ metn Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?» ¹¹ Naan terldɛn ɔɔ: «Deere, Eli utu ade baao ɔɔ naan bo utu tɔnd daapm nakge paac ute doobiŋa. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se lɛ baadoga, naɔo jeege jeeliŋ te eyo, tɛdɪŋa nakɪ maakde je doŋ ki. ɔɔ bin bo *Goon Deba kic naade utu an dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee metɪn ki se baa booy ɔkga taar Isa taadden se, naan taad ute Jan-Batist.

Isa ed lapia goon ken ɔk kɔɔɔ puputu

(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)

¹⁴ Ken Isa ute jee metɪn ki jaay aan cœe jee denge tu se, gaaba kalaŋ baado erg naan Isa ki, ¹⁵ ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, goonum se ɛjiŋ doŋ ki. Naan se ɔk kɔɔɔ puputu ɔɔ lee dabariŋ dena, daayum ɔliŋ naan tooc maakɪ poof ki ey lɛ maakɪ maane ki. ¹⁶ Maam m'baansiŋo goɔn jeege tun meti ki, naɔo naade ɔŋ ɛdɪno te lapi eyo.» ¹⁷ Isa ɛɛp taariŋa ɔɔ deek ɔɔ: «Jee do naan ken bɔrse se, jee naaj taarge ɔɔ jee bɛeki eyo. Maam tap bo m'king ute naase bini nuŋ ki? Maam

^{ss}16:24 Kese je deekɪ ɔɔ ɔŋ roi dabara bini kooy taa Isa.

tap bo m'asen serkɲ bini nuɲ ki? Goono se ɔk 'baamsiŋkiro tu ara!»¹⁸ Isa aac kaama sitan ken tɛd goono puputu se ɔ ɲ'teec naatn ro goon ki se. Ɔ kaad ken se sum bo goono se ɔɲ lapia.¹⁹ Ter jee metn Isa ki daɲ baansiŋ cɛs ki ɔ tɔnd metiɲ ɔɔ: «Gen di jaay bo sitan se naaje k'j'ɔɲ k'tuuriɲ te ey se?»²⁰ Isa terlɛden ɔɔ: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naase jaay ɔkki kaal maakɲ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki deekɲ ko ken ese se ɔ iin dɛɛtɛ ɔ ko se kiin dɛɛtɛ. Nakɲ jaay asen cir se gɔɔ.»²¹ [Ter Isa deekden ɔɔ: «Napar sitan bin se ken naase jaay ɔɲ uunki te *siam gen tɔnd metn Raa ey num, naan se 'kɔɲ teec eyo.]]*

Isa taad daala ɔ naan utu kooyo ɔ duru

²² Bii kalan jee metn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki ɔ gɔɔn se, Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji jeege tu.²³ Naade utu an tɔɔɔ ɔ bii k-mɔtɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» Ken jee metiɲ ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

Isa ute Pier ɔɲ miir gen *Bee Raa

²⁴ Ken Isa ute jee metiɲ ki jaay aan maakɲ geger ken Kaparnayum ki se, jee-gen lee tɔk gursn miir gen Bee Raa se baado ɔɲ Pier ɔ tɔnd metiɲ ɔɔ: «Melse tap bo, lee ɔɲ miir taa gen Bee Raa lɔbu gɔɔ?»²⁵ Pier terlin ɔɔ: «Yɛɛ naan ɔɔ.» Ken jaay Pier baa been se, Isa bo uun taara deete ɔ deekiɲ ɔɔ: «Gen naai ki num saap ɔ di, Simon Pier: gaariɲ-gen do naan ki se, ken lee ɔɲden miiri tap bo nanɲe? Jee maakɲ naanɲeɲge tu lɔbu mertɲe?»²⁶ Pier terlin ɔɔ: «Mertɲe.» Isa kic terlin ɔɔ: «Ken deer num, gaan naanɲe se lee ɔɲ miiri eyo!»²⁷ Nabɔ, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan

se bo Pier, 'baa taa baar ki und kuuyi maan, ɔ kenɲ ken naai an kɔkɲ deet deet se, ɛpiɲ taariɲa ɔ kɔɲ tamma kalan aas kɔɲ miir jeege dio. Uuniɲa ɔ 'baa edden taa tɔɔl bed gen miir maama ɔ gen naai.»

Maakɲ *Gaar Raa ki se naɲa bo tɛdn magala

(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)

18 Kaad ken se jee metn Isa ki baado ɔɲina ɔ tɔnd metiɲ ɔɔ: «Nanɲa bo 'tɛdn magal cir jeege paac *maakɲ Gaar Raa ki?»² Isa daɲo goon ɔkɔ baado daar daande ki,³ ɔ deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naase 'terlki te maakse te eyo ɔ 'tɛdki te rose aan gɔɔ gen gaangen sɛem ey se, naase aki kɔɲ kend maakɲ Gaar Raa ki eyo.⁴ Taa naan se bo debm jaay ɔɲ ron baat aan gɔɔ goon ɔkɔn ese se, naan bo debm 'tɛdn magal cir jeege paac maakɲ Gaar Raa ki.⁵ Taa maam jaay, debm ɔkga goon ɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kese aan gɔɔ naan ɔkum maam mala.»

Ɔnte kɔl genaai maakɲ *kusiɲ ki

⁶ «Gaɲ maakɲ gaange tun sɛem ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakɲ kusiɲ ki se, debm ken ɔlin se ɔɲ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala ɔ k'dɔɔkiɲ mindiɲ ki ɔ j'uun j'undiɲ maakɲ baar ken jerle.⁷ Jeegen do duni ki se utu aden tɛdn ɔɲ aak eyo taa nakgen ken utu kɔl jeege maakɲ kusiɲ ki se utu 'tɛdn den aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, nabɔ ɔɲɔ deb ken 'kɔl jeege maakɲ kusiɲ ki se.⁸ Ken jii ey le jei jaay bo ai kɔl maakɲ kusiɲ ki num, gaan sidiɲ dɔkɔ. Ken ɔɲpi jii kalan ey le jei kalan jaay kɔɲ kaaja se, bɛɛ cir ken 'king te jige dio ey le jeige dio ɔ baa maakɲ poof ken gen daayum.⁹ Ken kaami jaay bo ai kɔli maakɲ kusiɲ ki num, kaami se

*17:21 Taargen ara se maakɲ Kitapge tun do dɔkiɲ se, metiɲge maakde ki se, gɔɔɔ.

၁၁ und naata. Ken ၁၁pi kaami kalan jaay
 က၅ *kaaj၅ gen daayum se, b̃e cir ken
 'king te kaamige dio ၁၁ baa maak၅ pood
 ken gen daayum.»

Metn taar baatn iig jaay j'əŋina

¹⁰ «Ŋndki kɔndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalan kic bo ɔntɛ aakinɔi aan gɔɔ nakɔ cɛɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔɔɔɔɔɔɔɔ ing cɛɛ Bubum ki maakɔ raa ki se, daayum utu aakɔɔɔɔɔɔ dode ki. ¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'baaɔ se taa kaajɔ jeegen iigga kiigi.][†]

¹² «Naase tap bo 'saapinki ɔɔki di? Ken deba jaay ɔk baatge kaaru ɔɔ maakde ki se ken kalan iigga num, baatgen sik-jernan-kaar-jernan kuuy se naan afe kon maakɔ ko ki taa 'baa je ken kalan iig kiig se ey la? ¹³ 'Booyki bee m'asen taada: ken naan jaay je ɔɔɔɔga se, naan maakin raapm dena do baat ken se cir do kenge tun si-jernan-kaar-jernan ken iig te ey se. ¹⁴ Taa naan se bo Bubsen maakɔ raa ki kic num, je ɔɔ maakɔ gaange tun seem se, nam kalan tap bo kut eyo.»

'Tɛɖki kalɖɛ naapɛ tu

¹⁵«Ken genaai jaay tediga *kusina num, 'baa ŋɛɛn kali ki ɔɔ 'mooyina. Ken naan jaay booy uunga taari num, kese naai 'daapinga. ¹⁶Ken naan jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'terl 'baa ŋo deb kalan ey le jeege dio taa naan jeege tun dio ey le mɔto se bo, ai tedn saadige ɔɔ ute naade se bo, naase aki nan taarse[‡]. ¹⁷Ken jee se jaay naan baate booyde taarde kic num, 'baa 'taadn metn taar se *egliz ki. ɔɔ ken jee egliz ki baa ŋɛɛn jaay naan baate booy kuun taarde daal num, naai aakin aan gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey le aan gɔɔ *debm tɔkn miiri.

¹⁸ 'Booyki bæ m'asen taafa: nakɲ paacɲ jaay naase 'dɔɔkɲkiga do naaɲ ki se, maakɲ raa kic ɓo Raa aɲ dɔɔkɔ. Ɔɔ nakɲ paacɲ jaay naase 'tuutɪŋga do naaɲ ki ara ki se, maakɲ raa ki kic ɓo Raa aɲ tuutu.

¹⁹ «'Booyki m'asen taafn daala: do naaj ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan ɔ tɔnd metn ðim se, nakɔ naade je se, Bubum ken maakɔ raa ki adesin kefa. ²⁰ Deere, taa goɗn jaay jeege dio ey le moɗo jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

²¹ Gaṇ Pier baado ḡ Isa ḡ tṇd metin ḡḡ: «Meluma, ken genaam jaay tḡdumga kusina num, m'aṇ tḡdn kaldḡ met kando? Bin num m'aṇ tḡdn ḡḡḡ cili ne?» ²² Isa terlin ḡḡ: «Maam m'deeki m'ḡḡ: ḡḡḡ cili sum eyo, num sik-cili-cili met cili.»

Metn taar debm sɛ baate
tedn kaldɛ genaana ki

²³ «Taa naan se bo 'booyki m'wo: *maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tus jee tɛɖn naabɪŋge taa kaakɲ seɛɲ do jeege tu. ²⁴ Ken naan utu baag baag kaakɲ gursɪɲ sum bo, j'ɔk k'baano ute gaaba kalan ken an kɔŋɲ gurs dupu-kaar kando kando¹. ²⁵ Aan gɔɔ gaabm se ɔk dim naan an kɔŋɲ seɛɲ gɔɔ dɛy se, gaarge deek ɔɔ: «Baa 'dugɪŋki naana, mendina, geninge ɔɔ nakɲ naan ɔk paac se, k'dugɪna ɔɔ gursɪɲ se k'baado k'l'ɔgum seema.» ²⁶ Gɔɔn se gaabm ese se baado ooc metn jɛɲ ki ɔɔ erg naan melɪɲ ki ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Aay kaami, uɖum bia, seɛi se paac m'utu m'aisɪn kɔɔ!» ²⁷ Gɔɔn se melɪɲ ɛɛjɪn don ki, ɔɔ tɔɔl te seɛɲ se naata ɔɔ ɔɲɪɲ iɪn baa. ²⁸ Ken gaabm ese jaay teec baa baa se, baa dɔɔɔɔ ute mɛɖɪɲ kalan ken naade tɛɖ naaba kalan. Debm

†18:11 Bersen ara se, maakn Kitapge tun do dōkin se, mētinge maakde ki se, gōtō.

‡18:16 Aak Dt 19.15.

***18:24** Gurs naan an kɔg se aas gen kɔgɲ debm tɛd naaba gen baara sik-kaar-mii.

se ɔkoga kɔkɔ seɛn tamma kaaru⁸. Gɔtn se naan ɔkin bɔrlin ki ai karat ɔɔ deekin ɔɔ: «Ogumo seema!»²⁹ Gɔtn se medin se ooc metn jen ki ɔɔ eemin nɔɔ metin ki ɔɔ: «Aay kaami, uɔum bia, seɛi se maam m'utu m'aisin kɔɔ!»³⁰ Gaabm se baate, ɔk medin se baa ɔlin dangay ki kɔr naan an kɔɔn nan seɛn se.³¹ Meddegen k'ted naaba kalan jaay aak nakn ken gaabm ese ted se, naade paac maakde tuju ɔɔ baa taad taar se melde ki.³² Gɔtn se melde se ɔl k'dango gaabm ese se ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum bo seɛige se, maam m'tɔlinsino naatn.³³ Aan gɔɔ maam m'eeji doi ki se, naai kic eej do medɔ ki ey la!»³⁴ Ken melin jaay maakin tuj se, gaabm se naan ɔk ɔlin dangay ki taa j'an baa dabara bini kɔɔn nan seɛn se maak ki.»³⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ken naase jaay debm ɔn ted te kalde genaana ki te maakin paac ey se, Bubum maakn raa ki kic an tedn kalde ey bin kici.»

Isa taad metn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

19 Ken Isa taad nan taarin se, naan iin ɔn Galile ɔɔ baa taa naan Jude ki, kaam aak jen ool k'danin Jordan ken kaam naane.² Dɔɔl jeege dena ɔk metina ɔɔ gɔtn se naan edden lapia.³ *Parizige metinge se baado ɔn Isa je doobm an goom kɔk se, naade tɔnd metin ɔɔ: «Deba se, do taar dim ken gay kic bo, naan ɔk doobo ken 'piir mending la?»⁴ Isa terlden ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la, taar k'raaniina maakn Kitap ki se? Do kupm met ki se, *Raa Mel Kaala aalo gaaba ute menda,⁵ ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naan se bo gaaba teecn kɔn kɔn te bubina, baa tum te mendina, ɔɔ naaden di se tum tedga daa ro kalan.*»⁶ Bin se naade se tedga aan gɔɔ

jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. Nakn jaay Raa dookinga dook se, debkilimi ɔnte tuutina!»

⁷ Parizige tɔnd metin ɔɔ: «Gen di jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raan maktubm gen piiri, kedn mending ki jaay an piir se?»

⁸ Isa terlden ɔɔ: «Kese taa do-mɔngse bo, Musa ɔɔdsen doobm piir mendsege. Ey num do kupm met ki se bin eyo.⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mending se, ken mending ees kees gaabge jaayo, ɔɔ ken naan jaay ɔkga mend kuuy se, naan se aan gɔɔ debm ees mend nam.»

¹⁰ Jee metn Isa ki deekin ɔɔ: «Ken daan gaaba ute menda jaay kingde bin num, naan se ken debm ɔk te menda ey kic num bɛɛ kaca!»¹¹ Isa terlden ɔɔ: «Jeege paac se kɔn booy kɔkɔ taar se eyo. Jee-gen an booy kɔk se, jee-gen ken Raa eddenga jeele gen booy kɔkɔ metn taar se jaayo.¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gen tɔkɔ mending se dena: jee metinge se j'oojde bo rode gɔɔ, jee metinge se le jikilimge bo tedde rode ted gɔɔ, ɔɔ kengen metinge se taa taar Raa bo naade baate tɔkɔ mending. Debm kɔn booy kɔkɔ taar se num, ɔnin an booy kɔkɔ!»

Isa ɔɔɔ booro gaange tu

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Gɔtn se jeege baano ute gaangen seeme gɔtn Isa ki taa naan aden tɔnd jin dode ki ɔɔ tɔnd metn Raa taa naade, nabo jee metin ki uunde kaamde naatn.¹⁴ Ganj Isa deekden ɔɔ: «Ondeki gaangen seem se ade baa gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki, taa *maakn Gaar Raa se gen jee-gen tec aan gɔɔ gaangen seem se.»¹⁵ Ken naan jaay tɔnd jin dodege tu aas se, naan iin ɔn gɔtn se, ɔɔ baa.

⁸18:28 Gurs naan an kɔg se aas gen kɔɔn debm ted naaba gen bii kaaru.

^{**}19:5 Aak Jen 2.24.

Isa ute debm maala

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)

¹⁶ Gaŋ gaaba kalaŋ baado ɔŋ Isa ɔ deekiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, bee maam m'ted jaay am kedn *kaajŋ gen daayum se, ken gay?» ¹⁷ Isa terliŋ ɔ: «Gen di 'tɔnd metum ro nak ken bee se? Ken bee se, Raa kaliŋ ki sum. Ken naai jaay 'je 'kɔŋ kaajŋ gen daayum num, 'tedn nakŋ ken Raa taad ɔ gen tɛda se.» ¹⁸ Gaaba se deekiŋ ɔ: «Ken gayo?» Isa terliŋ ɔ: «*Ŋnte 'ɔɔl nam, ɔnte 'keesn mɛnd nam, ɔnte 'keesn gaabm nam, ɔnte 'boogo, ɔnte 'ɔkŋ taar-kɔɔɔ do nam ki,* ¹⁹ 'sook koi ki te bubi ki^{††} ɔ 'je naapi aan gɔ ro naai mala.^{‡‡}»

²⁰ Gaaba se terliŋ ɔ: «Nakgen se maam m'lee m'tediŋo tɛd paac tap, anum ɔɔpum ken gay daala?» ²¹ Isa deekiŋ ɔ: «Ken naai jaay je tɛdn debm bee mala mala naan Raa ki num, maali naai ɔk paac se, 'baa 'dugiŋ naatn ɔ gursiŋ se 'nigiŋ jee daayge tu. Ken tɛdiŋa bin se, ai toodn kɔrbɔɔ maakŋ raa ki. ɔ naai le, 'baado 'daanuma.» ²² Ken goon kɔɔ se jaay booy taar ken Isa taadiŋ se, ɔk terl baa baa se maakiŋ tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena. ²³ Isa deek jeege tun metiŋ ki ɔ: «'Booyki bee m'asen taada: debm nak dena se kɛndiŋ kɔɔɔ *maakŋ Gaar Raa ki. ²⁴ M'deek m'dɔɔlsen daala: ken giŋji jaay deel ute bee luppara se ɔɔɔ; nabo debm nak dena jaay 'kɛnd maakŋ Gaar Raa ki se, ɔɔ cir naan se daala!» ²⁵ Ken jee metiŋ ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo deek ɔ: «Ken bin num naŋa jaay 'kɔŋ kaaja?» ²⁶ Isa uun kaamiŋ aakde ɔ deekden ɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se ɔɔɔ, num Raa ki se, ne diŋ ɔɔŋiŋ gɔɔ.»

²⁷ Gɔtn se Pier deek Isa ki ɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔnɔga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap bo j'kɔŋ di?» ²⁸ Isa terlden ɔ: «'Booyki bee m'asen taada: kaad ken Raa utu tɛdn nakge paac 'tedn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'king do kaag do ken iino gɔtn Raa ki ɔ naasen sik-kaar-di ken lee daanumkiro se, utu aki king do kaag do ken sik-kaar-dio gen kɔŋ bɔɔɔ do taa bee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se. ²⁹ ɔ debm jaay ɔɔ beenge, genaangen gaabge ute kengen mendge, bubina, kɔna, geniŋge ey le maakŋ-gɔtiŋge taa maam se, nakgen se paac se naan utu aden kɔŋ den cir ken naan ɔɔ, ɔ 'kɔŋ kaajŋ gen daayum. ³⁰ Num maakŋ jeege tun borse naan ki se, deniŋ utu kɔɔpm mɔɔtn. ɔ maakŋ jeege tun borse mɔɔtn se, deniŋ utu tɛdn jee naan ki.»

Isa aal naagŋ taara ute mel jinene ɔ jee tɛdn naabiŋge

20 Ter Isa deek daala ɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔ mel bee ken iin tanɔɔriŋ nɔɔriŋ je jeege taa aden kɔl baa tɛdn naaba maakŋ jineniŋ ki. ² Mel jinene se taad dɔɔk taariŋ ute jee tɛdn naabge se ken naade tɛd naaba lekga se, deba kic bo naan an kedn tamma^{¶¶} kalaŋ kalaŋ. Bin jaay bo naan ɔlden maakŋ jineniŋ ki. ³ Ken aan kaadn mes ki se, naan teeco been ki ɔŋ jeege ing king cere. ⁴ Gɔtn se naan deekden ɔ: «Naase kic 'baa 'tɛdki naaba maakŋ jinenum ki ɔ maam m'asen kɔŋ te doobina.» ⁵ Gɔtn se jee tɛdn naabge se iin baa maakŋ jinene ki. Ken aan katar ki tir se, ter naan teeco ɔ katar do teger ki kic naan teeco. ɔ ken naan teeco jaay ɔŋ jeegeen kuuy ing king cere daal se, naan ɔlden ɔ k'baa tɛdn naaba

^{††}19:19 Aak Ekz 20.12-16 ɔ Dt 5.16-20.

^{‡‡}19:19 Aak Lb 19.18.

^{¶¶}20:2 Tamma kalaŋ se aas kɔŋ debm tɛd naaba gen bii kalaŋ.

maakŋ jineniŋ ki kici. ⁶ Ken aan teger se, naan̄ teeco daala ɔ ɔŋ jeegen ing king cer se, naan̄ deekden ɔ: «Gen di jaay naase ing 'lekki cer se?» ⁷ Naade terliŋ ɔ: «Nam ajen kuun gen naaba ɓo gɔɔ.» Naan̄ deekden ɔ: «Naase kic 'baa 'tedki naaba maakŋ jinenum ki.» ⁸ Ken aan teger kaada baa baa kooco se, mel jinene se deek debm tedn naabiŋ ki ɔ: «'Baa 'daŋo jee tedn naabge se paac ɔ naŋa naŋa kic ɓo ɔgiŋ nakiŋ nakiŋa. 'Baag do jeege tun kaam mɔɔtn bini 'kaan do jeege tun ken baado deete.» ⁹ Gɔtn se jeegen jaay baag tedn naaba kaam mɔɔtn des se, baado ɔ naŋa kic ɓo j'edŋ tamma kalaŋ kalaŋ. ¹⁰ Ken gen kɔŋŋ jeegen baag naaba deet se, naade saap ɔ kaadn naane, naade 'kɔŋ cir naapdege. Naɓo deba kic ɓo ɔŋ tamma kalaŋ kalaŋ sum. ¹¹ Ken naade jaay aak bedden j'edden se, maakde taarde mooy naan̄ ki dir dir do mel bee ki se. ¹² ɔ deekiŋ ɔ: «Jee se baado kaam mɔɔtn ɔ naaba kic ɓo naade ted ler kalaŋ sum, ɔ naai ɔgden aas kaas ute naajen ken k'dabar k'lek tɛc maakŋ kaad ki.» ¹³ Gaŋ mel jinene se deek deb kalaŋ ki ɔ: «Meduma, maam m'tuji te dim eyo ɔ taarje se le k'taad k'tɔɔlinoga tɔɔɔ m'ɔ ken jaay naai 'tedn naaba lekga num, m'ai kɔŋŋ tamma kalaŋ se, naai 'tookoga took ey la?» ¹⁴ Borse, ɔk bedi ɔ 'baa bei ki. ɔ debm tedn naabm baag kaam mɔɔtn se, ken maam m'je se maam m'an̄ kedn bediŋ aan gɔɔ gen naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakŋ maam m'je ɓo m'an̄ tedn ro ki ey la? Lɔɓu do bæ ken maam m'ted se, naai 'maaki ilim ro ki la?» ¹⁶ Taa naan̄ se ɓo Isa deek ɔ: «Jee-gen kaam mɔɔtn se, utu tedn jeegen naan̄ ki. ɔ jeegen naan̄ ki se le, utu kɔɔpm kaam mɔɔtn.»

Isa taad' gen k-mɔɔge tu ɔ naan̄ utu kooyo ɔ ade dur daan yoge tu

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ Isa ook baa Jeruzalem ki ɔ ken naade baa baa doob ki se, naan̄ dan̄ jee metiŋ sik-kaar-di kalde ki ɔ deekden ɔ: ¹⁸ «'Booyki, borse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki ɔ *Goon Deba se, j'utu j'an̄ kɔŋŋ kɔl ji *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔŋŋ metn Ko Taar Raa. Naade utu an̄ kɔŋŋ ɔɔɔɔ don̄ ki ɔ an̄ kɔl j'an̄ baa tɔɔɔ. ¹⁹ Naade an̄ kɔŋŋ kɔl ji jeege tun Yaudge eyo, utu an̄ tooy koogo metiŋ ki, an̄ tɔnd te meeje jaay an̄ tupm tɔɔ ro kaag ki. ɔ bii k-mɔɔge tu se, naan̄ ade dur daan yoge tu.»

Jak te genaŋ Jan kɔnde tɔndde meta gɔtn Isa ki

(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)

²⁰ Gɔtn se gaan Zebedege baado ute kɔnde naan̄ Isa ki. Kɔnde se erg naan̄ ki taa tɔnd metiŋa. ²¹ Ken Isa aakiŋ se deekiŋ ɔ: «Naai tap ɓo 'je di?» Menda se terliŋ ɔ: «Ōŋ genumgen di naani ki se maakŋ gaari ki se, ɔŋ deb kalaŋ 'k-ing do ji daami ki ɔ ken kalaŋ do ji jeeli ki.» ²² Isa terlden ɔ: «Nakŋ naase 'tɔndki meta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metiŋ eyo. *Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase an̄ki kɔŋ kaasn gen kaayiŋ la?» Naade terliŋ ɔ: «Yɛɛ, naaje j'an̄ kɔŋ kaasa.» ²³ Isa deekden ɔ: «Deere, kɔɔpm dubarum se naase an̄ki kaayiŋa, naɓo gen gɔtn king jaay do ji daamum ki ey le do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Bubum daapinga daap malinge tu.»

²⁴ Ken jee metn Isa ken sik jaay baa booy taar ese se, naade maakde tuj do genaa naapge tun di se. ²⁵ Gaŋ gɔtn se Isa dan̄deno paac ɔ deekden ɔ: «'Jeelki, jeegen k'tɔlde gaarge se ing do jeege tu ɔ magalgen k'tɔndde se ted jeege te taa tɔɔɔ. ²⁶ Num naase se ɔŋte 'tedki bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse

se, ɔŋ roŋ tɛdn debm kaan naabse. ²⁷ Ken maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔŋ roŋ asen tɛdn bulse. ²⁸ Taa *Goon Deba baado se, taa jeege bo aŋ tɛdn naab eyo, num naan baado se taa naan bo tɛdn naaba jeege tu ɔ ɛdn koŋ gen dugŋ do jee dena.»

Isa ɛf lapi jee kaam-tɔɔkge tu dio

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakŋ geger ken Jeriko ki se, jeege dena ɔk metina. ³⁰ Gɔtn se naade ɔŋ jee kaam-tɔɔkge di ing king jɛŋ doob ki. Ken jee kaam-tɔɔkge se booy jaay ɔ Isa bo deel deel se, naade baag tɔɔdn tɔɔɔ ɔ: «Melje, *Goon Daud ɛjjen doje ki!» ³¹ Gɔtn se jee denge uunde kaamde ɔ deekden ɔ: «'Doki!» Gaŋ jee kaam-tɔɔkgen se ter tɔɔd tɔɔɔ makɔŋ daala ɔ: «Melje, Goon Daud ɛjjen doje ki!» ³² Gɔtn se Isa ɔk daara, danɛno ɔ deekden ɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛdn di?» ³³ Naade terlin ɔ: «Melje, ɔŋ kaam-jege 'tɔɔdn taaka!» ³⁴ Gɔtn se Isa ɛjden dode ki, uun jin tɔndden kaamdege tu ɔ kaamdege naar tɔɔd taaka ɔ naade ɔk metina.

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge

(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44;
Jn 12.12-19; Eza 12.6)

21 Ken Isa ute jee metin ki jaay aan gɔɔr ute Jeruzalem, cɛ naan ken k'danin Betpaje do *kɔsn ɔlib ki se, gɔtn se, maakŋ jeege tun metin ki se, Isa ɔl jeege di naaba. ² Naan deekden ɔ: «'Baaki maakŋ naan ken naanse ki se, ɔ naase aki baa naar koŋ ko buuru k'dɔkinga dɔɔko ute goonin cɛŋ ki. Koŋ se 'tuutingiro ɔ naade di paac

'baamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'terlin ki ɔki: Kese Melje bo jede. ɔ naan asenin naar koŋ naase andekiro 'baa.» ⁴ Nakŋ se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raanin do dɔkin se kaan doobin ki, ken ɔ: ⁵ 'Deekki jeege tun maakŋ geger ken Sion^{ss} ki ɔki:

Aakki, gaarse te baaseno koŋ,
naan se debm dalul ooko do ko buur ki,
ɔ do goonin ki ken koŋ k'lee k'j'uun daama se.*

⁶ Gɔtn se jee metn Isa ki iin baa ɔ baa tɛdn aan gɔɔ ken Isa taadɛno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute goonina ɔ baandeno. Gɔtn se naade tɔɔd taal kal magaldege do buurge tu[†] se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dena tɔɔd taal kal magaldege doob ki ɔ jee metinge gaanjo doomo baado tɔmbin doob ki. ⁹ Jee te dende paacŋ daanin se, jee naan ki, jee mɔɔtn dɔɔb ɔɔ ɔ:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tɛdn beŋ do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakŋ raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakŋ geger ken Jeruzalem ki se, jee maakŋ geger ki se paac taad gajalan ɔ taad ute naapa ɔ: «Naan se tap bo nana?» ¹¹ Jee dengen ɔko metin se terlin ɔ: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iin Nazaret ken taa naan Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tɛdn zogen daan bɔɔr *Bee Raa ki

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ gɔtn se naan baag tuur jee-gen baano te nakdege gen zoa ute jee-gen baado dugu. Naan tɔt tɔl tuun te tabil jee

^{ss}21:5 Sion se ro Jeruzalem kici.

*21:5 Aak Zak 9.9.

[†]21:7 Deere maakŋ Matiye ki se taad ɔ Isa ook do buur ki ute do goonin ki num maakŋ Kitapm Mark ki se, 11.2 taad ɔ Isa se ooko do goon buur ki sum.

pelekɲ gursge naatn ɔɔ tɔt tɔl te nakgen jee tɛdn zo dɛerge lee tiŋg do ki se kici. ¹³Ɔɔ deekden ɔɔ: «Taar se k'raaŋinga raanɲ maakɲ Kitap ki j'ɔɔ: *Bee maam se tɛdn bee ken jeege ansum keeme*,[‡] num gaɲ naase 'tɛdɪŋki tɛdga gɔtn jee boogge!»

¹⁴Gɔtn se jee kaam-tɔɔkge ute jee cɛkɛdɛge baado ɔɲ Isa daan bɔɔr 'Bee Raa ki ɔɔ naanɲ eɗden lapia. ¹⁵Ken *magal jee tɛdn serke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage jaay aak nakɲ-kɔɔbɛgen Isa tɛdo se, ɔɔ booy gaangen jaay tɔɔd tɔɔy daan bɔɔr 'Bee Raa ki ɔɔ: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gɔtn se naade maakde tuj aak eyo. ¹⁶Ɔɔ naade taad Isa ki ɔɔ: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dey?» Isa terlɛden ɔɔ: «Yɛɛ, m'utu m'booyo. Num naase tap bo 'dooyɪŋki te ey la, taar ken Kitap ɔɔ:

Ute taar gaangen seeme ɔɔ kengen k'-taacege se bo,
naai 'nook roi aan gɔɔ ken naai maaki jen ro ki?»[§]

¹⁷Gɔtn se Isa iin ɔɲde ɔɔ baa tood naanɲ ken Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14, 19-26; Lk 13.6-9)

¹⁸Metbeenɲki tanɔɔriŋ ken Isa iin Be-tani ki jaay ɔk terlo baado baa Jeruzalem ki se, naanɲ naam bo tɔɔliɲa. ¹⁹Naanɲ aak ko ba se dɛaar dɛaar cɛɛ doob ki. Naanɲ baado metn ko ba ki se, nabo ɔɲ kamba sum. Gɔtn se naanɲ taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naai kooy ey sum!» Ɔɔ gɔtn se sum bo ko ba se naar tuutu. ²⁰Ken jee metiŋ ki jaay aak nakɲ Isa tɛd se, ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay ko ba se naar tuut yɔkɔɔd bin se?» ²¹Isa terlɛden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔɔ ɔkki naaja maakse ki ey se,

naase aki kɔɲ tɛdn nakɲ maam m'tɛd do ko ba ki se sum eyo, num aki deekɲ kɔs ki ɔɔki: <liŋ ooc maakɲ baar ki ɔɔ naanɲ 'kiin kooco. ²²Ken nakɲ paacɲ naase 'tɔndki meta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu aŋki kɔɲɔ.»

Magal Yaudge dem tɔɔɲɲ Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³Isa baado end daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. Gaɲ *magal jee tɛdn serke Raage tu ɔɔ magal taa bee Yaudge baado ɔɲiɲa ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «Naai tap bo tɔɔgi se ɔɲiɲo gay jaay ɔli 'tɛd nakgen bin se? Ken undi kulu tɛd nakgen se tap bo naɲa?» ²⁴Isa terlɛden ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan m'je tɔnd metse. Ken naase jaay ɔɲ 'terlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se. ²⁵Taadumki tu: ken ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa loɓu jikilimge le?» Naade baag taad ute naapa ɔɔ: «Ken k'taadkiga j'ɔɔki: Raa bo ɔliɲo le, naanɲ ajeki deekɲ ɔɔ: Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶Ken k'deekkiga j'ɔɔki: <Jikilimge bo ɔliɲo> le, jee denge ajeki kɔɲ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷Gɔtn se naade terl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa kic deekden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔɲ taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naagɲ taara ro gaange tu dio

²⁸Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Saapm naase ki num ɔɔki di: gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. Naanɲ baa ɔɲ goon-iŋ deet se ɔɔ deekiŋ ɔɔ: <Goonuma, jaaki se 'baa tɛdo naaba maakɲ jinene ki.> ²⁹Gooniŋ terliŋ ɔɔ: <Maam m'baa eyo.> Naanɲ iŋg cɔkɔ se taar naanɲ taad se

[‡]21:13 Aak Eza 56.7.

[§]21:13 Aak Jer 7.11.

[§]21:16 Aak KKR 8.3.

saapin jig eyo, ɔ naan iin baa maakn jinene ki. ³⁰ Ter bubde baado ɔ goonin kuuy se taadin aan gɔ ken naan taado goonin ken deet se kici. Goonin se terlin ɔ: «Yee, maam m'baao» nabo gan baate baa. ³¹ Maakn gaange tun di se ken gay bo took uunga taar bu-bina? Naade terlin ɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔ: «Booyki bee m'asen taada: *jee tokn miirge ute mend keesn gaabge se, kend *maakn Gaar Raa ki dose ki. ³² Deere, Jan-Batist se baado taadsenga doobm gen tedn nakgen ute doobina, nabo naase 'tookiro te taarin eyo. Ey num *jee tokn miirge, ute mend keesn gaabge se kic bo, tookga taarina. Gan naase se, ken aakdeki naade took taarin se kic bo, naase 'baate 'terlki maakse ɔ ɔ 'tookki te taarin eyo.»

**Isa aal naagn taara ute jee
tedn naabgen jig eyo**

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

³³ Ter Isa taadden ɔ: «'Booyki kaal naagn taar kuuy daala! Gaaba kalan ted jinen bin, iin gurugin te durdur, naan ud gɔ do ko ki gen rii koojn binina ɔ iin gɔto jerle gen king boobm jineninga. Gɔtn se maakn jinening se, naan ɔnin kaam ji jee tedn naabge tu ɔ naan iin baa merte. ³⁴ Ken kaadn kugn koojn bin jaay aan se, naan ɔl jee tedn naabinge se gɔtn jeege tun naan ɔnde jinenin kaam jide se, taa ɔno kɔkn bedina. ³⁵ Num gan jee ken naan ɔnde jinenin kaam jin se tok jee ken naan ɔldeno se. Deb kalan naade tond dɛrenina ɔ deb kalan kuuy se naade toolina ɔ ken kuuy kalan se, kic naade tund toolin te koa. ³⁶ Ter naan ɔl jee tedn naabgen kuuy den cir jeegen deet se daala, nabo naade se kic bo, naade tedden bini. ³⁷ Bin num kaam moɔtn se naan ɔldeno goonina, taa naan saap ɔ: «Goonum mala se naade utu tookn kuun

taarina.» ³⁸ Gan ken naade jaay aak goonin se, naade taad ute naapa ɔ: «Naan se bo ken bubin ooyga num utu 'tedn mel jinene se! Bin num 'baakiro k'toolinki ɔ jinene se le, ajenki kɔɔpm naajege tu!» ³⁹ Gɔtn se naade ɔk ɔdo goono se maakn jinen ki se naata ɔ baa toolina.» ⁴⁰ Gɔtn se Isa tond metde ɔ: «'Booyki metn taar se: ken mel jinene se jaay baadoga num, jee tedn naabgen maakn jinen ken ese se naan aden tedn ɔ di?» ⁴¹ Naade terlin ɔ: «Jee ted bee ey bin se, naan aden keejn dode ki eyo ɔ aden toɔl naatn ɔ jinene se le, naan an kedn ji jeege tun kuuy taa ansin kaaka. ɔ ken aanga kaadn koojn bin ki se, jee se ɔno kɔkn bedina.» ⁴² Isa terlden ɔ: «Naase 'dooyinki te ey la taar ken Raa taad maakn Kitap ki se ɔ:

*Ko ken jee kiin beege baatin se, naan se bo
tedga ko ken 'gakn bea;
kese bo naabm Meljege Raa ɔ naajege tu
se j'aakinki se ɔkjeni taad eyo.***

⁴³ «Taa naan se bo 'booyki m'asen taada: *maakn Gaar Raa se j'utu j'asesin kɔɔd naatn jise ki ɔ Raa utu an kedn jeege tun ɔnga tedn naabina. ⁴⁴ Nam jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatin se le, 'teree ɔ debm ken ko se oocga don ki le, an daala.» ⁴⁵ Num *magal jee tedn serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagn taar ese se, naade baa jeel ɔkga rode ki kaal naagn taar se taad ute naade se. ⁴⁶ Gɔtn se naade je doobm an kɔkɔ, nabo naade beer jee denge tu, taa jee denge se jeel Isa se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.

**Isa aal naagn taara ute jee k'dandɛ
gɔtn kɔs ki bii kɔkn mend ki**

(Lk 14.16-24)

22 Ter Isa baagden taadn ute kaal naagn taara daala ɔ: ² «*Maakn Gaar Raa se tec aan gɔ gaar ken ted kɔɔ dena bii kɔkn mend goonin ki. ³ Naan ɔl

**21:42 Aak KKR 118.22-23.

jee tēdn naabinge taa ade baa dan jee-gen k'landeno gōtn kōkŋ mend ki se, nabo jee se baate baado. ⁴Ter naan ɔl jee tēdn naabgen kuuy baa deek jeege tun k'landeno se ɔ: «Borse kōsɔ se bēega, kōs taarumge ute maalumgen teer se m'tōoldenga. ɔ bēre, kōsɔ se ooyga, 'baakiro aki kōsɔ!» ⁵Nabo jee se taar se naade an dim eyo ɔ wōk baa naabdege tu. Deb kalan baa maakŋ-gōtŋ ki ɔ ken kalan baa gōtn tēdn zo nakiŋge tu. ⁶Jee-gen kuuy se kic iŋ tōk jee tēdn naabge se dabarde ɔ tōalde naatn. ⁷Gōtn se gaarge maakŋ taarŋa, ɔl asgarŋge gen baa tōl jee-gen tōlo jee tēdn naabinge se ɔ tōcŋ gegerde se naatn. ⁸Gōtn se naan deek jee tēdn naabinge tu ɔ: «Kōsɔ se ooyga, nabo jee-gen k'landeno se ɔŋ aasin te gen kōsn kōsn ese se eyo. ⁹'Baaki gōtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jee-gen paacŋ naase ɔŋdekiga bo 'landekiro ade baa gōtn kōkŋ mend ki se.» ¹⁰Jee tēdn naabge se baa daan doobge tu ɔ dan tuso jee-gen naade ɔŋdeno paac se kaam kalan, ken jee bēe, ken jee bēe eyo; ɔ baandeno maakŋ bee ken jeege utu an kōsn maak ki se ɔ maakŋ bee se jee ken k'landeno se baado doocŋ tal. ¹¹Gōtn se gaarge end maakŋ bee ki gen kaakŋ jee-gen maak ki se, gaŋ aak deb kalan se uuso kal tec gen jee-gen baado gōtn kōkŋ mend ki se eyo. ¹²Gōtn se gaarge deekiŋ ɔ: «Mēduma, tēd ɔ di jaay naai endo gōtn ara? Naai le ɔk kal tec aan gō ɔ jee-gen baado gōtn kōkŋ mend ki ey se.» Num gaabm se ɔk taar ken an tērl eyo. ¹³Gōtn se gaarge deek jee tēdn naabinge tu ɔ: «Gaabm se, 'dōokiŋki jinge ute jenge ɔ uun und-iŋki naatn maakŋ gōt ken ɔɔɔ, ɔ gōtn se bo gōtn naan an tōɔɔ ɔ an taan naanŋina.» ¹⁴Ter Isa deek ɔ: «Deere, *Raa se danga jeege dena, nabo jee-gen naan bēer tōɔddenga tōɔd se baata.»

Metn taar kōgŋ miiri

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵Gōtn se *Parizige baa tus dōok taarde gen goom kōkŋ Isa do taarŋ ki. ¹⁶Naade ɔl maakŋ jeege tun metn Parizige tu ute jee *Erōdge kandum se gōtn Isa ki ɔ naade baa deekiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar met ki. ɔ doobm Raa se naai 'dooy jeege ute ken met ki ɔ naai le taar jee-gen kuuy se naai 'tēdn naaba ro ki eyo. ¹⁷Maak-saapm naai ki num, taad-jen tu Sezar se j'ɔk doobm j'an kōgŋ mi-iri lōbu gōtɔ?» ¹⁸Num gaŋ Isa se jeel saapden jig ey se deekden ɔ: «Naase se jee-gen 'tēdki rose aan gō jee taad taar met ki se. Gen di naase oomumki bin se? ¹⁹Taadumki tu tamman gen kōgŋ mi-iri se, m'an kaaka.» Gōtn se naade uun taadiŋ tamma kalan. ²⁰Naan tōnd metde ɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanŋ ro ki se tap bo gen nanja?» ²¹Naade terliŋ ɔ: «Gen Sezar.» Gōtn se Isa deekden ɔ: «Ken bin num, nakŋ gen Gaar Sezar se edŋki nakiŋa ɔ gen Raa le edŋki nakiŋ kici.» ²²Ken naade jaay booy taar Isa taad se, taar se ɔkden taad eyo. Gōtn se Isa se naade ɔŋina ɔ iŋ baa.

Jee naaj metn taar jee-gen ade duru daan yoge tu

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³Bii ken se sum bo, jee-gen k'lande *Sadusege ken taad ɔ jeege ooyga num dur ey sum se baado ɔŋ Isa ɔ tōnd metŋ ɔ: ²⁴«Debm dooy jeege, *Musa se taad-jenga taad maakŋ Kitap ki ɔ: ken deba jaay ɔk menda ɔ ooy ɔŋ te goon ey se, ɔŋ genaan kōkŋ mendina ɔ kooŋ metjili genaan ken ooy se. ²⁵Gaŋ maakjege tu se genaage cili kōnde kalan. Debm deet deet se ɔk menda nabo ooy ooj te goon eyo, ɔ menda se ɔɔ genaan gōɔsŋ ki. ²⁶Gōsŋ kic baado ɔk mend se ɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Ter debm gen

k-motoge tu se kic bo baado ok mend se oo naan ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb ken gen k-cilige tu. ²⁷ Ken naaden cili se jaay ooy paac se, kaam moontn se menda se kic baado ooyo. ²⁸ Bin num bii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, maakn genaage tun cili se, mend se tap bo 'tedn mend nana? Taa naade paac le tok naaminga naam mend se.» ²⁹ Isa terlden oo: «Naase se, bere, iigkiga, taa taar Raa se le 'jeelki eyo oo toogñ Raa kic le naase ondki te metin eyo. ³⁰ Taa bii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mendge se 'tokn naap ey sum. Num naade se tecñ aan gow *kocñ Raa-gen maakn raa ki. ³¹ Gen jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakn Kitapin ki se, naase 'dooyinki te ey la ken oo: ³² Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka oo m'gen *Yakub.†† Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zere.» ³³ Ken jee denge jaay booy taar ken Isa dooyde se, taar se tap bo okden taad eyo.

**Kese taar magal cir paac
maakn *Ko Taar Raa ki**

(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

³⁴ Ken *Parizige jaay booy oo *Sadusege on aasin te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalan se debm jeel taadn tookn metn Ko Taar Raa, je doobm an goom kokn Isa se, baado tond metin oo: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taar gen tefa ken cirde paac se, ken gay?» ³⁷ Isa terlin oo: «Meli Raa se, 'jen ute maaki paac ute roi paac oo ute saapi paac.»‡‡ ³⁸ Kese bo taar deet deetn gen tefa ken cirde paac

paac. ³⁹ Ter ken metin ki tecin tec se ken oo: 'Je naapi aan gow ro naai mala.¶¶ ⁴⁰ Maakn Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don bo oos do taarge tun di ese sum.»

***Al-Masi ute *Daud**

(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Aan gow *Parizige le tusga dey se, Isa tond metde oo: ⁴² «Gen naase ki num, al-Masi se tap bo nana? Naan tap bo goon nana?» Naade terlin oo: «Naan se metjil Daud.» ⁴³ Isa deekden oo: «Num ted oo di jaay *Nirl Raa ol Daud danin oo: Meluma? Oo naan mala taadga taad maakn Kitap ki oo:

⁴⁴ Meljege Raa taado Melum ki oo:

'Baado ing do ji daamum ki
bini jee taamooyige se m'aden tedn naai utu
'king dode ki. §§

⁴⁵ Ken Daud jaay dan al-Masi oo Meluma, anum ted oo di jaay Melin 'tedn goon Daud se?» ⁴⁶ Maakde ki se, nam jaay an terl taara kalan Isa ki kic bo gow oo naan ken se moontn nam tond te metin do taar dim ken kuuy ey sum.

**Isa deek oo j'ond kond ute
jee jeel taadn tookn metn
taar Raage te *Parizige**

(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

23 Isa deek jee denge tu ute jeege tun metin ki oo: ² «Parizige ute jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raage se, naade se bo ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ³ Ken bin num 'tookdeki taarde oo 'tedki nakgen paacn naade lee taadsen se. Nabo onten 'tedki aan gow naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade on tedin eyo. ⁴ Naade dook daam deere oo tond do jeege tu

††22:32 Aak Ekz 3.6.

‡‡22:37 Aak Dt 6.5.

¶¶22:39 Aak Lb 19.18.

§§22:44 Aak KKR 110.1.

ɔɔ naade malinge tap bo baate kutin te goon jide. ⁵Naabden naade ted paac se je taa jeege aden kaaka. ɔɔ taar Raagen metingen k'raan jaay naade ɔsin aan ɔɔ laaye ɔɔ lee dook do naandege tu ey le keydege tu se, naade tedn magal magal cir gen jeege. ɔɔ taa kaldege se, naade ɔɔ ziidin taar ki tedn jerl cir gen jeege*. ⁶Ken k'dandenga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn king naan ki. ɔɔ ken baaga maakn beege tun Yaudge lee tushn maak ki se, naade je gɔtn king naan ki kici. ⁷Ken aanga boor ki kic le, naade je j'aden tedn ɔɔse naade ki bo deete ɔɔ je j'aden dan: jee dooy jeege. ⁸Num naase ɔnten 'konki j'asen dan jee dooy jeege taa naase 'paacki se genaage ɔɔ debm dooyse le kalan sum. ⁹Do naan ki ara se ɔnten 'dan ki nam ɔɔki: *Bubje*, taa naase okki Bubu kalan sum ɔɔ naan ken ing maakn raa ki. ¹⁰ɔnten 'konki j'asen dan *Debm dooy jeege*, taa naase mel dooyse se *al-Masi kalin ki sum. ¹¹Debm jaay tedn magala maakse ki se, ɔn ron tedn debm tedn naabse. ¹²Taa debm magal ron se utu kɔɔpm baata, ɔɔ debm jaay ɔɔp ron baat se, ron utu kookn raan.

¹³«Naasen jee jeel taadn ɔɔkn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan ɔɔ jee taadn taar met ki se utu asen tedn ɔɔn aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maakn Gaar Raa jeege tu. ɔɔ naase mala kic le baate kendki, ɔɔ jeegeen je kende se le, naase 'gaasdeki doobo. ¹⁴[Naasen jee taadn ɔɔkn metn taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan ɔɔ jee taadn taar met ki se utu asen tedn ɔɔn aak eyo! Taa naase ɔɔki ji mend daayge ɔɔ tɔndki metn *Raa ɔnki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se bo boorɔ utu koocon dose ki se utu asen tedn ɔɔn aak eyo.]† ¹⁵Naasen jee jeel taadn

ɔɔkn metn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken 'tedki rose aan ɔɔ jee taad taar met ki utu asen tedn ɔɔn aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu ɔɔ ɔɔto baa se paac ɔɔ jeki aki tedn jeege 'tedn Yaudge aan ɔɔ naase se ɔɔ ken naase ɔnki deb kalan jaay uunga doobse se, debm se naase 'tednki debm aas gen baa maakn pood ki met dio cirse naase se.

¹⁶«Naasen jee kaam-ɔɔkn jee ɔɔdn jeege utu asen tedn ɔɔn aak eyo! Naase taadki ɔɔki: «Ken nam jaay naam te ro *Bee Raa se ted dim eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakn Bee Raa ki se, kese bo ken ɔɔn.» ¹⁷Naase jee kaam-ɔɔkn jee derlge ara! Ken gay bo ɔɔn ciri? Daab loɔbu Bee Raa ken k'baanoga te daab maak ki jaay daabm se, ted gen Raa se ne? ¹⁸Ter naase 'deeki ɔɔ: «Ken nam jaay naam ron te *gɔtn k'jiin k'daapin gen tedn serke do ki se, ted dim eyo, num ken naan jaay naam ron te nakn k'baano do ki gen tedn *serke Raa ki se, kese bo ken ɔɔn.» ¹⁹Jee kaam-ɔɔkn 'taadumki tu: nakn k'baano gen tedn serke se bo cir loɔbu, gɔtn k'jiin k'daapin gen tedn serke ɔɔ serkn k'jom-binga do ki num, taad ɔɔ serkn se tedga gen Raa se bo cir ne? ²⁰Bin num debm jaay naam ron te gɔtn k'jiin daapin gen tedn serke do ki se, kese naan naam te ro nakgen paacn k'baano gen tedn serke do ki se kici. ²¹Debm ken naam ron te Bee Raa se, kese naan naam ron te ro melin Raa ken ing maak ki se kici. ²²Debm jaay naam ron te maakn raa se naan naam ron ute kaag do Raa ɔɔ ute melin ken ing do ki.

²³«Naasen jee jeel taadn ɔɔkn metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan ɔɔ jee taadn taar met ki se, utu asen tedn ɔɔn aak eyo! Nakgen naase

*23:5 Nakn naade ted se k'raaninoga raan maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki nabo naade se tedn magal magal ɔɔ jerle taa jeege aden kaaka aan ɔɔ naade bo jee daan Raa cir jeege.

†23:14 Bersen ara se, maakn Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se, ɔɔto.

akki seem seem ken 'lee 'tombki maakŋ taadsege tu ken tedŋ nijim se kic bo, naase 'lee 'niginki gɔto kaam sik ɔ ken kaam kalaŋ se edki Raa ki. Naɓo taar-gen maakŋ Ko Taar ken Raa edo *Musa ken bee bee tap bo, naase aalinki maak ki eyo ken taadsen ɔ 'tedki nakŋ ute doobiŋa, keeŋ do jeege tu ɔ gen tu-ŋ ɔrm eyo. Kese bo nakgen, bee ki num, anki lee tedɔ ɔ nakgen ken naase lee gaandeki gɔto kaam sik jaay ken kalaŋ edki Raa ki se kic bo ɔnten 'diriginki kici. ²⁴Jee kaam-tɔɔkgen 'lee tɔɔdki jeege! Naase ɔy ki maanse te reese taa bɔɔr kalaŋ ɔɔy maak ki eyo, gaŋ naase tap bo tulki ginjge[‡].

²⁵«Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tedki rose aan ɔɔ jee taad taar met ki se, asen 'tedn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'tugki naagŋ nakgen naase 'lee aayki ɔ ɔsnki se aac walak, num gaŋ maakiŋ tap bo, naase 'doocinki ute nakgen naase 'boogkiro ɔ 'tujkiro gen jeege. ²⁶Kɔɔ Parizi naai se debm kaam-tɔɔkɔ! 'Tug 'daap maakŋ naki ken naai lee aay maak ki se jaay bo naagin kic 'tedn aak bee.

²⁷«Naase jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan ɔɔ jee taad taar met ki se, asen tedn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'tecki do baadgen k'tedden raap kaar kaar aak bee kaam ki, gaŋ maakdege dooc te ceŋ jeegen ooyga kooyo ɔ ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tedki rose jee bee, gaŋ maakse dooc te taar met ki eyo ɔ te *kusina.

²⁹«Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan ɔɔ jee taad taar met ki se, asen tedn ɔɔn aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki

do dɔkina, ɔ jeegen ken leedo ute ken met ki se, naase 'tamardeki do baaddege aak bee bee. ³⁰Ɔ ter naase 'deekki ɔɔki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹Ken bin num naase mala bo 'taadki ɔɔki naase se bo metjil jee ken tɔɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³²Ken bin num 'baaki ute naan se, naabm bubsege lee tedo se, naase 'ted naninki ɔɔɔk cir gen naade se.

³³«Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔ metjil k'mɔɔpɔgen ara! Naase aki kɔŋ kaan kɔtn dubar poof ken gen daayum se ɔ ɔɔi? ³⁴Taa naan se bo 'booyki m'deek-seni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage. Num jee metinge utu adeki tɔɔlo ɔ jee metinge adeki tupm tɔɔl ro kaag ki, jee metinge utu adeki tɔnd te meeje maakŋ *beege tun naase lee tusnki maak ki. Ɔ kengen metinge adeki tuuru ɔ adeki lee je maakŋ gegerge tu. ³⁵Ɔ jee ken lee ute ken met ken naase tɔɔldeki jaay moosde ɔy do naan ki se, ken iino do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'tɔɔlin ki daan Bee Raa ute *gɔtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki. ³⁶'Booyki bee m'asen taada: moosn jeegen k'tɔɔlde paac se utu kɔɔpm do jeege tun ɔɔse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalem

³⁷Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic bo, naai bo debm tund tɔɔlde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan ɔɔ ko kɔɔɔŋ ken lee tus gen-inge taa beeŋ keyin ki tu, naɓo naase 'jeki te eyo. ³⁸'Booyki, ken bin num *Bee

[‡]23:24 Maakŋ nakge tun seem seem ken Yaudge lee yeemde se bɔɔɔ se bo ken baat cirde ɔ maakŋ daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginji se bo ken magal cirde.

Raase se utu 'toodn kuudu. ³⁹Taa naan se bo 'booyki m'asen taada: naan ki se mawtn naase amki konj kaak ey sum, bini kaan kaad ken aki deekn waki: *On Melje Raa tedn beena do deb ken utu baado ute ro naana!*⁴⁰»

**Isa taad w *Bee Raa
se jeege utu an twokw**

(Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)

24 Kaad ken se Isa teecoga naatn maakn 'Bee Raa ki w ken baa baa se, jee metin ki baado onina taa an taadn 'Bee Raa ken k'jiininga aak bee se. ²Isa terlden w: «Bee se paac aakin ki se jiga daamo? Nabo 'booyki bee m'asen taada: bee daar aak bee se jeege utu an ru nan tak. Kongen rees aak bee bee se, utu wackn kalan kalan w ko tap bo 'konj toodn do naapn ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³Naan ken se, Isa ing do *kwsn olib ki. Gwt se jee metin ki baado onina w tond metin w: «'Taadjn tu nakgen se 'kaan nun ki? W naan se 'tedn w di jaay bo naaje j'an kaakn jeel ro ki gen bii kaani w biin dunia an nan se?» ⁴Isa terlden w: «Ondki kondw nam onten 'derlse!» ⁵Taa jeege dena utu ade baa ute roma w nana kic utu asen taadn w: maam bo *al-Masi! W ken naade 'ted bin se utu 'derl jeege dena. ⁶Naase utu aki booy gwt baww w jeege utu asen kwsn maan baww, anum bere, ondk ki kondw, onten 'beerki! Taa nakgen se utu 'kaana, nabo duni se 'konj nan ey bortw. ⁷Jee taa naan kaam kalan utu kiin baww ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin baww te taa naan gaar ken kuuy. Maakn naange tun metin naana utu 'tea w gwt metin bo utu twol jeege. ⁸Aan gw mend ken maakn tuunin gen koojo se, nakgen se paac

kic bo baaga kaana num, kese je taadn w dunia wpga gaww.

⁹«Kaad ken se j'utu j'asen dabar dena w j'asen twolw. W taa maam se jee do naan ki se paac utu asen kawdn kundu. ¹⁰Gan kaad ken se jeege dena utu an resn ute kaal maakden do *Raa ki. Naade kutn naapge naan twogge tu w twodn tund naapa. ¹¹Jee ted rode aan gw jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu ade baa dena w derl jeege dena. ¹²*Kusin se ziidn baa ute naanina w jeege dena maakjedege utu tedn baata do naapge tu. ¹³Nabo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar twolin ki num, naan se utu 'konj kaaja. ¹⁴Labar Jigan gen *maakn Gaar Raa ese se j'utu j'an taadn jeege tun do naan ki paac, kese tedn saada jeege tun baa se paac jaay bo som kaam mawtn duni nana.»

Dubar w utu baado

¹⁵«Naase utu aki kaakn Deb tuj deelga te gwtin se utu kend king maakn *Bee Raa ki, gwt ken *salal se, aan gw debm taad taar teeco taar Raa ki, ron Daniel, taado do dakin se. Bin num debm jaay dooy taar ese se n'booy n'okin jiga jaayo! ¹⁶Kaad ken se w jee ken ing taa naan Jude ki se, k'jaan j'ook maakn koge tu. ¹⁷Debm ing king do been ki raan se, n'wnte wawo naan ki gen twsn nakin-gen maakn been ki. ¹⁸Debm jaay baaga maakn-gwtin ki kic le, n'wnten terlo beene gen kuun kalina. ¹⁹Bii ken se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen gendege aay kaay si se, aden tedn w aak eyo. ²⁰Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey le *bii sebit ki eyo. ²¹Kaad ken se jeege utu dabar dena w dubar se gwt Raa aal dunia tap bo nam naam te eyo, w mawtn dubar naan ki jaay 'kaww cir naan ese se gwtw. ²²Num Raa se bii dubar ese se, naan gaaninga duuku

taa jeegen naan̄ b̄er t̄oɔɔde se. Ken bi-igen se jaay naan̄ gaand̄en te duuk ey num, nam 'k̄oŋ kaaja tap bo ḡoɔɔ. ²³ Kaad̄ ken se jaay nam taadsenga ɔɔ: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey l̄e taadsen ɔɔ: Naan̄ utu naane! ɔ̄nten 'tookki taar-ina. ²⁴ 'Booyki! Jeegen ken t̄ed rode ɔɔ naade bo al-Masige ute jeegen t̄ed rode ɔɔ naade jee taad̄ taar teeco taar Raa ki se utu ade baao. Naade utu 't̄edn nakŋ-k̄oɔŋge ute nakgen deel doa, taa 'kaan̄ jeege dala. ɔɔ jee ken Raa b̄er t̄oɔɔdenga t̄oɔɔ se ken naade ɔ̄nga doobo num, aden kaan̄ dal kici. ²⁵ 'Booyki! B̄ere, taar se le, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'ɔɔ: Al-Masi utu do k̄oɔɔ-baar ki naane num, ɔ̄nten baaki. Ey l̄e ken j'ɔɔ: naan̄ utu oom ara! Num ɔ̄nten 'tookki taarde. ²⁷ Taa bii ken *Goon Deba ade baa se tec̄n̄ aan ḡoɔɔ maan aalo kaam kooko wusuk bini d̄oɔk te ḡoɔn kaada tooc̄n̄ni. ²⁸ Bii kaanum kic tec̄n̄ aan ḡoɔɔ ḡoɔn daa d̄im gam ooyga jaay bo marlge kic lee b̄oɔy tus ro ki se.

²⁹ «Ken biigen gen dubarge se jaay naar deelga num,

kaada se utu 't̄edn ilim dib

ɔɔ laapa se l̄e w̄oɔr eyo.

K-dijgen maakŋ raa ki ade si naan̄ ki

ɔɔ nakgen ɔk t̄oɔḡoɔ maakŋ raa ki se utu 'tea.[§]

³⁰ «Ḡoɔn se jeege an kaakŋ nakŋ jeel maakŋ raa ki ken taad̄ ɔɔ Goon Deba utu baado ɔɔ jeegen do naan̄ ki paac keem n̄oɔ an kaakŋ Goon Deba ade b̄oɔy maakŋ gapara ki ute t̄oɔgŋ Raa ɔɔ ḡoɔɔ w̄oɔr keŋeŋ. ³¹ Pulu 'keem mak̄oɔḡoɔ maakŋ raa ki ɔɔ Goon Deba ade k̄oɔl k̄oɔd̄inge taa te 'tusn jee ken naan̄ b̄er t̄oɔɔde metn naan̄ ken kaam ɔɔ ɔɔ ken ing metn raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagŋ taara ute ko ba

³² «Naase ɔ̄ndki doa te ko ba: ken naan̄ jaay baaga k̄oɔɔdn̄ taa-oomo ɔɔ d̄oɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki met-kijiri aanga ɔɔ bara ɔɔpga ḡoɔɔɔ. ³³ Bin num naase kic bo, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan̄ aan ɔ̄nsega ḡoɔɔr kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki b̄ee m'asen taada: jee duni ken b̄orse se 'kooy nan̄ ey sum bo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakŋ raa ute do naan̄ se utu 'deele, num taar maam se 'k̄oŋ deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan̄ Isa se ḡoɔɔ

³⁶ «Num gan̄ ken gen kaad̄in̄ ute bi-iḡ *Goon Deba ano baa se, nam tap bo jeel eyo. *K̄oɔdn̄ Raage maakŋ raa ki kic l̄e jeel eyo, ɔɔ Goono kic l̄e jeel eyo. Nam jeel biin̄ se, ḡoɔɔ. Ken jeel se, Bubu kalin̄ ki sum. ³⁷ Bii ken Goon Deba ade baa se, 'tec̄n̄ aan ḡoɔɔ nakgen deelo do Noe** ki. ³⁸ Naan̄ ken naane se, kaad̄ ken maan magala b̄oɔyo ḡoɔɔb te jeege ey b̄ort se, jeege ɔɔɔ, aaye, t̄oɔk mendge, t̄oɔk gaabge ɔɔ ɔl ḡendege kic bo t̄oɔkŋ naapge bini aan bii ken Noe end maakŋ markab ken magala. ³⁹ Ḡoɔn se jeege se, nakŋ utu kaan̄ dode ki se, naade ɔ̄nd eyo bini maan magala baado ḡoɔɔb t̄oɔlde paac. Ken Goon Deba ade baa se kic bo 'tec̄n̄ bini. ⁴⁰ Bii ken se gaabge dio t̄ed t̄ed naaba maakŋ-ḡoɔɔde ki se, deb kalar̄ j'an̄ kuunu ɔɔ deb kalar̄ 'k̄oɔɔɔ. ⁴¹ ɔɔ mendgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalar̄ j'an̄ kuunu ɔɔ deb kalar̄ 'k̄oɔɔɔ. ⁴² Ingki z̄eere daayum, taa naase kic bo 'jeelki eyo biin̄ Melse ade baa se. ⁴³ Naase 'jeelki ken mel̄ b̄ee jaay jeel kaad̄n̄ debm̄ boogo ano baa n̄oɔr num, naan̄ tood̄n̄ bi eyo ɔɔ k̄oŋ debm̄ boogo an̄ t̄erec̄n̄ b̄een̄ eyo. ⁴⁴ Taa naan̄ se bo naase

§24:29 Aak Eza 13.10 ɔɔ 34.4.

**24:37 Aak Jen koŋ 6–8.

kic 'daapki rose, ingki do metekse ki, taa
Goon Deba jaay afe baa se le, kaad ken
naase 'jeelki eyo.»

Debm tedn naabm meteke
 ၁၁ tuj ၁rmin eyo

(Lk 12.41-48)

⁴⁵ Isa deek do: «Debm tēdn naabm meteke do tuj ōrmin ey se ken gay? Naan bo debm ken melin ōnin jee tēdn naabgen kuuy kaam jina, do ken aanga kaadin ki num, lee edden koso. ⁴⁶ Maak-raapo debm tēdn naabm ken melin aan jaay ōnin naan utu tēdin tēdn naabm ken naan ōninsin kaam jin se. ⁴⁷ 'Booyki bee m'asen taada: debm tēdn naabm bin se, melin utu an kon nakinge paac kaam jina. ⁴⁸ Num gar ken naan bo debm tēdn naabm jig eyo do taad ute maakin do: Melum se ade kon terl yokod eyo, ⁴⁹ do gotn se iin baag tond jeengen k'ted naaba tel se, naan do do aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gar mel gaabm ese se, biin jaay naan ano terl se, naan ond eyo do kaad ken naan aan kaan kic le, naan saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tēdn naabm bin se, ken melin jaay aanga num, utu an tuur naata do an kolin 'dabar ute jeegen ted rode aan go do jee taad taar met ki. Do gotn se bo gotn naade toyo do taan naandege.»

Isa aal naagn taara
gen gaan mendgen sik

25 Ter Isa aal naagŋ taara deek ɔɔ: «Maakŋ *Gaar Raa se, naan̄ tec aan ɔɔ gaan mendgen sik tɔs loompdege ɔɔ teec baa dɔɔdn gaabm baa kɔkŋ menda^{††}. ²Num maakŋ gaan mendge tun sik se, jee mii se mend derlge ɔɔ kengen kuuy mii se mend metekge. ³Mend derlge se, tɔs baan te loompdege ɔk uubu maak ki, naɔo uun te zaadn uubm

kuuy ey sum. ⁴ Gaŋ mendgen mii mend metekge se tɔs baan te lɔɔmpdege ɔk uubu maak ki ɔ tɛr ɔk maakŋ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan gɔɔ gaabm menda lɛ aan yɔkɔf ey dey se, gaan mendgen se bi baa tɔɔlde ɔ naade paac toof bia. ⁶ Ken aan daan bee se k'booy nam baag taadn makɔŋ ɔ: 'Booyki! Gaabm menda se, bɛrɛ, aanga. 'Teec baa 'dɔɔfɪŋki! ⁷ Gɔtn se gaan mendgen sik se paac iɪŋ duru ɔ tɔɔ tɔl tɔnd daap lɔɔmpdege. ⁸ Num gaŋ mend derlge se tɔnd metn mend metekge se ɔ: «Ǝfjekiro uubsege se ɔkɔ, ey num lɔɔmpjege se uubin baa baa naŋa.» ⁹ Gaŋ mend metekge se terlɛn ɔ: «A-a, uubu se ajenki kɔŋ kaasn k'paacki eyo! Naase 'baa 'dugkiro gɔtn jee zoge tu.» ¹⁰ Kaaf ken mend derlge se iɪŋ baa gen dugŋ uubu se, gaŋ gaabm menda se iɪŋ aana. Ɔ naaŋ ɔŋ gaan mendgen mend metekge se ing aak kaak kaamina. Naaŋ end ute naade maakŋ bee mend mɔɔɔb ki se ɔ ken naade jaay end se, kaam-taara se k'-gaasiŋa. ¹¹ Ɔkɔ se, mend derlge se aana ɔ baag tɔnd kaam taara deek ɔ: Melje, Melje, ɔɔfjen kaam taara! ¹² Gaŋ naaŋ terlɛn ɔ: 'Booyki bee m'asen taada: bɛrɛ, maam se m'jeelsen eyo.» ¹³ Tɛr Isa taadɛn ɔ: «Taa naaŋ se bo, ingki zeere! Taa bii ute kaadn maam m'ano baa se, naase 'jeelki eyo.»

Isa aal naagn taara ute jee
tedn naabgen moto

(Lk 19.12-27)

¹⁴ «Ter daala, kese tec aan gɔɔ debm
baa baa merte jaay dan tus jee tɛɛn
naabinge ɔɔ ɔɔɛn maalin paac se kaam
jide. ¹⁵ Deb kalan naan ɛɛin gɔkɔl^{††} daab
magal magal mii, debm kuuy naan ɛɛin
gɔkɔl daab magal magal dio, ɔɔ ken kuuy
naan ɛɛin gɔkɔl daab magal kalan. Nana

††25:1 Gaabm baa kəkɔ menda se, mɛnd naan baa kəkɔ se maakɔ gaan mɛndge tun sik se eyo.

25:15 Gokol se won dena kaam kogon deba laapa kando kando.

kic bo naan edin kaam do ron rona, jaay bo naan naar iin baa gotn mertin ki. ¹⁶ Debm j'edin gokol daab magal magal mii se, naan naar baa tedin oojo gokol daab magal magal kuuy mii do ki. ¹⁷ Debm j'edin gokol daab magal magal di se, naan kic baa tedin oojo gokol daab magal magal kuuy di do ki. ¹⁸ Nafo debm ken melin edin gokol daab magal kalaŋ se, naan baa ud gow duubin naan ki, nam jeel gotin eyo.

¹⁹ «Gotn mertin ki se, melde se baa ingoga den jaay ok terl baado. O ken naan jaay aan se, dan tond metde do gokol daabge tun magal magal ken naan nigdesin se. ²⁰ Debm ken j'edin gokol daab mii se iiko ceen ki o deekin o: «Meluma, naai edumo gokol daab mii o maam m'tedin oojga ken kuuy mii do ki daala.» ²¹ Melin deekin o: «Kese jiga. Naai se debm tedn naabm bee o tuj ormi ey se. Ute nakj maam m'edi coko se kic, naai tuj te ormi ey se; borse maam m'ai kedn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.» ²² Debm ken j'edin gokol daab di se kic iiko ceen ki o deekin o: «Meluma, naai edumo gokol daab dio o maam m'tedin oojga ken kuuy di do ki daala.» ²³ Melin deekin o: «Kese jiga! Naai se debm tedn naabm bee o tuj ormi ey se. Ute nakj maam m'edi coko se kic, naai tuj te ormi ey se; borse maam m'ai kedn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

²⁴ Debm ken j'edin gokol daab kalaŋ se, naan kic iiko ceen ki o deekin o: «Meluma, maam m'jeele naai se debm aali o. Maakj-gotn naai o te ey kic bo, naai o naai ki o gotn naai duub te ey kic bo, naai o. ²⁵ Bin num maam se beere okuma. Taa naan se bo gokol daabi ken naai edumsin se, maam m'baa duubino naan ki o borse ara ok naki.» ²⁶ Ganj melin terlin o: «Naai se debm tedn naabm jig eyo o debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam

se maakj-gotn maam m'oo te ey kic bo, maam m'oo o gotn maam m'duub te dim ey kic le, maam m'oo maam ki. ²⁷ Beeki num, gokol daabum se, naai o komb maakj banji ki; o kor maam m'ade terl se, m'an konjin am koojin zidin do ki. ²⁸ Gokol daabm jin ki se, uuninki o edinki deb ken ok gokol daabge sik se. ²⁹ Taa, debm ken ok se, j'an kedn do ki, taa nakin an zidin tedn dena. Num ganj debm ok ey se le, ken naan ok cokon se kic bo, j'an kuun naatn. ³⁰ Num debm tedn naabm jaay tol ser ey se, ok undinki naatn maakj got ken o. O gotn se bo gotn o o o gotn taan naan.»

Bii konj boor kaam moon

³¹ Isa deek daala o: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade boor maakj gaarum ki ute kodumge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki. ³² Jee do naan ki paac tus naanum ki o maam m'aden nigj aan o debm gaam nigj baatinge ute beninge se. ³³ Baatge se, maam m'aden kol do ji daamum ki o benge se le, do ji jeelum ki. ³⁴ Gotn se maam gaarge m'deekj jeege tun do ji daamum ki m'oo: «'Baakiro, naasen ken Bubum tedsenga tedn bej se; endki maakj gaarin ken naan daapsesinga daap do dokina, kaad ken naan utu aalo kaal do naan se. ³⁵ Taa maam bo toolumo o naase edumkiroga o; maane toolumo o naase edumkiroga m'aayga; m'ingoga merte gotse ki o naase okumkiroga jiga. ³⁶ Ken maam met-beere, naase edumkiroga kal kuusu. Ken maam m'oo naase 'baa aakumkiroga. Ken maam j'okum dangay ki, naase 'baa aakumkiroga.»

³⁷ «Ganj jeege tedo nakj ute doobin se utu an terl o: «Melje, nun ki jaay naaje k'j'aakio naai bo toolio jaay k'j'edio o se? Ey le ken maane toolio jaay k'j'edio maan kaaye se? ³⁸ Naai ingo merte gotje ki nun ki jaay naaje k'j'okkio jiga se?

Ey le nuŋ ki jaay naaje k'j'aakio naai 'met-beere jaay naaje k'j'edio kal tuusu se? ³⁹Nuŋ ki jaay naai ooco kɔɔɔ ey le maakɔ dangay ki, jaay naaje k'baado k'j'aakkiga se? ⁴⁰Gɔtn se gaarge aden terl ɔɔ: 'Booyki bee m'asen taada: maakɔ genaamge tun se debm baat aan gɔɔ di kic jaay, naase 'tedɪŋkiroga bee se, kese gɔɔ 'tedɪŋkiro maam ki.»

⁴¹«Ter gaarge utu deekɔ jeege tun do ji jeeliŋ ki se ɔɔ: «Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakɔ poof ken gen daayum ken Raa tedɪŋ gen *Bubm sitange ute kɔdɪŋge. ⁴²Taa maam bo tɔɔlumo ɔɔ naase edumkiro te kɔs eyo; maane tɔɔlumo ɔɔ naase edumkiro te maan kaay eyo. ⁴³Maam m'inggo merte gɔtse ki ɔɔ naase dɔɔd ɔkumkiro te eyo. Maam met-beere ɔsumo kic bo, naase edumkiro te kal kuus eyo; ken m'ooco kɔɔɔ ɔɔ j'ɔkumo dangay kic bo, naase 'baa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴«Gaŋ jee do ji jeeliŋ ki utu aŋ terl ɔɔ: «Melje, nuŋ ki jaay ken naaje k'j'aaki naai bo tɔɔlio, ey le maane tɔɔlio, ken merte, ken met-beere, kɔɔɔ ey le maakɔ dangay ki, jaay naaje k'baado k'naaki te ey se?» ⁴⁵Gɔtn se naaŋ utu aden terl ɔɔ: 'Booyki bee m'asen taada: maakɔ gaange tun seem se, debm baat aan gɔɔ di kic jaay naase 'tedɪŋkiro te bee ey se, kese gɔɔ naase 'tedumkiro te maam ki eyo.» ⁴⁶Jee do ji jeeliŋ ki se utu baa tiŋg maakɔ dubar ki gen daayum, ɔɔ jee-gen ken ted nakgen ute doobɪŋ se le, kɔŋ *kaajɔ gen daayum.»

Jee magalge end tel kutn Isa

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

26 Ken Isa jaay dooy jeege aas sum se, naaŋ taad jeege tun metiŋ ki ɔɔ: ²«'Jeelki *laa Paak gen Yaudge se ɔɔpga bii di sum bo 'kaana ɔɔ *Goon Deba se j'utu j'aŋ kɔkɔ kɔl ji jeege tu ɔɔ naade aŋ baa tupm tɔɔl ro kaag ki.»

³Gɔtn se *magal jee tedn serke Raage tu ɔɔ magal taa bee Yaudge tus maakɔ bee magal debm tedn serke Raa ki ken roŋ Kayip se, ⁴naade tus dɔɔk taarde je doobm aŋ goon kɔkɔ Isa taa aŋ baa tɔɔlɔ. ⁵Naade taad ute naapa ɔɔ: «J'ɔnte kɔk-ɪŋki bii laa ki, ey num jeege kiŋ gen tedn taara ɔɔ gɔtɔ tuju.»

Menda baado ɔɔy itir do Isa ki

(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

⁶Kaad ken Isa Betani ki maakɔ bee Simon ken k'daŋiŋ debm bikidi se, ⁷menda kalaŋ baado ɔɔŋiŋa. Naaŋ se ɔk naka kalaŋ aan gɔɔ k-bɔkɔlɔ, nakɔ se ko bo k'ɔɔɔ k'daapiŋa. K-bɔkɔl se k'daŋiŋ *al-batir*. ɔɔ itir maak ki se itir salal ɔɔ ɔɔɔɔ. Naaŋ baado ɔɔyiŋ do Isa ki, kaad ken Isa ing ɔs kɔɔɔ. ⁸Ken jee metiŋ ki jaay aak nakɔ mend se ted se, maakde tuju ɔɔ baag taadn ute naapa ɔɔ: «Gen di jaay itir se naaŋ tujiŋ bin se? ⁹Itir se j'aŋ dugiŋ te zo ɔɔɔɔ ɔɔ gursiŋ se j'aŋ nigɪŋ jee daayge tu.» ¹⁰Ken Isa jaay booy taarde se, naaŋ deekden ɔɔ: «Gen di jaay naase 'terecki mind menda se? Nakɔ naaŋ tedum maam ki se, kese nakɔ jiga. ¹¹Jee daayge se daayum utu te naase. Num gaŋ maam se, daayum m'kɔŋ kiŋg te naase eyo. ¹²Itir mend ɔɔyum rom ki se, daapunga roma gen kend maakɔ baad ki. ¹³'Booyki bee, m'asen taada: do naaŋa ute magaliŋ se gɔtn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakɔ ken mend se jaay tedum se, jeege paac utu kɔɔsn maaniŋa ɔɔ saapm do nak ken naaŋ ted ese se.»

Judas ut Isa

(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴Ter Judas Iskariot, naaŋ maakɔ jee metn Isa ken sik-kaar-di se, baa ɔŋo *magal jee tedn serke Raage tu, ¹⁵ɔɔ deekden ɔɔ: «Ken maam m'ɔk m'edsenga Isa num, naase amki kedn dio?» Gɔtn se naade med edɪŋ gurs tamma si-mɔtɔ. ¹⁶Naaŋ

ken se sum bo Judas baag je doobm an kutn Isa.

**Isa ted' *laa Paak gen
Yaudge ute jee metin ki**

(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34;
Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹⁷Bii deet deetn gen laa mappan ok orom ey se, jee metn Isa ki baado tond metin oo: «Kosn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹⁸Isa deekden oo: «'Baaki maakn geger ki, gotn gaab ki kalañ bini oo deekiñki okki: «Debm dooyje deek oo bere, kaadin oopga gooro oo naan ute jee metin ki se je baa tedn laa Paak se bei ki.» ¹⁹Jee metin ki baa tedin aan goo ken Melde taaddeno oo naade baa ted kosn gen laa Paak se gotn ese.

**Isa taad' jeege tun metin ki
oo deb kalañ utu an kutu**

²⁰Ken aan do teger goto baa ok jin se, Isa ute jee metin ken sik-kaar-di se baado ing os do tabil ki. ²¹Kaad ken naade ing os kos se, Isa deekden oo: «'Booyki bee m'asen taada: maakse ki se, deb kalañ utu am kutu.» ²²Gotn se jee metin ki se maakde tuj kasak kasak oo nana nana kic bo baag tond metn Isa oo: «Meluma, lo nakn se tedn maam le?» ²³Isa terlden oo: «Debm ken ol jin maakn baay ki ute maam se, naan bo debm utu am kutu. ²⁴Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan goo ken *Raa taadno maakn Kitap ki, num garj oon deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo bee kaca.» ²⁵Judas, naan bo debm ken utu kutn Isa se, tond metin oo: «Debm dooyje, lo nakn se tedn maam le?» Oo Isa terlin oo: «Aan goo ken naai deekiñ se.»

Isa edden kosn taad' metn taar yona

²⁶Kaad ken naade os kos se, Isa uun mappa jin ki, toom Raa oo dup edin

jeege tun metin ki deekden oo: «Ok oski, kese roma.» ²⁷Ter naan uun *koo dooc te totn koojn kaagn k'danin bin se jin ki, toom Raa oo eddesina, deekden oo: «Paacki se, nana nana kic bo ok aaye aaye, ²⁸kese moosuma ken taad oo *Raa dookga ute naase. Moosn se ooy taa jee dena, taa Raa aden tool *kusiñdege. ²⁹'Booyki m'asen taada: totn ese se, moontn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay totn koojn bin kiji ute naase se maakn gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad' oo Pier utu an baate

³⁰Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec baa ook do *kosn olib ki. ³¹Ken naade utu baa baa sum bo, Isa taad' jeege tun metin ki oo: «Maakn noor ken jaaki se, naase paacki utu amki kaan rese. Taa Raa taadga taad maakn Kitapin ki oo: *Maam m'utu m'tool debm gaam baatge, oo baatinge se le utu 'kaan wook.*» ³²Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kond naana m'asen baa booy taa naan Galile ki.» ³³Gotn se Pier deekiñ oo: «Ken jee meti ki jaay resi paac kic bo, maam se m'ai kon res eyo!» ³⁴Isa terlin oo: «'Booy bee m'ai taada: maakn noor ken jaaki se, kor koronjo 'koo ey sum bo, naai am 'baatn dool moto 'deekn oo 'jeelum eyo.» ³⁵Pier deekiñ oo: «Maam se ken am kaan te yoa kic bo, m'ai baati eyo!» Oo jee metin ken kuuy se kic bo paac taad' aan goo gen Pier se.

Isa tond metn Raa Getsemane ki

(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)

³⁶Gotn se Isa ute jeegen metin ki aan got ken k'danin Getsemane ki se oo naan deekden oo: «Ingki gotn ara, kor maam m'kiikn oko m'ade baa tond metn Raa se.» ³⁷Naan ok baan ute Pier oo gaan Zebedege dio, gotn se maakin baag tuju

ɔɔ taar maakin ki nan tak. ³⁸Gotn se naan deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se ingki gotn ara; ɔɔ ɔnten 'toodki bia, ingki zere ute maama.» ³⁹Naan iin iik naan ki ɔɔ se, baa erg ɔnd naanin naan ki ɔɔ baag tond metn Raa deek ɔɔ: «Bubuma, ken naai 'je num iikum *kɔɔpm dubar se^{§§} rom ki naata! Nabo 'ted aan gɔɔ ken naai maaki jea, num aan gɔɔ ken maam bo m'je se eyo.»

⁴⁰Ken naan ɔk terl baado ɔn jee metin ken mɔɔ se, tood tood bia, ɔɔ naan deek Pier ki ɔɔ: «Ler kalan kic bo naase ɔn aasin ki te gen king zee te maam ey ne?

⁴¹Naase ingki zere, 'tɔndki metn Raa, taa naase aki koocɔn maakɔn nakɔn naam ki eyo. Maakɔn debkilimi se je tɔdn nakɔn bee, nabo daa ron bo ɔn aasin eyo.»

⁴²Ter naan ɔk terl gen k-dige iik naan ki ɔɔ daala ɔɔ baa tond metn Raa ɔɔ: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsin kiik eyo ɔɔ ken m'an kaay tak num ɔn maakje naai bo 'teda!» ⁴³Ken naan ɔk terlo daal se, baado ɔn jee metin ki tood tood bia ɔɔ ken bi ɔkde se, kaamde kic ɔn aak eyo. ⁴⁴Isa iin ɔnde ken naan iik naan ki ɔɔ se, naan baag tond metn Raa gen k-mɔɔge, ɔɔ maakɔn tond metin ki se naan ing dɔɔl taar ese sum. ⁴⁵Ter naan ɔk terl baado ɔn jee metin ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Maakɔn toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rok la? Bere, beeɔa, kaadɔn aasga ɔɔ *Goon Deba se j'an kɔkɔn kɔl ji jee tɔdn kusinge tu. ⁴⁶Iinki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkina

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

⁴⁷Kaad ken Isa utu taad nan te taarin ey sum bo, gan maakɔn jeege tun

metin ken sik-kaar-di se, debm ron Judas se aana. Naan baado ute dɔɔl jeege dena metin ki ken ɔk gɔɔrd-jerldege ɔɔ te sirddege. Jee se *magal jee tɔdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge bo oldeno. ⁴⁸Judas, naan bo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se ɔɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔɔ m'kaay ciilin se, kese bo naana! ɔkin ki.» ⁴⁹Judas naar baado cee Isa ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooyje, tɔɔse!» Gotn se naan baam ɔkina ɔɔ aay ciilina. ⁵⁰ɔɔ Isa terlin ɔɔ: «Meduma, nakɔn naai 'baado tɔda se, 'tedina.» Gotn se jee dengen k'baado tel se, iij-ɔkina. ⁵¹Gan ken Isa jaay j'ɔkin se, maakɔn jeege tun metin ki se, deb kalan ɔɔdɔ gɔɔrd-jerlina ɔɔ ɔg gaan te bi debm tɔdn naabm magal debm tɔdn serke Raa ki. ⁵²Gotn se Isa deekin ɔɔ: «Gɔɔrd-jerli se 'terl ɔlin maakɔn saapin ki gotin ki. Taa jeegen tɔɔl jeege ute gɔɔrd-jerldege se, naade j'utu j'aden tɔɔl ute gɔɔrd-jerlege kici. ⁵³Naai 'jeel ey la, ken maam jaay m'tɔndga metn Bubum num, naan am naar naakɔn ute dɔɔl kɔdɔnge sik-kaar-di se? ⁵⁴Ken bin ey num taar Kitap taad se 'kaan doobin ki ɔɔ dio?» ⁵⁵Naan ken se Isa deek jee denge tu se ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔɔrd-jerlsege ɔɔ te sirdsege jaay, 'baamkiro kɔkɔ aan gɔɔ debm boogo se. Ey num bii-raa maam m'lee dooy jeege daan boɔr *Bee Raa ki se, nabo naase ɔn ɔkumkiro te eyo. ⁵⁶Num gan nakɔn se jaay aan se, taa taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanino maakɔn Kitap ki do ɔkin se, 'kaan doobin ki.» Gan gotn se, jee metin ki paac baatina ɔɔ aan resina.

§§26:39 Kɔɔpm ara taadn ute kaadn ken naan utu dabara dena do kaag ki aan gɔɔ debm kusina.

**Isa j'ɔk k'baansin naan Yaudge
tun *jee kaakj metn taarge**

(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65;

Jn 18.12,13,19-24)

⁵⁷ Jee ɔko Isa se baansino bee Kayip ki, naan bo *magal debm tɛdn serke Raa ki. ɔo maakj bee naan ki se bo jee jeel taadn ɔɔkɔj metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge baado tusn maak ki. ⁵⁸ Pier ɔko metn Isa daande goon ɔkɔ, daan-ino bini aan daan boor bee magal debm tɛdn serke Raa ki. Pier endo baa ing ute jee tɛdn naabge, taa kaakj nakj ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tɛdn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacɔ jee kaakj metn taarge se, naade je ɔl taara do Isa ki taa an ɔkɔj mindin num j'an baa ɔɔɔ, ⁶⁰ nafo naade ɔj te taar dim eyo. Ey num saadge dena baado ɔlin taar-ɔɔɔɔ don ki taa an ɔkɔj mindina.

ɔkɔ se maakj naade ki se jeege di baado, ⁶¹ ɔo taad ɔo: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔo: *Bee Raa se maam m'an ɔɔkɔj naatn ɔo maakj biige tun mɔɔ sum bo m'an kiinɔj gɔtin ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tɛdn serke Raa ki se iin daara ɔo deek Isa ki ɔo: «Naai tap bo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade ɔli doi ki se?» ⁶³ Ganj Isa do ɔek ɔo terlin taar dim eyo. Ter magal debm tɛdn serke Raa ki se taadin daala ɔo: «Ute ro Raa zɛɛɛ m'tɔnd meti, 'taadjen tu naai bo *al-Masi, Goon Raa se la?» ⁶⁴ Isa terlin ɔo: «Kese naai bo 'deekina. Nafo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakj *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔo ken naan aɔe ɔɔɔ se aɔe king do gapar ki.»

⁶⁵ Gɔtn se magal debm tɛdn serke Raa ki iin neɛpm te kalina ɔo deek ɔo: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj Raa se. ⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔoki di?»

Jee den se terlin ɔo: «Deere, naan se nakin yoal!» ⁶⁷ Gɔtn se naade tupin booro daan-kaamin ki ɔo ɔɔndina. Jee kuuy se ɔɔndin metn bin ki, ⁶⁸ deekin ɔo: «Naai al-Masi, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken ɔɔndi se, naa?»

Pier naaj ɔo naan jeel Isa eyo

(Mk 14.66-72; Lk

22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naan ken se, Pier ɔo ing naata daan boor ki. Gɔtn se menda kalan, mend tɛdn naaba, baado ɔjina ɔo deekin ɔo: «Bere, naai kic bo debm Isan kɔɔ Galile.» ⁷⁰ Ganj naan jeege tu paac se, naan naaja deek ɔo: «Taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk metin eyo.» ⁷¹ Ter Pier iin ɔn gɔtn se ɔo baa baa kaam taa doob ken magal se, mend tɛdn naabm kuuy aakina ɔo deek jeege tun gɔtn ese se ɔo: «Bere, gaabm ese kic debm Isan kɔɔ Nazaret se!» ⁷² Gɔtn se Pier baag naaja daala ɔo naam taarin ɔo: «Bere, gaabm se maam m'jeelin eyo!» ⁷³ Ken naade jaay ing ɔkɔ se, jeege paacɔ ing gɔtn ese se iiko ɔɛɛ ki deekin ɔo: «Deer deer, naai se metn naade, taa taari taad se kic bo tec gen naade!» ⁷⁴ Gɔtn se Pier baag naam taarin ɔo: «Bere, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔo: gaabm se maam m'jeelin eyo!» Ganj gɔtn se sum bo kɔɔɔɔɔ naar ɔɔɔ ɔɔɔ. ⁷⁵ Gɔtn se, Pier naar saap do taar ken Isa taadin ɔo: «Kɔɔ kɔɔɔɔɔ ɔɔɔ ey sum bo, naai am baatn ɔɔɔ mɔɔɔ.» Gɔtn se naan teeco ɔo baag keem gab gab.

**Isa j'ɔk k'baansin naan
ɔɔɔ ki ron Pilat**

(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

27 Tanɔɔrin nɔɔrin se, *magal jee tɛdn serke Raage tu paac, ute magal taa bee Yaudge tus ɔɔk taarde kalan gen ɔɔɔ Isa. ² Gɔtn se naade ɔl j'ɔk k'ɔɔk

Isa ɔ naade baa eɗin magal *Romege tu, roŋ Pilat.

Kooy Judas

(*NJKN 1.16-20*)

³ Judas, debm ken ut Isa se, ken naan jaay aak Isa j'okinga gen baa kutu se, goŋn se naan nirliŋ teece. Gursn tamman si-mɔɔ ken j'edɪŋ se, naan ɔk terl baa eɗin *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge tu goŋn ki. ⁴ Naan deekden ɔɔ: «Maam se m'-tujga naan *Raa ki, ken m'kutn debm ken tuj te dim ey se!» Gaŋ naade terliŋ ɔɔ: «'Baa tedn gam naane, kese ɔl-jen naaje eyo!» ⁵ Goŋn se Judas baa sin te gurs se maakŋ *Bee Raa ki ɔɔ naan malin baa aal ooc ooyo. ⁶ Magal jee tedn serke Raage tu ɔs gursn se ɔɔ deek ɔɔ: «Gursn se naaje j'ɔkki doobm jaay j'anŋi kɔmb maakŋ Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.» ⁷ Naade tus doɔk taarde kalaŋ ɔɔ gursn se naade baa dugŋ maakŋ-goŋn debm kɔbm dukulge ɔɔ maakŋ-goŋn se naade ɔŋin goŋn duubm mertge. ⁸ Taa naan se bo maakŋ-goŋn se boŋse kic naade utu danŋ *Maakŋ-goŋn ut ko debkilimi*. ⁹ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Jeremi taadno do doŋin se, aanga doobin ki ken ɔɔ: *Naade took ɔkga tamman si-mɔɔ se, kese bo zo ken gaan *Israelge jen ro ki*, ¹⁰ ɔɔ gursn se naade dugŋ maakŋ-goŋn debm kɔb dukulge ɔɔ *kese bo taar Meljege Raa ɔlum ɔɔ m'aden taada*.*

Pilat tɔnd metn Isa

(*Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16*)

¹¹ Isa k'j'ɔk k'baansin naan magal *Romege tu roŋ Pilat ɔɔ naan tɔnd metin ɔɔ: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terliŋ ɔɔ: «Aan goɔ ken naai 'deekin se.» ¹² Goŋn se *magal jee tedn serke Raage tu ute ma-

gal taa bee Yaudge ɔkin mindiŋa, nabo naan terlden taar dim eyo. ¹³ Goŋn se Pilat se deekin ɔɔ: «Naai 'booy ey la taar naade ɔli doi ki taa ai kɔkŋ mindi se?» ¹⁴ Nabo do taarge tun k'tolin don ki se, taar dim tap bo Isa terliŋ te eyo. Ken magal Romege jaay aakin se paac bo, ɔkin taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak bo, magal *Romege se lee doɔd tɔlden tɔl debm dangay kalaŋ ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad ken se, naade ɔk debm dangay kalaŋ ken jeege jeeliŋ paac, roŋ Isan Barabas. ¹⁷ Goŋn se Pilat tɔnd metn jee dengen tus se ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen kɔɔdn kɔl naŋa: Isan Barabas lɔbu Isan k'danŋ *al-Masi se?» ¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ɔk baano ute Isa se, naade ted ted maak-kilimi bo roŋ ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu goŋn koŋn boɔr ki se, mendiŋ ɔlo jeege baado taadin ɔɔ: «Gaabm ese se naan debm bee ɔɔ tuj te dim eyo! Bere, ɔnten kɔl doi maakŋ taariŋ ki taa maakŋ noɔr ken deel se, maakŋ nim ki se, maam m'dabarga dena taa naana.»

²⁰ Gaŋ *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ɔl metn jee denge ɔɔ k'tɔnd metn Pilat num aden kɔɔdn kɔl Barabas ɔɔ Isa se le, k'tolin naatn. ²¹ Magal Romege se eep taariŋ daala ɔɔ: «Maakŋ naade ken di se, 'jeki m'asen kɔɔdn kɔl naŋa?» Naade terliŋ ɔɔ: «Barabasi.» ²² Pilat tɔnd metde ɔɔ: «Num debm k'danŋ Isa al-Masi se m'an tedn m'ɔɔ di?» Naade paac terliŋ ɔɔ: «K'tup k'tolin ro kaag ki!» ²³ Pilat tɔnd metde ɔɔ: «Naan tap bo tujga di?» Ter naade doɔb ɔɔy makɔŋ cir daala ɔɔ: «K'tup k'tolin ro kaag ki!» ²⁴ Ken Pilat jaay aak naan 'koŋ tedn dim eyo, ɔɔ jeege le doɔy

*27:10 Aak Zak 11.12-13 ɔɔ Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

dɔɔk taara ɔŋ ey se, naan̄ uun maane, tug jin̄ naan̄ jee denge tu ɔɔ deekden ɔɔ: «Yo gaabm se ɔlum maam eyo. Kese naase mala aakiŋki!» ²⁵ Jeege paac se terlin̄ ɔɔ: «Ŋ moosn̄ naan̄ se ajen̄ kɔɔpm mindje ki ɔɔ mind̄ genjege tu!» ²⁶ Gɔtn̄ se Pilat ɔl k'baa k'j'ɔɔd̄ j'ɔlden Barabas. Gaŋ gen̄ Isa se, naan̄ ɔl k'j'ɔndin̄ ute mæje ɔɔ ɔk ɔlin̄ ji jeege tu taa j'an̄ baa tupm̄ tɔɔl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn̄ Isa ki

²⁷ Gɔtn̄ se asgargen̄ gen̄ magal *Rɔmege ɔk baan̄ te Isa maakŋ bee magalde ki maak ki naane, ɔɔ gɔtn̄ se dɔɔl asgarge paac baado tus ɔl gurugin̄a. ²⁸ Naade tɔɔdn̄ te kalinge naata ɔɔ uun uusin̄ kal kuuy aac boŋ[†]. ²⁹ Ter naade uj daapo jeke gen̄ kɔɔɔndɔ baado ɔndin̄ don̄ ki ɔɔ edin̄ naka aan̄ gɔɔ naala ji daamin̄ ki. Gɔtn̄ se naade erg naanin̄ ki ɔɔ tooyin̄ koogo metin̄ ki ɔɔ: «'Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!» ³⁰ Naade tupin̄ booro ron̄ ki ɔɔ uun kaagŋ tec naala se, tɔndin̄ don̄ ki. ³¹ Ken naade tooyin̄ koogo metin̄ ki aas se, naade ɔk ɔɔdn̄ naatn̄ te kal aac boŋ ken naade uusin̄ se, ɔɔ tuusin̄ kal naange gɔtin̄ ki, jaay ɔk baansin̄ naata taa j'an̄ baa tupm̄ tɔɔl ro kaag ki.

Isa k'tupin̄ga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

³² Ken asgarge ɔko Isa teecn̄sin̄o teec naatn̄ maakŋ geger ki se, naade dɔɔd̄ ute gaaba kalan̄ kɔd̄ Siren k'dan̄in̄ Simon. Naade ɔkin̄ taa tɔɔgɔ gen̄ kuun kaagŋ j'an̄ tupm̄ Isa ro ki. ³³ Naade ɔk baansin̄ gɔt ken k'dan̄in̄ Golgota; Golgota se je deekŋ ɔɔ: gɔtn̄ kaadn̄ do deba. ³⁴ Gɔtn̄ se naade edin̄ ŋ'aay tɔtn̄ kooŋ bin̄ deep

te yɔrlɔ, nabo ken Isa jaay uum naam-in̄ se, baate kaaye. ³⁵ Ken naade jaay tup tɔɔlo Isa ro kaag ki ɔɔ uun daarin̄ raan se, kalinge se naade tedin̄ salat̄ia jaay bo nigin̄a ɔɔ debm̄ oocinga bo uunu uunu. ³⁶ Ter naade inḡ naan̄ ki gɔtn̄ ese ɔɔ bɔɔb Isa. ³⁷ Naade raan̄ ɔlin̄ kaam don̄ ki metn̄ taar ken naade tɔɔlsin̄ ro ki ɔɔ: Kese bo Isan̄, Gaar Yaudge se. ³⁸ Gɔtn̄ se asgarge tup jee boogge dio ro kaagge tu cɛ Isa ki se kici, deb kalan̄ k'j'uun k'darin̄ do ji daamin̄ ki ɔɔ deb kalan̄ k'j'uun k'darin̄ do ji jeelin̄ ki.

³⁹ Jee deel deel gɔtn̄ se jaay daar aakin̄ se, naade siik dode ɔɔ naajin̄a, ⁴⁰ deek ɔɔ: «Naai bo ken ɔɔ tɔɔkŋ *Bee Raa ɔɔ an̄ kiin̄ kuuy daan̄ biige tun̄ mɔtɔ se, aaj roi mala. Ken naai jaay Goon Raa num, 'bɔɔɔ do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Mag-algen̄ jee tedin̄ serke Raage tu, jee jeel taadn̄ tɔɔkŋ metn̄ Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se kic, tooyin̄ koogo metin̄ ki ɔɔ deek ɔɔ: ⁴² «Jee kuuy se, naan̄ aajdenoga num ɔŋ aasin̄ gen̄ kaajŋ ro naan̄ malin̄ eyo! Naan̄ Gaar *Israelge dey se, ŋ'bɔɔɔ naatn̄ bɔɔse ro kaag ki ɔɔ naaje j'tookŋ kaal maakje don̄ ki. ⁴³ Naan̄ ɔɔ aal maakin̄ do Raa ki, ɔɔ ken Raa jaay bo jen̄ deer num, ɔŋ bɔɔse an̄ kaaja! Taa naan̄ taadga taad ɔɔ: Maam se m'Goon Raa.» ⁴⁴ Jee booggen k'tup tɔɔlde do kaagge tun̄ cɛsn̄ Isa ki se kic bo naajin̄ bin̄ kici.

Kooy gen̄ Isa

⁴⁵ Aan̄ katar tir se, do naan̄a te magalin̄ se gɔtɔ baa tɛd̄ ilim̄ dib bini aan̄ katar do teger ki. ⁴⁶ Aan̄ katar do teger ki se, Isa ɔɔd̄ ɔɔy makɔŋ ute taar naajin̄a ɔɔ: «Eli, Eli[‡], lɛma sabaktani?» Taar se je deekŋ ɔɔ: Raama Raama, naai 'resum

[†]27:28 Kal aac boŋ j'uusin̄ se kese kal gaaringe.

[‡]27:46 Maakŋ kitapgen̄ kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad̄ ute taar naajin̄a ken k'dan̄in̄ Aramayik.

gen dī'⁴⁷ Maakŋ jeege tun daar gōtn ese se ken booyin naan taad bin se, jee metinge taad ute naapa ɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.» ⁴⁸ Deb kalaŋ naar aan baa uuno naka kalaŋ ken uun maane, ɔlin maakŋ tōtn koojŋ biŋ ken mooyo jaay uun ɔlin taa gard ki ɔ uun ɔlin taar Isa ki taa ŋ'suubu. ⁴⁹ Jee metinge ɔp se taad ɔ: «Ŋŋki jaay sōm j'utu j'an kaaka ken Eli jaay utu ade baa an kaajin se!» ⁵⁰ Gōtn se Isa ɔd ɔy makōŋ daala ɔ ɔŋ kon teece. ⁵¹ Gōtn se, kal deer k'gaan maakŋ *Bee Raa se neepo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea ɔ linge tōp pak pak. ⁵² Taa baadn jeegen *salal ooyga kooy do dōkin se tōd kalde ki ɔ naade duro daan yoge tu, ⁵³ ɔ teeco maakŋ baadfege tu. ɔ ken Isa jaay ooy duro se, naade baa end maakŋ geger ken salal Jeruzalem ki, ɔ jeege dena aakdenga. ⁵⁴ Ken bubm asgarge ute asgargen kuuy ken daar bōb Isa se, aak naanja tea ute nakgen deel paac se, beere ɔkde taad ɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'ɔlinga maakŋ baad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gōtn se mendge dena daar dōk aak Isa. Mendgen se, baago kōkŋ metin taa naan Galile ki ɔ naade tedino naaba. ⁵⁶ Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup ɔ ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Ken kaada baa baa kooco se, gaaba kalaŋ debm maala, kōd Arimate roŋ Yusup baado. Naan kic debm maakŋ jeege tun metn Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se baa ɔŋ Pilat ɔ tōnd metina taa an kōŋ ro Isa se naan an baa kōl maakŋ iib ki. Gōtn se Pilat tooko undin kulu ɔ k'booyinsino. ⁵⁹ Yusup uun ro Isa se ɔ teelin ute

kal duubm kiji. ⁶⁰ Naan uun baa ɔl aalin maakŋ iib ken j'ōŋ ko sum bo j'ud⁸ k'ɔapina ɔ baadn se le kiji, ɔ dircil aalin ko magal taar ki jaay bo naan baa. ⁶¹ Mari ken iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu ing dōk dōk ute taa baada.

Asgarge bōb do baadn Isa

⁶² Bii ken Yaudge daap daap rode gen *bii sebit jaay deel se, metbeenki se, *magal jee tedn serke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado ɔŋ Pilat, ⁶³ ɔ deekin ɔ: «Jaamus, naaje k'saap j'ōŋga taar ken debm taar-kōbŋ se taado kaad ken naan utu zēer se ɔ: «Maakŋ biige tun mōt se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.» ⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'bōbŋ taa baada se bini kaan bii k-mōtge tu, ey num sōm jee metin ki se ade baa te an boogo ɔ taadn jeege tu ɔ: «Naan duroga daan yoge tu!» Ken bin num taar-kōbŋ naade ted se 'cir ken deete*.*» ⁶⁵ Pilat deekden ɔ: «Naase kic ɔkki asgarge kaam jise. Bin num ɔldeki asen bōbŋ do baada aan gō ken naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naade baa daap rode gen bōbŋ do baada se, ɔ ko magal ken naade dircil aalin taa baad ki se, naade gaasn taa baada tak tak tedin nakŋ kaakŋ jeele ro ko ken naade gaasin se ɔ ɔl asgarge daar bōbina.

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)

28 Ken *bii sebit jaay deel se, bii du-mas ki tanōrin nōōrin se, Mari ken iino Magdala ki ute Mari ken kuuy se, naade baa gen kaakŋ taa baada. ² Gōtn ese sum bo naanja naar te makōŋ

⁴⁷27:46 Aak KKR22.2.

⁴⁸27:60 Yaudge se ud baada maakŋ koge tu se.

**27:64 Isa ted roŋ ɔ naan bo *al-Masi ken utu ade baa. Kese bo taar-kōbŋ ken Yaudge saap ɔ Isa taad jeege tu deet deet se.

᠔᠔ k᠔dn Meljege b᠔᠔yo maak᠓ raa ki baado dircil ko taa baad ki se ᠔᠔ ing do ki. ³Naan se ro᠓ w᠔᠔r g᠔᠔᠔ aan g᠔᠔ maan aal wusuk wusuk ᠔᠔ kalin kic bo raap lak lak aan g᠔᠔ kuubu. ⁴Anum asgargen daar b᠔᠔b do baada g᠔᠔n ese se, ken naade aakin se, beere ᠔kde se, rode ook marga j᠔g j᠔g ᠔᠔ si naan ki aan g᠔᠔ jee ooyga kooyo. ⁵Gar *k᠔dn Raa se deek mendge tu se ᠔᠔: «Naase se, ᠔᠓ten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k't᠔᠔lin ro kaag ki se. ⁶Bere, g᠔᠔n ara se naan g᠔᠔᠔! Naan se duroga daan yoge tu aan g᠔᠔ ken naan mala taado. 'Baado aakki g᠔᠔n ken j'᠔l j'aalsina. ⁷'Naar 'baa 'taadki jeege tun metin ki ᠔᠔ki: naan se duroga daan yoge tu ᠔᠔ ᠔᠓dga naana asen baa booy taa naan Galile ki. G᠔᠔n naane se bo naase anki 'baa kaaka.» Kese bo taar m'taadseno.

⁸Ey num mendge beere ᠔kdega, na᠔o maakde raap aak eyo. Naade iin taa baad ki naar aan baa taad labar se jeege tun metn Isa ki. ⁹Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden ᠔᠔: «'T᠔᠔se ki.» G᠔᠔n se, naade iiko ceen ki, baam ᠔k jena ᠔᠔ erg naan-in ki. ¹⁰G᠔᠔n se, Isa taadden ᠔᠔: «᠓᠓te 'beerki! 'Baa 'taadki genaamge tu k'baa taa naan Galile ki. G᠔᠔n naane bo, naade utu am kaak᠓ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen b᠔᠔b do baada

¹¹Kaad ken mendgen ese iino taa baad ki jaay ᠔k terlo terle aan te ey sum bo,

gan asgargen jee b᠔᠔bm do baada se, metinge baa maak᠓ geger ki, ᠔᠔ baa taad *magal jee tedn serke Raage tu nakgen deel paac se. ¹²Ken magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa bee Yaudge. Naade ᠔᠔᠔k taarde kalan, uun gurs dena ᠔᠔ ed asgarge tu, ¹³dejde ᠔᠔: «'Baa 'taadki ᠔᠔ki num: «N᠔᠔r kaamje ᠔k bi sum bo, jee metin ki baado boog ᠔᠔᠔ uun baansinga.» ¹⁴᠔᠔ ken taar se jaay oocga bi magal *R᠔mege tu kic bo, naaje j'an kurl maakina ᠔᠔ taar dim tap bo 'koocn dose ki eyo.» ¹⁵G᠔᠔n se asgarge took uun gurs ᠔᠔ baa taad jeege tu aan g᠔᠔ taar k'dejdeno se. Anum taar se Yaudge paac baa booyina ᠔᠔ ᠔orse kic bo taar se j'utu k'lee k'taadin taada.

Isa ᠔l jee metin ki naaba

¹⁶Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalan se, naade iin baa taa naan ken Galile ᠔᠔ baa ook do ko ken Isa taadden ᠔᠔ k'baa do ki se. ¹⁷Ken naade jaay aan do ko ki se, g᠔᠔n se naade aak Isa ᠔᠔ erg naanin ki. Na᠔o maakde ki se, jee metinge maakde naaja. ¹⁸G᠔᠔n se, Isa iiko ceede ki ᠔᠔ deekden ᠔᠔: «*Raa edumga t᠔᠔᠔ do nakge tu paac ken maak᠓ raa ki ᠔᠔ ken do naan ki. ¹⁹'Baa 'taadki metjil jeege tun do naan ki se paac ᠔᠔ 'teddeki naade tedn jee metum ki. *Batizdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰'Dooydeki naade took᠓ kuun taar ken maam m'doyseno paac se ᠔᠔ king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini bii ken dunia an nan ro ki.»

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen

Mark

**Kupm metn taar taadjekei
doobm gen dooy Labar Jigan
gen Isa al-Masi gen Mark**

Labar Jiga gen Isa al-Masi ken Mark raanjo se, jee ken naan raand'en se, naade paac Yaudge eyo. Labar Jigan gen Isa ken jee kuuy raanjo se, Labar Jigan ken Mark raanjo se, naan duuk cirde paac. Taa naan se bo maakj kitapin ki se, naan taad te metn taar Isan utu baat se eyo. Metn taar Isan ken lee dooy jeege jerl jerl se kic bo gɔɔ maakj kitapin ki. Num gan j'ɔɔ bo metn taargen ken naan ed lapia ute naajn ken naan naajo ute jeege se gɔɔ kaam dena. ɔ gɔɔ metin se, taar ken naan taad se, maakj labarge tun jiga gɔt kuuy se, gɔɔ. Metn taar ken Mark raanjo se, taad jeege tu ɔ: «Isa se tap bo naja?» Mark noog jeege ɔkɔ ɔkɔ bini 'jeel kɔkɔ Isa. Gan Isa jaay taad ute ro naan malin se, naan taad ɔ naan *Goon Deba*. ɔ ro goon deba se je taadn ɔ Raa edinga ɔɔɔɔ do nakge tu paac ɔ gen kɔjn ɔɔɔɔ do jeege tu ɔ gen ɔɔl kusin jeege kici. Ter Goon Deba se je deekj ɔ Isa se, debkilim mala mala. Kese je taadn ute nakgen k'jeel metin eyo ken taad ro Isa ki ɔ do naabin ki. Mark taad jeege tu ɔ Isa se naan Goon Raa (kon 1.1) ɔ do taar ɔɔl taarin ki se, naan raan ɔ Goon Raa ooy se, k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki (kon 15.39).

Jan-Batist *batiz jeege

(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)

1 Kupm metn Labar Jiga gen Isa *al-Masi, Goon *Raa. ² Aan gɔɔ ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki

taadno maakj Kitapin ki do ɔkɔn ken ɔɔ:

'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki

taa ai daapm doobi.

³ Ter Ezayi deek ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔd-baar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Meljege ɔ 'tedinsinki jiga 'toodn tal.††

⁴ Debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadn se, naan bo Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kɔd-baar ki se. Gɔtn se naan taadden ɔɔ: «'Terlki maakse ɔ ɔn j'asen batizi ɔ Raa asen ɔɔl *kusiɔsege.» ⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacɔ iino maakj geger ken Jeruzalem ki se, naade baado gɔtn Jan ki. Naade ɔɔɔ metn kusindege naan jeege tu ɔ Jan-Batist batizde maakj ool magal ken k'danin Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapin ute beekj ginji ɔ ɔɔk maakin te kɔl daara; nakj kɔsin iimi ute teeje. ⁷ Naan taad jeege tu ɔɔ: «Debm utu ade baa metum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic bo m'aas gen no tuutin eyo. ⁸ Maam se m'-batizsenga ute maane, num gan naan se bo utu asen *batizn ute Nirl Salal.»

**Isa k'batizina ɔ *Bubm
sitange naamina**

(Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)

⁹ Anum, maakj biige tun se, Isa iino maakj geger ken Nazaret, ken taa naan Galile ki, baa ɔn Jan-Batist ɔ Jan *batizin maakj ool Jordan ki. ¹⁰ Ken Isa jaay teeco naatn maakj maane ki sum bo, aak maakj raa ɔɔɔ wan ɔ *Nirl Raa ɔɔɔɔ don ki tec aan gɔɔ deere. ¹¹ Naan booy mindi taad maakj raa ki, deek ɔɔ: «Naai se 'Goon maak-jema, m'beer m'ɔɔɔ taa naai 'ɔɔlumi.»

††1:3 Aak Eza 40.3.

¹² Gōtn se Nirl Raa naar tōdf ɔlɪn do kɔf-baar ki. ¹³ Naan ɪŋg bii si-sɔɔ do kɔf-baar ki. Maakɪ ɓiige tun se, Bubm sitange baado naamina. Naan ɪŋg ute daagen maakɪ kaag ki ɔɔ *kɔdn Raage baado ɔŋɪna ɔɔ naade aakiŋ don ki.

Isa beer tōdf jee metɪn ki sɔɔ

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15,
5.1-11; Jn 1.35-43)

¹⁴ Ken Jan-Batist k'j'ɔkinga dangay ki jaay bo Isa iin baa taa naan Galile ki ɔɔ baag wɔɔkɪ Labar Jiga gen Raa se jeege tu ¹⁵ ɔɔ: «Kaadiŋ aasga, Gaar Raa se baadoga gɔɔɔ. 'Terlki maakse ɔɔ aalki maakse do Labar ken Jiga.»

¹⁶ Kaaf ken Isa deel deel taa baar ken Galile ki se, aak Simon ute genaana Andre tund tund gendde maan. Naade se jee toocɪ kenjge. ¹⁷ Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro 'daanumki! 'Borse maam m'asen tɛdn naase jee baa 'je jikil-imge ade baa doobm Raa ki.» ¹⁸ Naade naar ɔŋ genddege ɔɔ daaniŋa. ¹⁹ Utu iik naan ki cɔkɔ se, naan aak Jak te genaana Jan; naade se gaan Zebedege ɪŋg king maakɪ markabde ki, daap daap genddege. ²⁰ Gōtn se Isa naar danje. Naade iin ɔŋ bubde Zebede maakɪ markab ki ute jee tɛdn naabiŋge ɔɔ naade baa metn Isa ki.

Gaaba kalaŋ ɔk kɔɔŋ sitan

(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)

²¹ Isa end maakɪ geger ken Kaparnayum ute jee metɪn ki. ɔɔ ken *bii sebit jaay aan se naan end maakɪ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege. ²² Jeegen booy taar ken naan dooyde se, ɔkden taaf eyo. Taa dooy naan se ɔk tɔɔɔ ɔɔ tec aan gɔɔ gen jee jeel taadn tɔɔkɪ metn Ko Taar Raage se eyo. ²³ Maakɪ bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, debm ɔk kɔɔŋ sitan naar endo gōtn se ɔɔ ɔɔɔ ɔɔɔ, ²⁴ ɔɔ: «Naai Isan Nazaret. Naai

tap bo naaje j'ɔŋ di ute naai? Naai se 'baado gen kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa bo ɔlio.» ²⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!» ²⁶ Gōtn se sitan baag tiikɪ gaaba se zak zak, ɔɔɔ ɔɔɔ makɔɔ ɔɔ teec naatn ron ki. ²⁷ Jeege paac taar se ɔkden taaf eyo ɔɔ naade tond metn naapa ɔɔ: «Kese tap bo taar ɔɔ dio? Kese dooy kiji ɔɔ naan dooy jeege ute tɔɔŋɪ mala. Naan taaf sitange tu ɔɔ sitange kic bo tookɪ taariŋa.» ²⁸ Gōtn se nookin naar eem dɔɔɔ taa naan Galile ute magaliŋa.

Isa aaj jee kɔɔŋge dena

²⁹ Ken naade iin teec naatn maakɪ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se sum bo, Isa baa bee Simon te gen Andre ki. Jak ɔɔ Jan daaniŋa. ³⁰ Gōtn se moom Simon menda se kɔɔɔ, tood tood danal ki, naan ron ɔŋ kedek. Ken Isa jaay aan se, jeege naar taadiŋ taa mend se. ³¹ Naan iik cɛɛŋ ki, ɔk jina, uun daariŋa. Gōtn se ron ken ɔŋg kedek se terec urlu, naan iini ɔɔ baagden tɛdn kɔɔɔ.

³² Ken kaada ooc jaay gɔɔ tɛd ilim se, jeege baag baano te jee kɔɔŋge ute jee ɔk kɔɔŋ sitange paac. ³³ Jeegen maakɪ geger ki se paac tus taa bee ken ese. ³⁴ Gōtn se Isa ed lapia jee kɔɔŋge tu dena ɔɔ kɔɔŋdege se napariŋ dena. ɔɔ naan tuur sitange dena ro jeege tu. Gaŋ sitange se Isa ɔŋden doobo gen taadn taar eyo, taa naade se jeeliŋa.

Isa lee taa naan Galile ki

³⁵ Metbeenki tanɔɔriŋ-nɔɔriŋ gɔt utu ilim sum bo, Isa iin teec naatn maakɪ naan ken se, baa do kɔf-baar ki gɔɔ kaam kalaŋ. Gōtn se, naan ɪŋg eem *Raa. ³⁶ Simon ute madiŋge teec baa lee jena. ³⁷ Ken naade jaay ɔŋɪ se, deekiŋ ɔɔ: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden ɔɔ: «K'baaki maakɪ naange tun kuuy ken cɛs ki cɛs ki,

m'baa taadn Labar Jiga gotn naane kici. Anum, taa naan se bo maam m'teecn m'baado se.» ³⁹ Naan lee dood taa naan Galile ute magalina, taadden taar Raa maakn *beedege tun ken naade lee tusn maak ki do naan tuur sitange ro jeege tu.

Isa ed lapia debm bikid' ki

(Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalan ok koon bikidi baado cee Isa ki, erg naanin ki, eemin nwo do deekin do: «Ken naai 'je num, edum lapia taa rom se daapm 'toodn kolon kolon.»

⁴¹ Isa aakin se, eejin don ki, ol jin utina do deekin do: «Yee, maam m'jea, on roi daapm 'toodn kolon kolon!» ⁴² Gotn se sum bo, gaabm se bikidin onina do ron daap tood kolon kolon. ⁴³ Gotn se, Isa aacin kaama do naar tuurina, ⁴⁴ do deekin do: «'Booy bee: onte baa taadn nam ki. Num gan 'baa 'taad roi *debm tedn serke Raa ki do ed *serke Raa ki aan go do ken *Musa taadino maakn Kitap ki, taa naai roi daapga toodga kolon kolon se. Bin bo jeege paac 'jeele, naai se onga lapia.»

⁴⁵ Num ken gaabm se jaay iin baa se do goto baa se paac naan baag taadn labar nakn aanin don ki se jeege tu. Taa naan se bo, naan jeege tu se Isa on end te maakn geger ki eyo, num baa ting do kod-baar ki do jeege iino goto baa se paac, baado onina.

Isa ed lapi debm k'runGuy ki

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

2 Ken ted bii kandum se, Isa ok terl maakn geger ken Kaparnayum ki, k'-booy j'wo naan utu beene. ² Jeege baado tus dena end dooc maakn fee se tak, bini aan kaam taar ki kic bo goto goto. Gotn se Isa taadden taar *Raa. ³ Kaad ken Isa utu taad taad bort se, jeege baano ute debm k'runGuy. Daande ki se gaabge so do uunino. ⁴ Taa jeegen den den se, naade on baansin te gotn Isa ki eyo. Gotn ese naade ook do bee ki, ud buut do bee

ken Isa ing maak ki do uun booyo debm k'runGuy do nakn toodin ki. ⁵ Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runGuy ki do: «Goonuma, *kusinge se, maam m'toolisinga naatn.»

⁶ Gotn se jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raage kandum utu ing gotn ese jaay booy taar Isa taad se, naade taad ute maakde do: ⁷ «Gaabm se, je taadn do dio? Naan naaj naaj Raa. Ken 'kon tol kusi deba se Raa kalin ki sum ey la?» ⁸ Num gan taar naade taad ute maakde se, Isa naar jeelga do deekden do: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ⁹ Gen naase ki num, ken gay bo on ciri: ken m'deekn debm k'runGuy ki m'wo: «Kusinge se, maam m'toolisinga naatn» lobo m'deekn m'wo: «Iini, uun nakn toodi se do 'lea» se bo on cir le? ¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ok togo gen tol kusi jeege do naan ki ara.» Gotn se, Isa deek debm k'runGuy ki do: ¹¹ «M'deeki m'wo: iini, uun nakn toodi do 'baa bei ki.» ¹² Gaaba se naar iin uun nakn toodina do teec naan jeege tun te dende se. Jeegen ing aakin se, nakn se okden taad eyo. Naade toom Raa deek do: «Nakn bin se bii kalan j'aak te eyo.»

Isa dan Lebi

(Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ok terl jeh baar ken Galile ki daala. Jeege dena baado onina do naan dooyde ute taar Raa. ¹⁴ Ken naade deel deel gotn ese se, Isa uun kaamin aak Lebi goon Alpe, *debm tokn miiri, ing king gotn tedn naabin ki. Naan deekin do: «Iini 'daanuma.» Gotn se sum bo Lebi iini do daanina.

¹⁵ Bii kalan Isa ute jee metin ki ing os kos bee Lebi ki se; *jee tokn miirge dena te jee *kusinge se baado ing os te naade, taa jeege dena oko metn Isa. ¹⁶ Jee jeel taadn tokn metn Ko Taar Raagen maakn *Parizige tu se aakin naan ing os kos ute jee kusinge do te jee tedn miirge se, deek

jeege tun metin ki ɔ: «Aakki tu naan ing ɔs kɔs te jee tɔkɔ miirge ute jee kusinge!»
¹⁷ Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken jee je daptor se, jee kɔɔnge. Maam m'baado se gen dan jee ken saap ɔ naade aak bɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

Dooy Isa se tec aan gɔɔ dooy *Parizige eyo

¹⁸ Bii kalan se jee metn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade baado tɔnd metn Isa ɔ: «Jee metn Jan ki ute gen Parizige se uun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun ey se?»
¹⁹ Isa terlden ɔ: «Jeegen baado kɔkɔ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade kuun siam ɔ dɔ? Mɛt ki eyo. Naade se kɔɔ kuun siam eyo ken mel mɛnda jaay utu te naade se.»
²⁰ Num gan bii kalan kaadin utu 'kaan se gaabm mɛnda j'utu j'an kɔɔdn naata. Kaad ken se jaay bo, mɛdinge se 'kuun siam.

²¹ «'Booyki, nam 'kɔɔ kaal kal kiji ro kal ken koono eyo. Ey num kal kiji se an nɛɛpm ute kal koono ɔ gɔtn nɛɛpin se 'tedn magal cir ken do dɔkina. ²² ɔ tɔtn koojn bin utu iin kiin se, j'ombin maakɔ k-lɛterge tun koono eyo. Ey num tɔtn koojn bin se an dɔɔbm ute k-lɛterge se naatn. Tɔtn se lɛ 'kɔɔ naan ki cere ɔ k-lɛterge se lɛ, 'dɔɔbm tuju. Num gan bɛeki num, tɔtn koojn bin utu iin kiin se, k'j'ombin maakɔ k-lɛterge tun kiji.»

Isa taad taa *bii sebit (Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)

²³ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakɔ gɔtn gem ki. Ken naade deel se jee metin ki baag tɛɛɛɛ do gemge. ²⁴ Ken *Parizige aak nakɔ ese se, taad Isa ki ɔ: «Aaka, jee meti ki ted nakɔ ken j'und te kulu gen ted eyo bii sebit ki!»
²⁵ Isa terlden ɔ: «Bii

kalan naase 'dooyinki te ey la, nakɔ ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade ɔk nakɔ kɔs eyo ɔ bo tɔɔlde se?»
²⁶ Kaad ken se, Abiatar bo *magal debm tedn serke Raa ki. Gɔtn se Daud endo maakɔ *kɔɔɔ magal gen Raa ki, tɔs mappan j'edinga ked *serke Raa ki se ɔ ɔɔ. Ey num, ken ɔk doobm 'kɔs se jee tedn serkge Raa ki sum. Gan Daud tɔs ed jeege tun metin ki se kici.»
²⁷ Ter Isa deekden daala ɔ: «Bii sebit se, Raa tedn taa debkilimi ey num debkilimi bo Raa tedn taa bii sebit eyo.
²⁸ Taa naan se bo *Goon Deba se, naan bo Mel gen bii sebit.»

Isa ed lapi gaab ken jin ooyga kooyo

3 Bii kalan Isa baa end maakɔ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se daala. Gɔtn ese, ɔk gaaba kalan jin ooyga kooyo. ² Jee ing gɔtn se ɔnd kaama Isa ki tak, taa naade je an kaaka ken n'kedn lapi gaab ken se *bii sebit ki num, taa naade an kɔkɔ mindina. ³ Isa taad gaab ken jin ooyga kooy se ɔ: «Iini, 'daar naan jeege tu.»
⁴ Isa tɔnd metn jeegen ing aakin se ɔ: «Bii sebit ki se, j'und-senga kulu gen tedn bɛ lɔbu, gen tedn *kusiɔ lɛ? ɔ ɔɔ deba num an kaaj, lɔbu an tɔɔ lɛ?» Gan naade se do dek. ⁵ Gɔtn se Isa uun kaamin aak dɔɔdde paac. Naan maakin taarin dode ki ɔ bɔɔbde makɔɔ. Ute do-mɔngde se, naade tuj nanjin maakin tak tak. Naan deek gaab ken jin ooyga kooy se ɔ: «'Sej jii!»
 ɔ gaabm se seɛj jina ɔ gɔtn ese sum bo jin ɔɔ lapi. ⁶ Ken *Parizige jaay teeco maakɔ bee ken Yaudge lee tusn maak ki sum se, naade naar baado tus dɔɔk taarde ute jee *Eɔɔɔge taa naade je doobm an 'kutn Isa.

Jeege dena ɔk metn Isa

(Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)

⁷⁻⁸ Isa iik tɔk baa te jee metin ki jen baar Galile ki. Gɔtn se jeege dɔɔɔ dena ɔko metina. Naade se iino taa naan ken

Galile. Ken dool jeege jaay booy nakgen naan lee ted se, jee metinge iino taa naan Jude ki kengen metinge iino maakn geger ken Jeruzalem ki, kengen se iino taa naan Idume ki, oo kengen kuuy se iino jen ool Jordan ken kaam naane oo kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki. Naade baado onina. ⁹ Gohn se naan taad jeege tun metin ki oo k'laap-in markaba kaam jina taa jee denge se an kotn kol kund eyo. ¹⁰ Isa se edga lapia jee koonge tu dena. Taa naan se bo, jeegen paacn ok koonge se baado tooc ron ki je an kutn te jide. ¹¹ Ken jee ok koon sitange jaay aakin se, naade taal tooc metn jen ki tood tooy oo: «Naai se Goon *Raa.» ¹² Gan Isa aacden kaama makoon oo j'onte taadn jeege tu an jeele.

Isa beer tood jee kaan naabinge sik-kaar-dio

¹³ Gohn se, Isa baa ook do kos ki oo dan jee ken naan jede oo naade baado onina. ¹⁴ Maakde ki se naan beer tood gaabge sik-kaar-dio, ken naan danje jee kaan naabinge, taa 'king te naana oo aden kol gen lee taadn taar Raa jeege tu, ¹⁵ oo naan edden toogo gen tuur sitange. ¹⁶ Kese bo ro jee sik-kaar-di ken naan beer toodde: Simon naan ondin ron Pier^{††}, ¹⁷ Jak te genaon Jan, naade se gaan Zebedege ken Isa danje ute ro Bonerges ken je deekn oo: jeegen se tec aan goa raa taata. ¹⁸ Kengen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Toma, Jak goon Alpe, Tade, Simon debm je kujn naonina, ¹⁹ oo Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa.

Isa taasinge baano jea (Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)

²⁰ Isa terl baa beene. Gohn se jeege baado tus den daala, bini naan ute jee

metin ki se gohn naade 'kon jaay an kos kic bo goa. ²¹ Ken taasinge jaay booy bin se, naade je ansin kokn baa beene, taa naade taad oo: «Isa se don biga.»

***Bubm sitange ute Isa taarde baa eyo**

²² Jee jeel taadn tookn metn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad oo: «Naan se ok Belzebul^{¶¶}.» Oo: «Ute Bubm sitange se bo naan tuur sitange ro jeege tu.» ²³ Ken Isa jaay booy taarde se, naan danjeno ceen ki oo taadden ute kaal naagn taara oo: «Bubm sitange jaay tuur ron mala se, an tuur oo dio? ²⁴ Ken maakn taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap ey se, naade 'kon king kalan eyo. ²⁵ Jee maakn bee ki jaay taarde ok metn naap ey se, jil jee se kingde kon baa eyo. ²⁶ Ken Bubm sitange jaay baagga tedn booro ute ro naan malin se bin se naan topga rona, naan se toogin tedn goa oo gaarin kic le 'tedn goa.

²⁷ «Ken nam jaay je kend kosn bee debm toog se, debm se naan ok dookinga jaay bo, 'kosn beena. ²⁸ 'Booyki bee m'asen taada: *kusin ken jikilimge ted paac ute naajn ken naade naaj Raa se kic bo, Raa adesin tolo. ²⁹ Num gan debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusin naan se moohn Raa ansin tool eyo, anum kusin naan se, an ting yemina.» ³⁰ Isa taadden bin se taa naade taadga taada oo naan n'ok sitan.

Genaa Isage ute konde (Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Gohn se genaa Isage ute konde jaay aan se, naade daar naatn ol oo k'danjeno Isa. ³² Gohn ese jeege dena ing gurug Isa, k'deekin j'oo: «'Booyo! Koi ute genaaien mendge ute ken gaabge utu naatn, je ai kaaka.» ³³ Isa terlden oo: «Koyuma ute genaamge se tap bo nanje?» ³⁴ Oo naan

^{††}3:16 Pier se je deekn oo: delbe.

^{¶¶}3:22 Belzebul ro kuuy gen Bubm sitange lofu Iblis, naan ken tok mind jeege.

uun kaamina aak jee ing gurugin se, deek ɔ: «Aakki, jee se ɔ koyuma ute genaamge. ³⁵Taa debm jaay tɛd nakɲ Raa maakin jen ro ki se, kese ɔ genaam gaaba, ken menda ɔ koyuma.»

Kaal naagɲ taar gen debm kɔnd buru (Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

4 Ter daala Isa baag dooy jeege taa baar ken Galile ki. Taa jeegen tus ron ki den se ɔ, ɔlin naan ook ing maakɲ markab ken do maane ki. ɔ jee ute dende se le, daar do jen baar ki. ²Gɔtn se naan dooyden te nakge dena ute doobm kaal naagɲ taara. Maakɲ dooyin ki se, naan deekden ɔ: ³«'Booyki! Deba kalan tɔs kupina ɔ teec faa kɔnd buru. ⁴Num ken naan jaay ɔnd kɔnd burin se, kupm metin si jen doob ki ɔ yeelge ɔɔy baado naar tuun ɔsin naatn. ⁵Kupm metin si do naan ken gɔtn maakin ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn se, naanin cɛɛɛ. ⁶Num gan ken kaada jaay baag tɔngɔ se, naan lawaka ɔ tuutu, taa gɔtn se iirin ɔ end faa te dɔk eyo. ⁷Kupm metin se si maakɲ ji kaag ken ɔk kɔrɔndɔ. Ji kaagɲ ute kɔrɔndin se teepe ɔ aayin taara ɔ bur se, ɔ ooj te eyo. ⁸Num kupm metin se si do naan ken jiga. Gɔtn se naan teece, teepe, am tɔk doa ɔ ɔk kaama. Do kalan ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kengen kuuy ɔk kaama dena ɔ kengen kuuy se ɔk kaama den ciri.» ⁹Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!»

¹⁰Ken Isa iik tɔk naatn cɛɛ jee denge tu se, jee cɛɛn ki ute jee metin ken sik-kaar-di se tɔnd metin ɔ n'aden taadn tɔɔkɲ metn kaal naagɲ taargen se. ¹¹Naan terlden ɔ: «Nakɲ j'ɔyinga kɔy maakɲ *Gaar Raa ki se, *Raa taadsenga metin naase ki. Num gan jee kuuy se taargen se paac, naade booyin aan gɔɔ kaal naagɲ taara, ¹²taa naan se ɔ:

*Naade aaka nabo ɔn aak ɔk eyo,
naade booyo nabo ɔn booy ɔk eyo.
Ken naade booy ɔkga num, daan naane,
naade terlga maakde do Raa ki ɔ naan
aden tɔɔl *kusiɲde. §§»*

Isa tɔɔk metn kaal naagɲ taar gen debm kɔnd buru

¹³Gɔtn se, Isa deekden ɔ: «Kaal naagɲ taar maam m'taadsesin ese se jaay naase 'booy ɔkinki ey se, num kaal naagɲ taar ken kuuy paac se, anki 'booy kɔkɲ ɔ di? ¹⁴Debm kɔnd buru se le tec aan gɔɔ debm taad taar Raa. ¹⁵Jee metinge se tec aan gɔɔ kupm ken si jen doob ki se. Ken naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar baado ɔd taar se maakde ki naatn. ¹⁶Num jee metinge se, tec aan gɔɔ naan maakin ɔk koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar ɔkin maakde ki ute maak-raapo. ¹⁷Nabo naade se ɔn ɔkin tɔɔg eyo, ɔn taar Raa ɔl iiri maakde ki eyo, taa naade ɔn ɔn te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar ɔndenga ey le k'baagdenga dabar gen taar Raa sum ɔ, naade naar resn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ¹⁸Jee metinge se, tec aan gɔɔ gɔtn ɔk jii kaagɲ ute kɔrɔndina. Naade se booyga taar Raa, ¹⁹nabo naade uun nirlde do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee dɔn se. Nakgen se ɔ, baado maak-saapde ki ɔ gaasin taar Raa se ɔn tɛd naaba maakde ki eyo. ²⁰'Booyki, kupm si do naan ken jiga se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa ɔ took aal maakde do ki. ɔ taar Raa se ɔlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee metinge se tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kengen metinge tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama dena ɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gem ken ɔk kaama den cir se.»

Kaal naagŋ taar gen loompɔ

(Lk 8.16-18)

²¹ Ter Isa deekden daala ɔɔ: «Nam ɔɔcga loompin num, deebin dukulu don ki ne? Lo ondin metn danal ki la? Bɛeki num, an kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔɔɔ? ²² Taa di nakŋ ko k'kɔyin se utu toodn tal, nakŋ ken jeege jeel metin ey se, jeege utu 'jeel metin paac. ²³ 'Booyki bɛɛ. Debm ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se!» ²⁴ Isa terl deekden daala ɔɔ: «Ondki kondɔ ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar ken Raa edsesin se, utu asesin dɔɔɔ, ute nakŋ ken naase 'lee 'dɔɔɔnki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin dɔɔɔn doocn cirr cirr daala. ²⁵ Taa debm ɔk se j'an kɔmb do ki, num debm ɔk ey lɛ, ken ɔkɔn naan ɔk se kic bo, j'an tɔsn naatn.»

Kaal naagŋ taar gen nakŋ teec kalin ki

(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)

²⁶ Isa terl taad daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ nakŋ ese: deba kalan baa kond buru maakŋ gɔtin ki. ²⁷ Ken maakŋ nɔɔr ken naan tood toodɔ lo, katar ken lek leke, gɔtn se kupu teec kalin ki ɔɔ teepe, gan naan jeel metin eyo. ²⁸ Naan se, ted kupu teec kalin ki, teepe, am tɔɔk doa ɔɔ do se ɔk kaama jiga. ²⁹ Ken debm maakŋ-gɔɔ jaay aak nakin aacga se, naan uun gɔrdɔ, baag kɔjn nakin, taa kaadn kɔɔ se aanga.»

Kaal naagŋ taar gen kaam nakŋ k'danin mutard

³⁰ Ter Isa taad ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se maam m'an kɔmb bɛyɛ ute di? ɔɔ ute kaal naagŋ taar gay jaay maam m'an taadin jeege tu se? ³¹ Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakŋ k'danin *mutard*. Ken j'utu j'ɔɔcin kɔɔ naan ki se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. ³² Num gan k'j'ɔɔcinga num, naan magal cir nakgen teec maakŋ bar ki se paac. Naan teep ted magala, tɔp ted lete

ɔɔ bini yeelge kic bo baado uj kujdege do ki.»

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagŋ taarge dena tec aan gɔɔ napar naangen ese se ɔɔ naan taadden Taar Raa ken naade an kɔn kaasn gen booy kɔkɔ. ³⁴ Naan dooy jeege ute kaal naagŋ taara salal. Num ken naan ɔɔpga kalin ki ute jee metin ki num, naan ing tɔɔkden metina.

Isa ɔk daar kuulu

(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Bii ken se sum bo, aan teger se, Isa deek jee metin ki ɔɔ: «K'gaan k'baaki jɛn baar ken kaam naane.» ³⁶ Jee metin ki se iin ɔn jee den se ɔɔ naade uun markabm ken Isa ing maak ki se ɔɔ baansina. Gɔtn se markabgen kuuy kic bo baa te naade. ³⁷ Gɔtn se kuulu dɔɔɔ makɔɔ, ɔl maane aal walak walak ɔɔ iin dooc dooc maakŋ markaba. ³⁸ Gan Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam mɔɔtn maakŋ markab ki. Jee metin ki tɔnd durina deekin ɔɔ: «Debm dooyje, bɛɛ, naajege j'aki kutu ɔɔ naai 'tɔnd met ey bin se gen dio?» ³⁹ Isa jaay dur se, iin aac kaama kuul ki ɔɔ deek maane ki ɔɔ: «'Doa, 'tood kaam kalan!» Gɔtn se kuulu daara ɔɔ gɔɔ do dil. ⁴⁰ Isa deekden ɔɔ: «Gen di jaay naase 'beerki bin se? 'Borse kic bo ɔn aalki te maakse dom ki ey la?» ⁴¹ Naade aak nakŋ Isa ted se, nirlde teee ɔɔ gɔtn se naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap bo nana bini, ken kuulu ute maane ki kic bo tookin taarin se?»

Isa ed lapia debm kɔɔn sitan ki

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

5 Gɔtn se naade aan taa baar Galile ken kaam naane taa naan jeege tun k'danden Gerazenige. ² Ken Isa ute jee metin ki jaay bɔɔyo naatn maakŋ markab ki sum se, gɔtn se gaaba kalan naar teeco maakŋ iibge tun Yaudge tedino gen tɔl taal yodege se ɔɔ naan baa dɔɔd Isa. Gaabm se ɔk kɔɔn sitan. ³ Naan

ting maakŋ iibge tun se ɔ gaabm se k'dɔɔkin ute zinziŋi kic ɓo, ɔŋ ɔkin eyo. ⁴Daayum j'aalin dɔkɔɔm maala jɛŋ ki ɔ jin k'dɔɔkin te zinziŋi, num gaŋ naan gaan ute dɔkɔɔm maala ɔ tɔnd tereɔn ute zinziŋi se naatn. Nam nam tɔɔg jaay an kɔkŋ daar se ɔtɔ. ⁵Nɔɔɔ katara, daayum, naan ting maakŋ iibge tu ɔ do kɔsge tu, naan tɔɔd tɔɔɔ ɔ tɔnd gaan roŋ ute koge. ⁶Ken naan aak Isa met dɔk se, naan an baa erg naanin ki, ⁷ɔ naan ɔɔd ɔɔ makɔŋ ɔ: «Isa Goon *Raa Taaro, j'ɔŋ di ute naai? Bere, m'aali Raa mindi ki, ɔnte 'dabaruma.» ⁸Ken naan taad bin se taa Isa taadŋga taada ɔ: «Sit-an, 'teec naatn ro gaab ken se!» ⁹Ter Isa tɔnd metn gaaba se ɔ: «Naai roi naŋa?» ɔ naan terlin ɔ: «Maam se rom Dɔɔl as-garge, taa naaje k'ro naap ki.» ¹⁰Naan eemin nɔ metin ki kɔni kɔni ɔ n'ɔnte tuurde naatn maakŋ taa naan ken ese se.

¹¹Kaam metn kɔs ki se ɔk dɔɔl kinziŋge dena gaam gaama. ¹²Gɔtn se sitange eem nɔ metn Isa ki deekin ɔ: «ɔlje naaje se k'baa kend maakŋ kinziŋge tun ese se.» ¹³ɔ naan undden kulu. Gɔtn se sitange se teeco ro gaab ken se ɔ baa end maakŋ kinziŋge tu. Dɔɔl kinziŋgen te dende se dɔɔɔ rus ɔ naar aano girdi girdi ɔɔɔ baa si maakŋ baar ki ɔ paac maane ɔsde. Kinziŋge se baa baa nakŋ dupu-dio. ¹⁴Ken jee gaam kinziŋge jaay aak nakŋ ted se, naade dɔɔɔ an baa taad nakŋ se jeege tun maakŋ geger ki ute jee-gen ing bee naatge tu. ɔ jeege se baado aak nakŋ ken ted se. ¹⁵Ken naade aan ɔŋ Isa se, naade aak gaabm ken dɔɔl sitange ingo roŋ ki se, naan metekga ɔ ing king ute kalin roŋ ki. Ken naade aakin se, beere baa ɔkde. ¹⁶Jee ken aako nakŋ aan do gaab ken ɔk sitange ute gen kinziŋge se, naade ɔs maanin jeege tu, ¹⁷ɔ jee se baa eem nɔ metn Isa ki ɔ n'iin n'ɔnden taa naande.

¹⁸Ken Isa ook maakŋ markab ki baa baa se, gaabm tedo kɔŋ sitange se eem-

in nɔ metin ki ɔ 'baa te naana. ¹⁹Gɔtn se Isa undin te kul eyo, gaŋ naan deekin ɔ: «'Baa bei ki ɔŋ jeeige se, 'taadden nakgen paacŋ Raa ted naai ki se, ɔ keejn ken naan eji doi ki se.» ²⁰Ken naan jaay baa baa se, baag taadn jeege tun taa naan ken k'danin Gegergen-Sik taa bee paacŋ ken Isa tedin naan ki se. ɔ jeegeen booy taar se, paac se, ɔkden taad eyo.

Isa tɔɔg cir kɔŋ ɔte yoa

(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹Isa iin gɔtn se ook maakŋ markab ki ɔ ɔk terl baado jɛŋ baar ken kaam naane. Ken naan jaay aan se, jee denge se baado tus ceen ki. ²²Gɔtn se gaaba kalan k'danin Jayrus, naan se magal gen bee Yaudgen lee tusn maak ki, baado jaay aak Isa se, erg metn jɛŋ ki. ²³Naan eemin nɔ metin ki kɔni kɔni ɔ deekin ɔ: «Maam se, goonum mend baat se baa baa kooyo. 'Baado ɔnd ji roŋ ki, taa naan 'kɔŋ lapia ɔ 'kiini.» ²⁴Isa tooko ɔ baa te naana. ɔ jee te dende se ɔk metina ɔ tuurin kaam ara kaam ara.

²⁵Gɔtn se menda kalan bini, gɔtn moosin aan sum se ɔŋ daar eyo. Moosin se, ɔkga baara sik-kaar-dio roŋ ki. ²⁶Naan lee dabarga roŋ dena gɔtn jee dawage tu ɔ utga jin paac naɔ ɔŋ te lapi eyo. Num gaŋ kɔŋŋ se cirin cir do ki daala. ²⁷⁻²⁸Num naan booyga ken j'ɔs maan Isa se, taa naan se ɓo, naan taad ute maakin ɔ: «Ken maam m'baa jaay m'utga kalin sum ɓo, m'utu m'kɔŋ lapia.» Naan end daan jeege tu, baado naagŋ Isa ki ɔ ut kalina. ²⁹Naan ken se sum ɓo, moosin kɔŋ daara ɔ naan naam ɔk roŋa. ³⁰Gɔtn se Isa naar naam tɔɔg teec roŋ ki se, naan terl aak jee denge ɔ tɔnd metde ɔ: «Naŋa jaay ut kalum se?» ³¹Gaŋ jee metin ki terlin ɔ: «Aaka, jeege ɓo tuuri kaam ara kaam ara, jaay terl naai 'tɔnd meta ɔ: «Naŋa ɓo utum se?» Gen di?» ³²Num gaŋ Isa terl aak jeegeen gurugin se, taa kaakŋ nam jaay utin se.

³³ Gōtn se menda se beer baa ɔkɪna ɔ ron ook marga, taa naan jeel nakɪ aan ron ki se. Naan baado ooc metn jɛn ki ɔ taadɪn nakɪ ken aan don ki se paac. ³⁴ Isa deekɪn ɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapia; kɔɔni se ai tɛdn dɪm ey sum.»

³⁵ Ken Isa utu daar taad taad bɔrt se sum bo, jeegen iino bee Jayrus ki, naan ken magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, baado taadɪn ɔ: «Bere, gooni menda se le, ooyga; Debm dooy jeege se ɔnin kaam kalaɲ.» ³⁶ Gaɲ taar naade se Isa tɔnd mɛt eyo. Naan deek Jayrus ki ɔ: «Ŋnte 'beere; ɔnd maaki kaam kalaɲ.» ³⁷ Isa ɔn nam ɔk metɪn eyo ɔɔ Pier, Jak, ute genaɲ Jan sum. ³⁸ Ken naade jaay aan maakɪ bee ken gen magal bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Isa aak jeege se tɛd gaaja gaaja, jee metinge eem keeme, kengen metinge tɔɔy tɔɔy se. ³⁹ Isa end maakɪ bee ki se deekden ɔ: «Gen di jaay naase eemki ɔ 'tɛdki gaaja gaaja se? Bere, goon se le ooy te eyo; naan tood tood bi sum.» ⁴⁰ Gōtn se naade baagin tooy koogo metɪn ki. Gaɲ Isa tuur ɔɔd jee se paac naatn, ɔɔ bubm goono ute kɔna ɔ jeegen baado ute naan se. Gōtn se, Isa end maakɪ bee ken j'aal goono maak ki se. ⁴¹ Naan ɔk ji goono ɔ deekɪn ɔ: «*Talita kuum!*» Taar se je deekɪ ɔ: m'deeki m'ɔ goon menda, iini!

⁴² Gōtn se goon menda naar iini ɔ baag lea. Goon menda se goon baara sik-kaar-dio. Ken jeege jaay aak nakɪ se, baa deel dode ɔ ɔkden taad eyo. ⁴³ Gaɲ Isa deɲden ɔ: «Nakɪ se, j'ɔnte taadn nam ki.» Ter deekden ɔ: «Goon menda se j'ɛdɪn kɔɔ.»

Jee Nazaret aal Isa maak ki eyo

(Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)

6 Isa iin ɔn gōtn se baa maakɪ naanɪn ki ɔ jee metɪn ki baa te naana. ² *Bii sebit jaay aan se, naan end maakɪ *bee

ken Yaudge lee tusn maak ki ɔ baag dooy jeege. Jee den ing booy taar naan ing taad se, taar se tap bo ɔkden taad eyo. Naade taad ɔ: «Nakgen se tap bo naan ɔniɲo gay? ɔ jeel-taar se naɲa bo taadɪno, jaay ɔlin tɛd nakɪ-kɔɔbgen bin se? ³ Naan se debm tirdn goon Mari, ken lee ɔɔc daap nakge se ey la? Naan se genaa Jak, gen Joos, gen Jud, ute gen Simon ey la? ɔ genaangen mendge bo utu ting te naajege ara ki ey la?» Kese bo nakɪ ken tɛdden naade ɔn aal maakde don ki ey se. ⁴ Gōtn se Isa taadden ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin maak ki, num ken aalin maak ki ey se, jee maakɪ naanɪn ki, taas-inge, ute jee ken maakɪ beɛn ki.» ⁵ Gōtn se Isa ɔn tɛd te nakɪ-kɔɔbm gam eyo, nabo tɔnd jin bo do jee kɔɔnge tu kandum bin sum ɔ naade se ɔn lapia. ⁶ Ken Isa jaay aakde naade baate tookɪ kaal maakde don ki se, tap bo, ɔkin taad eyo.

Isa ɔl jeengen sik-kaar-di se naaba

(Mt 10.5-14; Lk 9.1-6, 10.1-20)

Gōtn se Isa iin baa lee dooy jeege maakɪ naange tun cɛɛ geger Nazaret ki. ⁷ Naan dajo jee metɪn ken sik-kaar-di se baagde tɔl naaba jeege di dio. Gōtn se naan edden tɔɔɔ gen cir sitange, ⁸ ɔ deɲden ɔ: «Ŋnte 'kuunki dɪm gen kɔkɪ dɔobo; ɔnte 'kuunki kɔɔ, ɔnte 'kuunki bɔɔɔ, ɔnte 'kuunki gurs, num ken 'baaki baa se, 'tɔski sirdge bo jisege tu sum. ⁹ 'Tɔlki saasege jesege tu num gaɲ ɔnte 'tɔski kalge di dio.»

¹⁰ Ter naan deekden daala ɔ: «Ken naase aankiga jaay, endkiga bee nam ki num, ingki gōtn ese sum bini anki ki in baa maak ki. Ŋnte baaki bee nam ken kuuyu. ¹¹ Gōtn naase 'baaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse se ɔ baate booy taarse num, naase 'teec ɔndeki naandɛ ɔ ken 'teeki teec se, 'kudn jesege tu kic bo 'tupdenki naatn. Taa kese adɛn tɛdn saada.» ¹² Ken naade jaay baa se

taad taar *Raa jeege tu deekden ð k'terl maakde. ¹³ Naade tuur sitange dena ro jeege tu ð jee koonge dena naade otiden uubu rode ki ð naade edden lapia.

*Erød tōl Jan-Batist

(Mt 14.1-12; Lk 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Gaar Erød se booy jeege ðs maan Isa, taa nookin eem dōd gōtō baa se paac. Jee mētinge ð: «Jan-Batist ðo duroga daan yoge tu. Taa naan se ðo Raa edinga tōgō gen tēdn nakj-kōdōge.»

¹⁵ Jee mētingen kuuy se deek ð: «Naan ðo *Eli*.» ð jeegeen kuuy daala deek ð: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki tec deb kalan maakj jeejege tun taad taar teeco taar Raa ken do dōkin se.»

¹⁶ Gañ ken Erød booy j'ōsin maan Isa se, deek ð: «Kese Jan-Batist ken maam m'ōl k'gaan dōn se ðo duroga daan yoge tu.»

¹⁷⁻¹⁸ Ken naan taad bin se taa naan okga kōk Erōdiad, mend genaen Pilip. Num gañ Jan baado deekin ð: «Kōkj naai ok mend genaai se doobin eyo.» Taa naan se ðo, Erød ol k'j'ok k'dōko Jan ð ol k'baa k'j'olin maakj dangay ki.

¹⁹ Taa naan se ðo, Erōdiad kic ðo ok Jan ute taar-maaka. Naan je doobm an tōl ðo, gañ ð eyo. ²⁰ Erød se aal Jan maak ki taa naan jeele Jan se tēd nakge te doobina, naan se debm *salal. Taa naan se ðo, Erød aakin dōn ki. Ken Jan jaay baaga taadn taara num, doobm rōn tap ðo, naan jeel eyo. Ute naan se kic ðo, ken Jan jaay baaga taadn taara num, Erød booy se, maakj raapo. ²¹ Gañ bii kalan se, Erōdiad ð doobm gen tēdn nakj ken naan maakj jen ro ki, kaad ken Erød tēd tēd maak-raapm bii koojin se. Erød tēd kōsō te kaaye dena, dājo jee magalgen cēen ki, magal asgaringe ð magalgen taa naan Galile ki kici. ²² Ken jeege jaay tus

maakj bee ki gen tēdn maak-raapde se, gōtn se goon Erōdiad menda se, baado end ðde ð baag daama. Ken Erød te jeege jaay aakin naan daam daama se, naade paac maakde raapo. Taa naan se, gaarge taadin ð: «Nakj naai maaki je se, 'tōnd metuma, m'aisin kēda.» ²³ Naan deekin ð: «Maam se m'naam roma, nakj naai 'je di di bini cēsn taa naanum kic ðo, m'aisin kēda.» ²⁴ ð goono se teec baa tōnd metn kōn ð: «Kaaya, maam se m'tōnd metn nakj gay?» Gañ kōn terlin ð: «'Baa 'deek ð: maam se m'je do Jan-Batist.» ²⁵ Gōtn se, goono naar end baa ð gaarge, deekin ð: «'Gaan edumo yōkōdō do Jan-Batist se maakj supura ki.»

²⁶ Ken gaarge jaay booy taar se, maakj in tuju. Nabo aan gō naan naamga naam taarin naan jeege tu se, doobm naan an kōdōn dōn se, gōtō. ²⁷ Gōtn se sum ðo, gaarge naar ol asgar taa ano baa ute do Jan-Batist. Asgar se iin baa gaano do Jan-Batist maakj dangay ki. ²⁸ Naan uuniño do Jan se maakj supura ki, baado edin goon mend ki ð goon mend se uun baa edin kōn ki. ²⁹ Ken jee metn Jan jaay booyo ð melde ooyga se, naade uun baa duubina[†].

Isa ed kōsō jeege tun dupu-mii

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ *Jee kaan naabm Isage baado tus cēen ki ð taadin nakgen paacn naade tēdō ð dooy ken naade dooyo jeege. ³¹ Gōtn se ok jeege dena, jee baa baao, jee terlo terle, gōtn naade an kōs kic ðo gōtō. Taa naan se, Isa deekden ð: «Naase se, iik 'tōk 'baaki do kōd-baar ki taa aki baa tōl kōr se cōkō.» ³² Gōtn se naade ook maakj markab ki ð gañ baa do kōd-baar ki kalde ki. ³³ Gañ naade jaay

*6:15 *Eli se debm taad taar teeco taar Raa ki do dōkina ð naan se Raa uun baansinga maakj raa ki, ooy te eyo. Aak 2Gar 2.11.

†6:29 Yaudge se naade duub yodege naan ki eyo, num naade tōl taalin maakj iibge tu.

baa baa se, jee den se aak jeelfega. Gōtn se naade naar teeco maakŋ gegerge tu paac, naade aan̄ deel naan ki te jēde. Gōtn naade baa baa se, naade bo naŋ aan deete.

³⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakŋ markab ki se, naan̄ aak jee denge se, naan̄ eejden dode ki, taa jeege se tec aan goɔ baatgen ɔk debm gaam eyo ɔɔ gōtn se naan̄ baagde dooy ute taarge dena. ³⁵ Gōtn se, jee metin̄ ki aak kaada baa se, baado ɔŋina deekin̄ ɔɔ: «Berē, gōtn ese daanin̄ kɔd-baara, dɔk ute bea ɔɔ kaada lē kic bo baaga. ³⁶ Jeege se ɔnde wɔɔkŋ baa bee naatge tu ute maakŋ naange tun goɔr goɔr ute gōtn ese se, gen baa je dugŋ nakŋ kɔɔɔ.» ³⁷ Gan̄ Isa terlden ɔɔ: «Jeege se, naase mala eddeki kɔɔɔ!» Gōtn se naade deekin̄ ɔɔ: «'Je j'ade baa dugŋ mappa gen tamma kaaru di[‡] jaay j'aden kēdn̄ naade kɔs la?» ³⁸ Isa deekden ɔɔ: «Naase ɔkki mappa kando? 'Baa aakin̄ki tu!» Ken naade baa aakin̄ se, terl baado taadin̄ ɔɔ: «Naaje se j'ɔk mappa mii ute kenjge dio.»

³⁹ Gōtn se Isa taad̄ jeege tun metin̄ ki ɔɔ jee se paac gaan̄deki dɔɔlɔ dɔɔlɔ ɔɔ k'l'j'ing do mu zēerge tu. ⁴⁰ Naade ing rēes se: jee metingen kaaru kaaru, jee metingen si-mii si-mii. ⁴¹ Gōtn se Isa tɔs mappan̄ mii ute kenjgen di se jin̄ ki, uun kaamin̄ raan, tɔɔm Raan, mappa se naan̄ dupina ɔɔ edin̄ jeege tun metin̄ ki ɔɔ naade baa nigin̄ jeege tu. ɔɔ kenjgen di se kic, Isa gaan̄ nigin̄ jeege tu paac. ⁴² ɔɔ gōtn se naade paac ɔs derēŋ ute maraadde. ⁴³ Togŋ mappan̄ naade ɔs ɔɔp se, k'tuunin̄ se dooc goɔrno sik-kaar-dio ɔɔ kenjgen naade ɔs se kic bo ɔɔpga. ⁴⁴ Jee-gen ɔs paac se, naade gaabge dupu-mii.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)

⁴⁵ Naan̄ ken se sum bo, Isa deek jeege tun metin̄ ki ɔɔ k'l'j'ook maakŋ markab ki, k'gaan̄ k'deel k'baa do jen̄ ken naane kaam aak geger Betsaida kɔr naan̄ utu wɔɔk wɔɔk jeege se. ⁴⁶ Ken Isa wɔɔk jeege aas se, naan̄ iin̄ baa ook do kɔs ki gen keem Raan. ⁴⁷ Ken markaba jaay aan daan̄ maane ki se, kaada baaga ɔɔ Isa ɔɔp do jen̄ ki kalin̄ ki. ⁴⁸ Kaad̄ ken Isa jaay aakde, naade dabar gen deepm maane taa kuulu ɔl deeb dode ki se. Ken goɔɔ ɔɔpga baata aki kiip se, Isa baa kŋŋ jeenge se, leedo do maane ki, sakde ɔmb beye aan goɔ adega deele. ⁴⁹ Ken naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakin̄ se saap ɔɔ nirl nam. Gōtn se naade baag tɔɔdn̄ tɔɔɔɔ, ⁵⁰ taa naade paac aakinga, kese bo teecden̄ nirlde. Gan̄ Isa naar taadden̄ ɔɔ: «ɔkki maakse tɔɔɔɔ. ɔnte 'beerki, kese maama.» ⁵¹ Naan̄ ook maakŋ markab ki ute naade. Gōtn se kuulu daara, num nakŋ se deel dode ɔɔ ɔkden̄ taad̄ eyo. ⁵² Taa nakŋ-kɔɔbm̄ naan̄ ted̄ ro mappa ki se, naade ɔnd te te metin̄ eyo, taa bide ɔŋ booy ɔk metn̄ nakŋ se eyo.

Isa ed̄ lapia jee kɔɔnge tun taa naan̄ Genezaret ki

⁵³ Ken naade gaan̄ baar jaay aan taa naan̄ Genezaret ki se, naade baa daar jen̄ ki ɔɔ dɔɔk markabde. ⁵⁴ Ken naade jaay booyo maakŋ markab ki naatn̄ se, jee se naar baa aak jeel Isa. ⁵⁵ Jeege se aan̄ wɔɔk taa naan̄ ken se paac ɔɔ tuuno jee kɔɔnge do nakŋ tooddege tu ɔɔ baano gōtn naade booy j'ɔɔ Isa utu se. ⁵⁶ Gōtn naan̄ aanga tak se, ken maakŋ gegerge tu, maakŋ naan̄ baat ki, ken maakŋ naan̄ magal ki, lo ken bee naat ki, jeege baano

[‡]6:37 Tamman ken kaaru di se aas te gursn debm tedn̄ naabm j'ɔgin̄ gen bii kaaru dio.

ute jee koondege boor ki. Ɔ naade sel metn Isa Ɔ Ɔ'nde num naade kutn taa kalin sum. Ɔ jeegen paacn ut taa kalin se, Ɔ lapia.

Isa taad te nakn bugn Yaudge

(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)

7 *Parizige ute jee jeel taadn ƆƆkn metn Ko Taar Raage kandum iino Jeruzalem ki, baado tus ƆƆtn Isa ki. ²ƆƆtn se naade aak jee metin ken metinge se, tug te jidege aan ƆƆ gen bugdege ey sum Ɔ, baag kƆƆ. ³Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakn bugdege. Ken naade jaay tug te jidege aan ƆƆ gen bugdege ey se, naade Ɔ dim eyo. ⁴Ken naade baaga suuk ki jaay baadoga num, naade tug rode jaay baag kƆƆ. Num naan se sum eyo, ted nakn bugdegen kuuy kic dena aan ƆƆ ken ƆƆ ƆƆpdege, nakn takn maandegge Ɔ gidirdege.

⁵Parizige ute jee jeel taadn ƆƆkn metn Ko Taar Raage se tond metn Isa Ɔ: «Taa di jaay jee meti ki baate kuun nakn bugjege se? Gen di jaay naade tug te jidege aan ƆƆ gen bugjege ey sum Ɔ, baag kƆƆ se?» ⁶Isa terlden Ɔ: «Naase maa jee maakse dio! Do ƆƆkin kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki Ɔ:

*Jeegen ese se ƆƆmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.*

⁷Ken naade baadoga kergn naanum ki gen keemum kic Ɔ, Ɔer sum,
taa nakn ken naade lee dooy jeege se le,
dooyde ute nakn ken jikilimge lee ted se sum.[¶]

⁸Nakn ken *Raa taad Ɔ gen tƆda tap Ɔ, naase ƆƆki Ɔ uunki nakn jikilimge lee ted se Ɔo ciri.»

⁹Ter Isa taadden daala Ɔ: «Nakn ken Raa taad gen tƆda tap Ɔ, naase 'resink i naatn Ɔ 'tedki Ɔo nakn bugsege. ¹⁰Ey num *Musa taad Ɔ ne: 'Sook koi ki te bubi ki.[§] «Ter naan taad daala Ɔ: *Debm jaay naam kon te bubin se k'ƆƆlina.*^{**}

¹¹⁻¹²«Num gan naase se, 'taadki ƆƆki nakn ken deba kedn kon ki ey le bubin ki se, jaay deekga Ɔ: «Kese tƆda kƆrban.» KƆrban se je deekn Ɔ: nakn se ƆƆpga gen Raa. ƆƆki, debm bin se kƆn noogn kon ute bubin ey sum. Ken bin se naan je tedn bƆe kon ki ute bubin ki kic num, naase 'gaasink i. ¹³'Tedki bin se, naase 'tujki taar Raa, 'dooyki jeege Ɔo ute nakn bugsege. Ɔ naase utu 'tedki nakgen kuuy dena tec napar nakgen se.»

Nakn tuj debkilimi naan Raa ki

¹⁴ƆƆtn se Isa danjo jee denge daala Ɔ deekden Ɔ: «Udki bia Ɔ 'booy ƆƆki taar ken maam m'asen taad se! ¹⁵Ken tuj debkilimi naan Raa ki se nakn naan uun Ɔ taarin ki jaay baa maakin ki se eyo, num gan nakn iino saapin ki jaay teec taarin ki se Ɔ, ken tujin naan Raa ki. ¹⁶['Booyki bƆe, debm Ɔk bi booyo num, 'booy Ɔk taar se.]^{††}

¹⁷Ken Isa jaay iin Ɔn jee denge Ɔ baa been se, ƆƆtn se jee metin ki tond metina Ɔ: «'Taadjin tu metn kaal naagn taar se.» ¹⁸Ɔ naan terlden Ɔ: «Naase kic taar se 'booy ƆƆki metin ey ne? Naase 'jeelki ey la nakn ken debkilimi Ɔ jaay booy baa maakin ki se an kƆn tujin naan Raa ki eyo. ¹⁹Taa nakn debkilimi jaay Ɔ se, booy baa maakin ki Ɔ tƆdga num, baa naamin ci naatn.» Ken Isa taad bin se Ɔ nakn kƆƆ paac se Ɔk taar eyo, debkilimi 'kƆn kƆƆ. ²⁰Isa terl taadden daala Ɔ: «Nakn iino saapm debkilim ki jaay

[¶]7:7 Aak Eza 29.13.

[§]7:10 Aak Dt 5.16.

^{**}7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 Ɔ Dt 5.16.

^{††}7:16 Bersen ara se maakn kitapgen metinge se ƆƆƆ.

teec taariṅ ki se ʃo, ken tuiṅ naan Raa ki. ²¹Taa saapgen jig ey paac se teeco maakṅ debkilim ki. Kese ʃo ken ɔl jeege lee ʔes naapa reṅ reṅ, ʃoogo, tɔɔl jeege, ²²ʔes mend jeege ɔɔ gaabm jeege, tɛd jee tamage, tɛd *kusiṅ baa ute naande, aan jeege dala, tɛd nakṅ maakde jea, tɛd maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode ɔɔ ɔlde naade tɛd jee derlge. ²³Nakgen kusiṅ ese paac se teeco saapm debkilim ki, kese ʃo ken tuiṅ naan Raa ki.»

**Mend se mend Yaud eyo ɔɔ
aal maakiṅ do Isa ki**

(Mt 15.21-28)

²⁴Ken Isa taad naṅ taariṅ se, naan iin ɔṅ goṭn se ɔɔ baa taa naan Tir ki. Naan aan se, end maakṅ bee ki. Naan je nam jeel goṭiṅ eyo, naʃo ɔṅ te goṭn naan an koom eyo. ²⁵⁻²⁶Goṭn se menda kalaṅ bini, mend Yaud eyo. Naan se mend Penisi ting taa naan Siri ki ɔɔ naan ɔk goon menda ɔɔ gooniṅ se ɔk kɔɔṅ sitan. Mend se booyga j'ɔɔs kɔɔs maan Isa, goṭn se naan naar ʃaado ɔṅiṅa, erg metn jen ki ɔɔ tɔnd metiṅ ɔɔ ṅ'tuuriṅ sitan ro gooniṅ ki se naatn. ²⁷Garṅ Isa taadiṅ ɔɔ: «Ṗṅ gaange se ɔs aasde jaayo. Met ki eyo ken gaange ɔs derṅ te ey sum ʃo k'tɔsn keṇn kɔsn se gaan besge tu.» ²⁸Num garṅ menda se terliṅ ɔɔ: «Deere Meluma, kɔsn si ji gaange[‡] tu metn tabil ki se ʃo gaan besge tuun ɔɔ.» ²⁹Isa terliṅ ɔɔ: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec ɔṅiṅa.» ³⁰Ken menda jaay terl aan been ki se, ɔṅ gooniṅ sitan teec ɔṅiṅa ron tɔɔliṅa, toof toof daṅal ki.

Isa ɛd lapia debm duguy ki
(Mt 15.29-31)

³¹Naan ken se, Isa iin ɔṅ taa naan Tir ɔɔ terl baa taa naan Sidɔṅ ki ɔɔ naan

aal kaam taa naan ken k'daṅiṅ Geger-gen Sik jaay ɔk terlo kaam aak taa baar Galile. ³²Goṭn se j'ɔk k'ʃaano ute debm duguyu ɔɔ debm duguy se ken taad kic ʃo j'ɔṅ k'booy k'j'ɔk meɔ eyo, jeege eem nɔɔ metn Isa ki ɔɔ ṅ'ɔnd jiiṅ doṅ ki taa an keṇn lapia. ³³Isa ɔk gaabm se, ʃaansiṅ dɔk ute jee denge, ɔl jiiṅa biṅ ki ɔɔ terl tup ʃooro jiiṅ ki ɔɔ ut rɔɔṅiṅa. ³⁴Goṭn se naan uun kaamiṅ raan ɔɔ ɔl koṅ pirr ɔɔ naan deek gaab ken se ɔɔ: «Eppata!» Eppata se je deekṅ ɔɔ: ɔɔdɔ! ³⁵Goṭn se gaaba naar booyo, rɔɔṅiṅ terle ɔɔ naan baag taadn ɔey. ³⁶Isa taadden ɔɔ j'ɔnte taadn nam ki. Garṅ jee se taad jeege tu uun sird sird. ³⁷Naade aak nakṅ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Naan se tɛdn nakgen paacṅ jig aak eyo. Tɛd jee duguyge booyo ɔɔ jee ɔṅ taad taar ey kic ʃo taada!»

Isa ɛd kɔɔs jeege tun dupu-ɔɔ

(Mt 15.32-39; Mk
6.35-44; 2Gar 4.42-44)

8Maakṅ ʃiige tun se, jeege ʃaado tus den daala num diṅ naade kɔs kic ʃo goṭo. Goṭn se Isa daṅo jee metiṅ ki ɔɔ taadden ɔɔ: ²«Jee den ese maam m'aakde se m'ɛɛjdenga dode ki, taa naade tɛdga bii mɔto ute maama ɔɔ diṅ kɔsde goṭoga. ³Ken m'ɔnden naade ʃaaga ute ʃode num, naade ʃaa baatn doob ki, taa jee metiṅge se iin goṭn dɔkɔ.» ⁴Jee metiṅ ki terliṅ ɔɔ: «Goṭo le dɔk ute ʃea; goṭn ara se j'ade kɔṅ mappa gay jaay j'ade keṇn naade kɔsn derṅ se?» ⁵Isa tɔnd metde ɔɔ: «Naase tap ʃo ɔkki mappa kando?» ɔɔ naade terliṅ ɔɔ: «Naaje k'j'ɔk cili.» ⁶Goṭn se Isa deek jee denge tu ɔɔ k'j'iṅ naan ki. Naan tɔs mappan cili se jiiṅ ki, tɔɔm *Raa aas se, naan dup ɛdiṅ jeege tun metiṅ ki ɔɔ naade ʃaa nigiṅ jee denge tu. ⁷Naade

[‡]7:28 Gaan Yaudge se naade tɛd rode aan goɔ gaangen maakṅ bee ki ɔɔ jee metjil naade ey se naade aakde aan goɔ besge.

ok kenjige seem seem kandum bin kici. Taa naan se Isa tɔɔm Raa kici ɔɔ deek jee metin ki ɔɔ baa nigdesin ki kici. ⁸ Gɔtn se jeege ɔɔ derɛn ute maraadde. ɔɔ togɛn ɔɔp se, jee metin ki tɔɔ ɔmbin maakɛn gɔrne tu cili. ⁹ Jeege ɔɔ se baa baa nakɛn dupu-ɔɔɔ. Jaay Isa ɔlden k'wɔɔk k'baa. ¹⁰ Gɔtn se naan naar ook maakɛn markab ki ute jee metin ki ɔɔ gaan baa taa naan ken k'danjin Dalmanuta[¶].

Isa ute magal Yaudge

(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige baado baag naajn ute Isa. Naade je an goom kɔkɛn do taarin ki, tɔnd metin ɔɔ n'tedden nakɛn-kɔɔbm ken iinɔ gɔtn Raa ki. ¹² Isa ɔl kon pirr, deek ɔɔ: «Jee duni ken bɔrse jaay je nakɛn-kɔɔbm se gen di? 'Booyki bɛɛ, m'asen taada, jee se j'aden tedn nakɛn-kɔɔbm gam eyo.» ¹³ Gɔtn se Isa ute jee metin ki iin ɔnde, ook maakɛn markab ki ɔɔ gaan deel baa jɛn ken kaam naane.

ɔndki kɔndɔ ute dooy gen

*Parizige ute gen *Eɔɔd

¹⁴ Ken naade baa baa te markabde do maane ki se, jee metin ki aak se ɔɔpdenga mappa kalan sum, taa naade dirigenoga tɔso te mapp eyo. ¹⁵ Gɔtn se Isa baagde deje ɔɔ: «ɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kɔndɔ ute ɔɔm Parizige ɔɔ ute gen Eɔɔd se.» ¹⁶ Gɔtn se jee metin ki baag naajn ute naapa se, taa naade tɔso te mapp eyo. ¹⁷ Gan Isa jeelga maak-saapde se deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'naa-jki ute naapa ɔɔ k'j'uunkiro te mapp ey se? Bɔrse kic bo naase aak okki te eyo ɔɔ 'booy okki te ey rɔk la? Lɔbu 'booy okki te metn taar se ey le? ¹⁸ Nakɛn maam m'ted se, naase aakin kiga naɔo aak ok-in te eyo ɔɔ nakɛn maam m'taadsen se 'booyki naɔo 'booy okin te eyo. Naase 'saapki tu, ¹⁹ ken m'dup mappan mii jaay

m'ed gaabge tun dupu-mii ɔɔ se, ken ɔɔp se naase 'tuun 'doockiro gɔrnɔ kando?» Naade terlin ɔɔ: «Sik-kaar-dio.» ²⁰ «ɔɔ ken m'dupo mappagen cili jaay m'ed jeege tun dupu-ɔɔɔ ɔɔ se, met kɔɔpin se naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando?» Naade terlin ɔɔ: «Cili.» ²¹ Gɔtn se Isa terl taadden daala ɔɔ: «Te naan se kic bo, naase 'booy okki te ey bɔrt la?»

Isa ed lapia debm kaam-tɔɔk ki

(Mk 10.46-52; Jn 9.1-11)

²² Isa ute jee metin ki jaay aan naan ken Betsaida ki se. Gɔtn se jeege ok baano ute debm kaam-tɔɔk ɔɔ eem-in ɔɔɔ ɔɔ n'ɔl jin n'utina. ²³ Isa ok ji debm kaam-tɔɔk ɔɔ tɔɔd teecnsin naata maakɛn naan ken se. ɔɔ naan baagin tupm booro kaamin ki ɔɔ ɔnd jin don ki ɔɔ tɔnd metina ɔɔ: «Naai aak dim lɔbu gɔtɔ?» ²⁴ Debm kaam-tɔɔk se ɔɔd kaamina ɔɔ deek ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'aak jeege lee lea, naɔo m'aakden tec aan gɔɔ kaagge.» ²⁵ Gɔtn se, Isa terl ɔnd jin kaam gaab ken se daala ɔɔ gaabm se ɔɔ lapia, kaamin ɔɔd aak keɛn. ²⁶ Isa taadin ɔɔ: «ɔnte 'kaal ute maakɛn bea ɔɔ uun doobi, 'baa bei ki.»

Pier taad ɔɔ Isa se naan bo *al-Masi

(Mt 16.13-28; Lk 9.18-27)

²⁷ Isa iin baa ute jee metin ki, baa maakɛn naange tun cɛɛ geger Sezare ken taa naan Pilip ki. Ken naade baa baa doob ki se, Isa tɔnd metde ɔɔ: «Gen jeege tu num, maam se tap bo m'nanja?» ²⁸ Naade terlin ɔɔ: «Jee metinge ɔɔ naai Jan-Batist, jee kuuy ɔɔ naai *Eli; kengen kuuy taad ɔɔ naai se deb kalan maakɛn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se.» ²⁹ Num Isa tɔnd metde daala ɔɔ: «Gen naase ki num, ɔɔki maam tap bo m'nanja?» Pier terlin ɔɔ: «Naai bo

[¶]8:10 Dalmanuta se naan geger ute baar Galile ki se, naan sak kaam kaada toocni.

al-Masi.» ³⁰ Gōtn se Isa aacden kaama ɔɔ taar se j'ɔnte ɓaa taadn nam ki.

Isa taad' taa yona ute gen durina

³¹ Gōtn se, Isa baag dooy jee metin ki ɔɔ ɓeeki se, *Goon Deba se utu 'dabar kusiŋ aak eyo. Magal taa ɓee Yaudge, *magal jee tɛdn serke Raage tu, ute jee jeel taadn ɔɔkŋ metn Ko Taar Raage, naade se utu an kɔɔdn kundu ɔɔ utu an ɔɔɔɔ. Naan ooy, tɛdga bii mɔto jaay ɓo ɔɔm, aɗe duru. ³² Taar se naan taadɗesin tal tal. Gaŋ gōtn se Pier dan ɓaansin ɕɛs ki ɔɔ baagin mooyo. ³³ Num gaŋ Isa terl aak jee metin ki, aac kaama Pier ki, deekin ɔɔ: «*Bubm sitange, iik naatn ɕɛm ki gam naane! Taa saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilimge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ di

³⁴ Gōtn se Isa danjo jee denge ute jee metin ki, taadɗen ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn roŋ mala, 'kuun kaagŋ yona⁸⁸ jaay ɓo am daana. ³⁵ Taa debm jaay je kaajŋ koŋ se utu an kutu naan Raa ki, ɔɔ debm ut koŋa taa maama ɔɔ taa Labar Jiga se utu an kaaja. ³⁶ Ken debm jaay *duni ute magalin ɓo kaam jin kic num, ken naan kutn koŋ naan Raa ki se, naan an koŋ di ro ki? ³⁷ Ey num debkilimi se koŋa se, naan an dugin ute dio? ³⁸ ɔɔ jee dunia ken ɓorse tɛdga jee *kusiŋge ɔɔ tujga ɔɔmɗe naan Raa ki se, naan naade ki se jaay debm tɛd ɔɔkɔŋɔ taa maama ɔɔ taa taarum se, maam *Goon Deba kic ɓo ɔɔkɔŋɔ utu am ɔɔɔ taa naan kici, biin m'ade ɓaa maakŋ Gaar Bubum ki ɔɔ ute gen kɔɗiŋgen *salal se.»

9 Gōtn se Isa deekden daala ɔɔ: «Deere, 'booyki ɓɛ, m'asen taada: maakŋ jeege tun ɓorse utu ara se, metiŋge se kooy ey sum ɓo utu kaakŋ maakŋ *Gaar Raa ken aɗe ɓɔɔy te ɔɔɔgiŋa.»

*Raa ooŋ ro Isa

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

² Ken bii meɕe jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute Jan ɔk ɓaande do ko ki jerle kalde ki. Ken naade aan se, gōtn se Raa ooŋ terlin roŋa naande ki. ³ Kalinge ɓaa tɛd raap lak lak ɔɔ omb met ki birin birin. Debm do naan ki jaay keɕŋ kɔɔdn kalin aan gɔɔ naan se, gɔto. ⁴ Gōtn se, jee metin ken mɔto se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, daar taad' taad' ute Isa. ⁵ Pier deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, ɓeeki num, j'aki king gōtn ara ki ɓo jiga; ɔŋ j'asen taal daabge mɔto, kalaŋ naai ki, kalaŋ Musa ki ɔɔ kalaŋ Eli ki.» ⁶ Ken naade ɓeere jaay ɓaa ɔkde se, taar ken Pier taad se kic ɓo taad ren sum, jeel metin eyo. ⁷ Gōtn se, gapara naar ɓaado deebɗe bat. ɔɔ maakŋ gapar ki se, k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan se Goonuma, ken maam jena. 'Booy uunki taariŋa!» ⁸ Gōtn se, jee metin ki naar terl aak ɕɛsɗe ki se, nam gɔto ɔɔp Isa kalin ki ɓo ute te naade sum. ⁹ Kaad ken naade utu ɓɔɔɔy ɓɔɔy kon se, Isa deŋɗe ɔɔ: «Bere, nakŋ naase aakkiro se, ɔnte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se aɗe dur daan yoge tu jaayo.» ¹⁰ Gōtn se naade uun taariŋa, gaŋ naade naaj ute naapa do taar ken naan taad ɔɔ utu aɗe dur daan yoge tu se, taar se tap ɓo, je taadn ɔɔ di?

¹¹ Gōtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Gen di jaay jee jeel taadn ɔɔkŋ metn Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli aɗe ɓaa jaay *al-Masi aɗe ɓaa se?» ¹²⁻¹³ Naan terlɗen ɔɔ: «Deere, Eli utu aɗe ɓaao ɔɔ naan ɓo utu tɔnd ɗaapm nakge paac ute doobin jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se le ɓaadoga, naɓo jeege tɛɗiŋga nakŋ naade maakɗe je don ki, aan gɔɔ ken Kitap taado do ɗakiŋa. Num ter maakŋ Kitap ki se, Raa taadga taad kic ey la ɔɔ

⁸⁸8:34 Kese je deekŋ ɔɔ naai 'tookŋ dabar bini gen kooy taa Isa aan gɔɔ ken Isa dabar ooy ro kaag ki taa naai se.

Goon Deba se, utu dabar kusina ð jeege utu an baate.»

Isa ed lapia goon ken ðk kɔɔn sitan

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Ken Isa ute jee metin ken mɔɔ jaay baado ɔn jee metingen kuuy se, naade aak jeege dena ing gurugde. Gɔtn se jee jeel taad tɔɔkn metn Ko Taar Raage kic bo utu daan jeege tun se. Naade ing naaj naaj ute jee metin ken se. ¹⁵ Ken jeege jaay aak Isa utu baado se, naade paac dɔrlɔ ð aan baado tedin tɔɔse. ¹⁶ Isa tond metde ki ɔ: «ɔnki di jaay naase ing 'naajki taara ute naade se?» ¹⁷ Deb kalan maakn jee denge tu se deekin ɔ: «Debm dooy jeege, maam se m'baano ute goonum gaaba ð goonum se ðk kɔɔn sitan gaasin ɔn taad taar eyo. ¹⁸ Gɔtn metin se ken sitan ɔkinga tak bo, uun undin naan ki, tedin taarin tiin gupiyu, ɔlin taan naanina, tedga num, ron buj bin. Maam m'tondo metn jee meti ki m'ɔ am tuur sitan ro goonum ki, nabo naade ɔn aasin te eyo.» ¹⁹ Isa deekden ɔ: «Naase jee do duni ken bɔrsen aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap bo m'king ute naase bini nun ki jaayo? Maam tap bo m'asen serkn bini nun ki? Goono se ðk 'baamsinkiro!» ²⁰ Naade jaay ðk baano baa ute goono se ð ken sitan jaay aak Isa se, baag tiikn goono, uun undin naan ki ð dircilina ð taarin tiin gupiyu. ²¹ Isa tond metn bubina ɔ: «Kɔɔnin se teesin nun ki?» Bubm goono se terlin ɔ: «Kɔɔnin se teesin baatin ki. ²² Gɔtn metinge sitan se iinga num ɔlin naan tooc maakn poof ki ey le maakn maane ki taa je an tɔɔɔ. Ejjen doje ki, 'noogje ken naai jaay an kaasin num.» ²³ Gan Isa terlin ɔ: «Gen di jaay naai taad ɔ: «Ken an kaasin num» se? 'Booyo, ne dim ɔɔn cir deb ken aal maakin do Raa ki se gɔɔ.» ²⁴ Gɔtn se, bubm goono naar ɔɔɔ ɔɔɔ ɔ: «Maam m'aal maakuma

nabo 'baado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac don ki.»

²⁵ Ken Isa jaay aak jeege dena aan baado ɔnde kɔn se, naan aac kaama sitan ki ɔ: «Naai sitan debm tedin jeege duguyu ð gaasde ɔn taad taar ey se, m'deeki: 'teec naatn ro goon ki se ð mɔɔtn 'baado eyo!» ²⁶ Num sitan se tɔɔy makɔɔ, tiikin zak zak, jaay tecee. Gɔtn se jeege baag taadn ɔ: «Goono se ooyga!» Taa naade aakin naan tood pɔyed. ²⁷ Gan Isa ðk ji goono, uunina ð goono se iin daar te jena. ²⁸ Ken Isa jaay ðk terl baa been se, ɔpin kalin ki ute jee metin ki sum se, naade tond metina ɔ: «Gen di jaay bo sitan se naaje j'ɔn k'tu-urin te ey se?» ²⁹ Isa terlden ɔ: «Napar sitangen bin se, ken k'tond te metn Raa ey num, ɔn teec eyo.»

Isa taad taa yona ð taa durin daala

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

³⁰ Naade iin ɔn gɔtn se ð gaan baa taa naan Galile ki. Naan ken se, Isa je jeege 'jeel gɔtin eyo, ³¹ taa naan dooy dooy jee metin ki ð taadden ɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkn kɔl ji jeege tu. Naade utu an tɔɔɔ ð bii k-mɔtge tu se naan ade dur daan yoge tu.» ³² Num gan jee metin ki se, taar se, naade ɔn booy ðk te metin eyo, gan naade beere gen tond metina.

Maakjege tu se nana bo magal ciri

(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

³³ Naade aan Kaparnayum ki. Ken naade jaay end been se, gɔtn se Isa tond metde ɔ: «Taa di jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?» ³⁴ Gan naade do dek, taa doob ki se, naade naajo ute naapa ð maakde ki se, nana bo magal ciri. ³⁵ Gɔtn se, Isa ing naan ki ð dano jee metin ken sik-kaar-dio deekden ɔ: «Debm jaay je tedin magal se, n'ɔɔ ron baata ð n'ted debm tedin naabm jeege paac.» ³⁶ Isa uuno goon ɔkɔ baano daarin daande ki,

uun ɔkiŋ kaadiŋ ki deekden ɔ: ³⁷«Taa maam jaay, debm ɔkga goon ɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kese aan gɔɔ naan ɔkum maam mala. Ɔɔ debm ɔkum maam se, ɔkum maam sum eyo, num ɔk debm ken ɔlumo.»

Jee tɛdn naaba ute ro Isa

³⁸Gɔtn se Jan deek Isa ki ɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔŋo deb kalaŋ bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan le, lee ute naajege eyo.» ³⁹Garj Isa terlden ɔ: «Ɔnte 'gaas-inki, taa debm jaay tɛd nakɔ-kɔɔ te rom se, kɔŋ naar terl taadn kusin rom ki eyo. ⁴⁰Debm jaay debm taamooyjege ey se, naan se debm naajege. ⁴¹'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay tak ɛdsenga maan kaaye ɔkɔ taa naan jeelin naase 'tɛdkiga tɛd jee *al-Masige se, debm bin se, bɛɛ naan tɛd se 'kutn cɛr eyo, num naan utu 'kɔŋ beɛɛna.»

Ɔnte kɔl genaai maakɔ *kusiŋ ki

⁴²«Garj maakɔ gaange tun sɛɛm ken aalga kaal maakɛ dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalaŋ maakɔ kusin ki se. Debm ken ɔlin se, ɔŋ beeki num, j'uuno ko tootn magala k'dɔɔkiŋ mindiŋ ki ɔ j'uun j'undiŋ maakɔ baar ki. ⁴³Ken nakɔ naai 'tɛd te jii sum bo ai kɔl maakɔ kusin ki num, jii se 'gaan und naata. Ɔɔpi jii kalaŋ ɔ kɔŋ kaaja gen daayum, bɛɛ cir ken 'k-ɔŋ te jii dio ɔ 'baa maakɔ poof ken gen daayum. ⁴⁴[*] ⁴⁵Ken nakɔ naai 'tɛd te jii jaay ai kɔl maakɔ kusin ki num, jii se 'gaan und naata. Ɔɔpi jii kalaŋ ɔ kɔŋ kaaja gen daayum se, bɛɛ cir ken 'lee te jii dio ɔ 'baa maakɔ poof ken gen

daayum se. ⁴⁶[†] ⁴⁷Ken 'kaami jaay bo ai kɔli maakɔ kusin ki num, kaami se ɔɔf und naata. Ai kɔɔpm kaami kalaŋ ɔ 'baa *maakɔ Gaar Raa ki bɛɛ cir ken 'lee te kaami dio ɔ j'ai 'baa kundi maakɔ poof ken gen daayum se. ⁴⁸Ɔɔ gɔtn naane se: *kuurge lee tɔs daayum jee rode ting aan gɔɔ ruumga ruumu ɔ ing maakɔ poof ken gen daayum se.* ⁴⁹Ey num aan gɔɔ poofɔ daap nakge se, Raa kic bo ɔŋ dubar, taa daapm debkilimi tɛdn bɛɛ naaniŋ ki.

⁵⁰«Kaata se naan nakɔ jiga, num ken nijim kaata se nanɔa num, j'an tɛdn j'ɔɔ di jaay nijim gɔtin ki se? Bin se, naase kic bo 'tɛdki jee jiga aan gɔɔ kaatn ing bɛɛ se ɔ ingki lapia te naapa.»

Isa taad metn taar piiri

(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)

10 Ter Isa iin gɔt ken se ɔ baa taa naan Jude ki, kaam aak jɛŋ ool k'-daniŋ Jordan ken kaam naane. Jee denge baado tus cɛɛŋ ki daala ɔ naan baagɛ dooyo aan gɔɔ ken naan lee dooy jeege. ²Gɔtn se *Parizigen metiŋge baado taa an naama. Naade tɔnd metiŋ ɔ: «Deba se j'undiŋa kulu gen piir mendiŋ la?» ³Naan terlden ɔ: «Do taar ken se, *Musa tap bo taadseno ɔ di maakɔ Kitap ki?» ⁴Naade terlin ɔ: «Musa se und kulu ɔ k'raan maktubm gen piiri, j'ɛd mend ki jaay bo j'an piiri.» ⁵Garj Isa taadden ɔ: «Taa do-mɔŋse bo Musa raansɛn taar se. ⁶Ey num do kupm met ki se, *Raa aalo gaaba ute menda.» ⁷Taa naan se bo gaaba teecn kɔŋ kɔŋ te bubina, baa tum te mendiŋa, ⁸ɔ naaden di se tum tɛdga daa ro kalaŋ. ⁹Bin se naade se tɛdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalaŋ sum.

*9:44 Bersen ese se maakɔ Kitapgen metiŋge se, gɔɔ. «Gɔtn naane se, kuurge lee tɔs daayum jee rode ting aan gɔɔ ruumga ruumu ɔ ing maakɔ poof ken gen daayum.»

†9:46 Aak berse 44.

‡9:48 Aak Eza 66.24.

†10:6 Aak Jen 1.27.

§10:8 Aak Jen 2.24.

⁹Nakɲ jaay Raa dɔɔkinga dɔɔk se, de-bkilimi ɔnte tuutina!» ¹⁰Ken naade jaay aan been se, jee metin ki tɔnd metin do taar ken se daala. ¹¹Naan terlden ɔɔ: «Ken deba jaay piir te mendina ɔɔ ɔk mend kuuy se, aan gɔɔ debm teec ɔɔ mendina ɔɔ baa ees mend nam. ¹²Ɔɔ menda kic bo, ken piir te gaabina ɔɔ ɔk gaabm kuuy se, naan se aan gɔɔ mend teec ɔɔ gaabina ɔɔ baa ees gaabm nam.»

Isa ɔɔf booro gaange tu

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³Gɔtn se, jeege baano te gaangen seeme gɔtn Isa ki, taa ade tɔnd jin dode ki, nabo jee metin ki uunde kaamde naatn. ¹⁴Ken Isa jaay aak nakɲ naade tɛf se, maakin tujɔ, deekden ɔɔ: «Ɔɔki gaangen seeme se ade baa gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki. Taa jeege tec aan gɔɔ gaangen se bo utu 'kɔɲ gɔɔ *maakɲ Gaar Raa ki. ¹⁵'Booyki bee, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar don ki aan gɔɔ goon ɔkɔ ey se, naan se 'kɔɲ kend maakɲ Gaar Raa ki eyo.» ¹⁶Gɔtn se naan tuun tɔkde kaadin ki, tɔnd jin dodege tu ɔɔ ɔɔdden booro.

Debm maala baado ɔɲ Isa

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷Ken Isa jaay baa baa doob ki se, gaaba kalaɲ aan baado erg naanin ki ɔɔ tɔnd metina ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bee se, maam tap bo m'tɛdn m'ɔɔ di jaay m'kɔɲ *kaajn gen daayum se?» ¹⁸Isa terlin ɔɔ: «Gen di jaay naai ɔɔ maam debm bee se? Debkilim bee se tap bo gɔɔ; ken bee se, Raa kalin ki sum. ¹⁹Naai le 'jeele nakɲ ken Raa taad gen tɛf se, ken ɔɔ: *Ɔɔnte 'tɔɔl nam, ɔɔnte 'keesn mend nam, ɔɔnte 'keesn gaabm nam, ɔɔnte 'boogo, ɔɔnte 'tɔkɲ taar-kɔɔbɔ do nam ki, ɔɔnte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubi ki.*» ²⁰Gaabm se terl Isa ki ɔɔ: «Debm dooy

jeege, nakgen se paac, gɔtn m'iin baatum ki tap bo, maam m'lee m'tɛdn tɛf tap.» ²¹Isa jaay aak gaabm se, maakin jɛna ɔɔ deekin ɔɔ: «Ɔɔpiga naka kalaɲ sum. Nakɲ naai ɔk paac se, 'baa dugin naatn ɔɔ gursin se 'baa 'nigin jee daayge tu, bin se ai toodn kɔrbɔɔ maakɲ raa ki. Ɔɔ naai le, 'baado 'daanuma.» ²²Num gan ken gaaba jaay booy taar se, ron terecin bar-dak, ɔk terl baa baa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena.

²³Isa uun donɔ aak jee metin ken ing ceen ki se, deekden ɔɔ: «Ken jee nak denge jaay, kend *maakɲ Gaar Raa ki se ɔɔɲ aak eyo!» ²⁴Jee metin ki jaay booy taar se ɔkden taad eyo, num Isa terl deekden ɔɔ: «Genumge, kend maakɲ Gaar Raa ki se ɔɔɲ aak eyo! ²⁵Deere, ken ginji jaay deel ute bee luppaa se ɔɔɔɔ; nabo debm nak dena jaay 'kend maakɲ Gaar Raa ki se, ɔɔɲ cir naan se daala!» ²⁶Jee metin ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo cir daala. Naade taad te naapa ɔɔ: «Ken bin num, naja bo 'kɔɲ kaaja?» ²⁷Isa uun kaamin aakde ɔɔ deek ɔɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakɲ se ɔɔɔɔ, num Raa ki se, ne dim ɔɔɔɔn gɔɔɔ.» ²⁸Gɔtn se Pier taadin ɔɔ: «Anum 'booyo, naaje se k'j'ɔɔnɔga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹Isa terlin ɔɔ: «'Booyki bee, m'asen taada. Ken nam jaay ɔɔo beege, genaagen gaabge ute kengen mendge, koa, bubu, gaange ey le maakɲ-gɔtinge taa maama ɔɔ taa Labar Jiga se, ³⁰nakgen se paac se, naan utu aden kɔɲ met kaaru beege, genaagen gaabge ute kengen mendge, koge, gaange, maakɲ gɔtge, ɔɔ ute dubar ken jeege utu an dabar taa maam se. Ɔɔ ken kaadin jaay aanga num, naan 'kɔɲ kaajn gen daayum. ³¹Maakɲ jeege tun bɔrse naan ki se, denin utu kɔɔpm mɔɔtn. Ɔɔ maakɲ jeege tun bɔrse mɔɔtn se, denin utu 'tɛdn jee naan ki.»

**Isa taad gen k-mətəge tu ɔ naan utu
kooyo ɔ afe dur daan yoge tu**

(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)

³² Naan ken se, naade uun doobo gen kookɲ baa Jeruzalem ki ɔ ken naade jaay baa baa se, Isa deel naande ki. Jee metin ki se nakɲ se deel dode ɔ jee den ɔk metin se le, beere ɔkde. Gɔtn se naan dan jee metin sik-kaar-di kalde ki ɔ baagden taadn nakɲ utu kaan don ki se daala. ³³ Naan deekden ɔ: «'Booyki, ɔorse naaje k'j'look k'baaki baa Jeruzalem ki ɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji *magal jee tɛdn serke Raage tu ute ji jee jeel taadn tɔkɲ metn Ko Taar Raage. Naade utu an kɔjɲ bɔɔɔ don ki ken j'an baa tɔɔɔ ɔ utu an kɔkɲ kɔlin ji jeege tun Yaudge eyo. ³⁴ Naade se utu an tooy koogo metin ki, an tupm booro ron ki, an tond te mɛje ɔ utu an tɔɔɔ. Anum, ken ooy tɛfga bii mɔtɔ se, naan utu afe dur daan yoge tu.»

**Jak ute genaən Jan
tɔnd meta gɔtn Isa ki**

(Mt 20.20-28; Lk 22.24-27; Jn 13.3-17)

³⁵ Jak te Jan gaan Zebedege baado ɔɲ Isa ɔ tond metina ɔ: «Debm dooyje, beeki num, nakɲ naaje k'je k'tond meti ro ki se, naai ajen tooko.» ³⁶ Isa terlden ɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛdn di?» ³⁷ Naade terlin ɔ: «Ken naai afe terl maakɲ gaari ki se, ɔɲjen deb kalaɲ king do ji daami ki ɔ ken kalaɲ do ji jeeli ki.» ³⁸ Gaɲ Isa terlden ɔ: «Nakɲ naase 'tɔndki meta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metin eyo.» Gɔtn se naan deekden ɔ: «*Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kɔɲ kaasn gen kaayin la? Lo *batem maam m'utu m'tɛd se, naase anki 'kɔɲ kaasn gen tɛdin la?» ³⁹ Naade terlin ɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔɲ kaasa.» Naɔ Isa deekden ɔ:

«Deere, naase utu aki kaay kɔɔpm ken maam m'utu m'kaay se ɔ utu aki tɛdn batem aan gɔɔ ken maam m'utu m'tɛd se. ⁴⁰ Naɔ gen gɔtn king jaay do ji daamum ki, ey le do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Raa daapinga daap malinge tu.»

⁴¹ Ken jee metn Isa ken sik jaay baa booy taar ese se, maakde tuju do Jak te Jan ki. ⁴² Isa danɔeno paac ɔ deekden ɔ: «'Jeelki, jeege k'tɔlde gaarge do metjil jeege tun baa se paac se, naade ing dode ki ɔ magalgen k'tɔndde se tɛd jeege te taa tɔɔɔ. ⁴³ Num daan naase ki se ɔnte 'tɛdn bini. Ken maakse ki jaay nam je tɛdn magalse se, ɔɲ ron tɛdn debm kaan naabse. ⁴⁴ ɔ maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔɲ ron asen tɛdn bulse paac. ⁴⁵ Taa *Goon Deba baado se, taa jeege ɔ an tɛdn naab eyo; num naan baado se taa naan ɔ tɛdn naaba jeege tu ɔ kɛdn kon gen dugɲ do jee dena.»

**Isa ɛd lapia debm kaam-tɔɔk
ken ron Bartime**

(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Isa te jee metin ki aan maakɲ geger ken k'danin Jeriko ki. Ken naade deel deel jaay aan taar ki se, jeege dena ɔk metde. Gɔtn se naade ɔɲ debm kaam-tɔɔk jɛɲ doob ki ing baay baaya ron Bartime, goon Time. ⁴⁷ Ken naan booy jaay j'ɔɔ Isan Nazaret ɔo deel deel se, naan baag tɔɔɔ ɔ: «Isa, naai *Goon Daud**, ɛejum dom ki!» ⁴⁸ Jeege dena uunin kaamina ɔ n'doa, gaɲ naan tɔɔd tɔɔɔ makɔɔɔ cir daala ɔ: «Goon Daud, ɛejum dom ki!» ⁴⁹ Isa ɔk daara ɔ deek ɔ: «'Danumsin'kiro.» Naade baa ɔɲina, deekin ɔ: «Isa danj. ɔk 'maaki tɔɔɔ, iini.» ⁵⁰ Gɔtn ese debm kaam-tɔɔk ɔɔd und te kal magalina, naar iin kirit ɔ baa

** 10:47 Goon Daud se goonin mal eyo, num taad taa *al-Masi ken afe teecn maakɲ metjilin ki.

gōtn Isa ki. ⁵¹ Isa tōnd metiñ ɔ: «'Je m'ai tēdn di?» Debm kaam-tōkō terliñ ɔ: «Debm dooyje, ɔdum kaamuma.» ⁵² Isa taadiñ ɔ: «'Baa. Taa naai aalga maaki dom ki se, ŋga lapia.» Gōtn se kaamiñ naar ɔd aaka ɔ naaŋ ɔk doobo ute Isa tele.

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge

(Mt 21.1-11, 14-17; Lk 19.20-44; Jn 12.12-19)

11 Ken Isa te jee metiñ ki jaay aan gɔɔr te Jeruzalem se, naade aan do *kōsn ɔlib ki ken cē naange tun k'-dandje Betpaje te Betani. Gōtn se maakŋ jeenge tun metiñ ki se, Isa ɔl jeege di naaba. ² Naaŋ deekden ɔ: «'Baaki maakŋ naaŋ ken naanse ki se. Ken naase endki kēnd se, aki kōŋ goon buuru k'dōokinga dōkɔ ɔ nam bii kalaŋ ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansin'kiro. ³ Ken nam jaay deeksenga ɔ: gen di jaay naase 'tēdki nakŋ se? 'Terliñki ɔki: Melje bo jena ɔ tēdga sum bo, asesino naar terl gōtiñ ki.» ⁴ Ken naade jaay baa aan se, ŋ goon buuru doob ki k'dōokinga dōk taa bee ki ɔ naade tuutiño. ⁵ Jee ken naade ŋde gōtn ese se, jee metinge aakde se deekden ɔ: «Goon buuru se, 'tuutiñki gen di?» ⁶ Naade terlden aan gɔɔ ken Isa taaddeno ɔ jee se ŋde naade tuuto goon buuru se. ⁷ Naade ɔk baansin Isa ki, tōd taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dena tōd taal kal magaldege doob ki. ɔ jee metinge gaango doomo maakŋ kaag ki, baado tōmbiñ doob ki se kici. ⁹ Jee deel naaniñ ki ɔ jee ɔk metiña dōkɔ ɔɔ ɔɔ:

«Ozaana! Ozaana!»^{††}

«'Raa tēdn beēŋ do deb ken baado te ro Meljege Raa!»

¹⁰ «Raa tēdn beēŋ do deb ken ɔs gaar gen bubjege *Daud!»

«Ozaana Raa ken raan maakŋ raa ki!»

¹¹ Isa end maakŋ geger ken Jeruzalem ki ɔ naaŋ baa end maakŋ *Bee Raa ki. Ken naaŋ beer aak dōd nakge paac aas se, kaad ken se kaada baaga. Gōtn se naaŋ teec baa ute jee metiñ ken sik-kaar-di se Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mt 21.12-13, 18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)

¹² Metbeenki, ken naade iino Betani ki se, Isa naam bo tōliña. ¹³ Ken naaŋ jaay uun kaamiñ aak ko ba daar daar te kambiñ dōk naane se ɔ kaadn naane kōŋ koojiñ kōɔ. Nafo ken naaŋ jaay baa metiñ ki se naaŋ ŋ kamba sum taa kaadn koojiñ ko ba se ute bōrto. ¹⁴ Gōtn se Isa taad ko ba ki se ɔ: «Naan ki se mōɔtn nam kōsn naam kooji ey sum.» Gaŋ taar naaŋ taad se jee metiñ ki se booyga.

Isa tuur jee tēdn zogen maakŋ *Bee Raa ki

¹⁵ Naade aan Jeruzalem ki ɔ gōtn se, Isa baa end daan bōɔr Bee Raa ki ɔ naaŋ baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ɔ jeegen baado dugu gōtn ese se. Naaŋ tōt tōl tuun te tabil jee pelekn gursge naatn ɔ tōt tōl te nakgen jee tēdn zo dēerge lee tiŋg do ki se kici. ¹⁶ Naaŋ gaasde ɔ nam ŋte deel baano ute ne dim daan bōɔr Bee Raa ki. ¹⁷ Gōtn se naaŋ dooyde, taadden ɔ: «Raa taad maakŋ Kitap ki ɔɔ:

Bee maam se tēdn bee ken metjiñ jeegen baa se paac ansum keeme.»^{‡‡}

Num gaŋ naase 'tēdiñki tēdga gōtn jee boogge!»^{¶¶}

^{††}11:9 Ozaana se je deekŋ ɔ: Raa aaja.

^{‡‡}11:17 Aak Eza 56.7.

^{¶¶}11:17 Aak Jer 7.11.

¹⁸ *Magal jee tedn serke Raage tu ɔ ɔ ute jee jeel taadn tɔkɔj metn Ko Taar Raage jaay booy nakɔ ken Isa ted se, naade je doobm an tɔɔɔ. Naɔo naade beerin beere, taa jee dengen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, ɔkden taad eyo. ¹⁹ Ken aan teger gɔtɔ ɔk jin se, Isa te jee metin ki teec naatn maakɔj geger ken Jeruzalem ki se.

Metn taar ko ba ken tuutu

²⁰ Metbeenki tanɔɔrin-ɔɔɔɔɔɔ, ken naade terlo terl Jeruzalem ki se, naade aak ko ba ken Isa naamin se, tuutga nes. ²¹ Gɔtn se Pier saap do taar ken Isa taado se, deekin ɔɔ: «Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naamin se, tuutga nes.» ²² Isa terl taad jeege tun metin ki ɔɔ: «Naase se aalki maakse do Raa ki! ²³ 'Booyki bee, m'asen taada. Ken deba jaay deek ko ki ɔɔ: «Jini ooc maakɔj baar ki» ɔɔ debm se jaay ɔk naaja maakin ki eyo ɔɔ aal maakin do taar ken naan taad se, nakɔ se Raa ansin kɔj tɔda. ²⁴ Taa naan se ɔo, maam deeksen m'ɔɔ: nakɔ paacɔ naase 'je aki tɔnd meta gɔtn Raa ki se, aalki maakse aan gɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ ɔɔ Raa asenin kɔda. ²⁵ Ken naase iin daarkiga raan 'baaki 'baa tɔnd metn Raa jaay, ɔkki taar te nam num, 'baa ɔkɔɔki naagin jaayo. Bin jaay Bubsen maakɔj raa kic ɔo asen tɔɔɔ *kusiɔsege.» ²⁶ [§§]

Magal Yaudge dem tɔɔɔɔɔɔ Isa

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Isa ute jee metin ki terl baado Jeruzalem ki daala. Kaad ken naan lee baa kaam ara kaam ara daan ɔɔɔɔɔɔɔɔ *Bee Raa ki se ɔo, *magal jee tedn serke Raa ki, jee jeel taadn tɔkɔj metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se baado ɔɔɔɔɔɔɔɔ. ²⁸ Naade tɔnd metin ɔɔ: «Naai tap ɔo ken undi kulu gen

tedn nakgen se tap ɔo nana? Ey le ken edi tɔɔɔɔ gen tedn nakgen se, tap ɔo nana?» ²⁹ Isa terlden ɔɔ: «Maam m'je tɔnd metse naka kalaɔ sum. Ken naase jaay 'terlunkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se. ³⁰ 'Taadumki tu, nana jaay ɔo Jan-Batist *batiz jeege se: Raa ɔoɔɔ jikilimge le?» ³¹ ɔɔ gɔtn se naade baag saapa ɔɔ taad te naapa ɔɔ: «Naan se j'anɔki terl ɔɔ dio? Ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Raa ɔo ɔɔɔɔ le, naan ajeki deekɔ ɔɔ: «Gen di jaay baate tookɔ kuunki taar Jan se?» ³² Anum ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Jikilimge ɔo ɔɔɔɔ le? A-a.» Taa naade se beer beer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa ken mala mala. ³³ Gɔtn se naade terl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa terlden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔj taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se eyo.»

Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

12 Gɔtn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagɔ taara ɔɔ: «Gaaba kalaɔ ted jinen bin, iin gurugin te durdur, ud gɔɔ do ko ki gen rii kooɔɔɔɔɔɔɔɔ binina ɔɔ iin gɔtɔ jerle gen king ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ jinenina. Gɔtn se maakɔj jinenin se naan ɔɔɔɔ kaam ji jee tedn naabge tu ɔɔ jee tedn naabge se tedga num utu kɔj bedde ɔɔ gɔtn se naan iin baa merte. ² Ken kaadn kugɔ kooɔɔɔɔɔɔɔɔ jaay aan se, naan ɔl debm tedn naabin se gɔtn jeege tun naan ɔɔɔɔ jinenin kaam jide se, taa ɔɔɔ kɔkɔɔ bedina. ³ Num ken debm tedn naabin jaay aan jinene ki se, jee se ɔk tɔnd dɔɔɔɔɔɔɔɔ ɔɔ tuurin ɔɔɔɔ baa jin sik. ⁴ Ken mel jinene jaay aakin naan baado jin sik se, naan ɔl debm tedn naabm kuuy daala. Naan kic ken baa aan se, naade ɔk tɔndin don ki

§§ 11:26 Bersen ese se maakɔj kitapgen metinge se naan gɔtɔ. «Ken naase jaay 'baateki kɔkɔɔ naagɔ naapge le, Bubsen maakɔj raa ki kic ɔo asen kɔj tɔɔɔ kusiɔsege eyo.»

eyo ɔ jeeɣen jeege jeelde jee magalge se, taar naadege se naai ɔli dim maak ki eyo. Num naai dooy jeege te doobm taar Raa met ki. Borse 'taadjɛn tu: j'ɔk doobo gen kɔŋ miir Sezar ki lɔbu ɔto? J'aŋ kɔg lɔbu j'aŋ kɔg ey le?»¹⁵ Num gaŋ Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan deekden ɔ: «Gen di jaay naase oomumki bin se? Uun 'baankiro te tamma kalaŋ, m'aŋ kaak tu.»¹⁶ Naade uun baano te tamma kalaŋ ɔ Isa tɔnd metde ɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raaŋiŋ ro ki se tap bo gen naŋa?» Naade terliŋ ɔ: «Gen Gaar Sezar.»¹⁷ ɔtoŋ se Isa terlden ɔ: «Ken bin num, nakŋ gen Gaar Sezar se eɗiŋki nakiŋa ɔ nakŋ gen Raa le, eɗiŋki nakiŋ kici.» Num ken naade jaay booy taar Isa taad se, ɔkden taad eyo.

**Jeege naaj metn taar
jeegen utu kooy duru**

Ko kən jee kiin beege baatin se,
naan se bo tɛdga ko kən 'gakɿ bea;

¹⁸ Jeegen k'danjde *Sadusege ken taad
 ɔ jeege ooyga num dur ey sum se, baado
 gɔtn lsa ki ɔ tɔnd metɪn ɔ: ¹⁹ «Debm
 dooy jeege, *Musa raanjeno maakɪ Ki
 tap ki ɔ: ken deba ɔk menda jaay ooy
 ɔn te goon ey se, bæeki num, genaən
 se 'kɔkɪ mendɪna taa koojn metjili ge-
 naən ken ooy se. ²⁰ Num 'booyo, ge-
 naage cili, kɔnde kalaɪ. Debm deet deet
 se ɔk menda nafo ooy ooj te goon eyo.
²¹ Debm metɪn ki baado ɔk mendɪna ɔ
 naən kic ooy ooj te goon eyo. Debm
 k-mɔtɔge tu se kic bo baado ɔk mend se,
 naən kic bo ooy ooj te goon eyo kici.
²² ɔ naaden cili se paac tɔkɪ naamga
 mend se, nafo naade paac ooyo ɔ goono
 kalaɪ kic bo nam ooj te eyo. ɔ kaam
 mɔɔtn se, menda se kic baado ooyo.
²³ Bin num, bii ken jaay jeegen ooyga
 kooy aɔe dur daan yoge tu se, mend se
 tap bo 'tɛɔn mend naɲa? Taa naaden cili

Metn taar kəŋ miiri gen
Gaar magal ron Sesar

¹³ Magal Yaudge ol *Parizigen mētinge
te jee *Erdgen mētinge, taa baa goom
kəkŋ Isa do taariŋ ki. ¹⁴ Naade baado
taadiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'-
jeele naai se 'taad' taar met ki ɔ taar
jeegen kuuy se naai 'tədn naaba ro ki

*12:11 Aak KKR 118.22-23.

se le, tɔk naaminga paac.» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase se, bɛrɛ, iigkiga, taa taar Raa se le 'jeelki eyo ɔɔ tɔɔŋ Raa kic le, naase ɔndki te metiŋ eyo. ²⁵ 'Booyki, bii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se tɔkŋ naap ey sum. Num naade se tɛnɔn aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakŋ raa ki. ²⁶ Gen metn taar jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar maakŋ Kitapm Musa ki se, naase 'dooyiŋki te ey la ken ɔɔ: Musa aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki ɔɔ maakŋ pood ken se Raa taadŋ ɔɔ: *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɔɔ m'gen *Yakub?*† ²⁷ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛ. Naase se, bɛrɛ, deer deer iigkiga.»

Maakŋ *Ko Taar Raa ki se kese ɓo taar gen tɛda ken magal cir paac

(Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)

²⁸ Kaad ken Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadn tɔɔŋ metn Ko Taar Raa kalaŋ bini utu te naade. Ken naan jaay booy Isa taad tɔɔk metn taara nijim bin se, naan iiko cɛɛn ki ɔɔ tɔnd metiŋ ɔɔ: «Maakŋ taarge tun ken Raa taad ɔɔ k'tɛd paac se, ken gay ɓo cirde?» ²⁹ Isa tɛrlin ɔɔ: «Taar cirde paac se ken ɔɔ: *'Booyki gaan *Israelge, Meljege Raa se, naan kalin ki sum ɓo Raa.* ³⁰ Naai 'je Meli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ɔɔ ute tɔɔgi paac.»[‡]

³¹ Ter ken metiŋ ki ɔɔ: «*'Je naapi aan gɔɔ 'je ro naai mala.*¶ Maakŋ taarge tun ken Raa taad ɔɔ gen tɛda se, ken cir taargen ese se gɔɔɔ.» ³² Debm jeel taadn tɔɔŋ metn Ko Taar Raa deek Isa ki ɔɔ:

«Debm dooy jeege, kese jiga. Taar naai 'taad se taar met ki. Raa se naan kalin ki sum ɔɔ Raa kuuy se, gɔɔɔ. ³³ Debkilimi je Raa se, an je te maakiŋ paac, ute saapiŋ paac, ute tɔɔgin paac ɔɔ je naapiŋ aan gɔɔ ro naan mala. Taargen se cir *serkŋ ken naan ɛd Raa ki ɔɔ cir serkŋ ken naan tɔɔ ɔɔ tɔɔcin se.» ³⁴ Isa jaay booy taar gaabm terlin nijim bin se, naan deekiŋ ɔɔ: «Naai se 'dɔk te *maakŋ Gaar Raa eyo.» Gɔtn se naade mɔɔtn nam tɔnd te metiŋ gen taar dim kuuy ey sum.

***Daud dan *al-Masi ɔɔ: Meluma**

(Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)

³⁵ Gan ken Isa dooy dooy jeege daan bɔɔɔ *Bee Raa ki se, naan tɔnd metde ɔɔ: «Gen di jaay jee jeel taadn tɔɔŋ metn Ko Taar Raage taad ɔɔ al-Masi naan goon Daud se? ³⁶ Daud mala kic ɓo *Nirl Salal ɔlin deek ɔɔ:

Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:

'Baado ing do ji daamum ki, bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'king dode ki.[§]

³⁷ Daud mala kic ɓo danin ɔɔ: Meluma, anum 'tɛdn goonin se, 'tɛdn ɔɔ di daala?»

Ken jee den jaay booy taar se ɛddɛn maak-raapo.

Isa deek jeege tu ɔɔ j'ɔnd kɔnd te jee jeel taadn tɔɔŋ metn Ko Taar Raage se

(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)

³⁸ Ter Isa deek jeege tun naan dooyde dooy se ɔɔ: «ɔndki kɔndo te jee jeel taadn tɔɔŋ metn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal rode ɔɔ ken ɓaaga bɔɔɔ ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔse naade ki. ³⁹ ɔɔ ken naade

†12:26 Ken Raa jaay deek bin se, je taadn ɔɔ naan naan ki se, jeegen do dɔkin se utu zɛɛɛ.

‡12:30 Aak Dt 6.4-5.

¶12:31 Aak Lb 19.18.

§12:36 Aak KKR 110.1.

jaay aanga maakɲ *bee Yaudge lee tusn maak ki se, naade je kiŋg ɣɔtn naan ki. Ɔɔ ken aanga ɣɔtn kɔs ki kic lɛ, naade je ɣɔtn naan ki. ⁴⁰ Naade se bo ken baagga keem Raa num, eem lɛk tɛc tɛd aan ɣɔɔ naade bo jee bɛɛ taa jeege aden kaaka ɔɔ naade bo jee ken ɔs naɲ ji mend-daayge. Num ɣaɲ naade se, boɔɔr utu kooɕɲ doɔde ki se ɔɔɲ aak eyo.»

Mend-daaye ɛd *serke Raa ki

(Lk 21.1-4)

⁴¹ Ɔɔtn se, daan boɔɔɔ *Bee Raa ki, Isa utu ing cɛɛ tukul kaag ken jeege lee tɔmb serke maak ki ɔɔ naaɲ aak jee dengen baado ɔmb serke Raa ki maakɲ tukul kaag ki se. Ɔɔtn se jee maalgɛ ro naap ki baado ɔmb gurs dɛna. ⁴² Ɔɔtn se, mend-daay kalaɲ baado ɔmb tammage sɛɛm sɛɛm dio ɔɔ tammagen se kɔboɔɔ kic bo aas eyo. ⁴³ Ɔɔtn se Isa daɲ jee metiɲ ki ɔɔ deekɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Mend-daay ken daay naɲ takɲ ese se, nakɲ naaɲ ɔmb maakɲ tukul kaag ki se den cir gen jee baa se paac. ⁴⁴ Taa jeege se ɛd do nak dendege tu, ɣaɲ mend-daay se ute daayiɲ se kic bo, nakɲ naaɲ ɔkɲ ken an tiŋg se bo, naaɲ baado ɔmbiɲ paac.»

Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu aɲ tɔkɔ

(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)

13 Kaad ken Isa teeco teec maakɲ Bee Raa ki se, maakɲ jeenge tun metiɲ ki se, deb kalaɲ deekiɲ ɔɔ: «Debm dooyje, aak tu kogen aak bɛɛ ken j'iɲi bɛɛ se! Aak tu bɛɛ se j'iɲiɲinga aak bɛɛ aak eyo!» ² Isa terliɲ ɔɔ: «Aaka, bɛɛ magal daar aak bɛɛ bɛɛ ese se, jeege utu aɲ ru naɲ tak. Kɔŋgen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ se, utu woɔkɲ kalaɲ kalaɲ ɔɔ ko tap bo 'kɔɲ toodn do naapiɲ ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naaɲ ken se, Isa ook ing do *kɔsn ɔlib ki ɔɔ ɔl kaamiɲ aak kaam sak *Bee Raa. Ɔɔtn se jee metiɲ ki se, Pier, Jak, Jan ɔɔ Andre naade se sum bo ute te naaɲa ɔɔ naade tɔnd metiɲ ɔɔ: ⁴ «'Taadjɛn tu, nakgen se 'kaan nuɲ ki? Ɔɔ naaɲ se 'tɛdn ɔɔ di jaay bo naaje j'an kaakɲ jeel ro ki ken nakgen se jaay kaadiɲ 'kaan se?»

⁵ Ɔɔtn se Isa baagdɛn taada ɔɔ: «Ɔndki kɔndɔ, ɔɲte 'kɔɲki nam ɔɲten 'derlse. ⁶ Jeege dɛna utu aɛe baa ute roma ɔɔ asen taadn ɔɔ: «Maam bo *al-Masi!» Ɔɔ ken naade 'tɛd bin se utu 'derl jeege dɛna. ⁷ Ken 'booykiga jeege jaay baaga kɔɔsn maan boɔɔge, ken ɣɔɔɔr utu naase lɔbu 'dɔkɔ, anum bɛɛɛ, ɔɲten 'bɛerki. Taa nakgen se utu 'kaana, naɔo duni se 'kɔɲ naɲ ey boɔɔɔ. ⁸ Jee taa naaɲ kaam kalaɲ utu kiɲi boɔɔɔ ute jee taa naaɲ kuuy. Taa naaɲ gaar kaam kalaɲ utu kiɲi boɔɔɔ te taa naaɲ gaar ken kuuy. Maakɲ naange tun metiɲ naaɲa utu 'tea ɔɔ ɣɔtn metiɲ bo utu tɔɔl jeege. Aan ɣɔɔ mend ken maakiɲ tuuniɲ gen koojo se, nakgen se kic bo baaga kaana num, kese je taadn ɔɔ dunia ɔɔpɔga ɣɔɔɔɔ. ⁹ Num naase jee metum ki se ingki do metek se ki. Taa jeege se utu asen kɔnd boɔɔɔ ɔɔ asen baa tɔnd derɛɲ maakɲ *bɛɛge tun Yaudge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen tɔkɲ baa naan magalge tu ɔɔ naan gaaringɛ tu. Taa bin se, naase aki tɛdn saadumge naan naade ki. ¹⁰ Anum bɛɛki se Labar Jigan gen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadn metjiɲ jeege tun do naaɲ ki se paac jaayo. ¹¹ Ken j'ɔk k'baanse baa ɣɔtn kɔɲi boɔɔ ki se, nirlse ɔɲte kaay se do taar ken naase aki baa taada, taa taar ken naase aki baa taad kaad ken se naase mala eyo, num *Nirl Salal bo asen kɔl naase aki 'taada. ¹² Naaɲ ken se genaa utu kɔl genaɲ j'an baa tɔɔlɔ ɔɔ bubu kici utu kɔl gooniɲa j'an baa tɔɔlɔ. Gaange utu terl naaga bubdege tu

᠔᠔ je yode. ¹³Taa maam se jeege paac utu asen koodn kundu; nabo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tooḷin ki num, naan se utu 'konj kaaja.»

Dubar ᠔᠔ kusina utu baado

(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)

¹⁴«Kaaḷin utu kaan se naase utu aki kaakḷ Debm tuj deelga te goṭin se utu 'kend king maakḷ *Bee Raa ki, goṭ ken *salal se, ken beeki num, naan kend eyo. Bin num debm jaay dooy taar ese se booy ḡ'okin jiga jaayo! Ken jaay aakkiga nakgen se num, ᠔᠔ jee ken ing taa naan Jude ki se, k'j'aaṇ j'ook maakḷ koge tu. ¹⁵Debm ing king do been ki raan se, ken naan booy jaay aan kaan se, ḡ'onte booyo gen tosn nakingen maakḷ been ki. ¹⁶Debm jaay maakḷ goṭin ki kic le ḡ'onte terlo beene gen kuun kal magaliṇa. ¹⁷Bii ken se, mendgen mend-kaamge ute ko gaangen gendege aay kaay si se, aden tedn ᠔᠔ aak eyo. ¹⁸Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaaḷn kuul ki eyo. ¹⁹Kaad ken se jeege utu dabar dena ᠔᠔ dubar se goṭn Raa aal dunia tap bo nam naam te eyo ᠔᠔ moṭn dubar naan ki jaay 'kooṇ cir naan ese se goṭ. ²⁰Num Meljege Raa, bii dubar se, naan gaanṅga duuku taa jeegen naan beer tooḷde se, ken biigen se jaay naan gaanḡden te duuk ey num, nam konj kaaja tap bo goṭ. ²¹Kaad ken se jaay nam taadsenga ᠔᠔: <'Baado aakki, *al-Masi utu ara!> Ey le taadsen ᠔᠔: <Aakki! Naan utu naane!> Naase, onten 'tookki taariṇa. ²²'Booyki! Jeegen ken ted rode ᠔᠔ naade bo al-Masige ute jeegen ted rode ᠔᠔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade baao. Naade utu 'tedn nakḷ-kooḡge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ᠔᠔ jee ken Raa beer tooḷḡdenga tooḷ se ken naade onga doobo num, aden kaan dal kici. ²³Num, naase

se onḡki kondo! Bere, taar se le, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

*Goon Deba utu ade terle

²⁴Ter Isa taadden daala ᠔᠔:

«Ken biigen gen dubarge se jaay deelga num,

kaada se utu 'tedn ilim dib

᠔᠔ laapa se le woor eyo.

²⁵K-dijgen maakḷ raa ki ade si naan ki

᠔᠔ nakgen ok tooḡg maakḷ raa ki paac se, utu 'tea.**

²⁶«Goṭn se j'kaakḷ *Goon Deba ade booy maakḷ gapara ki ute tooḡḡ Raa ken woor goṭo keḷen. ²⁷᠔᠔ Goon Deba se ade kol *kooḷn Raage ᠔᠔ naade utu 'tusn jee ken naan beer tooḷde, metn naan ken kaam ᠔᠔, goṭn do naanṅa iin ro ki bini daar ro ki ᠔᠔ bini goṭn metn raa daar ro ki.»

Isa aal naagḡ taara ute ko ba

²⁸«Naase onḡki doa te ko ba: ken naan jaay baaga kooḷn taa-oomo ᠔᠔ doṅb kamba se, naase 'jeelki okki met-kijiri aanga ᠔᠔ bara ᠔᠔ḡga goṭ. ²⁹Bin num naase kic bo, ken aakkiga nakgen se jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se, naan aan onsega goṭr kaam-taarse ki. ³⁰'Booyki beḡ, m'asen taada: jee duni ki boṭse se 'kooy naṅ ey sum bo, nakgen se utu 'kaana. ³¹Maakḷ raa ute do naanṅa se utu 'deele, num taar maam se 'konj deel eyo.»

Raa kaliṅ ki sum bo jeel bii kaan *Goon Deba

³²«Num gaṅ ken gen kaaḷin ute biin Goon Deba ano baa se, nam tap bo jeel eyo. Kooḡgen maakḷ raa ki kic le jeel eyo, ᠔᠔ Goono kic bo, jeel eyo. Nam jeel biin se, goṭ. Ken jeel se, Bubu kaliṅ ki sum. ³³Onḡki kondo, onte 'toodki bia, taa kaaḷn Goon Deba ade

**13:25 Eza 13.10 ᠔᠔ 34.4.

baa se, naase 'jeelki eyo. ³⁴ Kese tec aan gɔɔ debm baa baa merte. Naan ɔn been kaam ji jee tedn naabinge. Naŋa kic naan taadin naabin naabina ɔɔ debm ɔɔɔbm taa doobo se naan taadin ɔɔ n'ɔnte toodn bia. ³⁵ Ingki zeere daayum, taa naase kic bo 'jeelki eyo kaadn ken mel bee ade baa se, ken naan bo 'kaan teger, daan bea, do-metbeeki, lo tanɔɔrina. ³⁶ Ondki kond ey num sɔm naan asen kaan kɔn pirsil kaad ken naase utu toodki tood bia. ³⁷ Taar ken naam m'taadsen se, m'taadin jeege tu paac: daayum ingki zeere.»

Jee magalge end tel kutn Isa

14 ɔɔpɔga bii di sum bo, Yaudge 'tedn *laa Paak ute laa mappan ɔk ɔɔɔm eyo. Gɔtn se *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɔn metn Ko Taar Raage je doobm an goon kɔkɔn Isa taa an baa tɔɔkɔ. ² Naade taad ɔɔ: «J'ɔnte 'kɔkɔnki bii laa ki, ey num jeege kiin gen tedn taara ɔɔ gɔɔɔ tuju.»

Menda baado ɔt itir ro Isa ki

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

³ Isa baa maakn naan ken Betani ki ɔɔ kaad ken naan ing ɔs kɔɔɔ maakn bee Simon ken k'danin debm bikidi se, menda kalaŋ baado uuno naka aan gɔɔ k-ɔkɔkɔ kalaŋ ɔɔ nakn se ko bo k'ɔɔɔ k'daapina. K-ɔkɔkɔ se k'danin *albatir*. ɔɔ itir maak ki se itir salal ɔɔ ɔɔɔɔ ɔɔ k'danin *nard*. Mend se baado tɔɔk k-ɔkɔkɔ se ɔɔ ɔɔɔ itir maak ki se do Isa ki. ⁴ Jee metingen ing gɔtn se aak se, maakde tuju ɔɔ baag taadn te naapa ɔɔ: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se? ⁵ Itir se jaay k'baa k'duginga num, ano baa te tamma cir kaar-mɔɔ ɔɔ gursn se j'an nigin jee daayge tu^{††}!» Taa naan se bo naade taad taargen ing kusu ro mend ken se.

⁶ Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Menda se ɔnink jelek, ɔnte 'terecink mindina. Nakn naan tedum maam ki se, nakn jig aak eyo. ⁷ Jee daayge se daayum utu te naase ɔɔ ken naase 'jeki num adeki kɔn tedn bee. Num gaŋ maam se m'kɔn king te naase daayum eyo. ⁸ Ey num, mend se naan tedga bee ken naan kɔn tedga. ɔɔ itir naan ɔtum se daapunga roma ken tedga num j'utu j'am kɔl maakn baad ki se. ⁹ 'Booyki bee, m'asen taada: do naan ute magalin se gɔtn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakn ken mend se jaay tedum se, jeege paac utu kɔɔsn maanina ɔɔ saapm do nakn ken naan tedn ese se.»

Judas ut Isa

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Judas Iskariot se, naan maakn jee metn Isa ken sik-kaar-dio. Naan iin baa taad *magal debm tedn serke Raage tu taa naan je aden taadn doobm ken naade an kɔkɔn Isa. ¹¹ Ken naade booy taar Judas se, maakde raapo ɔɔ naade taadina taad ɔɔ utu an kedn gurs. Naan ken se, Judas baag je bo doobm an kutn Isa sum.

Isa ɔl jee metin ki tedden kɔsn gen *laa Paak

(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹² Bii deet deetn gen laa mappan ɔk ɔɔɔm eyo jaay aan se, bii ken se bo k'tɔjn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. Jee metn Isa ki tɔnd metin ɔɔ: «Kɔsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹³ Gɔtn se Isa ɔl maakn jeege tun metin ki se jeege dio, deekden ɔɔ: «'Baaki maakn geger ki ɔɔ ken 'baaki baa se, naase aakki dɔɔɔn ute gaaba uuno kɔɔɔ dooc te maane se. Okki metina, ¹⁴ ɔɔ gɔtn naan an kend maak ki se, 'taadki mel bee ki se ɔɔki debm dooy

^{††}14:5 Tamman kaar-mɔɔ se aas te gursn debm ken ted naaba ɔn maakn baar ki.

jeege ɔljeno, ɔ k'tɔnd meti ɔ bee gay jaay bo naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee metin ki se? ¹⁵ Gɔtn se naan asen taadn bee magala ken do bee ki raan, ɔ maakɔ bee ki se, nakinge paac aas kart. Gɔtn ese bo ajeki tɛdn kɔsn gen laa Paak se.» ¹⁶ Ken jee metin ki jaay baa aan maakɔ geger ken ese se, naade ɔ nakge se paac aan gɔɔ ken Isa taaddeno. Gɔtn se bo naade tɛd kɔsn gen laa Paak.

¹⁷ Ken aan teger gɔɔ baa ɔk jin se, Isa baado ute jee metin ken sik-kaar-dio. ¹⁸ Ken naade jaay ing gɔtn kɔs ki baag kɔɔ se, Isa deekden ɔɔ: «'Booyki bee, m'asen taada: maakse ki se, debm ing ɔs kɔs te maam se bo utu am kutu.» ¹⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, naade maakde tujɔ. Gɔtn se naja naja kic bo baag tɔnd metn Isa ɔɔ: «Lɔ, nakɔ se tɛdn maam lɛ?» ²⁰ Isa terlden ɔɔ: «Maakɔ naase ken sik-kaar-di se, debm ɔl kɔl jin maakɔ baay ki ute maam se bo, naana. ²¹ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ ken *Raa taadno maakɔ Kitap ki, num gan ɔɔn deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo, bee kaca.»

Isa ɛd kɔsn taadn metn taar yɔna

²² Kaad ken naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jin ki, tɔɔm Raa ɔɔ dup ɛdin jeege tun metin ki deekden ɔɔ: «Ok ɔski, kese roma.» ²³ Ter naan uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojn kaagɔ k'danjin bin se jin ki, tɔɔm Raa, ɛddesina ɔɔ naade paac naja kic bo ɔk aaye aaye. ²⁴ Isa deekden ɔɔ: «Kese moosuma ken taad ɔɔ *Raa dɔɔkga ute naase. Moosn se ɔɔy taa jee dena. ²⁵ 'Booyki bee, m'asen taada: tɔtn koojn bin ese se, mɔɔtn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay tɔtn koojn bin kiji se, *maakɔ Gaar Raa ki jaayo.»

²⁶ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec baa ook do *kɔsn ɔlib ki.

Isa taad ɔɔ Pier utu an baate

²⁷ Gɔtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔɔ: «Naase 'paacki utu amki kaan rese, taa Raa taadga taad maakɔ Kitap ki ɔɔ: *Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge, ɔɔ baatinge se lɛ utu 'kaan wɔɔkɔ.*» ²⁸ Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana, m'asen baa booy taa naan Galile ki.» ²⁹ Gɔtn se Pier deekin ɔɔ: «Ken jee meti ki jaay aan resi paac kic bo, maam se m'ai kɔn res eyo.» ³⁰ Gan Isa terlin ɔɔ: «'Booy bee, m'ai taada: maakɔ nɔɔr ken jaaki se, kɔr kɔɔnɔ 'kɔɔy dɔɔl di ey sum bo, naai 'naajn dɔɔl mɔɔ 'deekɔ ɔɔ naai 'jeelum eyo.» ³¹ Gan Pier deekin ɔɔ: «Gɔɔ! Maam se ken am kaan te yoa kic bo, m'ai baati eyo!» ɔɔ jee metin ken kuuy se kic bo paac taad aan gɔɔ gen Pier se.

Isa tɔnd metn Raa Getsemane ki

(Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)

³² Naan ken se, naade aan gɔt ken k'-danjin Getsemane. Ken naade aan se, Isa taadn jee metin ki ɔɔ: «Ingki gɔtn ara, kɔr maam m'ade baa tɔnd metn Raa se.» ³³ Naan ɔk baan te Pier, Jak ɔɔ Jan. Gɔtn se nirlin baag teece ɔɔ taar maakin ki nan tak. ³⁴ Isa deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se ingki gɔtn ara ɔɔ ɔnten 'toodki bia.» ³⁵ Naan iin iik naan ki ɔkɔ, ooc naan ki ɔɔ baag tɔnd metn Raa deek ɔɔ: «Ken naai 'je num, kaadn dubar ken utu kaan dom ki se, iik-in naatn dɔkɔ.» ³⁶ Naan terl taad daala ɔɔ: «Abba, Bua, nakɔ ɔɔn ciri naai ki se, gɔɔ. Iikum *kɔɔpm dubar se rom ki naata. Num gan 'tɛd aan gɔɔ ken naai maaki jen ro ki, aan gɔɔ ken maam bo m'je se eyo.» ³⁷ Ken naan terl baado ɔɔ jee metin ki se, kaamde ɔkga bia. Naan deek Simon Pier ki ɔɔ: «Simon, naai 'tood

tood bi la? Ler kalaŋ kic bo naai ɔŋ aas-in te gen king zeer ey ne? ³⁸ Naase ingki zeerɛ, 'tɔndki metn Raa, taa naase aki kooɔn maakŋ nakŋ naam ki eyo. Maakŋ debkilimi se je tɛdn nakŋ bɛɛ, naɔo daa rɔn bo ɔŋ aasin eyo.»

³⁹ Ter Isa iik naan ki ɔkɔ daala, baa tɔnd metn Raa, naan ing dɔɔl taar ese sum. ⁴⁰ Ken naan ɔk terlo daal se, baado ɔŋ jee metin ki tood tood bia ɔ ken bi ɔkde se, kaamde kic ɔŋ aak eyo. Gɔtn se taar naade an taad kic bo jeel eyo. Isa ɔk terl baa tɔnd metn Raa daala. ⁴¹ Ken naan terl baado ɔŋde gen k-mɔtɔge se, deekden ɔ: «Maakŋ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bɛɛga, kaadin aanga. 'Booyki, *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji jee tɛdn *kusinge tu. ⁴² Iinŋi, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga!»

Isa j'okinga

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.2-12)

⁴³ Ken Isa utu taad nan te taar-in ey sum bo, gɔtn se Judas aana; naan se maakŋ jeege tun metn Isa ken sik-kaar-dio. Naan baado ute dɔɔl jeege dena metin ki ken ɔk gɔrd-jerldege ɔ te sirddege. Jee se, *magal jee tɛdn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge bo ɔldeno. ⁴⁴ Judas, naan bo debm utu kutn Isa se, taadga taad jeege tun ese se ɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔ m'kaay ciilin se bo, kese bo naana! ɔk 'baansinŋi ɔ 'bɔɔbinkŋ jiga.» ⁴⁵ Ken Judas jaay baado aan se, naar baa cɛɛ Isa ki ɔ deekin ɔ: «Debm dooyje!» Gɔtn se naan baam ɔkina ɔ aay ciilina. ⁴⁶ Jee kuuy k'baado tɛl se ɔ iij-ɔkina. ⁴⁷ Num maakde ki se, deb kalaŋ ɔɔdo gɔrd-jerlina, ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn serke Raa ki se. ⁴⁸ Gan Isa deekden ɔ: «Naase 'teekiro ute gɔrd-jerlsege ɔ te sirdsege se, aan gɔɔ 'baakiro kɔkŋ debm boogo. ⁴⁹ Ey

num bii-raa maam m'tingo ute naase daan bɔɔr *Bee Raa ki m'lee dooy jeege, naɔo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo. Num jaaki jaay m'baamkiro kɔkɔ se, taa taar k'raanjo maakŋ Kitap ki do dɔkin se, 'kaan doobin ki.» ⁵⁰ Gan gɔtn se, jee metin ki paac baatina ɔ an resina. ⁵¹ Anum, gɔtn se goon kɔdɔ kalaŋ bini ɔk metn Isa ɔ naan aal kal kuulu sum bo rɔn ki. Jee se ɔkina, ⁵² naɔo naan an ɔnde kalin jide ki, an baa met-beere.

Isa j'ɔk k'baansin naan magal Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge

(Mt 26.57-68; Lk
22.54,63-65; Jn 18.13-24)

⁵³ Naade ɔk baan te Isa bee *magal debm tɛdn serke Raa ki. Gɔtn se magal jee tɛdn serke Raage tu, magal taa bee Yaudge ute jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage se, paac tus gɔtn ese. ⁵⁴ Pier ɔko metn Isa daande goon dɔkɔ, end baa bini aan daan bɔɔr bee magal debm tɛdn serke Raa ki. Gɔtn se naan ing riib riib poodo te jee tɛdn naabge.

⁵⁵ Anum magal jee tɛdn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacŋ jee kaakŋ metn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kɔkŋ mindin num, j'an baa tɔɔɔ, naɔo naade ɔŋ te taar dim eyo. ⁵⁶ Ey num saadge dena baado tɔlin taar-kɔɔɔ don ki, naɔo saaddege ɔk metn naap eyo. ⁵⁷ Jee metinge uun taar met ki eyo, ɔlin don ki taa an kɔkŋ mindina, deek ɔ: ⁵⁸ «Naaje k'booyo naan taad ɔ: «*Bee Raa ken jeege bo iinin te jide se, maam m'an tɔkŋ naatn ɔ daan biige tun mɔtɔ se, maam m'kiin ken kuuy gɔtin ki. Bee maam m'an kiin se, jikilimge bo an kiin te jide eyo.» ⁵⁹ Ute naan se kic bo, saadgen baado taad taar se, taarde ɔk metn naap eyo. ⁶⁰ Gɔtn se magal debm tɛdn serke Raa ki se iin daar daan jeege tu ɔ tɔnd metn Isa ɔ: «Naai tap bo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?» ⁶¹ Gan

Isa do dek ɔ terlin taar dim eyo. Ter magal debm tedn serke Raa ki tond metin daala ɔ: «Naai bo *al-Masi ken Goon Raa ken jeege lee tɔmin se la?»⁶² Isa terlin ɔ: «Yee, kese maama. ɔ naase utu aki kaakɔ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔ ken naan ade ɔɔy se ade king do gapar ki.»⁶³ Gɔtn se magal debm tedn serke Raa ki, iin neepm te kalinge ɔ deek ɔ: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala!»⁶⁴ Naase le 'booykiga te bise ken naan naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki ɔki di?» Jee gɔtn ese paac ɔjin ɔɔɔɔ don ki ɔ: «Naan se nakin yoa!»⁶⁵ Jee metinge baagin tupm booro ron ki, teelin kaamina, tondin ute kutupu ɔ tond metin ɔ: «'Taadjfen tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, ken tondi se, naɔa?» Gɔtn se asgarge kic bo ɔk baansina ɔ tondin metn bin ki.

Pier baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62;
Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Kaad ken Pier jaay utu neɔ daan ɔɔɔɔ ki se, maakɔ mendge tun jee tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki se, deb kalaɔ baado. ⁶⁷ Ken naan aak Pier ing riib riib poodo se, gɔtn se naan ɔndin kaama tak, deekin ɔ: «Bere, naai kic bo debm Isan kɔd Nazaret se.»⁶⁸ Gɔtn se Pier baag naaja deek ɔ: «Gaabm se maam m'jeelin eyo ɔ taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk metin eyo.» Gɔtn se Pier iin teec naatn baa maakɔ bee ken taa doob ki. [Gaɔ gɔtn se sum bo kɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔ]⁶⁹.⁶⁹ Num menda se terl aakiɔa ɔ baag taadn jeege tun ing gɔtn ese ɔ: «Gaabm ese kic bo metn naade!»⁷⁰ Gaɔ Pier terl naaj daala. Ter ɔkɔ sum bo, jee ing gɔtn ese deekin daala ɔ: «Deer deer, naai se metn naade, taa naai kic bo kɔd Galile.»⁷¹ Num Pier baag naam

taarin ɔ: «Bere, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔ: gaabm se maam m'jeelin eyo ɔ ken m'taadga taar-kɔɔɔ kic bo ɔ Raa am naama.»⁷² Gaɔ gɔtn se sum bo kɔɔɔɔ ɔɔɔɔ gen k-dige ɔ Pier naar saap do taar ken Isa taadino ɔ: «Kɔ kɔɔɔɔ kɔɔɔ dɔɔ di se, naai am baatn dɔɔ mɔɔ.» Gɔtn se naan saap do taar ken se, naar teeco ɔ baag keeme.

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71,
23.1-5; Jn 18.28-38)

15 Tanɔɔɔɔ nɔɔɔɔ se, *magal jee tedn serke Raage tu, ute magal taa bee Yaudge ɔ jee jeel taadn tɔkɔ metn Ko Taar Raage, naade se bo magal Yaudgen *jee kaakɔ metn taarge, naade paac tus taad dɔk taarde kalaɔ. Ken naade taarde ted kalaɔ se, gɔtn se ɔ k'j'ɔk k'dɔk Isa ɔ ɔk baa edin Pilat ki. ² Ken naade aan se, Pilat tond metn Isa ɔ: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin ɔ: «Yee aan gɔɔ ken naai 'deekin se.»³ Magal jee tedn serke Raage tu se tɔlin taarge dena don ki taa aɔ kɔkɔ mindina. ⁴ Ter Pilat tond metin daala ɔ: «Naai 'terlden ey la? Naai 'booy ey la taar naade tɔli doi ki taa ai kɔkɔ mindi se?»⁵ Num gaɔ Isa terlin te taar dim eyo. Ken Pilat aakiɔ se, ɔkin taad eyo.

Isa j'utinga

(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25;
Jn 18.28-40, 19.1-16)

⁶ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak bo, jeege se baado tond metn Pilat ɔ j'ɔɔɔ j'ɔlden debm dangay kalaɔ ken naade jenga ro ki. ⁷ Naan ken se, gaaba kalaɔ bini debm dangay k'danin Barabas, j'ɔkin dangay ki te sawarge. Kaad ken jeege teec sawar se, naade tɔɔlga deba. ⁸ Gaɔ bii ken se sum bo, jeege dɔɔɔ ook ɔ Pilat ɔ tond met-

⁶⁹14:68 Taara se maakɔ kitapge tun metinge se gɔɔɔ.

in̄ ð afe kōōdn debde kalañ aan gōō ken naaṅ ṅ'lee ṅ'tēda. ⁹ Pilat terlden ð: «'Jeki m'asen kōōdn kōl Gaar Yaudge se la?» ¹⁰ Taa Pilat se jeele, ken *magal jee tēdn serke Raage tu jaay ðk baano ute Isa se, naade tēd tēd maak-kilimi bo roṅ ki. ¹¹ Anum magal jee tēdn serke Raage tu ðl metn jee denge ð k'tōnd metn Pilat num, taa j'aden kōōdn kōl Barabasi. ¹² ð jeege se, Pilat tōnd metde daala ð: «Num gaabm naase 'danjinki Gaar Yaudge se, m'an tēdn m'wō dī?» ¹³ Gōtn se, ter jeege dōōb ðy caa ð: «Naaṅ se, 'tup 'tōlin ro kaag ki!» ¹⁴ Pilat terlden ð: «Naaṅ tap bo tujga dī?» Num gañ jeege se ðy dōōk taara ðṅ eyo ð: «Naaṅ se, 'tup 'tōlin ro kaag ki!» ¹⁵ Pilat je raapm maakj jee denge se, ðl k'baa k'j'wōd j'ōlden Barabas. Gañ gen Isa se, naaṅ ðl k'j'ōndin̄ ute mēēje ð ðk ðlin̄ asgarge tu taa j'an̄ baa tupm tōl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

¹⁶ Asgarge ðk baan te Isa daan bōōr bee ken maak ki ð bee se gen magal taa naaṅ gōtn ese. Gōtn se naade dājo dōōl asgarge paac. ¹⁷ Naade uun uusin̄ kal gaaringe aac boñ ð ðj dāapo jekē^{§§} gen kōrōndō, baado ðndin̄ doṅ ki. ¹⁸ Naade baagin̄ tēdn tōōse ð: «Tōōse naai ki, Gaar Yaudge!» ¹⁹ Gañ gōtn se, naade tōndin̄ doṅ ki te kaagj tec naala, tupin̄ booro roṅ ki, baado terge ð no naanin̄ ki. ²⁰ Ken naade tooyin̄ koogo metin̄ ki aas se, kal aac boñ se naade ðōdin̄ naatn ð tuusin̄ kal naange gōtin̄ ki jaay ðk baansin̄ naata, taa j'an̄ baa tupm tōl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)

²¹ Gōtn se, gaaba kalañ k'danjin̄ Simon kōd Siren. Naaṅ se bubm Alekzander te gen Rupus. Naaṅ iino naatn ð deel deel te doobm se. Asgarge ðkin̄ taa tōōgō gen kuun kaagj j'an̄ tupm Isa ro ki se. ²² Naade ðk baan te Isa gōt ken k'danjin̄ *Golgota*; Golgota se je deekj ð: gōtn kaadn do deba*. ²³ Naade ēdin̄ tōtn koo-jin̄ bin̄ deep te dawa k'danjin̄ mir, gañ Isa baate kaaye. ²⁴ Gōtn se, naade tupin̄ ro kaag ki ð uun dāarin̄ raan ð kalinge se, asgarge tēdin̄ salatia jaay bo nigina ð debm oocinga bo uunu uunu. ²⁵ Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn mēs ki. ²⁶ Naade tupin̄ aas se, raan̄ ðlin̄ kaam doṅ ki metn taar ken naade ansin̄ tōōl, naade raan̄ ð: Kese bo Gaar Yaudge. ²⁷ Naade iin̄ tup jee boogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalañ k'j'uun k'dāarin̄ do ji daamin̄ ki ð deb kalañ k'j'uun k'dāarin̄ do ji jeelin̄ ki. ²⁸ [†]

²⁹ Jee deel deel gōtn se jaay dāar aakin̄ se, naade siik dode ð naajin̄ ð: «Waya! Naai bo debm ð 'tōōkj *Bee Raa ð an̄ kiin̄ kuuy daan biige tun mōtō se, ³⁰ aaj roi mala; 'bōōy do kaag ki se naata!» ³¹ *Magalgen jee tēdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tōōkj metn Ko Taar Raage se kici, taad te naapa ð tooyin̄ koogo metin̄ ki ð: «Jee kuuy se, naaṅ aajdenoga num, ðṅ aasin̄ gen kaajn̄ ro naaṅ mal eyo. ³² Naaṅ *al-Masi ken Gaar *Israelge dey se, ṅ'bōōyō naatn bōrse ro kaag ki ð ken naaje jaay j'aakinga naaṅ bōōyoga num, j'kaal maakje doṅ ki.» Jee booggen k'tup k'tōōlde do kaagge tun cēsēn Isa ki se kic bo naajina.

§§15:17 Jekē se laatin̄ gaaringe.

*15:22 Golgota se kōsn̄ baata ð ken aakin̄ num tec aan gōō kaadn do deba.

†15:28 Kitap gen mētinge ziidn̄ naaṅ se: Taa naaṅ se bo, taar ken Raa taadn maakj Kitap ki se aanga te doobina ken taadn ð: «Naaṅ se, j'aakin̄ aan gōō debm kusina daan jee kusinge tu.» Aak Eza 53.12 ð Luk 22.37 kici.

Isa ooyga

³³ Ken kaadfa jaay aas katar tir se, do naan̄a te magaliñ se gɔɔ baa tɛd ilim dib bini aan katar do teger ki. ³⁴ Aan katar do teger ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔñ ute taar naan̄ina ɔɔ: «*Eloyi, Eloyi, lema sabaktani?*» Taar se je deekɔ ɔɔ: *Raama, Raama, naai 'resum gen di?*[‡]

³⁵ Maakɔ jeege tun daar gɔtn ese se ken booyiñ naan̄ taad bin se, jee metinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan̄ darj ɔɔ *Eli!» ³⁶ Gɔtn se deb kalañ aan̄ baa uuno naka kalañ ken uun maane, ɔlin̄ maakɔ tɔtn koojɔñ bin̄ ken mooyo jaay, uun ɔlin̄ taa gard ki ɔɔ uun ɔlin̄ taar Isa ki taa ɔ'suubu. Ter deek ɔɔ: «Ɔn̄ki jaay ɔɔm j'aakiñki, ken Eli jaay utu ade baa an̄ booyiñ naatn ro kaag ki se num.» ³⁷ Gɔtn se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔñ ɔɔ kon̄ teece.

³⁸ Naan̄ ken se, kal deer k'gaan̄ maakɔ *Bee Raa se, nɛɛpo raan̄ bini aan̄ naan̄ ki tak. ³⁹ Bubm asgarge kalañ ken daar kaadn̄ Isa ki se, jaay booy Isa ɔɔd ɔɔy ɔɔ kaakɔ naan̄ aak kooyiñ se, deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!» ⁴⁰ Gɔtn se mendge daar ɔkɔ ɔɔ aakiña. Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jakɔ baata te gen Yoze ɔɔ ute menda ron̄ Salome. ⁴¹ Ken Isa utu Galile ki se, naade leedɔ te naan̄a ɔɔ tɛdiño naaba. Gɔtn se mendgen kuuy kic dena baado te naan̄a Jeruzalem ki tele.

Isa j'ɔlin̄ baadn̄

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Bii ken se bo, Yaudge daap daap rode gen *bii sebitn̄ ken 'baagn̄ teger ken gɔɔ ɔkga jin̄ se. Ken kaadn̄ teger jaay aan̄ se, ⁴³ gaaba kalañ bini kɔd Arimate ron̄ Yusup baado. Maakɔ magal Yaudge tun jee lee kaakɔ metn̄ taarge se, naan̄ kic bo debm k'jeel jeel gɔtiña. Ɔɔ naan̄

kic inḡ aak kaak kaam *maakɔ Gaar Raa ken utu 'kaan se. Naan̄ aay kaamiñ baa end ɔɔ Pilat ɔɔ tɔnd metiña taa an̄ kon̄ ro Isa se naan̄ an̄ baa kɔl maakɔ baad ki. ⁴⁴ Ken Pilat jaay booy j'ɔɔ Isa ooyga se, ɔkiñ taad eyo. Naan̄ ɔl k'daño bubm asgarge tɔnd metiñ ɔɔ: «Isa ooy se daan̄ in̄ ɔkga la?» ⁴⁵ Ken bubm asgarge jaay deekiñ ɔɔ: «Yee» naan̄ ken se jaay Pilat ɔɔ Yusup baa ɔɔd ro Isa. ⁴⁶ Num Yusup iin̄ dugo kal duubu, booyo ro Isa naatn ro kaag ki ɔɔ teeliñ te kal se, uun ɔlin̄ maakɔ baad ken j'ɔɔ ko bo j'ud̄ k'daap̄ in̄a ɔɔ dircil aaliñ ko taar ki. ⁴⁷ Mari ken iino Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gɔtn j'ɔl j'aalsiña.

Isa duroga daan̄ yoge tu

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)

16 Ken *bii sebit jaay deel se, Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakɔ oot nijimi gen baa kɔtn ro Isa ki aan̄ gɔɔ ken Yaudge lee tɛda. ²⁻³ Num bii dumas¹ ki tanɔɔriñ nɔɔriñ, naade iin̄ baa baa taa baad ken j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa ɔɔ: «Nan̄a jaay ajeki dircil ko taa baad ki se?» Ken naade jaay aan̄ taa baad ki se, kaada utu ooko kooko. ⁴ Ken naade jaay uun kaamde aak se, ko taa baad ki se nam dircilinga, ey num, ko se magal bee eyo. ⁵ Ken naade aan̄ se, end maakɔ baad ki. Kaam do ji daamde ki se, aak goon kɔdɔ inḡ ute kalin̄ raap raapo. Ken naade aakiñ se, darlɔ ɔɔ nirlde teece. ⁶ Gan̄ goon kɔdɔ se taadfen ɔɔ: «Ɔnten 'beerki! Naase se 'jeki je Isan̄ kɔd Nazaretn̄ ken k'tup k'tɔlin̄ ro kaag ki se; naan̄ se duroga daan̄ yoge tu; gɔtn̄ ara se, naan̄ gɔɔ. Aakki tu, kese bo gɔtn̄ ken j'ɔl j'aalsiña. ⁷ Bin num, 'baa 'taadki Pier ki te jee metn̄ Isa ken kuuy se ɔki: naan̄ se ɔndsenga naana, asen̄ baa booy taa naan̄

[‡]15:34 Aak KKR 22.2.

¹16:2-3 Maakɔ suuk kalañ ki se bii dumas se bo biin̄ baag deet deet.

Galile ki. Gōtn naane se ɓo, naase anki 'ɓaa kaaka, aan gɔɔ ken naan taadseno.»
⁸Naade teec aan ɔn taa ɓaada taa naade se nirlde teecga ɔɔ rode kic ɓo ɔk marga jeg jeg. Ken ɓeere ɔkde se, taar ɗim kic ɓo naade ɔn taad nam ki eyo.

Isa teec naan jeenge tu

(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

§⁹Isa duro daan yoge tu se ɓii dumas ki tanɔɔrin ɔɔɔrin. Deet deet se naan teec naan Mari ken iino Magdala ki, naan ɓo ken Isa tuurin sitange cili ron ki.
¹⁰Mend se ɓaa taad jeege tun tingo te Isa ɔɔ ken naan ɔnde se, naade maakn kol do ki ɔɔ ing eem keeme. ¹¹Ken naade jaay booy taar naan taadɗen ɔɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔɔ naan mala aakinoga ute kaamin se, gan jee se baate tookn taarina.

¹²Ken nakgen se jaay deel se, jee metin ken dio ɓaa ɓaa ɓee naata. Ken naade jaay ɓaa ɓaa doob ki se, Isa teec naade ki ute ro kuuy. ¹³Jee se terl ɓaado taad jeedege tun kuuy ɔɔ jee se kic ɓo naade baate tookn taarde.

¹⁴Ter Isa ɓaado teec naan jee metin ken sik-kaar-kalan, kaad ken naade

ing ɔɔ kɔɔɔ. Gōtn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki ɔɔ taa do-mɔngden ken ɔlde naade baate tookn taar jeegen ɓaado taadɗen ɔɔ naan duroga ɔɔ naade aakinga te kaamde se.
¹⁵Naan taadɗen ɔɔ: «'Baaki do naan ki paac ɔɔ 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac. ¹⁶Debm took aalga maakin se j'an *batizi ɔɔ naan kon kaaja, num debm baate tookn kaal maakin le ɓɔɔ utu kon don ki.» ¹⁷⁻¹⁸'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kon tuur sitange te roma ɔɔ naade kon taadn taar naangen kuuy. Naade ɔkon wɔɔjge te jide ɔɔ ken aayga kaagn ɔɔɔ kic ɓo, ade kon tedn ɗim eyo. Naade tond jidege do jee kɔɔnge tu ɔɔ jee kɔɔnge 'kon lapia. Kese ɓo nakn-kɔɔngen naade tɔda.

Isa ɔk terl gōtn *Raa ki

¹⁹Ken Meljege Isa jaay taad nan taarin se, Raa uun ɓaansin maakn raa ki ɔɔ naan ing do ji daamin ki. ²⁰ɔɔ jee metin ki se ɓaa gɔɔɔ ɓaa se paac taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ɔɔ Melje Isa noogde maakn naabde ki, naade tedga nakgen deel doa taa jeege jeele taar naade taad se, taar met ki.]

§16:8 Taar naan ki se (kon 16.9-20) maakn kitapge tun metinge se taar se gɔɔɔ.

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen

Luk

**Kupm metn taar taadjeki
doobm gen dooy Labar Jigan
gen Isa al-Masi gen Luk**

Luk ken raan Labar Jigan ese se, naan bo debm ken raan kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se kici. Maakn kitap ken deet deet ken naan raanjo se, naan raan medin Teopil ki do ute doobm Teopil se naan taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo do naade taad taar Grek. Naan taad tookden metn taar nakgen naade jeel ok metin eyo ute king Yaudge. Bin bo jeegen Yaudge ey goto baa se paac se 'jeele Isa se naan bo Mel Kaajde. Maakn raanjin ki se, nakn ken naan onjin jiga cir paac se, metn taar ken Isa dooy jeege ute kingina naan do: Raa olo goonin Isa al-Masi se taa kaajn jeegen ken tookin taarina. Jee ken jeege aalde maak ki ey se, Isa okden doo aan goo: jee kusinge, gaan seemge, jee daayge, jee koonge do mertge. Jee al-Masigen Luk raanden taar ara ese se, jee metinge jee maalge. Taa naan se bo naan raande metn taarge dena ken Isa taad taa maala, aan goo metn taar ken j'oonin maakn kon 12.16-21 do kon 16. Taa naan se bo, Luk taad jee al-Masige tu do maalde se k'tedn naabm Raa do k'noogn jeege. Maakn kitapin ki se Luk taad do: Isa se naan bo Mele.

**Metn Taar Jigan gen
Isa *al-Masi ken Luk raanjo**

(Mk 1.1; NJKN 1.1-3)

1 Teopil, jeege dena raanoga metn taar nakgen deel daanjege tu se. ²Jee-gen baado taadjeki metn taar nakgen deel ese se do naade se bo jee saadgen metn-jiki aako ute kaamde, forse naade se bo ken tedga jee lee wook taar *Raa se.

³Taa naan se bo, Jaamus, gotn nakn se jaay uuno metin sum se, maam m'tuuro metin tak tak jaay bo maakin toolumi do m'je m'aisin raan te doobina. ⁴Bin bo do nakge tun k'taadio metin se, naai 'jeele kese bo taar met ki.

***Kodn Raa baado taad
taar koojn Jan-Batist**

⁵Kaad ken *Erod ingo gaar taa naan Jude se, gaaba kalan, *debm tedn serke Raa ki k'danin Zakari. Naan se metn jee Abiage do mending se rona Elizabet; naan kic metjil gen *Aarunge. ⁶Naaden di se paac jee bee naan Raa ki, naade ing do *Ko Taar ken Raa edo *Musa ki do nakgen ken Raa do k'ted se, naade paac tedin te doobina. ⁷Gan naade se ok gaange eyo, taa mending Elizabet se mendkarta do naade di se le paac goolga.

⁸Bii kalan se, aan kaabm Zakari ki ute jeenge gen baa tedn *serke maakn *Bee Raa ki. ⁹Aan goo jee tedn serkgen naan Raage tu ken lee ted do dokin se, ken kaadin jaay aanga num, naade beer do deb kalan te salatia gen baa kend bee Meljege tu Raa ki do taa 'baa toon nakn oot nijim naanin ki. ¹⁰Kaad ken jaay Zakari end maakn Bee Raa ki gen toon nakn oot nijim se, jee den se ing naatn eem keem Raa. ¹¹Gon se, kodn Meljege Raa teec naan Zakari ki do naan daar do ji daam ki gon ken k'lee k'toon nakn oot nijim se. ¹²Ken Zakari jaay aakin se, nirlin tece do beere okina. ¹³Gan kodn Raa deekin do: «On te 'beere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mendi Elizabet se utu ai koojn goon gaaba do naai an kond ron Jan. ¹⁴Goon se ai tedi naai maaki ute raapm den aak eyo do bii koojin ki se, jeege dena maakde utu 'raapm kici. ¹⁵Taa naan se utu 'tedn debm magala naan Meljege tu. Ton koojn bin ute ton te cormin se, naan 'kaay eyo. Num ken naan utu maakn kon ki sum bo, Raa utu an doocin te *Nirl Salal. ¹⁶Naan an

tɔɔdn ɓaa ute gaan *Israelge dena naan Melde Raa ki. ¹⁷Ɖɔ naan̄ utu 'lee naan Raa ki ute tɔɔɗɗ *Eli ɔɔ ute Nirl Raa ken ɓɔɔyo don̄ ki se, taa naan̄ 'tedn bubge ute gaange se 'kɔkɗ taasa ute naapa, ɔɔ jee-gen ken baate tookɗ taar Raa se le, naan̄ aden̄ terl maakde 'tedn jee ken ted̄ nakge ute doobina. Bin jaay ɓo, naan̄ 'tedn jeege se 'daap rod̄e gen ɓooy Melde.»

¹⁸ Zakari deek kɔdn̄ Raa ki ɔɔ: «Naan̄ se maam m'an̄ m'jeelin̄ m'ɔɔ dio? Taa maam le m'gɔɔlga ɔɔ mendum kic le gɔɔlga gɔɔɓ.» ¹⁹ Gɔtn̄ se kɔdn̄ Raa terlin̄ ɔɔ: «Maam ɓo m'Gabriel ken m'daar naan Raa ki gen tedn̄ naabina. Naan̄ ɓo ɔlumo taa m'taadn̄ te naai ɔɔ m'ai taadn̄ labar jigan ese se. ²⁰ 'Booyo! Aan̄ gɔɔ naai uun te taarum ey se, naan̄ ki se, naai 'booyo, naɓo 'kɔɗ taadn̄ taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan̄ doobin̄ ki.»

²¹ Kaad̄ ken se jee den se inḡ aak kaam-in̄a ɔɔ nakɗ se deel dode ken Zakari end maakɗ Bee Raa ki jaay teeco yɔkɔd̄ ey se. ²² Ken naan̄ teeco sum se, naan̄ ɔɗ taad̄ taar eyo. Naan̄ ken se, jee den se saap jeelga ɔɔ Zakari aakoga ne dim̄ maakɗ Bee Raa ki. Ken naan̄ jaay teeco se, naan̄ taad̄ te jina, ɔɗ taad̄ga ute taarin̄ ey sum. ²³ Ken ɓii tedn̄ naabin̄ jaay aas se, Zakari ɔk terl ɓaa been̄ ki.

²⁴ Ken nakgen se jaay deel se, mend-in̄ Elizabet ted̄ mendkaama. Ken Elizabet jaay uun maaka sum se, maakɗ laap ken mii se, naan̄ ɔy ron̄ maak ki ɔɔ taad̄ te maakin̄ ɔɔ: ²⁵ «Kese ɓo bee ken Melum tedum maam ki ɔɔ sɔkɔnum se, naan̄ ɔɔdumsinga naatn̄ naan̄ jeege tu.»

***Kɔdn̄ Raa taad̄ metn̄ taar koojn̄ Isa**

(Mt 1.18-23)

²⁶ Ken Elizabet jaay uun maaka ɔɔ ɔk laapa mece se, ter Raa ɔlo kɔdin̄ Gabriel daala taa naan̄ Galile ki, maakɗ geger ken k'dan̄in̄ Nazaret, ²⁷ gɔtn̄ goon mend ki. Ɖɔ goon mend se jeel te gaab eyo. Naan̄ se ron̄ Mari, gaabm̄ keesiñ se ron̄

Yusup ɔɔ Yusup se, naan̄ metjil *Daud. ²⁸ *Kɔdn̄ Raa end ɔɗin̄ been̄ ki ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Tɔɔse Mari, naai se ɔɗ maaki raapm̄ sakan̄. Taa Meljege Raa se naan̄ ted̄iga bee ɔɔ naan̄ utu te naai.» ²⁹ Ken Mari jaay ɓooy taar ese se, taar se deel don̄a ɔɔ naan̄ taad̄ te maakin̄ ɔɔ: «Kese ɓo tedn̄ tɔɔsn̄ ɔɔ dio bini?» ³⁰ Kɔdn̄ Raa terlin̄ ɔɔ: «Mari, ɔnte gen beere, taa naai se ɔɗga bee naan Raa ki! ³¹ 'Booyo. Naai utu 'tedn̄ mendkaama utu 'koojn̄ goon gaaba ɔɔ goon se an̄ kond̄ ron̄ Isa. ³² Naan̄ utu 'tedn̄ magala naan Raa ki ɔɔ j'an̄ dan̄in̄ Goon Raa Taaro. Meljege Raa utu an̄ kedn̄ gaar bugin̄ Daud. ³³ Naan̄ 'kɔsn̄ gaara gen daayum do gaan *Israelge tu ɔɔ gaar naan̄ se 'kɔɗ nan̄ eyo.» ³⁴ Mari tɔnd̄ metn̄ kɔdn̄ Raa ɔɔ: «Nakɗ se tap ɓo 'tedn̄ ɔɔ dio? Maam le m'jeel te gaab ey ɓortɔ.» ³⁵ Kɔdn̄ Raa terlin̄ ɔɔ: «*Nirl Salal utu ade ɓɔɔy doi ki, ɔɔ tɔɔɗɗ Raa Taaro se utu ai deebm̄ ute Nirlin̄ bat. Taa naan̄ se ɓo, goon naai an̄ kooj se 'tedn̄ goon *salal ɔɔ naan̄ se j'an̄ dan̄in̄ Goon Raa. ³⁶ 'Booyo: taasi Elizabet ken mendkarta se kic ɓo do gɔɔlin̄ ki se, ted̄ga mendkaama ɓorse ɔkga laapa mece. ³⁷ Bere, ne dim̄ jaay ɔɔn̄ Raa ki se, gɔɔɔ.» ³⁸ Gɔtn̄ se Mari deek ɔɔ: «Maam se m'ɓul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. Ɖn̄ 'tedn̄ aan̄ gɔɔ ken naai 'taadum ro ki se.»

Ɖɔ gɔtn̄ se kɔdn̄ Raa iin̄ ɔɗina.

Mari ɓaa kaakɗ Elizabet

(1Sam 2.1-10; KKR 113)

³⁹ Naan̄ ken se, Mari naar ook ɓaa maakɗ koge tun taa naan̄ Jude ki maakɗ geger ki kalaɗ bini. ⁴⁰ Naan̄ ɓaa end bee Zakari ki ɔɔ ted̄ tɔɔse mendin̄ Elizabet ki. ⁴¹ Ken Elizabet jaay ɓooy tedn̄ tɔɔsn̄ Mari se, goon maakin̄ ki kic ɓo baag tɔɔbm̄ ron̄a ɔɔ *Nirl Salal se dooc maakɗ kon̄ Elizabet. ⁴² Gɔtn̄ se naan̄ ɔɔd̄ ɔɔy makɔn̄ ɔɔ deek Mari ki ɔɔ:

«Maakɗ mendge tu se, naai sum ɓo ken Raa ted̄iga bee cir paac

ɔɔ goon ken maaki ki se kic ɓo, Raa tediŋga beɛŋa!

⁴³ Maam ara ɓo m'naŋa kaca jaay ɓo ko Meluma baado baa gɔtum ki taa am kaak se!

⁴⁴ «'Booyo: ken jaay maam booy tediŋ tɔɔn naai sum se, goon maakum ki kic ɓo maakiŋ baa raapo ɔɔ baag tɔɔbm maakum ki. ⁴⁵ Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar ken Meljege taadi se, taa nakɗ naaŋ taadi se utu 'kaan doobiŋ ki.»

Mari tɔɔm Raa ute kaa

⁴⁶ Gɔtn se Mari deek ɔɔ:

«Maam se *m'nook Melum Raa ute maakum paac.

⁴⁷ Maakum dooc te maak-raapo do Raa ki; naaŋ se Mel Kaajuma.

⁴⁸ Maam m'buliŋ ken jeege aalum maak ey se, naaŋ saapga dom ki.

Deere, naan ki se, kengen j'utu j'adeŋa tooj paac se,

utu am daŋum mend maak-raapo.

⁴⁹ Taa Raa Sidburku se tediŋga nakgen beɛ den aak eyo

ɔɔ ro naaŋ se, ro ken *salal.

⁵⁰ Daayum naaŋ tedi beɛŋa do jeege tun beeriŋ.

⁵¹ Raa se taadga tɔɔgiŋa

ɔɔ jee ken magal rode se, naaŋ wɔɔkdenga.

⁵² Gaariŋgen tɔɔgɗ k'jeel jeel gɔtde se, naaŋ tuurdege naatn maakɗ gaardege tu.

Num gaŋ jee ɔɔp rode baat se, naaŋ uundega rode raan.

⁵³ Jee ɓo tɔɔlde se, naaŋ eɗdenga kɔɔ ute maraadde

ɔɔ jee maalge se le, naaŋ tuurdege te jide sik.

⁵⁴ Raa se naaŋ diriŋ te gen tediŋ beɛŋ jeenge tu eyo

«ɔɔ naaŋ baadoga noogɗ jee tediŋ naabiŋ-gen gaan *Israeŋge.

⁵⁵ Kese ɓo nakɗ ken naaŋ taado bubjege tu

ɔɔ utu 'tediŋ *Abraam ki ute metjiliŋ ki gen daayum daayum se.»

⁵⁶ Ter gɔtn se, Mari tiŋg te Elizabet se baa baa nakɗ laapa mɔto jaay, ɔk terl baa beɛŋ ki.

Bii koojɗ Jan-Batist

⁵⁷ Bii ken Elizabet an kooj jaay aan se, naaŋ ooj goon gaaba. ⁵⁸ Ken jee do daambooginge ute taasinge jaay booy beɛ ken Raa tediŋ se, naade tedi maak-raapo ute naaŋa.

⁵⁹ Ken ooj jaay ɔk bii marta se, naade uun baano ute goono taa j'an *kojɗ pɔndɔ. Gɔtn se jeege ɔɔ goono se j'an daŋiŋ ute ro bubɗ Zakari. ⁶⁰ Gɔtn se koŋa eɗp taariŋa ɔɔ taaddeŋ ɔɔ: «Bin eyo! Goono se j'an daŋiŋ Jan.» ⁶¹ Naade terliŋ ɔɔ: «Taa beese ki se nam roŋa bin se, bere, gɔɔ.» ⁶² ɔɔ naade tɔnd metn bubɗa ute jide, taa ŋ'aden taada goono se tap ɓo naaŋ je j'an daŋiŋ naŋa? ⁶³ Bubɗ taaddeŋ ute jiŋa ɔɔ k'baano ute kaaga paak paaka**. Naaŋ raan ro ki ɔɔ: goono se roŋ Jan. Jeegeŋ paacɗ iŋg gɔtn ese jaay aak nakɗ se tap ɓo ɔkdeŋ taad eyo. ⁶⁴ Gaŋ gɔtn se sum ɓo, Zakari, Raa eɗpiŋ taariŋa baag taadn taara ɔɔ naaŋ tɔɔm Raa. ⁶⁵ Jee do daamboogdege jaay booy se, beere baa ɔkde ɔɔ jeegeŋ iŋg maakɗ koge tun ken taa naaŋ Jude ki paac se, naade lee ɔɔs maana do nakge tun deel se. ⁶⁶ Jeegeŋ paacɗ booy metn taar nakgen ese se, taar se naade ɔkiŋ maakde ki ɔɔ naade taad ute naapa ɔɔ: «Goon se tap ɓo 'tediŋ goon ɔɔ di?» Anum goon se, deere, Raa utu te naaŋa.

**1:63 Kaagɗ paak paaka se nakɗ raan ro ki aan gɔɔ gen paakarmajige.

Zakari tóom Raa

⁶⁷ Gótn se, Zakari bubm Jan se, maakin dooc ute *Nirl Salal ð Nirl Salal se ðlín taad ðð:

⁶⁸ «K'tóomki Meljege, naan ðo Raa gen gaan *Israelge, taa naan baadoga kaakñ jeenge ð dugdenga dode.

⁶⁹ Maakñ bee gen bulín Gaar *Daud se, naan edjekiga Debm Kaajñ tóogð.

⁷⁰ Kese ðo taar ken jeegen *salal ken taad taar teeco taar Raa ki taado do ðókin jeege tu se.

⁷¹ Naan taadjekiga ð naan utu ajeki kóðñ dojege maakñ ji jee taamooyjege tu

ð ji jeege tun paacñ jejeke eyo.

⁷² Taa naan tefga bæ do bubjege tu ð naan se saapga do *ðóok ken salal ken naan ðóoko ute naade se,

⁷³ aan góð ken naan naamo taariña bubjege tu *Abraam ki.

⁷⁴ Ken naan jaay ðadjekiga dojege ji jee taamooyjege tu se,

naan utu ajeki tedñ bæ ð naajege j'an'ki keem kic ðo j'an'ki beer eyo,

⁷⁵ ð daayum naanin ki se j'aki tedñ jee salal,

j'aki kókn taarin ðóð ð j'aki tedñ nakge ute doobina.

⁷⁶ Anum, naai goonum se,

j'utu jaay daji debm ken taad taar teeco taar Raa ken Taaro.

Taa naai se utu 'lee naan Meli Raa ki taa an daapm doobina,

⁷⁷ ð naai 'tedñ jeenge 'jeele, Raa se debm tóol *kusinde

ð naan ðo debm aden kefn kaaja.

⁷⁸ Taa Raa naajege se, naan debm bæ den aak eyo.

Taa bæ naan se ðo, naan utu ajekiro kól gótn wóðr

taa ajeki wóðr góto aan góð bóðr kaadñ utu ooko kook se.

⁷⁹ Naan utu wóðr jeegen ing maakñ got ken ððð

ð jee ken ing taa yo ki,

taa naan ajeki tóðñ te doobm ken j'an'ki kón lapi.»

[Gótn se Zakari taad nan taarin bini^{††}.]

⁸⁰ Goono se teepe ð metek baa te naanina. Naan baa ing do kóð-baar ki ð ting bini aan ðii ken naan baag tedñ naabin naan gaan *Israelge tu.

Kaadñ koojn Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

2 Kaad ken se, Gaar magal ing *Róm ki ken k'danin Sezar Ogust se, ðo ð jee taa naanin ki paac se j'aden 'baa mede.

² Medñ deet deet bin se baag kaad ken Kirinius ðo magal jee taa naan Siri ki.

³ Jeege paac, naja naja kic ðo iin baa maakñ naanin ki taa j'an baa mede.

⁴ Taa naan se ðo Yusup iino maakñ geger ken Nazaret ken taa naan Galile ki, naan kic

ook baa maakñ geger ken Betleem ken taa naan Jude ki. Betleem se, gótn j'oo-jñ Gaar *Daud. Ken ðlín Yusup jaay baa

naane se, taa naan kic iino metjil Daud ki ð teeco kaagñ bee naan ki.

⁵ Naan baa ute mend keesin Mari mendkaama maakñ magalga magala taa j'an baa mede.

⁶ Ken naade aan Betleem ki se, kaad ken naade ting naane se ðo, ðii ken Mari an kooj se, aasa.

⁷ Gótn se Mari ooj goon paragin gaaba. Naan teelin ute kala ð uun aalin maakñ kólay ki taa naade ð

te got eyo maakñ bee toodñ mertge tu se.

*Kóðñ Raage baado ð jee gaam baatge

⁸ Maakñ taa naan gótn ese se naatn cees ki cees ki se, jee gaam baatge ting lee gaam baatdege wóðr. ⁹ Gótn se sum

^{††}1:79 Taargen ara se maakñ Kitap ki eyo.

bo kɔdn Raa naar teec naande ki, ɔ Meljege *Raa tedden gɔtɔ wɔɔr kelen ɔ naade nirlde teece. ¹⁰Num kɔdn Raa se deekden ɔ: «Ŋnten 'beerki! 'Booyki: maam baanseno ute Labar Jiga ken utu 'raapm maakɲ jeege paac den bee eyo. ¹¹Taa nɔɔr jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maakɲ geger gen Gaar *Daud ki. Naan bo *al-Masi ken Raa taado metn taariɲ do dɔkiɲa. Naan se bo, Meljege. ¹²Ken naase jaay baa aankiga se, naase aki kɔɲ goon k'taace se k'teelinga teel ute kala ɔ j'aalinga tood tood maakɲ kɔlay ki. Kese bo nakɲ ken naase anki kaakɲ jeel ro ki.» ¹³Gɔt ken se sum bo kɔdn Raagen kuuy dɔɔɔɔ naar baado ɔɲ debde se ɔ baag tɔɔm Raa tele ute kaa ɔ:

¹⁴ «*K'nookki Raa ken ing raan maakɲ raa ki.

Naan bo debm ed tɔɔse jeege tun do naan ki ken naan jede.»

¹⁵Ken kɔdn Raage jaay iin ɔɲde ɔ ɔk terl baa maakɲ raa ki se, gɔtn se jee gaam baatge baag taadn ute naapa ɔ: «K'baaki bɔrse Betleem ki j'aki baa kaakɲ nakɲ ken ted jaay Meljege taadjekiro metin se.» ¹⁶Gɔtn se naade naar iin baa. Ken naade aan se ɔɲ Mari, Yusup ɔ goon k'taace tood tood maakɲ kɔlay ki. ¹⁷Ken naade jaay aakiɲ se, naade baag kɔɔsn maanin jeege tu taar ken kɔdn Raa taaddeno ro goon ki se. ¹⁸ɔ jee paacɲ ken booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se ɔkden taad eyo. ¹⁹Garɲ Mari se, taargen deel paac se, naan ɔkin maakin ki tak ɔ ting saap do ki. ²⁰Gɔtn se jee gaam baatge ɔk terl uun doobm baatdege. Ken naade baa baa se, nook Raa ɔ tɔɔmin ute kaa taa nakgen naade aako ɔ booyo se, taa nakgen se paac, naade baa ɔɲin te doobina aan gɔɔ ken kɔdn Raa taaddeno se.

²¹Ken goono k'j'oojin jaay ɔk bii marta se, kese bo bii ken j'ɔjin pɔndɔ. Goono se j'ɔndin roɲ Isa, ro se bo ken kɔdn Raa taaddesin kaad ken kɔɲa utu aam te ey bɔrtɔ.

Isa j'uun k'baansin maakɲ *Bee Raa ki

²²Ken nakgen se jaay deel paac se, kaadin aas se naade baado maakɲ geger ken Jeruzalem ki end maakɲ Bee Raa ki gen tugɲ daapm rofe. Naade tedin aan gɔɔ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno. ɔ kaad ken se bo naade uun baano ute goono baado taadin naan Meljege tu Raa ki kici. ²³Taa maakɲ Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'raanga raan j'ɔ: *Gaan paragen gaabge paac se, j'edin Meljege tu Raa ki.* ²⁴Taa naan se ter Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taad ɔ gen tedn *serke Raa ki se j'ano baa ute: *deerge dio ey le napar gaan deergen kuuy dio.* [¶]

Simeon tɔɔm Raa taa Isa

²⁵Anum maakɲ Jeruzalem ki se, gaaba kalaɲ roɲ Simeon. Naan se debm daan ki ɔ ɔk doobm Raa ɔɔɔɔ. Naan ing aak kaam debm ken utu 'kaajɲ gaan *Israelge ɔ *Nirl Salal utu te naana. ²⁶Nirl Salal taadinoga taada ɔ: «Naai se 'kooy eyo 'ting bini utu 'kaakɲ ute kaami *al-Masi ken Meljege Raa utu ɔɲo kɔl se jaayo.» ²⁷Nirl Salal ɔl Simeon iin baa maakɲ *Bee Raa ki ɔ kaad ken se bo bubm Isa ute kɔɲa baansino naan Raa ki gen tedn nakɲ ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔ k'ted se. ²⁸Gɔtn se Simeon uun Isa jin ki ɔ tɔɔm Raa deek ɔ: ²⁹«Bɔrse Meluma, taar naai 'taadum se aanga doobin ki, ɔɲ buli se 'kooy baa ute lapia. ³⁰Taa kaamum se aakga Debm-kaajɲ ken naai ɔlino se.

‡2:23 Aak Ekz 13.2.

¶2:24 Aak Lb 12.8.

³¹ Kese bo Debm-kaajñ ken naai ɔlo jeege tu paac.

³² Naan bo debm ken utu wɔɔr gɔɔ ɔɔ tɛɔn jeegeen Yaudge eyo 'jeel Raa ɔɔ ute ro naan se, gaan Israelge rode utu 'kookñ raan.»

³³ Taar ken Simeon taad ro goon ki, jaay bubin ute kon booy se, taar se tap bo ɔkden taad eyo. ³⁴ Gɔɔn se Simeon ɔɔɔɔɔn booro ɔɔ deek Mari kon ki ɔɔ: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen den metinge se, utu 'kiigi ɔɔ jee metinge se utu 'kaaja. Taa naan bo 'tɛɔn debm ken jeege an jeel Raa, nabo jeegeen metinge se 'took eyo. ³⁵ Ute naan se maak-saapm naade se, Raa utu an 'tɛɔn 'toodn tal ɔɔ naai, Mari kon se, utu 'dabara aan gɔɔ debm k'j'ɔɔsin ute gɔɔɔ-jerle.»

Ann ɔñ Isa maakñ *Bee Raa ki

³⁶ Gɔɔn se mend gɔɔɔ kalan se, ron Ann. Naan se, goon Panuel, metjil gen Aserge. Naan se mend taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabin se, naade tingo baara cili sum. ³⁷ Gɔɔn gaabin ooy sum se, naan ɔɔp mend-daaye ɔɔ kaad ken se naan baarin sik-marta-kaar-ɔɔ naan lee maakñ Bee Raa ki daayum gen tɛɔn naabm Raa. ɔɔ nɔɔɔ katara naan eem Raa ɔɔ iinga num lee uun *siam. ³⁸ Num kaad ken jaay k'baano ute goon Isa naan Raa ki se, naan baag tɔɔm Raa ɔɔ taad metn taar goon se jeege tun paacñ ken ing aak kaak kaam debm ken utu 'kɔɔɔn do jee ken Jeruzalem ki.

Yusupge ɔk terl baa Nazaret ki

³⁹ Ken naade jaay tɛɔ aas nakñ ken *Ko Taar ken Meljege Raa ɛɔo *Musa ki jaay aas se, naade ɔk terl baa taa naan Galile ki, maakñ gegerde ken Nazaret ki. ⁴⁰ Goono se teep baa ute naanina ɔɔ naan meteke ɔɔ jeel-taara dena ɔɔ daayum Raa se tɛɔn beɛna.

Isa aas goon baara sik-kaar-dio

⁴¹ Aanga baara tak bo, ko Isa ute gaabin se lee baado Jeruzalem ki gen tɛɔn *laa Paak gen Yaudge. ⁴² Ken Isa jaay baarin aas sik-kaar-di se, naade ɔk baansin Jeruzalem ki gen tɛɔn Laaden ken naade lee tɛɔ se. ⁴³ Ken bii Laa Paak jaay nan sum se, naade ɔk terl baa Nazaret ki. Num goonde Isa se ɔɔp ing Jeruzalem ki, nabo kon ute bubin se, gɔɔn goonde ɔɔp se, naade jeel te eyo. ⁴⁴ Gen kon te bubin ki num ɔɔ kaadn naane, naan utu baado ute jeedegen k'baado baa kalan se. Ken naade lee lek tɛɔ se jaay bo naade baa saap don ki ɔɔ gɔɔn se, naade baagin je gɔɔn jee jeeldege tu ɔɔ gɔɔn taasdege tu. ⁴⁵ Ken naade jaay je bini ɔñ ey se, naade ɔk terl baan je Jeruzalem ki.

⁴⁶ Naade jen bii mɔɔ jaay bo baa ɔñ maakñ *Bee Raa ki ing king daan jee jeel tokñ metn Ko Taar Raage. Naan ing booy booy taarde ɔɔ do taardege tu se naan tɔnd metde. ⁴⁷ Jeegeen paacñ ing ud bi do taar ken naan terlden se, naade booy jeelin se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. ⁴⁸ Ken konge jaay ɔñ se, naade aakin se tap bo, ɔkden taad eyo. ɔɔ gɔɔn se kon deekin ɔɔ: «Goonuma, kese naai 'tɛɔjen nakñ-kɔɔbm di bini? 'Booyo, maam ute bubi se, nirlje teecga k'lee k'-jei jea.» ⁴⁹ Num gɔɔn se Isa terlden ɔɔ: «Naase 'jemki gen di? Naase 'jeelki ey la ken maam m'baado tap bo gen maakñ bee Bubum se?» ⁵⁰ Gan taar ken naan taadfen se, naade ɔñ booy ɔk te metin eyo. ⁵¹ Gɔɔn se naan iin bɔɔy baa ute naade Nazaret ki ɔɔ daayum naan lee took taarde. Anum nakgen deel paacñ ese se, kon se ɔkin maakin ki.

⁵² ɔɔ Isa se teepe ɔɔ jeel-taara baa te naanina. Ken Raa aakin se, tɔɔlin ɔɔ tɔɔl jeege tu kici.

Jan-Batist daap doobm Meljege

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)

3 Kaad ken Tiber Sezar, Gaar magal ing *Röm ki, jaay ɔk baara sik-kaar-mii maakɲ gaariɲ ki se ɔ naan ken se Pons Pilat bo magal gen taa naan Jude ɔ *Erd se gaar gen taa naan Galile ɔ genaən Pilip se gaar gen taa naan Iture ute taa naan Trakonitis ɔ Lisaniya se gaar gen taa naan Abilen. ² Kaad ken se Annan ute Kayip bo *magal jee tɛdn serke Raage tu. Naan ken se bo *Raa baado taad Jan goon Zakari ken ing do kɔd-baar ki se. ³ ɔ Jan se baa lee taa naan ool magal ken Jordan ki se paac ɔ naan taad jeege tu ɔ: «'Terlki maakse ɔ ɔ j'asen *batizi ɔ Raa asen tɔl *kus-insege. ⁴ Aan gɔɔ ken Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki raajo do dɔkiɲa maakɲ Kitapiɲ ki ken ɔ:

K'booy mind deba taad makɔɲ do kɔd-baar ki ɔ:

'Daapki doobm Meljege ɔ 'tɛdɪnsɪŋki jiga 'toodn tal.

⁵ *Gɔɔgen daan koge tu se, k'tuurumde naata*

ɔ koge ute kɔsge se k'tɔɔkde naatn.

ɔ doobgen dug dug se k'tɛdde 'tɔɔɲ 'toodn tal

ɔ doobm ken ɔk koge kɔrcɔm kɔrcɔm se kic le k'daapde 'toodn kɔɔɲ.

⁶ *Bin jaay jeege paac utu kaakɲ debm ken Raa utu adeno kɔɔ jaay aden kaaj se. §§»*

⁷ Gɔtn se jee dengen baado tɛdn *batem gɔtn Jan ki se, naan deekden ɔ: «Aakumki tu wɔɔɲgen ara! Naja jaay bo dejseno taa aki kaan kɔtn maak-taar gen Raa ken utu bɔɔy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔ naase se 'terlkiga maakse do Raa ki ɔ ɔnte 'taadki ɔki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: ko-

gen ese se ken Raa je kic bo an delin 'tɛdn gaange Abraam ki. ⁹ Bere, alpasa se le k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paacɲ jaay ooj jig ey se, j'aden tɔɲ tund naatn ɔ j'aden tɔɔɲ poodn.»

¹⁰ Gɔtn se jee denge baado tɔnd metn Jan ɔ: «Naaje tap bo k'tɛdn roje ɔ ɔ dio?»

¹¹ Jan terlden ɔ: «Maakse ki se, debm ɔk kal di se uun ed kalaɲ se deb ken ɔk eyo ɔ debm ɔk nakɲ kɔɔ ɔk bo nig-in ute debm ken ɔk eyo.» ¹² Gɔtn se, jee tɛdn miirge kic baado taa j'aden batizi ɔ naade tɔnd metin ɔ: «Debm dooy jeege, naaje tap bo k'tɛdn roje ɔ ɔ dio?» ¹³ Naan terlden ɔ: «Miir ken k'taadsen j'ɔɔ aki kɔkɲ gɔtn jeege tu se, ɔnte 'ziidɪŋki dim do ki.» ¹⁴ Asgarge baado tɔnd metin ɔ: «Naaje kic bo k'tɛdn roje j'ɔɔ dio?» Jan terlden ɔ: «ɔnte 'kuunki gursn nam ute taa tɔɔɔ ɔ ɔnte 'tɔlki taara do nam ki. Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm ken utu baado metin ki

¹⁵ Aan gɔɔ kaad ken se jeege ing aak kaak kaam nakɲ utu 'tɛd se ɔ ken naade jaay aak Jan se, gɔtn se naade saap-maakde ki ɔ: «Kese bo 'tɛdn *al-Masi le daam?» ¹⁶ Jan terlden naade ki paac ɔ: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gan debm ken utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic bo m'aas gen no tuutin eyo. Debm ese se bo utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔ ute poodo. ¹⁷ Ute gert magalin se naan utu tuuy teenɪna ɔ ken naan jaay tuuy aasga num kaam teenɪn se, naan utu an tɔsn kɔmb maakɲ gi-ijin ki, num tesin se, naan utu an kɔmb maakɲ pood ken ooy eyo.»

¹⁸ Do taarge tun naan taadden se ter Jan dejdenga ute taargen kuuy kic dena. Gɔtn ese se naan taadden Labar Jiga se jeege tu.

*Ɛrɔd ɔk Jan-Batist dangay ki

¹⁹ Num ken Gaar Ɛrɔd jaay ɔk Ɛrɔdiad mend genaana ɔɔ do ken se ter tedn nakgen kuuy kusiŋ kici, gɔtn se Jan taadinsin tal. ²⁰ Naɓo do *kusiŋ ken naan lee ted se, ter do ken se naan iij-ɔk ɔl Jan dangay ki daala.

*Batem gen Isa

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

²¹ Ken jeege paac jaay k'batizɔde aas se, Isa kic ɓo k'batizina. Ken naan eem keem Raa se, gɔtn se maakɲ raa ɔɔɔ wanj. ²² Gɔtn se, *Nirl Salal se tec aan gɔɔ deere ɓaado ɓɔɔy do Isa ki. Gɔtn se k'booy mind deba taad maakɲ raa ki ɔɔ: «Naai se 'Goonuma. Maam ɓo m'beer m'ɔɔɔio ute maak-raapuma.»

Metjil gen Isa

²³ Kaad ken Isa baagɲ naabiŋ se, naan ɔk ɓaara ɓaa ɓaa si-mɔɔɔ. Jeege se saap ɔɔ naan goon Yusup, Yusup se goon Eli, ²⁴ Eli se goon Matat, Matat se goon Lebi, Lebi se goon Melki, Melki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup, ²⁵ Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Amɔs, Amɔs se goon Naum, Naum se goon Ɛsli, Ɛsli se goon Nagay, ²⁶ Nagay se goon Maat, Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin, Semeyin se goon Yɔsek, Yɔsek se goon Yɔda, ²⁷ Yɔda se goon Yɔanan, Yɔanan se goon Resa, Resa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel, Salatiel se goon Neri, ²⁸ Neri se goon Melki, Melki se goon Addi, Addi se goon Kɔsam, Kɔsam se goon Ɛlmadam, Ɛlmadam se goon Ɛr,

²⁹ Ɛr se goon Jezu, Jezu se goon Eliezer, Eliezer se goon Yɔrim, Yɔrim se goon Matat, Matat se goon Lebi, ³⁰ Lebi se goon Simeon, Simeon se goon Juda, Juda se goon Yusup, Yusup se goon Yɔnam, Yɔnam se goon Eliakim, ³¹ Eliakim se goon Melea, Melea se goon Menna, Menna se goon Matata, Matata se goon Natan, Natan se goon *Daud, ³² Daud se goon Jese, Jese se goon Obed, Obed se goon Booz, Booz se goon Sala, Sala se goon Naason, ³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin, Admin se goon Arni, Arni se goon Ɛzrom, Ɛzrom se goon Perez, Perez se goon Juda, ³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak, Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tera, Tera se goon Naɔr, ³⁵ Naɔr se goon Seruk, Seruk se goon Ragau, Ragau se goon Peleg, Peleg se goon Ɛber, Ɛber se goon Sala, ³⁶ Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad, Arpakzad se goon Sem, Sem se goon Noe, Noe se goon Lemek, ³⁷ Lemek se goon Matuzala, Matuzala se goon Ɛnɔk, Ɛnɔk se goon Yerɔd, Yerɔd se goon Maalaleel, Maalaleel se goon Kaynam, ³⁸ Kaynam se goon Ɛnɔs, Ɛnɔs se goon Set, Set se goon Adum, Adum se goon Raa.

*Bubm sitange naam Isa

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

4 Gɔtn se Isa ɔooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki ɔɔ Nirl

Salal se tɔɔd ɔlɪŋ do kɔd-baar ki. ²Maakɪ biige tun si-sɔɔ se, Bubm sitange baado naamina. Nɔɔɔ katara se Isa ɔs te dim eyo ɔɔ ken biigen si-sɔɔ jaay aas se, naan bo tɔɔlɪna. ³Gɔtn ese se, Bubm sitange deekin ɔɔ: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakɪ kɔɔ.» ⁴Ɔɔ Isa terlin ɔɔ: «Taar se Kitap taadga taada ɔɔ: *Ken tɛd debkilimi ing se kɔɔ kalɪn ki sum eyo.*»

⁵Ter Bubm sitange tɔɔd ɔlɪŋ gɔtn raan. Gɔtn ese sum bo naan naar taadɪn taa naan gaaringen do naan ki paac se. ⁶Ɔɔ Bubm sitange deekin ɔɔ: «Maam m'ai kedn tɔɔɔ paac ute nakgen aak bee ken do naan ki kaam jii, taa nakgen se j'edumsinga ked maam ki ɔɔ maam m'an kedn deb ken maakum jɛna. ⁷Ɔɔ ken naai jaay 'baado ergga naanum ki ɔɔ 'daanunga num, nakgen se paac maam m'aisin keda.» ⁸Isa terlin ɔɔ: «Taa Kitap taadga taad ɔɔ: *Meli Raa kalar tak se bo naai 'kergɪ naanɪn ki ɔɔ an 'tɛdn naabɪna.*» ⁹Ter Bubm sitange tɔɔd baansɪn maakɪ geger ken Jeruzalem ki ɔɔ baa uun ɔlɪŋ do *Bee Raa ki raan lɛɪ lɛɪ ɔɔ deekin ɔɔ: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se iɪn aal naan ki. ¹⁰Taa Kitap se taadga taad ɔɔ:

Raa 'kund 'kulu kɔdɪŋge tu ai bɔɔɔ

¹¹ɔɔ *naade ai caapm kɔkɪ jidege tu taa jɛge se 'kɔɪ rɔkɪ ro ko ken gam eyo.*»

¹²Isa terlin ɔɔ: «Kitap taadga taad ɔɔ: *Bere, naai se 'kɔɪ 'naam Meli Raa eyo.*»

¹³Ken Bubm sitange naamin kaam ara kaam ara jaay aas se, naan iɪn ɔɪna ɔɔ booy bini aan kaad ken Raa mala ɔndɪn se jaayo.

Isa aan taa naan Galile ɔɔ baag tɛdn naabɪna

¹⁴Gɔtn se Isa dooc te tɔɔɪ *Nirl Salal, ɔk terl baa taa naan Galile ki ɔɔ nook-ɪn eem dɔɔd taa naan gɔtn ese paac. ¹⁵Naan lee dooyde maakɪ *beege tun ken Yaudge lee tus maak ki ɔɔ jeege paac tɔɔmɪna.

Jee Nazaret ki baate Isa

¹⁶Isa terl maakɪ geger ken Nazaret gɔtn naan teepmno ro ki. Ken *bii sebit jaay aanga num, aan gɔɔ daayum naan lee baa maakɪ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa dey se, naan end maak ki ɔɔ bii ken se bo, naan iɪn daara gen dooy Kitap naan jeege tu. ¹⁷Gɔtn se j'uun j'edɪn Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ken k'danɪn Ezayi. Naan wɔrgɪna, ɔɔ ɔɪ gɔtn ken k'raanɪn j'ɔɔ:

¹⁸*Nirl gen Meljege se, utu maakum ki, taa naan beer ɔɔdumo gen taadn Labar Jiga se jee daayge tu.*

Naan ɔlumo taa m'taadn bulge tu se

j'utu j'aden kɔɔdn dode

ɔɔ jee kaam-tɔkge se utu 'kaaka

ɔɔ jee ken j'ɔɔdde yɛbde cere se, j'utu j'aden kɔɔdn dode,

¹⁹*ɔɔ maam m'baado se m'asen taadn baar ken Raa tɛdn beɛn jeege tu kici.*[§]

²⁰Ken naan jaay dooy Kitap aas se, naan teelɪna**, ɔɔ edɪn gaab ken tɛdn naaba gɔtn ese se ɔɔ naan terl ing gɔtn ki ɔɔ jee ing maakɪ bee ken gɔtn ese paac ɔndɪn kaama. ²¹Gɔtn se naan baagden taada ɔɔ: «'Booyki, taar Ki-

*4:4 Aak Dt 8.3.

†4:8 Aak Dt 6.13-14.

‡4:11 Aak KKR 91.11-12.

¶4:12 Aak Dt 6.16.

§4:19 Eza 61.1-2.

**4:20 Kitap do dɔkɪn se k'teelɪn teele aan gɔɔ raaga.

tapm ken naase 'booyinki jaaki se, aanga doobin ki.»

²² Gōtn se jeegen paacn ing booy taar-in se taad taargen jiga roñ ki ÷ taarin nijim ken naan taadden se, okden taad eyo. Naade deek ÷: «Kese tap bo goon Yusup ey la?» ²³ Gōtn se Isa deekden ÷: «Deere, kaan kaa taar ken jeege lee taad se utu amsinki tedn dom ki ken taad ÷: «Ken naai jaay daptor num, aaj roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadn ÷: nakn naaje k'booy ken naai 'tedo maakn geger ken Kaparnayum ki se, borse naai 'tedin maakn naan ki ara kici.» ²⁴ Ter naan taadden ÷: «Deere, 'booyki m'asen taada: bii kalan debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'okin te ÷n maakn naanin ki eyo. ²⁵ 'Booyki bee m'asen taada: do dokin do *Eli ki se, *Isra-ael ok mend-daayge dena ÷ kaad ken se baara motu ute laapa mece se, maane baate keede ÷ bo tool ted daama maakn naan ki. ²⁶ Num gan Eli se, Raa olin te gōtn mend-daay ken gam ken maakn taa naan Isra-ael ki se eyo; num olin gōtn mend-daay ken ing maakn geger ken k'-daniñ Sarepta ken taa naan Sidon ki. ²⁷ Do dokin do Elize ki ken debm taad taar teeco taar Raa ki se kic bo, Isra-aelge se ok jee bikidge dena. Nafo maakde ki paac se, deb kalan kic bo Elize edin te lapi eyo; num gan ed lapi bo gaab ki kalan ken k'daniñ Naaman ken kod Siri.»

²⁸ Ken jee maakn bee ken Yaudge lee tusn maak ki jaay booy taar ken naan taadden se, naade maakde taarde don ki pirin. ²⁹ Aan go ÷ geger se le do ko ki se, naade iin iij-okin teecnsin naatn ÷ baansin taa an 'kotn kol ziri ki. ³⁰ Num gōtn se naan iik uj jide ki ÷ but aal daande ki se ÷ uun doobin baa.

Isa taad tawgina

³¹ Gōtn se Isa booy baa maakn geger ken Kaparnayum ken taa naan Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naan baa

dooy jeege. ³² Jeegen booy taar ken naan dooyde se okden taad eyo, taa naan dooyden ute tawgin mala.

³³ Jee ing maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gōtn ese se, gaaba kalan se ok kōon sitan. Ken naan aak Isa se ÷d ÷y makon ÷: ³⁴ «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap bo naaje j'ōñ di ute naai? Naai se 'baado gen kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa bo olio.» ³⁵ Gan Isa aacin kaama ÷: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!» Gōtn se gaabm se ooc daan jeege tu ÷ sitan se teec naatn roñ ki ÷ tedin te dim eyo. ³⁶ Jee paacn aak nakn se, beer okde ÷ lee taad ute naapa ÷: «Kese taar ÷ di bo bini! Gaabm se ute tawgin se, naan taad sitange tu ÷ naade teec aana.» ³⁷ Gōtn se nookin eem dood taa naan gōtn ese paac.

Isa ed lapi jee kawnge tu

³⁸ Ken Isa jaay teeco maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan baa bee Simon ki ÷ ÷y moomin menda se roñ ŋg kedek kedek. Gōtn ese naade tond metn Isa ÷ n'saapm don ki. ³⁹ Isa baado no don ki aac kaama kōon ki ÷ roñ ŋg kedek se terec urlu. Gōtn ese sum bo menda se naar iin daara ÷ baagdēn tedn kōo.

⁴⁰ Kaad ken jaay kaada baa baa kooco se, jeege dena baano ute jee kawnge napar napar gōtn Isa ki ÷ naja naja kic bo naan ondin jin don ki, ÷ jee kawngen se paac ŋ lapi. ⁴¹ Gōtn ese kic sitange dena teec naatn ro jeege tu ÷ ken naade teec teec se tood tooy makon ÷: «Naai se, 'Goon Raa.» Gan Isa aacden kaama ÷ j'ōnte taada, taa naade se jeelina naan bo *al-Masi.

Isa baa taad Labar Jiga taa naan Jude ki

⁴² Tanōrin-nōrin se, Isa iin teec baa do kod-baar ki gōto kaam kalan. Gōtn se jee denge se iin taa jena ÷ ken naade

jaay ɔŋɪn se, jee se je naan ade kɔŋɔ eyo, num 'kɔɔpm king ute naade. ⁴³ Gaŋ Isa terlden ɔɔ: «Bɛɛki se, m'baa taadn Labar Jigan gen Gaar Raa se, maakŋ gegerge tun kuuy kici. Taa naan se bo Raa ɔlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakŋ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki ken taa naan Jude ki se paac.

Jee ɔɔ deet deet ken took gen tɛdn jee mɛtn Isa ki

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

5 Bii kalaŋ, Isa daar daar taa baar ken k'danŋ Genezaret se ɔɔ gɔtn se jee denge baado deebiŋ bat gen booy taar *Raa. ² Gɔtn se Isa aak markabge dio daar daar taa baar ki ɔɔ jee toocŋ kenŋgen boɔyo maak ki se daar tug tug genddege. ³ Gɔtn se Isa ook maakŋ markab ken kalaŋ ɔɔ markabm ese se gen Simon. Naan taad Simon ki ɔɔ: «lik 'baa naan ki ɔkɔ.» Gɔtn se Isa ingg maakŋ markab ki ɔɔ baag dooy jee denge.

⁴ Ken naan jaay taad naŋ taariŋ se, naan deek Simon ki ɔɔ: «lik 'baa gɔtn ken maaniŋ jerle, ute jeeige se, 'tuunki gendsege maan gen toocŋ kenŋge.» ⁵ Simon terlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, daan nɔɔr ki ute magalin se, naaje k'dabarga dena naɔo j'ɔŋ te dim eyo. Num gaŋ do taari ki se, gendge se maam m'aden tuun maan.» ⁶ Ken naade jaay tuun genddege maan se, naade uuno kenŋge dena; bini genddege kic bo baa baa nɛɛpe! ⁷ Naade dan mɛddɛgen maakŋ markab ken kuuy se te jide taa ade baa num, aden noogo. Mɛddɛge jaay baado ɔŋde se, markabdegen di se paac naade doocin tal tal ute kenŋge, bini baa baa duubm maan.

⁸ Ken Simon Pier jaay aak nakŋ ese se, naan baado ooc mɛtn je Isa ki deekin ɔɔ: «Meluma, iik naatn cɛm ki; taa maam se m'debm *kusina.» ⁹ Taa kenŋgen den ken naade uuno se, Pier ute mɛdinge se beere baa ɔkde. ¹⁰ Mɛdingen Jak ute Jan

ken gaan Zebedege se aak se, beere ɔkde kici. Gɔtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Ŋnte beere! Naan ki se, naai 'baa je jikilimge bo andeno baa doobm Raa ki.» ¹¹ Markabdege se naade tiik baano taa jen ki ɔɔ gɔtn ese sum bo, naade resn te nakdege paac ɔɔ daaniŋa.

Isa ɛd lapia debm bikid' ki

(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)

¹² Bii kalaŋ Isa iin baa maakŋ geger ken kalaŋ ɔɔ gɔtn se debm bikidi baado ɔŋina. Gaabm se ron paac taal aace. Ken naan aak Isa se, naan ooc mɛtn jen ki ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Melje, ken naai 'je num, ɛdum lapia taa rom se daapm 'toodn kɔlɔŋ kɔlɔŋ.» ¹³ Isa ɔl jin utina ɔɔ deekin ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔŋ roi daapm 'toodn kɔlɔŋ kɔlɔŋ!» Gɔtn se sum bo, gaabm se kɔɔŋin ɔŋina. ¹⁴ Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Ŋnte baa 'taadn nam ki. Taa naai ɔŋga lapi se 'baa 'taad roi *debm tɛdn serke Raa ki se ɔɔ 'baa ɛd *serke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadino maakŋ Kitap ki, taa naai se roi daapga toodga kɔlɔŋ kɔlɔŋ se. Bin bo, jeege paac 'jeele, naai se ɔŋga lapia.» ¹⁵ Gɔtn se jeege baag kɔɔsn maaniŋ gɔɔ baa se paac ɔɔ jeege dena lee tusu gen booy taariŋa ɔɔ jee kɔɔŋge se le baado se gen je lapia rode. ¹⁶ Gaŋ Isa se teec baa do kɔd-baar ki kalin ki gen tɔnd mɛtn Raa.

Isa ɛd lapia debm k'runGuy ki

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Bii kalaŋ Isa dooy dooy jeege ɔɔ maakŋ jeege tun naan dooyde dooy se ɔk *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage. Naade se iino maakŋ naange tun taa naan Galile ki ute kengen taa naan Jude ki ɔɔ ute kengen iino maakŋ geger ken Jeruzalem ki. Gɔtn se Isa ute tɔɔŋ Meljege se, ɛd lapi jee kɔɔŋge tu. ¹⁸ Gɔtn ese sum bo jeege uuno debm k'runGuyu do nakŋ toodin ki. Ken naade aan se, naade je doobm an kend

kɔŋ Isa. ¹⁹Naɓo taa jeege den den se naade ɔŋ te doobm an kend kɔŋ Isa eyo. Taa naan se ɓo naade uun ookŋsin do ɓee ki raan ɔɔ ɔɔd taa ɓɔɓo ɔɔ naade ɓɔɔy-ino do nakŋ toodŋ ki naan Isa ki daan jeege tu. ²⁰Ken Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek ɔɔ: «Gaaba, *kus-inge se, maam m'toolisinga naatn.»

²¹Ken jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baag naajŋ te naapa uute mind naan ki ɔɔ: «Naan se tap ɓo nanja jaay naaj Raa bin se? Ken 'kɔŋ tɔɔl kusŋ deba se, Raa kalŋ ki sum ey la?» ²²Aan ɔɔ Isa jeel maak-saapde se, naan terlden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ²³Gen naase ki num, ken gay ɓo ɔɔŋ ciri, ken m'deekŋ m'ɔɔ: «Kusŋige se, maam m'toolisinga naatn» lɔɓu m'deekŋ m'ɔɔ: «Iini ɔɔ 'lee se le? ²⁴Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔɔ gen tɔɔl kusŋ jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɣuy ki ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ: iini, uun nakŋ toodi se ɔɔ 'baa bei ki.»

²⁵Gɔtn ese se sum ɓo, gaabm se, iin daara naan jeege tu, uun nakŋ toodina ɔɔ baa ɓeen ki. Ken naan baa baa se naan tɔɔm Raa. ²⁶Jee gɔtn ese paac nakŋ se deel dode ɔɔ naade tɔɔm Raa kici. Gɔtn se naade ɓeere ɔkde se, taad ute naapa ɔɔ: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen ken deel do aak eyo!»

Isa dan Lebi

(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷Ken nakgen se jaay deel se, Isa teec teec se aak *debm tɔkŋ miiri ron Lebi ing king gɔtn tedn naabin ki. Naan deekin ɔɔ: «Iini 'daanuma!» ²⁸Gɔtn se sum ɓo Lebi iini, ɔŋ nakinge paac ɔɔ daan Isa.

²⁹Gɔtn se Lebi ted kɔɔɔ dena ɔɔ dan Isa ɓeen ki gen baa kɔɔɔ. ɔɔ jeege dena

ing ɔɔ te naade ɔɔ maakde ki se *jee tɔkŋ miirge ɔɔ jee kuuy se kici ute te naade. ³⁰Gɔtn se, *Parizige ute jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage se jaay aakde se mooy naan ki dir dir ɔɔ taad jeege tun metn Isa ki se ɔɔ: «Gen di jaay naase ɔski ɔɔ aayki ute jee tɔkŋ miirge ɔɔ jee *kus-inge se?» ³¹Isa terlden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kɔɔŋge. ³²Maam m'baado se gen dan jee ken saap ɔɔ naade aak ɓee naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki naade jee kusinge, taa 'terl maakde do Raa ki.»

Metn taar *siam

³³Naan ken se jeege baado taad Isa ki ɔɔ: «Jee metn Jan-Batist ki ute jee metn *Parizige se tedga num lee tuun siam ɔɔ tɔnd metn Raa. Num jee metn naai ki se ɔɔɔ ɔɔ aaye.» ³⁴Isa terlden ɔɔ: «Jeegen baado kɔkŋ menda jaay gaabm menda utu te naade se, kaad ken se naade 'kɔŋ kuun siam la? Met ki eyo. ³⁵Num gan bii kalaŋ kaadŋ utu kaana gaabm menda se j'utu j'an kɔɔɔn naata ɔɔ naan ken se jaay ɓo, medinge se lee tuun siam gen tɔnd metn Raa.»

³⁶Isa taadden ute kaal naagŋ taara daala ɔɔ: «Nam ɔk kala koono neepga neep se, ade kɔŋ neepm taar kal kiji jaay an kal do ki eyo; ey num taa kal kijin ken k'neepo se cere sum, ɔɔ ken j'aalinga kic num, naade se kɔŋ tum eyo. ³⁷ɔɔ tɔtn koojŋ bin utu iin kiin se, j'ɔmbin maakŋ k-leeterge tun koono eyo; ey num tɔtn koojŋ bin se, an dɔɔbm ute k-leeterge se naatn. ɔɔ tɔtn koojŋ bin se le 'kɔɔy naan ki cere ɔɔ k-leeterge se le, dɔɔbm tujŋ kici††. ³⁸Num gan ɓee ki num, tɔtn kaam ki se j'an kɔmb maakŋ k-leeterge tun kiji kici. ³⁹ɔɔ debm aayga kaay tɔtn‡‡ coodi tɔɔlum se le, tɔtn kaam ki se, ɓon tɔɔlŋ

††5:37 Yaudge se tɔmb tɔtdegen gen koojŋ bin se maakŋ k-leeterge tu.

‡‡5:39 Tɔtn Yaudge se daayum taad ute tɔtn koojŋ bin se sum.

ey sum. Taa naan deek ɔɔ: ken nijim cir paac se totn ken coodi tɔɔlum se.»

Isa se naan bo mel *bii sebit

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

6 Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakɲ gɔtn gem ki. Gɔtn se jee metin ki terec do gemge ɔɔ ɔɔd kaamin maakɲ jide ki ɔɔ taane. ²Num *Parizigen kandum gɔtn ese taadden ɔɔ: «Gen di jaay naase 'tedki nakɲ ken j'und te kulu eyo gen ted bii sebit ki se?» ³Isa terlden ɔɔ: «Naase 'dooyinki te ey la, nakɲ ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade bo tɔɔlde se? ⁴Naan endo maakɲ *kɔɔɔr gen *Raa ki, ɔɔ tɔs mappan j'edɲinga ked *serke Raa ki, ɔso ɔɔ edo jeenge tun metin ki kici. Ey num, ken ɔk doobm 'kɔsn se jee tedn serkge Raa ki kalde ki sum.»

⁵Ɔɔ ter Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se le, naan bo Mel gen bii sebit.»

⁶Ken aan bii sebit ken kuuy se, Isa baa end maakɲ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ɔɔ dooy jeege. Gɔtn ese, naan ɔɲ gaaba kalan ji daamin ooyga kooyo. ⁷Jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute Parizige se ɔnd kaama Isa ki tak taa naade je an kaaka ken n'kedn lapi gaab ken se bii sebit ki num, bin se naade an kɔkɲ mindina. ⁸Aan gɔɔ Isa jeel saapm-maakde ki se, naan deek gaab ken jin ooyga kooy se ɔɔ: «lini 'daar naan jeege tu.» Ɔɔ gaabm se iin daara. ⁹Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Maam m'je tɔnd metse: bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn bæ lɔbu gen tedn *kusiɲ le? Ɔɔ ɔɲ deba jaay dim an don ki num, an kaaj lɔbu an kɔɲɲ naan 'kut le?» ¹⁰Gɔtn se Isa uun kaamin aak dɔɔdfe paac ɔɔ deek gaabm ken jin ooyga kooy se ɔɔ: «'Seej jii!» Ɔɔ gaabm se seej jin ɔɔ gɔtn ese sum bo jin ɔɲ lapi. ¹¹Ken Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage jaay aak nakɲ se, maakde

taarde don ki pirin ɔɔ taad ute naapa do nak ken naade utu 'tedn do Isa ki.

Isa beer tɔɔd jee kaan naabingen sik-kaar-dio

(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)

¹²Kaad ken se sum bo, bii kalan Isa baa ook do ko ki gen keem Raa ɔɔ maakɲ nɔɔr ken te magalin se, naan eem Raa. ¹³Ken gɔɔ jaay iip se, naan dan jee metin ki ɔɔ maakde ki se, naan beer tɔɔd jeege sik-kaar-dio ken naan danje jee kaan naabinge. Kese bo ro jee se: ¹⁴Simon se, naan danjin te ro Pier, Andre se genaana, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi, ¹⁵Matiye, Tɔma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujn naanina, ¹⁶Jud goon Jak ɔɔ Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa se.

Isa dooy jeege ɔɔ ed lapi jee kɔɔnge tu

(Mt 5.2-12)

¹⁷Ken Isa jaay booy do ko ki ute jee metin ken sik-kaar-di se naan ɔɲ gɔtn tood tal jaay naan daara ɔɔ gɔtn se naan ɔɲ jee den metin ki ute jeege dɔɔɔ dena iino taa naan Jude ki, kengen iino maakɲ geger ken Jeruzalem ki, ɔɔ kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidɔɲ ki ken ing maakɲ gegerge tun taa baar ki. ¹⁸Naade baado se gen booy taarina ɔɔ gen je lapi rofe, ɔɔ jee ɔk kɔɔɲ sitangen ken lee dabarde se kic bo ɔɲ lapi. ¹⁹Jee dengen tus paac se nana nana kic bo je kutn ro Isa taa debm utga ron num, tɔɔɔ Isan 'teec ron ki se, edden lapi.

Jee maak-raapge ute jee ken aden kaan nakɲ ɔɔɔ

²⁰Gɔtn se Isa uun kaamina aak jee metin ki ɔɔ taadden ɔɔ:

«Maak-raapo naase jee daayge tu, taa *maakɲ Gaar Raa se naase ki.

²¹Maak-raapo naase jee bo tɔɔlsen bɔrse se,

taa naase utu aki kɔsn derɛŋ te maraad se!

Maak-raapo naase ken ɓɔrse maakŋ kaa-maan ki,

taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase ken jeege jese eyo, ɔɔɔ undse naatn,

naajse ɔɔ tɔlsen taar jig eyo dose ki,

taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki[¶].

²³ «Ken nakgen se jaay aanga dose ki num, ɓii ken se ɔŋki maakse 'raap sakan ɔɔ 'daamki te maak-raapo! Taa maakŋ raa ki se, Raa utu asen kɔŋɛ ɓɛɔse den aak eyo. Bin ɓo ɓugɔegen do dɔkiŋ se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa ki se bin kici.

²⁴ «Num gaŋ asen kɔɔŋ naasen jee nak denge

taa ɓɔrse naase ɔŋkiga dose.

²⁵ Asen kɔɔŋ naasen ken ɓɔrse ɔim daay-sen ey se,

taa naase ɓo utu asen tɔɔɔ.

Asen kɔɔŋ naasen jee iŋg 'tooyki koogo ɓɔrse,

taa naase se maakse utu 'tuju ɔɔ utu aki keeme.

²⁶ Asen kɔɔŋ naasen ken jeege paac taad taargen nijim rose ki sum se,

bin ɓo ɓugɔegen do dɔkiŋ se tɛdo ute jee-gen tɛd rode aan goɔ jee taad taar teeco taar Raa ki bin kici.»

'Jeki jee taamooysege

(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)

²⁷ «Gaŋ maam m'taadsen naase ken iŋg booyki taarum se, m'ɔɔ: 'Jeki jee taamooysege, 'tɛdki bɛɛ jeege tun jese eyo. ²⁸ ɔɔɔki ɓooro do jeege tun naamse ɔɔ eemki Raa taa jeege ken dabarse se. ²⁹ Ken nam jaay ɔndiga metn bi ki num, 'terliŋ ken do ji kuuy se kici. Ken nam jaay uunga kali magal se, kali baatn maak ki se kic num, ɔnte 'kɔɔŋiŋ.

³⁰ Debm ken jaay tɔnd metn ɔim ɔti ki num, ɛɔiŋ ɔɔ nam jaay uunga ɔimi num, ɔnte 'ɓaa baayina. ³¹ Bɛɛ ken naase 'jeki jeege asen tɛɔse, naase kic num, 'tɛdki jeege tu bin kici.

³² «Ken naase jaay 'jeki jeege jese sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki tap ɓo ɔɔɔ. Taa jee *kusinge kic le je naapa bin kici! ³³ ɔɔ ken naase jaay 'tɛdki bɛɛ jeege tun 'tɛdsen bɛɛ naase ki sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap ɓo ɔɔɔ. Taa jee kusinge kic le lee tɛd bɛɛ ute naapa kici! ³⁴ Ken naase jaay ɛdki sɛɛ ɓo jeege tun utu as-esiŋ terl kɔŋɛ ɔtiŋ ki sum num, bin se nakŋ jaay j'asen tɔɔm ro ki se tap ɓo ɔɔɔ. Taa jee kusinge kic ɓo lee ɛd kɛd sɛɛ ute naapa, taa naade jeele j'adesiŋ kɔŋɛ ɔtiŋ ki! ³⁵ Num gaŋ naase se, 'jeki jee taamooysege; 'tɛdki bɛɛ jeege tu ɔɔ ken ɛdkiiga sɛɛ jeege tu num, ɔnte 'saapki ɔɔki j'asesiŋ kɔɔɔ. Bin ɓo Raa utu asen tɛɔn bɛɛŋ den aak eyo ɔɔ naase se j'utu j'asen daŋ gaan Raagen Taaro. Taa Raa se naaŋ debm jiga ɔɔ naaŋ tɛd bɛɛna do jeege tun k'tɛɔɔden bɛɛ kic ɓo naade jeel eyo ɔɔ tɛd bɛɛ jee kusinge tu kici. ³⁶ 'Kercelki aan goɔ Bubsen maakŋ raa ki, kercel se.»

ɔnte 'kɔjki ɓɔɔɔ do jeege tu

(Mt 7.1-5, 15-20, 12.33-37)

³⁷ «ɔnten 'kɔjki ɓɔɔɔ do jeege tu, ɔɔ naase kic ɓo j'asen kɔjŋ ɓɔɔɔ dose ki eyo. ɔnten 'kendki tel nam gen kutina, bin se naase kic j'asen kɔŋ kut eyo. Ken naase jaay 'lee ɔkki naagŋ naapa num, Raa kici asen tɔɔl kusinse. ³⁸ ɛdki naka jeege tu taa j'utu j'asen kɛɔn naase ki kici: ute ɔɔrn ken naase 'lee 'dɔɔjŋki jeege tu se, Raa utu asesiŋ dɔɔjŋ, dɔocŋ kɔnd gazagaza ɔɔ asesiŋ dɔɔjŋ cir cir. Bin ɓo ute nakŋ ken naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjŋ bin kici.

[¶]6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

³⁹ «Ter Isa taadden ute kaal naagñ taara kuuy daala ɔɔ: debm kaam-ɔɔkɔ 'kɔñ ɔɔɔn naapin debm kaam-ɔɔkɔ la? Naaden di paac se 'si maakñ gɔɔ ki ey ne? ⁴⁰ Debm lee metn deb ken dooyin se 'kɔñ cir debm dooyin eyo. Num gan debm metn deb ki jaay melin dooy ɔk-inga se, naan utu 'tedn aan gɔɔ melina.

⁴¹ «Mu ɔɔkɔn ken kaam genaai ki bo naai ɔñ aakina. Num gen di jaay naai ɔñ aak gudum kaagñ kaami ki ey se? ⁴² Ute naan se bo, naai 'kɔñ deekñ genaai ki ɔɔ: Genaama, 'baado m'ai kɔɔɔn mu kaami ki. Nakñ naai 'tedn se, met ki eyo! Ey num naai ɔk met-gudum kaagñ kaami ki se kici! Beeki num, ɔɔf met-gudum kaagñ kaami ki se ram, jaay bo kaami 'kɔɔɔn kaakñ jiga bin jaay 'kɔɔɔn mu ɔɔkɔn ken kaam genaai ki se!»

Kaaga ute koojina

⁴³ «Kaagñ jiga se koojin aak kus eyo ɔɔ kaagñ kɔɔɔɔ ɛ ɔñ ooj koojin jig ey kici. ⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeelde ute koojidege: taa naan se bo j'kɔñ tuugn koojin mɔɔɔɔ do kaag ken ute kɔɔɔɔɔn eyo ɔɔ kɔñ tuugn koojin k-yooko se do k-lili ki ey kici. ⁴⁵ Debm bee se, been se iino maakin ki, ɔɔ debm *kusin se, kusinin se kic bo iino maakin ki. Taa taar ken jikilimge lee taad paac se iino maakde ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase ing 'danum ki: Meluma, Meluma. Num gen di jaay bo naase 'baateki gen tedn nakñ ken maam m'-taadsen m'ɔɔ aki ted se? ⁴⁷ Debm baado gotum ki, booy taaruma ɔɔ ing do ki se, 'booyki m'asen taadn nakñ ken naan tecin tece. ⁴⁸ Naan se tec aan gɔɔ debm baa kɔbm beena: naan ud gɔɔ jerle bini aan do ko ki jaay bo ɔndo metn beena. Ken naan jaay iinin aas sum se, maane eed dena ɔɔ oolge kic bo dooco ɔɔ ɔɔ makɔɔ baado deeb bee se bat nabo, ɔñ

tedin te dim eyo, taa bee se k'jiininga jiga. ⁴⁹ Num gan debm booy taaruma ɔɔ ing do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm ken ud te gɔɔ ey sum bo iin beena. Ken oolge dooco jaay ɔɔɔ makɔɔ ɔɔ baado deebin bat se, bee se ru nan tak.»

Isa ute bubm asgarge

(Mt 8.5-13)

7 Ken Isa jaay taad nan taarin naan jeege tu aas se, naan baa end maakñ geger ken Kaparnayum ki. ² Gotn se bubm asgarge se ɔk bulu kalan bin se naan jen den aak eyo. Nabo bulin se ooc kɔɔɔ kaam yoa. ³ Ken gaabm se jaay booy j'ɔɔs maan Isa se, gotn se naan iin ɔl magal Yaudge kandum taa baa sel metn Isa num, ade baa utu kedn lapia bulin ki se. ⁴ Ken magal Yaudge jaay aan gotn Isa ki se, naade eemin ɔɔɔ ɔɔ: «Beeki num, gen tedn bee se, 'tedn gaab ken se. ⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeki dena ɔɔ naan mala bo iinjeki bee ken k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gotn se Isa baa ute naade. Num ken naan aan te cee bee magal asgarge tu ey sum bo, bubm asgar *Romege ɔlo medinge taa an taadn ɔɔ: «Meluma, ɔnte dabar roi gen baado beem ki, taa maam se m'aas dim naani ki eyo. ⁷ Taa naan se bo, maam m'ɔñ m'baa te goti ki ey se. Num gotn daari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tedn naabum se 'kɔñ lapia. ⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, nabo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Ken m'ingga num m'deek deb kalan ki m'ɔɔ: 'Baa se, naan iin 'baa. ɔɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔɔ: 'Baado se, naan iin baado. ɔɔ bulum ki se jaay, m'deekin m'ɔɔ: 'Tedn nakñ ese se, naan iin tedina.» ⁹ Ken Isa jaay booy taar ese se, taara se ɔkin taad eyo. Gotn se naan terl aak jee dengen baado metin ki se ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: maakñ gaan *Israelge tun ute dende kic bo maam m'ɔñ te nam jaay aal maakin

do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo.»
¹⁰ Kɔr jee naan ɔldeno naaba jaay aan been se, naade ɔŋ bul se ɔŋga lapia.

Isa dur goon mend-daay daan yoge tu

¹¹ Naan ken se jaay, Isa iin baa maakŋ geger ken k'danin Nayn. Jee metin ki ute jeege dena baa ute naana. ¹² Ken Isa ute jeege jaay aan taa doob ken j'an kend maakŋ geger ki se, naade aak jeege uuno yoa ɔɔ ken ooy se goon mend-daaye ɔɔ naan kalin ki sum bo maakŋ kon ki. Gɔtn se jeege dena daan mend se. ¹³ Ken Meljege jaay aak ko goono se, naan ɛɛjin don ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Ŋnte 'tɔɔɔ.» ¹⁴ Gɔtn se Isa iiko cɛɛ jeege tun uuno yo se, ɔnd jin do barangal ki ɔɔ gɔtn se, jee baan baa ute yo se daara ɔɔ Isa deek goon kod ki se ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ, iini!» ¹⁵ Gɔtn se goon kodn ooyga kooy se duru iin ing ute metina ɔɔ baag taadn taara. ɔɔ Isa ɔk ɛdin kon ki. ¹⁶ Ken jeege jaay aak nakŋ se, beere baa ɔkde paac ɔɔ naade *nook Raa ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, bere, baadoga daanjege tu. Kese Raa mala bo baadoga kaakŋ jeenge!» ¹⁷ Taa naan se bo jee taa naan Jude ki ute jee ken taa naange tun cɛɛs ki se, paac se ing bo gen kɔɔsn maana do nakge tun ken Isa tedo se.

Jan-Batist ute Isa

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Gɔtn se jee metn Jan-Batist ki baado taad melde ki. Ken Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio, ¹⁹ ɔɔ ɔlde gɔtn Melje Isa ki taa 'baa tɔnd metin ɔɔ: «Naai bo debm ken jeege ing aak kaama j'ɔɔ utu ade baa se lɔbu k'booy nam kuuy le?» ²⁰ Ken naade jaay aan gɔtn Isa ki se, jee se taad ɔɔ: «Naaje se Jan-Batist bo ɔljeno gɔti ki ɔɔ k'tɔnd meti: naai bo debm ken jeege ing aak kaama j'ɔɔ utu ade baa se lɔbu

k'booy nam kuuy le?» ²¹ Naande ki se sum bo, Isa ɛd lapia jee kɔɔndɛge tu dena. Maakde ki se jeege ken kɔɔɔɔ tu-jdenga tuju ute jee ɔk kɔɔɔ sitange se kic naan ɛdden lapia ɔɔ jee kaam-tɔɔkge den se kic bo naan ɔɔdden kaamdege. ²² Gɔtn se Isa deek jeege tun Jan ɔldeno naaba se ɔɔ: «'Baa 'taadki Jan ki nakŋ naase mala aakinŋiga ute kaamse ɔɔ booyinŋiga ute bise: jee kaam-tɔɔkge le aakga, jee cɛkedge le leega talam talam, jee bikidge le ɔŋga lapia ɔɔ rodege le toodga kɔlɔn kɔlɔn, jee duguyge le borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le duroga daan yoge tu ɔɔ Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ²³ Maak-raapo debm ken jaay ai kaamin ɔnte doobm gen kaal maakin do maam ki ey se.»

²⁴ Ken jee Jan ɔldeno naaba jaay ɔk terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu ɔɔ: «Do kod-baar ki se naase tap bo ingkiro kaakŋ nana? Lɔbu ingkiro kaakŋ mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la? ²⁵ A-a! Bin num naase ingkiro kaakŋ nana? Lɔbu ingkiro kaakŋ gaabm ken tus kalge aak bee se le? Gɔtɔ. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ute jee maalge se, naade se ting maakŋ bee gaaringe tu. ²⁶ Lɔbu naase tap bo ingkiro kaakŋ nana? Naase se ingkiro kaakŋ debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki nabo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ²⁷ Naan se bo debm ken Raa taado taarin do dakin maakŋ Kitap ki ɔɔ:

'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki,

taa ai 'daapm doobi.^{§§}

²⁸ «'Booyki m'asen taada: maakŋ jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm ken magal cirin Jan se, gɔtɔ. Anum debm *maakŋ Gaar

§§7:27 Aak Mal 3.1.

Raa ki se baat aan gɔɔ di kic bo, naan se bo magal cir Jan.

²⁹ «Jee denge ute *jee tɔkɲ miirge jaay booy taariɲ se, Jan *batizɔde taa naade jeelga Raa se tɛd naka ute doobiɲa.

³⁰ Num gaɲ *Parizige utu jee jeel taadɲ tɔkɲ metɲ Ko Taar Raage se, naade se baate tookɲ do nakge tun ken Raa je ɔɔ adɛn tɛdɲ naade ki se. Bin bo, naade baate tookɲ ken Jan adɛn batizi.»

³¹ Ter Isa taadɛn ɔɔ: «Jee bɔrse tap bo, m'adɛn komb beye ute nange? Naade tap bo tec nange? ³² Naade se tec aan gɔɔ gaangen ing bɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

Naaje k'tuɲysen kaa

naɔo naase 'baate daamki.

Naaje k'j'aarsen kaa yoa

naɔo naase 'baate keemki.

³³ «Ey num Jan-Batist baado se, naan ɔs mapp eyo ɔɔ aay tɔtɲ koojɲ biɲ eyo ɔɔ naase ɔɔki num: naan se debm sitan! ³⁴ Ken *Goon Deba jaay baado se ɔɔɔ ɔɔ aaye, naɔo naase ɔɔki num: naan se debm kaam-kɔɔɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛdɛ ute jee tɔkɲ miirge ɔɔ ute jee *kusinge! ³⁵ Num gaɲ jee took aal maakɛ don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobiɲa.»

Isa ute mend tɛdɲ *kusiɲa

³⁶ Bii kalaɲ kɔd *Parizi kalaɲ bini, daɲ Isa been ki, gen baa kɔsn ute naaɲa. Ken Isa jaay baa been ki se, gɔtn se naade tood ute cɛsɛde jaay bo baag kɔɔ do tabil ki. ³⁷ Mɛnda kalaɲ iino maakɲ geger ken se ɔɔ jeege paac jeeliɲ naan se, mɛnd tɛdɲ kusiɲa. Naan baado ɔɲde taa naan booyga booy j'ɔɔ Isa utu ing ɔs kɔs gɔtn kɔd Parizi ki se. Ken naan baado baa se, naan uuno naka aan gɔɔ k-bɔkɔɔ kalaɲ ko bo k'cɔɔc k'daapiɲa. K-bɔkɔɔ se k'daapiɲ ute nakɲ ken k'danɲ albatir*, ɔɔ naan se dooc ute itir. ³⁸ Naan

baado kaam je Isa ki ɔɔ naan eeme ɔɲ kaa-maaniɲ se neet je Isa ɔɔ naan ɔtɲsɲ in ute bɛekiɲa ɔɔ baam ɔk aay jɛɲ se ute maak-raapo ɔɔ ɔɔyiɲ itir do jɛɲ ki.

³⁹ Kɔd Parizi ken daɲ Isa been ki jaay aak nakɲ bin se, taad ute maakiɲ ɔɔ: «Ken gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mɛnd baado utiɲ se, naan an 'jeeliɲ naan se, mɛnd tɛdɲ kusiɲa.» ⁴⁰ Gɔtn se Isa taadɲ ɔɔ: «Simon, maam se m'ɔk taara m'ai deeke.» Naan tɛrliɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, 'taada.»

⁴¹ Isa ɔɔ: «'Booyo. Debm kalaɲ ɔk jee sɛɛge dio. Deb kalaɲ se ey num an kɔɲ tamma kaar-mii ɔɔ debm kuuy se le ey num an kɔɲ tamma si-mii. ⁴² Num gaɲ dim naade aan kɔɲ sɛɛde gɔtɔ se, naade di se paac, naan tɔoldɛn sɛɛdege se naata. Num maakɲ naade ken di se, debm ɛdɛn sɛɛ se ken gay bo an 'je ciri?» ⁴³ Simon tɛrliɲ ɔɔ: «Gen maam ki num m'ɔɔ, debm ken sɛɛɲ den jaay bo k'tɔoliɲsiɲ se.» Isa deekiɲ ɔɔ: «Kese naai 'taadga taar met ki.»

⁴⁴ Gɔtn se Isa uun tɛrl aak mɛnd se, ɔɔ deek Simon ki ɔɔ: «Naai aak mɛnd se daamo! Gɔtn maam m'endo bei ki se, naai ɛdum te maan tugɲ jem eyo; num gaɲ mɛnd se neetum jem ute kaa-maaniɲa ɔɔ ɔtumsɲ ute bɛekiɲa. ⁴⁵ ɔɔ naai 'baam ɔk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mɛnd se ken maam m'aan sum se, gɔtn naan baam ɔk aay jema ute maak-raapo sum se, ɔɲum te eyo. ⁴⁶ Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mɛnd se ɔtum itir jem ki. ⁴⁷ 'Booyo m'ai taada: mɛnd se kusiɲiɲ-gen den se, Raa tɔolisiɲga naatɲ. Taa naan se bo, naan jem den se. Gaɲ debm k'tɔoliɲ kusiɲiɲ baat se, naan kic bo ɔk maak-je baata.» ⁴⁸ Ter Isa taad mɛnd ki ɔɔ: «Kusiɲige se maam m'tɔolisiɲga naata.» ⁴⁹ Jeegen ing ɔs ute naade se, baag taadɲ ute naapa ɔɔ: «Kese tap bo

*7:37 Albatir se napar koa aama ken k'cɔɔc k'daapiɲa gen komb itir.

ki taa jee end gōtn ese se, 'kaakŋ gōtn wōwō. ¹⁷ Taa nakŋ j'ōyīn kōy se j'utu j'an kaakŋ 'toodn tal ɔ nakŋ jeege jaay jeel metīn ey se jeege utu 'jeel metīn paac ɔ j'utu j'an kaakŋ kaam kaad ki utu 'toodn tal. ¹⁸ Bin se ken aki booy taar Raa num, ɔndki kōndɔ! Taa debm ɔk se j'an kōmb do ki, num debm ɔk ey se le, ken nakŋ naan saap ɔ ɔk se kic ɓo, j'an tōsn naatn.»

Genaa Isage ute kōnde

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

¹⁹ Gōtn se genaa Isage ute kōnde baano kaaka, nafo taa jeegen den se, naade ɔŋ aan te gōtīn ki eyo. ²⁰ Nam baado taad Isa ki ɔ: «Koi ute genaaiŋ se utu naatn ɔ naade je ai kaaka.» ²¹ Isa terlden ɔ: «Koyuma ute genaamge se, kese jee ken booy taar Raa ɔ took iŋg do ki.»

Isa ɔk daar kuulu

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Bii kalan se, Isa ook maakŋ markab ki ute jee metīn ki ɔ naan deekden ɔ: «K'gaan k'baaki jēŋ baar ken kaam naane.» ɔ gōtn se naade iīn baa. ²³ Ken naade baa baa do maane ki se, gōtn se Isa kaamin baa ɔk bia. Kaad ken se guduray dōɔɔ do baar ki ɔ ɔl maane end dōoc dōoc maakŋ markaba se ɔ naan ken se gōtɔ baa tedden ɔŋ. ²⁴ Naade iiko cē Isa ki, durīŋa ɔ deekin ɔ: «Debm dooyje, Debm dooyje, ɓere, naajege j'aki kutu!» Ken naan jaay iīn se, naan aac kaama kuul ki ute maane ki ɔ gōtn se, kuulu ute maan se ɔk daara ɔ gōtɔ do dil. ²⁵ Gōtn se naan deekden ɔ: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap ɓo gay?»

Ken naade jaay aak nakŋ ese se, ɔkden taad eyo ɔ ɓeere baa ɔkde ɔ gōtn se, naade baag taadn ute naapa ɔ: «Kese tap ɓo naŋa bini, ken taad kuul ki ute maane ki kic ɓo tookīn taariŋ se?»

Isa ed' lapia debm kōŋŋ sitan ki

(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Gōtn se naade baa aan taa naan jeege tun k'danŋden Gerazenige ken sak kaam taa naan Galile ki. ²⁷ Ken naade aan taa jēŋ ki jaay Isa bōoy bōoy naan ki se, gōtn se gaab kalan bini ɔk kōŋŋ sitan iīno maakŋ geger ken ese ɔ baado dōad Isa. ɔ gaabm se, naan tiŋg been eyo ɔ lee ute kal ey se daanīn dōkga, num naan se tiŋg maakŋ iībge tun Yaudge tedīno gen tɔl taal yodege se. ²⁸ Ken naan jaay aak Isa se, ɔd ɔy makōŋŋ ɔ baado ooc metn jēŋ ki ɔ deekin ɔ: «Isa Goon Raa Taaro, j'ōŋ dī ute naai? M'eemi kō meti ki, ɔŋte gen dabaruma!» ²⁹ Ken ɔlīn taad bin se, taa Isa deekinga deek ɔ ŋ'teec naatn ro gaab ken se. Taa sitan se, iinga num ted gaabm se kusīŋa ɔ ɔl k'dōk-īn ute sesere ɔ j'aalīn dōkōdōm maala se kic ɓo, naan gaan naatn ɔ sitan se ɔlīn aan teec baa do kōd-baar ki. ³⁰ ɔ Isa tōnd metīn ɔ: «Naai, 'roi naŋa?» Naan terlīn ɔ: «Maam rom Dōol asgarŋe,» taa gaabm se ɔk sitange roŋ ki dena. ³¹ Gōtn se sitange eem kō metn Isa ki ɔ deekin ɔ: «Ōŋte 'tōkŋ kōmbje maakŋ gōŋ ken jerl zuzu se.»

³² Gaŋ gōtn se ɔk dōol kīnzirge dena lee gaam gaam do kōs ki. Gōtn se sitange se sel metn Isa ɔ: «Ōŋje naaje k'baa kend maakŋ kīnzirge tu se.» Gōtn se Isa tookden. ³³ ɔ sitange se teeco ro gaab ken se baa end maakŋ kīnzirge tu se ɔ dōol kīnzirgen te dēnde se dōɔɔ rus ɔ naar aano girdi girdi bōoy baa si maakŋ baar ki ɔ maane ɔsde paac.

³⁴ Ken jee gaam kīnzirge jaay aak nakŋ ted se, naade dōɔɔ aan baa taad jeege tun maakŋ geger ki ute jeege tun iŋg ɓee naatge tu. ³⁵ Ken jeege jaay baa booy se, naade baado gen kaakŋ nakŋ ted se. Ken naade jaay aan ɔŋ Isa se, ɔŋ gaabm debm sitan se, sitaninge se teecga naatn roŋ ki ɔ naan iŋg kīŋg metn jē Isa ki

ɔɔ tusga kala roŋ ki jiga jiga. Ken naade jaay aakiŋ se, beere baa ɔkde. ³⁶ Jeegeen aako nakŋ se ute kaamde se, baado taad jeege tu nakŋ ken Isa tedo do gaabm ken debm sitan jaay bo ɔŋ lapi se. ³⁷ Gɔtn se jee ing taa naan Geraze ki paac se, ken naade jaay beere baa ɔkde se, naade taad Isa ki ɔɔ: «Iiŋ ɔŋje, 'baa ɔkɔ.» Gɔtn se Isa ook maakŋ markab ki gen terl baa. ³⁸ Gaabm ken sitange teec ɔŋiŋ se, tond metn Isa ɔɔ: «Ŋnum m'baa ute naai.» Gaŋ Isa taadŋ ɔɔ: ³⁹ «'Terl baa bei ki ɔɔ taad nakŋ paacŋ ken Raa tedi naai ki se.» Ken gaabm se jaay ɔk terl baa been ki se, baa taadŋ jeege tun maakŋ geger ki se paac nakŋ ken Isa tediŋo naan ki se.

**Isa ɛf lapia mend ki ɔɔ dur goon
Jayrus menda daan yoge tu**

(Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ken Isa jaay aan se, jee denge ɔɔɔɔɔɔɔ, taa naade se ing aak kaak kaamiŋa. ⁴¹ Gaaba kalaŋ k'daŋiŋ Jayrus; naan se magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki. Naan baado ooc metn je Isa ki eemiŋ ɔɔɔ ɔɔ ŋ'baado been ki. ⁴² Taa naan ɔk goon menda kalaŋ lak, baariŋ baa baa sik-kaar-dio ɔɔ gooniŋ se tood kɔɔɔɔɔ kaam yoa.

Kaad ken Isa baa baa gɔtn goon mend ki se, jeege dena tus roŋ ki ɔɔ gɔtn lee kic naan ɔŋ eyo. ⁴³ Maakŋ jee denge tu se, menda kalaŋ bin se, gɔtn moosiŋ aan sum se ɔŋ daar eyo ɔkga baara sik-kaar-dio roŋ ki. Naan utga jin paac gɔtn jee dawage tu, nafo nam ɔŋ ɛdiŋ te lapi eyo. ⁴⁴ Mend se baado naagŋ Isa ki ɔɔ ut taa kalina ɔɔ gɔtn ese sum bo, moosiŋ naar daara. ⁴⁵ Isa tond meta ɔɔ: «Ken ɔl jin utum se naja?» Aan ɔɔɔ jeege paac baaga naaja se, gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «Meluma, aaka jeege bo lee uri mak mak se dey!» ⁴⁶ Gaŋ Isa deek ɔɔ: «Num nam ɔlga jin utumga, taa maam m'naamga ɔɔɔɔɔ ken teec rom ki se.» ⁴⁷ Ken mend se jaay jeel jeege an jeel

se, beere baa ɔkiŋ se roŋ ook marga ɔɔ baado ooc metn je Isa ki. Gɔtn se naan taad naan jeege tu paac nakŋ ken ɔliŋ jaay bo, naan ɔl jin ut taa kal Isa se. Mend se taadden ɔɔ: «Maam m'naar m'ut kali sum bo, m'ɔŋ lapi.» ⁴⁸ Gɔtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapi.»

⁴⁹ Ken Isa utu daar taad taad ɔɔrt se sum bo, deb kalaŋ iino gɔtn Jayrus ki ɔɔ baado taadŋ ɔɔ: «Berɛ, gooni menda se le ooyga. Ŋnte dabar Debm dooy jeege se cere.» ⁵⁰ Num ken Isa jaay booy taar se, naan taad Jayrus ki ɔɔ: «Ŋnte beere; ɔnd maaki kaam kalaŋ. Gooni menda se utu 'kaaja.» ⁵¹ Ken Isa jaay aan bee Jayrus ki se, jee den se naan gaasde naatn. Gɔtn se ɔɔɔ Pier, Jan, Jak ɔɔ ko goono ute bubm goono sum bo end ute naana. ⁵² Jeege paac eeme ɔɔ ɔɔɔ makɔɔɔ do yo ki se. Num gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Ŋnte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan le tood tood bi sum.» ⁵³ Ken naade jaay booy taariŋ se, naade baag tooy koogo metiŋ ki taa naade jeele goon menda se le, ooyga deere. ⁵⁴ Gɔtn se Isa ɔk jin, uun mindiŋ raan ɔɔ: «Goonuma, iini!»

⁵⁵ Gɔtn se sum bo goono se duru ɔɔ naar iin daara. Ter Isa taadden ɔɔ: «Goono se, j'ɛdiŋ kɔɔɔ.» ⁵⁶ Ken bubin ute koŋ jaay aak nakŋ se, nakŋ se baa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deiden ɔɔ nakŋ deel se, j'ɔnte baa taadŋ nam ki.

**Isa ɔl jee kaan naabinge
sik-kaar-di se naaba**

(Mt 10; Mk 6.7-13)

9 Bii kalaŋ Isa tus jee kaan naabingen sik-kaar-dio ɔɔ naan ɛdfen ɔɔɔɔɔ do sitange tu paac ɔɔ ɛdfen ɔɔɔɔɔ gen kedn lapi jee kɔɔɔɔɔ tu. ² Naan olden naaba se taa 'baa taadn labar gen *maakŋ Gaar Raa se jeege tu ɔɔ gen kedn lapi jee kɔɔɔɔɔ tu. ³ Naan taadden ɔɔ: «Ken

'baaki baa merte se, ɔnte 'kuunki dim, ɔnte 'kuunki sirdi, ɓɔɔɔ, kɔɔɔ ɔɔ ɔnte 'kuunki gurs kici. ɔɔ maakse ki se, nam ɔnte 'tɔsn kalge dio. ⁴Bee ken naase 'bɔɔyikiga maak ki se, 'toodki ɔɔtn ese, bini anki kiin baa maak ki. ⁵ɔɔtn naase 'baaki jaay jeege baate dɔɔɔn kɔkse num, ken naase 'teecki teec maakɔ gegerde ken ese se, kudn jesege se kic ɓo 'tupdenki naatn, kese aden toodn saada.» ⁶Bin ɓo, *jee kaan naabm Isage se baa lee maakɔ naange tu, taad Labar Jiga jeege tu ɔɔ ɔɔɔ baa se paac, naade ed lapia jee kɔɔɔge tu.

Nookɔ Isa se ed saapm maaka *Ɛɔɔd ki
(Mt 10; Mk 6.7-13)

⁷Ken Gaar Ɛɔɔd Antipas naan ɓo magal taa naan Galile se jaay booy j'ɔɔs maan nakgen deel se, taar se baa deel doɔa taa jee metinge deek ɔɔ: «Kese Jan-Batist ɓo duroga daan yoge tu.» ⁸ɔɔ jee metingen kuuy taad ɔɔ: «*Ɛli do dɔkin se ɓo, baadoga.» ɔɔ kengen kuuy kic taad ɔɔ: «Kaadn naane maakɔ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se ɓo, deb kalaɔ duroga daan yoge tu.» ⁹Taa naan se ɓo ɔl Ɛɔɔd taad ɔɔ: «Nakage, ey num Jan-Batist se le maam mala ɓo m'ɔl k'gaanjo ute doɔa. Num kese tap ɓo debm gay daala jaay m'booy ted nakgen bin se?» ɔɔtn se naan je Isa taa an kaaka.

Isa ed kɔɔ gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰Ken *jee kaan naabm Isage jaay terl baa ɔɔ Isa se, taadɔn metn nakgen naade tedo paac se. ɔɔtn se naan ɔk baande cɛs ki kaam geger ken sak Betsaida. ¹¹Ken jee denge jaay booy labar se, naade ru baa metin ki. ɔɔ Isa dɔɔɔ ɔkde ɔɔ ɔɔtn se, naan taadden taar *maakɔ Gaar Raa ɔɔ jee ken baado je lapi rode se, naan edden lapia.

¹²Gan ken kaada baa baa kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado

taadɔn ɔɔ: «'Deek jeege tu se k'wɔɔk k'baa maakɔ naange tu ɔɔ maakɔ bee naatge tun ɔɔɔ ɔɔɔ se. Taa ɔɔtn naane se, naade 'kɔɔ nakɔ kɔɔɔ ɔɔ 'kɔɔ ɔɔtn toodo kici. Ey num ɔɔtn ara se, naajege k'do kɔɔɔ-baar ki.» ¹³Gan Isa terlden ɔɔ: «Naase mala eddeki kɔɔɔ.» ɔɔtn se naade terlin ɔɔ: «Mappan j'ɔk se le cir mii eyo ɔɔ kenjge kic le k'j'ɔk di sum. Ken jee se jaay 'kɔɔ kɔɔ paac num, naan se naaje j'ade baa dugɔ kɔɔɔ kuuy do ki.» ¹⁴Jee tus ɔɔtn ese paac se, gaabge kalde ki sum ɓo baa baa nakɔ dupu-mii.

ɔɔtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔɔ: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki ɔɔ 'gaanɔdeki jeege se si-mii si-mii.» ¹⁵Naade ted jeege paac ing naan ki. ¹⁶Num Isa tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, naan uun kaamin raan, tɔɔm *Raa, dup mappa ɔɔ edin jeege tun metin ki taa 'kɛɔn jee denge tu. ¹⁷Naade paac ɔs derɛɔ ute maraadde ɔɔ toɔɔ ɔɔ se k'tuun k'tusin maakɔ ɔɔɔɔge tu sik-kaar-dio.

Pier taad ɔɔ Isa se naan ɓo *al-Masi

(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)

¹⁸Bii kalaɔ se, Isa iik took cɛs ki kalin ki gen tɔnd metn Raa. Naan ken se, jee metin ki utu te naana. ɔɔtn se naan tɔnd metde ɔɔ: «Jee denge tap ɓo taad ɔɔ maam m'naɔa?» ¹⁹Naade terlin ɔɔ: «Jee metinge ɔɔ naai Jan-Batist ɔɔ jee kuuy ɔɔ naai *Ɛli ken do dɔkina ɔɔ kengen kuuy daala ɔɔ naai se kaadn naane maakɔ jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se ɓo, deb kalaɔ duroga daan yoge tu daam.» ²⁰ɔɔ Isa deekden ɔɔ: «Ken maak-saap naase ki num ɔɔki maam m'naɔa?» Pier ɛɛ taarin ɔɔ: «Naai ɓo al-Masi ken Raa ɔlo.» ²¹ɔɔtn se Isa aacden kaama ɔɔ taar se j'ɔnte baa taadn nam ki. ²²Ter naan taadɔn metin ɔɔ: «Beeki num, *Goon Deba utu 'dabar kusina. Magal taa bee Yaudge, *jee magal tedn serke Raa ki, ute jee jeel taadn tɔɔɔɔ

metn Ko Taar Raage, naade se utu an koodn kundu do utu an tɔɔɔ do daan bii k-mɔtɔge tu se, naan utu afe dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

²³ Gɔtn se naan taadden paac do: «Debm jaay je am daan maam se, naan 'baatn ron mala do bii-raa 'kuun kaagɔ yona jaay bo am daana. ²⁴ Taa debm je kaajɔ kon se utu an kutu naan Raa ki do debm ut kɔna taa maam se, utu an kaaja. ²⁵ Ken debm jaay *duni ute magalin bo kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, an kɔɔ di ro ki? ²⁶ Taa naan se bo, debm jaay tɛd sɔkɔɔ taa maama do ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic bo, biin m'ade baa maakɔ *nookum ki gen Bubum ki do ute gen kɔɔɔngen *salal se, maam kic sɔkɔɔ utu am tɔɔ taa naan kici. ²⁷ Deere, 'booyki m'asen taada: maakɔ jeege tun borse utu ara se, metinge se kooy ey sum bo, utu 'kaakɔ Raa 'kɔsn gaara dode ki.»

Raa ooj ro Isa

(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

²⁸ Ken Isa taad aas taarin jeege tu jaay ok nakɔ baa baa bii marta se, naan ok Pier, Jan do Jak do naade ook do ko ki gen baa keem Raa. ²⁹ Kaad ken Isa eem keem Raa se, daan-kaamin baa terl kuuy do kalin se baa tɛd raap lak lak do omb met ki birin birin. ³⁰ Gɔtn se naade aak gaabge dio daar taad taad ute Isa do jee di ese se, *Musa ute *Eli. ³¹ Do gɔtn Musa ute Eli daar ro ki se, Raa tɛdin gɔtɔ wɔɔr kɛɛɔ. Gɔtn se naade taad metn taar ken tɛdga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se. ³² Gaɔ Pier ute mɛdinge se bi baa cirde. Num ken naade duro maakɔ bide ki se, naade aak Isa se ron wɔɔr gɔtɔ kɛɛɔ do naade aak jee di se daar daar cɛɛɔ ki. ³³ Ken Musa ute Eli jaay iin on kon Isa se, Pier deek Isa ki do: «Debm

dooyje, bɛɛki num, j'aki king gɔtn ara ki bo jiga; on j'asen taal daabge mɔtɔ, kalaɔ naai ki, kalaɔ Musa ki do kalaɔ Eli ki.» Gaɔ taar naan taad se tap bo, ond te metin eyo. ³⁴ Ken Pier utu taad taad sum bo, gapara naar baado deebde bat. Ken naade jaay aak gapara baa deebde se, beere baa okde. ³⁵ Ter naade booy mind deba taad maakɔ gapar ki do: «Kese goonum ken maam m'beer m'ɔɔɔɔɔ. 'Booy uunki taarina.» ³⁶ Kaad ken naade booy mind deba utu taad taad se, kor naade aak ok se, doo Isa kalin ki sum. Nakɔ naade aakin paac se, kaad ken se naade taadin te nam ki eyo, num naade boobin maakde ki.

Isa ed lapia goon gaab ki ken ok kɔɔɔ sitan

(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

³⁷ Do metbeenki se, ken naade booy do ko ki se, jeege dena baado doadn Isa. ³⁸ Maakɔ jeege tu se, gaaba kalaɔ danin makɔɔ do: «Debm dooy jeege, m'eemi noo 'baado aakum tu goonum ara se. Bere, goonum bo kalaɔ ese sum. ³⁹ Gɔtn metin se ken sitan okinga tak bo, goono dooy makɔɔ, uun undin naan ki, tiikin zak zak do taarin kic bo tiin gupiyu. Ken sitan se jaay okinga num, tɛdin on jaay teec ron ki dabarin bini nanin doogin jaay onina. ⁴⁰ Maam m'tondo metn jee meti ki m'oo am tuur sitan ro goonum ki se naatn, nabo naade on aasin te eyo.» ⁴¹ Isa deekden do: «Naase jee do naan ken borse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naajɔ taarge do jee bɛɛki eyo! Maam tap bo m'king ute naase se bini nun ki do m'asen serkɔ bini nun ki? Ok baano ute gooni se ara.»

⁴² Ken goono jaay k'baano baa gɔtn Isa ki se, sitan uun undin naan ki do naan baag tiikɔ zak zak. Gaɔ ken Isa jaay aakin se, naan aac kaama sitan ki do sitan teec on goono. Do goono se, Isa uun edin bubin ki. ⁴³ Ken jeege jaay aak nakɔ tɛd

se, baa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

**Tər Isa taad taa dubar
ken utu 'kaan don ki**

Kaad ken jeege paac utu aak kaak nakn ken Isa ted jaay ɔkden taad ey se, Isa deek jeege tun metin ki ɔɔ: ⁴⁴«Udki bi jiga ro taar ken maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkn kɔl ji jeege tu.» ⁴⁵Num gan jee metin ki se, taar se, naade ɔn booy ɔk te metin eyo; taa taar se metin ute don naade ɔnd te eyo. ɔɔ gen tɔnd metin le, naade beer-in beere.

Jee metn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

⁴⁶Jee metn Isa ki baag naajn ute naapa ɔɔ maakde ki se, naja bo 'tedn magalde. ⁴⁷Aan goɔ Isa jeel maak-saapde se, naan uuno goon ɔkɔ baado ɔndin ceen ki. ⁴⁸ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Goon ese se jaay debm ɔkin jiga taa maam se, kese naan ɔkum maam mala. ɔɔ debm ɔkum maam se, naan ɔk debm ken ɔlumo. Taa naan se bo, maakn naase ken paac se, debm ɔɔp ron baat se, naan bo asen 'tedn magalse.»

Jee tedn naaba ute ro Isa

⁴⁹Gɔtn ese Jan eep taarin deekin ɔɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔno deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan le lee ute naajege eyo.» ⁵⁰Gan Isa deekin ɔɔ: «Ŋte 'gaasin! Debm jaay debm taamooyse ey se, naan se debm naase.»

**Jee *Samari baate dɔɔdn
kɔkn Isa naande ki**

⁵¹Kaadn naan aan kiin kon do naanja jaay aan se, Isa uun doa ute maakin paac gen baa Jeruzalem ki. ⁵²Gɔtn se naan ɔl jeege naanin ki ɔɔ jee se jaay baa aan maakn naan ken kalan gen taa naan

Samari ki se, naade je an daapm gɔtɔ. ⁵³Num gan taa naan baa baa Jeruzalem ki se, jee se baate kokin gɔtde ki. ⁵⁴Ken naade jaay aak nakn ese se, jee metin ken Jak ute Jan se deekin ɔɔ: «Melje, ken naai je num j'aki 'tɔnd metn Raa ade booy poodo dode ki taa aden kɔsn naja.» ⁵⁵Ken Isa jaay booy taarde se, naan ɔk terl mooyde. ⁵⁶Gɔtn se naade uun doobm naan kuuy.

Debm je daan Isa

(Mt 8.19-22)

⁵⁷Ken naade baa baa doob ki se, deb kalan deek Isa ki ɔɔ: «Gɔtn naai 'baa gay gay kic bo, maam m'ai daana.» ⁵⁸Isa terlin ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic bo ɔk bee tooddege, ɔɔ yeelge kic le ɔk kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kɔl dom eyo.»

⁵⁹Naan deek deb kuuy ki ɔɔ: «'Daanuma!» Gaabm se terlin ɔɔ: «Ŋnum m'ade baa duubm bubum jaayo.» ⁶⁰Gan Isa terlin ɔɔ: «Ŋn jeegen aan goɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, 'baa taad labar gen *maakn Gaar Raa se jeege tu.» ⁶¹Ter deb kuuy daala baado ɔnin deekin ɔɔ: «Melje, maam se m'je m'ai daana, nabo ɔnum m'ade tedn tɔɔse jeemge tun maakn beem ki jaayo.» ⁶²Isa terlin ɔɔ: «Debm ken naab naab ute marange jaay terl aak metin ki se, debm bin se aas gen 'kon tedn naaba maakn Gaar Raa ki eyo.»

**Isa ɔl jee metin ken
sik-cili-kaar-di se naaba**

(Mt 10.7-16)

10 Ken nakgen se jaay deel se, Meljege beer tɔɔd jee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigde di dio ɔɔ ɔlden naaba maakn gegerge tu ɔɔ maakn naange tun ken naan mala utu baa maak ki kici. ²Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Maakn-gɔtn tedga gen kɔɔ se utu dena,

naʔo jee tɛdn naabge se, baata. Bin num, 'tɔndki metn Mel maakŋ-gɔtɔ taa aɔe kɔl jee tɛdn naabge do ki gen kɔjn maakŋ gɔtɪŋa.» ³Isa ɔeekden ɔɔ: «Iɪŋ 'baaki! Naʔo 'booyki: maam se m'ɔlsen aan gɔɔ gaan baatge maakŋ k-sogsogige tu. ⁴Ken 'baaki ʔaa se, ɔnte 'kuunki k'ʔond gurs, ʔɔɔɔɔ, saa ɔɔ daan ɔoob ki se, ɔnte 'daarki gen tɛdn tɔɔse nam ki.

⁵«Maakŋ bee ken naase endkiga maak ki deet deet se, 'tɛɔɔeki tɔɔse. ⁶Maakŋ bee ken jaay ɔŋkiga debm jaay je tɔɔse se, ɔŋki tɔɔse se 'kɔɔpm maakŋ been ki; ken ɔŋki nam jaay je tɔɔse ey num, tɔɔse se 'terl ute naase. ⁷Maakŋ bee jaay melinge ɔksenga jiga num, ingki gɔtn ese; ɔski ɔɔ aayki, taa debm tɛdn naaba se, ʔeeki num, j'ʔŋ kɔŋɔ dal dubariŋa. ɔɔ ingki kaam kalan, ɔnte 'leeki bee jeege tu.

⁸«Maakŋ geger ken naase endkiga jaay melinge ɔksenga jiga se, kɔsn ken naade ʔaansenoga se ɔnte 'baatiŋki, ɔski. ⁹Jee kɔɔŋgen gɔtn ese ɛɔɔeki lapia ɔɔ jee se 'taadɔeki ɔɔki: ʔere, ʔorse *maakŋ Gaar Raa se aanga gɔtse ki. ¹⁰Num gaŋ, maakŋ geger ken naase endkiga jaay, melinge baatsenga kɔkŋ num, 'teecki naatn ʔɔɔr ki ɔɔ 'deekɔeki ɔɔki: ¹¹Kudn maakŋ geger se ken uun naagŋ jeje ki se kic ʔo, k'tupsesiŋ naatn naanse ki. ʔere 'jeelki: maakŋ Gaar Raa se aanga gɔtse ki! ¹²'Booyki m'asen taada: ʔii ken *Raa 'kɔjn ʔɔɔɔɔ do jeege tu se, jee ese se ʔɔɔr ken kooɔŋ do naade ki se aɔen tɛdn ɔɔŋ cir gen jee maakŋ geger ɔɔɔm ki se ɔɔkɔɔ.»

Jee maakŋ geger ken baate kaal maakɔe do Isa ki

¹³Isa ɔeekden ɔɔ: «Utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ geger ken Kɔɔzin ki ɔɔ utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ geger ken Betsaida ki! Taa

nakŋ-kɔɔɔgen ken tɛɔo gɔtse ki se, jaay 'tɛɔoga tɛɔ maakŋ gegerge tun Tir ki ute ken Sidɔŋ ken jee *kusinge se num, kaadn do ɔɔkiŋ naade terlɔega maakɔe do Raa ki, naade tuusn kal kɔl doa ɔɔ ʔɔɔy burku dodege tu. ¹⁴Deere, ʔii ken Raa utu 'kɔjn ʔɔɔɔɔ do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔɔŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute Sidɔŋ ki se daala. ¹⁵ɔɔ naase jee geger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gɔtɔ! Naase se utu aki kooy 'ʔaa bee yoge tu.»

¹⁶Ter Isa taadɔen ɔɔ: «Debm ʔooy uun taar naase se, ʔooy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm ken baatum maam se, baate debm ken ɔlumo se kici.»

Jee metiŋ ken sik-cili-kaar-di se ɔk terl ʔaado

¹⁷Ken jee metn Isa ken sik-cili-kaar-di jaay naŋo naabɔe se, naade ɔk terl ʔaado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔɔ ɔeekiŋ ɔɔ: «Melje, ken naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic ʔo tookjeno taarje.»

¹⁸Gɔtn se Isa terlɔen ɔɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange ʔɔɔy ooco maakŋ raa ki aan gɔɔ maan ken aal wusuk wusuk se. ¹⁹'Booyki, kese ʔo tɔɔŋŋ ken maam m'ɛɔsen taa anki tuum wɔɔjge ute iɪŋge ɔɔ ute tɔɔŋŋ se, naase anki cir jee wɔɔy-sege ɔɔ naade se paac asen 'kɔŋ tɛdn ɔim eyo. ²⁰Bin num maakse ɔnte raapo taa sitange ʔeersenoga ɔɔ ʔooyseenoga taarse, num gaŋ 'tɛɔki maak-raapo taa rosege se Raa raanŋŋa raanŋ maakŋ raa ki.»

Maak-raapm gen Isa

(Mt 11.25-27)

²¹Naan ken se sum ʔo, Isa ɔooc ute *Nirl Salal, ɔɔ gɔtn se maakiŋ-raap sakan

Isa baa bee Mart ute gen Mari ki

³⁸ Ken Isa jaay baa baa doob ki ute jee metin ki se, naan baa end maakɲ naan ki kalaɲ bini, ɔ goɲ se menda kalaɲ roɲ Mart dooɔ ɔkiɲ been ki. ³⁹ Naan ɔk gena roɲ Mari ɔ Mari se, baado ing metn je Meljege tu ɔ naan ing booy booy taar Meljege taad se. ⁴⁰ Ken Mart jaay naaba baa deel doɲ se, naan baado deek Isa ki ɔ: «Meluma, aaka genaam se. Naaba se paac ɔnumsin dom ki. Kese tap bo naai an dim ey ne? 'Deekin 'baado utu am noogo!» ⁴¹ Num Meljege terlin ɔ: «Mart, Mart, naai se uun nirl do nakge tun paacɲ ken naai ted se; taa naan se bo naai 'baate roi tak tak ɔ 'tedi baa kaam ara kaam ara. ⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalaɲ sum bo jiga cir paac. Ken se bo Mari beer uunga. Num nakɲ Mari beer uun se, nam ansin kɔɲ kooɔ eyo.»

Isa dooy jee metin ki gen keem *Raa

(Mt 6.9-13, 7.7-11)

11 Bii kalaɲ Isa ing goɔ kaam kalaɲ bini, gen keem Raa. Ken naan jaay eem Raa aas se, maakɲ jeege tun metin ki se, deb kalaɲ baado tond metin ɔ: «Melje, 'dooyje gen keem Raa aan goɔ ken Jan dooy jee metin ki se.» ² Isa taadden ɔ: «Ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ɔki: Bua, ɔ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo Raa.

ɔɲ naai bo kɔsn gaara do jeege tu paac.

³ Edjeno kɔsn ken ajen kaasn bii-raa.

⁴ 'Tɔɔlje *kusinje taa naaje kic bo k'tedn kalde jeege tun paacɲ ken tujjenga naaje ki kici.

ɔnte 'kɔɲje k'kend maakɲ nakɲ naam ki.»

⁵ Goɲ se Isa deekden daala ɔ: «Ken maakse ki se jaay, deb kalaɲ ɔk mede ɔ medin se baado ɔɲin daan noor ki ɔ tond metin ɔ: «Meduma, edumo tu mappa mɔɔ, ⁶ taa maakɲ medumge tu

se, deb kalaɲ baadoga merte goɲum ki, nabo maam m'ɔk dim m'an ked eyo.»

⁷ Num ken debm maak ki se jaay, terlin ɔ: «ɔnum, m'toodn kaam kalaɲ. Borse kaam taarum le m'gaasinga, ɔ maam m'ute genumge paac kic le, k'toodga. Bin num, maam se m'kɔɲ kiin jaay m'ai kedn mapp eyo.» ⁸ Gaɲ 'booyki m'asen taada: naan 'kiin an ked se taa gaaba se medin sum eyo, num taa naan dook taar tond meta ɔ ey se bo, naan 'kiin an keda.

⁹ «Maam m'deeksen m'ɔ: 'lee 'tɔndki meta ɔ j'asen keda, 'lee 'jeki ɔ naase aki kɔɲ, 'lee 'tɔndki kaam-taara ɔ j'asen kooɔ. ¹⁰ Deere, debm tond meta se j'an kede, debm je se 'kɔɲ ɔ debm tond kaam-taara se le, j'utu j'an kooɔ. ¹¹ Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, goonin tond metn kenje goɲin ki num, naan an kɔɲ kedn wɔɔɔ ne? ¹² Ey le, ken tond metn kaabm kɔɔɔɔ se, an kɔɲ kedn iini ne? ¹³ Naasen jeegen ken jig ey se kic bo 'jeelki kedn nakɲ bee gensege tu. Num met kando Bubm ken maakɲ raa ki 'kedn *Nirl Salal jeege tun tond metin ey ne!»

Isa ɔ *Bubm sitange

(Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)

¹⁴ Gaaba kalaɲ bini ɔk kooɲ sitan ɔ naan ɔɲ taad taar eyo. Bii kalaɲ, Isa tuurin sitan se naatn roɲ ki. Ken sitan jaay teec ɔɲin se, gaabm ɔɲ taad taar ey se baag taadn taara cɔy. ɔ ken jee denge aak se nakɲ se deel dode ɔ ɔkden taad eyo. ¹⁵ Num gaɲ maakde ki se jee kandum deek ɔ: «Ute Belzebul, naan ken Bubm sitange se bo, naan tuur sitange ro jeege tu.» ¹⁶ Metingen kuuy se je an naam se, tond metin ɔ n'aden tedn nakɲ-kooɲm ken naade an kaakɲ jeel ro ki, ken booyo maakɲ raa ki. ¹⁷ Gaɲ Isa jeel maak-saapde dey se, deekden ɔ: «Maakɲ taa naan gaar ken jeenge taarde ɔk metn naap eyo ɔ baagga tedn boɔɔ ute naapa se, naan se utu terece

raan ro kaag ki taa jee end gōtn ese 'kaakŋ gōtn wōwō. ³⁴ Kaami se, naan̄ bo loompōn gen roi. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te deniŋ paac kic ing maakŋ gōt ken wōwō. Num ken kaami jaay kōwō num, roi ute deniŋ paac kic maakŋ gōt ken wōwō. ³⁵ Bin se, ond kōndō ute gōtn wōwō ken naai okse, ŋnte kōŋiŋ 'tedn gōtn wōwō. ³⁶ Ken kingi jaay paac ing gōt ken wōwō se wō ken dīm wōd cōkō kic gōtō roi ki num, bin se, kingi ute deniŋ paac se, 'tedn gōtn wōwō aan gōw loompōn ken lee wōwōi gōtō keŋeŋ se.»

Isa mooy *Parizige

(Mt 23.1-36)

³⁷ Ken Isa utu taad taad bōrt sum bo, kōd Parizi kalaŋ bini daŋiŋ wō k'baa kōsn beēŋ ki. Ken naade jaay aan se, naade tood ute cēesde jaay bo baag kōwō do tabil ki. ³⁸ Ken kōd Parizi jaay aak Isa tug te jiŋ aan gōw ken naade lee tug se ey sum bo, baag kōwō se, naan̄ aak se ok-iŋ taad eyo. ³⁹ Gōtn se Meljege deek kōd Parizi ki wō: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagŋ nakgen naase 'lee aayki wō ŋsnki se aac walak, num gaŋ maakiŋ tap bo ŋŋiŋki dooc ute saapm gen boogo ute nakgen *kusina. ⁴⁰ Kale jee derlge! Raa ken wōo daa roi se, ken maak ki kic naan̄ bo debm kōbŋ ey la? ⁴¹ Nakŋ naase okki maakŋ baay kōssege tu se, edŋiŋki *serke jee daayge tu, bin jaay bo maakse 'tedn aak beē naan̄ Raa ki.

⁴² «Num naasen Parizige utu asen tedn wōŋ aak eyo, taa nakgen naase okki seēm seēm ken 'lee tōmbki maakŋ taadsege tu ken tedŋiŋ nijimi ute naksegen maakŋ jinen ki se kic bo, naase 'lee 'nigŋiŋki gōtō kaam sik wō ken kaam kalaŋ se, naase 'lee edŋiŋki Raa ki. Naŋo naase 'tedki nakge ute doobiŋ eyo wō 'jeki Raa eyo. Beeki num, naase aki tedn nakgen ute doobiŋa

wō aki je Raa jaay bo, naksegen ken naase 'lee edki serke Raa ki seēm seēm se kic bo, ŋnten 'dirigŋiŋki kici.

⁴³ «Naasen Parizige utu asen tedn wōŋ aak eyo, naasen ken 'baakiga maakŋ *beē ken Yaudge lee tusn maak ki se, 'jeki wōki naase bo aki king naan̄ ki. Wō ken aankiga wōwō ki kic le, 'jeki wōki jeege bo asen tedn wōse naase ki bo deete.

⁴⁴ «Utu asen tedn wōŋ aak eyo, naasen ken 'tecki aan gōw yogen k'duubde maakŋ baad ki ken jeege ŋŋ aakde eyo, jaay lee do ki se[¶].»

⁴⁵ Gōtn se debm jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raa kalaŋ bini deek Isa ki wō: «Debm dooy jeege, taar ken naai ing 'taad se, kese naai 'naajjen naaje kici.»

⁴⁶ Gaŋ Isa terliŋ wō: «Naasen jee jeel taadn tōkŋ mētn Ko Taar Raage se utu asen tedn wōŋ aak ey kici, taa naase 'tuun 'tōndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic bo utiŋki eyo.

⁴⁷ «Utu asen tedn wōŋ aak eyo naasen 'lee iŋ 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dōkina wō naade se bugsege bo ken tōldeno. ⁴⁸ Ken bin num, naase ute bubsege se taarse kalaŋ; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade bo jee tōldeno wō naase bo jee kiŋŋ do baaddege. ⁴⁹ Taa naan̄ se bo, Raa ken jeel-taar mala mala se taado wō: M'utu m'aseno kōl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaan̄ naabumge wō mētinge naade utu aden tōlō wō mētingen kuuy se, naade utu aden dabara. ⁵⁰ Taa naan̄ se bo, jee duni ken bōrse se, taa moons jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ utu aden kōkŋ mindde do yodege tun baago kaad ken Raa utu aalo kaal do dunia, ⁵¹ ken iŋo do yo Abel ki bini aan do yo Zakari, ken k'tōlŋo daan *gōtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki ute *Beē

[¶]11:44 Do dōkin se Yaudge jaay leega do baad ki num, saap wō naade tedga aak kusu naan̄ Raa ki.

Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni ken borse se Raa utu aden kɔkɔ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raage se utu asen tedn ɔɔn aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm ken 'kɔl jeege gɔtn Raa ki ɔɔ naase malinge le 'baate kendki, ɔɔ jeegen je kende se le, naase 'gaasdeki doobo.»

⁵³ Ken Isa jaay taad nan taarina ɔɔ teeco teec gɔtn ese se, jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raage ute Parizige se iin ron ki cey ɔɔ naade baag tɔnd metin do taarge tu dena. ⁵⁴ Do taarge tun Isa taad se, naade goomin ken naan jaay taad tujinga num, naade an kɔkɔ mindina.

Jee taad tal ɔɔ naade se jee Isage

(Mt 6.12, 10.16-39)

12 Kaad ken se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gɔtn se Isa baag taadn jeege tun metin ki se bo deete deekden ɔɔ: «Naase se, ɔndki kɔndo ute ɔɔm *Parizige. ɔɔm naade se je taadn ɔɔ naade ted rode aan gɔɔ naade bo jee taad taar met ki.

² «Taa kaadn jaay utu 'kaan se, nakɔ paacɔ j'ɔyinga kɔy se, utu toodn tal. ɔɔ nakɔ borse k'jeelki metin ey se, j'utu j'anɔki jeele. ³ Bin bo, nakɔ paacɔ naase 'taadnɔki maakɔ nɔɔr ki se, 'baa 'taadnɔki jeege tu ute kaam kaada. Nakɔ ken naase 'booyinɔki k'taadsen naan ki metn bisege tu maakɔ bee ki se, 'wɔɔk-inɔki do beege tu kici.

⁴ «Medumge, taar se maam m'taadsen naase ki: ɔnte 'beerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, num mɔɔtn asen kɔn tedn dim ey se. ⁵ Num 'booyki m'asen taadn debm ken naase anki beere: 'beerki deb ken ooykiga kic bo, naan ɔk tɔɔgɔ ken asen kɔl maakɔ pood ken gen daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: kese bo debm ken naase anki beere.

⁶ «'Jeelki, yeelge seem seem mii se k'-dugin ute kɔɔɔɔ di sum ey la? Ute naan se kic bo, *Raa ɔɔ dirig kalan maakde ki eyo. ⁷ Num gan naase se bini beekɔ dosege se kic bo, Raa jeelin kalan kalan. Bin se, ɔnte 'beerki! Naan Raa ki se naase 'cirki yeelge se dɔkɔ.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu ɔɔ naan debm maam se, maam *Goon Deba kic bo maam m'-taadn naan *kɔdn Raage tu m'ɔɔ naan se debm maama. ⁹ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan kɔdn Raage tu. ¹⁰ ɔɔ debm ken tuj taarina ro Goon Deb ki se, Raa an tɔɔl *kusiɔn ese se; num debm ken jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an tɔɔl kusiɔn se eyo. ¹¹ Ken naase jaay k'tɔk k'baansenga maakɔ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ey le naan gaaringe tu ɔɔ gɔtn tɔɔge tu se num, naase ɔnte 'beerki do taar ken naase aki baa taadn naande ki ken anki nakɔ kɔɔdn dose. ¹² Taa kaad ken se, Nirl Salal bo asen kɔl naase aki jeel taadn taara naande ki.»

Debm maal debm derle

¹³ Maakɔ jee denge tu se, deb kalan bini baado ɔɔ Isa ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooy jeege, genaam se ɔl nam baa 'taadn, n'baado num maal bubje se ɔɔ naai bo ajesin nigi.» ¹⁴ Gɔtn se Isa terlin ɔɔ: «Debm ken ɔndum gen kaakɔ metn taarsege ey le gen nigɔ malsege se, tap bo nana?» ¹⁵ Ter naan taad jeege tu paac ɔɔ: «ɔndki kɔndo! ɔɔ naase se ɔndki dose daan ki, bɔɔbki rose ro tama ki. Taa debkilim se, maalin den aan gɔɔ di kic bo, ken ɔlin ing se, maalin eyo.» ¹⁶ Gɔtn se ter Isa taadden ute kaal naagɔ taara ɔɔ: «Debm maala kalan bin se, maakɔ gɔt-in ooj tuun karat karat. ¹⁷ Ken naan aak nakɔ jaay ooj den se, naan baag taadn ute maakin ɔɔ: «Baar jaaki tap bo, maam m'tedn rom m'ɔɔ di? Bere, gɔtn am kaasn m'an kɔmb nakumge se le gɔɔɔ.» ¹⁸ Ter

naan̄ taad̄ ute maakin̄ ɔ: «Borse, kese ɓo nakɲ maam m'utu m'tɛda: giijumge se m'aden tɔkɲ paac naatn ɔ m'kɔbm̄ ken-gen kuuy magala magala cir naadege se daala. Ken m'ɔbɔdenga jaay aasga num, teenumge ute nakumge paac se, m'aden tɔsn̄ kɔmb̄ maak ki. ¹⁹ Gɔtn̄ se maam m'deekɲ rom ki m'ɔ: ai roma, 'tɔɔl̄ kɔɔri gen ɓaara ɓaara, taa kɔɔ ute kaayi lɛ, dɛna. Taa naan ki se maam m'kɔɔ, m'kaaye ɔ m'tɛd̄ nakgen ken maakum jea.» ²⁰ Num gan̄ Raa deekin̄ ɔ: «Kale debm̄ derle, maakɲ nɔɔr ken ese sum ɓo, naai lɛ 'kooyo; num nakigen naai 'tusin̄ se, tap ɓo 'kɔɔpm̄ nan̄ ki?» ²¹ 'Booyki! Kese nakɲ ken utu 'kaan do deb ken tɔsn̄ maala dɛna do duni ki, nabo naan Raa ki se, naan̄ ɔk̄ dim̄ ey se.»

Aalki maakse do Raa ki

(Mt 6.19-34)

²² Gɔtn̄ se Isa taad̄ jeege tun metin̄ ki ɔ: «Taa naan̄ se ɓo, maam m'deeksen m'ɔ: taa kose se ɔnten̄ 'kuunki nirlse taa nakɲ naase aki kɔɔ ɔ taa rose se ɔnten̄ 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu. ²³ Taa kose se, naan̄ cir nakɲ kɔɔ ɔ rose se lɛ, naan̄ cir kala. ²⁴ Aakki tu gaakge se; naade lɛ ɔɔ eyo ɔ ɔk̄ teen̄ gen kɔj eyo ɔ giiji lɛ, naade ɔk̄ eyo ɔ gɔtn̄ kɔmb̄ kɔrbɔtɛ kic ɓo, naade ɔk̄ eyo. Ute naan̄ se kic ɓo, Raa ulɛ. Num naase se met̄ kando yeelge se, naase 'cirdɛki? ²⁵ Maakse ki se, nan̄a jaay ute kuun nirlin̄ sum ɓo 'kɔɲ ziidn̄ bii kin̄gin̄ do naan̄ ki ne? ²⁶ Ken ese jaay naase ɔj aasin̄ki te ey num, gen ɗi jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔɔ ɓaa se?

²⁷ «Aakki tu pɔɔɲ nakgen taak bɛɛ maakɲ kaag ki se; naade se ɔɔ kuubu eyo ɔ ɔnd̄ ɛɛɛ eyo. Nabo 'booyki m'asen̄ taada: Gaar Salomon do dɔkin̄ se, ute maalin̄ den paac se kic ɓo, bii kalaɲ ɔj uus te kal aak bɛɛ tec aan̄ gɔɔ gen naade se eyo. ²⁸ Mu jaaki daar maakɲ kaag ki ɔ metbeeki sum ɓo j'utu j'an̄ tɔɔ se kic ɓo

Raa tamarin̄ aak bɛɛ bɛɛ se, met̄ kando asen̄ kɔɲ kɛɗn̄ kal tuusu naase ki ey ne? Bɛɛ, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo. ²⁹ ɔ ɔnte 'kuunki nirlse gen je nakɲ naase aki kɔɔ ɔ aki kaaye. ³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey ɓo daayum inḡ saap do ki. Ey num, Bubsen maakɲ raa ki se jeele nakɲ ken naase 'jeki. ³¹ Num naase se 'jeki ɓo Raa kɔsn̄ gaara dose ki ɔ nakgen ɔɔ se, naan̄ asen̄ kɛɗn̄ do ki. ³² Naasen̄ dɔɔl̄ baatgen ɔkɔ ara, ɔnte 'ɓeerki! Taa Bubsen maakɲ raa ki se, nakɲ ken tɔɔlin̄ naan̄ ki se, naase utu aki kin̄ḡ ute naan̄a maakɲ gaarin̄ ki.»

Kɔrbɔtn̄ maakɲ raa ki

³³ «Bin se, nakɲ naase ɔkki se, dug-in̄ki naatn̄ ɔ gursin̄ se, ɛɗin̄ki *serkɛ jee daayge tu. Bin se gɔɔ naase ɔmbkiga naksege gɔtn̄ 'kɔɲ 'tuj eyo ɔ daayum asen̄ toodn̄ kɔrbɔtɔ maakɲ raa ki. Gɔtn̄ naane se, debm̄ ɓoogo gɔtɔ ɔ k-ɲɔɔ kic ɓo an̄ kɔɲ tuj eyo. ³⁴ Taa gɔtn̄ maalse ro ki se, gɔtn̄ ese ɓo maak-saapse inḡ ro ki kici.»

ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

³⁵ «Ingki daayum ute kal tɛɗn̄ naabse rose ki, ɔ ɔnte 'kɔɲki lɔɔmpsege 'kooyo. ³⁶ ɔ naase ingki aan̄ gɔɔ jeege ken inḡ aak kaak kaam mɛlden̄ ken utu aɗɛ tɛrl̄ gɔtn̄ kɔkɲ mɛnd̄ ki se. Taa ken naan̄ jaay aanga ɔ tɔnd̄ga kaam taara num, naade an̄ naar kɔɔɗɔ. ³⁷ Maak-raapo naade ken mɛldɛ ɓaado ɔɲɛga jaay naade utu inḡ kin̄ḡ zɛɛr se. 'Booyki bɛɛ m'asen̄ taada: mɛldɛ se, naan̄ mala 'kuun kuusn̄ kal tɛɗn̄ naabin̄a aɗɛn̄ kɔɲ naan̄ ki ɔ naan̄ ɓo aɗɛn̄ kɛɗn̄ kɔɔ. ³⁸ Maak-raapo naade ken mɛldɛ 'kaan daan̄ nɔɔr ki lɔ do met-beeki ken aɗɛn̄ kɔɲ naade utu inḡ zɛɛr se.

³⁹ «Naase 'jeelki, ken mɛl ɓee jaay jeel kaadn̄ debm̄ ɓoogo ano ɓaa num,

naan 'kɔŋ beən se debm boogo aŋ tɛrɛc eyo. ⁴⁰Naase kic 'daapki rose, ingki do metekse ki, taa kaadn ken *Goon Deba jaay ade ɓaa se ɛ, naase 'jeelki eyo.»

⁴¹Gɔtn se Pier tɔnd metiŋ ɔ: «Meluma, kaal naagŋ taar ken naai taad se, taad ute naaje sum loɓu ute jeege paac ɛ?»

⁴²Meljege terliŋ ɔ: «Debm tɛdn naabm meteke ɔ tuj ɔrmiŋ ey se ken gay? Naan ɓo debm ken meliŋ utu aŋ kɔŋ jee tɛdn naabgen kuuy kaam jiŋa ɔ ken aanga kaadn ki num, adɛn lee 'nigŋ nakŋ kɔɔ. ⁴³Maak-raapo debm tɛdn naab ken meliŋ aan jaay ɔŋiŋ naan utu tɛdiŋ tɛdn naabm ken naan ɔŋiŋsiŋ kaam jiŋ se. ⁴⁴'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛdn naabm bin se, meliŋ utu aŋ kɔŋ nakiŋge paac kaam jiŋa.

⁴⁵Num gaŋ ken debm tɛdn naabm se jaay taad ute maakiŋ ɔ: Melum se ade kɔŋ terl yɔkɔd eyo, ɔ gɔtn se naan iin baag tɔnd jee tɛdn naabgen mendge ute gaabge, jaay naan ɔɔ ɔ aay oono.

⁴⁶Gaŋ mel gaabm ese se, biin jaay naan ano terl se, naan ɔnd eyo ɔ kaad ken naan aan kaan kic ɛ, naan saap do ki eyo. Ken meliŋ jaay aanga num, utu aŋ tuur naata ɔ aŋ kɔliŋ 'dabar ute jee ken baate kaal maakde do Raa ki. ⁴⁷Debm tɛdn naabm ken jeel naabm ken meliŋ maakiŋ jen ro ki se, naɓo ɔŋ tɛdiŋ te ey se, naan se meliŋ utu aŋ kɔnd den aak eyo.

⁴⁸«Num gaŋ debm tɛdn naabm jeel eyo naabm ken meliŋ maakiŋ jen ro ki se, ken naabiŋ se jaay tujga kic num, j'aŋ kondiŋ kaam dɔɔdiŋki sum.

«Taa naan se ɓo, debm ken j'ɛdiŋga nakge den num, k'je gɔtiŋ ki kic ɓo dena ɔ debm ken j'ɔŋiŋga nakge den kaam jiŋ se, j'utu k'tɔnd metn nakge dena gɔtiŋ ki kici.»

Taa Isa se jeege utu 'gaan ute taasdege

(Mt 10.34-36)

⁴⁹Isa taad ɔ: «Maam se m'ɓaano ute poodo do naan ki ɔ m'je poodn se 'kɔkɔ. ⁵⁰Kɔr naan se kaan se, maam m'ɔk *batɛm dubar ken maam m'utu m'ba-tizi. Naan se ɓo, nakŋ deerum ken ing booyum bini m'utu m'aŋ tɛdn 'kaasn jaay se.

⁵¹«Ōnten 'saapki ɔki maam se m'ɓaano ute lapia ɓo do naan ki. Gɔtɔ! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'ɓaado ɓo gen gaan jeege ute naapa. ⁵²Taa naan se ɓo, naan ki se, jee maakŋ beede ki mii se utu gaan ute naapa. Maakde ki se, jee mɔtɔ taarde 'kɔŋ kɔkŋ metn naapa ute jee di eyo ɔ jee di se kic ɓo taarde 'kɔŋ kɔkŋ metn naapa ute jee mɔtɔ eyo. ⁵³Naade utu gaan ute naapa: bubu se, utu 'gaan te gooniŋ gaaba ɔ goon gaaba se, utu 'gaan ute bubuŋ kici; ko se, utu 'gaan ute gooniŋ menda ɔ goon menda se, utu 'gaan ute kɔŋa kici. Moom menda se, utu 'gaan ute mend gooniŋa ɔ mend goono se, utu 'gaan ute moomiŋ menda kici.»

Jee se jeel kaakŋ kaadn nakge

⁵⁴Isa taad jee denge tu daala ɔ: «Ken naase jaay aakkiga gapara ɔsga metn raa ki num, ɓɔrse sum ɓo naase naar ɔki maane utu ade ɓaao. ɔ maane se ɓaado deere. ⁵⁵Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kɔl ɓaa kaam kaam berde se^{ss}, naase ɔki, jaaki se gɔtɔ utu 'kɔŋgɔ ɔ gɔtɔ ɓaado ɔŋg deere. ⁵⁶Ken naase jaay 'jeelki kaakŋ jeel kaadn nakgen ken tɛd do naan ki, ute ken tɛdn maakŋ raa ki num, 'tɛd ɔ di jaay 'jeel ɔkki metn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap ɔkki metn nakge eyo.

^{ss}12:55 Taa naan *Israel se gapara ute maane se ɓaado kaam kaad toocŋni.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Gen di jaay naase ɔŋ aak ɔkki metn nakgen gen tedf ute doobin ey se? ⁵⁸ Taa naan se bo, ken naai 'baa baa gɔtn kɔjn bɔɔr ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, bere, naan ai baa kɔli gɔtn debm kɔjn bɔɔr ki ɔɔ debm kɔjn bɔɔr se le ai kɔli gɔtn asgarge tu ɔɔ asgarge se, ai kɔkɔ kɔli dangay ki. ⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakɔ doi ki paac se, bini kɔbɔr kic bo ɔg nanɔn te ey se, naai 'kɔŋ teecn maakɔ dangay ki eyo.»

Bɔrse 'terlki maakse do *Raa ki

13 Kaad ken se, jee metinge baado taad Isa ki taa Galilegen baado tedn *serke jaay bo, Pilat tɔɔlde kaad ken naade tedf tedf serke se. ² Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Saapm naase ki num, ɔɔki Galilegen ken Pilat tɔɔlde se bo, tedga jee *kusin cir Galilegen baa se paac la? ³ Gɔtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici. ⁴ Lɔ jeegen sik-kaar-martn bee jerle k'-daniŋ Siloe ken ooc dode ki jaay tɔɔlde se, gen naase ki num, jee Jeruzalem ki te dende se, ɔɔki naaden ken ooy se bo, jee kusinge cir jee baa se paac la? ⁵ Gɔtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagɔ taara ro ko ba ken ooj eyo

⁶ Gɔtn se Isa taad ute kaal naagɔ taara ɔɔ: «Gaaba kalaŋ ɔk ko ba maakɔ jinenin ki ɔɔ naan baado je koojiŋa, nabo ɔŋ te koojin eyo. ⁷ Gan naan deek deb ken tedin naaba maakɔ jinenin ki se ɔɔ: «Aaka, ko kaagɔ se maam m'leega baara mɔɔ ɔɔ m'je koojin nabo m'ɔŋ eyo. Bɔrse ɔg 'gaag undin naatn, taa naan le daar

gaas gɔɔ cere sum.» ⁸ Num debm tedn naaba se terlin ɔɔ: «Meluma, ɔnɔmsin gen baara kalaŋ daala; maam m'an kudn metina ɔɔ m'utu m'an komb yeeɛ. ⁹ Bin sum bo ute naan se kɔr baar kuuy se, ɔɔm utu 'koojo daam; ken naan jaay ooj te ey le, an kɔŋ kund naatn.»

Isa ed lapia mend ki *bii sebit ki

¹⁰ Bii kalaŋ, bii sebit ki se, maakɔ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, gɔtn se Isa baa end maakɔ bee ken kalaŋ ɔɔ baag dooy jeege. ¹¹ Gɔtn se, menda kalaŋ ɔk kɔɔŋ sitan ɔɔ gɔtn kɔɔŋ ɔkin sum se, ɔkga baara sik-kaar-marta. ɔɔ kɔɔŋ se ɔkin durunin ki tedin tap bo ɔŋ seɛ eyo. ¹² Ken Isa jaay aakin se, daniŋa ɔɔ taadin ɔɔ: «Menda 'booyo, maam se m'ɔɔdiga doi maakɔ kɔɔŋ ken lee dabari se.» ¹³ Gɔtn se Isa ɔnd jin do mend ken se, ɔɔ mend se naar ɔŋ lapia, iin daara seɛ tal ɔɔ baag *nookɔ Raa. ¹⁴ Gan magal bee ken Yaudge lee tusn maak ki jaay aak Isa ed lapia mend ki, bii sebit ki se, naan maakin taariŋa. Gɔtn se naan uun mindin raan taad jeege tu ɔɔ: «'Booyki! Naajege se, j'ɔkki bii meɛ gen tedn naaba. Bin se, debm je lapia ron num, n'baado daan biige tun se. Ey num bii sebit se, bii tedn naab eyo.» ¹⁵ Gan Meljege terlin ɔɔ: «Aak jeegen ken tedf rode aan gɔɔ jee taad taargen met ki ara! Maakse ki se, nana jaay aanga bii sebit ki num, kɔŋ kɔŋ maraniŋa ey le buuriŋa metn beɛŋ ki ɔɔ an tuutn gen baa kedn maan ey se? ¹⁶ Num mend se le, naan metjil *Abraam mala, ɔɔ aaka, gɔtn *Bubm sitange ɔkin sum se ɔkga baara sik-kaar-marta. Bee ki num, bii sebit ki se bo, j'an kɔɔdn dona maakɔ ji Bubm sitange tu se ey la?» ¹⁷ Ken jee taamooyinge jaay baa booy taar se, ɔkɔŋ baa tɔɔlde; gan jee dengen aak nakɔ-kɔɔbgen paacɔ naan tedf se, maakde raapo.

**Isa aal naagŋ taara ute kaam
nakŋ k'daŋiŋ mutard**

(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

¹⁸ Gŋtn se, Isa ter taadŋden daala ɔɔ: «Ken Raa utu 'kɔsn gaar do jeege tu tap bo 'tecŋ aan gɔɔ di? Maam m'an kɔmb beye ute di? ¹⁹ *Maakŋ Gaar Raa se, tecŋ aan gɔɔ kaam nakŋ k'daŋiŋ *mutardn* ese se, ken gaaba kalaŋ uun ɔɔciŋ maakŋ jineniŋ ki. Ken naan jaay ɔɔciŋ sum se, naan teece ɔɔ teep ted ko kaaga. Bini yeelge kic bo baado uj kujdege teletinge tu.»

Isa taad kaal naagŋ taara ute ɔɔɔm

²⁰ Isa deek daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tap bo m'an kɔmb beye ute di? ²¹ Naan se tec aan gɔɔ ɔɔɔm ken menda jaay tɔs ruŋŋ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔɔ ken naan jaay deepinga ɔɔ ɔmbinga maak ki num, iiniŋ paac se.»

**Doobm ken ɔl jeege
*maakŋ Gaar Raa ki**

(Mt 7.13-14, 21-23, 8.11-12)

²² Ken Isa jaay baa baa Jeruzalem ki se, naan aal teeco maakŋ gegerge tu ɔɔ maakŋ naange tu ɔɔ naan ken se, naan lee dooy jeege. ²³ Gŋtn se nam kalaŋ bini tɔnd metiŋ ɔɔ: «Meluma, jee ken utu kaaj se, baat ey ne?» Gŋtn se Isa terlden ɔɔ: ²⁴ «Aayki kaamse endki ute taa doobm baata, taa maam m'deeksen m'ɔɔ: jeege dɛna utu 'je doobm 'kende nafo naade an kɔŋ kaas eyo. ²⁵ Ken kaadŋ jaay utu kaan se, mɛl bee utu kiini ɔɔ 'gaasn kaam taariŋa ɔɔ naasen aki kɔɔpm naatn se aki baagŋ tɔnd kaam taara aki deekŋ ɔɔki: Melje, ɔɔɔŋen kaam taara! Gaŋ naan maak ki se asen terl ɔɔ: Naase tap bo, iinŋkiro gayo? Maam se, m'jeelsen eyo. ²⁶ Kaad ken naane se, naase anki taadn ɔɔki: naaje se j'ɔso ɔɔ j'aayo ute naai tele ɔɔ naai dooy jeege daan doobjege tu kici. ²⁷ Gaŋ naan utu

asen terl ɔɔ: Naase iinŋkiro gay gay se, maam m'jeelsen eyo. Iikki naatn cɛem ki dɔkɔ, naasen paacŋ jee tedn *kusinge se! ²⁸ Gŋtn naane se, naase aki baa keeme ɔɔ aki taan naanŋsege ken aki baa kaakŋ *Abraam, Isak ɔɔ *Yakub ute jee taad taar teeco taar Raa ki paac maakŋ Gaar Raa ki; nafo naase se, j'asen tuur naatn. ²⁹ Bii ken se, jee metinge se ade kiin gŋtn kaada tookŋo ɔɔ jee metinge se ade kiin gŋtn kaada toocni, ɔɔ kengen metinge ade kiin kaam kaam kooko ɔɔ kengen kuuy se ade kiin kaam kaam bɔɔɔɔ, ɔɔ paac naade ade baa utu tusn 'king kɔsn bii laa ki ute maak-raapo maakŋ Gaar Raa ki. ³⁰ 'Booyki! Bin bo, jee kaam mɔɔtn se bo, utu 'tedn jee deet deete ɔɔ jee deet deet se bo, utu 'tedn jee kaam mɔɔtn.»

Isa ute *Erd

(Mt 23.34-39)

³¹ Naan ken se sum bo, *Parizige kandum bini baado ɔŋ Isa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Bere, iin gŋti ki se 'baa; taa Erd se le je ai tɔɔɔ.» ³² Isa terlden ɔɔ: «'Baa ɔŋki k-bukumbɔɔ ken ese ɔɔ 'taadŋki ɔɔki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange ɔɔ m'ed ked lapia jee kɔɔŋge tu jaaki ɔɔ metbeeki; ɔɔ maakŋ bii k-mɔtɔge tu se, maam m'nan naabuma. ³³ Bin num, jaaki, metbeeki ɔɔ peŋ se, maam m'baa ute naanuma, taa doobiŋ eyo ken debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

³⁴ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldeno gŋti ki kic bo, naai bo debm tund tɔɔlde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan gɔɔ ko kɔɔŋŋ ken lee tus geninge taa beekŋ keyiŋ ki se, nafo naase 'jeki te eyo. ³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. 'Booyki m'asen taada:

naan ki se, naase 'je amki kaak kic bo amki 'kɔŋ eyo, bini utu 'kaan kaad ken naase utu aki deekŋ ɔki: Ɔŋ Mɛlje Raa tɛdn bɛɛna do debm ken utu baado ute ro naana!»

**Ter Isa ɛd lapia debm
kɔŋ ki *bii sebit ki**

(Lk 6.6-11, 13.10-17)

14 Bii kalan se, Isa baa kɔsn maakŋ bee magal *Parizige tu kalan bini, ganŋ biin se, bii sebit. Ɔɔ jee ing gɔtn ese ɔndin kaama tak. ²Gɔtn se gaaba kalan mɔɔbga mɔɔb se, baado daar naan-in ki. ³Naan ken se, Isa taad jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage tu ute Parizige tu ɔɔ: «Gen naase ki num, bii sebit ki se, debm kɔŋ se j'ɔk doobm j'an kɛdn lapia lɔbu gɔɔ lɛ?» ⁴Gan naade do dɛk ɔɔ baate tɛrlin taara. Gɔtn se Isa ɔk debm kɔŋ se, ɛdin lapia ɔɔ ɔŋin baa been ki. ⁵Ter Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se jaay, debm ken goonina ey lɛ maranina ooc maakŋ buɔ ki ute bii sebit se, 'booy an naar kuun ey ne?» ⁶Gɔtn ese, taar ken naade 'kɔŋ jaay an tɛrl tap bo, ɔk eyo.

'Beer gɔtn king kaam mɔɔtn

⁷Ken Isa aak jeegen k'dandeno gɔtn kɔs ki jaay je je gɔtn king naan ki se, naan aanden kaa taara ɔɔ: ⁸«Ken naai jaay k'danjiga gen baa kɔsn gɔtn kɔkŋ mend ki num, ɔnte 'baa king naan ki. Ey num sɔm, maakŋ jeege tun k'dandeno se, nam kuuy magal ciri naai se utu aɛe baa. ⁹Ɔɔ debm ken dɔnseno se, utu aɛe baa, ai deekŋ ɔɔ: «Mɛduma, iin ɔŋ gɔtn ese; kɛse gɔtn king naai eyo.» Ken naai 'kiiŋ gɔtn ese jaay bo, 'baa king gɔtn kaam mɔɔtn se, naan ken se, naai sɔkɔŋ ai tɔɔɔ. ¹⁰Num taa naan se bo, ken k'danjiga num, 'baa ing gɔt ken kaam mɔɔtn. Bin se debm danj se jaay aanga num ɔɔ aaki naai ing king kaam mɔɔtn se, gɔtn se naan ai deekŋ ɔɔ: «Mɛduma,

iin 'baado ing naan ki ara.» Naan ken se, jee ken k'dandeno gɔtn kɔs ki se paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki. ¹¹Taa debm nookŋ rɔna raan se, utu 'kɔɔpm baate ɔɔ debm ɔɔpm rɔna baat se, rɔna utu 'kookŋ raan.»

Doobm ken anki danj jeege gen kɔɔ

¹²Gɔtn se Isa taad gaab ken danjino been ki se kici, deekin ɔɔ: «Ken naai jaay 'danj jeege katar ki ey lɛ teger gen kɔɔ, ɔnte danj medige, genaage, taasige ɔɔ ɔnte danj jee do daamboogigen jee maalge. Ey num sɔm, biin kuuy se, naade utu ai danj kici ɔɔ nakŋ naai eddesinga se lɛ, naade aisin tɛrl gɔŋ ki. ¹³Num gan ken naai jaay 'je kɛdn kɔsn bii laa ki ute maak-raapo num, 'danj jee daayge, jee ken kɔŋ tujdege tujɔ, jee cekɛdɛ ɔɔ jee kaam-tɔkge. ¹⁴Bin se, ai 'tɛdi maaki 'raapo, taa nakŋ naai edden se lɛ, naade aisin kɔŋ tɛrl gɔŋ ki eyo. Num naan se, *Raa mala bo aisin tɛrl gɔŋ ki, kaad ken naan utu 'dur jee ken tɛd nakge ute doobina daan yoge tu se.»

**Isa aal naagŋ taara ute debm ken
danj jeege been ki gen kɔɔ**

(Mt 22.2-14)

¹⁵Maakŋ jeege tun ken baado kɔsn gɔtn ese se, deb kalan jaay booy taar Isa taad se, naan deek Isa ki ɔɔ: «'Maak-raapo deb ken jaay utu 'baa kɔsn *maakŋ Gaar Raa ki se!» ¹⁶Gɔtn se Isa tɛrlin ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Gaaba kalan se, tɛd kɔɔ dena ɔɔ naan danj jeege kic bo dena. ¹⁷Ken kaadn kɔɔ jaay aas se, gaabm se ɔl debm tɛdn naabin gen baa danj jeegen k'dandeno gɔtn kɔs ki se, deekden ɔɔ: «'Baakiro bɔrse! Bere, kɔɔ se ooyga.» ¹⁸Gan gɔtn se, jee ken k'dandɛ paac se baag daapm taardege. Debm deet deet se deek debm ken j'ɔliŋo se ɔɔ: «Maam se, m'utu m'-dugu dug maakŋ gɔɔ. Beeki num, m'an m'baa kaakin jaayo. Bin se 'baa deek-

in n'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.»¹⁹ Ɔ deb kuuy se deekiŋ ɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug maraŋge sik gen tɛdn naaba ɔ maam m'je m'aden baa naam gen tɛdn naaba. Bin se 'baa deekiŋ n'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.»²⁰ Ter deb kuuy deekiŋ ɔ: «Maam se, m'utu m'ɔk kɔk menda. Taa naan se ɔ, maam m'kɔŋ kaan eyo.»²¹ Ken debm tɛdn naabm se jaay terl baa ɔ meliŋ se, naan taadiŋ metn taargen k'-taadiŋ se paac. Ken meliŋ jaay booy se, maakiŋ taariŋa ɔ deek debm tɛdn naabiŋ ki se ɔ: «Yɔkɔɔ, 'baa gɔtn jeege lee tusni daan doobge tu maakŋ geger ki, 'baa daŋo jee daayge, jee ken kɔŋɔ tujɔeki tujɔ, jee kaam-tɔkge ute jee cɛkɛdɛge 'baandeno gɔtn ara.» Gɔtn se debm tɛdn naabiŋ se iŋ baa.²² Ken naan jaay terl baado ɔ meliŋ se deekiŋ ɔ: «Meluma, naabm naai ɔlum taariŋ se, maam m'tɛdiŋoga, gaŋ ute naan se kic ɔ, gɔɔ utu tap.»²³ Gɔtn se meliŋ deekiŋ ɔ: «'Baa daan doobge tu ɔ naagŋ salige tu, jee se 'baandeno ute taa tɔɔɔ taa ade 'baa utu 'doocŋ maakŋ beem se.»²⁴ Taa naan se ɔ, maam m'deeksen m'ɔ: maakŋ jeege tun k'daŋɛno paac jaay baate baado se, maakɛ ki se deb kalaŋ kic ɔ, 'kɔŋ nam kɔsum se eyo.»

Debm ken baate te roŋ ey se, 'kɔŋ tɛdn debm metn Isa ki eyo

(Mt 10.37-39)

²⁵ Ken jee denge jaay baa baa doob ki ute Isa se, gɔtn se naan terl aakɛ ɔ deekden ɔ: ²⁶ «Debm ken je ade baa metum ki jaay, je bubina, kɔŋa, mendina, geninge, genaangen gaabge ute kengen mendge cir maama ɔ jem te maam cir roŋ mal ey se, naan 'kɔŋ tɛdn debm metn maam ki eyo. ²⁷ Debm ken baate kuun kaagŋ j'ansiŋ tupm ro ki ɔ ɔk metum ey se, naan se 'kɔŋ tɛdn debm metn maam ki eyo kici.

²⁸ «Taa naan se ɔ, maakse ki se nam jaay je kiŋ bee jerle num n'iŋg naan ki, meɔn kaakŋ gursiŋ ken an kaasn ki in been se, jaay ey la? ²⁹ Ey num, ken naan jaay uunga meta ɔ ɔɔ naniŋ te ey se, jee deel deel gɔtn ese jaay aakga num, an terecŋ metiŋ ki, ³⁰ an deek ɔ: «Aakki tu! Gaabm ara ɔ iŋ kiŋ been kaca, nabo ɔŋ aasiŋ te eyo.»³¹ Ken gaar gam jaay baa tɛdn bɔɔɔ ute gaar kuuy num, naan 'king naan ki, 'kaakŋ asgarin-gen dupu-sik se, 'kaasn tɛdn bɔɔɔ ute asgargen dupu-si-di jaay ey la? ³² Ey num, ken gaar naane utu ɔk sum ɔ, naan 'kɔl jeege gɔtiŋ ki taa j'kɔkŋ taasa. ³³ Bin ɔ, maakse ki se debm jaay ɔnte nakiŋge ey paac se, 'kɔŋ tɛdn debm metn maam ki eyo.

³⁴ «Deere, nakŋ nijim aan gɔɔ kaata se gɔɔ. Num ken kaata jaay kingiŋ nijim se gɔɔga num, j'an tɛdn j'ɔɔ di jaay 'tɛdn nijim gɔtiŋ ki se? ³⁵ Ken kaata jaay kingiŋ teecga se, k'siŋ naan ki le ɔŋ daapm naan eyo ɔ ɔŋ tɛd gɔɔ gur eyo. Naan se, beeki num, nakiŋ si naatn sum.» Ter naan deekden ɔ: «Debm ken jaay ɔk bi gen booyo num, 'booy taar se.»

Metn taar baatn iig jaay j'ɔŋina

(Mt 18.12-14)

15 Gɔtn se *jee tokŋ miirge ute jee-gen jeege paacŋ jeelde naade se jee *kusiŋge se, paac utu baado gɔtn Isa ki gen booy taariŋa. ² *Parizige ute jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage ken gɔtn ese se, mooy naan ki dir dir deek ɔ: «Gaabm se tiŋg ɔ gen kɔkŋ jee kusiŋge roŋ ki sum ɔ tɔs ute naade!»

³ Gɔtn se Isa taadfen ute kaal naagŋ taara ɔ: ⁴ «Aan gɔɔ maakse ki se, debm ken ɔk baatge kaaru jaay maakɛ ki se kalaŋ iigga num, baatgen sik-jernaŋ-kaar-jernaŋ kuuy se naan ade kɔŋ kɔɔ-baar ki, taa 'baa je ken kalaŋ iig kiig se, an je bini aŋo kɔŋ jaay ey la? ⁵ Ken jaay baa ɔŋinga se, naan aŋo

kuun kaal daamin ki ute maak-raapo. ⁶Ɔ ken naan jaay terl baadoga been se, naan 'dan tusn medinge ute jee do daambooginge ɔ deekden ɔ: «'Baakiro, j'aki tedn maak-raapo ute maama, taa baatum iigo se, maam m'ɔnjinga.» ⁷Bin bo 'booyki m'asen taada: maakɲ jee kusinge tu se, deb kalan jaay terlga maakiɲa do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakɲ raa ki paac se maakde-raapm don ki cir jee si-jernan-kaar-jernan ken an dim eyo gen terl maakde do Raa ki se.»

Metn taar tamman iig jaay j'ɔnjina

⁸«Lɔ aan gɔɔ mɛnd jaay ɔk tamma* sik. Ɔ ken kalan jaay oocga num, naan utu 'kɔɔɔɔ lɔɔmpɔ ɔ 'kɔtn maakɲ beɛna se bini an je kɔɲ jaay ey la? ⁹Ken naan jaay ɔnjinga num, naan ade dan tusn medinge ute jee do daambooginge ɔ aden taadn ɔ: «'Baakiro, j'aki tedn maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'ɔnjinga.» ¹⁰Bin bo, 'booyki m'asen taada: ken debm *kusiɲ kalan sum bo terlga maakiɲ do Raa ki se, taa debm ese se, *kɔɔɔn Raage maakde raapo.»

Kaal naagɲ taar gen goon gaabm teec ɔɲ bee bubina

¹¹Gɔtn se Isa ter taadden daala ɔ: «Gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. ¹²Goon baat se deek bubin ki ɔ: «Bua, maakɲ maalige tun ken naai ooyga num j'ajesin nig se, ɛdumo beduma.» Gɔtn se bubin tooko ɔ nigdesina. ¹³Ken j'edɛn bedɛn jaay tɛd bii kandum se, nakinge se, naan tɔs dugde naatn ɔ ute gursn se, naan iin baa taa naan dɔkɔ. Gɔtn naane se, naan ing cɛɛpm te gursin se cɛɛ. ¹⁴Ken naan jaay ut nan gursin sum se, gɔtn se, bo end maakɲ naan ken se

ɔ tɔɔl tɛd daama jeege tu ɔ bo se, ɔlin maakɲ daay ki. ¹⁵Gɔtn se, naan iin baa tedn naaba gɔtn gaab ki kalan bini, gaabm se ɔlin n'baa n'boɔbm kinzir-inge[†] maakɲ-gɔt ki. ¹⁶Naan je 'kɔsn kɔɲ mɔrɔmb ken kinzirge lee ɔ se kic bo, gan nam ɛdin eyo.

¹⁷«Gɔtn se, naan baag saapm do ron ki ɔ taad te maakiɲ ɔ: «Nakage, bubum se ɔk jee tedn naabge kando kando ken ɔ ɔp taarde ki, nabo maam m'kɔɲ rom gɔtn ara m'kooy gen bo ne? ¹⁸Bɔrse, maam m'kiin terl baa gɔtn bubum ki, m'an baa deekɲ m'ɔ: bua, maam se m'-tujga naan Raa ki ɔ m'tujga naai ki kici; ¹⁹ɔ maam se, m'aas te gen kɔɲ tedn gooni ey sum; aakum aan gɔɔ jee tedn naabige se sum.» ²⁰Gɔtn se naan iin uun doobm bee bubina.

«Ken naan baa baa jaay utu teeco dɔk naane sum bo, bubin aakiɲ se, ɛɛjin don ki ɔ naan aan baa dɔɔɔina, baam ɔk-in kaadɛn ki. ²¹Gɔtn se goonin deekin ɔ: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔ m'tujga naai ki. Ɔnte 'kaakum aan gɔɔ m'gooni sum.» ²²Gan bubin deek jee tedn naabinge tu ɔ: «'Baankiro ute kal aak bee se yɔkɔɔ, uusinsin ki ron ki, ɔlin ki kɔɔkɔ jin ki ɔ 'tɔlin ki saa jen ki. ²³Ɔk 'baankiro ute goon maran ken eer sal sal se, 'tɔlin ki, ɔ 'tedjeki kɔɔ, taa j'aki tedn maak-raapjege. ²⁴Taa goonum ken ey num ooyga kooy dɛl dɛl se, aajga ɔ naan ken iigga kiig dɛl dɛl se, ɔk terl baadoga beene.» Gɔtn se naade baag tedn maak-raapde.

²⁵«Kaaɛ ken se, goonin magal se utu maakɲ-gɔt ki. Ken naan baado baa jaay aan gɔɔr ute bee se, naan booy kaa ɔkga let ɔ jeege daam daama. ²⁶Gɔtn se maakɲ jee tedn naabm bubinge tu se, naan dano deb kalan ɔ tɔnd metin ɔ: «Di bo tɛda?» ²⁷Gaabm se terlin ɔ: «Ge-

*15:8 Tamma ara se aas kɔɲ nam ken tɛd naaba gen bii kalan.

†15:15 Yaudge saap ɔ kinzirge se tɛdɛga aak kusu naan Raa ki.

naai bo baadoga. Taa naan terl baado ɔnga bubi ute lapi se bo, bubi ɔolinga goon maraŋ eer sal sal se.» ²⁸ Gɔtn se goon magal se maakiŋ tuju ɔ naan baate kend beene. Naan ken se, bubin teec baado ɔɲina ɔ selin metina. ²⁹ Naɓo naan terl bubin ki ɔ: «'Booyo! Baara baara bo, maam m'lee m'tedi naabige se aan gɔɔ debm tɛdn naabi sum ɔ bii kalaŋ tap bo, m'baate te taari eyo. Ute naan se kic bo, bii kalaŋ jaay naai am kɛdn goon bini kalaŋ taa m'an tɛdn maak-raapo ute mɛdumge kic bo gɔɔ.» ³⁰ Num gaŋ gooni ken ut naŋo maalige ute mend kɛsn gaabge jaay ɔk terlo se, naai 'tɔɔlin goon maraŋ eer sal sal se!» ³¹ Gɔtn se bubin terlin ɔ: «Goonuma, naai se daayum utu te maama ɔ maal maam m'ɔk se le, paac gen naai. ³² Gaŋ beeki num, baado j'aki kɔɔ ɔ j'aki tɛdn maak-raapjege. Aaka! Genaai se ey num ooyga kooy dɛl dɛl, naɓo aajga ɔ naan ken iigga kiig dɛl dɛl se, ɔk terl baadoga beene.»»

Kaal naagŋ taara debm maala ute debm tɛdn naabiŋa

16 Gɔtn se Isa taad jeege tun met-in ki ɔ: «Debm maala kalaŋ bin se ɔk debm ken naan ɔɲin maalin kaam jina. Bii kalaŋ k'baado k'taadin j'ɔ: «Debm tɛdn naabi se, bere, utn kut ute maalige.» ² Naan ɔl k'daŋ k'baansino ɔ tɔnd metin ɔ: «Taar ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'baado mɛdum maalumge se naanum ki. Taa naan ki se, maam m'ai kɔŋ kɔŋ maalum kaam ji ey sum.» ³ Gɔtn se debm ken k'j'ɔɲin maala kaam jin se baag saapa ɔ taad ute maakiŋ ɔ: «Maam se m'tɛdn rom m'ɔɔ di? Melum le ɔkga te maalin jim ki naatn. Borse, gen kursu le, maam tɔɔgum gɔɔ ɔ ken m'baa lee baaya le, sɔkɔŋ am tɔɔɔ. ⁴ Maam se m'saap m'ɔnga nakŋ maam m'tɛda. Ken melum se jaay tɔsnga ute maalin jim ki kic num, m'utu

m'kɔŋ jeegen utu am kɔkɔŋ jiga.» ⁵ Taa naan se bo, naan ɔl k'daŋo jeegen ɔk sɛ melin se kalaŋ kalaŋ. Debm deet deet se, naan tɔnd metin ɔ: «Gɔtn melum ki se, naai tap bo uunga sɛ kando?» ⁶ Gaabm se terlin ɔ: «Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.» Num debm ken naan ɔɲin maalin kaam jina se terlin ɔ: «'Booyo: maktubm sɛi se utu jim ki ara. Ing naan ki keske, 'naar 'raaŋ ɔ: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.» ⁷ Ter naan deek deb kuuy ki ɔ: «Naai uunga sɛ kando gɔtn melum ki se?» Naan terlin ɔ: «Maam m'uunga suwal teen kaaru.» Num debm tɛdn naabm se deekin ɔ: «'Booyo: maktubm sɛi se utu jim ki ara. Borse 'raaŋ ɔ: maam m'uunga suwal sik-marta.» ⁸ Debm ken naan ɔɲin maalin kaam jina ken derl melin se, melin jaay booy nakŋ naan tɛd se, naan tɔɔmina, taa naan ɔɲin naan se debm metɛke. Taa naan se bo, jee *duni ki ute naapa se, naade metek cir gaan gɔt ken wɔɔɔ.»

Gurs ute *Raa se debkilimi aɛe kɔŋ je taa naap ki eyo

⁹ Ter Isa taadden ɔ: «'Booyki m'asen taada: ɔkki mɛdge ute maalsegen ɔɲinki do naan ki ken tɛdga sum bo utu 'deel se. Ken maalse se jaay baado utga kic bo, beɛ ken naase lee 'tɛdki jeege tu se aŋki baa kɔŋ maakŋ *Bee Raa ki gen daayum.

¹⁰ «Debm j'ɔɲin nakŋ ɔkɔ kaam jin jaay ɔkin jiga se, ken j'ɔɲin nakŋ den kic bo naan aŋ kɔkɔŋ jiga. ɔ debm j'ɔɲin nakŋ ɔkɔ kaam jina jaay naan ɔŋ ɔkin te jig ey se, ken j'ɔɲin nakŋ den kic bo, naan aŋ kɔŋ kɔkɔŋ jig ey kici. ¹¹ Ken maal do naan ken utu 'deel se jaay naase ɔŋ ɔkin ki te jig ey se, Raa se asen kɔŋ kɛdn maal mala mala ken maakŋ raa ki ey se kici. ¹² Ken maal naase ey jaay ɔkin ki te jig ey se, naŋa jaay ase kɛdn maal naase maalinge kaam jise se?

¹³ «Deb kalaŋ se 'kɔŋ tɛdn naaba gɔtn melge tu kaam di eyo. Ken naan bo tɛd

naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalaŋ naaŋ aŋ kɔɔdn kundu ɔɔ deb kalaŋ naaŋ aŋ jea; ey le deb kalaŋ se, naaŋ aŋ kɔkŋ ɔɔɔ ɔɔ ken kuuy se, naaŋ aŋ kaal maak ki eyo. Taa naaŋ se bo naase aki 'kɔŋ tɛdn naabm Raa ɔɔ ute gen gurs se taa naap ki eyo.»

¹⁴ Gaŋ *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade terecin metin ki. ¹⁵ Isa deekden ɔɔ: «Naase se 'jeki 'taadn rose naan jeege tu aan gɔɔ jee ken tɛdn nakge ute doobina; num gaŋ Raa se, jeel nakŋ maakse ki. Taa naaŋ se bo nakŋ aak bɛɛ naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naaŋ aakiŋ se aakiŋ kus.

¹⁶ «Kaaɗn ken Raa ɛdo *Ko Taarin *Musa ki ute gen jeegen taad taar teeco taar Raa ki se ing bini aan do Jan-Batist ki. Num ken Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gen *maakŋ Gaar Raa se jeege tu ɔɔ naaŋ ken se, naŋa naŋa kic bo aay kaamin je kend maak ki. ¹⁷ Maakŋ raa ute do naaŋa se deelin 'kɔɔŋ eyo, naɓo taargen k'raanjo maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, dimin ɔkɔ kic bo, 'koocŋ naaŋ ki eyo.

¹⁸ «Debm jaay piir te mendin se ɔɔ ɔk mend kuuy se, debm bin se aan gɔɔ debm teec ɔŋ mendina ɔɔ baa ɛɛs mend nam. ɔɔ debm ɔk mend gaabin piiringa piir se, naaŋ kic aan gɔɔ debm teec ɔŋ mendina ɔɔ baa ɛɛs mend gaaba.»

Debm maala ute Lazar

(Lk 12.15-21, 6.20-21, 24-25)

¹⁹ «Gaaba kalaŋ bin se ɔk maala dena. Naaŋ tuus kal ute roŋa dɛɛɛ ɔɔ bii-raa ɔɔ bɛɛ ɔɔ ing ute maraadin. ²⁰ Gaŋ gaaba kalaŋ bin se, k'danin Lazar. Naaŋ se debm daaye ɔɔ roŋ se taan-du sum. Naaŋ lee tood taa doobm gaab ken debm maala se. ²¹ Naaŋ je kɔsn ken si bɔɔr gaab ken se kic bo ɔŋ eyo. Num ter do naaŋ ki se, besge baado tɔɔn taan-duŋa. ²² Ken debm daay jaay ooy se, *kɔdn Raage uun

baansin maakŋ raa ki ɛɛɛ *Abraam ki ɔɔ gɔtn se, debm maala se kic bo ooyo ɔɔ k'baa k'duubina.

²³ «Maakŋ bee yoge tu se, debm maala baag kɔɔɔ yɛɛbina, ɔɔ maakŋ kɔɔɔ yɛɛbin ki se, naaŋ und kaamin aak Abraam ute Lazar ing king ɛɛɛ ki dɔk naane.

²⁴ Ken naaŋ aak Abraam se, naaŋ ɔɔɔ ɔɔɔ danin ɔɔ: «Abraam, bua, ɛɛjum dom ki. ɔl Lazar 'baa 'kɔl goon-jin maan taa ade baa am kaadn maane rɔɔɔum ki, taa maakŋ pood ken ara se, maam m'utu m'ɔɔɔ yɛɛbum kusiŋ aak eyo.» ²⁵ Gɔtn se Abraam deekin ɔɔ: «Goonuma, 'saap tu. Do naaŋ ki se naai ɔŋoga bɛɛ, gaŋ Lazar se ɔɔɔoga yɛɛbina. ɔɔ bɔrse gɔtn ara se, naaŋ ɔŋga gɔtn bɛɛ ɔɔ gaŋ naai le ɔŋga gɔtn kɔɔɔn yɛɛɛ. ²⁶ 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'ɔkki gɔɔ magala ɔɔ jɛrl zuzu, taa jee gɔtn ara jaay je baa gɔtn naase ki se naade 'kɔŋ baa eyo ɔɔ jee gɔtn naase ki jaay je ɔɔ ade baa gɔtn naaje kic ara le ade kɔŋ baa ey kici.»

²⁷ «Gɔtn se debm maala deekin ɔɔ: «Ken bin num, m'eemi nɔɔ meti ki, Bua, ɔl Lazar se 'baa kɔŋ jee ken maakŋ bee bubum ki se. ²⁸ Taa maam se m'ɔk ge-naagen gaabge mii. ɔŋ naaŋ aden baa taada, taa naade ade baa gɔtn kɔɔɔ yɛɛb ken ara ey sum.» ²⁹ Abraam deekin ɔɔ: «Naade ɔk *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute Kitapm gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina; ɔŋɛ naade 'booy taar naaden se.» ³⁰ Gaŋ debm maala se terl Abraam ki ɔɔ: «Bin eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay baa ɔŋɛga ɔɔ taaddenga se, naade 'tooko ɔɔ 'terl maakde do Raa ki.»

³¹ Naaŋ ken se Abraam terlin ɔɔ: «Ken naade jaay took uun te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo ɔɔ ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin ey se, ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu ɔɔ baa ɔŋɛ kic bo, naade 'kɔŋ tookŋ taarin eyo.»

Nakɲ ɔt deba doobm *Raa ki

(Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)

17 Ter bii kalaɲ Isa deek jeege tun metiɲ ki ɔ: «Nakɲ utu 'tujɲ jeege naan Raa ki se utu tap, naɓo ɔɲ debm ken jaay ɓo 'kɔl jeege 'tujɲ naan Raa ki se. ²Beeki num, debm bin se, j'an dɔɔkɲ ko tooto magala mindiɲ ki ɔ j'uun j'undiɲ naatn maakɲ baar ki kic ɓo kese ɔɲ eyo. Num ken maakɲ gaan seemge tu se jaay naan tujga deb kalaɲ naan Raa ki se, nakɲ utu kaan don ki se, ɔɲ cir kese daala. ³Ken bin num, ɔndki kɔndɔ! Ken genaai jaay tujiga num, 'mooyiɲa. Ken naan jaay jeelga *kusiɲiɲ se, 'tediɲ kalde. ⁴Ken maakɲ bii ki ɓo, naan tuj dɔɔli met cili kic ɓo ken naan jaay baado taadi ɔ: «Genaama, maam se m'tujɲga roi ki, m'ɔki naagi.» Gɔtn se naai an tɛdn kalde.»

⁵Gɔtn se jee kaan naabinge terliɲ ɔ: «Melje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.»

⁶Isa terlden ɔ: «Ken naase jaay ɔkki kaal maakɲ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki kɔɲ deekɲ ko kaag ken magal ese se ɔki: 'ɲiɲ gɔtn se, 'baa daar maakɲ baar ki naane» ɔ naan 'tookɲ taar se.»

Bul ken jeel tɛdn naabm meliɲa

⁷Ter Isa deekden ɔ: «Maakse ki se, nam ken ɔk bulu jaay buliɲ ingo naaba, ey le ingo gaam maalge, ken naan utu aan kaan been sum ɓo, naan an naar taadn ɔ: «'Baado, yɔkɔdɔ ing naan ki ɔ 'kɔɔ» bin ne? ⁸Num bin eyo! Gaɲ naan an deekɲ ɔ: «Kali se 'baa toodiɲa, uusu kal tɛdn naabi ɔ 'baado 'tedum kɔɔ. Ken edumga maam m'ɔsga ɔ m'aayga jaay ɓo sɔm, naai kic utu 'kɔɔ ɔ utu 'kaaye.» ⁹Taa nakɲ naan tɛd se, bul se meliɲ an kɔɲ tɔɔm eyo. ¹⁰Naase kic ken 'tedkiga naabm ken k'taadsenoga se num 'taadki ɔki: «Naaje se, k'bulge cere sum

ɔ naabm naaje k'tɛd se le, naabm ken k'taadjen taad sum.»

Isa ed lapia jee bikidge tu sik

¹¹Ken Isa baa baa Jeruzalem ki se, naan aal teec daan taa naan *Samari ute taa naan Galile ki. ¹²Ken naan jaay aan maakɲ naan ki kalaɲ bin se, jee bikidge sik baado ɔɲiɲa. Gɔtn se, naade daar dɔkɔ, ¹³ɔ uun mindde raan deekiɲ ɔ: «Isa, Debm dooy jeege, ɛɛjen doje ki.» ¹⁴Ken Isa aakde se, deekden ɔ: «'Baa 'taadki rosege se *jee tɛdn serke Raage tu.» ɔ ken naade utu baa baa sum ɓo, naade ɔɲ lapia ɔ rode daap tood kɔlɔɲ kɔlɔɲ.

¹⁵Deb kalaɲ maakde ki jaay aak naan ɔɲga lapia se, naan ɔk terl baado gɔtn Isa ki, uun mindiɲ raan ɔ *nook Raa. ¹⁶Gɔtn se naan baado ooc metn je Isa ki ɔɔs don naan ki ɔ tɔɔmiɲa. Gaɲ gaabm se, naan kɔd Samari. ¹⁷Naan ken se Isa deekiɲ ɔ: «Naaden sik se ɔɲ te lapia paac ey la? Num jee ɔɔ jernaɲ se gay? ¹⁸Bini maakde ki se, merte jaay baado nook Raa se.» ¹⁹Anum Isa deek kɔd Samari ki se ɔ: «'ɲiɲ 'baa ute lapia. Kaal maaki ken naai aal dom ki se, aajiga.»

Gaar Raa se baadoga gɔtse ki

(Mt 24.3-42)

²⁰Bii kalaɲ *Parizige tɔnd metn Isa ɔ: «Nuɲ ki jaay Raa utu kɔsn gaara do jeege tu se?» Naan terlden ɔ: «Ken Raa jaay kɔsn gaara do jeege tu se j'an kɔɲ kaakɲ ute kaam eyo. ²¹J'aki kɔɲ deekɲ j'ɔki naan utu ara ey le utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

Biin *Goon Deba ade baa

²²Gɔtn se Isa deek jeege tun metiɲ ki ɔ: «Kaadiɲ utu 'kaan se, naase utu aki je gen kaakɲ Goon Deba, naɓo gen kaakɲ bii kalaɲ kic ɓo, anki kɔɲ kaak eyo. ²³J'asen taadn j'ɔɔ naan utu naane ey le naan utu ara. Anum ɔnte 'baaki

iri. ¹¹ Kəḏ Parizi jaay iin daaṛ gen keem Raa se, naan taad te maakiṇ ɔ: «Raama, maam se m'təwmi, taa maam se m'tec aan gɔɔ jee məttinge se eyo. Naaden ken jee kujun jeege ɔ jee tɛd naka ute doobiṇ eyo, jee kʰeesn mɛnd jeege ey lɛ maam aan gɔɔ debm təkɲ miir ken daaṛ se eyo. ¹² Maakɲ bii cili ki se, maam m'uun *siam bii dio ɔ nakɲ ken m'ɔk paac se nigiṇ gɔtə kaam sik, ɔ ken kaam kalaṇ se m'wɔd m'ɛdi naai ki.»

¹³ «Num gaṇ debm təkɲ miiri se, iin daaṛ dɔkɔ ɔ doṇ raan kic bo uun eyo. Gɔtn se naan tɔnd tarkaadiṇa¹ deek ɔ: «Raama, ɛejum dom ki taa maam se m'debm *kusiṇ naani ki.» ¹⁴ Isa deekden ɔ: «'Booyki m'asen taada: debm təkɲ miiri se, ken naan jaay tɛrl baa beṇ ki se, tɛdga debm aak bɛɛ naan Raa ki ɔ kəḏ Parizi se lɛ ɔṇ tɛd te aak bɛɛ naan Raa ki eyo. Taa debm uun roṇ raan se, ute 'kəwpm baata ɔ debm jaay ɔp roṇ baat se, Raa utu aṇ kuun roṇ raan.»

Isa ɔd booro gaange tu

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ Bii kalaṇ jeege baano te gaangen utu aay kaay sia gɔtn Isa ki, taa Isa aḏen tɔnd jin doḏe ki. Naḃo ken jee metiṇ ki jaay aak k'baano ute gaange gɔtn Isa ki se, jee se naade uunde kaamde naatn. ¹⁶ Ken Isa jaay aak nakɲ naade tɛd se, ɔl ɔ k'baano ute gaange se cɛɛṇ ki ɔ gɔtn se naan deekden ɔ: «Ŋki gaangen sɛɛm se aḏe baa gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan gɔɔ gaangen se bo utu 'kɔṇ gɔtə *maakɲ Gaar Raa ki. ¹⁷ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar doṇ ki aan gɔɔ goon cəkɔn ey se se, naan se 'kɔṇ kend maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

Debm maala ute Isa

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Bii kalaṇ magal Yaudge kalaṇ bini baado tɔnd metn Isa ɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap bo m'tɛdn m'wɔ di jaay m'kɔṇ *kaajṇ gen daayum se?» ¹⁹ Isa tɛrlṇ ɔ: «Gen di jaay naai ɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap bo gɔtə; ken bɛɛ se, Raa kaliṇ ki sum. ²⁰ Naai lɛ 'jeele nakɲ ken Raa taad ɔ gen tɛda se, naan ɔ: Ŋnte 'kʰeesn mɛnd nam, ɔnte 'kʰeesn gaabm nam, ɔnte 'tɔl deba, ɔnte 'boogo, ɔnte 'tɔkɲ taar-kɔɔɔ do nam ki, ɔ 'sook koi ki ute bubi ki.[§]»

²¹ Gaabm se tɛrl Isa ki ɔ: «Nakgen se, gɔtn m'iin baatum ki kic bo, maam m'lee m'tɛdiṇ tɛd paac tap.»

²² Ken Isa jaay booy taariṇ se, deekiṇ ɔ: «Ŋpiga naka kalaṇ sum. Nakɲ naai ɔk paac se, 'baa dugiṇ naatn ɔ gursiṇ se 'baa 'nigiṇ jee daayge tu. Bin se, ai toodn kɔrbɔtə maakɲ raa ki; ɔ naai lɛ 'baado 'daanuma.» ²³ Ken gaabm se jaay booy taar se, maakiṇ tuj kasak kasak, taa naan debm maal mala mala.

²⁴ Ken Isa jaay aakiṇ naan roṇ tɛreciṇ bardak se, naan deek ɔ: «Ken jee nak denge jaay, kend *maakɲ Gaar Raa ki se ɔṇ aak eyo! ²⁵ Deere, ken giṇji jaay deel ute beɛ luppaa se ɔṇ; naḃo debm nak dena jaay 'kend maakɲ Gaar Raa ki se, ɔṇ cir naan se daala!»

²⁶ Jeegen iṇg booy taariṇ se jaay, booy taar se deekiṇ ɔ: «Ken bin num, naja jaay 'kɔṇ kaaja?» ²⁷ Isa tɛrlɛn ɔ: «Nakɲ ɔṇ jikilimge tu se, Raa ki se ɔṇiṇ eyo.»

²⁸ Gɔtn se Pier taad Isa ki ɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔnoga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa tɛrlɛn ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: taa maakɲ Gaar Raa jaay debm ɔṇo beṇa, mendiṇa, genaangen

¹18:13 Tɔnd tarkaadiṇ ara je deekɲ ɔ ɔnd jin kaadiṇ ki ken je deekɲ ɔ: naan se maakiṇ tujga kasak kasak.

[§]18:20 Aak Ekz 20.12-16.

gaabge, kon te bubina ey le geninge se, ³⁰debm bin se, kor naan utu do naan ki ara sum bo, naan utu kon den cir nakgen ken naan ono; do naan ki se, ken kaadin jaay aanga num, naan 'kon kaajin gen daayum.»

**Isa taad metn taar kooyina
ute gen durina daala**

(Mt 20.17-19; Mk
10.32-34; Lk 9.22,44-45)

³¹Gon se Isa iik tok ces ki ute jee metin ken sik-kaar-di se do naan deekden do: «'Booyki, borse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki do taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raajo do dakin paac ken taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobin ki. ³²Naade se utu an kon kol ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu an terecn metin ki, an naaja do an tupm booro ron ki, ³³ter naade utu an tond ute meeje do utu an tok. Do ken naan jaay ooy tedga bii moto num, utu ade dur daan yoge tu.»

³⁴Gan jee metin ki se ond te metn taar se eyo, taa taar se le, Raa taadden te metin eyo; do taar Isa taadde se tap bo, naade booy ok metin eyo.

Isa ed lapia debm kaam-tok ki

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵Ken Isa jaay aan gwor ute geger Jeriko ki se, naan on on debm kaam-toko jey doob ki ing baay baaya. ³⁶Ken debm kaam-toko jaay booy jee denge deel deel se, naan tond meta do: «Ne di bo teda?» ³⁷Gon se k'taadin j'w: «Ken deel se, Isan Nazaret.» ³⁸Ken naan jaay booy bin se, do do makon do: «Isan, *Goon Daud, naai ejum dom ki!» ³⁹Jee ken deel naan ki se, uunin kaamina do n'doa, gan naan tok tooy makon cir daala do: «Goon Daud, ejum dom ki!»

⁴⁰Ken Isa jaay booy taarin se, naan ok daara do ol k'dan k'baansino. Ken naan

jaay aan on Isa se, naan tond metina do: ⁴¹«Naai tap bo 'je m'ai tedn di?» Gaabm se terlin do: «Meluma, maam m'je kaamum 'k'wond kaaka.» ⁴²Isa terlin do: «On kaami 'k'wond kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.» ⁴³Gon se sum bo, kaamin naar do aaka, naan ok metn Isa do *nook Raa. Ken jee denge paac jaay aak nakj se, naade tom Raa kici.

Isa baa bee Zaka ki

19 Ken Isa jaay end maakj geger ken Jeriko ki se, naan aal teec daan ki. ²Ken naan aal teec teec daan ki se, gon se gaaba kalan k'danin Zaka. Gaabm se magal *jee tokj miirge do naan debm nak dena. ³Naan je kaakj Isa nabo naan on doob eyo, taa jeege le dena do naan kic le debm duuku. ⁴Naan aan deel naan ki do baa ook do kaag ken k'danin sikamor, gen kaakj Isan utu 'deel gon ese.

⁵Ken Isa jaay aan got ken ese se, naan uun kaamin aakina do deekin do: «Zaka, 'booyo keske! Jaaki se, maam m'je m'baa king bee naai ki.» ⁶Zaka naar aal booyo jes do do do kin ute maak-raapo. ⁷Ken jee denge paac jaay aak nakj se, naade baag mooy naan ki dir dir do: «Aakki tu, gaabm se baaga king bee debm tedn *kusin ki.» ⁸Num Zaka daar naan Meljege tu, deekin do: «'Booyo, Meluma. Metn maalum se, maam m'an kedn jee daayge tu do ken maam bo m'uunga nakj nam le, m'ansin konj met so.»

⁹Gon se Isa terlin do: «Jaaki, jee maakj bee ken ese se onga kaaja, taa naai kic 'teeco maakj metjil *Abraam ki. ¹⁰Taa *Goon Deba se, baado je jee ken iigga kiigi do aden kaaja.»

**Isa aal naagj taara
ute jee tedn naabgen sik**

(Mt 25.14-30)

¹¹Ken jeege jaay booy booy taarin se, kaad ken se naan aanga gwor te Jeruza-

lem. Gōtn se, jeege saap ɔɔ ken naan jaay aanga sum ɔɔ, *Raa utu kōsn gaara do jeege tu. Taa naan se ɔɔ, Isa taadden ute kaal naagɛ taara. ¹² Naan taadden ɔɔ: «Gaaba kalaɲ bin se, j'oojin ɔɔ naan deb gaara. Naan iin baa taa naan ken ɔɔkɔ, taa j'an baa kɔl gaara jaay ɔɔ som ade terle. ¹³ Ken naan iin baa baa se, dajo jee tēdn naabinge sik ɔɔ nigden tammage gen daab; deba kic naan eɖin kalaɲ kalaɲ** ɔɔ deekden ɔɔ: (Tammagen se, oojin ki donā kɔr maam m'ade terl se.) ¹⁴ Gaɲ jee naanjin ki mala se, ɔɔɔ undina ɔɔ naade ɔl jeege baa taad deb ken an kɔl gaara se ɔɔ: «Gaabm se naaje k'je ajen tēdn gaarje eyo.»

¹⁵ «Ken naan j'olɔ gaara jaay ɔk terl baado naanjin ki se, naan ɔl k'dajo jee tēdn naabingen naan nigden gurs se, taa 'kaakɲ nakɲ ken naade ɔɲ do ki se. ¹⁶ Debm deet deet se, baado deekin ɔɔ: «Meluma, tammi gen daab ken naai eɖum se, maam m'tēdin ooja ken kuuy sik do ki daala.» ¹⁷ Melin deekin ɔɔ: «Kese jiga! Naai se debm tēdn naabm mēc; taa nakɲ ɔkɔn maam m'ēdi jaay, naai ɔk-inga jiga se, ɔɔrse, do gegerge tun sik se, maam m'ai kōnd naai ɔɔ tēdn magalina.» ¹⁸ Debm gen k-dige jaay aan se, deekin ɔɔ: «Meluma, tammi gen daabm ken naai eɖum se, maam m'tēdin ooja ken kuuy mii do ki daala.» ¹⁹ Naan deek deb ken se ɔɔ: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kōnd magal do gegerge tun mii se.» ²⁰ Deb kuuy baado deekin ɔɔ: «Meluma, aaka! Kese ɔɔ tamman gen daabi se. Maam m'dɔk m'ɔyisin maakɲ koon kal ki. ²¹ Taa maam le m'beeri beere, naai le tēdi ɔɔkɔ. Ken nakɲ naai ey kic ɔɔ, naai uun naai ki ɔɔ maakɲ-gōtn ken naai ɔɔ te ey kic ɔɔ, naai baa oojin naai ki.» ²² Gaɲ melin se deekin ɔɔ: «Do taari ken naai taadum se sum ɔɔ, maam m'jeeli, naai se debm tēdn naabm jig eyo. Naai

le 'jeelum maam se tēdum ɔɔkɔ ɔɔ nakɲ maam ey kic le, maam m'uun maam ki, ɔɔ maakɲ-gōtn maam m'ɔɔ te ey kic le, maam m'ɔj maam ki. ²³ Num gen di jaay 'baate kōmbum gursum ban ki ki se? Bin se, bii ken maam m'ade terl se, m'an kōnin am koojin ziidn do ki!»

²⁴ Gōtn se, ter naan taad jeege tun ing cēɛɲ ki gōtn ese se ɔɔ: «Tammin jin ki se, uuninki ɔɔ eɖinki deb ken ɔk tamma sik se.» ²⁵ Jee se deekin ɔɔ: «Melje, naan ɔɔ ɔk tammage siki!» ²⁶ Gōtn se mēde deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: debm ken ɔk se, j'an kēdn do ki. Num debm ɔk ey se le, ken ɔkɔn naan ɔk se kic ɔɔ j'an tōsn naatn. ²⁷ Num jee taamooyumgen je ɔɔ maam m'aden tēdn gaarde ey se, 'tɔk 'baandekiro ara ɔɔ 'tɔɔdek ki naanum ki.»

Isa end maakɲ geger ken Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge

(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)

²⁸ Ken Isa jaay taad naɲ taarin se, naan deel naan jeege tu ɔɔ uun ɔɔbo gen kookɲ baa Jeruzalem ki. ²⁹ Ken Isa aan gɔɔr ute Betpaje ute Betani ken cēesn *kōsn ɔlib ki se, maakɲ jeege tun metin ki se, naan ɔl jeege di naaba, ³⁰ ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Baaki maakɲ naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kōɲ goon buuru k'dɔkinga ɔɔkɔ, ken bii kalaɲ nam ook te do ki eyo. 'Tuut 'baansinkiro. ³¹ Ken nam jaay tōndga metse ɔɔ: Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay num, 'terlinki ɔkɔ: kese Melje ɔɔ jena.»

³² Jee ken j'olde naaba se, baa ɔɲ nakɲ se aan gɔɔ ken Isa taaddeno. ³³ Ken naade jaay tuut tuut goon buuru se, melinge deekden ɔɔ: «Goon buuru se, 'tuut 'baanki gay?» ³⁴ Naade terlden ɔɔ: «Kese Melje ɔɔ jena.» ³⁵ Gōtn se, naade ɔk baano ute goon buuru se Isa ki, ɔɔ naade ɔɔɔ taal kal magaldege do buur

**19:13 Tamman gen daab se ɔɔɲ dena kaam kōɲ deba laapa kando kando.

ki ɔ uun ɔnd Isa do ki. ³⁶Ken naan jaay baa baa se, jeege tɔɔd taal kal magaldege doob ken naan aan deel se.

³⁷Ken naan ɔɔy ɔɔy do *kɔsn ɔlib ki se, jee metin ken te denin se, maakde raapo ɔ baag tɔɔm Raa makɔɔ taa nakɔ-kɔɔngen ken naade aako se. ³⁸Naade deek ɔ:

«*Ŋ Raa 'tedn beɛna do Gaar ken baado ute ro Meljege Raa se!*

*Ŋ tɔɔse 'tedn maakɔ raa ki ɔ Raa ken raan maakɔ raa ki se ɔ j'an *nooko††.»*

³⁹Gɔtn se *Parizigen kandum maakɔ jee denge tu se, deek Isa ki ɔ: «Debm dooy jeege, jee meti ki se, uunden kaamde k'doa!» ⁴⁰Isa terlden ɔ: «'Booyki m'asen taada: ken naade jaay dog kic le, kogen tood baa se bo 'tɔɔdn tɔɔy.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹Ken Isa aan cɛ Jeruzalem ki jaay uun kaamin aak geger se, naan baag keeme, ⁴²deek ɔ: «Jeruzalem, beeki num, bii jaaki se bo naai 'jeel doobm ken naai an 'kɔɔ lapia nabo aaca, nakɔ se naai ɔɔ aak ɔk te metin eyo. ⁴³Deere, bi-igen utu ade baa naan ki se, jee wɔɔyige utu kiin gurugɔ nakɔ ken 'gaasn jeeige kɔɔ teec eyo, jaay bo naade utu ai kooco. ⁴⁴Jee wɔɔyige se utu ai terece ɔ an tɔɔl ute jeeige ɔ beigen j'iinin se, naade utu an ru nan tak tak ɔ ko gam tap bo j'an kɔɔ do naapin ki eyo. Taa bii ken Raa baayo kaaka se le, naai 'jeel te eyo.»

Isa tuur jee tedn zogen daan ɔɔr *Bee Raa ki

(Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)

⁴⁵Naan ken se, Isa baa end daan ɔɔr Bee Raa ki, ɔ naan baag tuur jee-

gen baano te nakdege gen zoa. ⁴⁶Naan taadden ɔ: «Taar se k'raaninga raan maakɔ Kitap ki, j'ɔɔ: *Bee maam se tedn bee ken jeege ansum keeme.*» ⁴⁷Nabo gan naase, 'tedin ki tedga: *gɔtn jee boogge.*»

⁴⁷Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan ɔɔr Bee Raa ki; gɔtn se *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je doobm an tɔɔɔ. ⁴⁸Nabo nakɔ jaay naade an tedn don ki se, naade ɔɔ te doobin eyo, taa jeege paac je bo gen king booy taarin ken naan lee dooyde se sum.

Jeege dem tɔɔɔn Isa

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

20 Bii kalan ken Isa dooy dooy jeege daan ɔɔr *Bee Raa ki, ɔ taadden taadn Labar Jiga se, gɔtn se, *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se, baado ɔɔina, ²ɔ tɔnd metina ɔ: «'Taadjɛn tu, naai tap bo tɔɔgi se ɔɔino gay jaay ɔli 'ted nakgen bin se? Ey le, ken edi tɔɔɔ jaay ɔ 'tedn naan se, tap bo nana?» ³Isa terlden ɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan, m'je tɔnd metse. 'Taadumki tu: ⁴ken ɔlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, loɔu jikilimge?»

⁵Gɔtn se, naade baag saapa ɔ taad te naapa ɔ: «Naan se, j'an ki terl j'ɔɔki dio? Ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Raa le, naan ajeki deekɔ ɔ: «Gen di jaay 'baate 'ku-unki taar Jan se?» ⁶Num ken k'taadkiga j'ɔɔki: «Jikilimge bo ɔɔino» le, jee denge se ajeki tund tɔɔl ute koa, taa jeege se le paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.» ⁷Gɔtn se, naade terlin ɔ: «Gɔtn naan baano se, naaje k'jeel eyo.» ⁸Isa terlden ɔ: «Maam

††19:38 Aak KKR 118.26.

‡‡19:46 Aak Eza 56.7.

¶¶19:46 Aak Jer 7.11.

kic num, m'asen kəŋ taadn debm ken edum tɔɔgɔ gen tɛdn nakgen se eyo.»

**Kaal naagŋ taara te
jee tɛdn naabgen jig eyo**

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Gɔtn se, Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Gaaba kalan tɛd jinen biŋ, ɔŋiŋ kaam ji jeege ɔɔ taaddɛn ɔɔ: ken jinene se jaay oojga num naase kic aki kəŋ bedse. ɔɔ naan iin baa merte se gen tɛrl keske eyo. ¹⁰ Ken kaadn kugŋ koojŋ biŋ jaay aan se, naan ɔlo debm tɛdn naabiŋ gɔtn jeege tun lee tɛdn naaba maakŋ jineniŋ ki se, taa aŋo 'kɔkŋ bediŋa. Num gan jee se ɔk tɔnd derɛŋ debm ken naan ɔliŋo naaba se ɔɔ ɔŋiŋ baa jiŋ sik. ¹¹ Ken mel jinene jaay aakiŋ naan baado jiŋ sik se, naan ɔl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naan kic ken baa aan se, naade naajiŋa ɔɔ tɔnd derɛŋiŋa tuuriŋ baa jiŋ sik. ¹² Ter naan ɔl debm tɛdn naabm kuuy gen k-mɔtɔge. Naan se, naade tɔnd awariŋa ɔɔ tuuriŋ naatn.

¹³ «Gɔtn se, mel jinene se baag taadn ute maakiŋ ɔɔ: «Kese tap bo m'an tɛdn m'ɔɔ di? Borse maam m'aden kɔl goon maak-jema; bin sum bo som naade 'tookŋ kuun taariŋa.» ¹⁴ Num ken goon maak-jen jaay baa ɔŋde se, ɔɔ jee tɛdn naabge maakŋ jinene ki jaay aakiŋ se, naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Naan se bo, ken bubin ooyga num utu 'tɛd mel jinene se; iin ki k'tɔoliŋ ki ɔɔ jinene se, ajeki kɔɔpm naajege tu!» ¹⁵ Bin se, naade ɔk teecŋsiŋ naatn maakŋ jinene ki se ɔɔ baa tɔnd tɔliŋa.»

Isa tɔnd metde ɔɔ: «Bin se, ken mel jinene jaay baadoga num, jee se naan aden tɛdn ɔɔ di? ¹⁶ Ken naan jaay baadoga se, jee se naan aden tɔol naatn, ɔɔ jineniŋ se le naan an kedŋ kaam ji jeege tun kuuy.» Ken jeege jaay booy taar ken Isa taaddɛn bin se, naade deek

ɔɔ: «Nakgen bin se, ɔŋte 'kaana!» ¹⁷ Gɔtn se, Isa aakde daan kaamde ki tɛŋɛŋ ɔɔ deekden ɔɔ: «Taar ken Raa taadn maakŋ Kitap ki gɔtn ese, je deekŋ ɔɔ di ken ɔɔ: *Ko ken jee kiin beege baatiŋ se, naan se bo tɛdga ko ken 'gakŋ bea.*

¹⁸ ɔɔ *debm jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatiŋ se le, 'terece,* ɔɔ *debm ken ko se oocga don ki le, an daala.* §§»

¹⁹ Gɔtn ese sum bo, jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute *magal jee tɛdn serke Raage tu jaay booy taar se, naade naar je an kɔkɔ, nabo naade beer jeege tu. Ey num, kaal naagŋ taar ken Isa taad se, naade jeelga, kese naan taadn ute naade.

**Metn taar kɔgŋ miiri gen Gaar magal
ken ing *Rɔm k'danŋ Sezar**

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naan ken se, jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute *magal jee tɛdn serke Raage tu se baagiŋ tɔnd baala; naade ɔlin jeege gɔtiŋ ki ɔɔ jee se aal raay aan gɔɔ naade jee tɛdn nakgen ute doobiŋa. Naade je ken Isa jaay taadn tuiŋga num, naade an kɔkŋ kolin kaam ji magal taa naan gɔtn ese. ²¹ Naade baado taadiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'-jeeli naai se 'taad taara ɔɔ 'dooy jeege ute doobiŋa, ɔɔ naai le 'taad 'beer nam ki eyo; doobm Raa se naai 'dooyiŋ jeege tu ute ken met ki. ²² Borse, 'taadjen tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'an kɔgŋ miiri, lɔbu j'an kɔg ey le?» ²³ Gan Isa jeel raayde se, deekden ɔɔ: ²⁴ «Uun 'baankiro te tamma kalan, m'an kaak tu.» Naade uun baano ute tamma se Isa ki ɔɔ naan tɔnd metde ɔɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanŋiŋ maak ki se tap bo gen naja?» Naade tɛrlin ɔɔ: «Gen Gaar Sezar.» ²⁵ Gɔtn se naan tɛrliden ɔɔ: «Ken bin num, nakŋ gen Gaar Sezar se, edinki

nakiṇa, ɔɔ gen Raa lɛ, ɛdɪŋki nakiṇ kici.»
²⁶ Ute taar ken Isa jaay taadɛn naan jeege tu se, naade ɔɔɪɪ naan taad tuɪɪ te eyo. Num taar ken naan terlɛdesɪn se, ɔkɛn taad eyo ɔɔ gɔtn se ɔlɛ naade do ɛk.

**Mɛtn taar jeegeɪn utu
 'dur daan yoge tu**

(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kɔr 15)

²⁷ Gɔtn se jeegeɪn k'daɪɛ *Sadusege se, kandum bini, baado ɔɔ Isa. ɔɔ naade se bo ken naaj ɔɔ jeegeɪn ooyga kooy se, aɛ kɔɪ dur daan yoge tu ey sum. Taa naan se bo, naade tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: ²⁸ «Debm dooy jeege, *Musa raan-jeno maakɪ Kitap ki ɔɔ: ken deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔɔ te goon ey se, bɛɛki num, genaɪ se 'kɔkɪ mɛndɪna taa kooyɪ mɛtjili genaɪ ken ooy se. ²⁹ 'Booyo, ge-naage cili, kɔndɛ kalaɪ. Debm deet deet se ɔk mɛnda, naɔo ooy ooy te goon eyo. ³⁰ Debm k-dige se kic baado ɔk mɛnd se. ³¹ ɔɔ debm gen k-mɔtɔge tu se kic bo baado ɔk mɛnd se, bini ɔl naaden cili se tɔkɪ naamga mɛnd se paac. Naɔo maakɛ ki se, deb kalaɪ tap bo ooy te goon eyo. ³² ɔɔ kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic baado ooyo. ³³ Bin se, bii ken jaay jeegeɪn ooyga kooy aɛ dur daan yoge tu se, mɛnd se tap bo 'tɛɛn mɛnd naɔa? Taa naaden cili se lɛ, tɔk naamɪnga paac.»

³⁴ Gaɪ Isa terlɛɛn ɔɔ: «'Booyki: jee do naan ki ara se, gaabge ute mɛndge se lee tɔkɪ naapa. ³⁵ Num bii ken Raa dur jeegeɪn ooyga kooy daan yoge tu se jee ken naan beer tɔɔɛdɛnga tɔɔɛn ken baatingg maakɪ duni ken kuuy se, naade se 'kɔɪ tɔkɪ naap ey sum. ³⁶ Anum mɔɔtn naade 'kɔɪ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gɔɔ *kɔɛn Raage. ɔɔ naade se 'tɛɛga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se. ³⁷ ɔɔ mɛtn taar jeegeɪn utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadɪnga

taad do dɔkiṇa, kaad ken naan aako poodo ɔk kɔk maakɪ ji kaag ki. Naan ken se bo, Musa daɪ Meljege Raa ɔɔ Raa gen *Abraam, Raa gen Isaka ɔɔ Raa gen *Yakub. ³⁸ Raa se, naan Raa jeegeɪn ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zeere; gɔtn naan ki se, jeege paac utu ing zeere.» ³⁹ Gɔtn ese, jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage kandum, deekiɪ ɔɔ: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadɪnga jig aak eyo.» ⁴⁰ Taa naan se, gen tɔnd mɛtɪɪ do taarge tun kuuy se, mɔɔtn nam tɔnd te mɛtɪɪ ey sum.

***Daud ute *al-Masi**

(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

⁴¹ Ter Isa tɔnd mɛtɛɛ ɔɔ: «'Tɛɛ ɔɔ di jaay naase 'taadki ɔkɪ al-Masi, naan Goon Daud se? ⁴² Taa Daud mala, taad maakɪ Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ɔɔ: *Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:*

'Baado ing do ji daamum ki,
⁴³ *bini jee taamooyige se m'aden tɛɛn naai utu 'king dode ki.**

⁴⁴ «Ken Daud jaay bo daɪɪɪ Melum se, anum tɛɛ ɔɔ di jaay Melɪɪ 'tɛɛn goon Daud se?»

**ɔndki kɔnd te jee jeel taadn
 tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage**

(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Kaad ken jee dɛnge paac ing booy booy taariɪ se, Isa deek jeege tun mɛtɪɪ ki ɔɔ: ⁴⁶ «ɔɔdki dose ro jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gen magal roɛ, ɔɔ ken baaga bɔɔr ki se, naade je jeege aɛn tɛɛn tɔɔse naade ki. ɔɔ ken naade jaay aanga maakɪ *beɛ ken Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gɔtn naan ki ɔɔ ken aanga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn naan ki kici. ⁴⁷ Naade se bo jee ken ɔs naɪ ji mɛnd-daayge ɔɔ ken naade jaay baaga keem Raa num,

*20:43 Aak KKR 110.1.

naade uulu uulu taa jeege ade kaaka. Num gan naade se, Raa utu ade dabar kusin aak eyo.»

Mend-daaye ed *serke Raa ki

(Mk 12.41-44)

21 Gōtn se, daan bōw *Bee Raa ki se, Isa uun kaamin aak jee maalgeng omb komb serke Raa ki maakn tukul kaag ki se. ²Maakde ki se, naan aak mend-daay kalan kic ken wōd kōd yēbina baado omb tammage seem seem dio. ³Wō Isa deekden wō: «'Booyki bee, m'asen taada: mend-daay ken daay nan takn ese se, ombga den cir jee baa se paac. ⁴Taa jeegeen se paac se ed do nak dende ki, gan mend-daay se nakn naan okn ken an ting se bo, naan baado ombin paac.»

Isa taad wō *Bee Raa se, jeege utu an tōkwō

(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)

⁵Gōtn se jee metinge taad wō: «*Bee Raa se, ute kogen j'iininga ute nakgen jeege baano *serke Raa ki jaay k'tamarin tēd aak bee bee se.» Gan Isa deekden wō: ⁶«Bii kalan se, bee ken aakin ki daar aak bee bee se, jeege utu an ru nan tak. Kongen rees aak bee bee se, utu wōkn kalan kalan wō ko tap bo 'kon toodn do naapin ko ki eyo.»

Biigen kaam mōwt se gōtō utu 'tuju

⁷Gōtn se, jee metin ki se tōnd metina wō: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nu ki? Wō naan se 'tēdn wō di jaay bo naaje j'an kaakn jeel ro ki se?» ⁸Isa taadden wō: «Ondki kōndō! Wōte 'kon ki jeege asen kaan dala. Taa jeege dena utu ade baa ute roma wō utu asen taadn wō: «Maam bo *al-Masi wō: «Bere, kaadn dunia aan nan se, wōga gōwō.» Jee bin se, wōte 'tookki taarde.

⁹«Ken 'booykiga jeege jaay baaga kōwsn maan bōw, wō jeege baagga tēdn

pitini te naapa num, wōte 'beerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana nabo, duni se 'kon nan ey bōrtō.»

¹⁰Ter Isa taadden wō: «Naase utu aki kaakn jee taa naan kaam kalan utu kin bōwō ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kin bōwō te taa naan gaar ken kuuy. ¹¹Maakn naange tun metin naan utu 'te makōw wō gōtgen metinge se bo utu 'tōwō wō kōwngen dēt dēt se utu 'kaan do jeege tu. Maakn raa ki se, naase utu aki kaakn nakn-kōwngen magal magal ken utu 'teecn nirl jeege.

¹²«Kōr jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen tōw, j'asen dabara wō j'utu j'asen kōjn bōwō maakn *bee ken Yaudgen lee tusn maak ki se wō j'utu j'asen tōl danggay ki. Wō taa maam se, j'utu j'asen baa naan gaaringe tu ute naan magal taa naange tu. ¹³Ken nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tēdn saadumge. ¹⁴Ken 'baaki baa se wōndin ki dose ki jiga wō wōte 'saapki do taar ken naase anki nakn dose, ¹⁵num maam mala bo m'utu m'asen kēdn jeel-taara ute taargen naase aki baa taada; ken naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kon naajn do taarse ki eyo wō 'kon dōobm ken asen 'kon terl taar eyo. ¹⁶Wō ter kēsege ute bubsege, genaasege, taassegen gōwō ute mēdsege se, utu asen tōkn tōl ji jee wōysege tu wō maakse ki se, jee metinge j'utu j'aden tōwō.

¹⁷«Taa maam se, jeege paac utu asen kōwōn kundu. ¹⁸Nabo bēkn dose kic bo, kalan 'kon kut eyo. ¹⁹Okki maakse tōwō. Aayki kaamse wō naase aki kon *kaajngen daayum.»

Jeruzalem utu 'terēce

²⁰Ter Isa taadden daala wō: «Ken naase jaay aakkiga asgarge baado ol gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kese kaadn terecin, bere aanga. ²¹Bin se, jee ken ing taa naan Jude ki se k'j'aa k'j'ook maakn

koge tu ɔɔ jeegen ing maakɲ geger ken Jeruzalem ki se, k'j'aaɲ k'teecn naatn ɔɔ jeegen naatn lɛ, j'ɔɲte terlo beene. ²²Taa bii ken se ɓo, *Raa utu 'koɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu aan gɔɔ ken Kitapm Raa taadno. ²³Bii ken se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen gendege aay kaay si se, aden tedn ɔɲɲ aak eyo. Taa Raa se, maakiɲ taariɲ do jeege tun taa naaɲ ken gɔɲn ese ɔɔ naade se, utu 'kɔɔɲn yeɛɓde dena. ²⁴Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden tɔɔl ute gord-jerle ɔɔ j'aden dirinɲ bulu ɔɔ j'aden wɔɔkɲ maakɲ naange tu paac. ɔɔ Jeruzalem se, j'utu j'an kɔɔɔ, ɔɔ jee-gen Yaudge ey se utu kiɲɲ dode ki bini kaafde utu 'kaas jaayo.»

*Goon Deba utu ade terle

²⁵Ter Isa taadden daala ɔɔ: «Naan ken se, daan kaaf ki, laap ki ɔɔ maakɲ k-dijge tu se utu aki kaakɲ nakɲ-kɔɔɓge. ɔɔ kuulu utu 'kol do baar ki ɔɔ 'tedn maane 'tɔnd te naapa 'keem makɲɲ pum pum ɔɔ 'tedn jeegen do naaɲ ki paac se, beere aden kɔkɔ ɔɔ nirlde utu 'teece. ²⁶Jeege jaay 'kaakɲ nakgen ɔɲɲ utu ɓaado do naaɲ ki se, jee metinge se beere sum ɓo utu aden tɔɔɔ, taa nakgen ɔk tɔɔɔgɔ maakɲ raa ki paac se, utu 'tea. ²⁷Gɔɲn se, jeege 'kaakɲ Goon Deba utu ade ɓɔɔy maakɲ gapara ki ade ɓaa ute tɔɔɲɲ Raa, ken 'tedn gɔɔɔ wɔɔɔr keleɲ. ²⁸Ken nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose ɔɔ uunki dose raan, taa Raa se ɔɔɔɔga gɔɔɔɔ asen kɔɔɲn dose.»

Kaal naagɲ taara ute ko ba

²⁹Ter Isa aalden naagɲ taara ɔɔ: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se. ³⁰Ken naade jaay baagga ɔɔɔɔ kamba num, naase 'jeelki ɔkɔ met-kijiri aanga ɔɔ ɓara ɔɔɔɔga gɔɔɔɔ. ³¹Bin num, naase kic ɓo aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakɲ Gaar Raa se ɔɔɔɔga gɔɔɔɔ. ³²Booyki bee m'asen taada:

jee duni ken ɓorse se 'kooy naɲ ey sum ɓo, nakgen se paac utu 'kaana. ³³Maakɲ raa ute do naaɲa se utu 'deele, num taarumge se, 'kɔɲɲ deel eyo.»

Ingki do metekse ki

³⁴Isa taadden daala ɔɔ: «ɔɲdki kɔɲdɔ. ɔɲte 'derlki rose gen kaay koono, ro kɔs magal ki ɔɔ ɔɲte kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num bii ken *Goon Deba ade ɓaa se, asen kɔkɲ do jise ki, ³⁵aan gɔɔ gakala lee tɔnd daage se. Jeege paac do naaɲ ki se kic ɓo nakɲ se utu aden kaan dode ki bini. ³⁶Num naase ingki do metekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se ken aan dose kic ɓo asen ted dim eyo. ɔɔ bii ken naane se, naase aki ɓaa daar naan Goon Deb ki.»

³⁷Bii-raa Isa lee dooy jeege daan ɓɔɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ ken aanga ɓɔɔɔr num, naan teec ɓaa lee toof do *kɔsɲ ɔɔɔɔ ki. ³⁸Ken gɔɔɔ iipga num, jeege paac ɓaado lee ɔɲɲɲ daan ɓɔɔɔr Bee Raa ki gen booy taariɲa.

Magalge end tel kutn Isa

(Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)

22 Bii laa mappan ɔk ɔɔɔm eyo ken k'danɲɲ *laa Paak jaay ɔɔɔ gɔɔɔr se, ²gɔɲn se, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage je doobm an goon kɔkɲ Isa taa an ɓaa tɔɔɔ, nabo naade beer beer jeege tu.

³Gɔɲn se *Bubm sitange ɓaado end maakɲ Judas, ken k'danɲɲ Iskariot se ɔɔ naan kic metn jee Isagen ken sik-kaar-dio. ⁴Naan ɓaa taaf ute magal jee tedn serke Raage tu ute magal jee ken lee ɓɔɔɔɔ *Bee Raa se, taa 'kɔɲ raay ken naan an kɔkɲ Isa adesinɲ keda. ⁵Ken naade booy taar se, maakde raapo ɔɔ naade taadɲɲga taaf ɔɔ utu an kedn gurs. ⁶Naan ken se, Judas tooko ɔɔ baag toom Isa taa ken naan jaay aak jeege gɔɔɔ num, naan adesinɲ taada ɔɔ naade an kɔkɔ.

Isa tedf *laa Paak ute jee metin ki

(Mt 26.17-29; Mk
14.12-25; 1Kor 11.23-29)

⁷Bii gen laa mappan ok orom ey jaay aan se, bii ken se bo beeki num, k'tojn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. ⁸Taa naan se bo, Isa ol Pier ute Jan deekden oo: «'Baa 'tedjeki koso gen laa Paak taa j'aki baa koso.» ⁹Naade tond metin oo: «Naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹⁰Isa terlden oo: «'Booyki: ken 'baaki baa maakj geger ki se, naase aki doodn ute gaaba uuno koojo dooc te maane se. Okki metina oo 'baaki maakj bee ken naan an kend maak ki se. ¹¹Ken aankiga num, 'taadki mel bee ki se okki: «Debm dooy jeege oljeno oo k'tond meti oo bee gay jaay bo naan an kosn kosn laa Paak te jee metin ki se?» ¹²Num naan asen taadn bee magala ken j'iinin do bee ki raan, oo maakj bee se, nakinge paac aas kart. Gohn ese bo ajeki tedn kosn gen laa Paak.» ¹³Ken naade baa aan se, oj nakge se paac aan goo ken Isa taaddeno. Gohn se bo naade tedf kosn gen laa Paak.

Kosn gen Meljege

¹⁴Ken kaadn koso jaay aan se, Isa baado ing kaadn tabil ki ute jee kaan naabinge. ¹⁵Gohn se Isa deekden oo: «Maam m'je ute maakum paac m'kosn *laa Paak ute naase jaay bo m'dabara. ¹⁶'Booyki m'asen taada: maam moont tap bo Laa Paak se, m'kon kos ey sum, bini nakj ken Laa Paak je taada se utu 'kaan doobin ki *maakj Gaar Raa ki.» ¹⁷Gohn se naan uun *koojm ken ok totn koojn bin se jin ki, toom *Raa oo deekden oo: «Okki oo 'nig aayinki ute naapa. ¹⁸'Booyki m'asen taada: totn koojn bin ese se, moont m'an kon kaaye dool ute naase ey sum, bini maakj Gaar Raa ade baa.»

¹⁹Ter naan uun mappa jin ki, toom Raa oo dup eddesina oo deekden oo: «Kese

bo roma ken m'edin *serke taa naase. Nakj se 'lee 'tedinki bini oo 'saapki dom ki.» ²⁰Ken naade os aas se, naan uun koojm ok totn koojn bin se oo tedin bin kici, taadden oo: «Totn koojn bin ken maakj koojm ese se kese je taadn oo: *Raa dookga kiji ute naase oo kese bo moosum ken ooy taa naase.»

²¹Ken naade ing os kos se, Isa deekden oo: «Aakki, debm am kut se olga jin maakj baay ki ute maam tele. ²²*Goon Deba se, utu 'kooy aan goo ken Raa taadni, num gan oon deb ken an kut se!» ²³Ken naade jaay booy taar se, naade baag taadn ute naapa oo maakde ki se, naja bo 'kon tedn nakj se.

Jee metn Isa ki naar magala

(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)

²⁴Gohn se, jee metn Isa ki baag tedn deken oo naaj ute naapa oo maakde ki se, naja bo 'tedn magala. ²⁵Gan Isa deekden oo: «'Jeelki, gaaringen do naan ki se ing do jeege tu tedf jeege kusina, oo magalgen ting do jeege tu se, je jeege aden dan jee bee. ²⁶Num naase se, onte 'tedki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tedn magal se, on 'tedf ron aan goon oko oo debm je tedn naana se, on 'tedn debm kaan naabse. ²⁷Debm magal bo ken gay: debm ken ing os kos loru debm ken koso ooyga num lee baado tondin jeege tu se ne? Debm os kos se bo debm magal ey la? Anum maam m'ing maakse ki se aan goo m'debm tedn naabse. ²⁸Ken maam maakj dubar ki se, naase bo, jee daayum ingkiro ute maama. ²⁹Aan goo Bubum onum gaara maam ki se, maam kic m'onnen gaara naase ki, ³⁰taa naase aki baa koso oo aki kaaye ute maama maakj gaarum ki. Oo naase utu aki king do kaag doge tu gen kon boko do taa bee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.»

Isa ɔɔ Pier utu aɔ baatina

³¹ Gɔtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se tɔndga meta ɔɔ je ai lɔɔyɔ aan gɔɔ teen k'lɔɔyɔn maakɔ gert ki se. ³² Gaɔ maam m'tɔndga metn Raa taa naai, taa kaal maaki ken naai aal dom ki se, 'tɛdn cer eyo. ɔɔ ken naai jaay terloga gɔtum ki num, genaige se, edden kaay kaama taa 'tɛdn jee tɔɔgɔ naan maam ki.» ³³ Gaɔ Pier terlin ɔɔ: «Meluma, maam m'tookɔ m'baa dangay ki ute naai ɔɔ m'kooy ute naai.» ³⁴ Ter Isa terlin ɔɔ: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kɔr kɔrɔɔɔɔ 'kɔɔy ey sum ɔɔ, naai 'naajɔ dɔɔl mɔɔ ɔɔ 'deekɔ ɔɔ 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

³⁵ Gɔtn se, Isa deekden daala ɔɔ: «Kaad ken m'ɔlseno naaba jaay m'taadsen m'ɔɔ ɔɔnte 'kuunki gursi, ɔɔɔɔɔ ɔɔ saa se, dim baatsege la?» Naade terlin ɔɔ: «Dim baatje te eyo.» ³⁶ Ter naan deekden daala ɔɔ: «Bɔrse se, debm ɔk gurs lɛ, uunu ɔɔ debm ɔk ɔɔɔɔɔ kic lɛ, uunu; ɔɔ debm ɔk gɔrd-jerle ey lɛ dugɔ naatn ute kal magalina ɔɔ n'dugɔ gɔrd-jerle. ³⁷ Taa naan se, maam m'deekseni: taar ken Kitap taad rom ki se, utu 'kaan doobin ki ken ɔɔ: *naan se se j'aalga mun maakɔ jee tujge tu.*† «Taar se ɔɔ bɔrse aanga doobin ki.»

³⁸ Gaɔ jee metin ki terlin ɔɔ: «Melje, naaje j'ɔk gɔrd-jerle di ara.» Naan terlden ɔɔ: «Kese beega sum, taarse se ɔɔnɔki.»

Isa tɔnd metn Raa do *kɔsn ɔlib ki

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)

³⁹ Gɔtn se Isa teec baa ook do kɔs ɔlib ki, gɔtn ken naan lee baan ro ki. ɔɔ jee metin ki se, baa ute naana. ⁴⁰ Ken naade aan gɔtn ese se, naan deekden ɔɔ: «'Tɔndki metn Raa taa naase aki kooɔn maakɔ nakɔ naam ki eyo.» ⁴¹ Ter Isa

iik tɔɔk cɛs ki daande ute jee metin ki se kaam kund koa; gɔtn se naan erg naan ki ɔɔ baag tɔnd metn Raa, ⁴² deek ɔɔ: «Bua, ken naai 'je num, *kɔɔpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikin naatn dɔkɔ rom ki. Num gaɔ 'tɛd aan gɔɔ ken naai maaki jen ro ki, aan gɔɔ ken maam ɔɔ m'je se eyo.» ⁴³ Gɔtn ese *kɔdn Raa ɔɔɔyo maakɔ raa ki baado edin gaab tɔɔgɔ. ⁴⁴ Ken Isa jaay maakɔ tuj kasak kasak se, naan tɔnd metn Raa bini gɔɔɔgin teec roɔ ki jaay taɔ naan ki se tec aan gɔɔ mooso. ⁴⁵ Ken naan tɔnd metn Raa jaay aas se, iin baado ɔɔ jee metin ki ɔɔ ute maak-tujde se ɔɔlden naade tood bia. ⁴⁶ Naan deekden ɔɔ: «Gen di jaay 'toodki bi se? Iin ki raan ɔɔ 'tɔndki metn Raa, taa aki kooɔn maakɔ nakɔ naam ki eyo.»

Jeege ɔk Isa

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)

⁴⁷ Ken Isa utu taad taad bɔrt sum ɔɔ, jee denge teeco ɔɔ debm tɔɔɔdeno se roɔ Judas. Naan se metn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan baado cɛs Isa ki, baam ɔkina ɔɔ aay ciilin. ⁴⁸ ɔɔ Isa terlin ɔɔ: «Judas, ute baam kɔkɔ ken naai 'baam ɔkuma ɔɔ aay ciilum se ɔɔ, naai an kutn *Goon Deba ne?» ⁴⁹ Jee ken cɛs Isa ki jaay aak nakɔ ken utu 'tɛd se, naade deekin ɔɔ: «Melje, jee ese j'aden tɔgɔ ute gɔrd-jerljege se la?» ⁵⁰ Maakde ki se, deb kalaɔ ɔɔɔo gɔrd-jerlina ɔɔ ɔg gaɔ te bi do ji daama gen debm tɛdn naabm *magal debm tɛdn serke Raa ki. ⁵¹ Num gaɔ Isa taadɛn ɔɔ: «ɔnki! ɔɔnte 'tɛdki bini.» ɔɔ Isa ɔl jin ut bi gaabm se ɔɔ gaabm se ɔɔ lapia. ⁵² Gɔtn se Isa taad jeege tun baano kɔkɔ ɔɔ jee se, magal jee tɛdn serke Raage tu, magal jee ken lee ɔɔɔɔ *Bee Raa ute magal taa Bee Yaudge ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔrd-jerlsege ɔɔ sirdsege se, aan gɔɔ

†22:37 Aak Eza 53.12.

'baakiro kəkɲ debm boogo. ⁵³Ey num bii-raa, maam m'tiŋgo ute naase daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ nam tap bo ɔɲ ɔl te jiŋ rom ki eyo. Naɓo bɔrse se, kaadn naasen ɔkki tɔɔgo maakɲ gɔt ken ɔɔd se bo, aanga.»

Pier naaj ɔ naan jeel Isa eyo

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)

⁵⁴Ken naade jaay ɔk Isa se, naade baansino maakɲ bee *magal debm tɛdn serke Raa ki. Naan ken se, Pier lee tɔl goosde kaam mɔɔtn dɔkɔ. ⁵⁵Ken naade jaay aan se, ɔɲ gɔtn se k'tuuyga tuuy poodo daan bɔɔr ki ɔ jeege ing riib ri-ibi ɔ Pier baado ing riib ute naade kici. ⁵⁶Mend tɛdn naabm gɔtn ese jaay aakin naan ing riib riib poodo se, naan ɔnd-in kaama tak ɔ deek ɔɔ: «Gaabm se kic debm naana.» ⁵⁷Gaŋ Pier naaj ɔɔ: «Mend ara, bere, gaabm se maam m'jeelin eyo.» ⁵⁸Ter cɔkɔ sum bo, deb kuuy aakin se, deekin ɔɔ: «Naai kic 'metn naade.» ɔɔ Pier terlin ɔɔ: «A-a, maam metn naade eyo.» ⁵⁹Cɔkɔ sum se, deb kuuy baado deekin daala ɔɔ: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kɔd Galile.»

⁶⁰Gaŋ Pier terlin ɔɔ: «Taari se tap bo, naai 'je deekɲ ɔɔ dɔo?» Gaŋ kɔr naan utu taad taad bɔrt se sum bo, kɔrɔɲɔ naar ɔɔd ɔɔɔ. ⁶¹Gɔtn se, Meljege terl aak Pier, ɔ ken kaamde jaay dɔɔd se, Pier naar saap do taar ken Meljege taadino, ken ɔɔ: «Jaaki, kɔr kɔrɔɲɔ tɔɔy ey sum bo, naai am baatn dɔɔl mɔɔɔ.» ⁶²Gɔtn se naan teeco ɔɔ baag keeme gab gab.

⁶³Jee ing bɔɔb Isa se, naade tɛɛcin metina ɔɔ tɔndina. ⁶⁴Naade teelin kaamina, tɔndina ɔɔ taadin ɔɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm ken tɔndi se tap bo nana?» ⁶⁵Gɔtn ese, naade naajin rap rap.

Isa j'ɔk k'baan naan Yaudge tun *jee kaakɲ metn taarge

⁶⁶Tanɔɔrin nɔɔrin se, magal taa bee Yaudge, *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee jeel taadn tɔkɲ metn Ko Taar Raage, naade se bo jee ken lee aak metn taarge, naade tusu paac ɔɔ ɔl j'ɔk k'baano te Isa naande ki. ⁶⁷Aan gɔtn se, naade tɔnd metina ɔɔ: «Ken naai bo *al-Masi le, 'deekjeni.» Isa terlden ɔɔ: «Maam m'taadsenga kic le, naase aki 'tookki eyo. ⁶⁸ɔɔ ken m'tɔnd metse kic le, naase amki 'kɔɲ terl eyo. ⁶⁹Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'baa king do ji daam Raa Sidburku ki.» ⁷⁰Naade paac terlin ɔɔ: «Do taari ki se, naai je deekɲ ɔɔ naai bo 'Goon Raa daamo?» Isa terlden ɔɔ: «Kese naase malinge bo 'taadki ɔɔki maam Goon Raa.» ⁷¹Gɔtn se naade deek ɔɔ: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naajega le, k'-booyinkiga te bijega, naan mala bo taad-jeki ute taarina.»

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)

23 Jee se iino paac taa naap ki, ɔko Isa ɔɔ baansin naan magal *Romege tu k'danin Pilat. ²Gɔtn se, naade baagin tɔɔl taara don ki ɔɔ: «Naaje k'j'ɔɲo gaabm se tɛd tɛd pitini maakɲ naanje ki. Naan gaas jeege ɔɔ j'ɔnte kɔɲ miiri Gaar magal ing Rɔm ki ken k'danin Sezar se ɔɔ deek jeege tu ɔɔ naan bo *al-Masi, naan bo gaarge.» ³Gɔtn se Pilat tɔnd metin ɔɔ: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekin se.» ⁴ɔɔ Pilat terl aak *magal jee tɛdn serke Raage tu ute jee denge se ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔɲin tuj te dim ken aas kutin eyo.» ⁵Gaŋ naade dɔɔk taar ɔɲ eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs metn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa

naaṅ Jude ki ɔ bini ɓɔrse aanga gɔtjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

Isa naan Gaar *Ɛɓɓɓ ki

⁶ Ken Pilat jaay booy taarde se, tond meta ɔ: «Gaabm se tap ɓo, 'tedn kɔɗ Galile la?» ⁷ Ken k'taadin j'ɔɔ Isa se metn jee Gaar Ɛɓɓɓ se, gɔtn se naaṅ ɔlin gɔtn Ɛɓɓɓ ki, taa bii ken se, Ɛɓɓɓ kic utu Jeruzalem ki.

⁸ Ken Ɛɓɓɓ jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dakin tap ɓo, naaṅ je an kaaka taa naaṅ se, booyga booy jeege lee ɔs kɔs maanina. Ɔ naaṅ je an tedn nakɗ-kɔɓm gam naanin ki ɔ naaṅ 'kaaka. ⁹ Naaṅ tond metin dɔɔl cɔk cɔk, nabo Isa terlin taar dim eyo. ¹⁰ Kaad ken se, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn toɗɗɗ metn Ko Taar Raage se tolin taargen deer deer don ki. ¹¹ Ɔ Ɛɓɓɓ ute asgaringe se tedn ren ren ɔ teredin metin ki. Ter naade uusin kal ute rona ɔmb birin birin, jaay ɓo naade ɔlin gɔtn Pilat ki. ¹² Ey num, do dakin Ɛɓɓɓ te Pilat se taarde baa eyo; num gan bii ken se sum ɓo, naade tedn medn naapge.

Isa k'j'utinga

(Mt 27.15-30; Mk

15.6-19; Jn 18.38-19.16)

¹³ Gɔtn ese Pilat dan tus *magal jee tedn serke Raage tu, magalgen gɔtn ese ɔ ute jee denge paac, ¹⁴ ɔ naaṅ deekden ɔ: «Naase ɔk 'baamkiro te gaabm ese se ɔki naaṅ ɔs kɔs metn jeege ɔ naanse ki se sum ɓo, maam tond metina do taarge tun naase 'tolinki don ki paac se, nabo maam m'ɔnin naaṅ tuj te dim ken aas kutin eyo. ¹⁵ *Ɛɓɓɓ kic ɓo ɔ te taar ken aas tolin eyo jaay ɔlumsino gɔtn ara se. Ɔ gaabm se ne dim naaṅ tuj jaay j'ansin toɔ ro ki se gɔɔ. ¹⁶ Ɔrse, maam m'an kond ute meeje ɔ

m'an kɔn 'baa.» ¹⁷ [Ken *laa Paak jaay aanga tak ɓo, maakɗ jeedege tun k'tokde dangay ki se, Pilat lee toɗ toɗde toɗ debm dangay kalaɗ.][‡] ¹⁸ Gɔtn se naade ɔɔɔ ɔɗ ɔy taa naapki caa ɔ: «Gaabm se, 'tolina ɔ ɔɗ ɔlɗeno Barabasi!» ¹⁹ Ey num Barabas se, j'ɔkin dangay ki taa pitin ken naaṅ tedo maakɗ geger ken Jeruzalem ki. Naaṅ ken se naaṅ tologa toɔl deba. ²⁰ Ter Pilat tond metde daala, taa naaṅ je doobm ken an kɔɔɗn kɔl Isa. ²¹ Ken naade jaay booy taar se, ter ɔɔɔ ɔy caa ɔ: «Naaṅ se, 'tup 'tolin ro kaag ki! 'Tup 'tolin ro kaag ki!»

²² Gɔtn se Pilat tond metde gen k-mɔtɔge tu ɔ: «Gaabm se tap ɓo tujga di? Ey num maam m'ɔn te ne dim ken aas tolin eyo. Ɔrse, maam m'an kond te meeje ɔ m'an kɔɔɗn kɔɔ.» ²³ Gan naade toɔy makɔɔɔ ɔn eyo ɔ taad ɔ: «Gaabm se k'tup k'tolin ro kaag ki.» Ken naade toɔy se, ted dir dir baa deel doa.

²⁴ Gɔtn se Pilat took gen tedn nakgen ken naade maakde jen ro ki se. ²⁵ Naaṅ ɔl k'baa k'j'ɔɗ j'ɔɗden gaabm ken naade jen se; ey num naaṅ ɓo debm pitin toɔl deba jaay j'olin dangay ki se. Gan gen Isa se, naaṅ eddesin kaam jide ɔ deekden ɔ: «'Tedinki aan gɔɔ ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

²⁶ Ken naade baan baa te Isa se, naade ɔɔɗ ute gaaba kalaɗ k'danin Simon kɔɗ Siren. Naaṅ iino naatn ɔ deel deel te doobm se. Naade ɔkin taa toɔɔ gen kuun kaagɗ j'an baa tupm Isa ro ki se ɔ naaṅ uun kaagɗ se ɔ leen metn Isa ki. ²⁷ Ken Isa baa baa se, jeege dena ɔk metina. Maakde ki se metinge mendge ɔ mendgen se jaay aakin se, tond tarkaaddɛge[¶] toɔy eemin

[‡]23:17 Taar se, maakɗ Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se gɔɔ.

[¶]23:27 Tond tarkaaddɛge gɔtn naade ki se je deekɗ ɔ: keem ɔɔ.

ነገሩ. ²⁸ Isa terl aakde ጋጋ deekden ጋጋ: «Mendgen Jeruzalem ki, ንጥጥ 'keemki taa maama. Num eemki ፊፊ taa naase malinge ጋጋ taa gensege. ²⁹ 'Booyki, kaadin utu 'kaan se k'deekn j'ጋጋ: maak-raapo mendkartge tu, mendgen ooጋ nam te te eyo ጋጋ kengen sidege gaange aay nam te te eyo. ³⁰ Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu ጋጋ: «*Toocki doje kፊ ጋጋ 'taadn kፊsege tu ጋጋ: 'Deebki doje kፊ.*» ³¹ Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zεεε se, do ko kaag ken tuutu se, tap ፊፊ 'tedn ጋጋ dፊo?»

³² Gፊtn se k'tፊk k'baano ute jeege dio ጋጋ jee se, jee ken tujga tuj dፊm, taa j'aden baa ጋጋጋ ute Isa.

³³ Ken naade jaay aan gፊtn k'danin: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki ጋጋ jee ken tujga tuj dፊm se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'j'uun k'daarin do ji daamin ki ጋጋ deb kalan k'j'uun k'daarin do ji jeelin ki. ³⁴ Ken Isa jaay k'tup k'daarin ro kaag ki se, deek ጋጋ: «Bua, 'ጋጋጋጋ *kusinde, taa nakn naade ted se, naade jeel eyo.»

Gen nign kal Isa se, naade tedn salatia ጋጋ debm ken oocinga ፊፊ uunu uunu.

³⁵ Gፊtn se jee denge daar aakina; ጋጋ jee magalge se, ጋጋyin koogo metin ki ጋጋ deek ጋጋ: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken naan ፊፊ *al-Masi ken *Raa beer ጋጋጋጋ deer num, ፊፊse n'aaj ron mala.» ³⁶ Asgarge kic ፊፊ terecin metin ki; naade baado cεεn ki ጋጋ edin totn koojn bin ken mooy se, ³⁷ ጋጋ deekin ጋጋ: «Ken naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!» ³⁸ Ken naade jaay utu tupin tup ro kaag ki se ፊፊ, naade raan ጋጋጋ kaam don ki ጋጋ: Kese ፊፊ Gaar Yaudge.

³⁹ Maakn jeege tun di ken tujga tuj dፊm jaay k'tup k'ጋጋጋጋ ro kaagge tu ute naan se, deb kalan naajin ጋጋ: «Naai ፊፊ al-Masi ey la? Ken bin num, naai mala aaj roi ጋጋ aajje naaje kici.» ⁴⁰ Gan deb kalan uunin kaamin deekin ጋጋ: «Naai se, 'beer Raa ki

eyo. Ey num, naai 'maakn dubar ki aan ጋጋጋ naan kici. ⁴¹ Gen naaje se, ken k'd-abarje kic doobina. Taa naaje se k'tujga tuj. Num gan naan se, tuj te dፊm eyo.» ⁴² Gፊtn se naan deek Isa ki ጋጋ: «Isa, biin naai ade baa maakn gaari ki se, 'saap dom ki.» ⁴³ Isa terlin ጋጋ: «'Booy bee m'ai taada: jaaki sum ፊፊ, naai 'baa te maam gፊtn Raa ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Ken kaada jaay baa kaasn katar tir se, do naana te magalin se gፊጋጋ baa ilim dib bini aan katar do teger ki. ⁴⁵ Kaada paac, j'ጋጋጋ j'aakin eyo. Naan ken se, kal deer magal ken k'gaan maakn *Bee Raa se, neepo raan daan ki bini aan naan ki tak. ⁴⁶ Gፊtn ese, Isa ጋጋጋጋጋጋ makፊፊፊፊ ጋጋ: «Bua, kom se, m'ፊፊፊፊፊፊ kaam ji.» Ken naan taad taarin aas se, ጋጋ kon tecee.

⁴⁷ Ken bubm asgarge jaay aak nakn deel se, naan *nook Raa ጋጋ deek ጋጋ: «Deer deer, gaabm se, naan debm daan ki!» ⁴⁸ ጋጋ jeegen ken baado aak nakn deel se, ken naade jaay uun terl baa baa se, maakde tuj se tፊnd tarkaaddge. ⁴⁹ Num jee deelga deel ute naana ጋጋ mendgen baago kፊፊፊፊ metin taa naan Galile ki se, naade se paac daar gፊtn dፊፊፊፊ jaay ፊፊ aakina.

Isa k'j'ፊፊፊፊፊፊ maakn iib ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Gፊtn se, gaaba kalan ron Yusup ጋጋ naan se, maakn magalge tun ken lee aak metn taarge se. Naan se debm bee ጋጋ debm daan ki. ⁵¹ Gaabm se iino maakn geger Yaudge tun k'danin Arimate. ጋጋ nakn jeenge ted paac se, naan ጋጋ te taarin maak ki eyo. Taa naan ing aak kaak kaam *maakn Gaar Raa ken utu 'kaan se. ⁵² Gaabm se baa ጋጋ Pilat ጋጋ tፊnd metina taa an kፊፊፊፊ ro Isa se, naan an baa kol maakn iib ki. ⁵³ Pilat ፊፊፊፊፊፊፊፊፊፊ ጋጋ naan

baa booy ro Isa naatn ro kaag ki. Gōtn se Yusup teeliŋ ute kal duubu ɔ baa ɔl aaliŋ maakŋ iib ken j'ɔŋ ko sum ɔ j'ud k'ɔaapiŋa. ɔ iibm se, bii kalaŋ j'ɔl k'-naam te nam maak ki eyo. ⁵⁴Biin se, jeege daap daap rode taa tege sum ɔ, *bii sebit se baaga.

⁵⁵Mendgen baago daan Isa Galile ki se, baa te Yusup kalaŋ gen baa kaakŋ iibm ken j'ɔl j'aal ro Isa maak ki se. ⁵⁶ɔ ken naade jaay ɔk terl been se, naade baa tedo nakŋ oot nijimi ute itir gen baa kōtn ro Isa ki. Bii sebit ki se, naade ing tɔl maakde taa *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se gaasdeŋga gaasa ɔ j'ɔnte tedn dim.

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

24 Bii dumas ki, tanɔɔriŋ nɔɔriŋ sum ɔ, mendgen se iin baa taa baad ken j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakŋ oot nijimi ɔ ute itir ken naade tedino se. ²Ken naade jaay aan se, ɔ ko ken k'gaasn taa baada se, k'dircilinga naatn. ³Num ken naade jaay end maak ki se, ɔ te ro Meljege Isa eyo. ⁴Naade aak nakŋ se, ɔkden taad eyo. Gōtn ese sum ɔ, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap lak lak. ⁵Ken naade aak jeegen se, dɔrlɔ ɔ nirlde teece ɔ gōtn se naade no dode naan ki. ɔ gaabgen se taadden ɔ: «Debm zere jaay j'enki daan jeege tun ooyga kooy se tap ɔ, gen di? ⁶Gōtn ara se, naan gɔɔ! Gaŋ naan se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar ken naan taadseno taa naan Galile ki, ⁷ken naan deekseno ɔ: (*Goon Deba se j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji jee *kusinge tu. Naade utu an tupm ro kaag ki ɔ bii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'duru.»

⁸Gōtn ese se naade naar saap do taar ken Isa taaddeno se. ⁹Taa baad ki se, naade ɔk terlo baado taad jee metin ken sik-kaar-kalaŋ ute jee kuuy paacŋ ing te naade se. ¹⁰Mendgen baano ute labar se, naade Mari ken iino Magdala ki ute

Jaan, Mari ko Jak ute mendgen metinge kuuy kici; naade baado taadn nakŋ se *jee kaan naabm Isage tu. ¹¹Ken jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesin aan gɔɔ taar jee derlge. ¹²Anum Pier se, iin aan baa taa baad ki. ɔ ken naan jaay aan se, no aak maakŋ baada, aak kalge kalin ki sum ɔ num nakŋ ken deel se, ɔkin taad eyo. Gōtn se naan ɔk terl baa been ki.

Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee metin ken dio

(Mk 16.12-13)

¹³Bii ken se sum ɔ, jee metn Isa ken di se, iin baa baa maakŋ naan ken k'-danin Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daanin dɔk ɔkɔ. ¹⁴Ken naade baa baa se, uun maan nakgen ken deelo Jeruzalem ki se. ¹⁵Ken naade jaay maan maan ute naapa se, gōtn se Isa mala ɔ metde ɔ ɔk doob ute naade tele. ¹⁶Naade aakin ute kaamde, nabo dim gaasde naade ɔ aak ɔkin eyo.

¹⁷Gōtn se Isa tond metde ɔ: «Metn taar di jaay 'baaki baa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gōtn se naade ɔk daar yip ɔ maakde tuju. ¹⁸Maakde ki se, deb kalaŋ k'danin Kleopas se terlin ɔ: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel biin naane se. ɔ naai 'kali ki sum ɔ, 'booy te ey ne!» ¹⁹Isa tond metde ɔ «Di ɔ tedɔ?» Naade terlin ɔ: «Nakŋ jaay aan do Isan iino Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki ɔ naan jeege tu se, naan taad taara ute tɔɔŋ Raa ɔ ted nakgen deel doa. ²⁰Gaŋ *magal jee tedn serke Raajege tu, ute magaljege se ɔk ɔlin ji jeege tu ɔ ɔjin bɔɔɔ don ki taa j'an baa tɔɔɔ ɔ naade baa tup tɔolin ro kaag ki. ²¹Ey num, naaje k'j'ing k'j'ond doje j'ɔ, naan ɔ debm ken utu kɔɔdn do gaan *Israelge. Num nakgen se jaay deel sum se, borse tedga bii mɔɔ. ²²Deere, mendgen kandum maakje ki se, baado taad-

jen taar deel doa, taa naade, tanɔɔriŋ nɔɔriŋ se, iin ingo taa iib ki, ²³ ɔ naade ɔ te ro Isa eyo. Naade ɔk terl baado taadjɛn ɔ naade aako *kɔdn Raage ɔ kɔdn Raage se deekdeno ɔ: «Isa num, utu te kaamina!» ²⁴ Jeejegen metiŋge kic iin ingo taa iib ki ɔ ɔno nakge se aan gɔɔ ken mendge taadjeno se sum, nabo yon se, naade aakiŋ te te eyo.»

²⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Naase se dose biga ɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se le, naase booy ɔkki metiŋ eyo ɔ naase le 'took aalki maakse do ki yɔkɔd eyo!» ²⁶ Beeki se, *al-Masi 'd-abar, jaay bo Raa an *nooko.» ²⁷ ɔ naan baagden tɔkɔj metn taargen ken Kitap taad ron ki ɔ naan uun metiŋ ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

²⁸ Ken naade jaay aan cɛɛ naan ken naade baa baa maak ki se, Isa baa aan gɔɔ aki gaan taaro. ²⁹ Num gan naade ɔk daar metiŋ ki tak deekiŋ ɔ: «ɔp te naaje, taa kaada baaga ɔ gɔɔ kic le, ɔkga jin.» ɔ naan tooko end baa ing ute naade. ³⁰ Ken naade ing ɔs kɔs do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, tɔɔm Raa, dupina ɔ eddesina. ³¹ Gɔtn se kaamde ɔɔd aaka ɔ naade aak jeelina; nabo kaad ken se sum bo, naan iig naande ki.

³² Naade taad ute naapa ɔ: «Ken k'baakiro baa doob ki jaay, naan taad tɔkɔjeki metn taar maakɔj Kitap ki se, taariŋ se ɔs maakjege aak eyo.»

³³ Naan ken se sum bo, naade naar iij-ɔk terl Jeruzalem ki; ɔ naade baa ɔj jeegen sik-kaar-kalan se, tusga ute jee ken leedo ute naade kalan se. ³⁴ Ken naade jaay aan se, jee se dɔɔɔden ute taargen se ɔ deekden ɔ: «Deere, Mel-jege se, duroga daan yoge tu deer deer ɔ teecoga naan Simon ki!» ³⁵ ɔ naade kic taadɔden nakɔj ken aanden doob ki ɔ kaad ken Isa uun mappa, tɔɔm Raa jaay bo, naade aak jeeliŋ ro ki se.

Isa teec naan jeege tun metiŋ ken sik-kaar-kalan

(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)

³⁶ Ken naade utu taad taad sum bo, gɔtn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. ɔ naan deekden ɔ: «ɔn tɔɔsn Raa 'tedn te naase!» ³⁷ Num ken naade aakiŋ se, nirlde teece ɔ beere ɔkde ɔ naade saap ɔ kaadn naane nirl nam. ³⁸ Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Nirlse teec bin se gen di? Gen di jaay maakse naaj bin se?» ³⁹ Aakki jinge ute jemge. Kese maam mala. Aakki ɔ 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan ɔk cenge ute daa ro aan gɔɔ gen maam se eyo.» ⁴⁰ Ken naan jaay taadɔden aas se, naan taadɔden jinge ute jenge. ⁴¹ Ken naade aakiŋ se, maakde-raapo nabo, maakde ɔk naaja taa nakɔj se deel dode ɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Gɔtse ki ara se, ɔkki nakɔj kɔsɔ la?» ⁴² ɔ naade eɛp eɛin kenj ken naade naanɔjga naan se. ⁴³ Naande ki se sum bo, naan uun ɔɔ.

⁴⁴ Ter Isa deekden ɔ: «Kese bo taargen m'ing m'taadseno, kaad ken m'tingo te naase. Beeki num, taargen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobiŋ ki paac.» ⁴⁵ Gɔtn se, naan ɔɔɔden bide gen booy kɔkɔj metn taar maakɔj Kitap ki. ⁴⁶ Ter naan deekden daala ɔ: «Taa naan se bo, Kitap taad ɔ: *al-Masi se utu 'dabara ɔ 'kooyo ɔ daan bii k-mɔtɔge tu se, naan utu 'dur daan yoge tu. ⁴⁷ Anum j'ade kupm meta Jeruzalem ki ɔ k'baa taadn metjil jeege tun do naan ki paac ute roma gen terl maakde do Raa ki taa Raa se aden tɔɔl *kusiŋdege. ⁴⁸ ɔ naase se bo amki 'tedn saadumge. ⁴⁹ ɔ maam m'utu m'aseno kɔl nakɔj ken Bubum taad ɔ utu aseno 'ked se. Bin num, naase se, ingki Jeruzalem ki ara bini aki kɔj tɔɔɔj ade kiŋ gɔtn Raa ki se.»

Raa uun baan ute Isa maakɲ raa ki*(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

⁵⁰ Gɔtn se Isa baande naatn kaam aak Betani ɔ ken naade jaay aan gɔtn ese se, naan uun jin raan ɔ ɔɔɔɔden booro.

⁵¹ Ken naan utu ɔɔɔɔden kɔɔɔɔ booro sum

bo, gɔtn se naan iik took ute naade ɔkɔ ɔ Raa uun baansin maakɲ raa ki.

⁵² Ken naade jaay ergo naanin ki ɔ tɔɔminɔ aas se, naade iij-ɔk terl baa Jeruzalem ki ute maak-raapo dena. ⁵³ ɔ bii-raa, naade lee tɔɔm Raa daan boɔr *Bee Raa ki.

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen

Jan

**Kupm metn taar taadjekei
doobm gen dooy Labar Jigan
gen Isa al-Masi gen Jan**

Labar Jiga gen Isa al-Masi ken Jan raanjo se, naan raanjin jeege tun ing taa naange tun kuuy ken maakn naan Yaudge tu eyo. Jan se raan tond daap taaringe kaam kuuy tec aan go taar jigan ken jee kuuy raanjen se eyo do maakn taaringe tun naan taad se kic bo tec kuuy. Do ko taargen maak ki se kic bo kaam kuuy. Taargen ken naan aakin jiga cir paac se, taargen ken jeege jeel metin eyo ken Isa taad do ute nakgen ken naan teda. Labar Jigan gen Isa ken Jan raanjin se, denin taad ute Yaudge. Do tap tap se naan taad ute magalgen jeel tookn metn Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Naade se bo jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee metin ki se kic bo, Yaudge aan go naade. Ken Jan jaay taad metn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dende sum eyo, num naan taad ute jeegen paacn do naan ki ken baate tookn taarina. Maakn kitapm ken Jan raan se, taad te metn taar koojn Isa eyo ute metn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Nabo ken naan utu uun kuun metn taarin se, naan taadga dena ken do Isa se naan bo Taara do Taara se baado uun ro deba do ting daan jeege tu taa aden tedn gaan Raage.

**Isa se naan bo debm
ken k'danin Taara se**

1 Do dokin ken *Raa utu aalo kaal do naana se, debm ken k'danin Taara se, naan utu tap. Do naan ting te Raa do naan mala kic bo Raa. ²Anum do dokin ken Raa utu aalo kaal do naana se, debm

k'danin Taara se, naan ing te Raa tele. ³Nakgen ken Raa aalde paac se, naan aalde te debm ken k'danin Taara se do ne dim ken Raa aalin jaay te naan ey se, gto. ⁴Debm ken k'danin Taara se, naan bo debm ed kaaja jeege tu. Do kaajin naan edden se bo, woorden gto. ⁵Do gto woor se, woor maakn gto ken do nabo gto do se do gaasin te eyo.

⁶Bii kalan se Raa olo debm kaan naabina do naan se ron Jan**. ⁷Naan baado gen tedn saada, taa taadn saadn gto woor se jeege tu, ken bin se jeege paac jaay booy okga taarin num, 'kuunu. ⁸Jan se, naan bo gto woor eyo, num naan se baado taadn saadn debm ken k'danin gto woor se bo jeege tu.

⁹Debm k'danin Taara se, naan se bo gto woor mala mala, ken naan jaay baado do naan ki se, woor gto jeege tu paac. ¹⁰Num debm k'danin Taara se, naan baadoga do naan ki do Raa aalo do naana se utu ro naana, nabo jee do naan ki se, do jeelin te eyo. ¹¹Naan baado gto taasinge tu, nabo taasinge mala kic bo baate doon dokina. ¹²Num gan jee metingen took uunga taarina do aalga maakde don ki se, naan doodenga doobo taa naade tedn gaan Raage. ¹³Ken naade jaay tedn gaan Raage se, naade se jikilimge bo toojde eyo do kese ute maakje jikilimge eyo, num Raa mala bo tedden naade se tedga geninge.

¹⁴Debm ken k'danin Taara se, tedga debkilimi do naan baado ing daanjege tu do naaje se j'aakga *nookina; do nookn naan se Bubin Raa bo edino, naan bo Goonin kalan lak se. Do naan se, debm bee aak eyo do taad taar met ki do ken taad jeege tu jaay olden naade jeel Raa mala mala se kic bo, naana.

¹⁵Ken Jan jaay aakin se naan taad saadn naan se jeege tu do: «Aakki! Kese bo gaabm maam taadseno taarina m'wo:

**1:6 Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

«Debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama ð naan se do dakin ken j'oojum te ey kic bo, naan utu tap.»¹⁶ Taa naan se bo aan gow naan maakin jiga do jeege tu se, tedjekiga bee den aak eyo. Ð bee se borse kic bo, utu tedjeki ted rok. ¹⁷ Do dakin se Raa olo *Musa bo baado taad *Ko Taarin jeege tu. Num ken baado taad bee Raa ute taar met ki se, Isa *al-Masi. ¹⁸ Nam nam bii kalan aak te Raa eyo. Num Goonin kalan lakj ting te Bubin tele se bo, taad jeege tu olden naade jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadina

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

¹⁹ Gotn se magal Yaudgen maakj geger ken Jeruzalem ki olo *jee tedn serke Raage tu ute Lebige baado tond metn Jan ð: «Naai tap bo naja?» ²⁰ Ð Jan se cyden te taar dim eyo, deekdensin naande ki tal ð: «Maam se, *m'al-Masi eyo.» ²¹ Ter naade tond metin daala ð: «Bin se naai tap bo naja? Lo naai bo *Eli do dakin se la?» Naan terlden ð: «Maam se m'naan eyo.» Ter naade tond metin kuuy daala ð: «Lo naai bo debm taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dakin se la?» Naan terlden ð: «Goto.» ²² Gotn se naade deekin ð: «'Taadjjen tu naai tap bo naja? Taa naaje se, j'oljeno kol naaba goti ki taa naaje k'baa taadn jeege tun oljeno se. Naai mala tap bo taadjjen tu, naai tap bo naja?» ²³ Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Ezayi ken taado do dakin ð: *Maam bo mind debm ken taad do kod-baar ki m'ð:*

Doobm Meljege se 'tedinsinki jiga toodn tal.^{††}

²⁴ Gan jeegeen magal Yaudge oldeno gotn Jan-Batist ki se jee metinge se,

*Parizige. ²⁵ Gotn se naade tond metin ð eyo ð: «Ken naai bo al-Masi eyo, ð *Eli eyo, ð ter debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade baa se eyo, num naja taa di jaay ð *batiz jeege se?» ²⁶ Gan Jan-Batist terlden ð: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalan utu maakse ki se, naase 'jeelin ki eyo. ²⁷ Naan bo debm ken utu baado metum ki ð maam se, kol saan kic bo m'aas gen no tuutin eyo.»

²⁸ Nakgen se paac deel maakj naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, gotn se bo gotn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

Isa se naan bo *Goon Baatn Raa

²⁹ Metbeenki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu baado gotin ki se, naan deek ð: «Aakki! Kese bo Goon Baatn Raa ken utu kodn *kusin jeegeen do naan ki se. ³⁰ Taa naan se bo maam m'taado m'ð: debm utu baado metum ki se, naan magal cirum maama. Ken do dakin j'oojum te ey bort se, naan utu tap. ³¹ Maam mala kic bo m'jeelin eyo ken kese bo naana se, anum m'baado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadin gaan *Israelge tu an jeele.»

³² Ter Jan-Batist taad saadn gen Isa deek ð: «Maam m'aako *Nirl Raa booy maakj raa ki aan gow deere baado ing don ki. ³³ Ey num maam se, m'jeelin eyo nabo debm olumo ð m'batiz jeege ute maane se, naan bo debm taadumo ð: debm naai utu 'kaakj Nirl Raa 'booy baado king don ki se, naan se bo debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal. ³⁴ Nakj se maam mala m'aako te kaa-muma ð maam se m'saada, naan se Goon Raa deere.»

^{††}1:23 Aak Eza 40.3.

Jee metn Isa ken deet deet

(Mt 4.18-22)

³⁵ Metbeenki se, Jan-Batist baado ing te jee metin ken di se gotn ese daala. ³⁶ Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist ondin kaama tak o deek o: «Aakki! Kese bo *Goon Baatn Raa.» ³⁷ Ken jee metn Jan-Batist ken di jaay booy naan taadden se, naade iin ok metn Isa. ³⁸ Isa jaay terl aakde naade utu baado metin ki se, naan deekden o: «Naase 'jeki dio?» Naade terlin o: «Raabi, naai ing gay?» (Raabi se, je deek o: Debm dooy jeege.) ³⁹ Gotn se Isa terlden o: «'Baakiro aki baa kaaka.» O naade tumo te naan tele o baado aak gotn ken naan ing. O naade oip ing te naana. Kaad ken naade aan got ken ese se teger.

⁴⁰ Ganj maakj jeege tun di ken booyo taar Jan-Batist, jaay oko metn Isa se, deb kalan se ron Andre; naan bo gena Simon Pier. ⁴¹ Ken Andre jaay iin o Isa se, naan baa o gena Simon Pier bo deete. Gotn se naan deekin o: «Naaje se, j'ongoga *al-Masi. (Al-Masi ute taar Grek se je deek o: *Krist)††.» ⁴² Andre se ok baan te gena gotn Isa ki. Ken naade jaay aan se, Isa ond kaama ro Simon ki o deekin o: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay dani Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Cbre se je deek o: delbe.)

⁴³ Metbeenki se Isa uun doa gen baa taa naan Galile ki. Gotn se, naan o Pilip o deekin o: «Naai se ok metuma.» ⁴⁴ Pilip se, naan goon jee Betsaida o Betsaida se bo, maakj naan Pier ute gen gena Andre kici.

⁴⁵ Ter Pilip se baa o Natanael deekin o: «Naaje j'ongoga debm ken Raa ol *Musa raanjo maakj *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raano taarin se kici. Naan bo, Isan kod Nazaret ken goon Yusup se.» ⁴⁶ Gotn

se Natanael terlin o: «Maakj naan ken Nazaret ki se bo, ade kon teecn nakj bee kic dey la?» Ganj Pilip deekin o: «'Baado aaka.»

⁴⁷ Ken Isa jaay aak Natanael utu baado gotin ki se, naan taad jeege tu o: «Aakki! Kese bo kod *Israel mala. Naan taad taar met ki *salal.» ⁴⁸ Gotn se Natanael terlin o: «A-a naka, naai 'jeel onum gay?» Ganj Isa terlin o: «Ken Pilip jaay utu baa baa daja se, maam m'aaki naai ing king metn ko ba ki se.» ⁴⁹ Natanael terlin o: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai bo Gaar Israelge.» ⁵⁰ Ganj Isa terlin o: «Taa maam taadiga taad m'oo m'aakiga kaak metn ko ba ki se bo, naai aal maaki dom ki la? Naan ki se, naai utu kaakj nakgen magal cir naan se daala.» ⁵¹ Ter Isa taadin o: «'Booyki bee m'asen taada: utu aki kaakj maakj raa utu kodn wan o ute doobm *Goon Deba se *kodn Raage utu ano booyo o an kooko.»

Isa ute jee metin ki baa gotn kokj mend ki

2 Ken bii di jaay deele o aan bii k-motage tu se, jeege baa kokj menda maakj naan ken Kana ken taa naan Galile ki. O biin se ko Isa kic bo utu gotn ese. ² Gotn se Isa kic ute jee metin ki, k'dandeno baadoga gotn kokj mend ken se kici. ³ Ganj totn koojn bin ken j'ed jeege tun baado se baa naja. Gotn se ko Isa baa taad goonin Isa ki o: «Bere, totde se naja.» ⁴ Num ganj Isa terl kon ki o: «Kaaya, naabm maam m'ted se, naai bo am taad eyo, o kaadn maam m'an tedn naabm se le, utu aan te ey borto.» ⁵ Gotn se ko Isa taad jee tedn naabge tu o: «Nakj naan utu asen taad paac se, 'tedinsinki.» ⁶ Anum gotde ki se, ok dugulgen gen koa mee ken Yaudge tomb maane gen lee tugj rode taa tedn aak bee naan *Raa ki o duguldege se o

††1:41 Krist se je deek o: naan bo debm Raa bo oino gen kaajn jeege.

koojɔ ɔɔ ey le ɔs koojɔ mii. ⁷ Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Dugulge se ɓaa doocdeki ute maane.» Ɔɔ jee tɛdn naabge se, ɓaa tak dooc maane dugulge tun se cɛlel cɛlel. ⁸ Ken naade dooc dugulge aas se, Isa taad jee tɛdn naabge tu ɔɔ: «Borse se, 'tak 'ɓaa ɛdki debm ken j'ɔndin naan gen kɔɔ se.» Ɔɔ naade tak ɓaa ɛdin. ⁹ Ken naan jaay uum naam maane se, naamin delga tɔtn koojin bin. Num tɔtn se naan jeel gɔtn k'baansin eyo. Anum jee tɛdn naabgen tako maane se, naade kalde ki sum ɓo jeel gɔtina. Gɔtn se debm ken j'ɔndin naan gen kɔɔ se, naar danjo gaabm menda se, ¹⁰ ɔɔ naan deekin ɔɔ: «Jeege paac ken jaay baadoga gɔtn kɔkn mend ki num, j'ɛɛden tɔtn koojin bin atak ɓo deete. Ɔɔ ken naade aay derɛnga te maraadde jaay ɓo, j'ɛɛden tɔtn ken atak baat se, kaam mɔɔtn. Gan naai num ɛɛ tɔtn atak baat se ɓo deete ɔɔ ɔn ken atak tap ɓo kaam mɔɔtn.»

¹¹ Kana ken taa naan Galile ki se ɓo, gɔtn ken Isa baag tɛdn nakn-kɔɔbingen deet deetn ken j'ansin kaakn jeele. Nakn-kɔɔbgen naan tɛd se, naan taad *nookin jeege tu ɔɔ jee metin ki se took aal maakde don ki.

¹² Ken nakgen se jaay deel se, Isa iin te kɔna, jee metin ki ɔɔ te genaange ɔɔɔ ɓaa maakn geger ken Kaparnayum ki. Nabo, Kaparnayum ki se, naade tingo bii kandum sum.

Isa tuur jee tɛdn zogen maakn *Bee Raa ki

(Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)

¹³ Ken Isa jaay aak *laa Paakn gen Yaudge ɔɔpga gɔɔr se, naan iin ook ɓaa Jeruzalem ki. ¹⁴ Ken naan aan Jeruzalem ki, jaay ɛnd daan ɔɔɔr Bee Raa ki se, ɔn jee tɛdn zo marange, gen baatge, ute gen deerge ɔɔ gɔtn se, naan ɔn jee lee pelekɔn gursgen gen taa naangen kuuy utu ing

king gɔtn ese kici. ¹⁵ Ken Isa jaay aakde se naan tɔs kɔɔ ɔɔ tɛdin ria. Gɔtn se naan tuurde paac daan ɔɔɔr Bee Raa ki se, baatdege ute marandege. Naan tɔt tɔɔ tund te tabil jee pelekɔn gursgen ese, ɔɔ gursdege se kic ɓo si wɔɔk kalan kalan. ¹⁶ Ɔɔ naan taad jee tɛdn zo deerge tu ɔɔ: «Naksege se ɔɔɛ teecdeki naatn gɔtn ara! Ɔnte 'tɛdki bee Bubum se 'tɛdn gɔtn tɛdn suuk!» ¹⁷ Jee metin ki jaay saap do nakn naan tɛd se, naade saap ɔn taar ken k'raanjino do dɔkin ken ɔɔ: *Raama, maam se m'je bei. Maakje ken maam m'ɔk do bee naai ki se den aak eyo ɔɔ tulum maakum ki aan gɔɔ poodo.*[¶]

¹⁸ Gan magal Yaudge taadin ɔɔ: «Nakn kɔɔbm gay ken naai ajen 'tɛd jaay naaje j'an kaakn jeel ro ki ɔɔ ajen taadn ɔɔ naai se ɔk doobo gen tɛdn nakgen se?» ¹⁹ Isa terlden ɔɔ: «Bee Raa daar se, 'tɔokin ki naatn, daan biige tun mɔɔ sum ɓo maam m'an kiinin gɔtin ki.» ²⁰ Gɔtn ese magal Yaudge terlin ɔɔ: «Bee Raa se, naaje j'ɔk ɓaara si-ɔɔ-kaar-mece jaay j'iin j'aasina. Gan naai num ɔɔ daan biige tun mɔɔ ki sum ɓo an 'kiin kaasn gɔtin ki bin ne?»

²¹ Ken Isa jaay taadden taa bee bin se, naan aalden kaal naagn taara. Ey num naan taad te ron mala. ²² Taa naan se ɓo ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, jee metin ki ɓaa saap ɔn taar ken naan taaddeno se ɔɔ ter naade took do taar ken k'raanjino do dɔkina ɔɔ ute taargen Isa taaddeno.

Isa jeel nan nakn maakn debkilim ki

²³ Kaad ken Isa utu Jeruzalem ki maakn *laa Paak gen Yaudge se, naan tɛdoga nakn-kɔɔbge dena ken taad jeege tu an kaakn jeel ro ki ɔɔ ken jeege jaay aak nakn-kɔɔbgen naan tɛd se, maakde ki se, jeege dena aal maakde don ki. ²⁴ Gan Isa aalde maak ki eyo, taa naan se jeel nan maakde paac. ²⁵ Nakn maakn

[¶]2:17 Aak KKR 69.10.

debkilim ki se naan je nam bo an tedn saadin eyo, taa naan mala se jeel nan nakn ken maakn debkilim ki.

Nikodem baa tond metn Isa

(Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)

3 Maakn jeege tun k'dandē *Parizige se, gaaba kalan k'danin Nikodem do naan se debm maakn magal Yaudge tu kici. ²Bii kalan naan baado on Isa noor tond metin do: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa bo olio, taa nakn-kooḅgen naai 'tedin se, debm ken Raa te naan ey num an kon tedin eyo.» ³Gan Isa terlin do: «'Booy bee m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'doolin te kuuy ey se, naan kon kaakn *maakn Gaar Raa eyo.» ⁴Gotn se Nikodem terlin do: «Debkilimi goolga gool kic bo j'an kon koojn dool la? Naan 'kon kend maakn kon ki daal jaay j'an koojn dool ne?» ⁵Isa terlin do: «'Booy bee m'ai taada: debm jaay j'oojin te ute maane eyo do te *Nirl Raa ey se, naan 'kon kend maakn Gaar Raa ki eyo. ⁶Debm ken debkilimi bo oojin se, naan goon debkilimi, num gan debm ken Nirl Raa bo oojin se, naan se gen Nirl Raa. ⁷Taar ken maam m'taadi m'wo: beeki num j'asen koojn dool kuuy se, onte deel doi. ⁸Ken kuulu jaay baagga kol se, naan ol baa gotn naan jen ro ki; naai se 'booy booy bo gotin sum, ey num gotn naan iinno do gotn naan ol baa se, naai 'jeel eyo. Bin bo debm ken j'oojin te Nirl Raa se, tec aan go do naan se kici.»

⁹Gotn se Nikodem deekin do: «Nakn se 'tedn do dio?» ¹⁰Isa terlin do: «Naai debm dooy *Israelge kic bo, taar se naai 'jeel ok metin ey la! ¹¹'Booy bee maam m'ai taada: naaje se k'taad nakgen naaje k'-jeel j'ok metina, do k'taadsen nakn naaje j'aako te kaamje, gan naase se on 'tookki te do saadn naaje ki eyo. ¹²Ken maam

m'taadsen te nakgen do naan ki se kic bo, naase 'tookki eyo. Do ken m'baagsega taadn te nakgen maakn raa ki se, naase aakki kuun taarum do ki dio? ¹³Taa bii kalan nam ook aan te maakn raa ki eyo; ken booyo maakn raa ki se, *Goon Deba kalin ki sum. ¹⁴Aan go do *Musa do kod-baar ki se, daap woon maala^{§§} do uun daarin raan do kaag ki, maam Goon Deba kic bo j'utu j'am kuun kolom raan bini. ¹⁵Bin bo debm ken aalgaa maakin do maam ki se, naan 'kon *kaajn gen daayum. ¹⁶Taa Raa se, naan je jeege den aak eyo, naan olo Goon naan kalan lak, taa debm jaay aal maakin do naan ki se, naan 'kon kut eyo, gan naan se kon kaa-jn gen daayum. ¹⁷Raa jaay olo Goonin do naan ki se, gen kon booro do jeege tu eyo. Num gan naan olin do naan ki se gen kaajn jeege. ¹⁸Debm jaay aalgaa maakin do naan ki se, booro koocn don ki eyo. Num gan debm baate kaal maakin do naan ki se, naan se booro oocga don ki. Taa naan baatega kaal maakin do Goon Raa kalan lak se. ¹⁹Kese bo boor ken Raa utu kon do jeege tu. Taa debm ken k'danin gotn woor se baado do naan ki, nafo jikilimge se je gotn do se bo cir gotn woor taa nakgen naade ted se, nakgen *kusina. ²⁰Taa debm tedn nakn kusin se, naan je gotn woor eyo do je ade baa got ken woor eyo taa naan beere som nakgen naan ted se metin teece. ²¹Gan debm ken lee te ken met ki se, naan baa got ken woor taa j'kaakn naabm naan ted se 'tood tal do naabin naan tedin se aan go ken Raa jen ro ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

²²Ken nakgen se jaay paac deel se, Isa iin baa te jee metin ki taa naan Jude ki. Naade baa ting gotn ese do Isa lee *batiz jeege. ²³Kaad ken se Jan-Batist

§§3:14 Taa debm woon dooninga jaay terl aakga woon ken k'daapin ute maala se on lapia. Aak Nmb 21.9.

kici utu ing Aynon ki ken cee Salim ki, naan kic lee batiz jeege, taa gotn se ok maane dena. Gotn se jeege baado gotin ki do naan batizde. ²⁴Taa kaad ken se, Jan-Batist j'okin te dangay ki ey borto.

²⁵Garj bii kalan maaknj jee metn Jan-Batist ki se, baag naajn te kod Yaud kalan bini taa tug ro ken debkilimi tedn aak bee naan Raa ki se. ²⁶Jee metn Jan-Batist ki se, baa on Jan deekin do: «Debm dooy jeege, debm ken ingo te naai do jern ool Jordan ken kaam naane se, do ken naai 'taado saadin jeege tu se, borse naan kic baagga batizn jeege do jeege se paac ru baa baa gotn naan ki.» ²⁷Jan-Batist terlden do: «Debkilimi se, ken Raa jaay undin te kul dim ey se, naan kalin ki kon tedn dim eyo. ²⁸Naase mala saadumge ken maam taadseno m'wo: maam se, *m'al-Masi eyo, num garj maam Raa olumo kol bo naanin ki. ²⁹Naase kic 'jeelki, debm ok menda se, naan bo gaabm mend se do medn gaabm mend ing ceejn ki se booy taarina do taarin se edin maak-raap den aak eyo. Maam kic maakum-raapo do maak-raapm se den aak eyo. ³⁰Beeki se, on naan magal baa ute naanina do maam m'koom baata m'booy m'baa ute naanuma.»

Debm ken booyo maaknj raa ki

³¹Jan taad daala do: «Debm ken booyo maaknj raa ki se, naan magal do nakge tun baa se paac. Garj debm ken j'oojin do naan ki se, naan se debm do naan ki do naan taad kic bo te nakgen do naan ki ese sum. Num debm ken booyo raan se, naan magal do nakge tun baa se paac. ³²Naan se saada do nakj ken naan aako te kaamina do ken naan booyo te bina, nabo nam jaay tooknj do saadn naan ki se goto. ³³Garj debm took do saadn naan ki se, naan jeel maakin ki, Raa se taad taar met ki *salal. ³⁴Taa debm ken Raa olino se, naan taad taar Raa, taa Raa edin Nirliina do edinsin te maraad-

ina. ³⁵Raa Bubu se je Goonina do naan onin nakge paac kaam jina. ³⁶Debm jaay aalga maakin do Goon ki se le, naan kon *kaajn gen daayum. Do debm jaay baate kaal maakina do Goon ken se le, naan kon kaaj eyo, num garj daayum Raa se maak-taarin ing don ki.»

Isa taad te mend *Samari

4 Ken Isa jaay booy do *Parizige booyga do naan jee metin ki tedga dena do naan lee *batiz jeege den cir gen Jan se, ²ken tap se, Isa mala bo lee batiz jeege eyo, num jee metin ki bo lee batiz jeege. ³Gotn se Isa iin on taa naan Jude se do ok terl baa taa naan Galile ki daala. ⁴Gen baa Galile ki se, beeki se, naan utu 'kaal taa naan Samari ki jaayo. ⁵Ken naan jaay aal kaal taa naan Samari ki se, naan aan maaknj naan ken k'danin Siikar. Do Siikar se, naan cee maaknj got ken *Yakub edo do dakin goonin Yusup ki. ⁶Gotn ese ok budu do budn se k'danin budn Yakub. Ken Isa jaay aan gotn ese se, kaada aasga katara tir do naan jaay lee dor se baa ing cee bud ken ese.

⁷Gotn se mend Samari kalan bini baado gen takj maane. Isa deekin do: «Edumo tu maane m'kaaye.» ⁸Kaad ken se jee metin ki baaga maaknj geger ki taa adeno baa dugnj nakj koso. ⁹Garj mend ken mend Samari se deek Isa ki do: «Naai le kod Yaud, num 'tond metn maan kaaye gotn maam mend Samari ki se, gen dio?» (Taa Yaudge ute Samarige se le, taarde baa eyo.) ¹⁰Gotn se, Isa terlin do: «Ken naai jaay 'jeel nakj ken *Raa utu kedn jeege tu se num, debm ken deeki do edumo maane m'kaay se, ey num naai bo 'tond metn maan kaaye gotin ki. Do naan se ai kedn maan daayum tood do kol kol do ed kaaja.» ¹¹Garj menda se deekin do: «Naka, budu se le jerle do naai le ok dele eyo. Num maan daayum tood do kol kol do ed kaaja se an kon gay? ¹²Bugje Yakub ken udjeno budn se, naan mala,

geninge ጋጥ te maalinge kic bo aayo bud ken ara. Num naai se, magal cir bugje Yakub la?»¹³ Isa terlin ጋጥ: «Debm ken aay maan bud ken ese se, tedga sum bo maane utu an tool kuuy daala. ¹⁴Num debm ken jaay 'kaay maan maam m'an ked se, moontn kuuy maane an tool eyo, taa maan maam m'an ked se, daayum toodn kooj kol kol maakin ki ጋጥ an kedn *kaajn gen daayum.»¹⁵ Gohn se menda deekin ጋጥ: «Naka, edumo maan se taa moontn kuuy maane am toolum eyo, ጋጥ maam le moontn m'ade baa ara gen takn maan ey sum.»¹⁶ Isa deekin ጋጥ: «'Baa dajo gaabi ጋጥ tum 'baakiro kalan gohn ara.»

¹⁷Gan menda se terlin ጋጥ: «Maam se m'ok gaab eyo.» Gohn se, Isa terlin ጋጥ: «Taar ken naai 'taad ጋጥ maam se m'ok gaab ey se, kese met ki. ¹⁸Taa naai se 'tokoga gaabge mii, num gaabm ken naai ing borse se gaabi eyo. Taa naan se, taar naai 'taad se taar met ki.»¹⁹ Gohn se menda deekin ጋጥ: «Naka, maam m'aaki naai se, debm taad taar teeco taar Raa ki. ²⁰Ey num bubm naajege se, eem Raa do ko ken ese, num naase Yaudge le waki gohn keem Raa se, maakn geger Jeruzalem ki kalin ki sum.»²¹ Isa deekin ጋጥ: «Ko naka, 'took taar ken maam m'taadi se: kaadin utu kaana gen keem Raa Bubu se, naase anki baa kon keem do ko ken ara ki eyo ጋጥ Jeruzalem ki eyo kici. ²²Naase jee Samari ki se le, eemki Raa ken naase 'jeel okki metin eyo. Num gan naaje Yaudge se naaje k'jeem Raa ken naaje k'jeel j'ok metina, taa debm utu kaajn jeege se ade teecn daan Yaudge tu. ²³Num kaadin se utu 'kaana ጋጥ borse kaadin se aasga, *Nir Raa se utu tedn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeegen eem Raa bin se bo ken Raa Bubu jen ro ki. ²⁴Raa se naan bo Mel-kaaja ጋጥ jee jaay an keem-

in naan mala mala se, jee se ken Nirlin tedfenga naade aasga jee an lee keeme. Naade se bo ken naan edfenga kaaja.»²⁵ Gohn se menda taadin ጋጥ: «Maam se m'jeel debm k'dajn *al-Masi, ken ute taar Grek k'dajn *Krist se, utu ade baao. Ken naan jaay baadoga se utu ajen taadn tookn metn nakgen se paac kalan kalan.»²⁶ Isa terlin ጋጥ: «Debm ken taadi se bo, maama.»

²⁷Gohn se jee metin ki baado wina. Ken naade jaay aak Isa taad taad te menda se*, paac okden taad eyo. Num gan debm ken jaay an taadn ጋጥ naai 'je di? Lo taad te mend se, gen di se gow? ²⁸Gohn ese menda iin on koojina ጋጥ ok terl baa maakn geger ki ጋጥ baa taad jeege tu ጋጥ: ²⁹«'Baado aakki tu. Maam m'wjo gaabm naane se, taad toofummo metuma do nakge tun maam tedo se paac. Naan se bo 'tedn al-Masi le daam?»³⁰ Jeege se teeco maakn geger ki ጋጥ baado wina Isa.

³¹Kaad ken menda jaay terl baa been se, jee metn Isa ki taad dookin taara ጋጥ: «Debm dooyje, baado os jaayo.»³² Gan naan terlden ጋጥ: «Nakn kohn ken maam m'lee m'os se naase 'jeelki eyo.»³³ Gohn se jee metin ki taad te naapa ጋጥ: «Kaadn naane nam edinga nakn koo le daam?»³⁴ Ter Isa taadden daala ጋጥ: «Kese bo nakn kooma: maam Raa olumo se, taa m'an 'tedn nakn ken maakin jen ro ki, ጋጥ naabm ken naan edumsin se m'an ted kaas te doobina. ³⁵Naase lee 'taadki waki: «Kaadn kooj se, wopga laapa so jaayo.» Num maam m'deeksen m'w: uunki kaam se, aakki maakn-gow se tedga gen kooj. ³⁶Debm koon maakn gow se borse bo baagga kon bedina, taa naan tus tus nakgen naan oj† se gen ting gen daayum. Taa naan se debm kooj ute debm koon maakn gow se, naade paac maakde raap aas kaasa. ³⁷Kaan kaa taar

*4:27 Taa debm dooy jeegen maakn Yaudge tu se taad ute mendge eyo.

†4:36 Nakgen naan oj tus se je taadn ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

ese se, taad̄ taar met̄ ki, ken deek̄ ɔ: «Deb kalaŋ baado ɔɔɔ, debm kuuy bo baado ɔɔ.» ³⁸ Maam se m'olse gen koŋŋ maakŋ goŋŋ ken naase 'naamki te dubar naabiŋ eyo; jee kuuy naab dabaro, num gaŋ naase se, 'baado ɔŋki bo ɔŋki koŋ sum.»

³⁹ Maakŋ geger ken ese se *Samarige dena ken took aal maakde do Isa ki, do taar mend ken deekdeŋo ɔ: «Naan̄ taad̄ ɔɔɔfumo metuma do nakge tun maam m'ted̄o se paac.» ⁴⁰ Ken Samarige jaay baado ɔŋ Isa se, naade tond̄ metiŋ ɔ: «Inḡ te naaje.» Goŋŋ se Isa ɔɔp inḡ te naade bii dio. ⁴¹ Goŋŋ se do taar ken Isa taaddeŋ se, jee took aal maakde don̄ ki se den cir daala. ⁴² Goŋŋ se naade taad̄ mend ki ɔ: «Naaje j'aal maakje don̄ ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije ɔ k'jeelinga deere, naan̄ se bo Debm Kaajŋ jeegen do naan̄ ki.»

**Magala kalaŋ bin se Isa ed̄
lapi gooniŋ ken gaaba**

(Lk 7.1-10)

⁴³ Goŋŋ se Isa ted̄ bii dio, jaay bo iin̄ ɔŋ goŋŋ ese ɔ ɔk terl̄ baa taa naan̄ Galile ki daala. ⁴⁴ Taa naan̄ mala taadga taad̄ te taariŋa ɔ debm taad̄ taar teeco taar Raa ki se, jee maakŋ naan̄iŋ ki mala se aaliŋ maak ki eyo. ⁴⁵ Num ken naan̄ jaay aan taa naan̄ Galile ki se, jee Galile ki ɔɔɔɔ ɔkiŋ jiga taa naade kic ingo Jeruzalem ki gen *laa Paak ɔ naade kic aakkiga nakgen paacŋ ken Isa ted̄o se.

⁴⁶ Goŋŋ se Isa terlo maakŋ naan̄ Kana ki ken taa naan̄ Galile ki; goŋŋ se bo ken naan̄ del maane ted̄ toŋŋ kooŋŋ biŋ se. Gaŋ maakŋ Kaparnayum ki se magala kalaŋ bin se gooniŋ gaaba kooŋŋ. ⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'ɔ Isa iino taa naan̄ Jude ki ɔ baadoga taa naan̄ Galile ki se, goŋŋ se naan̄ baado ɔŋiŋa ɔ tond̄ metiŋ ɔ: «Jaamus, 'booy 'baado edum lapi

goonum ken ɔɔpga baata baa baa kooyo se.» ⁴⁸ Isa deekiŋ ɔ: «Ken naase se, jaay aakki te nakŋ-kooŋ eyo, te nakŋ ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.» ⁴⁹ Magal se deekiŋ ɔ: «Jaamus, kɔr goonum ooy te ey boŋŋ se 'booy 'baado.» ⁵⁰ Isa terliŋ ɔ: «Iin̄ 'baa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakiŋ do taar ken Isa taadiŋ se ɔ naan̄ uun doobiŋa ɔk terl̄ baa. ⁵¹ Ken gaabm se jaay uun doobo terl̄ booy baa baa se, jee ted̄ŋ naabiŋge an̄ baado ɔɔɔɔiŋa ɔ deekiŋ ɔ: «Gooni gaaba se aajga.» ⁵² Naan̄ tond̄ metde ɔ: «Goono se ɔŋ lapi kaad̄ di?» Naade terliŋ ɔ: «Terko katar do teger ki sum bo roŋ ɔŋ kedek se toliŋ.» ⁵³ Goŋŋ se bubm goono saap ɔŋ kaad̄n ese bo, kaad̄n ken Isa taadiŋ ɔ: «Gooni ken gaaba se aajga.» Goŋŋ ese se sum bo, naan̄ ute jee maakŋ beeiŋ ki se paac took aal maakde do Isa ki. ⁵⁴ Kese bo nakŋ-kooŋŋ gen k-dige, ken Isa ted̄ŋ taa naan̄ Galile ki kaad̄ ken naan̄ iino taa naan̄ Jude ki.

Isa ed̄ lapi debm k'runGuy ki

(Jn 7.19-24, 9.1-17)

5 Ken nakgen se jaay deel se, bii kalaŋ Yaudge ted̄ ted̄ laade, ɔ Isa ook baa Jeruzalem ki taa laade se. ² Jeruzalem ki se ɔk taa doobo, ɔ taa doobm se k'daŋiŋ taa doobm baatge, ɔ goɔr te goŋŋ ese ɔk goɔ ken j'iin̄ k'daapiŋ gen kɔkŋ maane. Goɔ se, k'daŋiŋ te taar *Ebre *Betzata*, ɔ goŋŋ se ɔk daabgen gen leke, goɔr kaam mii, ken ɔl gurug goɔ ese. ³ ɔ metn daabgen se, jee kooŋge tood̄ dooc tak tak, jee kaam-tookge jee ceked̄ge ute jee ken jidege ute jedege ooyga kooyo. [Naade se inḡ booy kaad̄n maane utu ted̄ dagalec dagalec. ⁴ Taa ted̄ga num *kɔd̄n Raa kalaŋ lee booy booy maakŋ maan ken se, ɔ ken maane jaay baagga ted̄n dagalec dagalec se, debm kooŋ jaay booy deet deet maakŋ maan ken se, ken kooŋiŋ

se koon ɔɔ di kic bo, ɔɔ lapi.]⁵ Taa naan se bo gaaba kalan bin se k'run'guyu, ɔɔ goɔn naan tef k'run'guyu sum se ɔkga baara sik-moto-kaar-marta. ⁶ Ken Isa jaay aak gaabm se tood toodo, ɔɔ Isa se jeele, gaabm se goɔn naan terec k'run'guyu sum se, daanin dokga. Naan deekin ɔɔ: «Naai 'je kɔɔ lapi la?» ⁷ Gan debm k'run'guyu se terlin ɔɔ: «Naka, ken maane jaay baagga tefn dagalec dagalec se, nam am kuun kolum maak ki se goɔ. Kor jaay m'ɔɔ m'kiin baa se le, deb kuuy naar booy deet naanum ki.» ⁸ Goɔn se Isa deekin ɔɔ: «Iini! 'Teel raagi ɔɔ 'lee 'baa.» ⁹ Goɔn se sum bo gaaba se naar ɔɔ lapi, naan uun raagina ɔɔ baag lea. Gan bii se, *bii sebit. ¹⁰ Goɔn se magal Yaudge deek gaab ken ɔɔ lapi se ɔɔ: «Jaaki se bii sebit; naai ɔk doobm gen kuun raagi eyo.» ¹¹ Gan gaabm se terlden ɔɔ: «Gaabm ken edum lapi se bo deekumo ɔɔ: Uun raagi se, iin 'lee 'baa.» ¹² Goɔn se naade tond metin ɔɔ: «Debm ken taadi ɔɔ: Uun raagi ɔɔ 'lee 'baa se, naja?» ¹³ Num gan gaabm se debm jaay edin lapi se naan jeelin eyo. Taa Isa se, endga maakj jeege tun den se, naan jeel te goɔn eyo.

¹⁴ Num gan coko se, Isa baa onin maakj boor *Bee Raa ki ɔɔ deekin ɔɔ: «'Booyo, forse naai onga lapi. Moɔn onte tefn *kusiɔ sum, ey num naan ki se naai utu 'kɔɔ nakj ɔɔn cir naan se daala.» ¹⁵ ɔɔ gaabm se baa taad magal Yaudge tu ɔɔ ken edin lapi se, Isa. ¹⁶ Goɔn se magal Yaudge baag je tefn kusiɔ Isa ki, taa naan tefga tef nakj se bii sebit ki. ¹⁷ Num gan Isa terlden ɔɔ: «Bubum *Raa se forse kic utu tef tef naabin rok, ɔɔ maam kic m'tefn naabm ese kici.» ¹⁸ Taa naan se bo magal Yaudge je ɔɔ doobm taar kuuy ken 'cir naan se daala ken an toɔl Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, ɔɔ boob te bii sebit se eyo; naan se sum eyo, num gan naan taadga taad kici ɔɔ

Raa se bubin mala. Bin se naan tef ron aas te Raa mala.

Raa ef toogo goonin ki

¹⁹ Isa terl taadden daala ɔɔ: «'Booyki bee m'asen taada: goono se kɔɔ kuun do kalin ki jaay 'tedn nakj gen don eyo, num nakj ken Bubin tef se bo, naan aaka ɔɔ tefin kici. Taa nakj ken Bubu lee tef se bo, Goono kic lee tefin bin kici. ²⁰ Taa Bubu se je Goonina, ɔɔ taadin nakgen naan mala ing tef se paac ɔɔ naan utu an taadn nakgen magal cir kengen deel ken naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kɔɔn taad eyo. ²¹ Aan goɔ Bubu dur jee ooyga kooyo ɔɔ edden kaaja se, Goono kic ef kaaja jeege tun aan goɔ ken naan jen ro ki. ²² Bubu se naan ɔɔ boor do nam ki eyo, num gan gen kɔɔn boor do jeege tu paac se, naan onin kaam ji Goonina. ²³ Taa naan se bo jee paac aal Goono maak ki se, kese aan goɔ naade aal Bubu bo maak ki ɔɔ debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm ken oino se kic bo naan aalin maak ki eyo.

²⁴ «'Booyki bee m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ɔɔ aal maakin do deb ken olumo se, naan onga *kaajin gen daayum. Naan se boor koocɔ don ki eyo. Num gan naan se teecga naatn maakj yo ki ɔɔ onga kaaja.

²⁵ «'Booyki bee m'asen taada: bii kalan kaadin utu 'kaana ɔɔ forse kaadin se aasga ken jeegen aan goɔ jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ɔɔ jee ken booy uunga se, utu 'kɔɔ kaaja. ²⁶ Taa aan goɔ Raa Bubu se naan bo Mel-kaaja, taa naan se bo Goonin kic naan tefin tefga Mel-kaaja kici. ²⁷ Gen kɔɔn boor do jeege tu se, naan onins-inga kaam jina taa naan se *Goon Deba. ²⁸ Naase taar se onte gen deel dose, bii kalan kaadin utu 'kaan se jeegen ooyga

⁵:4 Taar se, maakj Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se goɔ.

kooy paac se utu 'booy mindiṇa. ²⁹ Jee ken tēdga nakṇ aak bēe se, utu 'duru ḵḵ utu 'ting gen daayum. ḵḵ jee ken tēd nakṇ aak kus se lē, naade se kic utu 'duru, naḵo bōḵḵḵ utu koocṇ dode ki. ³⁰ Nakṇ maam tēd se, m'uun dom ki kalum ki ḵo m'tēd eyo, maam m'ḵj bōḵḵ te ken maam m'booyo ḵḵ kōjṇ bōḵr maam se ken met ki. Taa maam se, m'tēd nakṇ do maak-jem ki eyo, num gaṇ maam m'tēd nakṇ ken do maak-je deb ken olumo.»

Saadn ken Raa taad ro Isa ki

³¹ «Ken maam mala ḵo m'tēd saada gen dom sum num, saad maam se 'kōsn kaay eyo. ³² Num gaṇ deb kuuy ḵo tēdum saaduma, ḵḵ maam m'jeele saadn naaṇ se saadn ken met ki. ³³ Bii kalaṇ naase olkiro jeege gōtn Jan-Batist ki ḵḵ saadn ken naaṇ taadseno ro maam ki paac se, ken met ki. ³⁴ Maam se m'je nam kuuy ḵo am taadn saadum eyo, num gaṇ ken olum maam taad bin se taa naase aki 'kōṇ kaaja. ³⁵ ḵḵ Jan-Batist se, naaṇ tecṇ aan gōḵ lōmpōn ken j'ōcinga num wōḵr gōḵ se. Kaad ken naane se, naase maakse raapo do gōtn wōḵr ken wōḵrseno gōḵ se. ³⁶ Num gaṇ saad maam se cir gen Jan-Batist. Kese ḵo naabm ken Bubum edumo ḵḵ m'aṇ tēdn kaasn ute dōobiṇ se. Naabgen se ḵo ken taad saadn maama, ḵḵ naade se ḵo taad ḵḵ maam se Bu ḵo olumo. ³⁷ Bu ken olumo se, naaṇ mala kic ḵo saaduma, naḵo naase se bii kalaṇ 'booyki te mindiṇ eyo ḵḵ aak-iṇki te te eyo. ³⁸ ḵḵ naase lē okki taariṇ maakse ki eyo, taa dī naase 'baate kaalki maakse do deb ken naaṇ olīṇo se. ³⁹ Naase ing 'dooyki taargen k'raaṇiṇo do dōkiṇ ese, maakse ki se, 'saapki okki te naaṇ ese sum ḵo, naase aki 'kōṇ *kaajṇ gen daayum. Gaṇ taar ken taad taargen se, taad te maama. ⁴⁰ Ken akiro baa gō-

tum ki jaay, gen kōṇ kaajṇ gen daayum se lē, naase 'baateki.

⁴¹ «Maam m'je jeege ḵo am nook eyo. ⁴² Anum maam se m'jeelse naase se 'jeki Raa eyo. ⁴³ Maam baado se, te ro Bubuma, num gaṇ naase 'baate 'tookki taaruma. ḵḵ deb kuuy ken utu ade baa gen dōṇ se, naaṇ se naase utu aki tookṇ taariṇa. ⁴⁴ ḵḵ naase se 'jeki ḵo tōm naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa ḵo asen tōm eyo. Bin se naase aki 'kōṇ kaal maakse dom ki ḵḵ dīo? ⁴⁵ ḵḵnte 'saapki okki maam ḵo m'asen baa kōkṇ mindse naan Bu ki. Num ken asen baa kōkṇ mindse se, *Musan ken naase ondki dose dōṇ ki se. ⁴⁶ Ken naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kōṇ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar ken naaṇ raajo se, taad te maama. ⁴⁷ Num ken naase 'tookki te taar ken naaṇ raajo do dōkiṇ ey se, naase aki tookṇ taar maam taadsen se ḵḵ dī?»

Isa ed kōḵ gaabge tu dupu-mii

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

6 Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaṇ baa taa baar Galile ki ken kaam naane ḵḵ baar Galile se ḵo k'daṇiṇ baar Tiberiad se kici. ² Gōtn se jeege dena ok metiṇa, taa naade aakga kaak nakṇ-kōḵgen Isa tēdo do jee kōṇge tu se. ³ Taa naaṇ se ḵo, Isa ute jee metiṇ ki se iṇ ook baa ing do kōs ki. ⁴ Kaad ken se, laa Yaudgen k'daṇiṇ *Paak se, wōpga gōḵḵ. ⁵ Gōtn se, Isa uun kaamiṇa ḵḵ aak jee denge utu baado gōtiṇ ki. Naaṇ deek Pilip ki ḵḵ: «'Je j'akiro baa dugṇ mappa kaam gay jaay 'kaasn kōsn jeegen se?» ⁶ Ken Isa jaay taad bin se, naaṇ je naṇ taar maakṇ Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakṇ ken jaay naaṇ baaṇ tēda se. ⁷ Gōtn se Pilip terliṇ ḵḵ: «Ken j'uuno tamma kaar-dio^f jaay k'-dugṇ mappa ḵḵ k'nigdesiṇ cōḵ cōḵ kic

^f6:7 Kaad ken se tamma kalaṇ se aas kōṇ deba gen naabm bii kalaṇ.

bo aden kɔŋ kaas eyo.» ⁸ Maakŋ jeege tun metiŋ ki se deb kalaŋ roŋ Andre, naaŋ se bo genaa Simon Pier deekiŋ ɔ: ⁹ «Goon gaaba utu ese se ɔk mappa mii ken k'tediŋ ute ruŋŋ ɔrj⁸ ute kenjje seem seem dio. Num jee te dende se kese aden kaasn di?» ¹⁰ Gɔtn se ɔk mu zere dena; Isa deek jee metiŋ ki ɔ: «Jee se 'taaddeki j'iŋg naaŋ ki.» Gɔtn se naade taadden ɔ naade iŋg naaŋ ki. ɔ jee se gaabge kaliŋ ki bo baa baa nakŋ dupu-mii. ¹¹ Gɔtn se Isa tɔs mappa jini ki, tɔɔm *Raa ɔ dup ɔl k'nigin jeege tun se paac. ɔ kenjje kic naaŋ tediŋ bini naade ɔs derɛŋ te maraaddɛ. ¹² Ken naade jaay ɔs derɛŋ te maraaddɛ aas se, Isa deek jeege tun metiŋ ki ɔ: «Togŋ ɔɔp se 'tuuniŋki, ɔnte kɔŋki kalaŋ 'kutn cere.» ¹³ Togŋ mappan mii ute kenjjen naade ɔs ɔɔp se, k'tosiŋ se dooc gɔrɔɔ sik-kaar-dio. ¹⁴ Ken jeege jaay aak nakŋ-kɔɔbm ken Isa tɛd se, naade deek ɔ: «Deere, kese bo debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'ɔɔ te ade baa do naaŋ ki se, kese bo naaŋa.» ¹⁵ Anum Isa se jeele, jee se utu aŋ kuun kɔl gaara taa tɔɔg se, gɔtn se naaŋ iŋg iik cɛs ki baa iŋg do ko ki kaliŋ ki.

Isa lee do maane ki

(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)

¹⁶ Ken kaadn teger jaay aan se, jee metn Isa ki se, iŋg boɔy baado taa baar ki. ¹⁷ Naade ook maakŋ markab ki, gen baa Kaparnayum ki, jɛŋ baar ken kaam naane. Kaad ken se gɔɔ tɛdga nɔɔɔ, ɔ Isa se aan ɔŋden te ey bɔrɔɔ. ¹⁸ Gɔtn se kuulu dɔɔɔ ɔ ɔl makɔɔ do maane ki. ɔ ɔliŋ maane se aal walak walak. ¹⁹ Kaad ken se naade baaga nakŋ kilɔmetir mii lɔ mece do maane ki ken jee metn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki ɔ utu baado baa cɛ markab ki se. Gɔtn se naade beere ɔkde. ²⁰ Gaŋ Isa deekden

ɔ: «ɔnte 'beerki, kese maama.» ²¹ Gɔtn se naade je aŋ kuuniŋ maakŋ markab ki, nabo markaba se naar aanga jɛŋ ki, gɔt ken naade baan baa ro ki se.

Isa se naaŋ aan gɔɔ kɔsn boɔyɔ raan

(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kɔr 11.23-26)

²² Metbeenki se, jee dengen ɔɔpo do jɛŋ ken kaam naane se, naade aako markaba se ɔɔga kalaŋ sum, ɔ Isa ute jee metiŋ ki se ook te maakŋ markab ken se eyo. Jee metiŋ ki se baaga kalde ki. ²³ Kaad ken se, markabgen kuuy iŋo Tiberiad ɔ baado gɔɔr ute gɔtn ken Isa tɔs mappa jini ki, jaay tɔɔm Raa ɔ ɛd jeege tu ɔs se. ²⁴ Ken jee denge jaay aak Isa ute jee metiŋ ki, gɔɔ gɔtn ese se, naade took maakŋ markabge tu ɔ baa Kaparnayum ki taa baa je Isa.

²⁵ Ken naade jaay baa ɔŋiŋ naaŋ baar ken kaam naane se, naade tɔnd metiŋ ɔ: «Debm dooy jeege, naai tap bo aan gɔtn ara nuŋ ki?» ²⁶ Gɔtn se Isa terlden ɔ: «'Booyki beɛ maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakŋ-kɔɔbm maam m'tɛd se bo naase 'jeel ɔkkiga kɔk metiŋ eyo, num gaŋ naase 'jemki se, taa nakŋ kɔsn naase ɔs 'derɛŋkiro te maraadse se. ²⁷ ɔnte 'tedki naaba kaliŋ ki gen nakŋ kɔsn ken tɛdga sum bo 'ruum se. Num 'tedki naaba taa nakŋ kɔsn ken 'ting gen daayum. Nakŋ kɔsn ese bo ken maam *Goon Deba m'utu m'asen kedfa, taa Raa Bubu mala se ɛdga tɔɔgiŋ gooniŋ ki.» ²⁸ Gɔtn se naade tɔnd metiŋ ɔ: «Naabm Raa se j'aŋ tɛdn ɔ di jaay bo j'aki tɛdn aan gɔɔ ken naaŋ jen ro ki se?» ²⁹ Isa terlden ɔ: «Kese bo naabm ken Raa je ɔ naase aki tɛda; naaŋ je ɔ aki kaal maakse do deb ken naaŋ ɔliŋo.» ³⁰ Naade terlin ɔ: «Num naai tap bo ajen 'tɛdn nakŋ-kɔɔbm di jaay naaje k'kaaka, jaay bo j'kaal maakje doi ki se? Nakŋ naai 'baa 'tɛda tap bo ne di? ³¹ Do kɔd-baar

⁸6:9 ɔrj se napar geme kici.

ki se, bubjege ɔso nakɲ kɔsn ken k'danɲ *maan*, kese ɓo taar ken k'raanɲɔ taado ɔɔ: *Gen kɔsde se Raa eddeno mappan ɓɔɔyɔ raan.* **»

³² Gaɲ Isa terlden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen deeke: ken edseno mappan ɓɔɔyɔ raan se *Musa eyo, num mappan mala mala ken ɓɔɔyɔ raan se, Bubum ɓo, edseni. ³³ Ɔɔ mappan gen Raa se, naan ɓo debm ken ɓɔɔyɔ raan, ɔɔ naan ɓo debm ed kaaja jeege tun do naan ki.» ³⁴ Gɔtn se naade deekin ɔɔ: «Jaamus, bii-raa edjen mappan ese.»

³⁵ Isa terlden ɔɔ: «Maam ɓo mappan ken ed kaaja se, debm ken jaay ɓaado ɓɔtum ki se, mɔɔtn ɓo an tɔɔl eyo; ɔɔ debm jaay aal maakin do maam ki se, mɔɔtn maane an tɔɔl eyo. ³⁶ Ey num maam m'taadsenoga, ɔɔ naase mala kic ɓo aakumkiroga naɓo naase 'baate 'kaalki maakse dom ki. ³⁷ Jeegen paacɲ Bu ɓo edumde se utu ade ɓaa ɓɔtum ki, ɔɔ debm ken ɓaado ɓɔtn maam ki se, maam m'an kɔɲ kɔɔɔn kund eyo. ³⁸ Taa maam m'ɓɔɔyɔ raan se, gen tedn nakɲ ken maam ɓo m'je eyo, num gaɲ m'ɓaado se, gen tedn nakɲ ken debm ɔlumo se ɓo jea. ³⁹ Debm ɔlumo se, nakɲ naan je se, jee-gen naan edumsɲ paac se, m'ɔnte kutn deb kalaɲ. Num naan je bii ken kaam mɔɔtn se, maam m'aden dur daan yoge tu. ⁴⁰ Kese ɓo nakɲ ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono ɔɔ aal maakin don ki se, naan se ɔɲga *kaajɲ gen daayum. Bii ken kaam mɔɔtn se, maam m'an durɲ daan yoge tu.»

⁴¹ Gɔtn ese Yaudge baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad ɔɔ: «Maam ɓo kɔsn ken ɓɔɔyɔ raan.»

⁴² Ter naade taad ɔɔ: «Kese Isan ken goon Yusup se ey la? Ken kɔɲ ute Bubɲ k'-jeeldeki se ey la? Ted ɔɔ di jaay ɓorse num taad ɔɔ: «Maam ɓɔɔyɔ raan se?»»

⁴³ Gɔtn se Isa terlden ɔɔ: «Ɔnte 'taadki naan ki ute naapa rom ki. ⁴⁴ Bu ken ɔlumo se, nam nam jaay naan tiik ɔlin te ɓɔtum ki ey se, ade kɔɲ ɓaa ɓɔtum ki eyo. Ɔɔ debm ken Bu ɔlumsinga se, bii ken kaam mɔɔtn se maam m'an durɲ daan yoge tu. ⁴⁵ Jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkin ɔɔ: *Raa se, utu dooy jeege paac.*††»

«Ɔɔ debm ken jaay ɔndga biɲ do taar Bubum ki, ɔɔ booy ɔkga taarɲ ken naan dooy jeege se, ade kɔɲ ɓaa ɓɔtum ki. ⁴⁶ Taa nam, bii kalaɲ aak te Bu eyo. Debm ken iɲɔ ɓɔtn Raa ki se naan kalin ki sum ɓo aakkiga Bua. ⁴⁷ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan ɔɲga kaajɲ gen daayum. ⁴⁸ Taa maam ɓo m'mappan ken ed kaaja jeege tu. ⁴⁹ Do kɔɔɔ-ɓaar ki, do dɔkin naane se, bubsege ɔso nakɲ kɔsn ken k'danɲ *maan*. Te naan se kic ɓo naade ooyga. ⁵⁰ Num kese ɓo mappan ɓɔɔyɔ raan, debm jaay ɔsga naan se num, naan 'kɔɲ kooy eyo. ⁵¹ Maam ɓo kɔsn ɓɔɔyɔ raan ɔɔ ken ed kaaja. Debm jaay ɔsga kɔsn ese num, naan utu ting gen daayum daayum. Kɔsn ken maam m'utu m'asen ked se, kese daa rom mala; naan se ɓo ken utu kedn kaaja jeege tun do naan ki.»

⁵² Ken Yaudge jaay booy taar se, naade baag naajɲ te naapa makɔɲɔ ɔɔ: «Gaabm se jaay ɔɔ ajeki kedn daa ron ɓo j'aki kɔs se, j'anɲki kɔsn ɔɔ ɔio?» ⁵³ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naase jaay ɔski te daa ro maam Goon Deb eyo, ɔɔ aayki te moosum ey se, naase aki kɔɲ kaajɲ mala eyo. ⁵⁴ Debm ɔɔ daa roma ɔɔ aay moosum se, naan ɔɲga kaajɲ gen daayum, ɔɔ ken naan ooyga kic ɓo, bii ken kaam mɔɔtn se maam m'an durɲ daan yoge tu. ⁵⁵ Deere, daa rom se, kese ɓo nakɲ kɔsn mala mala, ɔɔ

**6:31 Aak Ekz 16.15 ɔɔ KKR 78.24.

††6:45 Aak Eza 54.13.

moosum se le, naan̄ bo nakɲ kaay mala mala kici. ⁵⁶Ɔ debm ting tɔs daa roma, ɔ ting taay moosum se, naan̄ se ing *dɔɔk ute maama, ɔ maam m'ing dɔɔk te naana. ⁵⁷Aan gɔɔ Bua ken ɛd kaaja nakge tun baa se paac se, naan̄ bo debm ken ɔlumo ɔ naan̄ bo debm ɛdum kaaja maam ki kici. Taa naan̄ se bo, debm ken ɔs daa ro maam se 'kɔɲ kaaja gɔtum ki. ⁵⁸Kese mappan ken bɔɔyo raan. Naan̄ se tec aan gɔɔ kɔsn ken bubsege ɔso do dɔkiɲ do kɔd-baar ki se eyo. Ute naan̄ se kic bo naade ooyga, num gaɲ debm ɔs mappan ese se, naan̄ 'kɔɲ kaajɲ gen daayum.» ⁵⁹Taargen se bo, Isa dooy jeege maakɲ *beɛ ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa ken maakɲ gɛger ken Kaparnayum ki.

Jee metn Isa ken metinge se, iin̄ resina

⁶⁰Jee metin̄ ki, ken metinge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dena baag taadn ɔ: «Taar se, ɔɲ aak eyo! Nan̄ jaay 'kɔɲ 'booy taar se?»

⁶¹Isa jeel maak-saapde ken jee metin̄ ki jaay baag mooy naan̄ ki ron̄ ki se, do taar ken naan̄ taad se deekden ɔ: «Naase maakse tujga do taar ken se la?» ⁶²Num ken naase amki kaakɲ maam *Goon Deba m'kookɲ baa gɔtum ken deet se, naase tap bo aki taadn ɔki di? ⁶³Ken ɛd kaaja jikilimge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilimge kalde ki se, 'kɔɲ kaajɲ rode eyo. Taargen maam taadsesin̄ se, iin̄o gɔtn Nirl Raa ken lee ɛd kaaja jeege tu se. ⁶⁴Num gaɲ maakse ki se, jee metinge aal maakde dom ki eyo.» Taa gɔtn do dɔkiɲ tap bo Isa se, naan̄ jeel jeege aal maakde don̄ ki ey se, ɔ debm ken utu an̄ kutin̄ se kic bo, naan̄ jeelina. ⁶⁵Ter Isa taadfen ɔ: «Taa naan̄ se bo maam taadseno m'ɔ: debm ken Raa ɔdin̄ te doob ey se, naan̄ ade kɔɲ baa gɔtum ki eyo.»

⁶⁶Ken jee metin̄ ki jaay booy taar bin se, denin̄ iin̄ resina ɔ baate baa ute

naana. ⁶⁷Gɔtn se Isa tɔnd metn jee metin̄ ken ɔɔ sik-kaar-di se ɔ: «Num naase se, 'je aki baa ey la?» ⁶⁸Gɔtn se Simon Pier terlin̄ ɔ: «Meluma, naai bo ɔk taar ken ɛd *kaajɲ gen daayum. Ken jaay kɔɲ naai se k'baa gɔtn nan̄ ki?» ⁶⁹Taa naaje se j'aalga maakje do naai ki ɔ k'jeeli naai se Debm *Salal ken iin̄o gɔtn Raa ki.» ⁷⁰Ter Isa taadfen ɔ: «Naasen sik-kaar-di ki se, maam bo m'beɛr tɔɔdseno ey la? Num gaɲ maakse ki se, deb kalaɲ se, tec sitan te kaamina.»

⁷¹Kese naan̄ taad te Judas goon Simon ken Iskariot; naan̄ bo debm ken maakɲ jeege tun sik-kaar-dio ken utu an̄ kut se.

Isa se genaange mala kic bo aal maakde don̄ ki eyo

(Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)

7 Ken nakgen se paac jaay deel se kic bo, Isa utu lee lee taa naan̄ Galile ki rɔk. Ɔ naan̄ baate baa lee taa naan̄ Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm an̄ tɔɔɔ. ²Kaad ken se, laa Yaudgen ken k'danin̄ *laa Daabge se, ɔɔpga gɔɔɔ. ³Gɔtn se genaange deekin̄ ɔ: «Beeki num, naai 'kiin̄ baa taa naan̄ Jude ki, taa nakɲ-kɔɔbgen naai 'ted gɔtn ara se, 'baa tedin̄ naane kici taa jee meti ki 'baa kaaka. ⁴Ken debm jaay je ɔ jeege jeel gɔtin̄ se, naan̄ ted nakge tal tal, ɔyin̄ kɔy eyo. Taa di nakɲ-kɔɔbgen naai 'lee ted se, baa tedin̄ naan̄ jeege tu, taa jeege paac ai kaakɲ jeele.» ⁵Taa genaɔ Isage mala kic bo, naade aal maakde don̄ ki eyo. ⁶Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Gen tedn̄ nakɲ ese se, kaadum aas te ey bɔrtɔ. Num gaɲ gen naase le, kaadn̄ gay gay kic bo jigsen naase ki. ⁷Jee do naan̄ ki se asen kɔɲ kɔɔdn̄ kund naase eyo; num gaɲ maam se naade ɔɔd undum naata. Taa maam m'lee m'tɔɔdfen tɔɔd metn̄ *kusiɲdege. ⁸Gen baa tedn̄ laa se, naase 'baaki. Ɔ maam se m'baa eyo, taa kaadum aas te ey bɔrtɔ.» ⁹Ken Isa jaay

taad nanj taarin se, naan ɔp ing taa naan Galile ki.

Isa baa gen tedn *laa Daabge

¹⁰ Ken genaange jaay iin baa gen tedn laa se, naan kic iin baa. Nabo ken naan baa baa se goon goono ɔ ken aan naane se kic bo tɔy tɔy roŋa. ¹¹ Maakɲ biige tun Yaudge ted ted laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek ɔ: «Naan tap bo gay?» ¹² Jeege dena gɔtn se taad naan ki, ɔ naaj te naapa ro Isa ki. Jee metinge deek ɔ: «Gaabm se, naan debm jiga.» ɔ kengen kuuy deek ɔ: «Berɛ naan se, iig kiig bo jeege.» ¹³ Num ganj debm jaay 'taadn taa Isa tal naan jeege tu se gɔtɔ, taa naade se beer beer magal Yaudge tu.

¹⁴ Kaad ken jeege ted ted laa gen taal Daabge jaay aan daanin ki se, Isa baado end daan boɔr *Bee Raa ki ɔ baag dooy jeege. ¹⁵ Ken Yaudge jaay booy naan ing dooy dooy jeege se, ɔkden taad eyo, deek ɔ: «Gaabm se lɛ, ingo te gen dooyo gam eyo, num jeel nakge den bin se ɔɲino gay?»

¹⁶ Num ganj Isa terlden ɔ: «Taargen maam dooy jeege se, m'terɛc daan dom ki eyo, num taargen se, debm ken ɔlumo se bo taadumsino. ¹⁷ Debm ken je tedn nakɲ ken *Raa maakin bo jen ro ki se, kɔɲ 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'terɛc te daan dom bo m'taad eyo num taargen se iino gɔtn Raa ki. ¹⁸ Debm ken jaay terɛc te daan don sum bo, taad se naan je jeege bo an *nooko. Num ganj debm je jeege nookɲ debm ɔlino naaba se, naan se taad taar met ki ɔ ɔk taar-kɔɔb eyo. ¹⁹ Ken baado taadsen *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Ganj maakse ki se, debm jaay ɔk Ko Taar Raa jiga se gɔtɔ, ey num ken naase jaay 'je amki tɔɔl se taa di?» ²⁰ Gɔtn se jee denge terlin ɔ: «Naai se ɔk sitan! Nam nam je aay tɔɔl naai se tap bo naja?»

²¹ Isa terlden ɔ: «Bii kalan se, maam tedo nakɲ-kɔɔbɔ kalan bini, ɔ

nakɲ-kɔɔbm se deelo dose, ɔ ɔksen gen taad eyo. ²² Musa se taadseno ɔ gaangen gaabge se 'tɔɲdeki pɔndɔ, num ganj *kɔɲ pɔndɔ se iino do bubge tun do dɔkina, do Musa ki sum eyo. Taa naan se bo ken aanga *bii sebit ki kic bo, naase lee 'tɔɲki pɔndɔ gensege tu. ²³ Taa naan se bo, naase 'tɔɲki pɔndɔ gensege tu utu bii sebit kic bo tuj Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num ganj debkilimi ute magalin bo maam m'edin lapi bii sebit ki jaay naase maakse taarse se taa di? ²⁴ Ken jaay aki kɔɲ boɔrɔ do nam ki num, ɔnte kɔɲki do nakge tun, ken naase aki ute kaamse sum eyo, num ɔɲki boɔrɔ ute doobina.»

²⁵ Gɔtn se jee Jeruzalem ken metinge deek ɔ: «Kese bo gaabm ken k'je j'an tɔɔl se ey la? ²⁶ 'Booyki naan daar tal taad taad naan jeege tu, ɔ tɔɔgjege se, nam tap bo taadin taar dim eyo. Lɔ bin se naade jeelinga naan *al-Masi deer ne? ²⁷ Num al-Masi jaay utu ade baa se, gɔtn naan ano kiin tap bo nam jeel eyo. Ganj gaabm se lɛ, naaje k'jeelki gɔtn naan iino ro ki.»

²⁸ Kaad ken Isa dooy dooy jeege daan boɔr 'Bee Raa ki se, ken naan jaay booy taarde se, uun mindin raan deekden ɔ: «Deere, naase 'jeelumki ɔ 'jeelki gɔtn maam m'iino. Anum, maam se m'iino gen dom bo m'baado eyo. Num deb kuuy bo ɔlumo, ɔ debm ɔlumo se taad taar met ki. Num ganj naan se naase 'jeelinki eyo. ²⁹ Anum debm se maam m'jeelina taa maam se m'iino gɔtin ki, ɔ naan bo ɔlumo.» ³⁰ Gɔtn se naade je an kɔkɔ nabo nam ɔɲ ɔl te jin roŋ ki eyo, taa kaadin aas te ey boɔrtɔ. ³¹ Ganj maakɲ jee denge tu se, jee metinge took aal maakde don ki ɔ naade deek ɔ: «Ken al-Masi utu ade baa se 'kɔɲ 'tedn nakɲ-kɔɔbgen den cir gen gaabm ese ted se la?»

³² Gɔtn se *Parizige baa booy taar ken jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tedn serkge se, ɔ asgar-

gen lee bɔɔb Bee Raa se, gen baa kɔkɔ Isa. ³³ Gaŋ Isa deekden ɔɔ: «Maam se, ɔɔpunga baata ken m'king te naase ɔɔ tɛdga ɔɔ maam baa kɔŋ debm ken ɔlumo. ³⁴ Naase utu amki jea, naɔo amki je kɔŋ eyo. Taa gɔtn maam baan baa se, naase aki kɔŋ kaan eyo.» ³⁵ Gɔtn se Yaudge baag taadn te naapa ɔɔ: «Naan tap ɔɔ baa kaam gay, jaay naaje j'anŋi kɔŋ kɔŋ ey se? ɔɔ baa ting daan Yaudge tun wɔɔk maakŋ Grekge tu se la? ɔɔ gɔtn naane se naan baa dooy Grekge la? ³⁶ Ey num taar naan taad ɔɔ: «Naase utu amki jea, naɔo amki je kɔŋ eyo, taa gɔtn maam baan baa se, naase aki kɔŋ kaan eyo.» Taar se tap ɔɔ naan je deekŋ ɔɔ dɔo?»

Isa taad taar maan ken ɛd kaaja jeege tu

³⁷ Bii magal cir paacŋ gen *laa Daabge se, biin ken kaam mɔɔtn. Biin se ɔɔ Isa iin daara ɔɔ uun mindin raan ɔɔ baag taada ɔɔ: «Debm ken jaay maane tɔɔlin se n'baado gɔtum ki ɔɔ n'kaaye. ³⁸ Aan gɔɔ taar ken k'raano do dɔkin taad ɔɔ: debm jaay aalga maakin dom ki se, 'kɔŋ maan ken ɛd kaaja. ɔɔ maan ken ɛd kaaja se, ade kiin maakin ki ɔɔ 'toodn kɔɔy maakin ki kɔl kɔl aan gɔɔ maan maakŋ oolge tu.» ³⁹ Ken Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, ken tɛdga num, jee aalga maakde don ki se utu 'kɔŋ. Taa kaad ken se, Nirl Raa bɔɔy te ey bɔrtɔ; taa Isa se ook baa te raan gɔtn j'ansen nook ey bɔrtɔ.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

⁴⁰ Ken jeege jaay booy taar se, jee metinge deek ɔɔ: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.» ⁴¹ Jee metinge taad ɔɔ: «Naan se ɔɔ *al-Masi.» Gaŋ jee metingen kuuy taad ɔɔ: «Al-Masi ɔɔ ade kiin taa naan Galile ki ne? Kese gɔtɔ. ⁴² Ey num taar-

gen do dɔkin k'raaninga raan se deek ɔɔ: *Al-Masi se, ade teecn metjil *Daud ki ɔɔ ade kiin Betleem ki, ken maakŋ naan Daud ki ey la?*» ⁴³ Taa Isa se jee den se, taarde baa ɔk metn naap eyo. ⁴⁴ Gɔtn se jeege kandum maakde ki se je an kɔkɔ naɔo nam ɔŋ ɔl te jin ron ki eyo.

⁴⁵ Asgargen lee bɔɔb *Bee Raa se ɔk terlo baado ɔŋ *magal jee tɛdn serke Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ɔɔ: «Gen di jaay naase 'baate kɔkɔ baansinkiro se?» ⁴⁶ Gɔtn se asgarge terlden ɔɔ: «Bii kalan tap ɔɔ nam ɔŋ taad te taara aan gɔɔ gen gaabm se eyo.» ⁴⁷ Anum Parizige se, terlden ɔɔ: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la? ⁴⁸ Maakŋ magalge tu ey le maakŋ Parizige tu se aakkiga nam kalan tookga taarin la? ⁴⁹ Num gaŋ jee den took taarin se naade jeel *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se eyo, ɔɔ naade se le jee ken Raa naamdega naama.»

⁵⁰ Gaŋ maakŋ Parizige tu se gaaba kalan ron Nikodem, naan se bii kalan ingoga king gɔtn Isa ki kici deekden ɔɔ: ⁵¹ «Ko Taar ken Raa ɛdjekiro se, debkilimi jaay k'booy te taarin eyo, ɔɔ j'aak te nakŋ ken naan tɛd ey se, j'an kɔkɔ mindin j'ɔɔ di?» ⁵² Gɔtn se naade terlin ɔɔ: «Naai kic 'tɛdn kɔd Galile la? 'Baa dooy ɔk taargen k'raandeno do dɔkin se jiga jaayo, bii kalan tap ɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naan Galile ki eyo.»

⁵³ [Gɔtn se, nana nana kic ɔɔ iin uun doobm beena beena.]

Mend gaaba j'okin ute gaabm kuuy

8 Naan ken se Isa iin baa do *kɔsn ɔlib ki. ² Metbeenŋi tanɔɔrin nɔɔrin se, naan ɔk terlo daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ jeege paac baado ɔŋina. Gɔtn se naan booy ing naan ki ɔɔ baagden dooyo. ³ Gɔtn se jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko

Taar Raage ute *Parizige se ɔk baano te mend gaaba kalaŋ bin se j'ɔkiŋo te gaabm kuuy. Naade baado ɔndiŋ daan jeege tu. ⁴Naade deek Isa ki ɔ: «Debm dooy jeege, mend se tɛdga nakŋ *kusiŋa j'ɔkiŋo tood tood te gaabm kuuy. ⁵Maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taadjeki ɔ: «Mendgen bin se j'aden tund tɔl te koa.» Num gen naai ki num ɔ ɔ di?»

⁶Ken naade jaay taad bin se, je ken naan taadga taar dim ɔko sum bo, naade an goom kɔko taa an kɔkŋ mindiŋa. Num gaŋ gɔtn se, Isa no don naan ki ɔ baag raan naan ki ute goon jiŋa. ⁷Aan ɔɔ naade dook taara tond metiŋ ɔ ey se, gɔtn se Isa uun don deekden ɔ: «Maakŋ naase ken 'paacki se, nam nam bii kalaŋ jaay tɛd te nakŋ kusiŋ ey num, uun koa und mend se deete.» ⁸Gɔtn se ter naan no don naan ki daala ɔ baag raan naan ki. ⁹Ken naade jaay booy taar ese se, nana nana kic bo uun doobiŋ doobiŋa. Jee magalge se bo baag kiin baa deet deet. Gɔtn se ɔɔ Isa kaliŋ ki te mend ken naade ɔk baano daande ki se. ¹⁰Num gɔtn se Isa uun don daala deek mend ki se ɔ: «Menda, jee se baaga gay? Maakde ki se, nam nam 'daar jaay 'kend teeli gen kuti se gɔto ne?» ¹¹Menda se deekiŋ ɔ: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gɔtn se Isa deekiŋ ɔ: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baao nabo moɔtn ɔnte tɛdn nakŋ kusiŋa.»

Isa se naan gɔtn wɔɔr gen jeege paac

¹²Isa deek jeege tu daala ɔ: «Maam se, m'gɔtn wɔɔr gen jeege paac. Debm ken baadoga metum ki se, naan se lee maakŋ gɔt ken ɔɔf eyo. Gaŋ naan se 'kɔŋ gɔtn wɔɔr ken an tɔɔdn kɔl gɔtn ken naan an kɔŋ kaaja.» ¹³Gɔtn se *Parizige deekiŋ ɔ: «Naai bo 'tɛdn saadn gen naai mala se, saadn naai se ɔs aay eyo.» ¹⁴Isa terlden ɔ: «Ken maam m'tɛdn saadn maam mala kic bo, saadn maam se ɔs aaye. Taa maam m'jeel gɔtn maam m'i-

ino ɔ gɔtn maam m'an baa. Num gaŋ naase gɔtn maam m'iino le, 'jeelki eyo ɔ gɔtn maam baan baa ro ki kic bo, naase 'jeelki eyo. ¹⁵Naase ɔki bɔɔɔ do jeege tu aan ɔɔ ken jikilimge lee tɛda. Num maam le m'ɔj bɔɔɔ do nam ki eyo. ¹⁶Ken jaay aanumga gen kɔŋ bɔɔɔ kic num, kɔŋ bɔɔr maam se ken met ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu ken ɔlumo se kic utu te maama. ¹⁷Maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛdseno se, k'raanŋa raan j'ɔ: ken jeege di jaay taad taarde ɔk metn naapa se saadn naade se, ɔs aaye. ¹⁸Maam mala bo m'taadn saaduma ɔ Bubum ken ɔlumo se kic taad saadn maama.» ¹⁹Gɔtn se naade tond metiŋ ɔ: «Bubi naai 'taadn se gay?» Isa terlden ɔ: «Naase le 'jeelumki eyo. ɔ Bubum kic naase 'jeeliŋki eyo. Ken naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic bo naase anki 'kɔŋ jeel kici.»

²⁰Isa taad taargen se, kaad ken naan dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki. Naan ken se, naan ing ɔɛ nakŋ ken jeege lee tɔmb *serke maak ki; num gaŋ gɔtn se, nam ɔŋ ɔl te jiŋ ron ki eyo taa kaadiŋ aas te ey bɔrtɔ.

Isa taad ɔ naan utu terl gɔtn Bubiŋ ki

²¹Isa taadden daala ɔ: «Maam se m'baa baao ɔ naase utu amki jea, nabo naase se utu aki kooy maakŋ *kusiŋse ki. Taa gɔtn maam m'an baa se le, naase aki kɔŋ baa eyo.» ²²Gɔtn se magal Yaudge taad te naapa ɔ: «Taar ken naan taad ɔ gɔtn maam m'baan baa se naase aki kɔŋ baa eyo. Bin se, naan kaliŋ ki bo baa baa tɔl ron la?» ²³Isa terlden ɔ: «Naase se, jee do naan ki, num maam le, m'iino raan. Naase se, jee do naan ki ara, num maam se, m'metn jee do naan ki ara ki eyo. ²⁴Taa naan se bo maam taadseno m'ɔɔ, naase se utu aki kooy maakŋ kusiŋse tu. Ken naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam ken m'ing daayum se, naase se utu aki kooy maakŋ kus-

insege tu.» ²⁵ Gōtn se naade tōnd metin ɔɔ: «Naai tap ɓo naŋa?» Isa terlden ɔɔ: «Do kupm met ki tap ɓo maam m'ɔŋ te eyo num m'taadsenoga. ²⁶ Do naase ki se, maam m'ɔk taarge dena ken m'asen taada ɔɔ gen kɔŋŋ ɓɔɔɔ dose ki. Num gaŋ Debm ken ɔlumo se, naan taad taar met ki. ɔɔ taar ken maam taad jeege tu se, m'booyo gōtn naan ki.»

²⁷ Num taar jaay naan taadden te *Raa Bubu se, naade ɔnd te metin eyo. ²⁸ Gōtn se Isa deekden daala ɔɔ: «Ken naase jaay 'tup 'tɔɔlkiga *Goon Deba ro kaag ki uun daarinkiga raan se, kaad ken se jaay nafo naase aki jeele, maam se ɓo debm ken m'ing gen daayum. ɔɔ maam se m'ted naka gen dom eyo, num maam taad se m'taad te nakŋ ken Bubum dooyumo. ²⁹ Debm ken ɔlumo se, naan utu te maama. Naan ɔŋ ɔnum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'ted nakŋ ken tɔɔlin naan ki.» ³⁰ Gōtn se ken jeege jaay booy taar Isa taad bin se, jeege dena took aal maakde don ki.

Gaan Raage ute gaan *Bubm sitange

³¹ Gōtn se Isa taad Yaudge tun aalga kaal maakde don ki se ɔɔ: «Ken naase jaay ɔkki taarum maakse ki tɔɔg se, naase aki tedn jee metum ken mala mala. ³² Ute naan se naase aki jeel taar met ki, ɔɔ taar met ki ken naase aki jeel se ɓo, asen kɔɔdn dose maakŋ bul ki.» ³³ Naade terlin ɔɔ: «Naaje se k'metjil *Abraamge ɔɔ bii kalaŋ naaje k'ted te bul nam gam eyo. Naai 'taadjɛn ɔɔ: naase aki kɔŋ tedn bul ey sum se, taa di?» ³⁴ Isa terlden ɔɔ: «'Booyki bee m'asen taada: debm jaay ted nakŋ *kusiŋ se, naan ɔɔp tedga bul gen kusiŋa. ³⁵ Bulu se naan kɔŋ king maakŋ bee ki gen daayum eyo, num goono ɓo debm 'king maakŋ bee ki gen daayum. ³⁶ Taa naan se ɓo ken Goon Raa jaay ɔɔdsenga maakŋ bul ki num, naase aki kɔŋ dose deer deer. ³⁷ Maam m'jeele naase se metjil

Abraamge. Nafo naase 'baate 'kuunki taaruma ɔɔ taa naan se ɓo naase 'je amki tɔɔɔ. ³⁸ Maam se m'taadsen nakŋ ken maam m'aako gōtn Bubum ki. Gaŋ naase se 'tedki nakŋ ken naase 'booykiro gōtn bubse ki.» ³⁹ Naade terlin ɔɔ: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa terlden ɔɔ: «Ken naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tedn nakgen aan ɔɔ Abraam tedo se. ⁴⁰ Num ɓorse naase 'je amki tɔɔɔ. Taa maam m'taadsenga taad taar met ki ken maam booyo gōtn Raa ki. Nakgen bin se Abraam ɔŋ tedn te eyo. ⁴¹ Num gaŋ naase se 'tedki nakgen ken bubse lee tɛda.» Naade terlin ɔɔ: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ɔk Bubu kalaŋ sum, ɔɔ Bubm naaje se, Raa!»

⁴² Isa deekden ɔɔ: «Ken Raa jaay Bubse num kaadn naane, naase amki jea. Maam m'iino gōtn Raa ki ɔɔ m'baado kic ɓo taa naana: maam se m'baado gen dom eyo, num naan ɓo debm ken ɔlumo. ⁴³ Gen di naase 'booy ɔkki taarum ey se? Taa taar maam m'taadsen se naase aas-inŋi gen booy kɔkin eyo. ⁴⁴ Bubm naase se, naan Bubm sitange. ɔɔ naase 'jeki tedn nakŋ ken bubse maakin jea. Do dɔk-in kic ɓo, naan ɓo debm teeso gen tɔɔl jeege. ɔɔ naan se taad taar met ki eyo, taa nakŋ met ki se gōtn naan ki gōtɔ. Ken naan baaga taadn taar-kɔɔɔ se taar-gen se naan uun don ki ɓo taada, taa naan se debm taar-kɔɔɔ ɔɔ bubm jee taar-kɔɔɔge. ⁴⁵ Num gaŋ maam se m'taadsen taar met ki. Taa naan se ɓo naase 'baate 'tookki taaruma. ⁴⁶ Maakse ki se naŋa jaay am kɔŋ taadn kusiŋ ken maam tɛda ɔɔ ken maam m'taad taar met ki num, naase 'baate kuunki taarum se gen di? ⁴⁷ Debm gen Raa se, booy uun taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naan se ɓo naase 'baate 'booyki taaruma.»

⁴⁸ Gōtn se magal Yaudge taad Isa ki ɔɔ: «Ken k'deek j'ɔɔ naai kɔd *Samari ɔɔ debm sitan se, taarje met ki.» ⁴⁹ Gaŋ Isa

terlden ɔɔ: «Maam se debm sitan eyo. Num maam se *m'nook Bubuma, gaŋ naase aalumki maak ki eyo. ⁵⁰Maam se m'je jeege ɔo am nook eyo, num deb kuuy ɔo je jeege am nooko, naan ɔo debm utu 'kɔŋŋ ɔɔɔɔ. ⁵¹'Booyki bæ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maam se, mɔɔtn naan se 'kɔŋ kooy eyo.»

⁵²Gɔtn se, magal Yaudge deekin ɔɔ: «Bɔrse naaje k'jeeliga naai se debm sitan! Ey num Abraam te jee taad taar teeco taar Raa ki ken do dɔkiŋ se kic ɔo ooyga, gaŋ naai 'taad ɔɔ debm jaay booy uunga taar naai num, mɔɔtn 'kɔŋ kooy eyo. ⁵³Bin se bubjen Abraam ken ooyga se naai magal cirin la? Ey num jee taad taar teeco taar Raa ki se kic ɔo ooyga ɔɔ naai magal roi bin se 'je kaasn te naŋa?» ⁵⁴Isa terlden ɔɔ: «Ken maam ɔo m'nook rom mala sum num, nookŋ ro maam se nakŋ cɛɛ. Ken nookum maam se, Bubuma, ɔɔ naan ɔo ken naase 'taadki ɔɔki naan ɔo Raase se. ⁵⁵Gaŋ naase 'jeel ɔkiŋki eyo ɔɔ maam se m'jeel m'ɔkiŋ mala mala. Ken maam jaay m'taad m'ɔɔ m'jeel m'ɔkiŋ ey se, m'tɛdn debm taar-kɔɔɔ aan gɔɔ naase kici. Num maam se m'jeel m'ɔkiŋa ɔɔ m'ɔk taarin se maakum ki. ⁵⁶Bubse Abraam se maak-in raapo ɔɔ naan aak kaam biin m'ano 'baa do naan ki. Ken naan jaay aak naan se sum se, naan maakin raap den aak eyo.» ⁵⁷Do taar ken naan taad se magal Yaudge deekin ɔɔ: «Naai ken baari si-mii kic aas te ey sum ɔo aakga Abraam ne?» ⁵⁸Isa terlden ɔɔ: «'Booyki bæ m'asen taada: kaad ken j'ooj te Abraam ey se, maam m'utu tap.» ⁵⁹Gɔtn se naade tɔs koa je an tundu, naɔo naan end iig daan jeege tu ɔɔ iin teec daan ɔɔɔ *Bee Raa ki se naatn.

Isa ɛd lapi gaab ken j'oojin tap ɔo kaam-tɔɔkɔ

(Mk 8.22-25, 10.46-52)

9 Bii kalaŋ Isa deel deel se, aak gaaba kalaŋ bin se j'oojin ɔo kaam-tɔɔkɔ. ²Gɔtn se jee metin ki tɔnd metin ɔɔ: «Debm dooyje, ken tuj *Raa ki jaay ɔl gaabm se j'oojin kaam-tɔɔkɔ se, naan mala lɔɔu bubin te koŋ le?» ³Isa terlden ɔɔ: «Ken ɔl jaay k'j'oojin kaam-tɔɔkɔ se, taa *kusin koŋ te bubin eyo, ɔɔ gen naan mal eyo. Num ute naan se, Raa ɔo 'je taadn naabin jeege tu! ⁴Ken kaada jaay utu se, bæki se, k'tɛdki naabm gen debm ɔlumo. Ey num ken nɔɔɔ jaay aanga num, nam 'kɔŋ tɛdn naab dim eyo. ⁵Kaad ken maam m'utu do naan ki ɔɔrt se, maam ɔo gɔtn wɔɔɔ gen jee do naan ki.»

⁶Ken Isa jaay taad nan taarin se, tup boorin naan ki, deepin te naan ɔɔ uun ɔtinsin kaam gaab ken kaam-tɔɔkɔ se. ⁷ɔɔ deekin ɔɔ: «Baa tug kaami maakŋ gɔɔ ken ɔk maane ɔɔ gɔɔ se ɔo ken k'-danin Siloam se.» Siloam se je deekŋ ɔɔ: j'ɔlinga. Gɔtn se debm kaam-tɔɔkɔ iin baa tug kaamina ɔɔ ken naan terlo terl se, naan aak kaaka. ⁸Jee do daambooginge ute jee jeelin do dɔkiŋa jaay aakiŋo naan le, baayo baay se deek ɔɔ: «Kese ɔo debm kaam-tɔɔkŋ ken ing le baayo se ey la?» ⁹Jee metinge deek ɔɔ: «Kese ɔo naana.» Kengen kuuy deek ɔɔ: «Gɔtɔ! Kese naan eyo. Nam ɔo tecin tece.» Gaŋ gaabm kaam-tɔɔkɔ se taadden ɔɔ: «Kese maam mala.» ¹⁰Gɔtn se naade tɔnd metin ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay kaami ɔɔɔ aak se?» ¹¹Naan terlden ɔɔ: «Gaabm k'danin Isa se ɔo deep boorin te naan ɔɔ ɔtum-sin kaamum ki ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baa tug kaami maakŋ Siloam ki se.» Gɔtn se ɔo maam m'iin baa tug kaamuma ɔɔ kaamum ɔɔɔ aaka.» ¹²Naade tɔnd metin ɔɔ: «Gaabm se utu gay?» Naan terlden ɔɔ: «Maam jeel gɔtin eyo.»

***Parizige tond metn gaabm debm
kaam-tōokɔ Isa ɛdɪn lapi se**

¹³ Gōtn se j'ok k'baan te gaabm, ken ingo kaam-tōokɔ se, gōtn Parizige tu. ¹⁴ Gaɲ bii ken Isa deep naaɲa ute boorɪn jaay ɔt kaam gaab ken debm kaam-tōokɔ ɔt kaamin ɔdɔ aak se, biin se *bii sebit. ¹⁵ Taa naan se bo Parizige kic tond metin ɔ: «Tɛd ɔt di jaay kaami ɔdɔ aak se?» Naan terlden ɔ: «Gaabm ken k'danɪn Isa se bo, deep boorɪn ute naaɲa ɔt ɔtum kaamum ki ɔt m'baa m'tug kaamuma ɔt kaamum ɔdɔ aaka.» ¹⁶ Maakɪ Parizige tu se jee metinge deek ɔ: «Gaabm se debm Raa eyo. Taa bii sebit kic bo naan aalin maak ki eyo.» Gaɲ jee kuuy deek ɔ: «Debm *kusin naan Raa ki sum bo, 'kɔɲ tɛdn nakɪ-kɔɔɔgen deel do bin ne?» Gōtn se taarde baa ɔk metn naap eyo. ¹⁷ Gōtn se ter naade tond metn gaabm ingo kaam-tōokɔ se daala ɔ: «Maak-saapm naai ki num, gaabm ɔdɔ kaami se, naai ɔt di?» Naan terlden ɔ: «Naan se debm taad taar teeco taar Raa ki.»

¹⁸ Gaɲ magal Yaudge se baate tooko ken gaabm se jaay j'oojin bo kaam-tōokɔ ɔt boɾse kaamin ɔdɔ aakga kaak se; taa naan se bo, naade daɲo koɲ te bubin se. ¹⁹ Gōtn se naade tond metde ɔ: «Gaabm se bo kese goonsen ɔki oojinki kaam-tōokɔ se ne? ɔt boɾse 'tɛd ɔt di jaay kaamin ɔdɔ aak se?» ²⁰ Bubin ute koɲ terlden ɔ: «Kese goonje mala. Naaje se deere j'oojin bo kaam-tōokɔ. ²¹ Gaɲ tɛd ɔt di jaay kaamin ɔdɔ aak se, naaje j'ond eyo ɔt nam nam ɔdɔ kaamin se le, naaje k'jeelin eyo. Naan le debm magala, 'tɔndki metina naan mala asen taadn metina.» ²² Ken ɔl koɲ ute bubin jaay taad bin se, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se dɔokga dɔok taarde ɔt debm ken jaay taadga ɔ: «Isa bo *al-Masi se» naade an tuurin maakɪ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se naatn. ²³ Taa naan se bo koɲ te bubin

deek ɔ: «Naan le debm magala, tɔndki metina.»

²⁴ Ter Parizige se daɲo gaabm ken ingo kaam-tōokɔ se, daala, deekin ɔ: «Naan Raa ki se, naai taad taar met ki. Gaabm se le naaje k'jeelin naan se debm kusina.» ²⁵ Naan terlden ɔ: «Ken gaabm se bo debm kusina, lo debm kusin eyo, maam jeel eyo. Nakɪ maam jeel se, maam se j'oojum kaam-tōokɔ ɔt boɾse kaamum ɔdɔ aakga.» ²⁶ Naade taad gaab ken se ɔ: «Naan tap bo tedi ɔt di? ɔt kaami se naan tedin ɔt di jaay ɔdɔ aak se?» ²⁷ Naan terlden ɔ: «Taar se maam taadsenga taad metina. Nabo naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad metin daal se gen di? Lo naase 'je aki tɛdn jee metin ki kic le?» ²⁸ Gōtn se Parizige baagin naaja deekin ɔ: «Naai bo metn gaabm se ey num! Naaje se k'jee metn *Musa ki. ²⁹ Naaje k'jeel se Raa se taado Musa ki. Num gaɲ naan se iino gōtn gay gay se, naaje k'jeel eyo!» ³⁰ Gōtn se gaabm ingo kaam-tōokɔ se terlden ɔ: «Ken naase jaay ɔki 'jeelki gōtn naan iino ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan bo debm ɔdɔdumo kaamuma. ³¹ Naaje k'jeelki Raa se, booy keem nɔɔ jee kusinge eyo. Num gaɲ Raa se booy keem nɔɔ debm ken aalin maak ki ɔt tɛd nakɪ ken Raa maakin jen ro ki. ³² Bii kalaɲ jaay k'booy j'ɔɔ nam ɔdɔga kaam debm j'oojin bo kaam-tōokɔ se gɔtɔ. ³³ Ken gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kɔɲ tɛdn dim eyo!» ³⁴ Naade terlin ɔ: «Naai bo j'ooji maakɪ kusin ki tappi ɔt gaɲ ter 'je ajen dooy naaje ne?» Gōtn se naade tuur ɔdɔdin naatn.

³⁵ Ken Isa jaay booy ɔt naade tuuringa naatn se, gōtn se naan baa je ɔɲina ɔt deekin ɔ: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?» ³⁶ Gaabm se terlin ɔ: «Naka, 'taadum tu naan naja jaay maam m'kaal maakum don ki se?» ³⁷ Isa deekin ɔ: «Aaka! Debm ken naai aakin daar naani ki jaay taadi se, kese bo naana.»

³⁸ Gaabm se deek ɔ: «Meluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gɔtn se naan no naan ki ɔ erg naanin ki.

³⁹ Gɔtn se Isa deek ɔ: «Maam m'baado do naan ki se taa kɔjn bɔɔɔ, taa jee kaam-tɔɔkge se kaamde kɔɔdn kaaka, ɔ jeegen kaamde utu aak kaak se le utu 'tedn jee kaam-tɔɔkge.» ⁴⁰ Parizigen utu te naan se, ken naade jaay booy taar ese se deekin ɔ: «Ken bin se naaje kic k'jee kaam-tɔɔkge la?» ⁴¹ Isa terlden ɔ: «Ken naase jaay 'tedkiga ted jee kaam-tɔɔkge num, kaadn naane naase aki tedn jee kusinge eyo. Num gan bɔrse naase 'deekki ɔki: «Naaje se jee kaamje aak kaaka.» Taa naan se bo naase utu ingki maakj kusinse ki se.»

Isa aal naagj taara ute debm gaam baatge

10 Ter Isa taadden ɔ: «Booyki bæ m'asen taada: debm end tɔɔdn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, gan aal gɔt kuuy se, naan se debm boogo ɔ debm tujj jeege. ²Num gan debm aal te taa doobo se, naan se bo debm gaam baatge. ³ɔ debm ken ing bɔɔb taa doobo se, ɔɔdn kaam taara ɔ baatge se booy mindina. ɔ baatn naange mala se, naan danje te rode ɔ ɔɔd teecnde naatn. ⁴Ken naan jaay ɔɔd teecndega naatn se, naan lee naande ki, ɔ naade ɔk metina taa naade booy jeel mindina. ⁵Num naade se kɔj kɔkj metn nam kuuy eyo. Ken naade booyga mindin kic bo aanin kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindin eyo.» ⁶Isa se taadden te kaal naagj taara, num gan jee se booy ɔk metn taar ken naan taadden se eyo.

Isa naan debm gaam bæ

⁷ Ter Isa taadden daala ɔ: «Booyki bæ m'asen taada: maam se bo aan gɔɔ m'taa doobm baatge. ⁸Jeegen baado paac deet naanum ki se, naade se jee

boogge ɔ jee tujj jeege, nabo baatge se took te taarde eyo. ⁹ɔ maam bo aan gɔɔ m'taa doobo. Ken debm jaay end te doobm maam se, naan 'kɔj kaaja. Naan kɔj kende ɔ teecn baa gaam te maraadin. ¹⁰Debm boogo baado se, gen boogo, gen tɔɔɔ, gen kutu. Num gan maam m'baado se, taa jeege 'kɔj kaaja ɔ 'kɔj kaajn gen taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam bæ: debm gaam bæ ken utu kutn kɔna taa baatinge. ¹²ɔ debm ken gaam gen gurs sum se, naan se mel baatge eyo ɔ baatge se le gen naan eyo. Ken aakga k-sogsogi utu baado se, naan an resn te baatge. ɔ k-sogsogi se baado ooc baatge ɔ wɔɔkde naatn. ¹³Taa naan le ted naabm gen gurs sum, ɔlin dim te baatge eyo. ¹⁴Num maam se m'debm gaam bæ, maam m'jeel baatumge ɔ baatumge kic bo jeelum maama ¹⁵aan gɔɔ Bubum jeeluma ɔ maam jeelin naan se, maam m'utu kutn koma taa baatumge. ¹⁶ɔ maam m'ɔk baatgen kuuy ken te naatn kici. Naade se kic bo m'utu m'adeno kɔgɔ baao. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tedn dɔɔl baatgen kalan ɔ debm gaamde kic bo 'tedn kalan. ¹⁷Bu se jema taa maam m'utu m'kedn koma ɔ tedga num maam m'utu m'duru. ¹⁸Nam nam jaay am kɔɔdn kɔmb taa tɔɔgɔ se gɔɔ. Maam mala bo m'kedn koma taa maam se m'ɔk tɔɔgɔ ken m'je le m'kedn koma ɔ m'ɔk tɔɔgɔ ken m'utu m'duru. Kese bo nakj ken Bubum taadumo ɔ m'teda.»

¹⁹ Gɔtn se Yaudge jaay booy taar Isa taad bin se, taarde baa ɔk metn naap ey daala. ²⁰Maakde ki se, jee den taad ɔ: «Naan le debm sitan ɔ do le tedga gen naan eyo. Num ing 'booyki taarin se gen di?» ²¹ Gan jee metinge deek ɔ: «Debm sitan 'kɔj taadn taargen bin eyo; ɔ sitan se 'kɔj tɔɔdn kaam jee kaam-tɔɔkge la?»

Yaudge ɔɔf und Isa

²² Kaaf ken se kaafn kuul ki, ɔɔ bii ken se Jeruzalem ki Yaudge tɛd tɛd maak-raapde gen bii ken naade daapo *Bee Raa tɛdo salal[¶]. ²³ Gɔtn se daan bɔɔr Bee Raa ki metn daabm ken k'-danjɛn daabm Salomon se, Isa lee baa kaam ara kaam ara. ²⁴ Yaudge baado ɔl gurugina deekiɛn ɔɔ: «Naaje tap bo j'ai booy bini nuɲ ki jaay naai ajesiɲ taadn tal se? Ken naai bo al-Masi le, 'taadjesina!» ²⁵ Isa terlden ɔɔ: «Ey num maam m'taadsenga, nabo naase 'baate 'tookki taaruma. Nakgen maam m'tɛd te ro Bubum paac se kic bo, taad saafn maama. ²⁶ Gaɲ naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn maamge eyo. ²⁷ Baatn maamge se booy jeel minduma, maam jeelde ɔɔ naade se ɔk metuma. ²⁸ ɔɔ maam m'aden kedn *kaajɲ gen daayum. ɔɔ naade se 'kɔɲ kut eyo ɔɔ nam kuuy aden kɔɲ kujɲ jim ki eyo. ²⁹ Bubum ken ɛdumdeno se naan magal do nakge tu paac, nam 'kɔɲ kujɲ ne dim jiɲ ki eyo. ³⁰ Maam te Bubum se, naaje k'kalan.»

³¹ Ken Yaudge jaay booy taar se, naade tɔso ko daala gen tund tɔɔlina. ³² Gaɲ ter Isa taadden ɔɔ: «Nakgen jiga sum se, maam m'tɛdga dena te ro Bubuma ɔɔ naase aakkiga te kaamse. Num taa nakɲ ken gay jaay naase je amki tund tɔɔl se?» ³³ Yaudge terliɲ ɔɔ: «Taa nakɲ jigan naai tɛd se bo, naaje k'je j'ai tund tɔɔl eyo. Num gaɲ naai bo naaj *Raa, taa naai debkilimi sum bo 'tɛd roi aan gɔɔ Raa.» ³⁴ Isa terlden ɔɔ: «Maakɲ *Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raanɲinga raana j'ɔɔ: *Naase se raage.*»^{§§}

³⁵ «'Booyki, Raa jaay dan *raage*, jee-gen ken naan taadden taariɲ se. Bin

se, k'jeelki taar Raa k'raanɲinga raan se nam an kɔɲ tɔɔl eyo. ³⁶ Gaɲ maam ken Bu mala bo beer ɔɔdumo ɔɔ ɔlumo do naan ki, taa maam m'taadga taad m'ɔɔ maam Goon Raa sum bo, naase ɔɔki maam m'naaj naaj Raa. ³⁷ Ken maam jaay m'tɛdn naabm gen Bubum ey num, ɔnte 'kaalki maakse dom ki. ³⁸ Num ken naabm maam m'tɛd se jaay gen Bubum num, ken naase 'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab ken maam m'tɛd se. Ute naan se naase aki kɔɲ jeel Bubum se, utu te maama, ɔɔ maam m'ing te naana.» ³⁹ Gɔtn se magal Yaudge iɲ daala, je an kɔkɔ, gaɲ naan iik uj jide ki. ⁴⁰ Naan ɔk terl baa ing do ool gen Jordan ken kaam naane, gɔtn se bo ken Jan lee *batizno jeege. ⁴¹ Gɔtn se jeege dena baado ɔɲina, naade deek ɔɔ: «Deere, Jan-Batist ɔɲ tɛd te nakɲ-kɔɔbm gam eyo, num gaɲ taargen paacɲ naan taad ro gaab ken se, kalan kic ooc te naan ki eyo.» ⁴² Gɔtn se jeege dena took aal maakde do Isa ki.

Yo Lazar

11 ¹⁻² Gaaba kalan k'danjɛn Lazar, naan se gena Mari te gen Mart ɔɔ naade se ting Betani ki. Mari ese bo ken ɔɔ uubm oot koot je Melje Isa ki, ɔɔ ɔtiɲsiɲ te beekiɲa. Gaɲ bii kalan genaɲ Lazar se ooc kɔɔɔɔ. ³ Genaangen mendge se ɔl deba baa taad Isa ki ɔɔ: «Melje bere, debm naai 'jen se oocga kɔɔɔɔ.» ⁴ Ken Isa jaay booy taar se, naan deek ɔɔ: «Kɔɔɔ Lazar se an kɔɲ tɔɔl eyo, num naan se utu 'taafn nookɲ *Raa. ɔɔ ute kɔɔɔ Lazar se, Goon Raa *nookiɲ ute 'keeme.»

⁵ Ey num Mart te genaɲ Mari ɔɔ Lazar se, Isa jede aak eyo. ⁶ Gaɲ gɔtn ese ken Isa jaay booy ɔɔ Lazar kɔɔɔɔ se, naan ɔɔp tɛd bii dio gɔt ken k'baado j'ɔɲɲi se.

[¶]**10:22** Laa ken ara se ɔl gaan *Israelge saap do kaaf ken Juda Makabe daap Bee Raa ken Jeruzalem ki ken do dɔkiɲ Antioɲ tujino maakiɲ se ɔɔ naan se maakɲ baar ken kaaru ute si-mece-kaar-ɔɔ (164) kaaf ken se j'ooj te Isa *al-Masi ey bɔrto.

^{§§}**10:34** Aak KKR 82.6.

⁷ Ken bii di jaay deel se, naan deek jee metin ki ɔ: «J'iin k'terl k'baaki taa naan Jude ki.» ⁸ Gɔtn se jee metin ki deekin ɔ: «Debm dooyje, gɔɔr gɔɔr ese sum bo Yaudge je ai tund tɔoli te koa se bo, naai 'je terl baa gɔtn naane daal ne?» ⁹ Isa terlden ɔ: «Gɔtɔ jaay iipga ɔ kaada jaay ookga se naan lek bini aan teger jaay ooc ey la? Taa naan se bo debm lee te kaam kaada se naan rɔɔk eyo, taa te kaam kaada se naan aak nakgen do naan ki. ¹⁰ Anum debm lee nɔɔr se, naan 'rɔɔkɔ kooco taa gɔtn wɔɔr ken an wɔɔr gɔtɔ se gɔtɔ.» ¹¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan ter deekden ɔ: «Berɛ, mɛdʒege Lazar se, kaamin ɔkga bia, gan maam m'utu m'an baa duru.» ¹² Jee metin ki se deekin ɔ: «Melje, ken naan jaay toodga bi se, naan utu 'kɔɔ lapia.» ¹³ Ute naan se Isa jeden taadn ɔ Lazar se ooyga. Gan maak-saapm naade ki se, ɔ daan naane Isa taadfen te toodn bi aan gɔɔ ken jeege lee tood se sum. ¹⁴ Gɔtn se Isa taadfesin tal ɔ: «Berɛ, Lazar se ooyga. ¹⁵ Num ken Lazar ooy jaay maam gɔtɔ gɔtn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Bɔrse j'iin k'baa k'j'ɔɔɔɔɔɔki.» ¹⁶ Gɔtn se debm metin ken k'danin Toma ɔ ron Toma se je deekɔ ɔ rɔɔɔ, naan deek jee metn Isa ken metinge se ɔ: «Naaje kic bo j'iin k'baaki te naana j'aki baa kooy kalaɔ.»

Isa tɔɔg maakɔ Mart te gen Mari

¹⁷ Ken Isa jaay aan se, ɔɔ Lazar ɔkga bii ɔɔ maakɔ baad ken aan gɔɔ iibi se. ¹⁸ Aan gɔɔ Betani se gɔɔr te Jeruzalem, daande se ɔk kilɔmetir baa baa nakɔ mɔɔtɔ sum se, ¹⁹ taa naan se bo, Yaudge dena baado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo genaade. ²⁰ Ken Mart jaay booy ɔ Isa utu baado se, naan iin baa ɔɔɔɔɔ, gan Mari se ɔɔp ing beene. ²¹ Ken Mart jaay aan se deek Isa ki ɔ: «Meluma, ken naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn naane

genaam 'kooy eyo. ²² Gan bɔrse ken naan ooyga kic bo maam m'jeele nakɔ paacɔ ken naai 'tɔndga meta gɔtn Raa ki se, Raa se naan aisin kɛda.» ²³ Isa deekin ɔ: «Genai se utu 'duru.» ²⁴ Gɔtn se Mart terlin ɔ: «Meluma, maam m'jeele biin dunia nan jaay jeege utu ade dur se, naan kic utu ade duru.» ²⁵ Isa deekin ɔ: «Maam bo debm dur jeege daan yoge tu ɔ ken ed' kaaja jeege tu. Debm ken jaay aal maakin do maam ki se, ooyga kic bo utu 'kɔɔ kaaja. ²⁶ Debm jaay ing ɔ aal maakin do maam ki se, naan se mɔɔɔtn 'kɔɔ kooy eyo. Num do taar ken se naai 'took la?» ²⁷ Gɔtn se Mart terlin ɔ: «Yɛ Meluma, maam se m'al maakum doi ki taa naai bo *al-Masi, Goon Raa, ken utu ade baa do naan ki se.»

²⁸ Ken Mart jaay taad nan taarin se, naan iin baa ɔɔ genaam Mari ɔ taadn naan ki ɔ: «Debm dooyje se baadoga ɔ naan danjɔ.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar se, naan naar iin baa gɔtn Isa ki. ³⁰ Naan ken se Isa end te Betani ki ey bɔrtɔ. Naan utu ing king gɔt ken Mart ɔɔɔɔ se. ³¹ Gan Yaudge se ing king beene ute Mari, naade ing selin sele. Ken naade jaay aakin naan naar iin teec se, naade ɔk metina. Taa naade saap ɔ: «Kaadn naane naan baa baa taa baad ki se, gen baa keeme.» ³² Ken Mari jaay aan ɔ Isa gɔt ken naan ing se, jaay naan aakin se, ooc metn jen ki ɔ deekin ɔ: «Meluma, ken naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn naane genaam se 'kooy eyo.» ³³ Ken Isa aak Mari te Yaudgen ɔko metina jaay baag keeme se, gɔtn se Isa maakin ɔɔ daar eyo, gɔtn se maakɔɔɔ tuju. ³⁴ Naan tɔnd metde ɔ: «Naase aalinkiga kaam gay?» Naade terlin ɔ: «Melje, 'baado kaaka.» ³⁵ Gɔtn se Isa eeme. ³⁶ Gan Yaudge taad ɔ: «Aakki tu! Lazar se naan jen den aak eyo!» ³⁷ Anum maakde ki se, jee kandum deek ɔ: «Debm kaam-tɔɔkɔ kic naan ɔɔɔɔɔ

kaamina, num Lazar bo ɲ'ɔŋ gaasiɲ te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

³⁸ Gɔtn se ter Isa maakiɲ ɔŋ daar ey daala, naan iin baa taa baad ki. Baadn se aan gɔɔ iibi ɔɔ taariɲ se naade gaasiɲ te koa. ³⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ko taar ki se ɔɔɔɲki naata.» Mart, genaa debm ooy se, deekiɲ ɔɔ: «Meluma, naan se ɔkga bii ɔɔɔ maakɲ baad ki; ɓɔrse naan tɛɔn ootga.» ⁴⁰ Gaɲ Isa deekiɲ ɔɔ: «Maam taadiga taada m'ɔɔ ken naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakɲ *nookɲ Raa ey la?» ⁴¹ Gɔtn se naade ɔɔɔ und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamiɲ raan ɔɔ deek ɔɔ: «Bua, m'tɔɔmi taa naai 'booyumga. ⁴² Deere, maam se m'jeele daayum nakɲ maam m'tɔndga meti bo, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee den gurug aalum se, naade 'jeele naai bo ɔlumo.» ⁴³ Ken Isa jaay taad naɲ taariɲ se, naan ɔɔɔ ɔɔɔ makɔɲ ɔɔ: «Lazar 'teeco!» ⁴⁴ Gɔtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jinge te jenge se k'teelinga teel te kala ɔɔ daan kaamiɲ se naade deebiɲ kala. Gɔtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutinki kaliɲ-gen roɲ ki se naata ɔɔ ɔɲɲki naan baa.»

Magalgen gen Yaudge se end tel gen tɔɔl Isa

⁴⁵ Yaudgen baado daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakɲ Isa tɛɔ se, deniɲ took aal maakde don ki. ⁴⁶ Gaɲ jee metiɲge se baa ɔŋ *Parizige ɔɔ taadden nakɲ ken Isa tɛɔ se. ⁴⁷ Gɔtn se *magal jee tɛɔn serke Raage tu ute Parizige, naaden *jee kaakɲ metn taargen Yaudge se paac tuso ɔɔ taad ɔɔ: «Gaabm se j'aɲki tɛɔn ɔɔ di? Naan le tɛɔn nakɲ-kɔɔɓge dena ɔŋ eyo. ⁴⁸ Ken jaay j'ɔɲiɲ te naan se le, jeege paac utu 'tookɲ taar naana. ɔɔ bere sɔm *Romege se utu ade baao ɔɔ utu an tɔɔkɲ te Bee Raajege ɔɔ utu an tereɲ te naanjeye.» ⁴⁹ Maakde ki se gaaba kalaɲ

k'daɲiɲ Kayip. Baar se, naan bo magal jee tɛɔn serke Raage tu, naan deek ɔɔ: «Naase se 'jeelki dim eyo. ⁵⁰ Naase 'saapki kic bo ɔɲɲki eyo, ey num beeki se, deb kalaɲ bo 'kooyo 'kɔɲ jee dena. Bin se naanjeye se 'kɔɲ tereɲ te magaliɲ eyo.» ⁵¹ Taa baar se naan bo magal jee tɛɔn serke Raage tu, bin se taar naan taad se iino maak-saapm naan maliɲ ki eyo, gaɲ taar naan taad se, iino gɔtn Raa ki. ɔɔ taar naan taad se je taadn ɔɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te deniɲ, ⁵² ɔɔ naan utu kooy se taa Yaudge kaliɲ ki sum eyo, num gaɲ kooy naan se utu 'tusn gaan Raagen gɔtn baa se paac 'tɛɔn kalaɲ.

⁵³ Bii ken se sum bo, magal Yaudge uun doa taa tɔɔl Isa. ⁵⁴ Taa naan se mɔɔtn Isa baate lee maakɲ Yaudge tu, naan iik tɔk baa maakɲ naan ki kalaɲ bini k'daɲiɲ Epraim, ken gɔɔr te kɔɔɔ-baara. Gɔtn ese bo naan baa ing te jee metiɲ ki.

⁵⁵ Jeege dena iino taa naange tun kuuy ɔɔ baado Jeruzalem ki, gen tugɲ daapm rode naan Raa ki, taa *laa Paakɲ gen Yaudge se ɔɔɔga gɔɔɔ. ⁵⁶ Daan boɔr *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔɔ gɔtn se naade taad te naapa ɔɔ: «Naase tap bo 'saapinki ɔɔki dio? Bere, daam jaay ey num, Isa se ade kɔɲ baa laa ki se eyo.» ⁵⁷ Taa magal jee tɛɔn serke Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔɔ: «Debm ken jaay jeel gɔtn Isa num, aden taadn gɔtiɲa taa naade aɲ baa kɔkɔ.»

Mari ɔt itir je Isa ki

(Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

12 Ken Isa jaay aan Betani ki gɔtn ken naan duro Lazar daan yoge tu se, ɔɔɔga bii mece sum bo, Yaudge 'tɛɔn *laa Paak. ² Gɔtn se k'tɛɔ kɔɔɔ taa naana ɔɔ Mart uuno kɔɔ se, baado tɔnddesiɲa. Gaɲ maakɲ jeege tun ing ɔɔ kɔɔ te Isa se, Lazar kic utu maakde ki. ³ Gɔtn se Mari uuno itir aas kaam doocɲ kurku ɔɔ itir se k'daɲiɲ *nard* ɔɔ naan se itir salal ɔɔ

᠔᠗᠒. Naan jeer itir se do je Isa ki ᠔᠗ ᠔᠗-
insin ute beekina ᠔᠗ bee naade ing maak
ki se, oot itir itir sum. ⁴Gōtn ese maakḡ
jee metin ki se, debm ken k'danin Ju-
das Iskariot se, naan bo ken tedga num
utu an kut se, deek ᠔᠗: ⁵«Beeki se, itir
se jaay k'duginga utu tamma kaar-mō᠗»
᠔᠗ gursn se k'nign jee daayge tu num
bee ey la?» ⁶Ken Judas jaay taad bin
se, taa naan saap bo do jee daayge tu
eyo, num gan taa naan debm boogo; aan
᠔᠗ naan debm kōkḡ gursde dey se, naan
iinga num lee tuun tuun metn gursn ese.
⁷Gōtn se Isa deek ᠔᠗: «Menda se ᠔᠗in
kaam kalan! Nakḡ naan tedum se kese
bo aasga gen bii duubuma. ⁸Jee daayge
se daayum utu te naase. Num gan maam
se, daayum m'kōḡ king te naase eyo.»

Magal Yaudge je tō᠗ Lazar

⁹Kaad ken se Yaudge dena ken booy
jaay j'᠔᠗, ᠔᠗ Isa utu Betani ki se, naade iin
baado. Naade baado se taa Isa sum eyo,
num naade baado se taa kaakḡ Lazar ken
naan durinḡ daan yoge tu se kici. ¹⁰Gōtn
se *magal jee tedn serke Raage tu uun
doa gen tō᠗ Lazar kici. ¹¹Taa Lazar se,
Yaudge dena iin resde ᠔᠗ baado uun taar
Isa.

Isa end Jeruzalem ki aan ᠔᠗ Gaarge (Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)

¹²Metbeenki se, jee den baado gen
tedn *laa Paak se, booy ᠔᠗ Isa utu baado
Jeruzalem ki. ¹³Naade gaarḡ doomo
jidege tu, ᠔᠗ teec baado dō᠗ Isa. Naade
dō᠗din se, dō᠗᠔ ᠔᠗᠔ ᠔᠗:

«Ozaana†,

*Raa tedn been do deb ken baado te ro Mel-
jege Raa, naan se bo Gaar *Israelge‡.»

¹⁴Isa ᠔᠗ goon buur gaaba se ook ingo
do ki, aan ᠔᠗ taar ken k'raarḡ do dōk-
ina ken deek ᠔᠗: ¹⁵Jee maakḡ geger ken
Sion ki,†᠔᠗te 'beerki, aakki gaarse ookoga
do goon buur ken gaaba utu baado.‡

¹⁶Nakgen deel metn-jiki paac se kaad
ken se, jee metin ki se ᠔᠗ jeel ᠔᠗ te met-
in eyo. Num gan ken Isa Raa *nookin se
jaay bo, naade saap ᠔᠗ina nakḡ Isa ted
se, taa nakḡ se k'raarinoga raarḡ do dōk-
ina ᠔᠗ kese bo nakgen ken jeege tednsin
se.

¹⁷Anum jee den ingo te Isa jaay aako
ken naan darḡ Lazar maakḡ baad ki jaay
Lazar duro daan yoge tu se, naade se bo
baado ᠔᠗᠗ maanin jeege tu. ¹⁸Aan ᠔᠗
naade booyga booy nakḡ-kō᠗bm naan
tedo se, taa naan se bo jeege teec baado
dō᠗ Isa. ¹⁹Gōtn se *Parizige baag taadin
te naapa ᠔᠗: «Aakki! Naan se le cirga do-
jege, ᠔᠗ ᠔orse se le, jeege paac baaga met-
in ki.»

Grekgen metinge baado je kaakḡ Isa

²⁰Bii *laa Paak ki se, Grekgen** met-
inge baado Jeruzalem ki gen keem Raa.
²¹Naade se bo baado ᠔᠗ Pilip ken iinḡ
Betsaida ken taa naan Galile ki se ᠔᠗
naade tōnd metin ᠔᠗: «Naka, naaje se
k'je kaakḡ Isa.» ²²Pilip baa ᠔᠗ Andre ᠔᠗
taadin ᠔᠗ naaden di se paac baa taad Isa
ki. ²³Isa terlden ᠔᠗: «᠔orse kaadn ken
*Goon Deba *nookin keem se, aanga.
²⁴'Booyki bee m'asen taada: kaam teene
jaay j'᠔᠗cin te ey se, naan ing gotin ki
sum. Num gan ken j'᠔᠗cinga num, kaam-
in se ut naatn, ᠔᠗ ken teeco se baado

*12:5 Tamma kaar-mō᠗ se aas kōḡn deba maakḡ baar ki.

†12:13 Ozaana se je deekḡ ᠔᠗: Raa aaja.

‡12:13 Aak KKR 118.25-26.

†12:15 Sion se, naan ro Jeruzalem kici.

§12:15 Aak Zak 9.9.

**12:20 Grekgen se jeege metjil Yaudge eyo.

ooj dena. ²⁵ Debm je roṅ se, utu kutn koṅa ɔ debm do naaṅ ki ara jaay je Raa cir roṅ se, naaṅ se utu 'kɔṅ *kaajṅ gen daayum. ²⁶ Debm jaay je tɛdn naabm maam se, 'kɔṅ metuma. Gɔtn maam m'utu se, debm tɛdn naabum se kic 'king te maama. Ken debm jaay tɛdum naabm maam se, Bubum utu aṅ magala.»

Isa taad ɔ naaṅ utu 'kooyo

²⁷ Ter Isa taad ɔ: «Bɔrse maam m'ing se nirlum aayuma, num gaṅ m'taadn m'ɔ di? M'taadn m'ɔ: Bua, aajuma gen kaadn dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsin naatn rom ki bin ne? Gɔtɔ! Maam baado tap bo taa naaṅ se. ²⁸ Bua, *'nookṅ roi.» Gɔtn se k'booy mindi taad maakṅ raa ki ɔ: «Maam se m'nookinga ɔ m'utu m'aṅ nookṅ daala.» ²⁹ Jee den ing gɔtn ese jaay booy se, taad ɔ: «Kese Raa bo aata.» Gaṅ jee metinge deek ɔ: «Kese *kɔdn Raa gam bo taadin.» ³⁰ Gaṅ Isa terl taadden daala ɔ: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naaṅ se, taad te naase. ³¹ Bɔrse kaadn ken Raa an kɔṅ bɔɔɔ do jeege tun do naaṅ ki se aanga. Biin se bo *Bubm sitange, naaṅ bo Gaar jee kusingen do naaṅ ki se, j'aṅ tuurin naatn. ³² Ken maam se jaay j'uun k'daarunga raan se, maam m'tɛdn jeege paac ade baa gɔtum ki.» ³³ Ken naaṅ jaay taad taargen se, naaṅ je taadn ɔ te doobm gay jaay naaṅ utu 'kooyo. ³⁴ Jee denge se deekin ɔ: «Naaje k'booy maakṅ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔ: *al-Masi se baadoga num naaṅ se 'ting gen daayum. Anum gen di jaay naai taad ɔ: *Goon Debm j'aṅ tupm tɔɔl ro kaag ki ɔ j'aṅ kuun daar raan se? Goon Debm ese ken gay daala?» ³⁵ Isa terlden ɔ: «Gɔtn wɔɔr ken lee wɔɔrsen gɔtɔ se, kaadin ɔɔɔga gɔɔɔ. Kaad ken naaṅ utu se, 'leeki maakṅ gɔt ken wɔɔr se, taa bin

se gɔtn ɔɔɔ se asen naar kɔṅ do jise ki eyo. Taa debm lee maakṅ gɔt ken ɔɔɔ se le, naaṅ jeel gɔtn naaṅ baan se eyo. ³⁶ Kaadn gɔtn wɔɔr utu se, 'tookki 'leeki utu gɔtn wɔɔr se. Taa bin se naase aki tɛdn gaan gɔt ken wɔɔɔ.»

Ken Isa jaay taad naṅ taarin se, naaṅ iin ɔnde ɔ baa oom gɔtn dɔk te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

³⁷ Ute nakṅ-kɔɔṅgen Isa tɛd den naande ki se kic bo, Yaudge baate kaal maakde don ki rɔk. ³⁸ Taa naaṅ se bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roṅ Ezayi taadno se aanga doobin ki ken ɔ:

*Meljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad
jeege tu se, naṅ took uunga
ɔ Meljege Raa tap bo 'tɔgin se, naaṅ
taadga naṅ ki?††*

³⁹ Yaudge jaay ɔṅ aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici ken ɔ:

*Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege
ɔ tedden naade tɛdga jee do-mɔṅge
taa kaamde kaakṅ kɔṅ gɔt eyo ɔ bide
booy kɔṅ taar eyo*

*ɔ ute maakde kic naade kɔṅ booy kuun
jaay ade terl ro maam ki,
ey num kaad ken naane se, maam Raa
m'aden kaaja.‡‡*

⁴¹ Ken Ezayi jaay taad bin se, taa naaṅ aakga kaak *nookṅ Isa ɔ taargen naaṅ taado se, taad ute naana.

⁴² Ute naaṅ se kic bo maakṅ magal Yaudge tu se, jeege dena aal maakde do Isa ki. Nabo taa *Parizige se, naade ɔṅ taadin tal naan jeege tu eyo, taa naade beer ɔ som Parizige aden tuur naatn, maakṅ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁴³ Taa naade je tɔom ken jikilimge

††12:38 Aak Eza 53.1.

‡‡12:40 Aak Eza 6.9-10.

lee tɔɔmde se ɓo, bee cir ken Raa ɓo aden tɔɔmɔ.

Isa se naan ɓo gɔtn wɔɔr gen jee do naan ki

⁴⁴ Ganj gɔtn se Isa uun mindin raan taad ɔɔ: «Debm jaay aal maakin do maam ki se, naan aal maakin do maam ki sum eyo, num naan se aal maakin do Deb ken ɔlumo. ⁴⁵ Ɖo debm ken aakumga maam se, aakga Debm ken ɔlumo se kici. ⁴⁶ Maam se m'gɔtn wɔɔr ken ɓaado do naan ki se, taa debm jaay aalga maakin do maam ki se, naan 'konj king maakj gɔt ken ɔɔɔ eyo. ⁴⁷ Ken debm jaay booy taaruma ɔɔ ɔkin maakin ki ey se, maam ɓo m'an kojn ɓɔɔɔ don ki eyo. Taa maam m'ɓaado se, gen kojn ɓɔɔɔ do jeege tun do naan ki eyo, num m'ɓaado se gen kaajn jeege do naan ki. ⁴⁸ Debm jaay ɔɔɔ unduma ɔɔ baate tookj taarum se, ɓɔɔɔ utu koocn don ki. Taa ɓiin dunia an nan se, taargen maam m'taadin se ɓo utu an kojn ɓɔɔɔ don ki. ⁴⁹ Taargen maam taad se, m'terec te dom eyo. Kese Bu ken ɔlumo se ɓo ɔlum m'taad taargen se ɔɔ m'dooy jeege. ⁵⁰ Maam m'jeele taar ken naan taadumo gen tɔda se, kese ɓo taar ken ɔɔ kaaja gen daayum. Taar ken maam m'taad se, m'taadin aan gɔɔ ken Bu taadumsino.»

Isa tug je jeengen metin ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45;
Lk 22.14-18,24-27)

13 Aan gɔɔ ɔɔpɔga ɓii kalan sum ɓo Yauage 'tedn *laa Paak se, Isa jeelga kaadn ken naan 'kiin konj do naan an ɓaa gɔtn Bubin ki se aasga. Ɖo jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. Ɖo naan jeden ute maakin paac. ² Ken aan kaadn kɔs ki jaay naade baag kɔɔ se, kaad ken se *Bubm sitange endga kend maakj Judas goon Simon Iskariot ki, gɔtn se naan saap je doobm an kutn Isa. ³ Aan gɔɔ Isa se jeel Bu se

ɔɔinga nakge paac kaam jina, taa naan iino gɔtn *Raa ki ɔɔ tedga num utu 'terl ɓaa gɔtn Raa ki se, ⁴ ken naade utu ɔs kɔs se Isa iin ɔɔɔ aal kal magalina ɔɔ uun ɔɔɔk maakin ute kal ken k'lee k'jɔtn je jeege. ⁵ Ter naan omb maane maakj baay ki ɔɔ baag tugj je jee metin ki ɔɔ ɔɔdesin te kal ken naan uun ɔɔɔk maakin ki se. ⁶ Ken jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier deekin ɔɔ: «Meluma, naai ɓo am tugj je maam ne?» ⁷ Isa terlin ɔɔ: «Nakj maam ted se, ɓorse naai 'konj jeel metin eyo, num ganj tedga jaay som naai utu 'jeel kɔkɔ metin bee.» ⁸ Gɔtn se Simon Pier deekin ɔɔ: «Naai ɓo am tugj je maama! Gɔɔ!» Isa terlin ɔɔ: «Ken maam jaay m'tugi te jei ey se, dim jaay ai tum te maam se gɔɔ.» ⁹ Gɔtn se Simon Pier terlin ɔɔ: «Meluma, jem sum eyo, num tugum jinge ute dom paac kici.» ¹⁰ Isa deekin ɔɔ: «Debm jaay roogga roog se, konj roogj kuuy ey sum ken ɔɔpin se 'tugj jen sum taa debm roogga se ron paac aacga walak ɔɔ naan tedga aak bee naan Raa ki. Ɔorse naase 'tedkiga jee aak bee naan Raa ki, naɓo 'paacki eyo.» ¹¹ Taa debm ken jaay utu an kut se, Isa jeelina. Taa di naan deek ɔɔ: «Naan Raa ki se naase aakki bee 'paacki eyo.»

¹² Ken Isa jaay tug je jeenge aas se, naan uun uus kal magalina, ɔɔ ɓaado ing gɔt ken naade ing ɔs kɔs se. Gɔtn se naan tɔnd metde ɔɔ: «Nakj maam m'tedsen se, naase 'jeel ɔkki metin dey la? ¹³ Ken naase jaay 'darjumki ɔɔki: «Debm Dooyje» ɔɔ «Melje» se, taarse se met ki. Deere, maam ɓo m'Debm Dooyse ɔɔ Melse. ¹⁴ Ken maam Melse ɔɔ m'Debm Dooyse jaay ɓo m'tugsen jesege se, bee ki se, naase kic 'lee 'tugki je naapge bin kici. ¹⁵ Ken maam jaay m'tedsen naan se, taa naase kic ɓo aki konj tedn aan gɔɔ gen maam m'tedseno se kici. ¹⁶ Booyki bee m'asen taada: debm tedn naaba gɔtn deb ki se, naan se magal cir debm ken naan lee tedin naaba eyo ɔɔ debm aan naaba

deb ki se, naan magal cir debm ken lee ɔlin naaba eyo. ¹⁷ Nakgen se, ɓorse naase 'jeel ɔkigiga metin ken naase jaay 'tedin kiga naan se num, maakse 'raapo. ¹⁸ Taar ken maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen ken maam ɓo m'beer m'taaddde se, maam jeelde. Gaŋ taar ken k'raanin do dakin se, aanga doobin ki ken ɔɔ: *Debm ken lee ɔs mappa te maam se, 'terlumga naaga.* [¶] ¹⁹ «Kɔr nakj se jaay ute kaan se, maam m'taadsesin ɓorse. Bin se nakj se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm ken ting gen daayum. ²⁰ 'Booyki bee m'asen taada: debm dɔɔɔ ɔk debm kaan naabum jiga se, naan se dɔɔɔ ɔkum maam mala, ɔɔ debm dɔɔɔ ɔkum maam se dɔɔɔ ɔk Debm ken ɔlumo.»

Isa taad ɔɔ Judas utu an kutu

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

²¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, goŋ se maakin tuju. ɔɔ naan taaddesin tal ɔɔ: «'Booyki bee m'asen taada: maakse ki se deb kalan utu am kutu.» ²² Goŋ se jee metin ki baag terl kaakj naapa ɔɔ saap maakde ki ɔɔ: «Naan tap ɓo taad te naja?» ²³ Deb kalan maakj jee metin ki se, naan se ɓo debm ken Isa jen se utu ing cɛɛn ki^{§§}. ²⁴ Goŋ se Simon Pier tedin nakj ken naan an kaakj jeel ro ki ɔɔ: «N'tond metin naan tap ɓo n'taad te naja?» ²⁵ Goŋ se debm ken metn Isa ken ese se dej kaadn Isa ki tond metin ɔɔ: «Meluma, kese tap ɓo naja?» ²⁶ Isa terlin ɔɔ: «Kese debm ken maam m'utu m'dupm mappa ɔɔ m'kol maakj baay ki jaay m'an ked se.» Goŋ se Isa dup mappa ɔɔ maakj baay ki ɔɔ ed Judas goon Simon Iskariot ki. ²⁷ Ken Judas jaay ɔk mappan

ji Isa ki se, goŋn ese sum ɓo *Bubm si-tange baado end maakin ki. Goŋn se Isa deekin ɔɔ: «Nakj naai 'je 'teda se 'naar tedin yɔkɔɔɔ.» ²⁸ Gaŋ jee ing goŋn ese se maakde ki se, metn taar ken naan taad se, nam tap ɓo booy jeel te metin eyo. ²⁹ Aan goɔ Judas ɓo debm ɓɔɔbm gursde dey se, jee metinge saap ɔɔ kaadn naane Isa jen taadn ɔɔ n'baa n'dugo nakj tedn laa, ey le jen taadn ɔɔ n'baa n'ed naka jee daayge tu. ³⁰ Gaŋ goŋn se, Judas jaay ɔk mappan k'dup k'jedinsin sum se, naan naar teec naatn. ɔɔ kaad ken se goŋn tedga ɔɔɔɔɔ.

Isa taadden ɔɔ k'je naapa

³¹ Ken Judas jaay teec sum se, Isa deek ɔɔ: «Borse se *Goon Deba se *nookin ute 'keeme ɔɔ ute ro Goon Deba se Raa kic nookin ute keeme. ³² Aan goɔ Raa nookina utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic ɔɔpga baata Raa utu an nooko. ³³ Genumge* maam se m'kon king den ute naase ey sum. Naase utu amki jea naɓo aan goɔ ken m'taado Yaudge tu se, m'taadsen naase ki kici, goŋn maam m'an baa se, naase aki kon baa eyo. ³⁴ Borse maam m'taadsen nakj naase utu aki ted se ken kiji: 'jeki naapa. Aan goɔ ken maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa. ³⁵ Ken naase jaay 'jeki naapa deer num, ute naan se jeege paac 'jeele, naase se jee metn maam ki.»

³⁶ Goŋn se Simon Pier tond metin ɔɔ: «Meluma, naai 'baa gay?» Isa terlin ɔɔ: «Borse goŋn maam m'an baa se, naai am kon daan eyo. Num kaadn naai am daan se, moŋn kuuy jaayo.» ³⁷ Pier terlin ɔɔ: «Meluma, gen di jaay naai ɔɔ ɓorse maam m'ai kon daan ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!» ³⁸ Isa terlin ɔɔ: «Naai

¶13:18 Aak KKR 41.9.

§§13:23 Yaudge se ken naade ɔs kɔs num tood res yer kerle do ji jeele ɔɔ dodege se ɔlin kaam sak tabil.

*13:33 Genumge se goŋn se Isa je taadn ɔɔ jee metin ki se naan jede aan goɔ gaan maakinge mala.

se bo 'kooy taa maam ne? 'Booy bɛɛ m'ai taada: kɔr kɔrɔŋjɔ 'kɔɔy ey sum bo, naai 'naajɪn ɖɔɔl mɔtɔ ɔɔ naai 'jeelum eyo.»

**Isa se naan doobm
ken ɔl jeege gɔtn *Raa ki**

14 Ɔnte 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki ɔɔ aalki maakse do maam ki kici. ²Gɔtn kingi utu dena raan maakɪ bɛɛ Bubum ki. Ken jaay gɔtɔ num, kaadn naane maam m'taadsenga. Maam ɖaa ɖaa se taa m'asen ɖaa ɖaapm gɔtɔ. ³Ken jaay m'ɖaa ɖaapsenoga gɔtɔ num, maam m'ade terle m'utu m'asen tɔɔ taa j'aki ɖaa king tele. ⁴Naase 'jeelki doobm ken maam m'an ɖaa se. ⁵Gɔtn se Tɔma deekiɪn ɔɔ: «Melje, gɔtn naai 'ɖaan ɖaa se naaje k'jeel eyo, ɔɔ doobm se tap bo j'an jeel ɔɔ ɖi?» ⁶Isa deekiɪn ɔɔ: «Maam bo doobo, m'taar met ki ɔɔ debm ken ɛɖ kaaja jeege tu. ɔɔ debm jaay ɖaa gɔtn Bubum ki se kaal te doobm maam jaayo. ⁷Ken naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase anki 'jeele. Bɔrse, naase 'jeeliŋki ɔɔ aakiŋkiga te kaamse.»

⁸Pilip deekiɪn ɔɔ: «Melje, 'taadjen tu Bua, naɔo bɛɛjega sum.» ⁹Isa deekiɪn ɔɔ: «Do ɖakiɪn maam m'tiŋg ute naase se bo ɔɔ naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakumga maam se, naan se aakga Raa Bubu. Gen ɖi jaay deekum ɔɔ: «'Taadjen tu Raa Bubu se?» ¹⁰Naai 'took ey la ken maam m'iŋg ute Bua ɔɔ Bu iŋg te maam se, taargen maam m'taadsen se maam m'terec ute dom eyo, gaŋ Bu ken naaje k'kalan se bo lee teɖn naabiŋa. ¹¹'Tookki taaruma ken maam m'iŋg ute Bua ɔɔ Bu iŋg ute maam se, ken 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakɪ-kɔɔɖgen maam m'lee m'tɛɖ se. ¹²'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm aal maakiɪn do maam ki se, 'kɔŋ teɖn nakgen aan ɔɔɔ maam m'lee m'tɛɖ se, ɔɔ naan se utu 'teɖn nakgen cir gen maam se daala, taa maam ɖaa ɖaa gɔtn Bubum ki. ¹³Nakgen paacɪ naase utu aki tɔnd meta

te ro maam se, maam m'utu m'an teɖa bin bo maam Goono se m'taadn *nookɪ Bubuma. ¹⁴Nakɪ ken naase 'tɔndki meta ute ro maam se, maam m'utu m'an kɔŋ teɖa.»

**Isa deek ɔɔ utu ade kɔl
*Nirl Raa jeenge tu**

(1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)

¹⁵«Ken naase jaay 'jemki num, naase aki kɔŋ teɖn nakɪ ken maam m'taadsen gen teɖa se. ¹⁶Maam m'utu m'tɔnd metn Bubuma, ɔɔ naan utu aseno kɔl debm ken asen king noogɪ daayum. ¹⁷Debm ken naan ade kɔl se, kese Nirl Raa mala ken taad taar met ki. Naan se jee do naan ki an kɔŋ kɔŋ eyo, taa naade se ɔŋ aakiɪn eyo ɔɔ jeeliɪn eyo. Gaŋ naase se 'jeeliŋki taa naan utu te naase ɔɔ utu iŋg maakse ki. ¹⁸Maam m'asen kɔŋ kɔŋ genaalge eyo, maam m'utu m'asen terl kɔŋ. ¹⁹Ɔɔɔga baata jee do naan ki se am kaak ey sum, gaŋ naase se utu amki kaakum m'iŋg zeere, ɔɔ naase kic num aki kɔŋ kaaja. ²⁰Bii ken se, naase aki 'jeele maam m'iŋg te Bubuma ɔɔ Bubum iŋg ute maam se, naaje k'kalan ɔɔ naase ute maam se, naaje k'kalan ki kici.

²¹«Taar ken maam m'taadsen gen teɖa jaay debm teɖiɪn se kese bo debm jema, ɔɔ debm jem maam se, Bubum kic an jea ɔɔ maam kic m'utu m'an jea ɔɔ m'an taadn roma, taa naan am jeele.»

²²Judn ken Judas Iskariot ey se, deekiɪn ɔɔ: «Melje, naai ɔɔ ajen taadn roi naaje ki sum ɔɔ jee do naan ki jaay ai kaak ey se ajensiɪn taadn ɔɔ ɖi?» ²³Isa terliɪn ɔɔ: «Debm jem maam se 'tookɪ kuun taaruma ɔɔ Bubum se utu an jea maam te Bubum se k'ɖaa gɔtiɪn ki, ɔɔ k'king tele ute naana. ²⁴Debm ken jem ey se, naan 'took taarum eyo. Taar ken naase iŋg 'booyki maam m'iŋg m'taadsen se m'terec te dom eyo, gaŋ naan se Bubum ɔlumo se bo taada. ²⁵Maam m'taadsen nakgen se kaad ken maam m'utu te

naase. ²⁶Bubu se utu ade kol *Nirl Salal ute ro maama, taa naan asen noogo ÷ naan asen dooy nakge paac, ÷ utu asen tedn naase aki saapm jeel metn taargen maam m'taadseno se.

²⁷«Ŋte 'kuunki nirlse ÷ ŋte 'beerki. Maam m'baa baa se m'asen kɔŋ tɔ-suma ken asen tɔɔŋ maakse, ÷ tɔɔsn se ɓo ken utu maakŋ maam ki kici. Maam m'asesin kedse aan gɔɔ gen jee do naan ki eyo. ²⁸Naase 'booykiga taar ken maam m'taadsen m'ɔɔ m'baa baao num m'utu m'ade tɛrl m'asen kɔŋɔ. Ken naase jaay 'jemki num maam baa baa gɔtn Bubum ki se, bæki num, maakse raapo taa Bubum se naan magal cirum maama. ²⁹Maam m'taadsen ɓorse kɔr nakgen se aan te ey ɓort se, ken naade se jaay aanga kic num, naase aki tooke. ³⁰Naan ki se maam m'kɔŋ taadn den te naase ey sum, taa gaar gen do naan se utu 'baado. Naɓo deere, naan se ɔk tɔɔɔ dom ki eyo. ³¹Num gar taa jee do naan ki 'jeel maam se, m'je Bubuma ÷ m'tedn nakŋ ken naan taadumi. linŋi gɔtn ara; k'baaki!»

Isa se naan *ko bin mala mala

15 Isa taad jeege tun metin ki daala ÷: «Maam se aan gɔɔ ko bin mala mala ÷ Bubum se, naan ɓo mel ko bin se. ²Teletgen paacŋ dɔɔk ute maama ÷ ken ooj ey se, naan gaar tund naatn. Gar teletn ken ooj se naan gaar daapina taa koojn den cir ken se daala. ³Taargen ken maam m'taadsen se, 'daapsenga, akiga bæ naan *Raa ki. ⁴Inŋ 'dɔɔkki ute maama aan gɔɔ ken maam m'utu m'ing m'dɔɔk te naase se. Aan gɔɔ teletn ko bin k'gaar k'j'undga naatn num ŋ ooj ey se se bin ɓo ken naase jaay ing 'dɔɔkki ute maam ey se, naase aki kɔŋ tedn nakŋ aak bæ eyo kici. ⁵Maam se m'ko bin ÷ naase se 'teletumge. Debm ing 'dɔɔk te maama ÷ maam m'ing m'dɔɔk te naan

se, debm se utu 'tedn nakgen jiga den aak eyo. Anum ken naase jaay 'dɔɔkki te maam ey se aki kɔŋ tedn dim eyo. ⁶Debm ken ing 'dɔɔk te maam ey se j'utu j'an gaar kund naatn aan gɔɔ teletn ko bin k'gaar j'undin se naan utu tutu ÷ j'an tɔsn tɔɔɔ. ⁷Ken naase jaay ing 'dɔɔkki te maama ÷ taarum jaay ing maakse ki se, 'tɔndki metn nakŋ naase 'jeki ÷ naase anŋi kɔŋɔ. ⁸'Tedki nakgen bæ dena, bin se naase aki 'tedn jee metum ki ÷ nakgen se *'nookŋ Bubuma. ⁹Maam m'jese aan gɔɔ ken Bubum Raa 'jem maam se kici. Ing 'dɔɔkki te maama, bin se naase aki 'jeele maam se m'jese. ¹⁰Ken naase jaay 'tedki nakŋ maam m'taadsen gen tɛda se num, kese naase ing dɔɔkki ute maam maakŋ maak-jem ki, aan gɔɔ maam m'ted nakgen ken Bubum taadum gen tɛda se jaay m'ing *dɔɔk ute Bubum maakŋ maak-jen ki se.

¹¹«Maam m'taadsen nakgen se taa naase aki kɔŋ maak-raapuma, ÷ maak-raapse se 'tedn maak-raapm maraadin ki. ¹²'Booyki! Nakŋ ken maam m'taadsen gen tɛda se: 'jeki naapa aan gɔɔ ken maam m'jese se. ¹³Debm ken jaay ed kɔŋa taa medinge se, naan se jede te maakin cir paac. ¹⁴Nakŋ maam m'taadsen se jaay, naase 'tedinŋi se, naase se ɓo medn maamge. ¹⁵Maam se mɔɔtn m'asen kɔŋ dar bulumge ey sum, taa debm bulu se ŋ jeel nakŋ ken melin lee ted se eyo. Num naase se maam m'danŋe medumge, taa maam m'taadsenga nakgen paacŋ ken maam booyo gɔtn Bubum ki. ¹⁶Naase ɓo 'beer dɔɔdumki eyo, anum maam ɓo m'beer m'taadseno se taa m'asen kol naaba aki baa tedn nakŋ aak bæ ÷ nakgen ting gen daayum. Taa bin se nakŋ naase paac 'tɔndkiga meta ute ro maam se, Bubum asen 'kɔŋ kɛda. ¹⁷Nakŋ maam m'taadsen m'ɔɔ aki ted se: 'jeki naapa.»

Jee do naan̄ ki utu kʷoɗn̄ kund jee metn̄ Isa ki

¹⁸ «Ken jee do naan̄ ki jaay ɔɔɔ undse se, 'jeelki naade ɔɔɔ undumoga maam ɓo deete. ¹⁹ Ken naase jaay metn̄ jee do naan̄ ki num, kaadn̄ naane naade asen jea, taa naase aki 'tedn̄ metn̄ naade. Gar naase 'tedkiga metn̄ naade eyo, ɔɔ maam se m'beer m'tʷoɗseno maakn̄ naade ki se, naase 'tedkiga kalse ki, taa naan̄ se ɓo naade ɔɔɔ undse naatn̄ se. ²⁰ 'Saapki tu do taar ken maam m'taadseno m'ɔɔ: debm tedn̄ naaba gʷtn̄ deb ki se, naan̄ se magal cir debm ken naan̄ tedn̄ naaba gʷtn̄ ki se eyo. Jee se jaay dabarumo maam se, naase kic, naade utu asen dabara; ɔɔ naade jaay uun taar maam se taar naase kic ɓo, naade utu kuunu. ²¹ Naade utu asen tedn̄ nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade le jeel debm ɔlumo se eyo. ²² Ken maam m'baado jaay m'-taadden te taargen se ey num, naade 'tedn̄ jee *kusinge eyo, num ɓorse maam m'baado m'taaddenga jaay naade baate kuun se, naade 'kɔŋ doobm ken naade an kʷoɗn̄ dode eyo. ²³ Debm ɔɔɔ undum maam se, ɔɔɔ und Bubum kici. ²⁴ Nakn̄ kʷoɓgen maam m'ted̄ daande ki ken bii kalaŋ nam tedn̄ te ey se, ken maam jaay m'tedn̄ te ey num, naade kɔŋ 'tedn̄ jee kusinge eyo. Num ɓorse nakn̄-kʷoɓgen maam m'ted̄desin̄ se naade aakinga ute kaamde. Ute naan̄ se kic ɓo naade ɔɔɔ undum maam te Bubuma. ²⁵ Nakn̄ naade ted̄ se aanga doobin̄ ki aan̄ gʷɔ k'raan̄j̄n̄ maakn̄ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ken ɔɔ: *Jee se ɔɔɔ undum se, cere sum.*†»

²⁶ Ter Isa deekden ɔɔ: «Debm utu ade ɓaa jaay asen noogse, ade kiin̄ gʷtn̄ Bubum ki, ɔɔ ken maam m'baaga gʷtn̄ Bubum ki num, m'asesin̄o kɔɔ. Naan̄ se ɓo Nirl naan̄ Raa mala ken taad taar met ki ɔɔ ken iino gʷtn̄ ki, ken naan̄ baadoga

se naan̄ mala utu am tedn̄ saaduma. ²⁷ Naase kic ɓo utu amki tedn̄ saadumge taa gʷtn̄ maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

16 «Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se an̄ki kɔŋ eyo. ² J'utu j'asen tuur maakn̄ *ɓee ken Yaudge lee tusn̄ maak ki ɔɔ ken kaadn̄ utu kaan̄ se, jeege utu asen tʷɔɔ, maak-saapm naade ki num ɔɔ kaadn̄ naane naade ted̄ ted̄ naabm Raa. ³ Naade utu 'tedn̄ naan̄ se, taa naade jeelum maam eyo ɔɔ jeel Bubum eyo. ⁴ Gar maam m'taadsen naan̄ se, ken kaadn̄ aanga kic num, naase aki saapm do taar ken maam taadseno se. Kaad̄ ken maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'ɔŋ m'taadseno te naan̄ se eyo, taa maam m'utu te naase.»

Naabm gen *Nirl Raa

⁵ ɓorse maam taadga taad m'ɔɔ m'baa ɓaa gʷtn̄ deb ken ɔlumo, naɓo maakse ki se, debm jaay 'tʷoɗ metum ɔɔ naai 'baa gay kic ɓo gʷɔ. ⁶ Num gar taa taar maam m'taadsen bin se, tuj̄senga maakse. ⁷ Ey num taar maam m'taadsen se taar met ki; ken maam m'baaga se asen tedn̄ jiga naase ki; ken maam jaay m'baa te ey num, Debm Noogo se ade kɔŋ ɓaa eyo. Num gar ken maam m'baaga num m'utu m'aŋo kɔɔ. ⁸ Ken naan̄ baadoga num, naan̄ utu 'taadn̄ jeege tun do naan̄ ki se, naade iigga do maak-saapm ken naade ɔk do *kusiŋ ki, do nak ken ute doobina, ɔɔ ter do kɔŋ ɓɔɔ ken Raa utu kɔŋ do jeege tu se kici. ⁹ Maak-saap naade ɔk do kusiŋ ki se le taa naade aal maakde dom ki eyo. ¹⁰ ɔɔ maak-saapm ken naade ɔk do nak ken ute doobin̄ se le, taa maam ɓaa ɓaa gʷtn̄ Bubum ki ɔɔ mʷoɗn̄ naase amki kɔŋ kaak eyo. ¹¹ ɔɔ maak-saapm ken naade ɔk do kɔŋ ɓɔɔ ken Raa utu kɔŋ do jeege tu

†15:25 Aak KKR 35.19 ɔɔ 69.4.

se le, taa gaar do naan ki se bɔɔɔ oocga don ki.

¹² «M'ɔk nakge dena ken m'asen taada, nabo ken m'taadsesinga borse kic bo, naase anki kon booy kɔk eyo. ¹³ Ken *Nirl Salal ken taad taar met ki utu ade baa se, naan utu asen tɔɔɔ taa naase aki jeel taar met ki se mala mala. Taa taar naan utu 'taad se, 'terecɔ don ki bo 'taad eyo, gan naan se utu asen taadn taar ken naan utu ade booyo, ɔ utu asen taadn nakgen utu 'kaan se. ¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan ade booy gɔtum ki se utu asesiɔ taadn naase ki. ¹⁵ Nakgen paacɔ Bubum ɔk se, nakgen se gen maam kici; taa naan se bo maam m'taadsen m'ɔ: nakgen jaay naan ade booy gɔtum ki se utu asesiɔ taadn naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

¹⁶ «ɔɔɔga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka.» ¹⁷ Gɔtn ese maakɔ jeenge tu se jee metinge se taad te naapa ɔ: «Naan tap bo je deekɔ ɔ dɔ ken taad ɔ: ɔɔɔga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka, ter deek ɔ: maam baa baa gɔtn Bubum ki se? ¹⁸ ɔ taariɔ ken ɔ ɔɔɔga baata se, je deekɔ ɔ dɔ? Taar naan taad se naaje j'ɔnd te metiɔ eyo.» ¹⁹ Isa se jeele ken naade je tɔnd metiɔ se, naan deekden ɔ: «Naase je aki jeel ute naapa metn taar ken maam m'deeksen m'ɔ: ɔɔɔga baata naase utu amki kaak eyo, ɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaak se. ²⁰ 'Booyki beɛ m'asen taada: naase maakse utu tuju ɔ aki keeme, gan jee do naan ki se maakde utu 'raapo. Maakse utu tujɔ deere, nabo tɛdga num, maak-tujse se 'del maak-raapo. ²¹ 'Saapki tu do mend ken baa baa koojo se: ken kaadn koojin jaay aanga se, naan dabar bini jaay ooj goono. Ken naan oojga num, dirigɔ te dubariɔ se naatn ɔ naan maakiɔ raapo

taa goon naan ooj se. ²² Taa naan se, naase kic borse utuki maakɔ maak-tuj ki, ɔ tɛdga num, maam m'utu m'asen kaaka ɔ bin se maakse utu raapo ɔ maak-raapm naase se, nam an kon tuj eyo.

²³ «Bin bo, bii ken se, naase aki tɔnd metn dim gɔtum ki ey sum. 'Booyki beɛ m'asen taada: nakɔ naase 'tɔndki meta gɔtn Bubum ki te ro maam se, naan utu asen kedɔ. ²⁴ Bini borse kic bo, naase 'tɔndki te metn dim te ro maam eyo; borse 'tɔndki meta ɔ utu aki kon, bin se bo maakse 'raap maraadiɔ ki.»

Isa tɔɔɔ cir *dunia

²⁵ «Taargen maam m'taadseno paac se, m'taadseno ute kaal naagɔ taara. Gan kaadiɔ utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taadn ute kaal naagɔ taar ey sum. Num naan ki se nakgen taad taa Bubum se m'utu m'asesiɔ taadn tal tal. ²⁶ Biin se naase aki tɔnd metn nakge paac ute ro maama. Maam m'asen taada taa naase se maam m'kon tɔnd metn Bu ey sum; ²⁷ taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ɔ naase 'jeelkiga maam se m'i-iɔ gɔtn Raa ki. ²⁸ Maam m'baado do naan ki se m'i-iɔ gɔtn Bubum ki; borse maam m'kiin do naan ki se m'baa gɔtn Bubum ki.» ²⁹ Gɔtn se jee metiɔ ki deekiɔ ɔ: «'Booyo, borse naai 'taadjen tal tal aaljen naagɔ taar ey sum. ³⁰ Borse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ɔ 'je nam 'tɔnd meti ey sum. Taa naan se bo naaje k'jeele naai se iɔ gɔtn Raa ki.» ³¹ Isa terlden ɔ: «Borse naase 'jeelkiga sum la? ³² 'Booyki! Kaadiɔ utu 'kaana, ɔ borse kaadiɔ se aanga, naase utu aki 'kaan wɔkɔ ɔ naɔa kic bo 'kuun doobiɔ doobiɔ ɔ utu amki kon kalum ki, nabo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama. ³³ Taargen maam m'taadsesiɔ se, taa ute maam se naase aki 'kon tɔɔɔ. Deere, naase utu aki 'kon dubar do naan

ki, naʔo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

Isa tond metn *Raa taa jee metin ki

(Eb 7.24-28, 4.14-16)

17 Ken Isa jaay taad naŋ taariŋ se, naaŋ uun kaamiŋ raan deek ɔ: «Bua, ɓere, kaadiŋ se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko. ²Naai eɗiŋga jikilimge paac kaam jiŋa, taa naaŋ keɗn *kaajŋ gen daayum jeege tun naai eɗiŋsiŋga se. ³Kaajŋ gen daayum ken ese se taa naade ai jeeli naai Raa mala ken kalaŋ lak ɔ am jeel maam Isa *al-Masi ken naai ɔlumo. ⁴Do naaŋ ki se maam nookiga ɔ naabi naai eɗum se, maam m'teɗ naŋiŋga. ⁵ʔorse Bua, 'nookum naani ki aan gɔɔ ken naai 'nookumo kaad ken naai aal te dunia ey ɓort se.

⁶«Maam m'taaddenga naade jeeliga naai jeegen ken naai 'beer tɔɔɔ do naaŋ ki jaay eɗumɗen se. Naade se jee naaige, ɔ naai eɗumɗenga kaam jima, ɔ naade booy uunga taar naai. ⁷ʔorse naade jeele, nakŋ naai eɗumo paac se iŋo goɗn naai ki. ⁸Taar ken naai 'taadumo se, maam m'taaddesiŋga kici. ɔ naade took uunga, naade jeelga ɗeere, maam se m'iŋo goɗn naai ki ɔ naade tookga naai ɓo ɔlumo.

⁹«Maam m'tond meti se taa naade sum, ey num gen jee do naaŋ ken ɓaa se paac eyo. Anum m'tond meti se gen jee naai eɗumɗeno kaam jima, taa naade se jee naaige. ¹⁰Nakŋ maam m'ɔk paac se gen naai ɔ nakŋ naai ɔk paac se le, gen maama; ɔ ute ɗoobm naade se ɓo, jeege 'kaakŋ nookuma. ¹¹Naan ki se maam m'kɔŋ king do naaŋ ki ey sum. Gaŋ naade se utu king do naaŋ ki ɔ maam le m'terl terl goɗn naai ki. Bua, naai Deb m *Salal se, ɓoobɗe ute tɔɔgi ken naai eɗum se. 'Boobɗe taa naade 'teɗn kalaŋ aan gɔɔ maam ute naai naaje k'kalaŋ se. ¹²Kaad ken maam m'ingɔ te naade

se, maam le m'boobɗeno ute tɔɔŋ ken naai eɗumo se. Maam se m'boobɗenoga maakɗe ki se nam kalaŋ tap ɓo ut eyo, ɔ deb kalaŋ ken ut se le, taa taar k'raaŋo do ɗokiŋ se 'kaan te ɗoobiŋa. ¹³ʔorse maam m'terl terl goɗn naai ki ɔ ken ʔorse m'utu do naaŋ ki jaay m'taadden taargen se, taa naade kɔŋ maak-raapuma ɔ maak-raapm naade se, 'teɗn maak-raapm maraadiŋ ki. ¹⁴Maam m'taaddenga taar naai, gaŋ jee do naaŋ ki se ɔɔɗ unddenga taa naade se metn jee do naaŋ ken ɓaa se eyo, aan gɔɔ maam kic metn jee do naaŋ ken ɓaa se ey se. ¹⁵Maam m'tond meti se taa aɗen tɔsn naatn do naaŋ ki eyo, num taa aɗen ɓoobm ro Deb ken ing ɓo gen teɗn *kus- iŋ sum se. ¹⁶Naade se metn jee do naaŋ ken ɓaa se eyo, aan gɔɔ maam kic metn jee do naaŋ ken ɓaa se ey se. ¹⁷Ute taar naai met ki se, naai 'teɗɗen naade 'teɗn jee naaigen mala mala; taa taar naai se taar met ki. ¹⁸Aan gɔɔ ken naai ɔlumo do naaŋ ki se, maam kic m'ɔlden do naaŋ ki. ¹⁹Taa naade se, maam m'eɗi rom paac, taa naade kic ai keɗn rode paac ute taar met ki.

²⁰«Ken m'tond meti se taa naade sum eyo, num m'tond meti, taa jeegen utu 'tookŋ taarde ɔ utu 'kaal maakɗe dom ki se kici. ²¹ɔŋɗe naade paac 'teɗn kalaŋ. Bua, 'teɗɗen naade 'teɗn kalaŋ ute naaje kici, aan gɔɔ naai ing *ɗɔɔk ute maama ɔ maam m'ing ɗɔɔk te naai se. 'Teɗɗe naade 'teɗn kalaŋ kici, jaay jee do naaŋ ki se 'jeel naai ɓo ɔlumo. ²²Maam m'taaddenoga nookŋ naai eɗumo se, ute naaŋ se naade teɗn kalaŋ aan gɔɔ maam m'utu naai k'kalaŋ se. ²³Maam m'ing m'ɗɔɔk te naade, aan gɔɔ naai ing ɗɔɔk te maam se. Bin se naade 'kɔŋ ɗɔɔkŋ teɗn kalaŋ, jaay jee do naaŋ ki se 'jeele naai ɓo ɔlumo ɔ naai 'jeɗe aan gɔɔ naai 'jem maam se. ²⁴Bua, jee se naai ɓo eɗumɗeno ɔ m'je goɗn maam m'ing se, naade 'king ute maam kici. Taa naade

kaakɲ nookuma, nookɲ ken naai ɛdumo. Taa naai 'jemoga kaad ken naai aalo te do naaɲ ey ɓɔrtɔ. ²⁵Bua, naai se debm daan ki, naɓo jee do naaɲ ki se jeeli te eyo, gaɲ maam se m'jeeli, ɔ jee se kic jeelga ken naai ɓo ɔlumo. ²⁶Maam m'taadden naade jeelga roi, ɔ maam m'utu m'aden tɛdn naade ai jeel kɔkɔ, taa maak-jei ken naai ɔk dom ki se 'tɛdn do naade ki kici, bin se jaay maam m'k-ing ɔɔkɲ te naade.»

Isa jeege ɓaado ɔkina

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

18 Ken Isa jaay taad naɲ taarin se, naaɲ iin te jee metɲ ki gaɲ kaam maane k'daɲɲ Sedrɔn deel ɓaa jɛɲ ken kaam naane. Gɔtn se ɔk jinene ɔ naaɲ ute jee metɲ ki se ɓaa end maak ki. ²Gaɲ Judas je kutn Isa se, jeel gɔtn ese kici taa Isa ute jee metɲ ki se, lee ɓaado tus tus gɔtn ese. ³Naaɲ deelo naan ɔɔl asgar *Rɔmege tu, ute asgargen ken lee ɓɔɔɓ *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tɛdn serke Raage tu ɓo ɔldeno. Naade ɓaado jinene ki se, ute jel poodge te loompɛge ɔ ute nakɲ tɛdn ɓɔɔrɛge. ⁴Num gaɲ Isa jeel paac nakɲ utu kaan don ki se, naaɲ iiko cɛɛɛ ki deekden ɔ: «Naase 'jeki naɲa?» ⁵Naade terlin ɔ: «Naaje k'je Isan kɔɔ Nazaret.» Gɔtn se Isa terlden ɔ: «Kese ɓo maama.» Gaɲ Judas debm ken je kutɲ se utu maakɲ jeege tun se kici. ⁶Ken jee se jaay booy Isa deekden ɔ: «Kese maam se,» jee se ter te metɛ diwir ɔ naade paac si naaɲ ki. ⁷Ter Isa tɔnd metɛ daala ɔ: «Naase tap ɓo, 'jeki naɲa?» Naade terlin ɔ: «Naaje k'je Isan kɔɔ Nazaret.» ⁸Isa terlden ɔ: «Maam m'taadsenoga taada m'ɔ kese ɓo maama. Ken naase jaay, 'jemki maam sum num, ɔɲki jee metum ki se 'ɓaao.» ⁹Taar ken Isa taado se

aanga ɔoobiɲ ki ken ɔ: *Maakɲ jeege tun ken naai ɛdumɛno kaam jim paac se, nam kalaɲ maam m'utin te eyo.*^{*}

¹⁰Gɔtn se, Simon Pier ɔɔɔ gɔrd-jerlin se, ɔ ɔg gaɲ te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn serke Raa ki. Naaɲ gaɲ te bin do ji daama ɔ gaabm se k'daɲɲ Malkus. ¹¹Gaɲ Isa taad Pier ki ɔ: «Gɔrd-jerli se ɔlin saapiɲ ki gɔtin ki! *Kɔɔpm dubar ken Bubum ɛdumo se, maam m'an kaayin ey la?»

J'ɔk k'ɓaan te Isa naan Annan ki

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)

¹²Gɔtn se ɔɔɔl asgar *Rɔmege, ute bubɛ ɔ te asgargen ken lee ɓɔɔɓ *Bee Raa ken Yaudge ɔldeno se, iij-ɔk Isa ɔ ɔɔkina. ¹³Naade ɔk ɓaansino deet se gɔtn Annan ki. ɔ Annan se ɓo moom Kayipm gaaba. ɔ ɓaar ken ese Kayipm ɓo *magal debm tɛdn serke Raa ki. ¹⁴Kayipm ese ɓo ken taado magal Yaudge tu ɔ: ken asen tɛdn jiga naase ki se, deb kalaɲ ɓo 'kooyo ɔ 'kɔɲ jee dena.

Pier baate Isa

¹⁵Simon Pier ute debm metn Isa ken kuuy se, naade ɔko metn Isa. Num debm metn Isa ken kuuy se, *magal debm tɛdn serke Raa ki se jeeliɲ, gɔtn se naaɲ end te Isa kalaɲ ɓaa daan ɓɔɔr ɓee magal debm tɛdn serke Raa ki se. ¹⁶Gaɲ Pier se ɔɔp ing naatn taa ɔoob ki, anum debm metn Isa ken kuuy, ken magal debm tɛdn serke Raa ki jeelin se teeco. ɔ ɓaado taad mend ken ing ɓɔɔɓ taa ɔoobo se, ɔ j'ɔɲ Pier se endo. ¹⁷ɔ mend ken ing ɓɔɔɓ taa ɔoobo se, naaɲ deek Pier ki ɔ: «Naai kic ɓo maakɲ jeege tun metn gaab ken se la?» Pier terlin ɔ: «Maam se metn naade eyo!» ¹⁸Bii ken se kuulu ɔɔɔ, taa naaɲ se ɓo jee tɛdn naabge ute asgargen ken lee ɓɔɔɓ *Bee Raa se, gɔtn se naade tuuy

*18:9 Aak Jn 6.39 ɔ 17.12.

poodo ɔɔ daar riib riibi. Gɔtn se Pier kic daar riib te naade.

***Magal debm tɛdn serke Raa
ki se tɔnd metn Isa**

¹⁹ Gaŋ magal debm tɛdn serke Raa ki se baag tɔnd metn Isa se taa jee metin ki ɔɔ do taar ken naan lee dooyde. ²⁰ Isa terlin ɔɔ: «Jee te dende se maam taaddenga tal tal ɔɔ daayum maam m'lee dooyo jeege maakŋ *Bee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ m'dooyo jeege daan boor *Bee Raa ki, gɔtn ken Yaudge paac le tusn se taar dim kalan tap bo maam m'ɔyin te eyo. ²¹ Naai tap bo 'tɔnd metn bin se taa dio? Naai 'tɔnd metn jee-gen ting booyo taar ken maam m'lee taaddeno se. ɔɔ metn taar ken maam taaddeno se le, naade jeelin paac.» ²² Do taar ken se sum bo maakŋ asgarge tun ken lee boɔb Bee Raa se deb kalan ken cɛɛŋ ki se, ɔndin metn bin ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Magal debm tɛdn serke Raa ki bo k'-taadin taar ken bin ne?» ²³ Gaŋ Isa terlin ɔɔ: «'Taadum tu taar di ken maam m'-taad m'tujin se! ɔɔ ken maam jaay m'-taadga taar met ki num, gen di jaay naai ɔndum se?» ²⁴ Isa jaay Annan ɔlin gɔtn Kayipm ken magal debm tɛdn serke Raa ki se, Isa k'dɔkinga dɔɔkɔ.

Pier baate Isa kuuy daala

²⁵ Kaad ken Simon Pier daar riib riib poodo gɔtn ese se, naade deekin ɔɔ: «Maakŋ jeege tun metn gaab ken se, naai kic bo maakde ki la!» Gɔtn se Pier naaj ɔɔ: «Maam se metn naade eyo.» ²⁶ Gaŋ maakŋ jee tɛdn naabm *magal debm tɛdn serke Raa ki se, deb kalan se taasn gaabm ken Pier ɔg gaano te bin se, naan deek Pier ki ɔɔ: «Naai se, maam m'aakioga te naan maakŋ jinen ki daamo?» ²⁷ Gaŋ ter gɔtn se Pier naaj daala ɔɔ kaad ken se sum bo gaŋ kɔɔɔnjɔ naar ɔɔd ɔɔyɔ.

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-30; Mk
15.1-9; Lk 23.1-25)

²⁸ Tanɔɔrin nɔɔrin se, naade ɔko Isa gɔtn Kayip ki ɔɔ baansin bee magal *Romege tu ron Pilat. Gaŋ naade baate kend maak ki taa naade daapga daap rode gen kɔsn *laa Paak, taa naade je tɛdn kusina rode ki eyo. ²⁹ Gɔtn se Pilat teec ɔnde naatn ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se naase ɔkin ki mindin gen di?» ³⁰ Naade terlin ɔɔ: «Gaabm se ken tuj te dim ey sum bo naaje j'ansino kɔkŋ baa gɔti ki la?» ³¹ Gɔtn se Pilat terlden ɔɔ: «Naase mala ɔk baansin ki, ɔɔ taar se, baa aakin ki ute doobm naase.» Gaŋ Yaudge terlin ɔɔ: «Naaje j'undjen te kulu gen tɔɔl deba eyo.» ³² Bin bo taar ken Isa taado ɔɔ te doobm gay ken naan utu an kooy se, aanga doobin ki.

³³ Gɔtn se Pilat terl end maak ki daala, ɔl k'daŋo Isa, ɔɔ naan tɔnd metin ɔɔ: «Naai bo Gaar Yaudge la?» ³⁴ Num Isa terlin ɔɔ: «Taar naai 'taad se, naai mala bo saap ɔjin lɔbu, jeege kuuy bo taadi taa maam le?» ³⁵ Pilat terlin ɔɔ: «Naai aakum maam se, m'kod Yaud la? Kese jeeige mala naaden *jee magal tɛdn serke Raa ki se bo ɔk baansio gɔtum ki je ai kutu. Naai tap bo tujga dio?» ³⁶ Gɔtn se Isa terlin ɔɔ: «Gaar maam se gen do naanja ara eyo. Ken gaar maam jaay gen do naanja ara num, asgarumge am kɔŋ kɔnum Yaudge am kɔk eyo. Num boɔse gaar maam se, gen do naanja ara eyo.» ³⁷ Gɔtn se Pilat deekin ɔɔ: «Ken bin se, naai gaarge daamo?» Isa terlin ɔɔ: «Yee aan gɔɔ ken naai 'taadin se, maam se m'gaarge. Taa naan se bo maam j'oo-juma ɔɔ maam m'baado do naan ki se taa m'tɛdn saada do taar ken met ki. ɔɔ debm jaay ing ute taar met ki se, booy kuun taaruma.» ³⁸ Pilat terl Isa ki ɔɔ: «Taar met ki se, taar gao?»

Num ken Pilat jaay taad taar ese se, naan terl teec baa ɔ̃ Yaudge daala ɔ̃ deekden ɔ̃: «Gaabm se, maam m'ɔ̃ te taar ɔ̃m kusiɔ̃ gɔ̃tiɔ̃ ki eyo. ³⁹ Aan gɔ̃ aanga laa Paakɔ̃ gen Yaudge tak ɔ̃, maam m'lee m'tɔ̃dɔ̃ tɔ̃lsen tɔ̃l maakɔ̃ jee dangayge tu deba kalaɔ̃ se, ɔ̃orse naase 'jeki m'asen kɔ̃dɔ̃n kɔ̃l Gaar Yaudge se la?» ⁴⁰ Ter gɔ̃tn se naade baag tɔ̃ɔ̃ɔ̃ ɔ̃: «Naaje k'je Barabas, ey num naan se eyo!» Anum gaɔ̃ Barabas se, naan debm tujɔ̃ nakɔ̃ jeege.

Isa jeege je aɔ̃ baa kutu

19 Gɔ̃tn se, Pilat ɔ̃l ɔ̃ j'ɔ̃k k'ɔ̃aano te Isa ɔ̃ k'tɔ̃ndiɔ̃n ute mɛɛje. ² ɔ̃ asgarge se, uj ɔ̃apo jɛke gen kɔ̃rɔ̃ndɔ̃ baado ɔ̃ndiɔ̃ doɔ̃ ki, ter naade uun uusiɔ̃n kal gaaringe aac boɔ̃. ³ Naade iiko cɛɛɔ̃ ki ɔ̃ deekiɔ̃ ɔ̃: «Tɔ̃ɔ̃se naai ki, Gaar Yaudge!» Gɔ̃tn se, naade baagiɔ̃n tɔ̃nd mɛtɔ̃n biɔ̃ ki. ⁴ Ter Pilat teeco kuuy daala ɔ̃ deek Yaudge tu ɔ̃: «'Booyki, gaabm se maam m'aɔ̃ kɔ̃dɔ̃n teecɔ̃ naatn. Taa naase aki jeele maam se m'ɔ̃ te taar ɔ̃m ken naase ɔ̃kiɔ̃ki mindiɔ̃ ro ki eyo.» ⁵ Gɔ̃tn se Isa teeco naatn ute jɛkɔ̃ kɔ̃rɔ̃ndɔ̃ doɔ̃ ki ɔ̃ te kal gaaringen aac se roɔ̃ ki. Anum Pilat deekden ɔ̃: «Kese ɔ̃ gaabm se!» ⁶ Num ken *magal jee tɛdɔ̃n sɛrke Raa ki te jeedege jaay aakiɔ̃ se, naade baag tɔ̃dɔ̃n tɔ̃ɔ̃ɔ̃ ɔ̃: «Naan se tupu tɔ̃ɔ̃liɔ̃ ro kaag ki! Tupu tɔ̃ɔ̃liɔ̃ ro kaag ki!» Gaɔ̃ Pilat taadɔ̃den ɔ̃: «Naase mala ɔ̃k baa tupu 'tɔ̃ɔ̃liɔ̃ki ro kaag ki; ey num maam se m'ɔ̃ te taar ɔ̃m ken naase ɔ̃kiɔ̃ki mindiɔ̃ ro ki eyo.» ⁷ Yaudge terliɔ̃ ɔ̃: «Naaje se j'ɔ̃k *Ko Taar ken Raa ɛdɔ̃ Musa ki ɔ̃ maakɔ̃ Ko Taar naajege se taad ɔ̃ debm biɔ̃ se j'aɔ̃ tɔ̃ɔ̃ɔ̃. Taa naan tɛd roɔ̃ Goon *Raa.» ⁸ Ken Pilat jaay booy taarde se, ɔ̃eere ɔ̃kiɔ̃ cir daala. ⁹ Pilat terl baa ɔ̃ Isa maak ki tɔ̃nd mɛtiɔ̃ ɔ̃: «Naai tap ɔ̃o iioɔ̃ gay?» Num gaɔ̃ Isa baate terliɔ̃ taara.

¹⁰ Gɔ̃tn se Pilat deekiɔ̃ ɔ̃: «Maam ara ɔ̃o naai 'baate terlum taara ne? Naai 'jeel ey la ken maam m'ɔ̃k tɔ̃ɔ̃ɔ̃ ɔ̃ ken m'je num, m'ai kɔ̃dɔ̃n kɔ̃l ɔ̃ ken gɔ̃tɔ̃ le m'ɔ̃k tɔ̃ɔ̃ɔ̃ ken m'ai tupm tɔ̃ɔ̃ ro kaag ki se?»

¹¹ Gaɔ̃ Isa terliɔ̃ ɔ̃: «Naai se ken Raa jaay ɛdi eyo te tɔ̃ɔ̃ ey se, naai ɔ̃k tɔ̃ɔ̃ɔ̃ dom ki eyo. Taa naan se ɔ̃o debm ɔ̃k ɔ̃lum ji naai ki se, tɛdga *kusiɔ̃ ciri naai se daala.»

¹² Naan ken se sum ɔ̃o, Pilat je doobm an kɔ̃dɔ̃n kɔ̃l Isa. Num gaɔ̃ Yaudge baag tɔ̃dɔ̃n tɔ̃ɔ̃ɔ̃ deek ɔ̃: «Ken naai jaay ɔ̃dɔ̃ ɔ̃liɔ̃ga num, naai se mɛdɔ̃n Sezar^f eyo. Taa debm jaay tɛd roɔ̃ gaarge se, naan se debm taamooy Sezar.» ¹³ Ken Pilat jaay booy taargen se naan ɔ̃l k'j'ɔ̃k k'j'ɔ̃dɔ̃ Isa naatn, naan baado ɔ̃ndiɔ̃ gɔ̃t ken j'i-ɔ̃n k'ɔ̃daapiɔ̃ga ɔ̃ap te koa ken naan lee ɔ̃jɔ̃n ɔ̃ɔ̃ɔ̃ jeege tu. Gɔ̃tn se k'daɔ̃niɔ̃ te taar ɛbre: *Gabbata*. ¹⁴ Aan gɔ̃ɔ̃r te katar se, Pilat taad Yaudge tu ɔ̃: «Aakki, kese ɔ̃o gaarse!» Naan ken se, naade ɔ̃ap ɔ̃ap rode gen tɛdɔ̃n *laa Paak gen Yaudge tɛger.

¹⁵ Num gaɔ̃ Yaudge terl baag tɔ̃dɔ̃n tɔ̃ɔ̃ɔ̃ ɔ̃: «Naan se, nakiɔ̃ yoa, naan se nakiɔ̃ yoa! 'Baa tupu tɔ̃ɔ̃liɔ̃ ro kaag ki gam naane!» Pilat terlɔ̃den ɔ̃: «Gaarse ɔ̃o, naase 'jeki m'aɔ̃ tupm tɔ̃ɔ̃ ro kaag ki la?» Magal jee tɛdɔ̃n sɛrke Raage tu terliɔ̃ ɔ̃: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ɔ̃k eyo!» ¹⁶ Gɔ̃tn se sum ɔ̃o, Pilat ɔ̃k ɔ̃lden Isa taa naade aɔ̃ baa tupm tɔ̃ɔ̃liɔ̃ ro kaag ki. ɔ̃ gɔ̃tn se asgarge ɔ̃k baan te Isa.

Isa k'tupin ro kaag ki

(Mt 27.32-52; Mk

15.21-37; Lk 23.26-46)

¹⁷ Ken Isa teec teec maakɔ̃ Jeruzalem ki se, naade ɔ̃niɔ̃ naan mala uun kaagɔ̃ j'ansiɔ̃n tupm ro ki se, daamiɔ̃n ki. ɔ̃ naade baansiɔ̃n gɔ̃t ken k'daɔ̃niɔ̃ kaadɔ̃ do deba. Gɔ̃tn se te taar *ɛbre se, roɔ̃ Gol-

^f19:12 Sezar se Gaar magal ingɔ̃ *Rɔ̃m ki.

gota. ¹⁸Ɔ gɔtn ese ɓo naade tupiŋ ro kaag ki ɔ naade tup jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalaŋ j'uun k'daariŋ cɛesiŋ ken kalaŋ ɔ deb kuuy se j'uun k'daariŋ cɛesiŋ ken kuuy ɔ naade ɔl Isa daar daan ki. ¹⁹Ter Pilat raan ro kaag ki ɔl k'baa k'tupiŋ raan kaam do kaag ken k'tupm Isa ro ki. Ɔ taar naan raan se taad ɔ: «Isan kɔd Nazaret se, naan Gaar Yaudge». ²⁰Gan den Yaudge se dooyga taar se, taa gɔtn k'tupm Isa ro kaag ki se, naan gɔɔ te Jeruzalem. Ɔ taar naan raanŋ se le raanŋ te taar Ebre, taar Laatin ɔ ute taar Grek kici. ²¹Num *magal jee tɛdn sɛrke Raa ki gen Yaudge se, deek Pilat ki ɔ: «Ɔnte raan ɔ: naan se Gaar Yaudge, num raan ɔ: naan ɓo taad ɔ naan Gaar Yaudge.» ²²Gan Pilat terlden ɔ: «Taar maam m'raanŋinga se, m'raanŋinga sum.»

²³Ken asgarge jaay tup Isa ro kaag ki aas se, naade tɔs kalinge ɔ nigiŋ gɔtɔ kaam ɔɔ. Deba kic ɓo uun bediŋ bediŋa. Ɔp kaliŋ kalaŋ ken naan uusinga num lee tuusiŋ kalgen kuuy do ki se, ɔ kal se ɔnd raan bini ɓɔɔ aan naan ki se ɔk gɔtn kur eyo. ²⁴Gɔtn se asgarge taad te naapa ɔ: «Kal se j'ɔnte 'neepiŋki, num gan k'tediŋ salatia, debm ken oociŋga ɓo 'kuun sum.» Anum nakj se aanga doobiŋ ki aan gɔɔ taar k'raanjo do dɔkiŋ ken ɔ: *Naade nigga kalumge ute naapa, ɔ kalum maak ki se le, naade tediŋga salatia.*[§]

Ɔ kese ɓo naabm ken asgarge tɛda.

²⁵Cɛɛ kaag ken k'tupm Isa se, ko Isa ute genaŋ menda, ɔ Mari mend Kleopas ute Mari ken iino Magdala ki, naade utu daar gɔtn ese. ²⁶Gɔtn se, Isa aak koŋa daar daar cɛɛ debm metiŋ ken naan jeŋ se, naan deek koŋ ki ɔ: «Kaaya aaka, kese ɓo gooni.» ²⁷Ter naan taad deb ken metiŋ ki se, ɔ: «Aaka, kese ɓo

koi.» Bii ken se sum ɓo debm metn Isa ki se ɔk ɓaansiŋ been ki. ²⁸Ken nakgen se jaay deel paac sum se, aan gɔɔ Isa jeel naabm ken naan ɓaano ro ki se nanja, num taa taar k'raanjo do dɔkiŋ 'kaan doobiŋ ki se, naan deek ɔ: «Maam se, maane tɔɔluma.» ²⁹Gɔt ken se ɔk k'jelenje dooc te tɔtn koojŋ biŋ ken mooyo se. Naade uuno kaagŋ nakj k'danŋ isop** ɔ uuno nakj uun maane se butiŋ taar ki. Naade ɔliŋ maakj tɔtn koojŋ biŋ ken mooy mooy se ɔ uun ɔliŋ taar Isa ki taa n'suubu. ³⁰Ken Isa jaay suub naam tɔtn koojŋ biŋ ken mooy mooy se, naan taad ɔ: «Naabum aasga.» Gɔtn se naan no doŋa ɔ ɔn koŋ teece.

Isa j'ɔsiŋ cɛŋken ki te ɓɔɔɔ

³¹Aan gɔɔ biin se Yaudge daap daap rode gen tɛdn *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, daar bini kaan *bii sebit ki eyo. Taa bii sebit ese se, bii laa magala. Gɔtn se naade ɓaa tɔnd metn Pilat ɔ: «Jee ken k'tupde ro kaagge tun se, k'baa k'tɔnd k'terecɛden jedege taa ooyga num j'adeno tɔɔdn ɓɔɔ ro kaagge tun k'tupdeno ro ki se.» ³²Ɔ gɔtn se asgarge ɓaado tɔnd terec je gaabm ken deete ɔ ter tɔnd terec je gaabm ken kuuy se kici. Jee se ɓo ken k'tup k'tɔlde te Isa kalaŋ se. ³³Ken naade jaay aan do Isa ki se, naade ɔŋiŋ naan ooyga. Taa naan se ɓo naade baate tɔnd terecŋ jenge. ³⁴Gan maakj asgarge tun se, deb kalaŋ uuno ɓɔɔɔ ɔ ɔsiŋ cɛŋken ki. Gɔtn se mooso te maane naar teeco. ³⁵Debm taad taar ara se, naan mala aakiŋga te kaamiŋa ɔ saadn naan se, taar met ki. Ɔ naan jeele saadn naan se ken met ki, taa bin se naase kic ɓo aki tookj do taar ken naan taad se. ³⁶Nakgen se paac jaay aan se, taa taar k'raanjo do dɔkiŋ se, 'kaan

[§]19:24 Aak KKR 22.18.

**19:29 Isop se kaagŋ iin aan gɔɔ mɔɔko ɔ k'tɛdn nakj oot kooto. Aak Zak 12.10.

doobiṅ ki ken ḡ: *Naan se j'an kəṅ terecəṅ cəṅgṅ gam eyo.*^{††}

³⁷ḡ terl gət kuuy kic bo taar k'raaṅo do dəkṅ se taadga ḡ: *Jee əsṅo se, naade utu an kaakṅ ute kaamdə.*^{‡‡}

Isa k'j'olṅga maakṅ baad' ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸Ken nakgen se jaay deel se, Yusup kəd Arimate se, naan kic maakṅ jeege tun metn Isa ki naḡo taa Yaudge se, naan beere ḡ tɔy tɔy roṅa. Naan bo baa tond metn Pilat taa baa kəḡdn ro Isa ro kaag ki. Gətn se Pilat tookṅ, əṅ Yusup baa ḡḡ ro Isa. ³⁹ḡ Nikodem ken bii kalaṅ ingo gətn Isa ki nɔɔr se, naan kic baano te itir ken k'tedṅ te maan kaagṅ k'daṅṅ mir ute alues^{¶¶} se aas baa baa doocṅ kər sik-kaar-mii. ⁴⁰Yusup te Nikodem se uun boɔy ro Isa se ro kaag ki. ḡ uuno dark-ɔy ḡ tedṅ nakṅ oot nijimi ute itir se ro ki ḡ naade teeliṅ tec aan gɔɔ gen Yaudgen lee duubm yodege. ⁴¹Gətn k'tupm Isa ro kaag ki se, gətn se ɔk jinene ḡ maakṅ jinen ken se, ɔk baada ḡ baadn se aan gɔɔ iibi, taariṅ se naade gaasiṅ ute koa. Baadn se j'ol k'naam te nam maak ki eyo. ⁴²Aan gɔɔ Yaudge daap daap roḡe gen tedn *laa Paak se, gətn ese kic le, baada utu gɔɔr te naade dey se, naade uun ol ro Isa maak ki.

Naade baa əṅ te Isa maakṅ baad' ki eyo

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)

20 Bii dumas ki, tanɔɔriṅ nɔɔriṅ ken gətn utu ilim sum bo, Mari ken iino Magdala ki iin baa taa baad' ki. Ken naan aan se, aak ko ken k'gaasn taa baad' se, k'dircilinga naatn. ²Gətn se naan ɔk terl aan baa əṅ Simon Pier

ute debm metn Isa ken kuuy ken Isa jən se, naan deekden ḡ: «Meljege se, nam ḡḡṅga naatn maakṅ baad' ki, ḡ gətn k'baa j'olṅ se naaje k'jeel gətn eyo.» ³Ken Pier ute debm metn Isa ken kuuy jaay booy taar se, gətn se naade teeco ḡ iin baa taa baad' ki. ⁴Ken naade jaay baa baa se, naade di paac aan kaana, naḡo debm metn Isa ken kuuy se, aan deel Pier ḡ naan bo baa aan deet taa baad' ki. ⁵ḡ ken naan jaay aan se no aak maakṅ baada, naan aak kalgen k'teelsṅ se, utu tood gətn ki gaṅ naan baate kənd maak ki. ⁶Anum ken Simon Pier ken aano met-ṅ ki jaay aan se, naan end maakṅ baad' ki. ḡ naan kic aak kalgen k'teelsṅ se tood tood gətn ki. ⁷ḡ naan aak kal k'-teeliṅ kaamiṅ se bo, tood te kalgen k'-teeliṅ roṅ ki se kalaṅ eyo. Kal k'teeliṅ kaamiṅ se, naan aakiṅ k'teel j'aalinga cees ki. ⁸Naan ken se jaay debm metn Isa ken aan aan deet se, naan kic end maakṅ baad' ki se. Naan aaka ḡ took aal maakiṅ paac. ⁹Ey num jee metn Isa ki se, booy ɔk te ey bərtə taar ken k'raaṅiṅo do dək-ṅ ken deek ḡ: Isa se, beeki num, ade dur daan yoge tu. ¹⁰Gətn se sum bo jee metn Isa ken di se ɔk terl baa beedege tu.

Isa teec naan Mari ken iino Magdala ki

¹¹Gaṅ Mari daar eem taa baad' ki ḡ maakṅ keemiṅ ki se naan no aak maakṅ baada. ¹²ḡ naan aak *kəḡdn Raage dio ing king te kaldege raap raapo, gətn k'j'aalno ro Isa ro ki se. Deb kalaṅ ing kaam don ki ḡ deb kalaṅ ing kaam gətn jenge tu. ¹³Naade deek Mari ki ḡ: «Mend ara, naai eem gen dio?» Naan terl-lden ḡ: «Melum se nam ḡḡṅga naata ḡ gətn k'baa k'j'ol k'j'aalsṅ ro ki se le, maam m'jeel eyo.» ¹⁴Ken naan utu

^{††}19:36 Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12 ḡ KKR 34.20.

^{‡‡}19:37 Aak Zak 12.10.

^{¶¶}19:39 Mir te alues se kaagṅ k'tedn dawa jeege tu ken j'əṅṅṅ taa naan *Israelge tu.

taad taad jaay terl aak bin se, naan aak Isa daar daar gotn ese. Nabo naan aak jeelin eyo. ¹⁵ Gotn se Isa tond metin co: «Mend ara, naai eem gen dio? Naai 'je nana?» Num ganj Mari jaay aakin se, naan saap co daan debm boobm jinene se le daam. Gotn se naan taadin co: «Gaabm ara ken naai bo coddinga le, taadum gotin ken naai aalsin ro ki se co maam m'an baa kuunu.» ¹⁶ Ganj Isa danjin ron ki co: «Mari.» Co Mari terl aakina co deekin te taar *Ebre co: *Raabuni*. Kese je deekj co: Debm dooy jeege. ¹⁷ Gotn se Isa deekin co: «Onje 'kokuma, taa maam m'ookj m'baa te gotn Bubum ki ey borto. Num naai se, 'baa on genaamge se 'taadden co, maam se m'ookj m'baa baa gotn Bubum ki, co Bubum se, Bubm naase kici, co m'baa baa gotn Raam ki co m'Raam se *Raa naase kici.» ¹⁸ Ganj naan ken se jaay bo, Mari ken iino Magdala ki se baa on jee metn Isa ki se taadden co: «Maam se m'aakiga Meljege utu kaamuma. Co 'booyki kese bo taar ken naan taadumo.»

Isa teec naan jee metinge sik-kaar-kalan

(Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

¹⁹ Bii dumas ken se sum bo aan tegerin ki se, jee metn Isa ki se, end maakj bee ki co dekel taara dode ki, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Gotn se naade aak Isa mala baado daar daande ki. Co naan deekden co: «On tawon Raa se 'tedn te naase!» ²⁰ Ken naan utu daar taadden taad se, gotn se naan tuun taadden jinge ute gotn cenkena. Ken jee metin ki jaay aak Meljege se maakde raap aak eyo. ²¹ Ter Isa deekden daala co: «Raa asen kedn tawona. Aan gow Bu olumo do naan ki se, maam kic m'olsen naase.» ²² Ken Isa jaay taad nanj taarin se, naan iibden kuulu dode ki co deekden co: «Okki *Nirl Salal. ²³ Jee ken tedga nakj *kusiin

jaay naase 'teddekiga kaldε se, Raa kic aden tool kusiindege. Co jeegen naase on 'teddeki te kaldε ey le, Raa kic aden kon tool kusiindege ey kici.»

Isa taad te Tōma

²⁴ Ganj bii ken Isa jaay baado on jeengen metin ki maakj bee ki se, Tōma ken k'danin Didim^{ss} ken maakj jee metin ken sik-kaar-di se, gotj te naade. ²⁵ Jee metn Isa ken kuuy se, baa taad Tōma ki co: «Naaje se j'aakkiga Meljege utu kaamje!» Ganj Tōma terlden co: «Ken maam jaay m'aak te dol ken k'tupin te ponto jin ki eyo, co m'ol jim m'naam te gotin eyo co terl cenken ki jaay m'ol jim naamin te ey se, maam kon tookj taarse se eyo.» ²⁶ Ken aan bii dumas ken kuuy se, jee metn Isa ki baado tus maakj bee ken se daala. Bii ken se Tōma kic bo utu te naade. Ken Isa onje se kaam taarde k'dekelinga dekele. Naan naar daar daande ki co deekden co: «Raa asen kedn tawona.» ²⁷ Ter Isa deek Tōma ki co: «Aak jinge, co ol ji naam gotina. Ter ol ji naam cenkema. Onje naajn taara num aal maaki dom ki.» ²⁸ Tōma terlin co: «Naai se Meluma co Raama!» ²⁹ Ganj Isa terlin co: «Naai aal maaki dom ki se taa naai aakumga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay bo, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raanin taa dio

³⁰ Isa se tedga nakj-kawngen kuuy dena naan jeege tun metin ki. Nabo kengen metinge se j'on k'raanden te maakj Kitap ken ese se eyo. ³¹ Num nakgen k'raanin maakj Kitap ken ese se, taa asen kol naase aki jeele Isa se, naan bo *al-Masi, Goon Raa. Co ken naase jaay aalki maakse don ki se, naase aki kon kaaja ute ro naana.

^{ss}20:24 Didim se je deekj co rōn.

Isa teec naan jeenge tun metin ki

(Mt 28.16; Lk 5.1-11)

21 Ken nakgen se jaay deel se, Isa terl baado teec naan jeenge tun metin ki taa baar ken k'danin Tiberiad. 'Booyki ted do di jaay naan teec naande ki se. ²Jee gotn ese se naade Simon Pier ute Toma rono se, Natanael kod Kana ken iino taa naan Galile ki, gaan Zebede ute jee metn Isa ken kuuy dio. Naade se ing kalan. ³Num gan Simon Pier deekden do: «Maam se m'baa baa tokn kenje.» Naade terlin do: «Bin num naaje kic k'baa te naai.» Naade teec baa ook maakn markab ki. Num ken naade jaay aan se, maakn noor ken te magalin se, naade je kenje bini on te eyo. ⁴Ken gotn jaay iip tok se, naade aak Isa daar daar do jen baar ki. Nabo jee metin ki se aakina do aak jeelin eyo. ⁵Gan Isa deekden do: «Naase gaange, kenje coko kic naase okki ey daamo?» Naade terlin do: «J'ok eyo.» ⁶Gotn se naan deekden do: «Uun undki gendse se kaam do ji daam aak markaba. Gotn se bo naase aki kon.» Naade und gendde do toso maakn gendde ki se, kenje dena num gen kiikin kic bo naade on iikin eyo. ⁷Gotn se debm metn Isa ken Isa jen se, deek Pier ki do: «Kese Meljege!» Do ken Simon Pier jaay booy j'wa kese Meljege se, naan wadga kodd kalin kic bo, uun uusin gotin ki, dokd maakn jaay aal ooc maan taa an baa kon. ⁸Kaad ken se, jee metn Isa ken kuuy se, naade kic wadenga goor kaam tal cili-kaar-di sum bo, kookn kaan jen ki. Ken naade jaay baado baa te markabde se, tiiko gendden ken dooc te kenje se. ⁹Ken naade jaay aan taa baar ki se, booy naan ki do gotn se naade aak naal poodo, do do naal pood ken se k'nanan kenje do naade aak mappa gotn ese kici. ¹⁰Num Isa deekden do: «Kenjgen naase 'tokkiro se, 'baankiro kandum.» ¹¹Gotn se Simon Pier ook maakn

markab ki do tiiko gend dooc te kenje se baano do jen ki. Do kenj maakn gend ken se, k'met k'j'onin kenjgen magal magal salal bo kaar-te-si-mii-kaar-moto. Do te den kenjgen ese se kic bo, gendde neep te eyo. ¹²Isa deekden do: «'Baakiro aki koso.» Gotn se jee metin ki paac se, nam jaay 'tond metin do: «Naai nanan» kic bo got. Taa Meljege se, naade paac aak jeelinga. ¹³Isa baado onde do uun mappa se nigdesina, ter kenje se kic naan uun nigdesina. ¹⁴Ken Isa jaay duro daan yoge tu se, te naan se naan teec dokdga moto naan jeege tun metin ki.

Isa taad te Pier

¹⁵Ken naade jaay os aas sum se, Isa deek Simon Pier ki do: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gotn se Simon terlin do: «Yee Meluma, naai 'jeele ken m'jei se.» Isa terlin do: «'Gaamum gaan baatumge.» ¹⁶Ter naan deekin gen k-dige do: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan terlin do: «Yee Meluma, naai 'jeele ken maam m'jei se.» Isa deekin do: «'Tedn debm gaam baatumge.» ¹⁷Ter Isa deekin gen k-motoge tu daala do: «Simon goon Jan, naai 'jem la?» Gotn se Pier maakin tuj se ro ken ken Isa tond metin dokdga moto do: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gotn se Pier terlin do: «Meluma, naai 'jeel nakge paac do 'jeelum maam se, m'jei.» Ter Isa deekin do: «'Gaamum baatumge. ¹⁸Booy bee m'ai taada: ken naai utu goon kod se, naai mala bo tuus kali do 'dokd maaki do gotn naai maaki je bo baa sum. Num ken naai jaay baado dokdga num, utu kuun ji raan nam kuuy bo utu ai dokdga maaki do ai baa koli got ken naai maaki je eyo.»

¹⁹Ken Isa jaay taad bin se je taadn do Pier se ute doobm gay j'utu j'an tokd do yo naan se utu *nookn *Raa. Do taar ken se, ter Isa taadin do: «Naai se ok metuma.»

²⁰ Gōtn se Pier terl aak metin ki se, naan aak debm metn Isa ken Isa jen se utu baado metde ki. Naan se bo kaad ken naade ɔso kɔs jaay naan deɔ kaadn Isa ki ɔ deekiɔ ɔɔ: «Mɛlje, ken utu ai kuti se naɲa?» ²¹ Ken Pier jaay aakiɲ se, deek Isa ki ɔɔ: «Mɛlje, naan se di an kaan don ki kaca?» ²² Gaɲ Isa terlin ɔɔ: «Naan se, ken maam je m'an kɔniɲ 'ting bini maam m'utu m'ade baa kic num, naai se ɔli di?» ²³ Taar se jaay genaage baa booyin se, naade taad ɔɔ: «Debm metn Isa ken ese se 'kooy

ey sum.» Num gaɲ taar ken ɔɔ naan 'kooy ey sum se, deer num, Isa taad te bini eyo. Num naan taad ɔɔ: «Ken maam je m'an kɔniɲ ting bini maam m'utu m'ade baa kic num, naai se ɔli di?» ²⁴ Debm ken taad nakgen se ɔɔ jaay raanin paac se, naan se bo debm metn Isa ken ese. Naaje k'jeele saadn naan se, saadn met ki. ²⁵ Isa se tedga nakge kuuy kic bo dena. Nakgen se jaay k'raanin paac kalan kalan ɔɔ k'dirig te kalan ey se, maam m'jeele taar-gen k'raanjo se do naan te magalin kic bo an kɔɲ kɔk eyo.

*Kitapm gen***Naabm***jee kaan naabm Isage***Kupm metn taar taadjeki
doobm gen dooy Kitapm gen
Naabm jee kaan naabm Isage**

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, kese kic bo Luk bo raanjo. Ken Isa ook baa gotn Raa ki sum se, naan utu ing daanjeje tu nabo j'ɔŋ j'aakiŋ aan goɔ debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken boɔyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki ɔɔ ken lee tɔɔdɔ. Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, taad metn taar gen woɔkɔŋ Labar Jigan gen Isa al-Masi. Aan goɔ ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala bo baago woɔkɔŋ Labariŋ Jiga se maakɔŋ naan magal Yaudge tun k'danɔŋ Jeruzalem bini naade aan maakɔŋ naan magal k'danɔŋ *Rɔm. ɔɔ Rɔm se naan bo naan magal gen jeegen Yaudge eyo ɔɔ naan se magal cir naangen baa se paac ɔɔ kaad ken se jee Rɔm se bo ken ing do jeege tu paac. Luk se naan bo debm taad ɔɔ ted ɔɔ di jaay bo Nirl Salal ɔɔd doobo jeege tu gen booy kɔkɔŋ Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Nakɔŋ ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo gen tum kalan se, Nirl Salal tedɔŋ tedga goɔ. Maakɔŋ kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn metn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad metn taar gen mertn ken Pɔl leedɔ gen tedn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, ɔɔ metinge se k'tɔɔlde. Nabo dim jaay 'gaasn Labar Jiga gen Isa al-Masi ken tɔɔg cir nakge paac se tap bo goɔ.

**Isa taad jeege tun metin ki ɔɔ *Raa
utu adeno kol *Nirl Salal**

1 Teopil, maakɔŋ kitapum ken deet deet se, maam m'raanjo metn taar nakgen paacɔŋ ken Isa tedo ute taargen naan lee dooyno jeege do kupm met ki se, ²bini bii ken Raa uun baansiŋ maakɔŋ raa ki. Ken naan ook baa te maakɔŋ raa ki ey boɔt se, naan beer tɔɔdo jeege ken an tedn jee kaan naabinge, ɔɔ ute tɔɔgɔŋ Nirl Salal se, naan taadden nakɔŋ ken naade 'teda. ³Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-ɔɔ se, naan lee teec naan jeege tun metin ki ɔɔ taadden ute doobm nakge dena ɔɔ taad rona ɔɔ naan utu te kaamiŋa. Gotn se naan taadden metn taar *maakɔŋ Gaar Raa.

⁴Bii kalan ken naan jaay ing ɔɔ kɔs ute naade se, naan taadden ɔɔ j'ɔnte teecɔŋ kɔŋ maakɔŋ geger ken Jeruzalem se, num gan k'j'aak kaam nakɔŋ ken Raa Bubu taaddeno ɔɔ utu adeno ked se. Kese bo nakɔŋ ken naan taaddeno ɔɔ: ⁵«Jan se *batizo jeege te maane; num gan naase se, ɔɔpga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook baa maakɔŋ raa ki

⁶Jee ken tus ing cee Isa ki se, tɔnd metin ɔɔ: «Melje, boɔse bo kaadn ken naai utu 'kedn gaara *Israelge tu gotin ki la?»

⁷Isa terlden ɔɔ: «Gen kaadn ute biin se, Raa Bubu ute tɔɔgin se, naan kalin ki sum bo jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo. ⁸Gan Raa utu asen kedn tɔɔgɔŋ *Nirl Salal ken utu ade boɔy dose ki. Gotn se aki tedn saadumge maakɔŋ geger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magaliŋa, taa naan *Samari ɔɔ bini gotn duni 'daar ro ki.»

⁹Ken jaay Isa taad nan taariŋ se, Raa uun baansiŋ maakɔŋ raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ɔnd dode raan utu aakin kaak se, gapara naar baado ɔyiŋa ɔɔ gotn se naade ɔŋ aakiŋ ey sum. ¹⁰Kaad

ken naade utu daar aakiñ kaak ken naan ook kook maakñ raa ki se, gōtn se naade naar aak gaabge dio daar daar cēede ki ute kaldege raap lak lak, ¹¹ɔ naade deekden ɔ: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maakñ raa ki se? Isan, Raa uuniñ daanse ki jaay baansiñ maakñ raa ki se, utu ade terl aan gɔɔ ken naase 'daar aakiñki naan ook baa baa maakñ raa ki se kici.»

Ro *jee kaan naabm Isage

¹²Gōtn se, jee metn Isa ki iin ɔñ do *kɔsn ɔlib se ɔ naade ɔk terl baado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute kɔsn ɔlib se, daaniñ aas nakñ kilometir kalañ. ¹³Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade baa beene. Gōtn se naade ook baa end maakñ bee ken do bee ki raan. Gōtn se ɔ, gōtn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute Tōma, Bartelemi ute Matiye, Jakñ goon Alpe, Simon ken je kujñ naaṇina ute Judn ken goon Jak. ¹⁴Naade paac maakde kalañ ɔ bii-raa naade tus gen keem Raa ute mendge kandum, daande ki se Mari ko Isa ɔ ute gena Isage kici.

K'beer k'j'ɔɔf Matias end gɔɔ Judas ki

¹⁵Maakñ biige tun ese se, bii kalañ genaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege baa baa nakñ kaar-ute-si-dio. Gōtn se Pier iin daar daande ki ɔ taadden ɔ: ¹⁶⁻¹⁷«Genaage, 'jeelki Judas se naan debm naajege, ey num naan kic ɔk naaba daanjege tu kici. Nabo metn taar Judas se, bugjege *Daud kic ɔ taadoga taad taariña do dakiña. Naan ɔ debm deelo naan jeege tu ɔ baado ɔl k'j'ɔk Isa se. Bin ɔ, taar ken *Nirl Salal ɔl Daud taadiño jaay k'raaniñ maakñ Kitap ki se, aanga doobiñ ki. ¹⁸Judas ute gursn ken j'ɔgiñ gen kutn

Isa se, naan baa dugñ maakñ-gɔɔ. ɔ gōtn se, naan baa ooc ud te mindiña ɔ gōtn se maakiñ ɔp pak ɔ tiikinge ru naan ki. ¹⁹Nakñ aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyinga. Taa naan se ɔ maakñ-gōtn ese se, naade daniñ ute taar naande ɔ: *Akeldama*. Akeldama se je deekñ ɔ: maakñ-gōtn gen mooso. ²⁰Kese ɔ taar ken bugjege Daud raaniño ro Judas ki maakñ Kaa Keem Raa ki ken ɔ:

*ɔñ bee naan se 'toodn kuudu
ɔ mɔɔtn nam 'king maak ki eyo,**

ɔ ter naan raajo daala ɔ:

Naabm naan se ɔñ nam kuuy an kuunu.†

²¹Bin num, maakñ jeege tun leedoga ute naajege kaad ken k'leekiro metn Meljege Isa ki, ²²jee ken baago lee ute naajege gōtn ken Jan *batizno Isa bini aan bii ken Raa uun baansiñ maakñ raa ki se; ɔ jee se ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aakinga ute kaamde. Ken bin num maakde ki se, k'beer k'j'uunki deb kalañ ken utu kend gɔɔ Judas ki, taa 'tedn saada ute naajege.»

²³Ken naade jaay booy taar Pier se, naade tɔɔdo jeege dio: deb kalañ ron Yusupm ken k'daniñ Barsabas ɔ ken jeege lee daniñ te ro Justus kici ɔ deb kuuy se k'daniñ Matias. ²⁴Gōtn se naade tɔnd metn Raa ɔ: «Melje, naai ɔ debm ken 'jeel nakñ maakñ jeege tu paac. Maakñ jeege tun di se, debm ken naai 'beer ɔɔdiñ se, 'taadjesiña, ²⁵taa naan 'kend gɔɔ Judas ki ɔ 'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Anum Judas se le, naan mala ɔ res ɔñ naabiña ɔ baaga gōtn ken dɔɔdiñ naan ki.» ²⁶Gōtn se naade tɔf salatia ɔ salatia se ooc do Matias ki. Naan ken se sum ɔ, Matias se tum do *jee kaan naabm Isage tun sik-kaar-kalañ se.

*1:20 Aak KKR 69.26.

†1:20 Aak KKR 109.8.

***Nirl Salal booyo bii Laa Pantekot ki**

2 Ken bii gen tedn laa k'danin Pan-tekot[†] jaay aan se, bii ken se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac gots kaam kalan. ²Gots se naade naar booy naka maakn raa ki eemo uu uu aan gow kuul ken ol makonow w baado end maakn bee ken naade tusn maak ki se w gots se, ted dir dir. ³Ter naade aak ne dimge se tec aan gow rawn poodge booy baado wack tis dodege tu. ⁴Gots se Nirl Salal baado end dooc maakde w naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kese Nirl Salal bo olde naade taad taar naan-gen se.

⁵Bii ken se, Yaudgen ok doobm taar Raade w se iino gots baa se paac w baado Jeruzalem ki. ⁶Ken jee se jaay booy nakn ted dir dir se, naade baado tus dena gots se. W ken naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanfege se, gots se doobm rode tap bo, naade jeel eyo. ⁷Nakn se deel dode w doobm taadin tap bo naade jeel eyo w naade taad ute naapa w: «Jee taad taargen se le, naade paac Galilege, ⁸ted w di jaay bo nanja nanja kic bo booy naade taadin ute taar naanin naanin se? ⁹Ey num naajege se jee metinge iino Paart ki, jee metinge iino Med ki ute Elamit ki w jee metinge iino Mezapotami ki, jee metinge iino taa naan Jude ki, jee metinge iino taa naan Kapados ki, jee metinge iino taa naan Pori ki ute taa naan Azi ki, ¹⁰jee metinge iino taa naan Prigi ki ute gen Pampili ki, jee metinge iino taa naan Masar ute gen Libi ken cee Sirenai ki w jee metinge iino *Rom ki, ¹¹paac naajen ken k'Yaudge w jeegen ken tedga ted rode Yaudge, jee iino Kret ki ute jee iino taa naan Suge tu, paac

naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal ken *Raa tedn ute taar naan-jege.» ¹²Nakn se deel dode w naade jeel doobm taadin eyo. Naade taad ute naapa w: «Kese tap bo je deekn w dio?» ¹³Gan jee metinge se teret metn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki w deek w: «Naade se le, bere, aay oonga koono.»

Pier taad jeege tun tus gotsn ese

¹⁴Ken Pier jaay booy taar se, naan iin daar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalan kuuy se w uun mindin raan taadden w: «Naase Yaudge ute naase jee ken ingki Jeruzalem ki se, udki bi jiga do taar ken maam m'asen taada w nakgen deel paac se 'booy okinki jiga jaayo. ¹⁵Ken naase wki jee se jaay jee kaay koonge num kese met ki eyo, taa forse se naaje j'utuki maakn kaadn mes ki wort. ¹⁶Num gan nakn aan se, kese taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Joel ken taado do dakin se bo forse aanga doobin ki, ken taado w: ¹⁷Raa deek w:

Biigen kaam moctn se, maam m'utu m'ade kol Nirlum

utu 'booy do jeege tu paac.

Bin se gensegen gaabge ute kengen mendge se,

utu 'taadn taargen teeco taarum ki

w gensegen gaan kodge se

utu 'kaakn nakgen ken maam m'teecn naande ki

jaay m'aden taadn metina

w bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakn nidege tu.

¹⁸Deere, bii ken se, maam m'ade kol Nirluma

utu 'booy do jee tedn naabumge tun gaabge ute kengen mendge

w naade utu taad taargen teeco taarum ki.

[†]2:1 Laa Pantekot se Yaudge tedga *laa Paak ok bii si-mii jaay bo naade tedn laa se. Bii se bo naade saap do bii ken Raa wddeno taa naan Masar ki, taa naan se bo naade ted maak-raapo. Maakn Kitapm ken Raa *doko kiji ute jeege se bii Laa Pantekot ki se bo, Nirl Salal booyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

¹⁹ Maam m'utu m'tedn nakgen deel doa
maakɣ raa ki

ɔɔ m'utu m'tedn nakɣ-kɔɔbge do naanɣ ki,
jeege 'kaakɣ mooso, poodo ɔɔ ute saa 'kiin
tul.

²⁰ Kɔr Meljege jaay ade baa se, bii ken se
kaada 'tedn ilim dib

ɔɔ laapa se 'tedn aac denɣ aan ɔɔ mooso.

*Bii Meljege se 'tedn bii kalin ki ɔɔ 'tedn bii
beɛ den aak eyo,

nabo bii se 'kol beere jeege tu.

²¹ Biin se jaay debm eemga Meljege num,
naanɣ 'kɔɣ kaaja."»

²² Ter Pier taad ɔɔ: «Naase gaan *Is-
raelge, 'booyki taar maam m'asen taada!
Ute Isan ken iino geger ken Nazaret ki ɔɔ
ken Raa ɔlinɔ gɔtse ki se, naase 'jeelki
Raase tedga nakɣ-kɔɔbge ute nakgen
deel doa daanse ki taa asen taadn tɔɔɣɣ
Raa. ²³ Gaabm se, Raa mala bo ɔnsesin
jise ki. Taa do dɔkin tap bo, Raa se jeele
nakɣ naase utu anki tedn don ki se. Taa
naanɣ se bo, naase ɔk ɔlinɣ ji jee *kusinge
tu ɔɔ naade baa tup tɔɔlin ro kaag ki;
²⁴ num ganɣ Raa se durinɔga daan yoge tu
ɔɔ ɔɔdinga dona naatn maakɣ yo ki taa
yo se ɔk tɔɔɔɔ don ki eyo. ²⁵ Taa naanɣ se
bo bugjege *Daud taado metn taar naana
maakɣ Kitap ki ɔɔ:

*Daayum maam m'aak Meljege Raa
naanum ki.*

*Taa naanɣ utu cɛem ki se, maam tap bo
m'beere dim ki eyo.*

²⁶ ɔɔ maam se maakum-raapo ɔɔ m'aar
kaa ute maak-raapuma;

ken m'ooyga kic bo, maam se m'ɔnd dom
do Raa ki.

²⁷ Taa naai Meluma, naai se am kɔɣ kɔɣum
maakɣ yoge tu eyo,

ɔɔ naai 'kɔɣ kɔɣ mɛdn doi se 'ruum maakɣ
baad ki eyo.

²⁸ Meluma, naai bo taadumga doobm
kaaja

ɔɔ daayum naai utu cɛem ki se, maam
maakum-raap puk.[§]»

²⁹ Ter Pier taad daala ɔɔ: «Genaamgen
Yaudge, 'booyki maam m'asen taadn
tal. Bugjege Daud se ooyga do dɔkinɔ.
Naanɣ j'uun j'ɔlinga maakɣ baad ki ɔɔ
baadin se jaaki kic bo utu gɔtjege tu ara.

³⁰ Num ganɣ aan ɔɔɔ naanɣ debm taad taar
teeco taar Raa ki se, naanɣ jeele taa Raa
se naamga naam taarinɔ ɔɔ tedga num
maakɣ metjilin ki se 'kɔɔdn deb kalanɣ se
baado 'kɔsn gaara ɔɔɔɔ ki. ³¹ Taa naanɣ
se bo, Daud se, naanɣ jeele *al-Masi se
baado ooyga kic bo utu duru daan yoge
tu. Taa naanɣ se bo naanɣ deek ɔɔ: «Raa
se resin te maakɣ yoge tu eyo ɔɔ ron le,
naanɣ ɔnin ruum te maakɣ baad ki eyo.»

³² Taa naanɣ se bo maam m'taadseni: Raa
se naanɣ duroga Isa daan yoge tu ɔɔ naaje
se paac j'aakinga ɔɔ naanɣ se utu te kaam-
ina. ³³ Raa uun baansinga ute tɔɔgina
maakɣ raa ki. ɔɔ Raa Bubu se edinga
*Nirl Salal ken naanɣ taad ɔɔ utu kedn
jeege tu se. ɔɔ Nirl se bo ken Isa ɔlin
borse bɔɔɔ wɔɔk doje ki aan ɔɔɔ ken
naase aakinɣi ute kaamse ɔɔ 'booyinɣi
ute bise se. ³⁴ Ey num bugjege Daud le
ook baa te maakɣ raa ki eyo, ganɣ naanɣ
taad ɔɔ:

*Meljege Raa deek Melum ki ɔɔ: Naai se
baado ing do ji daamum ki,*

³⁵ bii kalanɣ maam m'ai tedi jee taamooyige
paac se,

naai utu king dode ki.^{**}

³⁶ ɔɔn gaan Israelge paac 'jeel taar se: Isan
naase 'tup 'tɔɔlinɣi ro kaag ki se, naanɣ se
bo Raa tedin tedga Meljege ɔɔ naanɣ bo
al-Masi se.»

[§]2:21 Aak Jl 3.1-5.

[§]2:28 Aak KKR 16.8-11.

^{**}2:35 Aak KKR 110.1.

Jeege dupu-məto took aal maakde do Isa ki

³⁷ Ken jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak ɔ naade tond metn Pier ute *jee kaan naabm Isa al-Masige gen kuuy se ɔ: «Genaajege naaje tap bo k'tedn roje j'ɔ di?» ³⁸ Gɔtn se Pier terlden ɔ: «'Terlki maakse ɔ nana nana kic bo ɔn ron j'an *batizn ute ro Isa al-Masi, taa Raa an tɔl *kusiŋina bin jaay Raa asen booy *Nirl Salal dose ki. ³⁹ Taa naan taadga taad ɔ utu ade kɔl Nirl Salal dose ki, do gensege tu ɔ do jeege tun ing dɔɔk te Raa ɔ do jeege tun den ken Raa ute adeno dan se.» ⁴⁰ Gɔtn se tɛr Pier taaddenga taarge dena taa aden tedn naade 'tooko ɔ kaay kaamde. Naan deekden ɔ: «Jee duni ken bɔrse se, bɛre, naade se jee ken baate Raa! 'Teecki naatn maakde ki taa naase aki 'kɔŋ kaaja.» ⁴¹ Jee ken took uun taar Pier se, bii ken se sum bo k'batizde. Naade se baa baa nakŋ jeege dupu-məto ɔ naade baado tum do jeege tun deetn ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

King jee Raagen deet deete

⁴² Jee paacŋ ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde ɔ naade ing aan gɔɔ genaagen kɔnde kalan ɔ bubde kalan. Naade lee ɔs kalan ɔ lee eem Raa taa naapki. ⁴³ Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa tedn nakŋ-kɔɔbge dena ute nakgen ken taad tɔɔŋŋ Raa. Ute nakgen jaay naade tedse ɔl jeege paac beer Raa ki. ⁴⁴ ɔ jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se, naade ɔk taarde kalan ɔ nakŋ paacŋ jaay naade ɔkse nig aakiŋ ute naapa. ⁴⁵ Naade dugŋ naatn ute maakŋ-gɔtdege ɔ ute nakdege ɔ gursn se naade nig aakiŋ ute naapa ɔ nana nana kic bo j'edŋŋ nakŋ ken an kaasn kingŋina. ⁴⁶ Daayum bii-raa naade

tus daan bɔɔr *Bee Raa ki ute maakŋ kalan. Naade lee ɔs kalan bee naapge tu ɔ gɔtn kɔsde ki se, naade lee tɔs ute maak-raapo ɔ taar dim tap bo, naade ɔk maakde ki eyo. ⁴⁷ Ken jeege jaay aakde naade ted bin se, naade jedef. ɔ jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade tɔɔm Raa, ɔ te naan se bii-raa Meljege Isa al-Masi lee aaj jeege maakŋ *kusiŋde ki ɔ daayum jeege ziid do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

Pier ute Jan ed lapi debm k-runguy ki

3 Bii kalan teger aan kaada məto ken k'lee k'j'leem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook baa daan bɔɔr *Bee Raa ki gen keem Raa. ² Gɔtn se k'j'uun k'baano baa ute gaaba kalan gɔtn k'j'oojŋ tap bo naan k-runguyu. Gaabm se, bii-raa naade baado lee tɔl tɔndŋ cɛɛ taa doobm Bee Raa ken k'danŋ taa *Doobm Aak Jiga* se ɔ bii-raa, naan lee baay baay gɔtn jeege tun lee baado daan bɔɔr Bee Raa ki se. ³ Ken naan jaay aak Pier ute Jan endo kend daan bɔɔr Bee Raa ki se, naan baay dim gɔtde ki.

⁴ Ken naade jaay booy taariŋ se, gɔtn se naade ɔk daara ɔ ondiŋ kaama tak ɔ Pier deekiŋ ɔ: «'Terl aakjen tu!» ⁵ Gɔtn se gaabm se terl aakde ɔ naan saap maakiŋ ki ɔ kaadn naane naade an kedn dim. ⁶ Gan Pier deekiŋ ɔ: «Daab ute pudda se maam m'ɔk eyo, num nakŋ maam m'ɔk se bo, m'aisiŋ kɛda. M'ɔɔ ute ro Isa *al-Masi ken kɔdn Nazaret se, iin 'lea!»

⁷ Gɔtn se naan ɔkiŋ ute ji daamiŋa ɔ uun daariŋa ɔ gɔtn ese sum bo kaam kiriciŋa ute kaam jɛŋ se naar seɛj daapa. ⁸ Gɔtn se naan iin kirit ɔ daara ɔ baag lea! Naan end ute naade daan bɔɔr Bee Raa ki, lea, taala ɔ tɔɔm Raa.

⁹ Jee ute dende paac se aakiŋa ken naan lea ɔ tɔɔm Raa se. ¹⁰ Jee se paac aak jeeliŋa naan bo debm ken lee tingo cɛɛ taa doobm Bee Raa ken k'danŋ taa

Doobm Aak Jiga jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakɲ tɛd ese se, nakɲ se deel dode ɔ ɔkden taad eyo.

**Pier taad jee denge
tun daan boor *Bee Raa ki**

¹¹ Gɔtn se Pier ute Jan naade daar daar metn daab ki ɔ daabm se k'danɲ *Daabm Salomon*. Gaabm se kɔkɲ naan tɔkde se ɔdɔ ɔlden eyo. Gɔtn se jeege dena aan baado ɔɲde taa nakɲ deel paac se ɔkden taad eyo. ¹² Ken Pier jaay aak jee dengen aan baado gɔtde ki se, naan deekden ɔ: «Naase gaan *Israelge, gen di jaay gaabm ese ɔɲ lapi sum bo jaay naase ɔksen taad ey se? Naase aakjeki bin se gen di? Gen naase ki num 'saapki ɔki gaabm ken iin lee se ute tɔɔge lɔbu, ɔki j'ɔk taar Raaje se bo ɔɲ bo naan ɔɲ lapi le? ¹³ Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka ɔ gen *Yakub se††, naan bo debm ken *nook Isan, debm tɛdn naabina, ken naase ɔk ɔlinki kaam ji tɔɔge tu ɔ ɔdɔ undin ki naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je aɲo kɔɔdn kɔɔ. ¹⁴ Naan le, debm *salal ɔ debm daan ki naan Raa ki, gan naase 'baatin ki ɔ j'eki debm tɔɔl jeege se bo, j'asesin kɔɔdn kɔɔ. ¹⁵ Num Mɛl-kaaja tap bo, naase 'tɔɔlinki. Gan Raa se durinoga daan yoge tu ɔ naaje se j'aakinga ute kaamje. ¹⁶ Anum gaabm naase aakin ki naanse ki ese se, naase paac 'jeelinki. Naan jaay ɔɲ lapi se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje don ki.

¹⁷ «Num ɔorse, genaamge, maam m'jeele nakɲ naase ute magalsege 'tɛdin ki se, naase 'jeel ɔkikiro te metin eyo. ¹⁸ Gan taar ken Raa ɔlo jee taado taargen teeco taarin ki taado se bo, aanga doobin ki ken ɔ: 'al-Masi baadoga num, utu 'dabara. ¹⁹ Bin se

naase 'terlki maakse ɔ 'baakiro gɔtn Raa ki, taa naan asen tɔɔl *kusinse. ²⁰ Bin jaay Mɛljege Raa asen kɛdn gɔtn tɔɔl maaka ɔ utu aseno kɔl Isa, naan bo al-Masi ken Raa beer ɔɔdsesino. ²¹ Kɔr se, Isa king maakɲ raa ki bini 'kaan bii ken Raa 'tɔnd daapm nakge paac 'tɛdn kiji. Kese bo nakɲ ken jee salal ken taado taargen teeco taar Raa ki taado do dɔkin se. ²² Ey num *Musa kic taadoga taad ɔ: *Maakɲ genaasege tu se, Mɛlse Raa utu aseno beer kɔɔdn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama, ɔ taar ken naan utu asen taadn paac se, 'booy uuninki.‡‡* ²³ ɔ debm jaay baate booy kuun taarin se, maakɲ jeenge tu se j'an kɔkɲ kutn naatn.«¶¶

²⁴ «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacɲ iino do Samuel ki ute jeegen baado metn naan ki se, taadoga taa nakgen ken ɔorse aanga se kici. ²⁵ Ge-naamge, naase se 'gaan jee ken taad taar teeco taar Raa ki do dɔkina ɔ dɔɔkɲ ken *Raa dɔɔko ute bubsege se, dɔɔk ute naase kici. Taa naan se bo, naan taad Abraam ki ɔ: *Ute metjil naai se, maam m'tɛdn bɛɛ metjil jeege tun do naan ki paac.‡‡* ²⁶ Deet deet se Raa ɔɔdo debm tɛdn naabin Isa se naase gaan Israelge tu. Naan ɔlino se taa asen tɛdn bɛɛ ɔ bin se naja naja kic bo 'terl naaga do nakge tun jig ey ken naan lee tɛdin se.»

**Pier ute Jan naan Yaudge
tun *jee kaakɲ metn taarge**

4 Kaad ken Pier ute Jan utu taad taad jee denge tu ɔɔrt sum bo, *jee tɛdn serke Raage tun metinge, magal jeegen ing boob *Bee Raa ɔ ute *Sadusegen metinge baado ɔɲde. ² Gɔtn se naade aak Jan ute Pier se maakde taarde dode ki

††3:13 Aak Ekz 3.6, 15.

‡‡3:22 Aak Dt 18.15-16.

¶¶3:23 Aak Lb 23.29.

§§3:25 Aak Jen 22.18 ɔ 26.4.

pirin, taa naade dooy dooy jee denge w taadden w aan gow *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic bo, naan utu aden dur bin kici. ³Gohn se naade tokde w baa ombde tood iip danggay ki taa kaada se baaga. ⁴Ute naan se kic bo, jeegen booy taar Pier ute Jan se maakde ki se jeege dena took uun taar se w gohn se jee aal maakde do Isa ki se ziid' baa baa nakj gaabge dupu-mii.

⁵Gan metbeenki se, magal Yaudge w magal taa beedege ute jee jeel taadin tokj metn Ko Taar Raage se, naade tus maakj geger ken Jeruzalem ki. ⁶Maakde ki se gaabm ken k'danjin Annan se, naan bo *magal jee tedn serke Raage tu, Kayip ute Jan w Alekzander ute jee kuuy se, naade paac se jee maakj bee magal jee tedn serke Raage tu w naade paac utu gohn ese kici. ⁷Gohn se naade wodo Pier ute Jan se maakj danggay ki w baandeno naande ki w tond metde w: «Gaabm se, naase edinki lapi se ute ro nanja w toogj se tap bo, naase onjinkiro gay?» ⁸Gohn se Pier, ken *Nirl Salal doocga dooc maakin se, taadden w: «Naase magal Yaudge ute magal taa bee Yaudge se, ⁹jaaki naase 'baanjekiro naanse ki se gen tond metje taa gaabm ken k-runguy jaay on lapi se. W naase 'je aki jeele ute doobm gay jaay bo gaabm se on lapi. ¹⁰Naase jeege paac w naasen paacn gaan *Israelge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret, ken naase 'tup toolinki ro kaag ki jaay, Raa durinoga daan yoge tu se, ute toogj Isan se bo, gaabm daar naanse ki se on lapi. ¹¹Taar se k'raannga raan maakj Kitap ki ken w:

*Ko ken naase jee kiin beege baatinki jaay wad undinki naatn se, naan se bo ken tedga ko ken gakj bea.**

Ko ara se, taad te Isa. ¹²Taa naan se bo 'booyki m'asen taada, ken ed kaaja se, Isa kalin ki sum. Ey num, do naanja

ute magalin se, Raa on olo te nam gam kuuy ken 'kaajin jeege eyo.» ¹³Naan ken se jee ken lee aak metn taar jeege se booy taar ken Pier ute Jan jaay taad beer ey paac paac se, taar se okden taad eyo, gan naade saapm onjin Pier ute Jan se jee bin sum, on dooy te den eyo. Nabo naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa. ¹⁴Ken naade jaay aak gaabm ken on lapi jaay daar daar ceede ki se, taar dim ken naade aden terl tap bo on eyo.

¹⁵Gohn se naade taad w: «Pier ute Jan se, k'j'wad k'teecedn naatn maakj bee ken k'lee k'j'aak metn taarge se.» Wodden naade Yaudgen jee kaakj metn taarge se bo taad dok taarde ute naapa. ¹⁶Gohn se naade taad w: «Jee se tap bo j'adeki tedn w di? Taa jee Jeruzalem ki paac se le, booyga nakj-kwabm naade ted se. W nakj-kwabm se le tood tal j'aki kon naaj do ki eyo. ¹⁷Num naaje se k'je eyo ken taar se jaay 'wawkon jeege an booy paac se. Bin se j'aacdeki kaama taa naade moohn ro Isa se j'onte taadin nam ki.» ¹⁸Gohn se naade dajo Pier ute Jan w aacden kaama w: «Naan ki se moohn ro Isa se onte 'taadinki nam ki w onte 'dooyki jeege ute metn taar se!» ¹⁹Gan gohn se Pier ute Jan terlden w: «Gen naase ki num naan Raa ki se, ken gay bo doobina? K'booy kuun taar naase lobu k'booy kuun taar Raa le! ²⁰Deer num, naaje se k'kon do eyo do nakge tun naaje j'aako ute kaamje w k'booyo ute bije se.»

²¹Gohn se Pier ute Jan se jee kaakj metn taargen Yaudge se ter aacden kaama daala jaay bo wad tolde. Naade on te doobm ken aden dabar eyo, taa naade beer beer jee denge tu w do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa. ²²Anum gaabm ken Pier ute Jan tedn nakj-kwabn jaay naan on lapi se, naan baarin cir si-wa.

*4:11 Aak KKR 118.22.

Jee Raage tond metn Raa taa aden kedn kaay kaama

²³Ken Pier ute Jan jaay k'tood k'toldeno se, naade baado ɔ̃ jeeedege ɔ̃ taadden taargen ken *magal jee tedn serke Raa ki ute magal taa bee Yaudge taaddeno se. ²⁴Ken jeeedege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iin taa tond metn Raa ute maakn kalan deek ɔ̃: «Raa Sidburku, naai bo debm aalo maakn raa ute do naanja ɔ̃ baarge ɔ̃ ute nakgen maakde ki se paac. ²⁵Buli bubje *Daud se, naai bo debm edino *Nirl salal ɔ̃ Nirl Salal ese bo ken ɔ̃lin taado ɔ̃:

*Jee do naanj ki ute metjildege paac tap bo
ing bo gen je taamooyo
ɔ̃ dook taarde kalan gen tedn nakn ɔ̃ aay
ey se tap bo, taa di?*

²⁶Gaaringen do naanj ki daap rode gen tedn
bɔɔɔ;

*ɔ̃ magalgen do naanj ki tusu
taa baatn Meljege Raa ute gaar ken naan
beer ɔ̃ndino se.[†]*

²⁷Deere, taar se taar met ki. Maakn geger ken Jeruzalem ki se, *Erod ute Pons Pilat, tus dook taarde kalan ute jee ken Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tedn naabi salal ken naai 'beer ɔ̃ndino. ²⁸Bin se ute ɔ̃ɔ̃gi se, naai uunoga doa ɔ̃ naade tedinga aan ɔ̃ɔ̃ ken naai maaki jen ro ki. ²⁹Melje, naai aaka kiibm kaacn ken naade iib aacje naajen k'bulige se, ɔ̃orse edjen gaab-ɔ̃ɔ̃ɔ̃ taa k'-taadn taari kic bo k'beer eyo. ³⁰'Taad ɔ̃ɔ̃gi jeege tu, ute ro Isan debm tedn naabi salal se, ed lapia jee kɔ̃ɔ̃nge tu ɔ̃ 'tedn nakn-kɔ̃ɔ̃nge ute nakgen deel doa.»

³¹Ken naade jaay eem Raa aas se, ɔ̃ɔ̃tn naade tusn ro ki se naanja tea. ɔ̃ɔ̃tn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. ɔ̃ɔ̃ ɔ̃ɔ̃tn se naade baag taadn taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

³²Jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ki ute dende se, naade ing ute maakn kalan ɔ̃ taarde kic bo kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadn ɔ̃ nakn se gen maama se ɔ̃ɔ̃ɔ̃. Num gan nakn naade ɔ̃k paac se ɔ̃mbin taa naapki. ³³Ute ɔ̃ɔ̃ɔ̃gn Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap bo beer eyo ɔ̃ɔ̃: «Melje Isa se duroga daan yoge tu ɔ̃ naaje j'aakinga ute kaamje.» ɔ̃ɔ̃tn se jee Raage paac se Raa teddenga bee den aak eyo. ³⁴Maakde ki se nam tap bo dim daayin eyo. Taa jee ɔ̃k maakn-ɔ̃ɔ̃ɔ̃ ute beege se dugina ɔ̃ baano ute gursina. ³⁵ɔ̃ɔ̃ gursn ese se naade baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. ɔ̃ɔ̃ nanja nanja kic bo, j'edin nakn ken an kaasn kingina.

³⁶Maakde ki se, gaaba kalan ron Yusup ken jee kaan naabm Isa al-Masige danin ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekn ɔ̃ɔ̃: goon ed kaay kaama jeege tu.) Naan se metjil gen Lebige ɔ̃ naan j'loo-jin taa naan Sipir ki. ³⁷Naan se dugn ute maakn ɔ̃ɔ̃ɔ̃na ɔ̃ gursin se, naan baado edin ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

Ananias ute Sapira ted taar-kɔ̃ɔ̃ɔ̃

5 Num gan maakde ki se, debm kuuy ron Ananias ute mendin ron Sapira, naade se ɔ̃k ɔ̃ɔ̃ɔ̃. ɔ̃ɔ̃ naade se dook taarde kalan ɔ̃aa dugn ute ɔ̃ɔ̃ɔ̃de se naata. ²Naan ute mendin se, gursn se naade gaan ute metina ɔ̃ ɔ̃ɔ̃tn se gaabin baan ute gursn ɔ̃ɔ̃ se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu. ³ɔ̃ɔ̃tn se Pier deekin ɔ̃ɔ̃: «Ananias, gen di jaay naai ɔ̃n *Bubm si-tange baado end dooc maak ki bin se? Ken 'gaango met kɔ̃ɔ̃pm gursi ɔ̃ɔ̃ti ki se kese taar-kɔ̃ɔ̃ɔ̃m ken naai 'ted se tedn *Nirl Salal ki. ⁴Ken dugn te ey le ɔ̃ɔ̃ɔ̃ se gen naai tap ey la? ɔ̃ɔ̃ ken naai jaay

[†]4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

duginga kic num, gursin se gen naai ey la? Ken oli jaay taad taar-kooḅo se gen di? Taar-kooḅm ken naai tedin se, 'tedin jikilimge tu eyo, gan naai tedin *Raa ki.»

⁵ Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo ḁ jeegen paacn jaay booy labar ese se, beere baa okde tak tak. ⁶ Gōtn se, gaan kodge baado teelin ute kala ḁ uun baa ḁlin maakn iib ki.

⁷ Ken nakn se deel jaay baa baa nakn ler mōto se, mend Ananias baado end gōtn jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; naḁo nakn ken aan do gaabin ki se, naan jeel eyo. ⁸ Gōtn se Pier tēsin ḁ: «Gōtsen naase 'dugin ki se, kese ḁo gursin paac sum ne?» Menda took ḁ: «Yē. Kese ḁo gursina.» ⁹ Gōtn se Pier terlin ḁ: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dookki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken ḁlo gaabi maakn iib ki se aanga taa doob ki. 'Booy gōtn jedē! Naade utu baado ai baa kuun koli naai kici.»

¹⁰ Gōtn ese sum ḁo, menda se naar ooc ooy naan Pier ki. Ken gaan kodge jaay aan se, naade end se ḁjin naan ooyga ḁ naade uun baa ḁlin maakn iib ki cē gaabin ki. ¹¹ Gōtn se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade beere baa okde tak tak.

***Jee kaan naabm Isa al-Masige ted nakn-kooḅge dena**

¹² Raa ḁl jee kaan naabm Isa al-Masige se ted nakn-kooḅge dena ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalaḁ ḁ lee tus metn daabm Salomon ki. ¹³ Anum jee kuuy se nam tap ḁo took gen tum te naade eyo; gan jee denge se lee tōm jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se. ¹⁴ Ute naan se kic ḁo jeege dena, mendge ute gaabge, took aal maakde do Isa al-Masi ki ḁ baado ziid do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se. ¹⁵ Taa nakn-kooḅgen jee kaan naabm Isa al-Masige lee ted se, ḁl jeege teecno ute jee kooḅge tuun taaldeno do danjalge tu

ey le do raagge tu; naade baado tōndden do doobge tu, taa ken Pier deel deel jaay nirlin deebga dode ki se, sōm maakde ki se, nam kalaḁ utu 'kōḁ lapia. ¹⁶ Gōtn se jeegen kuuy kic ḁo dena ken iino maakn naange tun ken cē geger ken Jeruzalem ki, naade baano ute jee kooḅdege ḁ jee ken ok kōḁ sitange. Gōtn se naade paac ḁḁ lapia.

***Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tōk k'j'ōmbden dangay ki**

¹⁷ Do nakge tun ted se, *magal jee tedn serke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tedn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu ḁ gōtn se naade iin rode ki. ¹⁸ Gōtn se naade tōk oḁmbden dangay ken k'lee k'tōkn k'tōl jeege. ¹⁹ Gan maakn nōr ki se, *kōdn Raa baado tōdn ute kaam taar dangayge se naatn ḁ ḁd teecdeno naatn ḁ deekden ḁ: ²⁰ «'Baaki daan bōr *Bee Raa ki ḁ 'taadki taar-gen paacn ken ed kaaja se jeege tu.» ²¹ Gōtn se naade took do taar kōdn Raa ki ḁ tanōrin nōrin sum ḁo, naade baa daan bōr 'Bee Raa ki ḁ naade baag dooy jeege gōtn ese.

Ken *magal jee tedn serke Raage tu ute jeenge jaay aan gōtn naade lee aakn metn taar jeege se, naade danjo magalgen taa bee *Israelge tu ḁ ute jeegen lee aak metn taar Yaudge se, gōtn se naade tusu ḁ ḁl ḁ k'baa k'tōdfo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakn dangay ki ḁ k'baandeno. ²² Num jee ken j'ōlde naaba taa baa kaakn jee dangayge se, naade aan se ḁḁden te eyo. Gōtn se naade ok tērl baado ḁḁ jee ḁldeno se ḁ taaddēn metn taar nakgen deel se paac ḁ: ²³ «Ken naaje jaay j'aan se, k'j'ōḁ kaam taar dangayge se k'gaasinga gaas ute lekerle ḁ jee ken lee bōb jee dangayge se le, daar daar taa-doob ki. Naḁo ken naaje jaay k'tōd kaam taara se, j'ōḁ te nam maak ki eyo.» ²⁴ Ken magal jeegen lee bōb 'Bee Raa ute magal jee tedn serke Raage

tu jaay booy taar se, gotn se taar naade 'taad tap bo jeel eyo. Anum naade tond metn naapa do nakge tun deel se. ²⁵ Gan gotn se deb kalan iino daan boor Bee Raa ki baado taadden w: «'Booyki, bere, jeegen naase tok ombdeki dangay ki se, borse naade utu daan boor Bee Raa ki w daara dooy dooy jeege.» ²⁶ Gotn se magal jeegen lee boob Bee Raa se iin baa ute jeenge tok baandeno ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, nabo ute taa twog eyo, taa naade beer beer jee denge tu w som aden tund te ko cere.

***Jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge**

²⁷ Ken jee ken lee boob jee dangay ki jaay tok baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaakj metn taarge se, gotn se *magal debm tedn serke Raa ki teesde w: ²⁸ «Naaje k'gaassen j'w onten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nakj naase 'tedki se jaayo? Jeegen Jeruzalem ki se le, naase 'taad 'dodddekiga paac. Naase 'je aki kol moosn gaabm se 'koom mindje ki.» ²⁹ Gan Pier ute jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy terlden w: «Beeki num, nakj ken Raa maakin jen ro ki se bo, j'an ted jaay k'tedn nakj ken jikilimge maakde jea. ³⁰ Naase bo jee ken tup twolki Isa ro kaag ki, gan Raa bubjege, durinoga daan yoge tu, ³¹ w uun baa ondinga do ji daamin ki, w tedn naan bo tedga gaar jeege w Debm Kaajj jeege taa koodn doobo gaan *Israelge tu gen terl maakde, w Raa aden twol *kusindege. ³² Do nakge tun deel paac se, naaje k'saadinge w *Nirl Salal ken Raa ed jeege tun tookga taarin se, kic bo saada.»

³³ Ken naade jaay booy taar se, maakde taarde pirin aan gw aki doobo, w naade je aden twol. ³⁴ Num gan gaaba kalan naan kod *Parizi, naan maakj

Yaudge tun jee kaakj metn taarge se kici w naan se ron Gamaliel. Naan se debm jeel taad twokj metn Ko Taar Raa gen Yaudge w gaan Israelge paac aalin maak ki. Naan iin daar naan jeege tun se w taadden w: «Jee se, wddeki naatn jaayo.» ³⁵ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay j'wdd k'teedden naatn sum se, naan taadden w: «Naase genaamgen gaan Israelge, ondk kondo do nakge tun naase 'je aki tedn do jeege tun ese. ³⁶ Jeelki, gwor gwor ara sum bo, gaaba kalan k'danin Tedas. Naan se ted ron aan gw debm k'jeel jeel gotina ol gaabge baa baa nakj kaar-w se baa metin ki. Gotn k'twolin sum se, gaabgen metin ki se aan wawko w naabde se le daara. ³⁷ Ter kaad ken magal jee taa naan *Rom ki jaay iin taa medn jeege se, naan ken se, gaaba kalan kod Galile k'danin Judas se, naan kic ted jeege dena baa metin ki. Ken naan jaay k'twolin se, jee metn naan ki se kic bo aan wawko. ³⁸ Borse, maam m'je m'asen taada: wddki dose doko ro jeege tun ese, wddeki naade baa. Ken nakj naade ted se jaay gen jikilimge sum le, utu 'daar kalin ki. ³⁹ Num, ken nakj naade ted se jaay gen Raa le, naase anki kon daar eyo! Ondki kondo, som baa naase aki tedn jee taamooy Raage!» Gotn se naade took uun taarina. ⁴⁰ Naade ol k'dan k'baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige se w gotn se naade ol j'wddden ute meeje w gaasde w j'wnte taadn ro Isa *al-Masi se nam ki, w bin jaay bo naade twod tolde. ⁴¹ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay teeco gotn ese se, maakde-raap sakan taa Raa se wdd naade se jee an kaasin gen dabar taa Isa. ⁴² Ute naan se kic bo, bii-raa daan boor *Bee Raa ki w maakj beege tu se, naade daayum lee dooy jeege w taadden Labar Jigan gen Isa se jeege tu. W jeege se, naade lee taadden w: Isa se bo, al-Masi.

Maakj jeege tun maakj *egliz ki se k'beer k'tood jeege cili gen tedn naaba

6 Anum kaad ken se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziif ted dena, baa ute naande. Num ganj maakde ki se, Yaudgen taad taar Grek se taad naan ki ro Yaudge tun taad taar naandje mala se. Taa aanga gotn k'nign naka mend-daayge tu se, mend-daaygen taad taar Grek se, k'lee k'dirigde dirigi. ² Gotn se *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di se, danj tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac do deekden do: «Naaje se j'kon kon gen taadn taar *Raa jeege tu jaay bo k'baa lee nign nakj koo jeege tu eyo. ³ Taa naan se genaamge, maakse ki se 'beer 'toddki gaabge cili ken jeege aalde maak ki do maakde dooc te *Nirl Salal do jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesin kon kaam jide. ⁴ Do naaje se le j'kon roje paac gen keem Raa do gen taadn taar Raa jeege tu.»

⁵ Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ken tus gotn ese paac se, took do taarde ki se. Gotn se jaay naade beer doo Etien; naan se debm ken aal maakin paac do Raa ki do maakin dooc ute Nirl Salal. Naade beer toodo Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas do Nikolas ken kod Antios ken tedga ron kod Yaudge se kici. ⁶ Jee tus gotn ese baano ute jeegen k'beer k'toodden cili se naan jee kaan naabm Isa al-Masige tu do naade eemden Raa do tondden jidege dode ki.

⁷ Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wook taar Raa se jeege tu. Do jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziif ted dena maakj geger ken Jeruzalem ki. Gotn se, *jee tedn serke Raage tu se kic dena baado took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege baado kokj Etien

⁸ Etien se, Raa tedinga beeta do edinga toogo gen tedn nakgen deel doa ute nakj-kooogen magal magala naan jeege tu. ⁹ Ganj do nakge tun naan ted se bii kalanj Yaudgen iino geger ken Siren ki ute kengen iino geger Alekzandri ki, naade lee tus tus maakj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danin *Bee Yaudgen j'woddenga kood dode maakj bul* ki do naade lee tum ute Yaudgen iino taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gotn se naaden jee gotn kaam soo se paac baag naajn ute Etien, ¹⁰ do taar jaay *Nirl Salal olin naan taadden se, taar naade 'kon jaay an terl tap bo, naade on eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal bo edin.

¹¹ Aan go do taar naade an terl kic bo on ey se, gotn se naade goon baa rejo jee taar-koooge do naade paac baado taad do: «Naaje se k'booyga te bije taar ken jaay Etien lee taad taar ing kus ro *Musa ki do ro Raa ki se.» ¹² Gotn se naade doo metn jeege dena, metn magal taa bee Yaudge ute metn jee jeel taadn toonj metn Ko Taar Raage tu do naade baado okina do baansin naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge. ¹³ Gotn se naade taad taar-koooge ro Etien ki daala do: «Aakki gaabm daar se, naan bo debm ken lee taad taargen ing kus ro *Bee Raa ki do ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.» ¹⁴ Naade taad do: «Naaje se k'booyga booy ute bije ken naan deek do Isan kod Nazaret se utu an toonj ute Bee Raa se naata do ro nakge tun Musa dooyjeki se le, naan utu an terl 'tedn kuuy.» ¹⁵ Ken jee paacn ing maakj bee ken Yaudge lee aakj metn taarge se, naade paac ond kaamde tenen Etien ki do naade aak daan kaamin se tec aan go do daan kaam *kodn Raa.

**Etien taad taara naan Yaudge
tun *jee kaakɲ metn taarge**

7 Gɔtn se *magal debm tɛdn serke Raa ki tɔnd metin ɔɔ: «Taar k'taad roi ki se, met ki ne?» ² Etien terlden ɔɔ: «Bubumge ute genaamge, udki bi jiga do taar ken m'asen taad se. Kaad ken *Abraam utu ing king taa naan ken Mezapotami ki se, naan ken se naan taad te taa dɛɛtn geger ken Aran ki ey bɔrtɔ, gɔtn se bo *Raa te magalin teec naan-in ki, ³ naan deekin ɔɔ: *Iin ɔn naanji ute taasige ɔɔ 'baa taa naan ken maam m'ai taada.*» ⁴ Gɔtn se Abraam iin ɔn taa naan Kaldege ɔɔ baa ing Aran ki. Ken bubin jaay ooy se, Raa deekin ɔɔ: *ɔin ɔn gɔtn ese,* ɔɔ naan iin baa ing taa naan ken borse naase utu ingki maak ki se. ⁵ Ken naan jaay aan gɔtn ese, Raa taadin ɔɔ utu an kɛdn taa naan ese ɔɔ naan se 'kɔɔpm metjilin ki. Gaɲ kaad ken se gɔtɔ ɔkɔ kic bo, Raa ɛdin te eyo ɔɔ gɔtn naan an kɔsn metin kic bo gɔtɔ. Ter naan ken se, Abraam goono kic bo ɔk eyo. ⁶ Raa taadin ɔɔ: *Metjilin se utu baa king taa naan jeege tu ɔɔ jee se utu aden tɛdn bulu ɔɔ aden dabar gen baara kaar-ɔɔ.* ⁷ Gaɲ jeegen utu aden tɛdn bulu se, Raa deek ɔɔ: *Jee se, maam m'utu m'aden kɔjn bɔɔɔ dode ki ɔɔ ken nakgen se jaay deelga num, metjili se utu ade teecn maakɲ naan ken se ɔɔ utu ade baa am lee keem gɔtn ara.* ⁸ Gɔtn se *Raa dɔɔk ute Abraam taadin ɔɔ n'ɔj pɔndɔ**. Bin bo Abraam oojn goonin Isaka ɔɔ ken Isaka jaay j'oojin ɔk bii marta se, naan ɔjin pɔndɔ. ɔɔ Isaka kic bo ɔjn pɔndɔ goonin *Yakub ki ɔɔ Yakub tɔj pɔndɔ geninge tun gaabgen sik-kaar-dio. Naade se bo bugjege.

⁹ «Gɔtn se bugjege se tɛd maak-kilimi ro genaade Yusup ki ɔɔ naade ɔk baa dugin ji jeege tu ɔɔ jee se uun baansin Masar ki. Gaɲ Raa se utu te naana, ¹⁰ ɔɔ naan ɔadin naatn maakɲ nakge tun ɔɔn ken aan don ki se paac. Naan ɛdin jeel-taara ɔɔ tɛdin tɛd debm meteke ɔɔ Gaar magal gen Masar se aakin se tɔolin. Taa naan se bo, naan ɔadin magala taa naan Masar ki ɔɔ ɔnin been paac kaam jina. ¹¹ Gaɲ ɔkɔ se, bo end taa naan ken Masar ute magalina ɔɔ maakɲ taa naan *Kanan ki kici. Bo se tɔl dabar jeege dena ɔɔ bugjege se je nakɲ kɔɔ kic bo ɔn eyo. ¹² Ken Yakub jaay booy j'ɔɔ nakɲ kɔɔ utu Masar ki se, deet se naan ɔl bugjege gen baa dugɲ nakɲ kɔɔ. ¹³ Ter naan ɔlden gen k-dige ɔɔ naan ken se, Yusup tɛd genaange aak jeelina ɔɔ gɔtn se sum bo, k'baa k'taad metjil Yusup se Gaar magal ken taa naan Masar ki se. ¹⁴ Yusup ɔl dano bubin Yakub ken ing taa naan Kanan ki ɔɔ naan baado ute jeengen maakɲ been ki paac, ɔɔ naade paac se jeege sik-cili-kaar-mii.

¹⁵ «Ken Yakub jaay booy se, naan iin baa ute jee maakɲ been ki paac taa naan Masar ki. Naan ute bugjege se, naade ting gɔtn ese bini ooy maak ki. ¹⁶ Yodege se, naade tɔs baanden geger ken Sicem ki ɔɔ baa tɔlden maakɲ iif ken Abraam dugin ji gaan Omorge tu ute pudda taa naan Sicem ki se.

¹⁷ «Aan gɔɔ kaadn taar ken Raa taad Abraam ki aan kaan doobin ki se, jee-jegen ing taa naan Masar ki se, dir ziid tɛdga dena. ¹⁸ Naade ting bini aan do gaar ken kuuy gen Masar ken jeel Yusup eyo. ¹⁹ Gaar se, naan deb pitini ɔɔ derlo jeejege. Naan dabardeno ɔɔ tɛdden utu

^{7:3} Aak Jen 12.1.

^{7:6} Aak Ekz 3.12.

^{7:7} Aak Jen 15.13-14.

^{**7:8} *Kɔjn pɔnd ara se bo, kese nakɲ kaakɲ jeel ken taad ɔɔ *Raa dɔɔkga ute Abraam.

taa tɔɔgɔ ɔɔ ɔlden naade bini ɔɔ gendege
naatn taa 'kooyo.

²⁰ «Kaad ken se bo, j'oojn *Musa. Naan se goon aak bæ ken tɔɔl Raa ki. Naan ting bee bubin ki se laapa mɔɔ. ²¹ Ken bubin ute kon jaay baa ɔndino naatn ɔ resino se, gɔtn se goon Gaar magal Masar ki ken menda se, baa ɔɣina. Naan uun baansin been ki ɔ ɔkin kaadin ki aan gɔɔ goonin mala. ²² Musa k'dooyin ute naagan jee Masar ki jeel paac se, ɔ naan tɛd debm jeel-taara ɔ jeel tɛdn nagen jiga jiga.

23 «Ken Musa jaay baarin aas si-sɔɔ se, naan uun doa gen baa kaakɲ genaangen, gaan *Israelge. 24 Ken naan jaay iin baa kaakɲ genaangen gaan Israelge se, naan ɔɲ kɔf Masar dabar dabar genaan kɔdn Israel. Gɔtn se naan baano naaka, oocin metina ɔɔ tɔnd tɔl ute kɔdn Masar se. 25 Bin se Musa saap ɔɔ tɔdn bin sum bo, genaangen gaan Israelge se 'jeele, naan se Raa bo ɔliɲo taa aden kɔdn dode. Num gan naade se ɔɲ jeel ɔk te metin eyo. 26 Metbeenki se, naan ɔɲ genaangen gaan Israelge dio tɔf tɔf taara ute naapa. Gɔtn se naan je aden tɔdn num naade kɔkɲ taasa ute naapa deekden ɔɔ: «Medumge, naase le 'genaa naapge, num gen di jaay naase 'tɔdki taara ute naapa se?» 27 Num gan debm ken dabar dabar debin se ɔt ɔl Musa naatn ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se, ken ɔndi magala gen kɔɲɲ bɔɔɔɔ doje ki tap bo, nana? 28 Lɔ naai 'je am tɔl aan gɔɔ ken terko naai 'tɔɔlo kɔf Masar se le?» 29 Ken Musa jaay booy taar se, naan beere ɔkina ɔɔ naan iin aan baa ing taa naan Madian ki aan gɔɔ ceke. ɔɔ gɔtn naane se bo, naan toojo gaangen gaabge dio.

³⁰ «Ken naan jaay ting aas baara si-
se, bii kalan naan iin ba do kof-baar
cee ko ken k'danin Sinai w goṭn se Raa
teecin naanin ki aan gaw *kɔdn Raa w
naan aakin se aan gaw ɔɔn poodo ɔk kɔk
maakn ji kaag ki.

³¹ «Ken Musa jaay aak ʀɔɔɔ poodo ɔk
 maakɲ ji kaag ki ɔɔ ji kaag se ɔs ey
 se, naan aak se ɔkin taad eyo. Gɔtn
 se naan iiko ɔɔɔɔ taa an kaakɲ kɔkɔ.
 Gan naan booy mind Meljege Raa ken
 taadin ɔɔ: ³²Maam bo m'Raa gen bugi,
 Abraam, Isaka ɔɔ Yakub.** Gɔtn se, naan
 nirlin teece ɔɔ ʀɔɔɔ poodn ken ɔk kɔk
 maakɲ ji kaag ki se kic bo, naan je an
 kaak eyo. ³³Gɔtn se Meljege Raa deek-
 in ɔɔ: 'Tɔɔɔn ute saai jei ki se naatn,
 taa gɔtn naai 'daar se, naan gɔtn *salal.'†
³⁴Deere, kɔɔɔn yeebm jeemge jaay lee ɔɔɔ
 yeebde Masar ki se, maam m'aakga ɔɔ
 daayden naade ing daay des des se kic bo,
 maam m'booyga. ɔɔ m'bɔɔy m'baado se
 taa m'je m'aden kɔɔɔn dode. ɔɔ ɔɔse naai
 iin baado, maam m'je m'ai kɔli taa naay
 Masar ki.‡§»

³⁵ Ter Etien taadden daala w: «Musan ken gaan Israēlge wɔɔ undin jaay deekin w: *Naai se ken ɔndi magal gen kajɔn boɔɔɔ doje ki tap bo nana?** Naan se bo ken Raa ute doobm kɔɔn Raa teeciɔ naanin ki maakɔ ji kaag ki se bo, ken tedga magalde wɔ debm kɔɔɔn dode. ³⁶ Musan ese bo wɔɔɔɔn naatn taa naan Masarge tu ute nakɔ-kɔɔbge wɔ ute nakgen deel do ken naan tedo. Ter naan tedo nakɔ-kɔɔbge kaad ken naan gaangeno Baar Aace ute ken naade tingo do kɔɔɔ-baar ki baara si-sɔ se kici. ³⁷ Musan ese bo ken ter taado gaan Israēlge tu daala w: *Raa utu aseno beer kɔɔɔn*

††7:28 Aak Ekz 2.14.

⚡7:32 Aak Ekz 3.6.

“7:33 Aak Ekz 3.6.

§§7:34 Aak Ekz 3.5, 7, 8 ချ 10.

*7:35 Aak Ekz 2.14.

maakj genaasege tu se, deb kalaŋ ken utu 'tedn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama.[†] ³⁸ Musan se bo, kaad ken gaan Israelge tus do kɔd-baar ki se, debm ken daar daan bugjege tu ute kɔdn Raa ken daar taadin do ko ken Sinai ki. Naan bo debm ken Raa taadiŋo taargen ed kaaja jaay naan baado taadjesinki se. ³⁹ Num gaŋ bugjege se baate tookj kuun taariŋa, ɔ naade ɔɔd undiŋa. ɔ maakj maak-saapde ki se, naade je kɔkɔj terl Masar ki. ⁴⁰ Gɔtn se naade taad *Aarun ki ɔ: 'Tedjeki raagen ken 'lee naanjege tu taa Musan ken ɔɔdjekiro naatn maakj taa naan Masar ki se le, diŋ jaay aaniŋ don ki se, naaje j'ɔndki te metiŋ eyo.[‡] ⁴¹ Kaad ken se, naade ɔɔɔ daap naka tec aan gɔɔ goon maraŋa. Naade baado tɔjiŋ *serke naaniŋ ki ɔ nakj naade tediŋ ute jiden ese bo, naade den ute maak-raapo aan gɔɔ raade. ⁴² Gɔtn se, Raa terlden naaga ɔ res ɔnden naade lee eem nakgen Raa tɔndden maakj raa ki gen wɔɔr gɔɔ se. Kese aan doobiŋ ki aan gɔɔ taar ken k'raaniŋ maakj Kitapm gen jeege tun taad taar teeco taar Raa ki ken ɔ: Gaan Israelge, daagen naase 'tɔjkiro serke maakj baarge tun si-ɔɔ do kɔd-baar ki se,

naase 'tɔjinkiŋ maam ki ne?

⁴³ Gɔɔ! Naase 'lee 'tuunkiŋo bee maragsen k'daŋiŋ Mɔlɔk

ɔ 'lee 'tuunkiŋo nakj ken tec aan gɔɔ k-dijiŋ maragsen k'daŋiŋ Rapan;

nakgen ken naase 'tedinkiŋ ute jisegeŋ se bo tedsenga raasegeŋ naase 'lee ergki naande ki.

Taa naan se bo, maam m'utu m'asen tuur kɔl naan taa naan Babilon ki naane.[¶]

⁴⁴ Ter Etien taad ɔ: «Ken bugjege tiŋgo do kɔd-baar ki se, naade ɔk *kɔɔrɔ

gɔtn ken naade lee dɔɔdn ute Raa. Kɔɔr se Musa daapiŋ aan gɔɔ ken Raa taadiŋo ɔ naan tediŋ tec aan gɔɔ ken naan aako gɔtn Raa ki se ra ra. ⁴⁵ Gaŋ bugjege se, bee se naade ɔniŋ gendege tu ɔ gendege se bee se naade tuun baan ute naade ɔ kaad ken se Josue bo naande. Naade end maakj naan ken meliŋge Raa tuurde naatn ɔ ɔlden naade cirde. Bee se iŋg daande ki bini aan do Gaar *Daud ki. ⁴⁶ Raa se maakiŋ raap do Daud ki ɔ Daud se tɔnd metn Raa ɔ n'aŋ kɔniŋ naan aŋ kɔbm bee naan Raa gen Yakub se. ⁴⁷ Num gaŋ bee ese se gooniŋ Salomon bo baado iŋiŋa. ⁴⁸ Gaŋ Raa Taaro se beegen ken jikilimge bo ɔb te jide se, naan iŋg maak ki eyo. Aan gɔɔ taar ken Raa taado maakj Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki, ken ɔ:

⁴⁹ Maakj raa se gɔtn ken maam m'iŋg m'ɔsn gaara

ɔ do naaŋa le gɔtn tɔɔbm jema.

Bee naase amki kɔb tap bo bee tec ɔ di?

ɔ gɔtn jaay am kaasn m'an jamak bo gayo?

⁵⁰ Nakgen baa se paac se, maam bo m'tediŋ ute jim ey la?[§]

⁵¹ Ter Etien taadden daala ɔ: «Naase le jee naajiŋ taarge ɔ bi se le booy taar eyo ɔ maakse le, mɔŋgɔ. Naase le 'tecki bubsege ɔ taar *Nirl Salal taadsen le, naase 'tookki do ki eyo. ⁵² Jeegen taado taar teeco taar Raa ki do dɔk-iŋ se, bugsege lee dabardenoga. Naade tɔɔlo jee ken taado bii kaan *al-Masi Debm Daan ki se. Ken naan jaay aan se, naase ɔɔd undiŋki ɔ ɔk tɔɔliŋki. ⁵³ Raa taadseno *Ko Taar ken naan edo Musa ki se utu doobm kɔdn Raage, num gaŋ Ko Taariŋ se naase 'took iŋgki te do ki eyo.»

[†]7:37 Aak Dt 18.15.

[‡]7:40 Aak Ekz 32.1, 23.

[¶]7:43 Aak Am 5.25-27.

[§]7:50 Aak Eza 66.1-2.

Etien k'tund k'toolin ute koa

⁵⁴ Ken Yaudgen *jee kaakɲ metn taarge jaay booy taar Etien taad bin se, maakde taarde piriɲ aan gɔɔ dɔɔbɔ. Gɔtn se naade dɔɔɲ taardege ɔɔ iin ro Etien ki. ⁵⁵ Gaɲ Etien, ken maakin dooc te *Nirl Salal se, uun kaamin aak maakɲ raa ki tenin ɔɔ naan aak *nookɲ Raa wɔɔr gɔɔɔ kelen ɔɔ aak Isa daar daar do ji daam Raa ki. ⁵⁶ Naan deekden ɔɔ: «'Booyki! Maam m'aak maakɲ raa ɔɔɔ wɔɲ ɔɔ m'aak *Goon Deba se daar daar do ji daam Raa ki.» ⁵⁷ Ken naade jaay booy taar se, gɔtn se naade tɔɔɔ tɔɔy makɔɔ ɔɔ turum bidege. Ter naade iin taa naapm paac baado oociɲa. ⁵⁸ Gɔtn se, naade ɔk teecɲsin naatn maakɲ geger ken se ɔɔ baagin tund te koa taa an tɔɔɔ. Jeegen saadge se tɔɔɔ kal magaldege ɔɔ baado ombin metn je goon kɔɔ ki kalan k'danin Sol.

⁵⁹ ɔɔ kaad ken naade daar tundin tund te ko se, Etien taad ɔɔ: «Melum Isa, kom se ɔkin kaam ji.» ⁶⁰ Gɔtn se naan erg naan ki ɔɔ ɔɔɔ ɔɔy makɔɔ ɔɔ: «Meluma, *kusin naade ted rom ki se, 'tedden kaldɛ.» Ken Etien jaay taad taar se aas sum bo, gɔtn se naan ooyo.

8 Sol took do taar jeege tun tɔɔ Etien se.

Jeege dabar jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki

Bii ken se sum bo, *eglizn maakɲ geger ken Jeruzalem ki se, k'baagden dabar dena. Jee Raagen paacɲ gɔtn ese se aan wɔɔk baa taa naan gen Jude ki ute gen *Samari ki ɔɔ ɔɔɔ *jee kaan naabm Isa al-Masige sum bo Jeruzalem ki. ² Jee ken ɔk taar *Raa ɔɔɲ se, ken naade jaay baa duubo Etien se, naade tɔɔy dɔɔk taara ɔɲ eyo. ³ Gaɲ Sol se je eglizn ken Jeruzalem ki se 'tedn gɔɔɔ. Naan baa bee ute bea tɔko mendge ute gaabgen aalga kaal

maakde do Isa al-Masi ki se ɔɔ baado ombden dangay ki.

Pilip baa taadn Labar Jiga gen Isa se *Samari ki

⁴ Jeegen wɔɔk se, naade baa lee maakɲ naange tun kaam ara kaam ara ɔɔ naade taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ⁵ Ken Pilip jaay booy aan maakɲ geger ken kalan bini taa naan Samari ki se, naan baa taadden taar gen *al-Masi se jeege tu. ⁶ Jee den se paac taa naapki took uun taar Pilip, taa naade booyga maan nakɲ-kɔɔbm ken naan lee ted se ɔɔ naade mala kic aakinga ute kaamde. ⁷ Gɔtn se sitange dena teec ro jeege tu ɔɔ ken naade teec teec se tɔɔɔ tɔɔy makɔɔ ɔɔ jee kɔɔɲ sitange se ɔɲ lapia. Gɔtn se jee k-runɲuyge ute jee cekedɛge dena ɔɲ lapia kici. ⁸ Taa naan se bo, jee ken maakɲ geger ken ese se, maakde raap den aak eyo.

⁹ Kaad ken se gaaba kalan utu ting maakɲ geger ken ese tap ɔɔ gaabm se ron Simon. Naan se, do dakin tap bo naan debm kɔɔɔ ɔɔ iinga num ted nakgen ken jee Samari ki aak kic ɔkden taad eyo. Naan ted ron aan gɔɔ debm k'-jeel jeel gɔɲa. ¹⁰ Ond do gaange tun seeme bini aan do jee magalge tu se, naade paac aalin maak ki. Naade deek ɔɔ: «Gaabm se bo tɔɔɲ Raa mala ken k'danin *Tɔɔɲ Magal se.*» ¹¹ Simon jaay baag tedn kɔɔɲ sum se, daanin dɔkga. Ute kɔɔɲ se, naan iinga num tedden nakɲ-kɔɔbge ɔɔ ken naade aak tap bo ɔkden taad eyo ɔɔ ted jeege paac aalin maak ki. ¹² Num ken naade booy taar Pilipm taadden metn taar gen Gaar Raa ɔɔ taar gen Isa al-Masi se, gɔtn se mendge ute gaabge took uun taarina ɔɔ naan *batizde. ¹³ Gɔtn se Simon kic bo took aal maakin do Isa al-Masi ki ɔɔ naan kic k'-batizina ɔɔ gɔtn se, naan ɔk metn Pilip tec. Ken naan jaay aak nakɲ-kɔɔbge ute

nakgen deel do ken Pilip lee ted se, naan aak tap bo ɔkiŋ taad eyo.

¹⁴ Ken *jee kaan naabm Isa al-Masigen Jeruzalem ki jaay booy j'ɔɔ jee Samari ki kic took uunga taar Raa se, naade ɔldeno Pier ute Jan. ¹⁵ Ken naade jaay aan se, naade tond metn Raa taa jee Samari ki ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se taa Raa aden kedn *Nirl Salal, ¹⁶ taa maakde ki se nam kalaŋ tap bo ɔŋ te Nirl Salal ey ɔɔrtɔ, num naade se k'batizde bo ute ro Meljege Isa sum. ¹⁷ Gɔtn se Pier ute Jan baagden tond jide do jee Samari ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ɔ naan ken se sum bo, naade ɔŋ Nirl Salal.

¹⁸ Ken Simon jaay aak jee kaan naabm Isa al-Masigen tond jide do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki jaay Raa edden Nirl Salal se, gɔtn se Simon taad Pier ki ute Jan ki ɔ aden kedn gurs.

¹⁹ Naan taadden ɔɔ: «Edumkiro tɔɔŋ se kici, taa debm jaay ken maam m'ɔndga jim don ki num, 'kɔŋ Nirl Salal bin kici!»

²⁰ Gaŋ Pier terlin ɔɔ: «Naai ute gursi se, ɔŋ Raa asen kutn kap, taa maaki ki se naai saap ɔɔ ute gursi se sum bo naai 'kɔŋ dugŋ nakŋ ken Raa ed jeege tu ɔer se!

²¹ Maakŋ naab ken ese se, naai bedi gɔtɔ ute naaje, taa maakŋ naai naan Raa ki se, ted nakŋ ute doobiŋ eyo. ²² Nakŋ naai 'ted jig ey se, naai ɔɔd doi ro ki naatn ɔɔ tond metn Raa. Bin sum bo ɔɔm daan Raa utu ai tɔɔl *kusiŋigen maaki ki se. ²³ Taa maam m'aaki naai se ɔɔ nakge paac se tedn gen naai, ɔɔ naai se ɔɔpga bulu gen tedn kusina.» ²⁴ Pier ute Jan se, Simon terlden ɔɔ: «Naase mala 'tɔndki metn Raa taa maama, taa nakŋ naase 'taadki se 'kaan dom ki eyo!»

²⁵ Ken Pier ute Jan jaay taado nakŋ ken naade aako ɔɔ booyo gɔtn Isa ki ɔɔ taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ɔk terl Jeruzalem ki. Ken naade ɔaa ɔaa se, maakŋ naan Samarige tun ute denin

se, gɔtn naade aal maak ki paac se, naade taadden Labar Jiga gen Isa.

Pilip ɔɔɔd ute kɔd *Etiopi

²⁶ Ken nakgen se jaay deel se, *kɔdn Raa kalaŋ taad Pilip ki ɔɔ: «lin 'ɔaa kaam kaam ɔɔɔɔ ken gɔtin kɔd-ɔaara ken doobm ken iino Jeruzalem ki jaay ɔɔɔɔ ɔaa Gaza ki se.» ²⁷ Gɔtn se Pilip naar iin ɔaa. Ken naan ɔaa ɔaa se, naan uun kaamin aak magala kalaŋ, kɔd Etiopi ɔɔ naan se kaasi**. ɔɔ Neel gen jee Etiopi ken k'danin Kandas se, naan ɔnin maalin paac kaam jina ɔɔ naan bo debm ken aak-in do maalinge tu se. Naan ingo Jeruzalem ki se gen keem Raa. ²⁸ Ken naan terl ɔaa ɔaa se, naan ook ing maakŋ puusin ki ɔɔ dooy makɔɔ taar ken maakŋ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. ²⁹ Gɔtn se *Nirl Raa deek Pilip ki ɔɔ: «Aan ɔŋ metn debm puus se.»

³⁰ Gɔtn se Pilip aan ɔŋ metn debm puus se, ɔɔ naan booy gaabm se ing dooy dooy maakŋ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. Gɔtn se naan tedin tɔɔse ɔɔ deekin ɔɔ: «Taar naai ing dooyin se tap bo, naai 'jeel ɔk metin dey la?» ³¹ Gaabm se terlin ɔɔ: «Taar se jaay nam taad tɔɔkum te metin ey se, m'an jeel m'ɔɔ dio?» Gɔtn se kɔd Etiopi se taad Pilip ki ɔɔ: «'Baado ook ing ɔem ki taa am taad tɔɔkŋ metina.» ³² Kese bo taar Kitapm ken naan ing dooyin se ɔɔ taar se taad ɔɔ:

Naan se tec aan gɔɔ baatn k'j'ɔk k'ɔaan gen ɔaa tɔɔɔ,

*ɔɔ naan aan gɔɔ *goon baatn ken j'ɔj beekin kic tɔɔy ey se,*

naan kic bo tec bini taa naan eep te taarin eyo.

³³ *Naan se j'aakin aan gɔɔ nakŋ cere ɔɔ gɔtn kɔŋ ɔɔɔr ki se, nam tap bo ɔaa te metin ki eyo;*

**8:27 Do ɔɔkin se gaaringe se jee lee ɔɔɔb mendge se naade lee tɔndden kaasi.

ጋጋ metjil naan se le, nam tap bo moctn taad te taarin eyo.

ጋጋ do naan ki se king naan se k'gaanjinsinga duuku.^{††}

³⁴ Gaabm se tond metn Pilip ጋጋ: «Mooyum tu, ara se debm taad taar teeco taar Raa ki se tap bo, taad ute nana? Ute naan malin lobu ute nam nam kuuy le?» ³⁵ Gōtn se Pilip uun mindina ጋጋ baagin taadn do taar ken naan dooyin se ጋጋ ute taar se, naan taadin Labar Jiga gen Isa. ³⁶ Ken naade uun doobo baa baa se, gōtn se naade aak maane ጋጋ gaabm se taadin ጋጋ: «Aaka, bere j'ongga maane! Ne dim jaay am gaasum am *batiz ey se utu la?» ³⁷ [Pilip deekin ጋጋ: «Ken naai jaay aal maaki do Isa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.» Gaabm se terlin ጋጋ: «Yee, maam se m'tookga Isa al-Masi se Goon Raa.】^{‡‡} ³⁸ Gōtn se naan taad ጋጋ puus se k'daarina ጋጋ naaden di se paac booy tele maakj maan ken se ጋጋ gōtn se Pilip batizina.

³⁹ Ken naade jaay teeco maan sum se, Nirl Raa uun baan ute Pilip se gam. Gaabm se jaay terl aakin se, aakin naan gōto. Num ken naan jaay uun doobin baa baa se, baa ute maak-raapo. ⁴⁰ Ganj Pilip aak kaak se, naan aanga kaam Azōts ki sum. Maakj gegerge tun naan aalo maak ki paac bini aan maakj geger Sezare ki se, naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tu.

Isa teec naan Sōl ki

(*NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16*)

9 Ganj kaad ken se, Sōl ing bo gen tēdn *kusina ጋጋ gen tōl jeegeen aalga kaal maakde do Melje Isa ki. Gōtn se naan iin baa ጋጋ *magal jee tēdn serke Raa ki ² ጋጋ tōnd metin ጋጋ an kēdn maktubm ken an kōn doobo ጋጋ ute maktubm se naan 'baa kēdn magalge tun gen maakj

*beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki maakj geger ken Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kōn doobo ጋጋ ken jaay ŋga mendge lo gaabgen gam ken aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno tōkn dōōkj baa Jeruzalem ki.

³ Ken naan baa baa doob ki jaay aan gōor ute Damas se, gōtn se naan naar aak poodo raap lak lak iino maakj raa ki baado deebin bat. ⁴ Gōtn se naan booy ooc naan ki ጋጋ booy mind deba danj ጋጋ: «Sōl, Sōl, naai tap bo 'dabarum bin se gen di?» ⁵ Gōtn se Sōl deek ጋጋ: «Meluma, naai tap bo nana?» ጋጋ mind debm se deekin ጋጋ: «Maam bo Isan ken naai 'lee 'dabarum se. ⁶ Ganj borse se, naai iin 'baa maakj geger ken Damas ki ጋጋ gōtn naane se j'ai baa taadn nakj naai utu 'teda.» ⁷ Ganj jee metin ken k'baa tēl se beere okde se daar yip ጋጋ taad taar eyo. Naade booy mind deba nabo aak te melin eyo. ⁸ Gōtn se Sōl iin daara ጋጋ ken naan jaay dōd kaamin se, kaamin ጋጋ aak eyo. Gōtn se jeenge okin jin ki jaay bo tōd baansin Damas ki. ⁹ Daan biige tun mōton naan ting se, kaamin le ጋጋ aak eyo, os dim eyo ጋጋ aay eyo.

¹⁰ Gaaba kalan bin se, ron Ananias ting maakj geger ken Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakin do Isa ki kici. Gōtn se Meljege Isa teecin naanin ki ጋጋ danj ጋጋ: «Ananias!»

Ananias took ጋጋ: «ጋoy Meluma!» ¹¹ Meljege Isa terlin ጋጋ: «Iin 'baa doob ken k'danj doobm seej Taal se ጋጋ 'baa bee Judas ki se, 'kōn gaabm ken k'danj Sōl ken kōd Tars se. Naan utu ing gōtn se eemum keeme, ¹² ጋጋ aaki aan gōo naai Ananias, end baado ŋgina ጋጋ naai ondin ji don ki ጋጋ kaamin dōd aaka.» ¹³ Num ganj Ananias terlin ጋጋ: «Meluma, maam m'-booy jeege dōsumga maan gaabm se, taa nakgen kusin ken naan lee tēdin jeeige

^{††}8:33 Aak Eza 53.7-8.

^{‡‡}8:37 Taar se, maakj Kitapge tun do dōkin se, metinge maakde ki se gōto.

tun Jeruzalem ki se. ¹⁴Maam se m'-booyga j'w *magal jee tedn serke Raage tu se undinga kulu gen baado tokn dookn jeeigen gotn ara.» ¹⁵ Gan Meljege taadin w: «Ute naan se kic bo, iin 'baa w gaabm se, taa gaabm se maam bo m'beer m'wadi. Naan bo debm ken am tedn naabuma w utu 'taadn roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege w baa taadn gaan *Israelge tu kici. ¹⁶Maam mala m'utu m'an taadn dubar ken naan utu kon taa maama.»

¹⁷Gotn se Ananias iin baa end bee Judas ki, w Sol w naan w jn don ki, deekin w: «Sol genaama, kese Melje Isan ken teecio naani ki kaad ken naai baado baa doob ki se; naan bo wumo goti ki taa kaami wadn kaaka w *Nirl Salal ai dooc maaki.» ¹⁸Gotn ese sum bo nakge tec aan w naagw kenj parpa se naar sido kaamin ki w gotn se kaamin wad aak gotin ki. Naan iin daara w gotn se *k'batizina. ¹⁹Ken naan jaay w w aay se, naan w wogw gotin ki.

Sol taad taa *al-Masi maakw geger ken Damas ki

Gotn se Sol tingo bii kandum ute jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki, maakw geger ken Damas ki. ²⁰Gotn ese sum bo, naan naar baag taadn jeege tun maakw *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, deekden w: «Isa se, naan bo Goon *Raa.» ²¹Jeegen paacw lee booy taarin naan lee taadden se, taar se okden taad eyo w naade taad ute naapa w: «Gaabm se bo ken lee dabaro jeegen aal kaal maakde do Isa al-Masi ken ing Jeruzalem ki se ey la? W naan baado tap bo taa anden tok dookw baa naan *magal jee tedn serke Raage tu daamo?» ²²Gan Sol se, naan bii-raa taad taar Raa baa ute naanin sak sak w taadin ute maakin paac. Yaudgen Damas ki se, naan taaddesin tal w Isa se naan bo al-Masi.

W Yaudge se taar naade an taad kic bo jeel eyo.

²³Gotn se Sol tingiga bii dena maakw geger ken Damas ki w kaad ken se bo, Yaudge dook taarde taa an waw. ²⁴Num gan deb kalan baado w Sol w: «Jeege end kend teli gen kuti, taa Yaudge se ting waw waw w katara taa doobm gen geger Damas ki se; naade je an kon waw.» ²⁵Gan bii kalan w se, jee metn Sol ki se ok baansina, lin maakw baar ki magala w uun woyin naatn naagw durur ki.

Sol baa maakw geger ken Jeruzalem ki

²⁶Ken Sol jaay aan Jeruzalem ki se, naan je doobm ken 'tum ute jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, nabo naade se beerin beere, taa ken Sol jaay aalga kaal maakin do Isa al-Masi ki aan w naade se, naade maakde utu naaj naaj don ki. ²⁷Gotn se Barnabas took okina w baansin naan *jee kaan naabm Isage tu w taadden w ken Sol baa baa Damas ki jaay aan doob ki se, naan aako Meljege w Meljege se taadin ute taarin mala. Ter gotn se naan deekden w Sol Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak beer eyo. ²⁸Ute taar naan taadden se, gotn se jee kaan naabm Isage se kin ceede ki. W kaad ken se maakw Jeruzalem ki se, Sol lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara w ute ro Meljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak beer eyo. ²⁹Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar Grek w daayum lee naaj ute naade nabo naade se je doobm an waw. ³⁰Ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ok baan ute Sol se maakw geger ken Sezare ki w gotn naane se, naade lin baa maakw geger ken Tars ki.

³¹Kaad ken se *eglizn gotn baa se paac kengen taa naan Jude ki, Galile ki w *Samari ki paac ing ute lapia. Naade se ok wogw ro taar Raa ki, beer Meljege tu

᠔᠔ *Nirl Salal noogde ted den baa ute naande.

Pier ed lapia Ene ki

³² Kaad ken se Pier lee daayum maakn naange tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin baa kaakn jee Isagen ingg maakn geger ken Lida ki. ³³ Ken naan jaay aan se, naan ɔŋ gaaba kalan k'runGuyu k'-danjin Ene tood tood do nakn toodin ki. Gōtn naan terec k'runGuyu sum se, ɔkga baara marta. ³⁴ Gōtn se Pier deekin ɔ: «Ene, naai se Isa *al-Masi edfiga lapia; iini, naai mala 'teel nakn toodi!» Gōtn se Ene naar iin daar tal. ³⁵ Jeegen paacn ingg Lida ki ute jeegen paacn ingg taa naan Saron^{¶¶} ki jaay aak nakn se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo ɔ Pier durina

³⁶ Maakn geger ken Japa ki se, ɔk menda kalan bin se, naan aalga kaal maakin do Isa ki ɔ mend se ron Tabita. (Tabita ute taar Grek se naade danjin Dorkas^{§§}). Mend se daayum naan ted bee jeege tu ɔ lee ed nakinge *serke jee daayge tu. ³⁷ Kaad ken Pier utu Lida ki bort se, Tabita ooc kɔɔɔɔ ɔ ooyo. Ken naan jaay ooy sum se, naade roogina ɔ uun ook baa aalin maakn bee ken raan ken j'iinin do naapin ki se. ³⁸ Aan gɔɔ Lida gɔɔr ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, ken ingg Lida ki se, booy ɔ Pier utu gōtn ese se ɔ naade ɔl gaabge dio baa danjino deekin ɔ: «'Baado ɔnje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin baa ute naade. Ken naan jaay aan se, naade ɔk baansin maakn bee ken j'aal yo maak ki se. ɔ mend-daayge se paac baado ɔnin ute keeme. Gōtn se naade taadin kaldegen Tabita tojdono kaad ken naan utu zeere se. ⁴⁰ Gōtn se Pier deek jeege tun gōtn

ese ɔ: «K'teec naatn.» ɔ ken jeege jaay teec se, naan erg naan ki ɔ eem Raa. Naan terl kaamin aak debm ooyga kooy se deek ɔ: «Tabita iini!» Gōtn se naan ɔɔd kaamina ɔ ken naan jaay aak Pier se, naan iin ingg ute metina. ⁴¹ Pier ɔl jin ɔkina ɔ uun daarina. Gōtn se naan danjo jee Raage ute mend-daayge. Ken naade jaay baado se, Pier taadden ɔ Tabita se, naan duroga. ⁴² Ken jeegen paacn maakn geger ken Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dena took aal maakde do Meljege tu. ⁴³ Maakn geger ken Japa ki se, Pier tingga dena gōtn gaab ken debm rujn daar k'danjin Simon se kici.

*Kōdn Raa teec naan Kōrney ki

10 Maakn geger ken Sezare ki se, gaaba kalan k'danjin Kōrney ɔ gaabm se asgargen kaaru se, naan bo bubde. Naan maakn dool asgarge tun k'-danjde Italige. ² Gaabm se ɔk taar *Raa ɔɔɔɔ ɔ naan ute jee maakn been ki paac se, beer Raa ki. Naan ted bee Yaudge tun jee daayge ɔ daayum naan lee eem Raa. ³ Bii kalan kaadn teger ki se, Kōrney aak kōdn Raa tal tal endo kend been ki ɔ kōdn Raa se danjin ɔ: «Kōrney!» ⁴ Ken Kōrney jaay aak kōdn Raa se, beer ɔkina ɔ naan taad kōdn Raa ki ɔ: «Kese dio, Jaamus?» Kōdn Raa terlin ɔ: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tedn bee ken naai lee ted jeege tu se, Raa dirigin te eyo. ⁵ Borse, ɔl jeege Japa ki taa ade dan Simon ken k'danjin Pier se. ⁶ ɔ naan utu ingg bee gaab ken k'danjin Simon ken debm rujn daara se ɔ gaabm se, naan beena taa baar ki.» ⁷ ɔ ken kōdn Raa jaay taad taarin aas jaay baa se, gōtn se Kōrney danjo maakn jee tedn naabinge tu se, jeege dio ute asgar ken j'edinsin kaam jin se, ɔ asgar se, ɔk taar Raa ɔɔɔ. ⁸ Taar kōdn Raa taadin se, Kōrney

¶¶9:35 Taa naan Saron se naan naan tood patal ɔ ɔk kaaga kic dena.

§§9:36 Dorkas se je deekn ɔ: angia.

taadden metin paac, jaay bo olden k'baa Japa ki.

Pier aak nakj iino gotn Raa ki

⁹ Gotn se jee ken Korney olden naaba se iin baa, do metbeen ken naade baa baa doob ki jaay aan goor ute geger Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. Do naan ken se, Pier ook do bee ki raan gen keem Raa. ¹⁰ Gan gotn se Pier nam bo toolina do je koso. Kaad ken jaay k'tedin ted koso se, naan naar aak ne dim iino gotn Raa ki. ¹¹ Naan aak maakj raa doo wan do aak naka aan go kala magala k'dookin taarin goto kaam soo do nakj se booyo bini aan naan ki tak. ¹² Maakj nak ken aan go kala se, naan aak napar daage paac: kengen jedege soo soo, kengen erg kerge do ute napar yeelge paac. ¹³ Gotn se naan booy mind deba deekin do: «Pier iini, daagen se 'tok 'toko do so.» ¹⁴ Pier terlin do: «A-a Meluma! Gotn maam ting tap bo daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ¹⁵ Ter naan booy mind debm se taadin kuuy daala deekin do: «Nakj ken jaay Raa tedin tedga jiga se, naai onte kaakin aan goo nakj aak kusu.» ¹⁶ Mind debm ese se taad doolin moto, jaay bo nakj aan goo kala se terl ook baa maakj raa ki gotin ki.

¹⁷ Pier, nakj naan aak se, deel dona do saap metn taar nakj se tap bo, naan ond ute metin eyo. Nabo kaad ken se sum bo, jee Korney oldeno se, je je bee Simon do kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki. ¹⁸ Gotn se naade dan jee maak ki do tond metde do: «Gaabm ron Simon ken k'danin Pier se, utu gotn ara ki la?» ¹⁹ Kaad ken Pier jaay utu ing saap saap borto do nakj ken naan aako se, gotn se *Nirl Salal taadin do: «'Booyo Pier! Gaabge moto utu daar gotn ese jei jea. ²⁰ Iin booy keske 'baa onde, onte 'naaja do 'baaki kalan taa jee se, maam bo m'oldeno goti ki.» ²¹ Gotn se Pier booy baa on jee se do deekden do: «Maam bo

debm ken naase 'jenki se. Num naase 'baakiro gotum ki tap bo bee dey la?» ²² Naade terlin do: «Naaje se bubm asgar-gen k'danin Korney se bo oljeno. Naan se debm daan ki do beer Raa ki do Yaudge ute dende paac se, toomina. Naan se, bii kalan *k'odn Raa baado taadin do n'ol k'baa k'dano Pier ade baa been ki, taa an taadn taar Raa naan 'booyo.» ²³ Gotn se Pier baanden beene do ondde merte do naade tood iip gotin ki.

Pier baa gotn Korney ki

Metbeenki Pier iin baa ute naade do ge-naage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier. ²⁴ Metbeen ken kuuy se, naan ute jeenge aan maakj geger ken Sezare ki. Gan kor naade utu aan te ey se, Korney dan taasinge ute medn donge, naade tus ing aak kaamina. ²⁵ Kaad ken Pier aan jaay end kend been se, gotn se Korney baado doadina do ooc metn jen ki aan goo debm ken baa keem Raa se. ²⁶ Gan Pier ok jina do uun daarin deekin do: «Onte 'tedn bini; iin raan! Bere, maam kic m'debkilimi aan goo naai sum.» ²⁷ Pier ute Korney jaay end kend been se, naade baa baao do lee taad taad ute naapa. Ken naade jaay aan se, on jeege tusga dena.

²⁸ Gotn se Pier deekden do: «'Jeelki, maakj *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje do j'onte king ute jeegen Yaudge eyo do j'onte lee beedege tu. Gan maam se, Raa taadumga tal do m'onte kaakj jee kuuy se aan goo jee aak kusu naanin ki. ²⁹ Taa naan se bo, ken naase olki jaay k'danumo se, maam naajo te eyo num m'baadoga. Borse se 'taadumki tu, naase tap bo 'danumkiro se taa di?» ³⁰ Korney terlin do: «Borse tedga bii moto aan kaadn do teger ki aan goo kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakj beem ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalan daar daar naanum ki ute kalin raap lak lak. ³¹ Naan taadum do: «Kor-

ney! Keem Raa ken naai lee eem se, Raa booyiga ɔ beɛ ken naai lee tɛd jeege tu se lɛ, Raa dirigiŋ te eyo. ³² Bɔrse, ɔ jeege Japa ki, taa aɛe ɗaŋ Simon ken k'ɗaŋiŋ Pier se, taa aɛe ɓaa ɓoŋn ara. Naan ute ɓee gaab ken k'ɗaŋiŋ Simon ken debm ruŋn daar ken ɓeen taa baar ki se. ³³ ɓoŋn se maam m'naar m'ɔl jeege Japa ki, taa ai ɓaa ɗaŋa ɔ ken naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, ɓɔrse naaje k'tusga paac naan Raa ki ɔ k'je k'-booy taar ken Meljege Raa taadio ɔ ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun ɓee Korney ki

³⁴ ɓoŋn se Pier ɛɛp taariŋa deekɗen ɔ: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan ɓeer nam eyo. ³⁵ Gaŋ maakŋ metjiŋ jik-ilimge tun gay gay kic ɓo, debm ken ɓeer Raa ki ɔ tɛɗn nakgen ute doobiŋ se, naan se ɓo ken tɔɔl Raa ki. ³⁶ Raa taado taariŋ gaan *Israelge tu ɔ ute doobm Isa *al-Masi se, naan ɓaanoga te Labar Jiga ken 'keɗn tɔɔse jeege tu. Taa Isa se, naan ɓo Mel jeege paac. ³⁷ Naase 'jeelki nakgen ɓɔrse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad ken Jan-Batist taado metn taar *batem ken naan lee batizo jeege se. ³⁸ Naase 'jeelki Raa ken ɓeer ɔɔd Isan kɔɗn Nazaret se, eɗiŋga tɔɔgŋ *Nirl Salal. ɔ naase 'jeelki kici, Isa se leedoga ɓoŋn ɓaa se paac ɔ naan tɛd ɓee jeege tu ɔ eɗ lapia jeege tun ken *Bubm sitange tɔkɗega tɔk kaam jiŋa, taa Raa se utu te naana.

³⁹ «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaamje ɔ k'booyga ute bije, nakŋ ken naan tɛɗo maakŋ naan Yaudge tu ɔ maakŋ geger ken Jeruzalem ki se. Naan se ɓo ken Yaudge ɔk tup tɔɔliŋ ro kaag ki se. ⁴⁰ Gaŋ ken tɛd ɓii mɔto se, Raa duriŋoga daan yoge tu ɔ ɔliŋ naan teec naan jeege tu, ⁴¹ nabo naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Gaŋ naan

se teec naan naaje ken Raa ɓeer tɔɔɗ-jenoga tɔɔɗ do ɗakiŋa taa naaje k'tɛɗn saadiŋge. Naaje se, ken naan ooy duro se kic ɓo, naaje j'ɔsoga ɔ j'aayoga ute naana. ⁴² Naan taadjeno ɔ k'ɓaa k'taad Yaudge tu nakŋ ken naaje k'j'aako ɔ k'-booyo se ɔ j'aɗen taadn j'ɔ: Isa se ɓo, debm ken Raa ɓeer ɔɗɗiŋo gen kɔŋn ɓɔɔro do jeege tun ooyga kooyo ɔ kengen utu zeere. ⁴³ Jee taad taar teeco taar Raa ki do ɗakiŋ se paac taadoga saadn naana; naade deek ɔ: «Debm jaay aalga maakiŋ do naan ki num, Raa an tɔɔl *kusiŋiŋ se paac naatn.»»

Raa eɗ *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo

⁴⁴ Kaad ken Pier jaay utu daar taadɗen taad ɓɔrt sum ɓo, ɓoŋn se Nirl Salal naar ɓɔɔy do jeege tun paac iŋg booy booy taariŋ se. ⁴⁵ Yaudgen took aalga kaal maakɗe do Isa *al-Masi ken ɓaado ute Pier jaay aak nakŋ se, ɔkɗen taad eyo taa naade aak Raa se jeegen Yaudge ey se kic ɓo, naan took eɗɗen Nirl Salal! ⁴⁶ Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeegen kuuy ɔ tɔɔm Raa ɔ: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» ɓoŋn se Pier taadɗen ɔ: ⁴⁷ «Bɔrse, jee se lɛ, Raa eɗɗenga Nirl Salal aan ɓɔɔ naaje kici. Ken bin num j'ɔŋte gaasɗeki gen *batizn maan.» ⁴⁸ ɓoŋn se naan taadɗen ɔ: «Jee se k'batizɗe ute ro Isa al-Masi.»

ɔ jee ken k'batizɗe se taad Pier ki ɔ: «J'ɔɔp j'iŋg ute naade gen ɓii kandum.»

Pier taad metn taar nakŋ ken deelo Sezare ki genaage tun Jeruzalem ki

11 *Jee kaan naabm Isa al-Masige ute genaagen doobm Isa *al-Masi ken taa naan Jude ki se, ɓaa booy ɔ jeegen Yaudge ey se kic ɓo booyga taar *Raa ɔ took aalga maakɗe do ki. ² Ken Pier jaay ɔk terlo Jeruzalem ki se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se ɓaado teesiŋa, ɔ baagiŋ mooyo. ³ Naade deek-

in ɔɔ: «Naaje k'booyga j'ɔɔ naai ingoga bee jeege tun Yaudge eyo ɔɔ ɔsoga ute naade!» ⁴Gɔtn se Pier uun metn taar nakɲ deel se paac, taaddesiɲ tak tak ɔɔ: ⁵«Bii kalaɲ, maam maakɲ geger ken Japa ki jaay m'eem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakɲ raa ki: nakɲ se magala tec aan gɔɔ kala k'dɔɔk-in taariɲ gɔɔ kaam ɔɔ; nakɲ se iin raan bini ɔɔɔy aan naaɲ ki cɛem ki. ⁶Ken maam jaay m'bil m'aakiɲ se, maam m'aak daagen beene, daagen naata, kengen erg kerge ɔɔ yeelge. ⁷Gɔtn se, maam booy mind deba deekum ɔɔ: «Pier iini, daagen se 'tɔk, 'tɔɔɔ ɔɔ ɔɔɔ.» ⁸Gɔtn se maam terliɲ m'ɔɔ: «A-a Meluma! Gɔtn maam m'tiɲɲ tap ɓo, daagen gen kɔs ey se, bii kalaɲ maam m'ɔs te eyo.» ⁹Ter maam booy mind debm se taadum maakɲ raa ki kuuy daala ɔɔ: «Nakɲ ken jaay Raa tediɲ tediɲa jiga se, naai ɔnte kaakiɲ aan gɔɔ nakɲ aak kusu.» ¹⁰Mind debm se taad dɔɔlum mɔɔ, jaay ɓo nakɲ aan gɔɔ kala se, terl ook ɓaa maakɲ raa ki. ¹¹Kaad ken se sum ɓo, gaabge mɔɔ naar aan taa doobm bee ken naaje k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki ɔɔ j'oldeno gɔtum ki. ¹²ɔɔ *Nirl Salal taadum ɔɔ m'ɓaa ute naade, m'ɔnte naaja. 'Booyki, genaagen mece ken doobm Isa al-Masi ken ɓaado ute maam Jeruzalem ki ara se, naade se ɓo ken ingo ute maam bee gaab ken ese. ¹³Gaabm se taadjen ɔɔ naaɲ aakga *kɔɔn Raa ɓaado been ki ɔɔ kɔɔn Raa se deekiɲ ɔɔ: «Borse ɔl jeege Japa ki, taa aio ɓaa dan gaabm ron Simon ken k'-daniɲ Pier se. ¹⁴Naan utu ai taadn taar Raa ɔɔ taar se ɓo ai kɔɔn kaaja naai ki ute jeegen maakɲ bee ki paac.» ¹⁵Ken maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum ɓo, gɔtn se Nirl Salal naar ɔɔɔy dode ki aan gɔɔ ken naaɲ ɔɔɔɔ deet dojege tu se. ¹⁶Gɔtn ese sum ɓo, maam m'naar m'saap do taar ken Meljege Isa taadjekiro ken ɔɔ: Jan se *batizo jeege

te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal. ¹⁷Jee se maam m'aakga Raa eddenga Nirl Salal aan gɔɔ ken naaɲ edjekiro naajege tun j'aalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin se, maam tap ɓo m'naɲa jaay m'-gaasn Raa do nak ken naaɲ ɓaa ɓaa tedi se?»

¹⁸Ken naade jaay booy taar ken Pier taadden se, naade paac ɓaa doa. Gɔtn se naade *nook Raa deek ɔɔ: «Deere, Raa se ɔɔɔga doobo jeege tun Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kɔɲ *kaajɲ gen daayum.»

Jee Antios ki se took aal maakde do Isa ki

¹⁹Ken jaay k'tɔɔ Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde dabara. Taa naaɲ se ɓo, naade aan wɔɔk ɓaa taa naange tun kuuy. Jee metinge ɓaa taa naaɲ Penisi ki ɔɔ kengen metinge ɓaa taa naaɲ Sipir ki ɔɔ metingen kuuy ɓaa maakɲ geger ken Antios ki. ɔɔ gɔtn ken naade aanga ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum. ²⁰Gan maakde ki se, jee metinge iino taa naaɲ Sipir ki ute maakɲ geger ken Siren ki jaay aan maakɲ geger ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici. ²¹Gɔtn se tɔɔɲ Meljege Raa utu te naade; taa naaɲ se ɓo jeege dena took taar Raa ɔɔ aal maakde do Meljege tu Isa ki.

²²Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se ɓaa ooc bide ki se, gɔtn se naade ɔl Barnabas taa ade ɓaa kaakɲ jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakɲ geger ken Antios ki se. ²³⁻²⁴Barnabas se, naaɲ debm jiga, aal maakiɲ paac do Isa al-Masi ki, ɔɔ naaɲ se maakiɲ dooc ute *Nirl Salal. Ken naaɲ jaay aan Antios ki jaay aak bee ken Raa tedi jee Isa al-Masige tun gɔtn ese se, naaɲ maakiɲ raapo ɔɔ dejde ɔɔ j'ing k'dɔɔk ute Meljege Isa al-Masi se tɔɔɔ. Gɔtn se jeege

dena took taar Meljege ɔɔ ziid do jee Isa al-Masige tun gɔtn ese.

²⁵ Gɔtn se Barnabas iin ɔnde ɔɔ baa geger ken Tars ki gen baa je Sɔl. ²⁶ Ken naan jaay baa ɔnin se, naade k'baado kalaŋ maakŋ geger ken Antios ki. Maakŋ baar ken ute magaliŋ paac se, naade lee tus ute jee egliz ken gɔtn ese ɔɔ jeege dena naade lee dooyde ute taar Raa. Maakŋ geger ken Antios ki sum bo, jee-gen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde dan ute ro: *jee al-Masige*.

**Jee al-Masigen maakŋ geger
ken Antios ki se noog jee
al-Masigen taa naan Jude ki**

²⁷ Kaad ken se, jee ken taad taar teeco taar Raa ki iino Jeruzalem ki, booy baado maakŋ geger ken Antios ki. ²⁸ Maakde ki se, deb kalaŋ k'danŋ Agabus, *Nirl Salal ɔlin naan iin daara ɔɔ taad jeege tu ɔɔ: «Gɔto baa se paac, bo utu tɔɔl tedn daama jeege tu.» ɔɔ bo ken Agabus taadn ese se, tɔɔlo jeege do Gaar magal *Rom ken k'danŋ Klɔd. ²⁹ Gɔtn se jee aal maakde do Isa *al-Masi ken gɔtn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad ɔɔ: «Nana nana kic bo, nakŋ naan ɔk se baano kaam do ronŋ ronŋ, taa j'an baa noogŋ genaagen doobm Isa al-Masi ken taa naan Jude ki.» ³⁰ Ken naade jaay tusin aas se, naade edin ji Barnabas ki ute Sɔl ki taa an baa kedn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

***Erɔd tɔɔl Jak ɔɔ ɔk ɔl Pier dangay ki**

12 Kaad ken se, Gaar Erɔd baag dabar jee *eglizgen metinge. ² Naan ken se Jak genaa Jan se, Erɔd ɔl k'gaanŋ dona ute gɔrɔf-jerle. ³ Ken naan aak nakŋ naan ted jaay tɔɔl Yaudge tu se, ter naan ɔk Pier se ɔlin dangay ki ɔɔ kaad ken se, jeege ted ted Laa mappan ɔk ɔrom eyo. ⁴ Ken naan jaay ɔk kɔl Pier dangay ki se, gɔtn se naan tomb asgarge ɔɔɔ ɔɔɔ gɔto kaam ɔɔɔ taa an ɔɔɔɔ.

Naan je bii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan anɔ kɔkŋ baa naan Yaudge tu taa an kɔŋ ɔɔɔɔ don ki. ⁵ Ganŋ ken Pier jaay dangay ki se, gɔtn se jee egliz ki se daayum tɔnd metn *Raa ute maakde paac taa naana.

***Kɔdn Raa ɔɔf Pier
naatn maakŋ dangay ki**

⁶ Ey num, ɔɔp metbeenki sum bo *Erɔd je utu 'kɔŋ ɔɔɔɔ do Pier ki naan jeege tu. Ganŋ maakŋ naonŋ ken se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio ɔɔ jinge se, j'ɔlin zinŋiri do jinŋ ken kaam ara ɔɔ do jinŋ ken kaam naane kici ɔɔ asgargen kuuy daar ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ taa doobo. ⁷ Ganŋ gɔtn ese sum bo, kɔdn Meljege Raa naar baado daar eenŋ ki ɔɔ maakŋ dangay ute magaliŋ se wɔɔɔ kelenŋ ɔɔ kɔdn Raa tɔnd dur Pier deekinŋ ɔɔ: «Linŋ yɔkɔɔ!» Gɔtn se, zinŋirgen jinŋ ki se tɔɔd si naatn kalde ki. ⁸ ɔɔ kɔdn Raa terlinŋ ɔɔ: «'Dɔɔk maaki ɔɔ tɔɔl saai jei ki.» Pier took taar kɔdn Raa ɔɔ ted aan gɔɔ ken naan taadinŋ. Ter kɔdn Raa taadinŋ daala ɔɔ: «Uun uus kal magali se roi ki ɔɔ ɔk metuma.» ⁹ Gɔtn se Pier teeco naatn maakŋ dangay ki ɔɔ ɔk metn kɔdn Raa se. Maakŋ saapiŋ ki se ɔɔ daan naan ni nia le daam; ey num, gɔtn se naan jeel te eyo nakŋ kɔdn Raa ted jaay deer se. ¹⁰ Gɔtn se, naade deel ɔn asgargen j'ɔmbde deet deet se, ɔɔ kengen gen k-dige se kic, naade deel ɔnde ɔɔ naade aan eenŋ kaam taar ken k'daapiŋ ute maala ken j'ɔɔdinga num j'end k'baa maakŋ geger ki se. Ken naade jaay aan gɔtn ese se, taa doobo se ɔɔf kalinŋ ki sum. Ken naade teec gɔtn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakŋ kɔdn Raa se gɔto eenŋ ki.

¹¹ Gɔtn se Pier nam ɔk ronŋ ɔɔ deek ɔɔ: «Borse jaay, maam m'jeel m'ɔkga deer deer, Meljege Raa se ɔloga kɔdnŋ baado ɔɔdumga naatn kaam ji Gaar Erɔd ɔɔ aajumga do nakge tun ken Yaudge je amsinŋ tedn dom ki se.» ¹² Ken naan

jaay jeel ɔk roŋ sum se, naan̄ baa bee mend ki kalan̄ bini roŋ Mari. Mari se naan̄ bo ko Jan ken k'dan̄in̄ Mark kici. Gɔtn̄ ese se, jeege tusga dena tɔnd tɔnd metn̄ Raa taa naan̄a. ¹³Ken naan̄ aan jaay baag tɔnd taa kaam taar se, gɔtn̄ ese mend tɛdn̄ naabm ken k'dan̄in̄ Roda se, booy Pier tɔnd tɔnd kaam taara se, naan̄ baado taa an̄ kɔɔdn̄ kaam taara. ¹⁴Ken naan̄ jaay booy jeel mind Pier sum se, maakin̄ raapo, ɔɔ kaam taara se naan̄ baate kɔɔdn̄a, gan̄ naan̄ ɔk tɛrl̄ aan̄ baa taad̄ jeege tun maak ki ɔɔ: «Bere, Pier se baadoga! Naan̄ utu daar taa doob ki naane.» ¹⁵Naade tɛrl̄in̄ ɔɔ: «Naai se, doi 'dɛrlga lɛ daam!» Gan̄ naan̄ dɔɔk taara ɔn̄ eyo taadden̄ ɔɔ: «Deere.» Gɔtn̄ se naade taad̄in̄ ɔɔ: «Kaadn̄ naane 'tɛdn̄ kɔdn̄ Raan̄a lɛ daam.» ¹⁶Gan̄ Pier se daar tɔnd kaam taara se ɔn̄ eyo. Ken naade baado ɔɔd̄ kaam taara jaay ɔn̄in̄ naan̄ se, paac tap bo ɔkden̄ taad̄ eyo. ¹⁷Gɔtn̄ se Pier tɛdd̄en̄ ute jin̄a ɔɔ k'doa. ɔɔ naan̄ taadden̄ metn̄ taar ken tɛd̄ ɔɔ di jaay Meljege ɔɔdn̄o maakn̄ dangay ki naatn̄ se. Gɔtn̄ se naan̄ taadden̄ ɔɔ: «K'baa k'-taad̄ Jak ki ute genaagen̄ kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin̄ jaay, naan̄ teec ɔnd̄e ɔɔ baa gɔt kuuy.

¹⁸Ken metbeen̄ki jaay asgarge aak Pier gɔtɔ maakn̄ dangay ki se, gɔtn̄ se naade nirl̄de teece ɔɔ doobm rode tap bo, naade jeel eyo. Naade taad̄ te naapa ɔɔ: «Pier tap bo, baaga gay?» ¹⁹Gɔtn̄ se Ǝrod ɔl jeege gen̄ je Pier; nafo naade je ɔn̄in̄ eyo. Naan̄ dan̄o asgargen̄ inḡ bɔɔb Pier se, tɔnd̄ metd̄e taa Pier. Ken naade jaay ɔn̄ tɛrl̄in̄ te taar d̄im̄ ey se, naan̄ und̄ kulu jeege tu ɔɔ jee se k'tɔold̄e naata.

Naan̄ ken se, Gaar Ǝrod̄ iin̄ taa naan̄ Jude ki se baa tinḡ ɔkɔ maakn̄ geger ken Sezare ki.

Kooy Gaar *Ǝrod̄

²⁰Jee Tir ute jee Sid̄ɔn̄ ki se, nakn̄ kɔsd̄e paac se iin̄o taa naan̄ Gaar Ǝrod̄

ki. Bii kalan̄, Gaar Ǝrod̄ se maakin̄ taar-in̄ dɔd̄e ki. Taa naan̄ se, naade je doobm ken 'kɔkɔn̄ taasa ute naan̄a. Gɔtn̄ se naade baa ɔn̄ gaaba kalan̄ bini k'dan̄in̄ Blatus ɔɔ Blatus se, naan̄ bo debm ken lee bɔɔb bee ken gaarge lee toodn̄ se. Naade tɛdn̄in̄ naan̄ tooko ɔld̄e naade baa ɔn̄ gaarge taa baa kɔkɔn̄ taasa ute naan̄a. ²¹Gɔtn̄ se Gaar Ǝrod̄ gaand̄en̄ biia ɔɔ ken bii naan̄ gaand̄en̄ jaay aas se, naan̄ uun̄ uus kal gaarin̄a ɔɔ baado inḡ do kaag do ki ɔɔ gɔtn̄ se naan̄ baag taadn̄ taara jeege tu. ²²Ken jee inḡ gɔtn̄ ese jaay booy taar naan̄ taad̄ se, naade taad̄ makɔn̄ ɔɔ: «Ken taad̄ se debkilimi sum eyo; num kese aan̄ gɔɔ Raa mala bo taada.» ²³Ken Ǝrod̄ jaay booy taar jeege taad̄in̄ bin̄ se, naan̄ don̄ oopo ɔɔ magal roŋa ɔɔ gɔtn̄ se naan̄ baate *nookn̄ Raa. Kaad̄ ken se sum bo, *kɔdn̄ Raa tɛdn̄in̄ ooc kɔɔn̄ ɔɔ ɔlin̄ kuru maakin̄ ki ɔs tɔolin̄ naata.

²⁴Naan̄ ken se, jee ken booy taar Raa se baa ziid̄ tɛd̄ ro naapki dena ɔɔ gɔtn̄ se jeege dena took aal maakde do taar Raa ki. ²⁵Naan̄ ken se, Barnabas ute Sɔl jaay nan̄ naabde Jeruzalem ki sum se, naade baa baa se ɔk baan̄ ute deb kalan̄ k'dan̄in̄ Jan-Mark se ute naade.

*Nirl̄ Salal ɔl Barnabas ute Sɔl naaba

13 Maakn̄ jeege tun̄ *egliz ken Ant̄iɔs ki se, gɔtn̄ se ɔk jee ken taad̄ taar teeco taar Raa ki ute jee ken lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Simeon ken k'dan̄in̄ Debm ilimi, Lusius ken kɔd̄ Siren, Sɔl ɔɔ Manaen̄ ken teep ute *Ǝrod̄ Antipas. ²Bii kalan̄ jee se jaay eem keem Raa ɔɔ uun̄ *siam se, maakde ki se, deb kalan̄ Nirl̄ Salal ɔlin̄ deekden̄ ɔɔ: «Barnabas ute Sɔl se, 'beer tɔɔdd̄eki maam ki taa m'aden̄ kedn̄ naabm ken maam m'dan̄deno taarin̄a.» ³Ken naade jaay eem Raa aasa ɔɔ baag kɔɔ se, gɔtn̄ se naade tɔnd̄den̄ jid̄e dɔd̄e ki ɔɔ ɔld̄e gen̄ baa tɛdn̄ naabm ken Nirl̄ Salal dan̄deno taarin̄ se.

Kese naabm deet deet ken Søl tēda

Barnabas ute Søl baa taa naan̄ Sipir ki*

⁴Aan gōō *Nirl Salal bō ɔlden gen tēdn̄ naabin̄ se, Barnabas ute Søl iin̄ bōōy baaɔ Selusi ki. Gōtn se naade ook maakn̄ markab ki ɔ gaan̄ baar baa taa naan̄ Sipir ki. ⁵Ken naade jaay aan maakn̄ geger ken Salamin ken taa naan̄ Sipir ki se, naade baag taadn̄ taar Raa jeege tu maakn̄ *bēege tun ken Yaudge lee tusn̄ maak ki. Kaad̄ ken se, Jan-Markn̄ ken debm noogde se utu te naade.

⁶Ken naade jaay aal taa naan̄ Sipir ki bini aan taar ki se, naade aan maakn̄ geger ken k'dan̄jn̄ Papos. Gōtn se naade ɔ kōɔ Yaud kalan̄ bini k'dan̄jn̄ Bar-Isa. Naan̄ debm kōɔɔ ɔ tēd̄ rōn̄ aan gōō debm taad̄ taar teeco taar Raa ki. ⁷Naan̄ se tinḡ te magal gen taa naan̄ gōtn̄ ese. Magal ese se rōn̄ Sirgus Pōlus ɔ gaabm se debm jeel naka. Naan̄ dan̄o Barnabas ute Søl beēn̄ ki. Naan̄ je naade an̄ taadn̄ taar Raa naan̄ 'booyo. ⁸Anum, debm kōɔɔn̄ ese se ute taar Grēk se k'dan̄jn̄ Eli-mas kici, naan̄ took Barnabas ki ute Søl ki eyo, taa naan̄ je eyo ken magal taa naan̄ gōtn̄ ese jaay 'kaal maakin̄ do Isa ki se. ⁹Gōtn se Søl, k'dan̄jn̄ Pōl, jaay Nirl Salal dooc maakin̄ se, gaabm se naan̄ aakin̄ ɔn̄ ciu, ¹⁰ɔ naan̄ deekin̄ ɔ: «Naai lē, taar-kōɔɔ deeliga deele ɔ 'lee 'derl derl jeege. Naai lē, 'goon̄ *Bubm sitange ɔ nakn̄ ute dōobin̄ se lē, naai je eyo ɔ nakn̄ ken Meljege jēn̄ ro ki se lē, daayum naai je an̄ tujn̄ naatn̄. ¹¹Bōrse 'booyo: Raa ai kōki ute kaaka ɔ naai utu tēdn̄ kaam-tōkō ɔ bii kando kando naai 'kōn̄ kaakn̄ kaad̄ eyo.»

Gōtn̄ ese sum bō, gōtō naar tēdn̄ ilim dib ɔ naan̄ ɔn̄ aak dīm eyo ɔ naan̄ tērl kaam ara kaam ara je nam an̄ kōk̄n̄ jin̄ ki ɔ an̄ tōɔɔ. ¹²Ken magal taa naan̄ gōtn̄ ese jaay aak nakn̄ ken aan do gaab ken ese se, naan̄ took aal maakin̄ do Isa ki. Gōtn̄ se taar Meljege se endga maakin̄ ki deer deer.

Pōl taad̄ taar Raa jeege tun Antios ken taa naan̄ Pizidi ki

¹³Papos ki se, Pōl ute jeēnge ook maakn̄ markab ki, ɔ gaan̄ baar baa maakn̄ geger ken k'dan̄jn̄ Perg ken taa naan̄ Pampili ki. Ken naade jaay aan gōtn̄ ese se, Jan-Mark iin̄ rēsde ɔ ɔk tērl baa Jeruzalem ki. ¹⁴Gan̄ Pōl ute jeēnge iin̄ Perg ki, naade uun̄ dōobm Antios ken taa naan̄ Pizidi ki. Ken naade jaay aan gōtn̄ ese se, bii kalan̄ aan *bii sebit ki se, naade baa end inḡ maakn̄ *bēe ken Yaudge lee tusn̄ maak ki gen keem Raa se. ¹⁵Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki ute ken gen jee taad̄ taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gōtn̄ se magal-gen gen bēe ken Yaudge lee tusn̄ maak ki se ɔl deba baa taaddēn̄ ɔ: «Genaa-jege, ken naase jaay ɔkki taar jaay anki dejn̄ jeege num, iin̄ 'taad̄deki.» ¹⁶Gōtn̄ se Pōl iin̄ daara tēddēn̄ ute jin̄a taa k'doa ɔ deekden̄ ɔ: «Naase gaan̄ *Israelge ɔ ute naasen ken jee bēer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad̄ se. ¹⁷Raa naajen̄ Israelge se, bēer tōɔɔ bubjege; naan̄ dirde ooj tēd̄ dena taa naan̄ Masar ki, ɔ ute tōɔɔgin̄ se, naan̄ ɔɔddēno naatn̄ maakn̄ taa naan̄ Masar ki. ¹⁸Do kōɔɔ-baar ki se, nakn̄ baa baa baara si-ɔɔ se, naan̄ bō aakdeno dode ki. ¹⁹Ter, taa naan̄ ken *Kanan ki se metjil jeegen kaam cili se, naan̄ utden̄ naata ɔ naan̄de se, naan̄ ēdn̄ gaan̄ Israelge tu ɔ naan̄ se tēddēn̄ naan̄de mala. ²⁰Ken nakgen se

*13:3 Taa naan̄ Sipir se baar bō ɔl gurugin̄a.

jaay daaniṇ deel paac se, ɔk nakṇ baa baa baara kaar-sɔɔ-ute-si-mii.

«Ter bubjege naan tɔndden magalge daande ki, gen kaakṇ metn taardege. Magalgen ese se, naan lee tɔnddesiṇ bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se. ²¹ Aan do Samuel ki se, bubjege tɔnd metn Raa, ɔ naade je gaarge. Gɔtn se Raa ɔndden Saul, goon Kis, ken teeco taa bee Benjamin ki ɔ naan se ɔs gaara gen baara si-sɔɔ. ²² Ken baara si-sɔɔ jaay aas se, Saul se Raa ɔɔfiṇ maakṇ gaariṇ ki naatn ɔ naan beer ɔɔdden *Daud bo tɛddɛn gaardɛ. Do Daud ki se, Raa taad ɔ: *Maam m'ɔnga Daudn goon Jese ken maam jɛna. Naan bo debm ken utu 'tɛdn nakgen paacṇ ken maakum jɛn ro ki†.*

²³ «Maakṇ metjil Daud ki se, Raa beer ɔɔɔ gaaba kalaṇ daan Israɛlge tu ron Isa, taa adɛn kaaja. Bin bo, taar do dɔk-iṇ Raa taado Daud ki se, aanga doobiṇ ki. ²⁴ Kaad ken Isa tɛs te naabiṇ ey bɔrt se, Jan-Batist baado taad gaan Israɛlge tu paac ɔ: «Terlki maakse do Raa ki ɔ 'baakiro j'asen *batizi.» ²⁵ Aan do naṇ naabiṇ ki se, Jan-Batist taado ɔ: «Maakṇ maak-saapse ki se, naase tap bo ɔki maam se naṇa? Bere, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamiṇ se eyo! 'Booyki, naan se utu baado metum ki ɔ naan se, gen tɔɔdn saa jɛṇ ki kic bo, maam m'aas eyo‡.»

²⁶ «Genaamge, naasen ken metjil *Abraamge, ɔ naasen ingki maakde ki jaay 'beerki Raa ki se, 'booyki, taa naajege bo Raa baano ute taar se taa ajeki kaaja. ²⁷ Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeeliṇ te aan gɔɔ al-Masi eyo. ɔ taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki

raaṇo do dɔkiṇ jaay, aanga bii sebit ki tak bo naade lee dooyiṇ se, naade tɛdiṇga aanga doobiṇ ki. Taa naan se bo, naade ɔjiṇ bɔɔɔɔ don ki. ²⁸ Ey num, naade ɔṇ te taar dim ken aas tɔliṇ eyo. Ute naan se kic bo, naade taad Pilat ki ɔ: «K'tɔliṇ naatn!» ²⁹ Ken Yaudge jaay tɛdiṇ nakge don ki aas aan gɔɔ ken Kitap taado do dɔkiṇ se, maakde ki se, jee metiṇge baado uun bɔɔyiṇ naatn ro kaag ki ɔ baa ɔliṇ maakṇ iib ki. ³⁰ Num gaṇ Raa se duriṇoga daan yoge tu. ³¹ Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakṇ biige tu dena, naan lee teec naande ki. ɔ jee se bo bɔrse tɛdga saadiṇge naan jeege tu.

³² «Bɔrse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici ɔ labar se bo, ken Raa taado bubjege tu do dɔkiṇa ɔ tɛdga num naan utu adɛn kɛdn nakṇ naan taadga ɔ utu adɛn kɛd se. ³³ Taar ken naan taado do dɔkiṇ ɔ an tɛd se, bɔrse naan tɛdiṇga do naaje gendege tu ken naan duro Isa daan yoge tu se, aan gɔɔ taar ken k'raaṇiṇo do dɔkiṇ maakṇ Kaa Keem Raa gen k-dige tu ken ɔ: *Naai se bo 'goonuma. Gɔtn jaaki sum se, maam bo m'tɛdga bubi¶.*

³⁴ «Raa se duroga Isa daan yoge tu, ron se naan ɔniṇ ruum te maakṇ baad ki eyo. Kese bo taar ken naan taado Daud ki do dɔkiṇa ken taadiṇ ɔ:

Maam m'utu m'asen tɛdn bee den aak eyo ɔ nakgen met ki ken maam m'deeko m'ɔɔ m'utu m'kɛdn Daud ki se m'utu m'asesiṇ kɛdn deer deer§.

³⁵ Taa di gɔt kuuy kic maakṇ Kitap ki se, Daud taad Raa ki ɔ:

†13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21.

‡13:25 Aak Mk 1.7.

¶13:33 Aak KKR 2.7.

§13:34 Aak Eza 55.3.

*Debm naai se, naai an kəŋ kəŋin ruum
maakŋ baad ki eyo**.*

³⁶ Num ken naabm ken Raa jen ro ki jaay Daud tedin aas se, gətn se naan ooyo ɔ j'uun j'ɔl k'l'aalin maakŋ iif ki do bu-binge tu ɔ naan kic ruumga aan gɔ naade se kici. ³⁷ Gan Isa jaay ooy se, ruum te maakŋ iif ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

³⁸ «Genaamge, 'jeelki, naaje k'baado se k'je j'asen taadn nakŋ ken jaay Isa tedo se. Ute nakŋ naan tedo se bo, Raa tɔlsenga *kusiŋsege. Ey num, ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔŋ noogse 'tedki te aak bɛɛ naan Raa ki eyo. ³⁹ Num gan debm jaay aal maakin do Isa al-Masi ki se, kusiŋin paac se, Raa tɔlinsinga naata. ⁴⁰ Bin se, ɔndki kɔndɔ, bɛɛ, taar se ɔnte 'baatiŋki! Ey num, taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raajo do dɔk-in maakŋ Kitap ki se, ɔm asen kaan dose ki cɛɛ, ken ɔ:

⁴¹ 'Booyki bɛɛ, naasen ken aalki Raa maak ki ey se,

nakŋ se le, deelga dose ɔ ɔksen taad eyo!

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tedn nakŋ ken deel doa

*ɔ nakŋ se ken nam kuuy jaay baado taadsen metin kic bo,
naase le aki 'took ey tap.††»*

⁴² Ken Pɔl ute Barnabas jaay teec teec naatn maakŋ bee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gətn se jeege taadfen ɔ: «Bii sebitn kuuy se, 'terl 'baakiro ajeki taadn metn taar se daala.» ⁴³ Ken jeege wɔk nan se, maakde ki se Yaudge dena, ute jee ken tedga ted rode Yaudge ken ɔk taar Raa ɔŋ se baa ute Pɔl ɔ Barnabas. Ken naade jaay baa baa se, Pɔl ute Barnabas se taad ute naade, dejdɛ ɔ bɛɛ Raa se, j'ɔkin ɔŋɔ.

Naan ki se Pɔl ute Barnabas kaamde se aan kaakŋ jee ken Yaudge eyo

⁴⁴ Anum, *bii sebit ken kuuy se, jee maakŋ geger ken Antios ken taa naan Pizidi ki se, denin baado tus gen booy taar Meljege. ⁴⁵ Num ken Yaudge jaay aak jeege baado tus den se, naade ted maak-kilimi ro Pɔl ute Barnabas ki ɔ naade baag naajn Pɔl ɔ taad jeege tu ɔ: «Taar ken Pɔl taad se, taar ken met ki eyo.» ⁴⁶ Gətn se Pɔl ute Barnabas se, taad aal dode sɛŋ deekden ɔ: «Bɛeki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu bo jaayo. Aan gɔ naase le 'baateki dey se, kese naase malinge bo 'tedki murs rose ki gen kəŋ *kaajn gen daayum eyo. Borse num, naaje se, k'baa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo. ⁴⁷ Kese bo naabm ken Meljege ɔljeno ɔ taadjeno ɔ:

Maam se m'tedi naai 'tedga gətn wɔɔ gen wɔɔ metjil jeege paac,

taa naai aden baa taadn taar Raa jeege tu bini 'kaan gətn duni 'daar ro ki ɔ aden taadn ɔ: Raa se aden kaaja.‡‡»

⁴⁸ Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek ɔ: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gətn se, jee ken Raa beer tɔɔddenga tɔɔd gen kəŋ kaajn gen daayum se, took aal maakde do Isa ki.

⁴⁹ Gətn se, taar Meljege Raa se wɔk dɔɔd taa naan gətn ese paac. ⁵⁰ Gan Yaudge se ɔs metn magalgen maakŋ geger ken gətn ese ute mɛndgen jeedege jee nak denge jaay beer Raa ki se, naade ɔlde metde taa j'dabar Pɔl ute Barnabas ɔ naade tuurde naatn maakŋ taa naande ki. ⁵¹ Ken Pɔl ute Barnabas jaay

**13:35 Aak KKR 16.10.

††13:41 Aak Aab 1.5.

‡‡13:47 Aak Eza 49.6.

baa baa se, tup kudn jedege tu[¶] ɔ naade iin baa Ikoniom ki. ⁵² Gan jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se, Raa doocde maakde ute *Nirl Salal tedde naade se, maakde raap den aak eyo.

Pɔl ute Barnabas maaknj geger ken Ikoniom ki

14 Ken Pɔl ute Barnabas jaay aan maaknj geger ken Ikoniom ki se, naade baa end maaknj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki aan goɔ ken naade tedo maaknj geger ken Antios ki se. Gotn se, naade taadden taar *Raa bini ɔl naaden Yaudge ute kengen Yaudge eyo denin took aal maakde do Isa *al-Masi ki. ² Gan Yaudgen baate tooknj taarde se ɔɔs metn jeegen ken Yaudge eyo taa je taara ro jeege tun took aal maakde do Isa al-Masi ki. ³ Ute naan se kic bo, Pɔl ute Barnabas tingoga dena maaknj geger ken ese ɔ naade taad taar Meljege se jeege tu ɔ naade taadden taa bee Raa ken naan tedden se, aal dode sen, beer eyo. ɔ gotn se, Raa ɔlden naade ted nakn-kɔɔbge ute nakgen deel doa taa 'taadn jeege tu ɔ taar naade taad se, taar met ki. ⁴ Do taarde ki se, jeegen maaknj geger ken ese se baa gaan naapa goɔ kaam dio: jee-gen metinge baa metn Yaudge ɔ kengen kuuy se le baa metn jee kaan naabm al-Masige tu.

⁵ Gotn se Yaudge ute jeegen ken Yaudge eyo ute magaldege se, dookga taarde gen baa kooɔn *jee kaan naabm Isa al-Masige taa aden tund tɔɔl ute koa. ⁶ Ken Pɔl ute Barnabas jaay booy taar ese se, bin se, naade aan baa taa naan Likaoni ki. Ken naade jaay aan gotn naane se, naade baa ting maaknj geger ken Listir ute ken Derbe ki ɔ ute naange tun cees ki cees ki. ⁷ Ken naade jaay aan

gotn naane se kic bo, naade taad Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

Pɔl ute Barnabas maaknj geger ken Listir ki

⁸ Maaknj geger ken Listir ki se, ɔk gaaba kalaɔ bin se gotn tingin bo naan ki sum. ɔ gaabm se, gotn k'l'oojin tap bo k-runگویu; bii kalaɔ naan lee te eyo. ⁹ Bii kalaɔ, naan ing booy booy taar Raa ken Pɔl taad se. Gotn se Pɔl ɔdin kaama tak, taa naan aak jeel gaabm se aalga maakin do Isa *al-Masi ki se, 'kon lapia. ¹⁰ Gotn se, Pɔl uun mindin raan deekin ɔ: «lin 'daara!» ɔ gaabm se naar iin daar kirit ɔ baag lea. ¹¹ Ken jee denge jaay aak naknj Pɔl ted se, naade paac baag kul taara gajalan ute taar Likaoni ken taar naande se, ɔ naade taad ɔ: «Bere, raage se delga jikilimge ɔ booy baadoga gotjege tu!» ¹² Gotn se Barnabas se naade danin Zeus. Zeus se je deeknj ɔ: *gaar gen raage*. ɔ Pɔl le, naade danin Ermez. Ermez se je deeknj ɔ: *debm taadin bedina*. ¹³ Raaden Zeus se, been ceɛ taa doob ken j'end maaknj geger ki se, ɔ debm ken lee toj serknj maaknj bee ken se, tok baano ute kɔs-taarge dio ɔ tamardeno ute pɔɔn kaagge jaay bo baandeno taa bee ken ese, taa naan ute jee denge se dookga taarde je tojn *serke Barnabas ute Pɔl ki.

¹⁴ Gan ken *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pɔl, jaay booy taar ese se, naade maakde tuju ɔ neɛpm te kaldege ɔ gotn se, naade naar aan baa ɔn jee denge se, taadden makɔɔ ɔ: ¹⁵ «Ay, naase ara, kese naase 'tedki nakn-kɔɔbm di bini! Bere, naaje se k-jikilimge aan goɔ naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki resn ute raagen ren ren se. Borse, 'terlkiro maakse do Raa ki naan ken ting zere se! Naan bo debm

[¶]**13:51** Tupm kudn je ki se, gotn Yaudge tu se je taadn ɔ: dim aden tum tap bo goɔ.

aalo maaknj raa ute do naanja do aalo baar do nakgen baa se paac. ¹⁶Do dookin se, metjil jeegen gay gay kic bo, Raa onden naade uun doobm ken naade maakde jen ro ki. ¹⁷Ute naan se kic bo, Raa se daayum tedden bee do bee ken naan lee tedden se, naan eedden maane oojden nakdege do edden koso ute maraadin do raapden maakde sakan.»

¹⁸Ute taar ken naade taadden se kic bo, Pol ute Barnabas tedden bini jaay bo baa gaas jee denge gen tojn serke se.

¹⁹Ken nakgen se jaay deel se, Yaudgen iino Antios ki do kengen metinge iino Ikoniom ki baado Listir ki do do metn jee denggen gotn ese do taadden taar Pol ute Barnabas taad se, taar met ki eyo. Gotn se, Pol naade tundiin ute koa do tiik teecnsin naatn maaknj geger ki se do baa undiin naata, naade saap do kaad naane, naan ooyga. ²⁰Num ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay baado tus gurugin se, gotn se Pol iin daara do ok terl baa maaknj geger ken Listir ki. Metbeenki se, naan ute Barnabas iin gotn ese do baa Derbe ki.

Pol ute Barnabas ok terlo Antios ken taa naan Siri ki

²¹Ken naade jaay aan maaknj geger ken Derbe ki se, Pol ute Barnabas taad Labar Jigan gen Isa *al-Masi se jeege tu. Gotn se, jeege dena took aal maakde do Isa al-Masi ki. Naade iin on gotn ese, ok terl baa maaknj geger ken Listir ki do Listir ki se naade iin baa maaknj geger ken Ikoniom ki do Ikoniom ki se, naade iin baa maaknj geger ken Antios ki ken taa naan Pizidi ki. ²²Maaknj gegerge tun, naade aanga tak bo naade edden kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki do taadden do doobm Isa al-Masi ki se j'okin toogo do ter taadden do: «Naajege se, j'utu j'aki dabar den jaay bo j'aki kend *maaknj Gaar Raa ki.» ²³Gotn ken naade aanga

jaay onga *egliz se, naade beer tondden jeegen 'tedn naandeege. Gotn se, naade uun *siam do eem Raa jaay bo, jee se naade onden kaam ji Meljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don ki se.

²⁴Gotn se, Pol ute Barnabas baa baa se, naade aal teeco taa naan Pizidi jaay baado taa naan Pampili ki. ²⁵Ken naade jaay aan maaknj geger ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin on gotn ese do baa maaknj geger ken gotn k'lee k'daar markabge do geger se ron Atalia. ²⁶Naade iin maaknj geger ken ese, ook maaknj markab ki uun doobm gen terl maaknj geger ken Antios ken taa naan Siri ki. Gotn se bo, metn-jiki naade iino ro ki do maaknj geger ken ese bo, jee Raage ondeno kaam ji Raa taa 'tedn naabm ken borse naade ted aasinoga se. ²⁷Ken naade jaay aan Antios ken taa naan Siri ki se, Pol ute Barnabas dan tus jee egeliz ki. Gotn se, naade taadden metn taar nakgen ken Raa olden naade tedo se do ter taadeno do: «Borse se, Raa dooga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.» ²⁸Gotn se, naade tingoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakj metn taara

(Gal 2.1-9)

15 Gotn se jee metinge iino taa naan Jude ki do baado maaknj geger ken Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki do: «Ken naase jaay j'ojisen te pond do aan go do ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadn ey se, naase aki 'konj kaaj eyo.» ²Gotn se Pol ute Barnabas took eyo do taar naade ki se do do taar ken se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan se bo, jee gotn ese uun doa gen kol Barnabas ute Pol do genaage kandum ken doobm Isa al-Masi ki, taa baa konj *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee *eglizge tun Jeruzalem

ki gen baa kaakj metn taar se. ³ Gōtn se, eglizn Antios ki edden ne dīm ken naade an baa merte jaay bo olden doob ki.

Ken naade baa baa se, aal teec ute taa naan Penisi ɔ ute taa naan *Samari. Gōtn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki metn taar jee ken Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Ken genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo. ⁴ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se, doɔd ɔkde merte. Gōtn se naade taadden metn taar nakgen ken *Raa oldeno naade tɛdo se. ⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gōtn se naade iin taad jeege tu ɔ: «Bɛeki num, jee ken Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden tɔjn pɔndɔ ɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se k'dooyde, naade 'king do ki.»

⁶ Ter gōtn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakj metn taar se. ⁷ Ken naade naaj te naapa makɔɔ bini jaay bo, Pier iin daara ɔ taadden ɔ: «Genaamge, naase 'jeelki maam Raa bɛer ɔdum daanse ki se do dɔkiɲa, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa ken naade jaay booyga num, naade tookn kaal maakde do Isa ki. ⁸ Taa Raa se naan jeel nan maak-saapm jikilinge ɔ jee ken Yaudge ey se kic bo, naan took ɔkdega ɔ eddenga *Nirl Salal aan gɔɔ ken naan ɛdjekiro naajege tu se kici. ⁹ Raa se, aakjeki naanin ki se naaje j'utu naade se j'aaski kaasa. Taa naan se bo, naade kic aal maakde do Isa ki sum bo, Raa *tug daapɛdenga maakde. ¹⁰ Bin num, gen dī jaay naase 'je aki tujn maakn Raa se ɔ naase je aki kɔnd daam deer do jeege tun Yaudge

eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajege se j'ɔɲ j'aasinkiro te gen kuunin eyo. ¹¹ Bin num, kese met ki eyo ken j'aki tɛdn naan se! K'jeelki naajege kic j'aalki maakjege do bɛɛ gen Meljege Isa ki aan gɔɔ naaden ken Yaudge ey se kici, jaay bo naaje j'ɔɲki kaaja aan gɔɔ ken naade ɔɲ se kici.»

¹² Gōtn se jee tus ute dende se do dɛk ɔ naade ɔɲ gɔɔɔ Pɔl ute Barnabas ki taadden metn taar nakn-kɔɔbge ute nakgen deel doa ken Raa oldeno naade tɛdo daan jeege tun Yaudge ey se. ¹³ Ken naade jaay taad nan taarde se, gōtn se Jak uun taara ɔ deekden ɔ: «Genaamge, uɔumki bia! ¹⁴ Simon^{ss} taadjekiro ɔ metn-jiki tap bo Raa se bɛer tɔɔdoga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tɛdn jee naange. ¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobin ki aan gɔɔ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɛeno do dɔkin ken ɔ: ¹⁶ Meljege Raa deek ɔ: *Ken nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade baao* ɔ *kaagn bee Gaar *Daudn ken terec se, maam m'utu m'an daar gotin ki* ɔ *gōtn ken tujga aan gɔɔ dī kic bo, maam m'an daapin 'daar tɔɔɲ gan.* ¹⁷ *Bin bo jeegeen ɔp se utu am je maam Melde.*

Deere, jeegeen ken maam m'utu m'adeno dan se utu 'tɛdn jee maamge.

*Kese bo nakn ken maakum jen ro ki,**

¹⁸ ɔ *taar se bo ken maam m'taado metin jeege tun do dɔkiɲa.»*

¹⁹ Ter Jak taadden ɔ: «'Booyki! Gen maam ki num, jeegeen Yaudge eyo jaay terlga maakde do Raa ki se, j'ɔnte kɔndɛeki nakn ɔɲ dɔde ki. ²⁰ Num gan bɔrse, k'raanɛeki maktub j'ɔɔki: j'ɔnte kɔsn daa maragge, j'ɔnte kɛesn naapge ren ren, j'ɔnte kɔsn daagen moosde ɔɲ

^{ss}15:14 Simon se naan bo Pier sum kici.

*15:17 Aak Am 9.11-12.

te naan ki eyo ɔ j'ɔnte kɔsn mooso kici. ²¹Taa do dɔkin se, maakɔ geger ki tak ɔo aanga *ɔii sebit ki ɔo, jeege lee taad tɔok metn Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔ dooyin maakɔ *ɔeege tun Yaudge lee tusn maak ki.»

²²Gɔtn se jee egliz ki ute jee naande ki ɔ jee kaan naabm Isa al-Masige dɔok taarde kalan ɔ ɔɛr tɔɔd jeege daande ki gen ɔaa ute Pɔl ɔ Barnabas Antiosn ken taa naan Siri ki. Jee ken naade ɔɛr tɔɔdɛ se debm kalan roɔ Judas ken k'-daniɔ Barsabas se kici, ɔ ken kuuy se k'-daniɔ Silas. Naade se genaage paac aalde maak ki. ²³Naade raan ɛdden maktub jide ki ɔ maakɔ maktub ken ese naade deek ɔ:

Kese naaje k'jee kaan naabm Isa al-Masige, ute naajen naan jee eglizge tu, ute genaagen gɔtn ara paac k'tɛdsen tɔɔse dena naase genaajegen Yaudge eyo, ken took aalkiga maakse do Isa al-Masi ki, naasen ken ingki taa naan Siri ki ɔ maakɔ geger ken Antios ki ute kengen taa naan Silisi ki.

²⁴Naaje k'booyga ken jee metin iin gɔtje ki ara jaay ɔaa gɔtse ki se, naade utu taar naaden ɔaa taadsen se tujsega maakse ɔ teec-senga nirlse. Bere, jee se naade ɔaa gen dode, ey num naaje ɔo k'j'ɔlden eyo. ²⁵Taa naan se, taar se naaje j'aakin taa naapm jaay k'ɔɛr k'tɔɔd jeege maakje ki taa ɔaa ute gena kɔɔn maakjege Pɔl ute Barnabas se gɔtse ki. ²⁶Taa Pɔl ute Barnabas se, ɛdga kɛd rode *sɛrke taa Mɛljege Isa al-Masi. ²⁷Bin num, naaje j'ɔlsen Judas ute Silas se, taa naade asen ɔaa taadn ute taarde mala taar ken naaje k'raansen maakɔ maktub ken ese. ²⁸Nirl Salal ɔ naaje mala j'uun

doa k'je nakɔ ken k'raansen j'ɔ aki tɛd se k'je j'asen ziidn dim kuuy do ki ey sum, ²⁹ken ɔ: ɔnte kɔski daa maragge, ɔnte kɔski mooso, ɔnte kɔski daagen moosde ɔy te naan ki eyo ɔ ɔnte kɛsɛski naapge ren ren. Ken nakgen se jaay naase 'tɛdɛnkiga num, kese naase 'tɛdkiga nakɔ jiga aak eyo.

Naaje genaagen gɔtn ara k'tɛdsen tɔɔse dena.

³⁰Ken naade jaay raan ɛdden maktub jide ki se, gɔtn se naade ɔlde ɔ naade iin ɔaa maakɔ geger ken Antios ki.

Ken naade jaay aan se, naade dan tus genaagen doobm al-Masi ki ɔ ɛdden maktubm ese. ³¹Ken jee doobm al-Masi ken gɔtn ese jaay booy taar ken k'dooydesin maakɔ maktub ken se, maakde ɔaa raap aak eyo ɔ taargen se ɛdden kaay kaama.

³²Judas ute Silas se, naade jee taad taar teeco taar Raa ki. Taa naan se ɔo, naade dejtenga dena ɛdden kaay kaama ɔ do kaal maakde ki se, j'ɔk maakde tɔɔɔ. ³³Naade ute genaagen Antios ki se, tingoga dena gɔtn ese jaay ɔo, genaagen doobm Isa al-Masi ken maakɔ geger ken ese ɔlde ɔ k'ɔaa lapia, ɔ naade ɔk terl ɔaa gɔtn jeege tun ɔldeno. ³⁴[Naɔo, Silas se je king gɔtn ara ɔii kandum†.] ³⁵Anum Pɔl ute Barnabas se ɔɔp ing Antios ki. Gɔtn ese, naade ute jeegen kuuy se kic dena lee dooyden ute taar Mɛljege ɔ taadden Labar Jiga.

Pɔl gaan ute Barnabas

(Gal 4.13-15)

³⁶Ken naade jaay ting aas gɔtn ese se, Pɔl deek Barnabas ki ɔ: «J'ɔk k'terl k'ɔaa kaakɔ genaagen doobm *al-Masi ken ing maakɔ gegerge tun paacɔ gɔtn naaje k'lee k'taado taar Mɛljege ro ki se. K'ɔaa k'j'aakden tu, naade tap ɔo

†15:34 Taar se maakɔ kitapge tun do dɔkin se metinge maakde ki se gɔtɔ.

ing ɔɔ di.» ³⁷ Gɔtn se, gen Barnabas ki num naan je Jan ken k'danjin Mark se kic bo 'baa ute naade. ³⁸ Num ganj Pɔl took eyo, taa Jan-Mark se res ɔndenga kɔɔ taa naan Pampili ki ɔɔ naan ɔɔ aay ute kaamin gen tedn naaba ute naade eyo. ³⁹ Gɔtn se, naade naajga taara dena, naɔo taarde baa ɔk te metn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark le ook maakɔ markab ki gen baa taa naan Sipir ki; ⁴⁰ num Pɔl se le, beer uun Silas gen baa ute naana ɔɔ genaagen doobm al-Masi ken gɔtn ese tɔndde metn Raa ɔɔ daayum Meljege n'tedden beɛna.

Pɔl baa merte gen k-dige

⁴¹ Pɔl iin gɔtn ese ɔɔ baa lee taa naan Siri ute gen Silisi ki ɔɔ gɔtn naan aanga ro ki se, naan ɛd kaay kaama *eglizge tu.

Timote baa ute Pɔl ɔɔ Silas gen tedn naabm Isa *al-Masi

16 Ter Pɔl ute Silas jaay aan maakɔ geger ken Derbe ute gen Listir ki se; gɔtn ese naan ɔɔ gaaba kalan debm aalga kaal maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; ganj bubin se, kod Grek. ² Timote se, genaagen doobm al-Masi ken maakɔ gegerge tun Listir ute ken Ikɔniom ki, paac se tɔomiɛna. ³ Gɔtn se Pɔl je ɔɔ k'baa tele, naɔo taa Yaudgen ing maakɔ gegerge tun ese se, naan ɔɔjin pɔndo, taa jeegen paacɔ gɔtn ese se jeelin naan se bubin kod Grek. ⁴ Ken naan jaay ɔɔ pɔndo Timote ki aas se, naade iin gɔtn ese ɔɔ baa lee maakɔ gegerge tu ɔɔ naade taad genaage tu nakgen ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taarin Jeruzalem ki se ɔɔ naade taadden ɔɔ: «J'ing do taar ken se.» ⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gɔtn ese se ted

jee al-Masigen mec, ɔɔ bii-raa naade ziid baa ute naande.

Pɔl ni maakɔ geger ken Troas ki

⁶ Pɔl ute Silas se je baa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; naɔo *Nirl Salal taadden maakde ki ɔɔ j'ɔnte baa. Num gɔtn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gen Galati ki. ⁷ Ken naade jaay aan cee taa naan Misi ki se, naade je baa taa naan Bitini ki; naɔo gɔtn ese kic Nirl gen Isa gaasde. ⁸ Taa naan se bo, naade aal teec taa naan Misi ki ɔɔ bɔɔy baa maakɔ geger ken Troas ki gɔt ken k'lee k'daar markabge se. ⁹ Maakɔ Troas ki jaay Pɔl tood tood nɔɔr se, naan nia ɔɔ maakɔ nin ki se, naan aak aan gɔɔ kod Masedoan kalan daar daar naanin ki ɔɔ eemin nɔɔ metin ki ɔɔ: «lin 'baado Masedoan ki ara taa ajen naaka.» ¹⁰ Ken Pɔl jaay taadden metn taar ninga sum se, gɔtn se sum bo naaje* k'naar k'je doobm j'an baa Masedoan ki, taa ute metn taar nin se, naaje k'jeelga maakje ki kese Raa bo danje gen baa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gɔtn naane.

Pɔl aan maakɔ geger ken Pilip ki

(Plp 1.1-11,27-30)

¹¹ Naaje j'iin maakɔ geger ken Troas ki se, gɔtn se naaje k'j'ook maakɔ markab ki ɔɔ k'j'omb k'gaan baar k'baa taa naan Samotras ken maane gurug aalin se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakɔ geger ken Neapoli ki gɔtn ken k'lee k'daar markabge se kici. ¹² Gɔtn se, naaje k'j'iin k'baa maakɔ geger ken Pilip ki ɔɔ maakɔ taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan geger magala ɔɔ ɔk *Romege dena. Gɔtn ese se, naaje k'tingga bii kandum.

¹³ Ken *bii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakɔ geger ken se ɔɔ k'baa taa oolo ki k'saap j'ɔɔ kaad naane j'kɔɔ gɔtn

*16:10 Gɔtn se Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

jeege lee eem Raa. Num gan j'aan se j'ɔŋ mendge kandum sum bo tusga, k'j'ing cɛɛde ki ɔ k'taadden taara. ¹⁴ Maakde ki se, menda kalan roŋa Lidi ɔ naan iino maakŋ geger ken Tiatir. Mend se, naan beer Raa ki ɔ ɔk kalge gen zoa ɔ kalinge se kalgen te rodege ɔ aac kaace. Ken Pɔl jaay taad taad taar Raa se, naan ud bi do ki taa Meljege tedŋ maakiŋ ki gen booy kɔkŋ taar Pɔl se ɔ naan aal maakiŋ don ki. ¹⁵ Gɔtn se, naan ute jeegeen maakŋ been ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje ɔ k'baa been ki ɔ deekjen ɔ: «Ken naase 'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu deer deer num, 'baakiro aki king beem ki.» Gɔtn se, naan doje bini ɔlje naaje k'took k'baa been ki.

Pɔl ute Silas se k'tɔk k'j'ombde dangay ki

¹⁶ Gan bii kalan naaje k'baa baa got ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon menda kalan bin se baado ɔnje ɔ naan mend dukaaka ɔ ute dukaakiŋ se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mend se, melinge ɔ gurs ro ki dena. ¹⁷ Naan lee ɔk metje naaje j'utu Pɔl ɔ ɔɔy metje ki makɔŋ ɔ dɔɔk taara ɔ eyo deek ɔ: «Jee ese se, naade jee tedŋ naabm Raagen Taaro! Naade baado se taa asen taadŋ doobm kaaja!» ¹⁸ Mend se ɔk metje bii kando kando bini ɔ bii kalan Pɔl ɔɔr se, terl aakiŋa ɔ deek sitan ken roŋ ki se ɔ: «Ute ro Isa *al-Masi se m'ɔ: 'teec naatn ro mend ken se!» Gɔtn se sum bo, sitan se naar teec naatn roŋ ki. ¹⁹ Ken melinge jaay aakiŋ naan dukaakiŋ le gotɔga ɔ doobm naade an kɔŋ gurs kic bo gotɔga se, naade tɔk Pɔl ute Silas ɔ baanden naan magalge tun gɔtn ese. ²⁰ Ter naade baanden naan magalge tun *Rɔmege tɔndde se ɔ taadŋen ɔ: «Jee se le, Yaudge ɔ baado se gen tujŋ naanjje!» ²¹ Naade lee dooy jeege ute doobm king naande ken naaje Rɔmege

se ɔlje ki ro ki eyo. Kese naaje se j'an kɔŋ ted eyo.» ²² Gɔtn se ɔ jee denge se iin ro Pɔl ute Silas ki. ɔ magalgen Rɔmege tɔndde se iin tɔdŋ ute kaldege taa ɔɔɔ ɔ ɔ k'j'ondde te meeje. ²³ Ken naade jaay tɔnd derende aas se, naade baa ɔmbden maakŋ dangay ki ɔ taad magal jee dangayge tu se ɔ jee se k'ɔɔɔbde jiga. ²⁴ Ken magal jee dangayge jaay booy taar naade taadŋ se, naan tɔk ɔmbden maakŋ dangay ken maak ki ɔ tɔndŋen poolo jedege tu.

Magal jee dangayge took aal maakiŋ do Isa ki

²⁵ Ken aan gɔɔr ute daan bea se, Pɔl ute Silas se eem keem Raa ɔ tɔɔmin tɔɔm ute kaa, kaad ken se jee dangaygen kuuy se, ing booy kaadegen naade ing aar kaar se. ²⁶ Gan gɔtn ese sum bo, naanja naar te makɔŋ ɔ ɔ bee ken naade ing maak ki se kic bo ute magaliŋ te rig rig. Gɔtn se kaam taargen gen bee se tɔɔd kalde ki, naan ken se zinzir k'dɔɔkŋ jee dangayge se kic bo tɔɔd si kalde ki. ²⁷ Ken magal jee dangayge jaay dɔrl iin maakiŋ biŋ ki se, naan aak kaam taar jee dangayge se paac toodga wan wan. Gɔtn se naan saap ɔ kaad naane jee dangayge se aanga. Taa naan se bo, naan ɔɔd gɔrd-jerliŋa je tɔɔl roŋa. ²⁸ Gan Pɔl ɔɔd ɔɔy makɔŋ ɔ: «Ay ɔŋ, ɔnte tɔɔl roi, bere naaje j'utu paac!» ²⁹ Gɔtn se magal jee dangayge se beere ɔkiŋa ɔ roŋ ook marga, taad ɔ j'ɔɔciŋo poodo taa an kaakiŋ gɔɔ. Ken k'baano ute poodo sum se, naan naar end baa maakŋ dangay ki ɔ baa ooc metn je Pɔl ute gen Silas ki. ³⁰ Gɔtn se naan ɔɔd teecdeno naatn ɔ tɔnd metde ɔ: «Nakage, maam tap bo m'tedŋ rom m'ɔ di jaay m'kɔŋ kaaja se?» ³¹ Naade terliŋ ɔ: «Naai aal maaki do Meljege Isa ki ɔ ute naan se, naai ute jeeigen maakŋ bei ki paac se, aki kɔŋ kaaja.» ³² Gɔtn se naan ute jee maakŋ been ki se, naade taadŋen taar

Meljege Isa. ³³Maakŋ ɲɔr ken ese sum bo, magal jee danggayge se baanden gɔtn ɔk maane. Gɔtn ese naan tug daapden taan-dudege. Ɔ naan ken ese sum bo, naan ute jee maakŋ been ki se, Pɔl ute Silas *batizde. ³⁴Gɔtn se Pɔl ute Silas se naan dan baanden been ki ɔ edden kɔɔ. Gaabm se, ute jeengen maakŋ been ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki. ³⁵Ken gɔto jaay iip se, magalgen *Romege tondde se, ɔlo asgarge baa taad magal jee danggayge tu ɔ: «Jee se, 'tɔɔɔ tɔlde.» ³⁶Magal jee danggayge baado taad Pɔl ki ɔ: «Magalgen Romege tondde se, ɔlo asgarge ɔ baado taadum ɔ k'tɔɔɔ k'tolse. Bin num 'teeki-ro naatn maakŋ danggay ki ɔ 'baaki te lapia.» ³⁷Gar Pɔl deek asgarge tu se ɔ: «Naade aakjen te metn taarje ey sum bo ɔl k'tondje naan jeege tu, ɔ baa ɔlje danggay ki, ey num bere, naaje kic k'Romege. Num gar borse num naade je ajen tɔɔɔn tɔl nam 'jeel gɔtje ey se met ki eyo. Bin se, ɔnde naade malinge bo ade baa utu ajen tɔɔɔn naatn maakŋ danggay ki se.» ³⁸Asgargen j'oldeno jaay ɔk terl baa se baa taad taar se magalge tun Romege tondde se. Ken magalgen se jaay booy ɔ Pɔl ute Silas kic bo Romege se, gɔtn se beere baa ɔkde. ³⁹Naade baado ɔnde ɔ tedden kaldɛ jaay tɔɔɔ tɔlde ɔ taadden ɔ k'j'iin k'j'ɔnde maakŋ gegerde se. ⁴⁰Ken Pɔl ute Silas jaay teeco maakŋ danggay ki se, naade baa gɔtn Lidi ki. Ken naade aan se, ɔj genaagen doobm *al-Masi ki. Gɔtn se, naade edden kaay kaama, jaay bo iin baa.

**Pɔl ute Silas baa maakŋ
geger ken Tesalonik ki**

(1Tes 1, 2.1-16)

17 Ken Pɔl ute Silas jaay iin ɔno geger Pilip se, naade aal teeco

maakŋ geger ken Ampipolis ki ute ken Apoloni ki. Ɔ naade baado maakŋ geger ken Tesalonik ki. Gɔtn se, Yaudge ɔk bee ken naade lee tusn maak ki. ²Aan gɔɔ nakŋ se, naan deelga deel ro ki se, Pɔl baa ɔj Yaudge ɔ daan suukge tun mɔto se, aanga *bii sebit ki tak bo, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakŋ Kitap ki. ³Naan taad tɔɔkden metina ɔ taadden metn taar maakŋ Kitap ken taad ɔ: «*Al-Masi se baadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan ade dur daan yoge tu. Al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan bo Isan ken maam m'taadsen taarin se.» ⁴Gɔtn se Yaudgen metinge se, taar se baa end maakde ki ɔ took baa tum ute Pɔl ɔ Silas. Naan ken se Grekgen beer *Raa ki se kic bo dena ute mendge dena ken gaabdege jee magalge se kic, took baa ute naade.

⁵Gar Yaudgen baate kaal maakde do Isa ki se, ted maak-kilimi ro Pɔl ute Silas ki ɔ ɔj jee mursgen lee daan doobge tu se rejdeno ute gurs. Naade baado ɔɔ metn jee denge taa tujɔ gɔto. Gɔtn se, naade iin baa terec bee Jason gen je Pɔl ute Silas. Ken naade jaay ɔndenga num, anden tɔkŋ baa naan jee denge tun tusga se. ⁶Ken naade baa jaay ɔnden te ey se, naade ɔk baano ute Jason ute genaage kandum ken doobm al-Masi ki naan tɔɔgge tun gɔtn ese. Gɔtn se, naade tɔɔɔ tɔɔɔ ɔ: «Jee tuj *dunia te magalin se, bere, borse naade aanga ara! ⁷Ɔ Jason se bo, debm ken ɔkden been ki ɔ jee se le, Sezar Gaar magal ken ing *Rom ki se, naade ɔ ansin dim eyo ɔ naade taad ɔ Gaar magal kuuy utu ɔ naan se bo, ken ron Isa se.» ⁸Ken jee ute dende ute tɔɔggen gɔtn ese jaay booy taar se, naade maakde baa tujɔ. ⁹Gɔtn se naade ɔl Jason ute genaagen doobm al-Masi ki se, baado dɔnd gurs den jaay bo, naade tɔɔɔ tɔlde.

Pɔl ute Silas ɓaa maakɗj geger ken Bere ki

¹⁰Maakɗj nɔɔr ken ese sum ɓo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ɔl Pɔl ute Silas ɓaa geger ken Bere ki. Ken naade jaay aan se, naade ɓaa maakɗj *ɓee ken Yaudge tun lee tusn maak ki se. ¹¹Gar naade ɓaa ɔɗ Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakde raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakɗj Kitap ki se taa naade an kaakɗj jeel ro ki taar ken Pɔl lee dooyden se, met ki lɔ met ki ey lɛ. ¹²Maakde ki se, jeege dena took aal maakde do Isa ki ɔɔ mɛnd Grekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dena took aal maakde do Isa ki.

¹³Gar Yaudgen maakɗj geger ken Tesalonik ki jaay booy ɔɔ Pɔl ɓaaga taadn taar Raa maakɗj geger ken Bere ki kic se, naade ɓaado ɔɔs metn jeege taa tujɗ gɔɔ daala. ¹⁴Gɔtn ese, genaagen doobm Isa al-Masi ki naar ɔl Pɔl ɓaa taa baar ki gen ɓaa kookɗj maakɗj markab ki. Num Silas ute Timote se lɛ ɔɔp ing Bere ki. ¹⁵Jee-gen ɓaa kɔl Pɔl se, naade ook maakɗj markab ki ute naana, bini ɔliɗo maakɗj geger ken Aten ki. Ken naade terlo tɛrl se, Pɔl taaddɛn ɔɔ ken j'aanga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'ɓaado j'ɔɗɗɗɗ keske.

Pɔl taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶Kɔr Pɔl utu booy booy Timote ute Silas maakɗj geger ken Aten ki se, naan aak maakɗj geger ese se dooc ute maragge sum ɔɔ naan aak se maakin tuj kasak kasak. ¹⁷Gɔtn se, naan iin ɓaa maakɗj *ɓee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge ɔɔ ute jee ɓeer Raa ki. ɔɔ bii-raa ɔɔɔr maakɗj geger ken

jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸Gɔtn se jaay jee dooy jee-gen uun taar Epikirus ute jee dooy jee-gen uun taar Zenon se^f ing naaj ute naana. Jee metinge deek ɔɔ: «Aakum tu, debm kul taar ren ren ara tap ɓo je deekɗ ɔɔ di?» Jee kuuy deek ɔɔ: «Naan ɓere ɓaanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taad bin se, taa Pɔl se taaddega taad taa Isa ɔɔ ute metn taar dur jee-gen utu dur daan yoge tu se. ¹⁹Naade ɔk ɓaansin do ko ken naade lee tusn aakɗj metn taardege se, ɔɔ gɔtn se k'danjin Areopag. Gɔtn se naade taadin ɔɔ: «Naaje k'je naai ajen taadn metn taar dooy kijɗ ken naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kɔkɗ metina. ²⁰Ute metn taarigen bii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bi-jen doje se, ɓaado taadjɛn metin tu, taa naaje k'je k'jeel kɔkɗ metina.» ²¹(Naade taad bin se taa jee Aten ki ute mertgen ɓaado ɓaao ɔɔ kengen ting ting gɔtn ese se, naade ing ɓo gen booyo ɔɔ gen taadn metn taargen kiji ken naade ɔɗga num ɓaado lee taad metin se)⁸.

²²Gɔtn se, Pɔl iin daar daan jeege tun Areopag ki se ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee ɔkki maragge se ɔɗɗ aak eyo. ²³Ken maam m'leedo maakɗj gegerse ki se, maam m'aako gɔtn ken naase 'lee eemki maragsege ɔɔ m'ɔɗo gɔtn tɔɗɗɗɗ serke kaam kalan bin se k'raanjin ro ki j'ɔɔ: «Kese raa k'jeel metin eyo.» Taa naan se ɓo, maam m'ɓaado se m'asen taadn Raa ken naase eeminki jaay 'jeelinki ey se.

²⁴«Raa se, naan ɓo debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se ɔɔ naan ɓo mel maakɗj raa ute do naana ɔɔ naan se ing maakɗj ɓeege tun jikilimge ɓo iinin ute jide se eyo. ²⁵ɔɔ naan lɛ, ɔlin dim te naabm jikilimge eyo, taa naan kalin

^f17:18 Jee uun taar Zenon se k'dandɛ Stoyisige.

⁸17:21 Kese Luk mala ken taad taar ese.

ki sum bo ed koa nakge tun ing baa se paac do naan bo debm edjeki nakgen 'kaasn tingjege. ²⁶ Naan aalo deb kalan sum bo ken tooj dirl metjil jikilimngen do naan ken baa se paac. do naan bo debm tonddeno kaadn toojdege do kaadn kooydege do gaan edden taa naange do tonddesin te naan guuringe.

²⁷ «Raa tedn naan se taa naade an jea do bin sum bo daan naane naade an konjo le daam? Taa naan le dok ute naajege eyo. ²⁸ Taa naan se bo, naaje j'ingki do k'leeki se kic bo ute naana do borse ken j'utuki zeere se kic le ute naana. Kese bo maakn jee kaar bal-zeersege tu se, deb kalan maakn kaanki se taad do: «Naa-jege se k'gaan Raage.» ²⁹ Aan go naa-jege k'geninge dey se, bin num naaje j'aki konj saapm j'woki Raa se tec aan go maraggen ken k'tedden ute daab, pudda ey le ute ko se eyo. Nakgen se jikilimge tedden ute tirddege sum. ³⁰ 'Booyki! Do dokin ken naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan ken se kic bo, Raa on utsen te eyo. Num borse se, naan dan jeegen gotn baa se paac taa terl maakde ade baa gotn naan ki. ³¹ Taa naan se bo, Raa se ondga kond biin ken naan an konj booro ute doobin do jeege tun do naan ki paac. Ute debm ken naan beer wodin gen konj booro do jeege tu se, debm se bo ken naan durin daan yoge tu taa jikilimge se an jeel ro ki.»

³² Ken naade jaay booy Pol do Raa duroga nam daan yoge tu se, gotn se jee metinge baagin teracin metin ki. Ganj jee kuuy se taadin do: «Do taari ki se, biin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadn aan go ken ese daala.» ³³ Naan ken se sum bo, Pol teec onde. ³⁴ Num ganj, jee metinge baa on Pol do took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan ron Denis, naan kic maakn jeege tun lee aak metn taara Areopag ki se kici do menda kalan ron Damaris ute jeegen kuuy kic baa te naana.

Pol baa maakn geger ken Korint ki

(1Kor 1.1-9, 2.1-5; 2Kor 11.5-12, 12.12-13)

18 Ken Pol jaay iin on geger Aten se, naan iin baa maakn geger ken Korint ki. ² Gotn se naan baa dood ute kod Yaud k'danin Akilas utu aan kaana do naan j'oojin taa naan Ponj ki. Naan iino taa naan Itali ki ute mendinga ron Prisil, taa Gaar magal gen *Romegen k'danin Klod se ol k'tuur Yaudge naan paac maakn geger ken Rom ki se. Naan ken se, Pol baa deel ute naade, ³ taa naabin le, tec go gen naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm koror. Taa naan se bo, Pol baa ing ute naade do naade lee ted naaba tele.

⁴ Aanga *bii sebit ki tak bo Pol baa maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn se, naan lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Grekge tu taa naan je naade 'tookn do taarin ken naan taadden se. ⁵ Ganj ken Silas ute Timote ken iino Masedoan ki jaay aan sum se, Pol on ron paac gen taadn taar Raa. Naan taad Yaudge tu tal do *al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan bo Isa se. ⁶ Ganj gotn se, Yaudge se iin ron ki do naajina. Naan ken se, Pol ok mind kalina do deekden do: «Bere, naase se ken dim jaay aanga dose ki kic num, maam se olum eyo do j'am kokn mindum eyo. Naan ki se bere, maam m'baa taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo.» ⁷ Naan iin teec gotn ese do baa bee gaab ki kalan k'danin Titus Justus. Naan se debm beer Raa ki do been se ond daamboogo ute bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁸ Gotn se Krispus, naan ken magal bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan ute jee maakn been ki paac took aal maakde do Melje ki, do jee Korint ken den lee booy taar Pol se kic, took aal maakde do Isa ki kici do *k'-batizde. ⁹ Ken aan noor se, Meljege Isa mala teec naan Pol ki do taadin do: «On te

beer jeege tun se, num taad taar Raa baa ute naani sak sak, ɔnte doa. ¹⁰Taa maam m'utu te naai se nam kɔŋ kɔl jin roi ki eyo. 'Jeele, maakŋ geger ken ese se, maam m'ɔk jeege dena.» ¹¹Gɔtn se Pɔl ɔɔp ting maakŋ geger ken Kɔrint ki se baara ute laapa mece. Gɔtn se naan lee dooy jeege ute taar Raa.

Pɔl j'ɔk k'baansin naan magal *Romege tu

¹²Kaad ken Galion magal taa naan Akayi se, naan ken se Yaudge dɔɔk taarde baa ɔk Pɔl ɔɔ baansin gɔtn kɔjn bɔɔr ki. ¹³Gɔtn se, naade deek Galion ki ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs metn jeege ɔɔ j'ɔnte keem Raa tec aan gɔɔ ken naaje k'lee k'j'leem se.» ¹⁴Ey num Pɔl se je taada, naɔo Galion naar taad Yaudge tu ɔɔ: «Naase Yaudge, ken gaabm se jaay ted te nakŋ ute doobin eyo, lɔ tujga dim kuuy se, gen naan se num, maam m'asen kaakŋ metn taarse. ¹⁵Gan naase le, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeesege tu. Bin num, kese nakŋ naase malinge! Maam se, m'kɔŋ kɔjn bɔɔr do nakge tun bin eyo.» ¹⁶Gɔtn se, naan tuur ɔɔddeno naatn gɔtn kɔjn bɔɔr ki se. ¹⁷Gɔtn se jeege paac iin gɔtn ese, iij-ɔk Sosten magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ tɔnd dɛrɛŋina naan jeege tun gɔtn kɔjn bɔɔr ki se. Naɔo Galion ken magal Romege aak nakŋ ken naade ted se, don ɔkɔ kic bo dirin eyo.

Pɔl ɔk terlo maakŋ geger ken Antios ken taa naan Siri ki

¹⁸Maakŋ geger ken Kɔrint ki se, Pɔl tingga dena, jaay bo naan iin ɔn genaagen doobm Isa *al-Masi ken gɔtn ese. Naan iin baa ute Prisil ɔɔ Akilas maakŋ geger ken Sankre ki gɔt ken k'lee k'daar markabge. Gɔtn se, naan dɔs dona taa naan naamga naam taarina, jaay bo naade ook maakŋ markab ki ɔɔ baa taa naan Siri ki. ¹⁹Ken naade jaay aan

maakŋ geger ken Epez ki se, Prisil ute Akilas se Pɔl ɔɔnden gɔtn ese ɔɔ naan iin baa maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa. ²⁰Naade tɔnd metin ɔɔ: «ɔɔp ing ute naaje,» naɔo Pɔl baate. ²¹Ken naan iin ɔɔnde kɔŋ se deekden ɔɔ: «Ken Raa jaay je num, biin kuuy jaay m'ade baa gɔtse ki.» Gɔtn se naan iin maakŋ geger ken Epez ki se, ook maakŋ markab ki ɔɔ baa. ²²Ken Pɔl jaay aan maakŋ geger Sezare ki se, naan ook baa Jeruzalem ki gen tɛdn tɔɔse *egliz ki, jaay bo, naan booy baa maakŋ geger ken Antios ken taa naan Siri ki. ²³Gɔtn se, naan tingga bii kandum jaay iin baa leedo maakŋ gegerge tun taa naan Galati ute gen Prigi. Gɔtn naan aanga tak bo, naan ed kaay kaama genaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apɔlɔs baa maakŋ geger ken Epez ki ute gen Kɔrint ki

²⁴Kaad ken se gaaba kalan, kɔd Yaud k'danin Apɔlɔs ɔɔ naan se k'j'oojin maakŋ geger ken Alekzandri ki. ɔɔ naan iin baado maakŋ geger ken Epez ki. Gaabm se jeel taadn taara aak eyo ɔɔ jeel ɔk metn Kitap jiga. ²⁵Naan se k'-dooyinga ute metn taar ken taad taa Meljege. Naan taad taar Raa se maakin raap do ki sakan, ɔɔ taar Isa se, naan dooy jeege ute doobin tak tak. Naɔo, naan se, jeel bo metn taar *batem gen Jan-Batist sum. ²⁶Maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Apɔlɔs baag taadn taar Raa jeege tu kic bo, beer eyo. Gan ken Prisil ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gɔtn se naade ɔk baansin ute naade ɔɔ taadin Doobm Raa se ute doobin tak tak do ki daala. ²⁷Apɔlɔs se, je baa taa naan Akayi ki gen baa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se bo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, edin kaay kaama ɔɔ raan edin maktub jin ki, taa n'baa kedn genaage tun gɔtn naane, taa ken naan aanga num, naade an doodn

kɔkɔj jiga. Ken naan jaay aan gɔtn naane se, ute bæ ken Raa tediŋ se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gɔtn naane se, naan noogden dena. ²⁸ Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gɔtn ese ɔ taar ken naade an terl kic bo, naade ɔj eyo. ɔ ute taargen maakɔj Kitap ki se, naan taadden ɔ: Isa se, naan bo al-Masi.

Pɔl baa merte gen k-mɔtɔge

Pɔl terl maakɔj geger ken Epez ki daala

19 Kaad ken Apɔlɔs utu maakɔj geger ken Korint ki se, Pɔl aal teeco taa naan Azi ken maakɔj koge tu se ɔ baado maakɔj geger ken Epez ki. Gɔtn se, naan ɔj jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki. ² ɔ naan tɔnd metde ɔ: «Bii ken naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap bo booy te dose ki ey la?» Num gan naade terlin ɔ: «Nirl Salal ken naai taadn se, bii kalan naaje k'booy te maanin eyo.» ³ Ter Pɔl tɔnd metde ɔ: «Naase tap bo *k'batizse j'ɔɔ di?» Naade terlin ɔ: «Naaje se, k'batizjen aan gɔɔ ken Jan lee batizo jeege se.» ⁴ Pɔl taadden daala ɔ: «Jan se batizo jee ken terloga terl maakde do *Raa ki sum. ɔ naan taad Yaudge tu ɔ j'aal maakde do deb ken utu baado metin ki se ɔ naan bo debm k'danin Isa se.»

⁵ Ken naade jaay booy taar Pɔl taadden se, gɔtn se naade took k'batizde kuuy ute ro Meljege Isa. ⁶ Naan ken se, Pɔl tɔnd jin dodege tu ɔ gɔtn se Nirl Salal booyo dode ki ɔ naade baag taadn taar naan-gen naade jeel metin eyo ɔ naade taad taargen teeco taar Raa ki. ⁷ Naade paac se, aas nakɔj gaabge baa baa sik-kaar-dio.

⁸ Daan laap ken mɔtɔ se, daayum Pɔl lee baado maakɔj bæ ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gɔtn se, naan taadden metn taar Gaar Raa jeege tu ɔ naan taadden kic bo beer eyo. Naan je taa jee-gen ing booyin taarin se, 'tookɔj do taarin ken naan taadden se. ⁹ Gan jee metinge

se ted do mɔngɔ ɔ baate tookɔj taarin. Do Doobm Isa ken naan taadden metin se, naade tooyin koogo naan jeege tu. Gɔtn se Pɔl iin ɔnde ɔ baa ute jee metin ki baa maakɔj lɔkɔl gen gaaba kalan k'danin Tiranɔs ɔ gɔtn se bii-raa, naan lee dooyde ute taar Raa. ¹⁰ Gɔtn dooyin ken ese se, naan ted baara dio, bini ɔl Yaudge ute Grekgen taa naan Azi ki paac se, baa booy taar Meljege.

Nakɔj ken gaan Sebage tedi

¹¹ Anum Raa ɔl Pɔl ted nakɔj-kɔɔbgen deel doa, ¹² bini, ɔl jeege baa tuuno kalge taal do Pɔl ki ey le baano ute kalge utn rona ɔ naade tɔs baano ɔ taalin do jee kɔɔnge tu ɔ jee kɔɔnge se ɔj lapia ɔ jee kɔɔn sitange se kic bo, sitange teec ɔnde.

¹³ Gɔtn se, Yaudgen metingen lee maakɔj naange tu gen tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro Isa kici. Naade taad sitange tu ɔ: «Ute ro Isan ken Pɔl lee taad taarin jeege tu se, m'ɔɔ: 'teecki naatn ro jeege tu se!» ¹⁴ Jee-gen tedi naan se, naade cili. Naade se, gaan kɔd Yaud kalan bini k'danin Seba, ɔ naan se maakɔj *magal jee tedi serke Raage tu. ¹⁵ Gan bii kalan, gaabm ɔk sitan se taadden ɔ: «Isa se, maam m'jeelina ɔ Pɔl kic le maam m'jeelina, num naase ara tap bo, 'nanje?» ¹⁶ Gɔtn se, gaabm ken ɔk kɔɔn sitan se iin oocde; ken naan jaay baa cirde sum se, naan tɔnd awarde ɔ neɛpm ute kaldege se naatn. Ken naade do bini ɔj dode jaay aan teec se, kaldege kic bo, neɛpden dode ki rɔsɔm rɔsɔm.

¹⁷ ɔ ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo ing maakɔj geger ken Epez ki jaay booy taar se, gɔtn se naade bæere baa ɔkde. Taa naan se, naade baa *nook ro Meljege Isa se cir daala. ¹⁸ Gɔtn se, jeege dena ken aaloga kaal maakde do Isa ki se, baado tɔɔd metdege naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee ted se. ¹⁹ Maakde ki se, jee den ken lee oo

rodege se, baano ute maktubdegen ok metn taargen naade lee oojn rode se oo goṭn se naade tawciṇ naan jeege tu oo maktubdege se jaay j'aak zon se aas tamma gen pudda dupu-si-mii^{**}. ²⁰ Bin bo, ute tawgi Meljege se taar Raa se wook ziif baa ute naaniṇa.

Jee Epez ki iin gen tedn taara

²¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, ^{*}Nirl Salal ol Pol uun doa gen baa Jeruzalem ki oo naan aal teec ute doobm taa naan Masadoan oo ute gen Akayi ki. Goṭn se, naan deek genaage tun doobm Isa ^{*}al-Masi ki oo: «Beeki num, ken m'aanga Jeruzalem ki jaay bo, som m'utu m'baa ^{*}Rom ki kici.» ²² Jee noogingen di Timote ute Erast se, naan olde oo j'ond naana oo k'baa Masadoan ki. Oo naan mala se, oop ing coko taa naan Azi ki.

²³ Kaad ken se, jeege maakn geger ken Epez ki se, jeege dena iin ul taara gajalan taa Doobm Isa. ²⁴ Taa goṭn se, ok kod kordn taw roṇ Demetrus. Naan se lee oo pudda gen daapm beegen seem seem ken tec bee magal gen maragden naade lee eemiṇ ken k'danṇ Artemis se^{††}. Ute naabden ese se, naan ute jeege k'ted naaba tele ese, naade lee on gurs dena ro ki. ²⁵ Bii kalan, naan dan tus jee ken naade tedn naaba tele ute jee ken naabde tec aan oo gen naade se, oo deekden oo: «Medumge, naase 'jeelki maal naaje k'j'okki se k'j'ojinki ute naabm ese. ²⁶ Num gan naase aakkiga oo 'booykiga nakn ken deel Epez ki paac se oo Pol ese se deek jeege tu oo raagen naaje mala k'tedinki ute jijege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se ol jeege dena took taariṇa oo baaga metin ki. Nakn se, naan tedin Epez ki sum eyo, num gan taa naan Azi ute

magalin paac kici. ²⁷ Ken naan jaay utu tedn nakn se tak num, bere, utu ajeki tujn naabjege. Num naabjege sum eyo, num utu kol jeege maragjegen magal Artemis se kic bo, naade utu an kaal maak ki eyo oo been se kic le, naade an kaakn aan oo nakn cere. Ey num, Artemis se bo, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemiṇa.»

²⁸ Ken jee tedn naabgen goṭn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde pirin oo baag tooj dookn taara oo: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!» ²⁹ Goṭn se, jeege iin ul taara gajalan maakn geger ken se, oo toko Gayus ute Aristark ken iino Masadoan ki oo lee te Pol tele se. Naade naar baandeno daan boor ken goṭn k'lee k'j'ojn boor se. ³⁰ Ey num Pol se, je baa goṭn jeege tun tus se kici, nabo genaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasiṇa. ³¹ Oo maakn magalge tun taa naan Azi ki se, jee metinge se medn Polge oo naade ol nam baa taad Pol ki oo: «Bere, onte baa goṭn jeege tun tus se!» ³² Kaad ken jeege tus goṭn ese se, jee metinge ul gen dode oo jeege kuuy se kic le, taad gen dode kici. Jee den jaay baado goṭn ese se, metn taar jaay olde naade tusn ro ki se kic bo, naade jeel metin eyo. ³³ Maakn jee denge tu se, gaaba kalan kod Yaud roṇ Alekzander. Maakde ki se, jee metinge baa taadin metn taar se jaay bo Yaudge olin baa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadin metn taar se. ³⁴ Nabo ken jee Epez ki jaay booy oo naan kod Yaud se, goṭn se naade doob oo taa naapm caa oo: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!» Goṭn se naade tooj dook taara on eyo baa baa nakn ler dio.

³⁵ Kaam moon se, gaabm ken debm raan ken ted naaba daan Yaudge tun

^{**}19:19 Tamman gen puddn ese se aas gen kogṇ nam ken tedn naaba gen bii dupu-si-mii.

^{††}19:24 Artemis se, marag ken menda. Jeege saap oo naan se ooj nakge, dirl maalge oo ted mendge oojo.

*jee kaakɲ metn taargen ɡɔtn ese se, tɛd jeege bini ɓaa doa ɔ deekden ɔ: «Naase jee ɛpɛz ki, jeege paac se jeeljeki naajege ɓo ken k'j'ɔkki ɓee maragɲ magal roɲ Artemis se. ɔ maragjege mala se le, naan ooco maakɲ raa ki. ³⁶ Maragjege se, nam ɗemin eyo, num ɲki ro se urlu ɔ nakɲ se 'saap ɔkinki jiga jaayo. ³⁷ Jeegen naase 'tɔk ɓaandekiro ara se le, naade uun te ɗim maakɲ ɓee maragjege tu se eyo. ɔ naade le, taad te taar ing kus roɲ ki eyo. ³⁸ Ken Demetrus ute jeenge jaay ɔk taara ute nam le, naaje j'ɔkki bii gen koɲ ɓɔɔɔ ɔ jee koɲ ɓɔɔɲinge kic le utu. Bin num, taar se ɔ k'ɓaan ɡɔtn naane ɓo, naade an kaakɲ ute doobiɲa. ³⁹ ɔ ken naasen jee denge se jaay ɔkki taar ɗim kuuy le, bii ken jeege tusga sum ɓo, j'utu j'kaakɲ metiɲ ute doobiɲa. ⁴⁰ Do nak ken naaje k'tɛdki jaaki se, j'utu j'ankiro ɓaa te nakɲ ɔɲ dojege tu. Bere Rɔmege se le, utu ajeki kɔkɲ mindjege 'deekɲ ɔ: naajege se ɓo, jee tujɲ naange. Taa ken Rɔmege jaay ɓaado 'tɔnd metjege gen tusjegen jaaki se, naaje j'aki koɲ taar ɗim, jaay j'adeki koɲ taad eyo.» ⁴¹ Ken naan jaay taad nan taariɲ se, jee se naan wɔɔkɛ.

Pɔl ɔk terl ɓaa taa naan Masedoan ute taa naan Grekge tu

(1Kor 16.1-7; Rm 15.25-27)

20 Ken metn taar se jaay deel se, Pɔl ɔl k'dan k'tuso jee aalga kaal maakɛ do Isa *al-Masi ki ɔ naan edden kaay kaama jaay ɓo deekden ɔ ingki lapia ɔ naan uun doobm taa naan Masedoan. ² Kaad ken naan aal teeco teec taa naan ken ese se, jee aalga kaal maakɛ do Isa al-Masi ki se, naan taaddenga taarge dena ken edden kaay kaama, jaay ɓo naan iin ɓaa taa naan Grekge tu. ³ ɡɔtn se, naan ting laapa mɔɔ. Aan

kaad ken jaay naan ɓaa kookɲ maakɲ markab ki gen ɓaa taa naan Siri ki se, naan booy ɔ Yaudge se, ɔɔkga ɔɔk taarde roɲ ki gen kutiɲa. Taa naan se ɓo, naan uun doa gen terl ɓaa taa naan Masedoan ki. ⁴ Jeegen ken lee ute naan se, naade se ɓo: Sopatros goon Pirus ken iino maakɲ geger ken Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iino maakɲ geger ken Tesalonik ki ɔ Gayusn ken iino maakɲ geger ken Derbe ɔ Tisik ute Tropim ken iino taa naan Azi ken kaam kalan ɔ kese Timote. ⁵ Jee se ɔnd naana ɓaa booye^{††} maakɲ geger ken Troas ki. ⁶ Gan naaje se k'tɛd Laa mappan ɔk ɔɔm eyo aas jaay ɓo, j'iin Pilip ki se, j'ook maakɲ markab ki k'tɛd bii mii jaay ɓo k'ɓaa k'j'ɔnde maakɲ geger ken Troas ki. ɡɔtn se, naaje k'tingo bii cili.

Pɔl taad jee Troas ki ɔ ingki lapia

⁷ Ken aan *bii sebit ki teger se, naaje k'tus k'j'ɔs kalan jaay ɓo k'j'uun sen-sen^{¶¶}. ɡɔtn se Pɔl baag taadn genaage tun doobm Isa *al-Masi ken tus ɡɔtn ese. Aan ɡɔɔ naan metbeeki sum ɓo ɓaa ɓaa se, naan taadden taara bini aan daan ɓea. ⁸⁻⁹ Maakɲ ɓee ken k'j'ɔɓin do naapiɲ ki gen k-mɔɔge tu se, ɡɔtn se ɓo naaje k'tus maak ki ɔ maakɲ ɓee ken ese se, k'tɔɔc k'tɔndga lɔɔmpɔge dena. ɡɔtn se, goon kɔɔɔ kalan k'danɲ Utik se, naan ing king taa peneter ki. Aan ɡɔɔ Pɔl taad ɔ ey se, ɡɔtn se bi ɓaa ɔkin se tood sen. Gan maakɲ toodn biɲ ki se, naan iik ujo ɔ aal ooc naan ki. Ken deb kalan ɓɔɔy ɓaa ɔɲin jaay je an kuun se, ɔɲin naan ooyga. ¹⁰ ɡɔtn se Pɔl ɓɔɔy ɔ no uunin ɔkin kaadɲ ki ɔ deekden ɔ: «Naase ɲki rose urlu. Bere, naan utu zɛɛɛ!» ¹¹ ɡɔtn se, Pɔl ɔk terl ook ɓaa maakɲ ɓee ki ɡɔtin ki, naan dup edden mappa ɔ k'j'ɔs tele. Ter, naan baagden taadn daala

^{††}20:5 ɡɔtn se Luk kic utu te naade.

^{¶¶}20:7 Sen-sen se, kɔsn ken taadjeki ɔ Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

bini gɔtɔ iipi, jaay bo naan deekden ɔɔ: «Ingki lapia. Maam se m'baaga jaayo!»
¹²Num, ken goon kɔɔn duro se le, naade ɔk baansin been ki ɔɔ gɔtn se, jee paacɔn ken aakin se, maakde raapo.

Pol dajo jee naan *eglizge tu

¹³Naan ken se, naaje k'j'look maakɔ markab ki j'ɔnd naana gen baa maakɔ geger ken Asɔs, gen baa kuun Pol gɔtn ese. Taa Pol se, uunga kuun doa gen baa ute jena. ¹⁴Ken Pol jaay baa ɔnje maakɔ geger ken Asɔs ki se, gɔtn se naaje k'j'u-unin maakɔ markab ki ɔɔ k'baa maakɔ geger ken Mitelen ki. ¹⁵Metbeenki k'j'i-in gɔtn ese ɔɔ k'baa maakɔ geger ken Sio ki, ɔɔ metbeen ken kuuy se, naaje k'j'i-in k'baa maakɔ geger ken Samɔs ki. Ter, bii ken kuuy se, j'iin Samɔs ki se, k'baa maakɔ geger ken Mile ki.

¹⁶Naaje k'j'uun doobm se taa Pol se, beeki num, je naar baa Jeruzalem ki gen baa tedn Laa Pantekɔt. Taa naan se bo, naan deel cee geger ken Epez ki kic bo, baate kaal maak ki, taa naan je takal ronɔ taa naan Azi ki se eyo.

¹⁷Ken naaje k'j'aan maakɔ geger ken Mile ki se, Pol ɔl k'baa k'dajo jee naan eglizn Epez ki, taa utu an kɔn gɔtn ese.

¹⁸Ken naade jaay aan ɔnin se, Pol tedden ɔɔse ɔɔ deekden ɔɔ: «Gɔtn maam m'aan gɔtse ki jaay m'tingo maakse ki sum se, naase 'jeelumki. ¹⁹Ken maam m'tingo maakse ki se, maam m'ɔɔpo rom baat jaay bo m'tedɔ naabm Meljege Isa se. Kaad ken se, maam m'ingo maakɔ kaa-maan ki ɔɔ m'dabarga dena taa Yaudgen dookga dook taarde jaay 'je am tɔɔl se. ²⁰'Jeelki, naan ken se, maam m'dooseno ɔɔ m'taadseno taar *Raa naan jeege tu, ɔɔ maakɔ beesege tu se, taargen jaay asen noogse, kalaɔ tap bo, maam m'dirigɔ te eyo. ²¹Maam m'taad Yaudge tu ute jeegen Yaudge eyo m'ɔɔ k'terl maakde do Raa ki ɔɔ j'aal maakde do Meljege Isa ki.

²²«Borse, maam se m'baa baa Jeruzalem ki. Kese *Nirl Salal bo ɔlum ɔɔ m'baa ɔɔ maam se m'jeel eyo nakɔ jaay utu kaan dom ki gɔtn naane se. ²³Naɔo, maakɔ geger ken maam m'aanga tak se, Nirl Salal ɔɔjum ɔɔ ken maam jaay m'baaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am baa kɔl dangay ki ɔɔ j'utu j'am dabar dena. ²⁴Gan maam se m'aak kingum do naan ki se, aan gɔɔ nakɔ cere; nakɔ ken ɔɔnum maam ki tak se, m'je naabm ken Meljege Isa edumsin kaam jim se, m'an tedn kaasin ute doobina ɔɔ naabm ken Meljege edumsin se taa m'taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi ɔɔ ute naan se bo, Raa tedn beena jeege tu.

²⁵«Booyki, maam ken m'tingo daanse ki jaay, m'taadseno taar Gaar Raa se moɔtn naan ki se, naase amki kaak ey sum. ²⁶Taa naan se bo, jaaki maam m'ɔk mind kaluma ɔɔ m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se ɔlum eyo. ²⁷Taa maam se m'taadsenoga nakɔ ken paacɔn Raa maakin jen ro ki, taar dim kalaɔ tap bo, maam m'ɔyseseɔ te eyo.

²⁸«Borse, naase se ing ɔndki kɔndɔ ɔɔ 'saapki do egliz ken Nirl Salal edsesin kaam jise se ɔɔ aakdeki dode ki; bin se, 'gaamdeki aan gɔɔ doɔl baatge, taa egliz se Raa duginga dugu ute moosina.

²⁹«Maam m'jele, ken maam jaay m'baaga se, jeege se ute ade goon kend maakse ki aan gɔɔ k-sogsogigen endga maakɔ doɔl baatge tu num, lee woɔkde se. ³⁰ɔɔ maakse ki se kic jee metinge utu dooy jeege ute taargen met ki eyo. Naade utu kɔl jeegen aalga kaal maakde do Isa ki se, kic bo utu kuun taarde. ³¹Bin se, ingki do metekse ki. 'Jeelki maakɔ baar ken moɔ se, noɔɔ kataara, maam m'ɔn te eyo ɔɔ naja kic bo, maam m'dejinga ɔɔ taa naase se, maam m'eemga den aak eyo.

³²«Borse, maam m'ɔnse kaam ji Raa ɔɔ naase 'saapki do taar Raa ken maam m'taadseno m'ɔɔ: Raa se naan debm bee.

Ute taar se bo, naan asen kedn tɔɔɔ do kaal maakse ken naase aalki do Isa ki se. Ute naan se, naase aki kɔɔ bedse ute jee ken naan teddenga tedga jee naangen salal se.

³³ «Gan maam le, m'jede te gurs nam eyo ɔɔ daab ute kal nam kic le, maam m'jede te eyo. ³⁴ Naase 'jeelki ute naabm ken maam m'ted' ute jim mala se bo, maam m'ute jeemge se aas-jen kingje. ³⁵ Ute naabm daayum maam m'ted' daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'ɔɔ: 'tedki naaba jaay bo j'anki noogɔ jee daayge. ɔɔ k'saapki do taar Meljege Isa ken taad ɔɔ: «Debm ed naka deb ki se, maakin raap cir debm ken j'edɔn keda.»

³⁶ Ken Pol jaay taad nan taarin se, naan erg naan ki ute naade paac ɔɔ eem Raa. ³⁷⁻³⁸ Gɔtn se naade paac baag keeme ɔɔ nana nana kic bo baado baam ɔk Pol kaadɔn ki kaadɔn ki, ɔɔ nakɔ ken ɔl maakde tuj se, taa ken Pol taaddenga taad ɔɔ: «Naan ki se, moɔtn naase amki kaak ey sum.»

Gɔtn se, naade baa ɔlin metn markab ki ɔɔ deekin ɔɔ: «'Baa te lapia.»

Pol baa Jeruzalem ki

21 Ken naaje jaay k'j'iin j'ɔnde Mile ki sum se, naaje j'ook maakɔ markab ki ɔɔ k'gaan k'baa maakɔ geger Kos ki; ɔɔ metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakɔ geger ken Rod ki. Ken naaje jaay k'j'iin Rod ki se, k'baa maakɔ geger ken Patara, gɔtn ken k'lee k'daar mark-abge. ² Patara ki se, naaje j'ɔɔ mark-abm ken baa baa taa naan Penisi ki, j'ookɔ maak ki ɔɔ k'baa. ³ Ken naaje jaay k'baa baa do baar ki se, naaje j'aak taa naan Sipir se do ji jeelje ki ɔɔ naaje k'deel k'baa taa naan Siri ki. Ken naaje jaay j'aan maakɔ geger ken Tir ki se, naaje k'boɔy gɔtn ese, taa gɔtn ese bo, nakɔ maakɔ markab ki se j'an boɔy naatn. ⁴ Maakɔ geger ken Tir ki se, naaje

j'ɔɔ genaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, ɔɔ gɔtn se naaje k'tingɔ bii cili ute naade. Gan jee se, *Nirl Salal taadden nakɔ ken utu 'kaan do Pol ki ɔɔ naade taad Pol ki ɔɔ: «N'ɔnte baa Jeruzalem ki.» ⁵ Ken k'ting ute naade bii cili aas jaay j'iin k'baa baa se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gɔtn ese ute mendge ɔɔ gaange paac ɔje, bini k'teec k'j'ɔɔ maakɔ geger se. Ken naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'erg naan ki do kees ken taa baar ki se, ɔɔ gɔtn se, naaje k'tɔnd metn *Raa. ⁶ Ken naaje jaay k'j'iin k'baa baa se, naaje k'taadden j'ɔɔ: «Ingki lapia.»

Gɔtn se, naaje j'ook maakɔ markab ki ɔɔ naade le ɔk terl baa beedege tu.

⁷ Naaje k'j'iin Tir ki se, k'gaan k'baa maakɔ geger ken Putolemais ki. ɔɔ ken naaje jaay j'aan se, k'baa k'ted tɔɔse genaage tun doobm Isa al-Masi ken gɔtn ese. Naaje k'tood bii kalan ute naade ɔɔ gɔtn ese sum bo, naaje k'boɔy k'j'ɔɔ markaba. ⁸ Metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakɔ geger ken Sezare ki ɔɔ k'baa k'boɔy bee Pilip ken lee woɔk Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu se. Pilipm se, debm maakɔ jeege tun cilin ken k'bɛer k'tɔɔddeno Jeruzalem ki gen noogɔ *jee kaan naabm Isa al-Masige se. ⁹ Pilip se, ɔk gaangen mendge ɔɔ ken ɔk te gaabge eyo, ɔɔ naade se lee taad taargen teeco taar Raa ki.

¹⁰ Gɔtn se, naaje k'tingoga bii dena ɔɔ naan ken se, gaaba kalan iino taa naan Jude ki, ron Agabus, baado ɔɔje. Naan se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici. ¹¹ Ken naan jaay aan ɔɔje se, naan uun nakɔ Pol lee doɔkɔ maakin se, doɔkɔ jinge ute jenge, jaay taadden ɔɔ: «Aakki, Nirl Salal se taadum ɔɔ: nakɔ doɔkɔ maakɔ nam ese se, malin jaay baaga Jeruzalem ki num. Yaudge se utu an doɔkɔ bin kici ɔɔ naade utu an ɔkɔɔ kol ji jeege tun Yaudge eyo.»

¹² Ken naaje ute genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn geger ken gotn ese jaay k'booy taar se se, gotn se naaje k'j'leem ɔɔ metn Pɔl ki j'ɔɔ ɲ'ɔnte baa Jeruzalem ki. ¹³ Gan naan terljen ɔɔ: «Naase eemki bin se gen di? Kese naase ɔjumki koj maakum bo maane. Maam se m'took naade am dɔɔk sum eyo, num maam m'tooko gen baa kooy Jeruzalem ki taa Meljege Isa.» ¹⁴ Aan gɔɔ, naan le took taarje ey dey se, naaje kic k'j'ɔɲina ɔɔ k'baate taadin taar dim kuuy sum. ɔɔ gotn se naaje k'taad j'ɔɔ: «ɔɲ Meljege 'tedn nakn ken maakin jen ro ki.»

¹⁵ Ken naaje jaay k'ting Sezare ki bii kandum se, gotn se naaje k'daap roje gen kookn baa Jeruzalem ki. ¹⁶ Ken k'j'i-in Sezare ki jaay k'baa baa se, genaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gotn ese se, baa ute naaje. Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki se, naade ɔje k'baa k'booy gotn gaab ki kalan k'danin Mna-son, ken iino taa naan Sipir ki. Gaabm se, gotn aal maakin do Isa al-Masi ki sum se, daanin dɔkga.

Pɔl aan Jeruzalem ki se baa aak Jak

¹⁷ Ken naaje jaay j'aan Jeruzalem ki sum se, genaagen doobm Isa *al-Masi ken gotn ese, dɔɔd ɔkje ute maak-raapo.

¹⁸ Metbeenki se, naaje j'utu Pɔl k'baa gotn Jak ki. Gotn se, naaje j'ɔɲ jee naan *eglizge se tusga gotn ese kici. ¹⁹ Ken naaje k'tedden tɔɔse aas se, gotn se Pɔl taadden metn nakgen ken Raa ɔlin jaay naan tedo daan jeege tun Yaudge eyo se, kalan kalan.

²⁰ Jee se jaay booy taar Pɔl taadden se, gotn se naade *nook Raa ɔɔ taad Pɔl ki ɔɔ: «'Booyo genaaje, borse Yaudgen dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, nabo naade se ɔk *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔɲ aak eyo. ²¹ ɔɔ 'jeele, naade se le booyga taar ken jeege lee taad roi ki se, ɔɔ naai lee dooy Yaudgen ken ing maakn jeege tun Yaudge ey

se, ɔɔ lee taadden ɔɔ: «J'ɔnte kuun Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔɔ gendege se le, j'ɔnte tɔɲden pɔndo ɔɔ j'ɔnte tedn nakn bubdege.» ²² Gotn naai baado gotn ara sum se, bere, naade le booyga. Bin se, j'aki tedn j'ɔɔki di? ²³ Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad se. Naaje j'ɔk gaabge ɔɔ, ken naamga naam taardege naan Raa ki. ²⁴ Jee se 'baande ute naai daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ tug 'daapki rose naan Raa ki ɔɔ ɔɲden nakn ken naade an tedn *serke Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kɔɲ dosn dode ɔɔ ute naan se, jeege paac 'jeele taar ken k'lee k'taad roi ki se, met ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai kic, ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. ²⁵ Gen jeegen Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se le, naajege k'raandeki raan j'ɔɔki: j'ɔnte kɔsn daa maragge, j'ɔnte kɔsn mooso, j'ɔnte kɔsn daagen moosin ɔɔ te naan ki eyo ɔɔ j'ɔnte keesn naapge ren ren.»

²⁶ Gotn se, Pɔl took taarde ɔɔ met-beenki se, Pɔl baa ute jee se gen baa tugn daapm rode naan Raa ki. Naan ken se, Pɔl baa daan bɔɔr bee Raa ken maak ki ɔɔ ɔɲ *debm tedn serke Raa ki se, ɔndin biia, ɔɔ deekin ɔɔ: «Bii ken naaje *k'-tug k'daapga roje naan Raa ki num, nana nana kic bo ano baa ute serkin serkin naan Raa ki.»

Pɔl se j'ɔkin daan bɔɔr *Bee Raa ki

²⁷ Ken bii cili jaay ɔɲga gɔɔr 'nan se, kaad ken se Yaudgen iino taa naan Azi ki jaay aak Pɔl daan bɔɔr Bee Raa ken maak ki se. Gotn se, naade ɔɔs metn jee denge baado iij-ɔk Pɔl. ²⁸ Gotn se naade dɔɔb ɔɔɔ ɔɔ: «Gaan *Israelge, bere, j'oorjekiro! Gaabm ken lee dooy jeege gotn baa se paac ute taargen jig ey se, baadoga ara. Naan bo debm ken lee taad taargen jig eyo ro gaan Israelge tu, ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔɔ ro Bee Raa ki. Borse, naan baadoga daan bɔɔr Bee Raa ken maak ki se, ute jeegen Yaudge eyo ɔɔ Bee

Raa se le, naan tujinga.» ²⁹Taa naade aakga kaak Pól ute Tropim ken kóð Épez se, lee lee kalañ maakñ geger ken Jeruzalem ki. Taa naan se bo, naade saap ɔ kaad naane Pól ɔk baanoga ute Tropim daan boor Bee Raa ken maak ki se.

³⁰Gótn se, jeegeen maakñ Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan ɔ jeege dena ken aan baado gótn ese. Pól se, naade iij-ɔkina ɔ tiik ɔdɔñ naatn daan boor Bee Raa ki ɔ naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn. ³¹Gótn se, naade je an tól ute Pól, ganj naan ken se, nam baa taad bubm asgarge tu ɔ: «Bere, maakñ geger Jeruzalem se, tujga!» ³²Gótn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan baa gótn jee denge tu. Ken jee denge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pól ken naade tɔndɔñ tɔnd se kic bo, gótn se naade ɔñina. ³³Ken bubm asgarge jaay aan ɔñ Pól se, naan ɔl asgarge se ɔkina ɔ naade tɔso zɔnziri dio baado dɔɔkina. Gótn se, naan tɔnd metn jeege ɔ: «Gaabm se tap bo, iino gay ɔ naan tap bo tujga di?» ³⁴Ganj jee dengen tus gótn ese se, ul taara gajalan ɔ bubm asgarge se le, je booy kɔkñ metn taarde se, nabo ɔñ booy ɔk eyo. Maakñ kul taarde ki se, naan ɔl asgarge ɔk baano ute Pól maakñ *bee tɔɔgñ ken naade lee toom maak ki se. ³⁵Aan gɔɔ bee se le, do bee ki raan dey se, ken Pól jaay ook kook se, jee denge se tuurin kaam ara kaam ara. Ken asgarge jaay aak bin se, uun-in dode ki raan; ³⁶taa gaan Israelgen tus gótn ese paac jaay ɔko metin se naade tɔɔd tɔɔy ɔ: «Gaabm se 'nakin yoa!»

Pól taad metn taarin Yaudge tun tus gótn ese

(*NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal
1.11-16; 1Tim 1.12-17*)

³⁷Kaad ken jaay bubm asgarge baan baa kɔl maakñ *beede ken tɔɔgñ ken naade lee toom maak ki se, Pól taadɔñ ute taar Grek ɔ: «Ŋum tu gɔɔ, maam se

m'ɔk taara gen taada.» Gótn se, bubm asgarge terlin ɔ: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grek ki. ³⁸Naai se bo, kóð Masar ken gɔɔr gɔɔr jaay teec sawara baa ting do kóð-baar ki ute gaabge dupu-ɔɔ ken lee ɔs jeege se ey la?» ³⁹Ganj Pól terlin ɔ: «Maam se, m'kóð Yaud ɔ j'oojum kic bo maakñ geger ken Tars, ken taa naan Silisi ki, ɔ geger Tars se, jeege paac jeelina. ɔ maam m'goon naan gótn ese, ɔ maam m'leemi nɔɔ ɔñum m'taadɔñ jeege tun se.» ⁴⁰Gótn se, bubm asgarge ɔñin gɔɔ. Pól daar gɔt ken k'lee k'j'ookñ k'baan maakñ bee ken raan se. Gótn se, naan uun jin je taadɔñ jeege tu ɔ ken jeege jaay aak jin se, naade do dil ɔ gótn se, naan baagden taadɔñ ute taar Yaud.

22 Pól taadɔñ ɔ: «Bubumge ute genaamge, 'booyki boorse maam m'je m'asen taadɔñ metn taaruma.» ²Ken naade jaay booy Pól taadɔñ ute taar naan naade Yaudge se, gótn se naade ter do dil cir daala. Naan ken se, naan taadɔñ ɔ: ³«Maam kic m'kóð Yaud, nabo j'oojum maakñ geger ken Tars ken taa naan Silisi ki. Ganj maam se, m'teep maakñ geger ken Jeruzalem ki ara ɔ gótn ara bo, gótn ken Gamaliel dooyumo ute doobina *Ko Taar ken Raa edo bubjege tu se. Taa naan se bo, maam m'ɔk taar *Raa se ɔñɔ, aan gɔɔ gen naasen boorse utu ingki do ki se kici. ⁴Jee ken Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gɔɔ m'adenoga tɔɔɔ. ɔ mɔndge ute gaabge se, maam m'ɔl k'dɔɔkdeno ute zɔnziri ɔ m'baado m'ɔmbden dan-gay ki. ⁵*Magal jee tɔdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge se kic bo, jeele nakñ ken maam m'tɔdo se. Naade se bo, ken edumo maktub jim ki, taa m'baa kɔdn Yaudge tun Damas ki. Ute naan se bo, jee ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken gótn naane se, m'aden baa tɔkñ dɔɔkñ ute zɔnziri ɔ m'andeno baa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pɔl taad metn taar nakɔ ken aan don ki

⁶«Ken maam ɓaa ɓaa doob ki jaay, kaada aan gɔɔr ute katara se, naan ken se, maam m'aanga gɔɔr ute Damas. Gaɔ gɔtn ese sum ɓo, m'naar m'aak poodo iino maakɔ raa ki raap lak lak ɓaado deebum bat. ⁷Gɔtn se, maam m'aal m'ooc naan ki ɔɔ m'booy mind deba danum ɔɔ: «Sɔl, Sɔl, naai 'tap ɓo dabarum bin se, gen di?» ⁸Maam m'tond metin m'ɔɔ: «Meluma, naai tap ɓo naja?» Gaɔ mind debm ese se terlum ɔɔ: «Maam ɓo Isan, kɔɔ Nazaretn ken naai 'lee 'dabarin se.» ⁹Gaɔ jeegeen ɓaa ɓaa ute maam se, naade aak poodn ken iino maakɔ raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm ken taad ute maam se, naade booy te eyo. ¹⁰Gɔtn se, maam m'taadin m'ɔɔ: «Meluma, maam tap ɓo m'tedn rom m'ɔɔ di?» Ɔɔ Meljege terlum ɔɔ: «In 'ɓaa maakɔ geger ken Damas ki ɔɔ gɔtn naane se ɓo, j'ai ɓaa taadn nakgen paacn ken Raa je ɔɔ naai ansin ted se.» ¹¹Gaɔ poodn ken iino maakɔ raa ki raap lak lak jaay ɓaado deebum se, tedum maam m'ɔɔ m'aak eyo. Taa naan se ɓo, jeemgen k'ɓaa tel se, ɔkum jim ki, jaay ɓo ɔɔɔ ɓaansum Damas ki.

¹²«Maakɔ geger ken Damas ki se, ɔk gaaba kalan ron Ananias ɔɔ gaabm se, ɔk taar Raa se ɔɔɔ, ɔɔ Ko Taar ken Raa ɔɔ Musa ki, paac se, naan tedn ute doobina. Gaabm se, Yaudgen ing gɔtn ese paac ɔɔɔɔina. ¹³Gɔtn se, naan ɓaado ɔɔɔɔɔ ɔɔ deekum ɔɔ: «Sɔl, genaama, ɔɔ kaami se 'kɔɔɔn kaaka!» Ɔɔ gɔtn ese sum ɓo, kaamum naar ɔɔɔ aak gɔtin ki ɔɔ Ananias se le, maam m'aakin tal tal. ¹⁴Ter naan taadum ɔɔ: «Sɔl, naai se, Raa gen bubjege ɓo beer ɔɔɔ se kaad ken j'ooji te ey ɔɔɔ, taa naai 'jeel nakɔ ken ɔɔɔ naan ki ɔɔ Debm Daan ki se, naai utu an kaakɔ ute kaami ɔɔ 'booy naan ai taadn ute taarin mala. ¹⁵Taa naan se ɓo, do nakge

tun naai aako ute kaami ɔɔ booy ute bi se, naai 'taadin jeege tu paac. ¹⁶Num ɔɔɔ tap ɓo, naai 'booy di daala? In, ɔɔ j'ai *batizi ɔɔ tond metn Isa se, taa ai ɔɔɔ *kusiɔ se naatn.»

Pɔl taad metn taar naabm naan 'tedo daan jeege tun Yaudge eyo

¹⁷«Ken maam jaay m'ɔk terl m'ɓaa Jeruzalem ki se, naan ken se, ɓii kalan maam m'ɓaa daan ɔɔɔ *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dim teeco naanum ki. ¹⁸Gɔtn se, maam m'aak Meljege Isa ɔɔ naan deekum ɔɔ: «'Naar 'teec ɔɔ Jeruzalem se naatn keske, taa jee gɔtn ese le, naade kɔɔ took eyo do nakge tun naai aden taadn taa maam se.» ¹⁹Gaɔ maam m'terlin m'ɔɔ: «Meluma, kaadn ken maam m'lee m'tɔko jee aalga kaal maakde do naai ki maakɔ beege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'ɔl k'tonddeno ɔɔ j'ɔmbdeno maakɔ dangay ki se, nakɔ se paac, naade jeele. ²⁰Gɔtn ken naade ɔɔɔ debm saadn naai Etien se kic ɓo, maam m'utu ɔɔ nakɔ naade ted se kic ɓo, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee ɔɔɔ se, maam ɓo m'debm ɔɔɔɔ kaldege.» ²¹Gaɔ Meljege deekum ɔɔ: «Ute naan se kic in 'ɓaa; maam se m'je m'ai kɔli ɔɔɔ maakɔ jeege tun Yaudge eyo.»

Pɔl ute bubm asgar *Romege

²²Yaudge se ing booy taar Pɔl bini aan do taar ken jaay naan deek ɔɔ: «Meljege deekum ɔɔ: «maam m'ai kɔli gɔtn jeege tun Yaudge eyo» ɔɔ do taar ken se, naade doob ɔɔɔ makɔ ɔɔ: «Gaabm se, 'ɔɔɔnki naatn! Debm bin se ɔɔɔ kɔɔnki 'king do naan ki!» ²³Gɔtn se, naade ɔɔɔ ɔɔɔ taara ɔɔ ɔɔɔn ute kal magaldege jaay tondin naan ki ɔɔɔ kudu putur putur.

²⁴Ɔɔ ken bubm asgar Romege jaay aak bin se, naan ɔl ɔɔ k'j'ɔk k'ɓaano ute Pɔl se maakɔ *ɓee ken ɔɔɔ ken asgarge lee toom maak ki, ɔɔ naan je ɔɔ j'an kond-

in ute meeje taa bin se naan 'taadn nakn ken naan ted jaay bo ol jeege tood tooy-in metin ki se. ²⁵ Gohn se, naan ol w Pöl se k'lokinga, gan Pöl taad magal asgarge tun cee ki w: «Kod ROME jaay j'aak te metn taarin ey sum bo, naase se okki doobm ken anki tond ute meeje ne?»

²⁶ Ken magal asgargen gohn ese jaay booy taar se, naan baa taad bubm asgarge tu w: «Kese naai 'je tedn di bini, bere, gaabm se le, naan kod ROME.» ²⁷ Gohn se, bubm asgarge baado w Pöl w tond metin w: «'Deekum tu, naai tap bo kod ROME deer ne?» Pöl terlin w: «Yee, maam m'kod ROME.» ²⁸ Bubm asgarge terl Pöl ki w: «Ken olum jaay m'ted kod ROME se, maam m'ogdenga kogh gurs den aak eyo.» W Pöl terlin w: «Gan maam se, gohn j'oojum tap bo, m'kod ROME.» ²⁹ Gohn se sum bo, jee ken baan baa koka jaay an kond se, naar onina. W ken bubm asgarge se jaay baa jeel Pöl kod ROME sum se, naan bere baa okina, taa naan dookinga dok ute zinzi.

Pöl k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge

³⁰ Num bubm asgarge 'je 'jeel metn taar ken Yaudge jaay okj mind Pöl se. Taa naan se bo, metbeenki se, naan ol k'-dajo *magal jee tedn serke Raage tu ute Yaudgen jee kaakj metn taarge se paac. Gohn se, Pöl se, naan ol k'tuutn ute zinzi w ok baansin naande ki.

23 Ken Pöl jaay aan naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge se, naan ondden kaama tak w deekden w: «Genaamge, maam se, leem ken m'lee naan *Raa ki bini aan jaaki se, maam m'-jeel maakum ki, maam se m'tuj te dim eyo.» ² Gan Ananias ken *magal jee tedn serke Raa ki se, taad jeege tun ken cee Pöl ki se w: «Pöl se, k'j'ondin taarin ki.» ³ Gohn se Pöl terlin w: «Naai ken tec aan

goh durdur j'olin roh raap raap se, Raa utu ai kond naai. Naai bo debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo w gohn ese se 'je am kojn booh dom ki ute Ko Taar Raa w ol w k'j'onduma.» ⁴ Gan jee ing cee Pöl ki se, taadin w: «Naai se bo, 'naaj magal debm ted serke Raa ki tu ne?» ⁵ Gohn se, Pöl terlden w: «Genaamge, ken gaabm se jaay magal debm ted serke Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga w: *Magal jee taa naaji ki se wnte naajina.*»^{ss} ⁶ Yaudgen jee kaakj metn taargen tus se, Pöl jeel maakde ki se, jee metinge se *Sadusege w kengen metinge se le *Parizige. Taa naan se bo, naan taadden makoh w: «Genaamge, maam se m'kod Parizi w bubum kic bo Parizi, nabo ken ol k'j'ok k'baansumo gohn kojn booh ki se, taa maam se m'ond dom do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se.» ⁷ Ken naade jaay booy Pöl taadden taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajn ute naapa w ol jee dengen tus gohn ese se, baa gan naapa goh kaam dio. ⁸ Taa Sadusege se saap w jee ooyga kooy se le, 'koh dur ey sum w *kodn Raage ute sitange se kic bo naade goh; gan Parizige se paac tooko w nakgen se utu. ⁹ Gohn se, naade iin ul taara gajalan. W maakj Parizige tu se, jee metinge se jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raage, naade se iin taad makoh w: «Gaabm se, j'onte 'kokingi mindina taa naan le tuj te dim eyo. Kaadn naane kodn Raa gam lo dim gam bo, taadina le daam.» ¹⁰ Aan goh naade ul taar gajalan w ey se, ol bubm asgarge se kic bo bere baa okina w som naade an tool ute Pöl se cere. Taa naan se bo naan taad asgarge tu w: «'Booy 'baaki maakj jeege tun ese, w Pöl se ok baansinkiro maakj *bee ken toogh ken asgarge lee toom maak ki se ara.» ¹¹ Gan maakj booh ken ese se sum bo, Meljege baado teec naan Pöl ki w deekin

᠔᠔: «Aay kaami! Aan g᠔᠔ naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalem ki se, beeki num, 'baa taadn saadum jeege tun maak᠓ geger ken *R᠔m ki kici.»

Jeege end t᠔l gen kutn P᠔l

¹² Metbeen᠓i se, Yaudgen metinge d᠔᠔᠔ taarde ᠔᠔ naam ro᠔e naan Raa ki ᠔᠔: «P᠔l se, jaay k't᠔᠔l᠓ te ey num, naaje se j'k᠔s eyo ᠔᠔ j'kaay eyo.» ¹³ Jee jaay naam ro᠔e naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-᠔᠔. ¹⁴ Jee se baā ᠔᠓ *magal jee t᠔᠔n serke Raage tu ute magal taa beē Yaudge ᠔᠔ deek᠔en ᠔᠔: «Naaje se k'naamga naam roje naan Raa ki, ken P᠔l se jaay k't᠔᠔l᠓ te ey num, naaje se j'k᠔s eyo ᠔᠔ j'kaay eyo. ¹⁵ Bin se, 'baaki ute ro *jee kaak᠓ metn taarge se, 'baa ᠔᠓ki magal asgarge se 'taad᠓᠓ki ᠔᠔ki ᠓'᠔k ᠓'baano ute P᠔l g᠔tn k᠔᠓᠓ b᠔᠔r ki ara. Naase se 't᠔᠔ki raay aan g᠔᠔ jee ken je kaak᠓ k᠔k᠓ metn taari᠓ jiga. Ga᠓ naaje se le, k'daapga daap roje k᠔r naan 'kaan g᠔tse ki ey sum ᠔᠔, naaje j'an t᠔᠔᠔.»

¹⁶ Num ga᠓, taar se baā ooc bi goon ge-naa P᠔l ken menda. Naan naar i᠓ *beē ken t᠔᠔᠓᠓ ken asgarge lee toom maak ki se ᠔᠔ end ᠔᠓ P᠔l se ᠔᠔ aali᠓ bi᠓ ki. ¹⁷ Maak᠓ magal asgarge tu se, P᠔l da᠓᠔ deb kala᠓ ᠔᠔ deeki᠓ ᠔᠔: «Goon k᠔᠔n ese se, ᠔k baans᠓᠓ g᠔tn bubm asgarge tu, taa naan se ᠔k taara je an taada.» ¹⁸ G᠔tn se, magal asgarge se ᠔k baans᠓᠓ g᠔tn bubm asgarge tu se, ᠔᠔ deek bubm asgarge tu ᠔᠔: «P᠔l debm dan᠓ay se ᠔᠔, dan᠓᠔᠔ ᠔᠔ taadum ᠔᠔ 'baano ute goon k᠔᠔n ese se, taa naan se ᠔k taara je ai taada.» ¹⁹ G᠔tn se, bubm asgarge se ᠔k goon k᠔᠔᠔ se j᠓᠓ ki ᠔᠔ iik t᠔᠔ki᠓᠓ c᠔᠔s ki ᠔᠔ t᠔nd met-i᠓ ᠔᠔: «Taari naai 'je am taad se tap ᠔᠔, taar ᠔i?» ²⁰ Anum, goon k᠔᠔᠔ se taad᠓᠓ metn taari᠓ deeki᠓ ᠔᠔: «Maam m'booy Yaudge se, d᠔᠔᠔ga taarde ᠔᠔ utu 't᠔nd meti. Taa P᠔l se, naade je ᠔᠔ metbeeki se, naai ans᠓᠓ baā naan Yaudge tun jee kaak᠓ metn taarge ᠔᠔ naade se le, 't᠔᠔n

raay aan g᠔᠔ jee ken je kaak᠓ k᠔k᠓ metn taari᠓ jiga se. ²¹ Num ga᠓, taar naade se ᠔᠓te kuunu taa gaabge cir si-᠔᠔ se oom koom P᠔l, taa naade naamga naam ro᠔e naan Raa ki ᠔᠔ ken naade jaay t᠔᠔l᠓ te ey num, naade se 'k᠔s eyo ᠔᠔ 'kaay eyo. ᠔᠔ ken ᠔᠔᠔ se, naade booy ken naai a᠔en took᠓ taarde sum.» ²² Ken goon k᠔᠔᠔ se jaay taad metn taari᠓ aas se, bubm asgarge se taad᠓᠓ ᠔᠔: «Metn taar ken naai taadum met᠓᠓ se, ᠔᠓te taadn nam ki.» Jaay ᠔᠔, naan ᠔l᠓᠓ baao.

P᠔l k'j'uun k'baans᠓᠓ maak᠓ geger ken Sezare ki

²³ G᠔tn se, bubm asgarge da᠓᠔ maak᠓ magal asgarge tu se, gaabge dio deek᠔en ᠔᠔: «'Da᠓ 'tuskir᠔ asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili ᠔᠔ asgargen lee ute b᠔᠔᠔᠔᠔ se kic ᠔᠔ kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadn keeski se, naase aki baā maak᠓ geger ken Sezare ki. ²⁴ 'Daapki sendgen ken P᠔l 'kook᠓ king do ki se kici, taa ans᠓᠓᠓ baā g᠔tn Peliks ken magal taa naan Jude ki se ute lapia.» ²⁵ G᠔tn se, naan raan᠓᠓ maktub ᠔᠔ maak᠓ maktub᠓᠓ ki se, naan taad᠓᠓ ᠔᠔:

²⁶ Kese maam Kl᠔dius Lisias ᠔᠔ m'raan᠓ maktubm ese. Maam m'raan᠓ m'᠔li t᠔᠔se naai Peliks, ken magal taa naan Jude ki.

²⁷ Maam m'raan᠓ se taa gaabm ken maam m'᠔k m'᠔l᠓᠓ g᠔ti ki se, ey num Yaudge je an t᠔᠔᠔. Na᠔᠔, ken maam m'booy jaay j'᠔᠔ gaabm se k᠔᠔᠔ *R᠔me se, taa naan se, maam m'baado ute d᠔᠔l asgarumge jaay ᠔᠔ m'᠔k m'᠔᠔᠔᠔᠔᠔ j᠔᠔᠔ ki. ²⁸ Aan g᠔᠔ maam m'je m'jeel metn taar ken Yaudge ᠔᠓᠓᠓ mind᠓᠓ se, maam m'᠔k᠓᠓ baans᠓᠓᠓ naan jeege tun lee aak᠔en metn taardege se. ²⁹ Ken maam jaay m'booy metn taarde se, m'᠔᠓᠓᠓ gaabm se naade ᠔᠓᠓᠓ mind᠓᠓ taa *Ko Taar Raade. Ga᠓ gen naa-jege num, gaabm se t᠔᠔ te ᠔im jaay

'kaasn j'ansin tɔɔɔ, ey lɛ j'ansin kɔɔɔ dangay ki se eyo. ³⁰ Ter k'l'ɔɔjum j'ɔɔ Yaudge se ɔɔɔkga taarde gen kutina. Taa naan se ɔɔ, maam m'naar m'ɔɔlin gɔti ki, ɔɔ jee ken ɔɔkin mindin se lɛ, ken naade ɔk taar dim num ɔɔde naade ai ɔaa taadn metin naai ki.

³¹ Gɔtn ese sum ɔɔ, asgarge iin tɛd nakn ken bubm asgarge taaddesin se. Naade ɔk Pɔl ɔɔ maakn nɔɔr ken ese sum ɔɔ, naade uun ɔɔɔy ɔaansin gɔɔ kaam kalan k'danin Antipatris. ³² Met-beenki se, asgargen ɔaa ute jedege se, ɔk tɛrl ɔaado *ɔee ken tɔɔgn ken naade lee toom maak ki se, ɔɔp jee sendge kalde ki sum ɔɔ, ɔaan ute Pɔl. ³³ Ken jee se jaay aan maakn geger ken Sezare ki se, maktubm ken bubm asgarge raan eddesin jide ki se, naade ɛdin ji magal ken taa naan Jude ken ing gɔtn ese se. ɔɔ Pɔl se kic ɔɔ, naade ɛdin sin kaam jina. ³⁴ Ken magal taa naan Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naan tɔnd metn Pɔl ɔɔ: «Naai tap ɔɔ kɔd di?» Pɔl tɛrlin ɔɔ: «Maam se, m'iino taa naan ken Silisi ki.» ³⁵ ɔɔ ken magal taa naan Jude ki jaay booy taar Pɔl se, naan deekin ɔɔ: «Jee ɔkki mindi se jaay ɔaadoga sum ɔɔ, maam m'utu m'booy metn taari se.» Gɔtn se, naan ɔaa ɔlin k'ɔɔɔbin maakn ɔee ken *ɛrɔd iinin se.

Pɔl j'ɔkin mindin naan Peliks ki

24 Ken Pɔl aan Sezare ki jaay tɛd bii mii se, naan ken se, Ananias ken *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa ɔee Yaudge kandum se, naade ɔko gaaba kalan ron Tartelus. ɔɔ gaabm se jeel kɔjn ɔɔɔr k'ɔaado tɛlɛ Sezare ki. Gɔtn se, naade sakak Pɔl gɔtn magal ken taa naan Jude ki se. ² Ken naade aan se, magal taa naan ken gɔtn ese ɔl k'danɔ Pɔl ɔɔ gɔtn ese sum ɔɔ, Tartelus se, baagin

kɔk mindina. Naan magal taa naan ken gɔtn ese, naan taad ɔɔ: «Jaamus, barka ute naai jaay ɔɔ ɔɔrse naanje daap se. ɔɔ ute meteki se sum ɔɔ, ɔɔrse naai 'noogjen j'ing lapia ute maraadi se. ³ Maakn naanje ki se, gɔɔ ɔaa se paac daayum naaje k'tɔɔmi taa ɔee ken naai tɛdjen se. ⁴ ɔɔrse se, maam m'je m'ai tujn naabi eyo, num 'mooyje ud bi do metn taar ken naaje j'ai taad se. ⁵ Gaabm ese se, naaje j'ɔnin naan debm jig eyo. Naan se ɔɔ, ken lee ɛc Yaudgen gɔɔ ɔaa se paac ɔɔ jee uun ɔɔɔbm kɔd Nazaret se lɛ, naan ɔɔ bubde. ⁶ Ey num, naan ɔɔ je an tujn te *Bee Raa se kici. [Taa naan se ɔɔ, naaje k'l'ɔkino ɔɔ k'je j'an kɔjn ɔɔɔrɔ don ki aan gɔɔ ken *Ko Taar Raaje taadjen ro ki. ⁷ Gan gɔtn se, bubm asgarge ɔaado ute asgaringe ɔɔdin ute taa tɔɔg jije ki. ⁸ Naan taadjen ɔɔ debm jaay je kɔkn mind Pɔl num ade ɔaa gɔti ki.]* Anum, Jaamus, naai mala ɔɔ 'tɔnd metn gaabm se. Ute taar ken naan ai taad se sum ɔɔ, naai 'jeel taar ken naaje k'taad ron ki se, taar met ki.» ⁹ Yaudgen ɔaado ute naan se kic took do taar ken se ɔɔ taad ɔɔ: «Deere, taar naan taad se, met ki.»

Pɔl taad metn taarin Peliks ki

¹⁰ Gɔtn se magal taa naan Jude ki se, tɛd ute jin Pɔl ki ɔɔ n'taada. Naan ken se, Pɔl ɛɛp taarin ɔɔ: «Jaamus, m'jeele gɔtn naai baag kɔjn ɔɔɔrɔ do Yaudge tu sum se, ɔkga ɔaara dena; taa naan se ɔɔ, maam m'beer eyo ken m'ai taadn metn taarum se. ¹¹ Gɔtn m'ɔaado Jeruzalem ki gen keem *Raa daan ɔɔɔr *Bee Raa ki sum se, aas te bii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, ken naai 'tuur metin kic ɔɔ an kɔnin ɔɔɔbin ki. ¹² Daan ɔɔɔr Bee Raa ki lɔ maakn *ɔeege tun Yaudge lee tusn maak ki, ey lɛ maakn geger ki gɔtn ken jeege lee tusn se kic ɔɔ, naade, bii kalan,

*24:8 Taar se (6b-8a) maakn Kitapge tun do ɔkin se, metinge maakde ki se gɔɔ.

ɔɲum te naaj naaj te jeege eyo ɔɔ m'ɔɔs kɔɔs metn jeege eyo. ¹³Metn taar naade jaay ɔkum mindum ro ki se, naade aisin kɔɲ taadn metin tal tal eyo.

¹⁴«'Booyo m'ai taada: nakɲ maam m'-jeel se, maam se m'uun doobm Raa bubjege ute doobm ken naade aakin aan gɔɔ doobm se doobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raanjo maakɲ *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dɔkin se kici. ¹⁵Maam se, m'ɔnd dom do Raa ki ɔɔ do metn taar ken Raa utu dur jeege daan yoge tu jee ken ted naka ute doobina ɔɔ kengen ted naka ute doobin eyo aan gɔɔ naade kici. ¹⁶Taa naan se bo, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki ɔɔ naan jeege tu se ute maakɲ kalan. ¹⁷Maam se, m'ɔkga baara dena m'baado te Jeruzalem ki eyo. Num, ken borse jaay m'baado se, m'baano ute nakɲ noogɲ jee daaygen maakɲ naanum ki ɔɔ m'baano ute *serke Raa ki kici. ¹⁸Naan ken se, naade ɔɲum daan boɔr Bee Raa ki m'-tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad ken se le, jeege tus te ceem ki eyo ɔɔ jeege le ul te taar ey kici. ¹⁹Gan Yaudgen iino taa naan Azi ki se bo, jee metinge baado ɔɲuma. Ken been ki se, ken maam jaay m'tujga dim num naade se bo, jee ken ade baa naani ki am kɔkɲ minduma. ²⁰Ey le, jee ken baado naan naai ki ara ki se, kaad ken jaay naade ɔkuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakɲ metn taarge se, k'taadum nakɲ ken maam m'-tujga se. ²¹Nakɲ ken maam m'jeel se, m'-taadga bo taara kalan: kaad ken maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan ɔɔ m'deekdeno m'ɔɔ, jaaki jaay naase 'je amki kɔɲ boɔrɔ dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se!»

²²Peliks magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel metina. Taa

naan se bo, naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔɲki Lisiasn ken bubm asgarge se jaay baado goɲn ara ki sum bo, maam m'asen kaakɲ metn taarse se.» ²³Goɲn se Peliks ɔɔ magal asgargen naan ɔɲin Pɔl kaam jin se, ɔɔ ɲ'baa ɲ'boɔb Pɔl se maakɲ dan-gay ki naɔo j'ɔɲin doobo ɔɔ j'ɔnte gaasn jeenge taa baado an lee kaaka ɔɔ an kaakɲ don ki.

Pɔl ting maakɲ dangay ken goɲn ese baara dio

²⁴Ken ted bii kandum se, Peliks ute mendin Drusil ken mend Yaud se, ɔɔ k'-danjo Pɔl, taa naade se, je Pɔl aden taadn metn taar doobm *al-Masi, Isa. ²⁵Num gan, kaad ken Pɔl jaay baagden taadn ɔɔ: «Beeki num, debkilimi se, 'ted nakɲ ute doobina naan Raa ki ɔɔ boɔbm ronɔ, taa Raa se, bii kalan, utu kɔɲ boɔrɔ do jeege tu.» Ken Peliks jaay booy taar se, nirlin baa teece. Goɲn se, naan deekin ɔɔ: «Borse se, iin 'baa goɲ ki, 'tedga jaay som, maam m'aio danɔ.» ²⁶Naan saap ɔɔ kaadn naane Pɔl an kedn gurs le daam, taa naan se bo, naan dan doolin cok cok gen kees ute naan se.

²⁷Ken Peliks jaay ted baara di se, Por-sius Pestus se k'baado j'olin gɔɔɲ ki. Aan gɔɔ Peliks je raapm maakɲ Yaudge se, naan baa baa se ɔɲ Pɔl ting maakɲ dan-gay ki gotin ki.

Pɔl naan Pestus ki

25 Ken Pestus jaay aan Sezare ki, ted bii mɔɔ sum se, goɲn se naan ook baa Jeruzalem ki. ²Ken naan jaay aan Jeruzalem ki se, *magal jee tedn serke Raa ki ute magal Yaudge se, baado sakak Pɔl gotin ki. Goɲn se, naade taad dook taara, ³ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Beeki num, naaje k'je Pɔl se, ajensin kɔɲ ade baa Jeruzalem ki ara.» Taa naade se, oom koom Pɔl taa ken naan jaay baa baa num, naade an tɔɔl doob ki. ⁴Gan goɲn se, Pestus terlden ɔɔ: «Pɔl se, utu dangay ki

Sezare ki naane ጋ maam kic m'tedga sum bo m'utu m'terl naane. ⁵ጋንክ magalsege kandum se 'baa ute maam tele. ጋ ken gaabm se jaay tujga dim le, amki baa taadn metin naane.»

⁶Ken Pestus aan Jeruzalem ki se, naan tedo bii marta lo bii sik sum. Ken naan jaay terl baa Sezare ki se, metbeenki sum bo, naan baa ing gōtn kojn boor ki ጋ ol k'baa k'daño Pōl. ⁷Ken Pōl jaay aan gōtn kojn boor ki se, Yaudgen iin Jeruzalem ki baado ute Pestus se, baado gurugina ጋ baagin tōl taargen ing kus dena don ki. Nabo taardegen naade taad se, debm jaay koj taar met ken an kōkj mindin tap bo, gōt. ⁸Garj Pōl taad metn taarin ጋ: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa edo Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo ጋ Gaar magal ing *Rōm ki ken k'danjin Sezar se kic le, m'tujin te dim eyo.»

⁹Garj Pestus je raapm maakj Yaudge se, taad Pōl ki ጋ: «Ken 'kookj baa Jeruzalem ki jaay j'ai baa kaakj metn taari naanum ki se 'took la?» ¹⁰Garj Pōl terlin ጋ: «Aan gō ጋ maam m'baadoga gōtn kojn boor ken gen Sezar dey se, maam m'je j'am kojn boor gōtn ara. Taa Yaudge se le, maam m'tujden te dim eyo aan gō ken naai kic 'jeelin tak se. ¹¹Deere, ken maam jaay m'tujga dim lo tedga nakj jaay aas tōolum se, naan se, maam m'tooko j'am tōol. Num garj jee okum mindum se le, nakde met ki eyo; bin se, nam tap bo am koj kōkj kolum jide ki eyo. Maam se, j'am baa kojn boor naan Sezar ki.» ¹²Ken Pestus jaay booy taar se, gōtn se naan baa taad ute jeenge, jaay bo baado terl Pōl ki ጋ: «Naai 'je j'ai kojn boor naan Sezar ki dey se, boor se maam m'ai kolli 'baa naan naan ki.»

Pestus dan baano ute Pōl naan Gaar Agripa ki

¹³Ken naade aak metn taar Pōl jaay ted bii kandum se Pestus aan Sezare ki, gōtn se Gaar Agripa ute genaana menda,

ron Berenis, baano tedn tōose. ¹⁴Aan gō naade tingga bii dena gōtn ese se, bii kalan Pestus taadin metn taar Pōl se, ጋ deekin ጋ: «Ken Peliks baa baa se, naan gōga gaaba kalan maakj danggay ki ara. ¹⁵Kaad ken jaay maam m'ingo Jeruzalem ki se, *magalgen gen jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge se, baado sakakin gōtum ki ጋ deekum ጋ: «Gaabm se zjin boor don ki.» ¹⁶ጋ maam m'terlden m'ጋ: «Naaje *Rōmege se, deba se j'aak metn taarin jaayo. Taa jee okin mindin se, ade baa k'booy metn taarde ጋ metn taar naan kici, ey num j'an koj kojn boor don ki, bin sum eyo.» ¹⁷Gōtn se, magal Yaudge se, iin baado ute maama Sezare ki, ጋ maam kic m'tood te bi do taar ken se eyo. Metbeenki sum bo, maam m'baado gōtn kojn boor ki ጋ m'ol k'dan k'baano ute Pōl. ¹⁸Ken jee ken okin mindin jaay aan se, maam m'saap m'ጋ kaad naane, naade okin mindin se do nakge tun *kusiñ ken naan tēda. Num garj, do nakge tun ken naade okin mindin se, ken met ki tap bo, maam m'ōj te eyo. ¹⁹Garj maam m'ōjde se, naade naaj naaj bo do doobm naade Yaudge tu ጋ do gaab ki kalan k'danin Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, nabo garj Pōl ጋ gaabm se utu ing zēere daayum. ²⁰Taa naan se bo, taargen bin se, maam se m'jeel taad metin eyo. Naan ken se bo, maam m'taad Pōl ki m'ጋ n'je num n'baa Jeruzalem ki j'an baa kaakj metn taarin naane. ²¹Garj Pōl baate tookj do taar ken se. Naan deek ጋ: «Naan se, j'an baa kol gōtn Sezar ki se bo an baa kaakj metn taarina.» Taa naan se bo, maam m'ol asgarumge utu boobin maakj danggay ki, bini bii ken m'an kolin gōtn Sezar ki.»

²²Gōtn se, Gaar Agripa taad Pestus ki ጋ: «Gaabm se, maam kic m'je booy metn taarina.» ጋ Pestus terlin ጋ: «Kese jiga. Metbeeki sum bo, naai utu 'booy metn taarina.»

²³ Metbeenki se, Gaar Agripa ute ge-naan menda ron Berenis, naade tuso kal gaaringe do baado ute magal asgarge ute magalgen gen maakn geger gotn ese. Naade baado end maakn bee ken jeege lee tusn se. Gotn se, Pestus ol k'dan k'baano ute Pol. ²⁴ Do Pestus eep taarin do: «Gaar Agripa do naasen ingki ute naaje maakn bee ki ara ki paac, aakki, kесе bo gaabm se, Yaudge ute dende baado onum Jeruzalem ki bini k'baado Sezare ki ara. Naade taadum metn taar gaabm se do tawd taw do: «Gaabm se, k'toolin naatn!» ²⁵ Do ken maam jaay m'-booy metn taarin se, m'onin naan se tuj te dim jaay 'kaasn j'ansin tool ro ki eyo. Num gan naan mala taad do j'ansin baa naan Gaar magal ken ing Rom ki dey se. Taa naan se bo, maam m'je m'an kol gotn naane. ²⁶ Num maam se, taar m'kon jaay m'raan Gaar magal ken ing Rom ki se, m'ok eyo. Taa naan se bo, maam m'kon m'baansino naanse ki do ken tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyinkiga metn taarin num. Bin sum bo, amki kon metn taar ken maam m'raan Gaar magal ken ing Rom ki se. ²⁷ Ey num, ken debm dangay jaay j'on te nakn ken naan tuj te ey se, j'an kokn kol Rom ki j'wo di?»

**Pol taad metn taarin
naan Gaar Agripa ki**

(*NJKN 9.1-30, 22.1-21*)

26 Gotn se, Gaar Agripa taad Pol ki do: «Borse j'oniga doobo 'taad metn taari.»

Naan ken se, Pol uun jin raan tedden tawse jaay baagden taadn metn taarina do: ² «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ok doobo gen taadn metn taargen Yaudge lee okum mindum se. ³ Taa naai le, 'jeele nakn bubdegen naade lee teda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naan se bo, maam

m'eemi doo meti ki do udum bi do taar ken maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se 'jeeluma taa maam le m'teep daande ki Jeruzalem ki ara. ⁵ Do dakin tap bo, naade 'jeeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tedn do den se. Naade se jeele ken naade je kic bo am tedn saadumge. ⁶ Jaaki jaay k'j'ok k'baan-sumo gotn kon bawo ki se, taa maam m'ondga kond dom do nakge tun *Raa taado bubjege tu do utu ajeki ked se. ⁷ Taa naan se bo, taa beejejen sik-kaar-di se eem Raa doo katara; taa naade ond dode do utu kon nakgen ken Raa taad do utu ajeki ked se. Bin bo Gaar Agripa, maam kic m'ond dom do nakge tun se kici, do taa naan se bo, Yaudge lee okum mindum se. ⁸ Bin num, gen di jaay naase Yaudge oki Raa se 'kon dur jeegen ooyga kooy ey se?

⁹ «Deere, maam kic maakn saapum ki se, ute doobm gay kic bo m'do do m'je ro Isan kod Nazaret se se 'tedn gotn. ¹⁰ Kese bo nakn ken maam m'tedo Jeruzalem ki. Naan ken se, *magalgen gen jee tedn serke Raage tu se bo, undumo kulu do maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dena ken m'tok m'ombdeno dangay ki. Do ken naade jaay dok taarde gen toolde le, maam kic m'took ute naade. ¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakn *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gotn se maam m'tedde ute taa tawo. M'je naade an resn ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum dode ki se, olum bini m'baa m'dabarden maakn gegerge tun ken maakn taa naan Yaudge te eyo kici.»

¹² Ter Pol taad Agripa ki do: «Taa naan se bo, bii kalan *magal jee tedn serke Raage tu se, olum do m'baa Damas ki gen baa tokn jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gotn naane se. ¹³ Gaar Agripa, ken maam m'utu m'baa baa doob ki jaay kaada aan katara ki se,

maam m'aak poodo raap lak lak iino maakn raa ki. Do poodn se, raap cir kaada, baado deebje maam j'utu jee k'baa baa doob ki tel se. ¹⁴Gotn se, naaje paac k'si naan ki do maam m'-booy mind deba taadum ute taar naan Yaudge do: «Sol, Sol, naai 'dabarum tap bo taa di? Kese naai 'dabar roi cere aan go maal ken on ron melin dabarin ute memeye se†.» ¹⁵Maam m'tond metin m'wo: «Meluma, naai tap bo naa?» Do Meljege terlum do: «Maam bo Isan ken naai 'lee dabarin se. ¹⁶Num goti ki se, iin daar raan. Maam m'teeco naani ki se, m'beer m'woodi taa am tedn debm tedn naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakunga ute kaami se, maam m'utu m'-teec naani ki do m'ai taadn nakgen kuuy daala. ¹⁷Yaudge ute jeegen Yaudge eyo ken maam m'oli gotde ki se, maam m'ai kaaj jide ki. ¹⁸Maam m'oli gotde ki se taa ade koodn kaamde 'kaaka. Ute naan se jaay bo, naade ade teecn maakn got ken do se, do ade baa got ken woow. Do naade ade teecn maakn ji *Bubm sitange tu do 'baa gotn Raa ki taa Raa se aden tool *kusindege do naade kon bedde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde do maam ki.»

¹⁹«Taa naan se bo Gaar Agripa, nakn Raa teec naanum ki jaay taadum m'aakin ute kaamum se, maam m'wng m'baate te eyo num m'tookga do ki. ²⁰Gan booyo deet deet se, maam m'taado taar Raa jeege tun Damas ki do jeege tun Jeruzalem ki do m'taad m'doodo jeege tun taa naan Yaudge tu paac do ter m'-taaddega jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadden m'wo, k'terl kingde do j'aal maakde do Raa ki do k'ted nakgen jiga ken 'taadn jeege tu do naade se 'terlga kingde. ²¹Taa naan se bo, Yaudgen kandum se okum daan boor *Bee Raa ki do naade je am toob. ²²Ute naan se kic

bo, bini jaaki, Raa utu boobum boob do maam m'utu m'taad taad taarin ken *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dokina taado do 'tedga num al-Masi utu ade baa se. Kese bo taar ken maam lee taad naan jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kese bo taaruma, ²³m'wo: al-Masi se dabarga do naan ooyga do maakn jeege tun ooyga kooy se, naan bo debm ken duro deet daan yoge tu do naan bo debm ken woow gotn Yaudge tu do jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pól taad taara Gaar Agripa ki do n'aal maakin do Isa ki

²⁴Ken Pól jaay utu taad taad metn taarin sum bo, Pestusn ken magal taa naan gotn ese se uun mindin raan deekin do: «Beré Pól, naai se debm derle do jeel nakgen ken naai ok se, biga doi.»

²⁵Gotn se Pól terlin do: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen met ki do ken ute doobina. ²⁶Do Gaar Agripa se le, nakgen deel se naan 'jeel metina. Taa naan se bo, maam m'taad naanin ki kic bo m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se le, ken naan jeel metin ey se gotn. Taa nakgen deel forse ese se le jeege paac booyinga. ²⁷Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dokin se, tap bo naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'tookn do taardege tu se.» ²⁸Gotn se Gaar Agripa terlin do: «Ute taari se, naai saap do bin sum bo, naai 'naar am tedum m'tedn debm *al-Masi bin aa!» ²⁹Pól terlin do: «Ken forse lo tedga jaayo, maam se m'tond metn Raa. Naai ute jeegen forse ing 'booyki taar maam m'ing m'-taadsen se, m'je aki tedn aan go maama. Nabo nakn maam m'je 'kaan dose ki ey se, zinzir ken k'dookn sum se sum.»

†26:14 Memeye se, maal k'dookn ro duwal sind ki.

³⁰ Ken Pól jaay taad nan taarin sum se, gōtn se Gaar Agripa, magal taa naan gōtn ese, Berenis, ð jee ing ute naade gōtn ese se, paac se iin ŋ gōtn ese. ³¹ Ken naade jaay iik tōk cēs ki se, naade taad ute naapa ð: «Gaabm se le, naan tuj te dīm ken an kaasn jaay j'an tōk lō j'an kōk dangay ki eyo.» ³² Gōtn se, Agripa taad Pestus ki ð: «Ken gaabm se jaay taad te ð j'an baa gōtn Sezar ki ey num, naai an kōdōn kōl.»

Pól j'ōlin baa *Rōm ki

(2Kor 11.25-26)

27 Naan ken se, Pestus uun doa ð j'ajen kōl taa naan Itali ki ute markaba. Gōtn se Pól ute jee dangay-gen kuuy se, naan ŋnden kaam ji magal asgar kalan bini k'danin Julius. Naan se, maakn magalge tun gen dōl asgar-gen gen Sezar Ogusta. ² Markabm j'ookn maak ki se, iino geger ken Adramit ki. ð naan se baa baa maakn gegerge tun taa baar ken taa naan Azi ki. Gōtn se, naaje j'iin k'baa. ð maakn markab ken ese se, Aristarkus kōd Masedoan ken iino maakn geger ken Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

³ Metbeenki se, naaje j'aan maakn geger ken Sidōn ki ð aan gō Julius ro Pól ki naan bē dey se, naan ŋnin dōobo gen baa kaakn medinge, taa naade anō kēdn nakn ken an noogo. ⁴ Ken naaje jaay j'iin j'ōn Sidōn se, naaje j'aal gōr ute do jēn taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kulu. Ey num kuulu se, ð deeb doje ki. ⁵ Gōtn se, naaje j'ōmb k'gaan baar ken taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili ð naaje k'j'aan maakn geger ken k'danin Mira ken taa naan Lisi ki. ⁶ Ken naaje jaay j'aan gōtn ese se, magal asgar se, ŋ markaba ken iino maakn geger ken Alekzandri ki ð ken baa baa taa naan Itali ki. Gōtn se, naan tōs ŋmbje maak ki.

⁷ Bii kando kando se, markabje se ŋ an den eyo, kōr jaay j'aan maakn geger ken Sinid ki se, naaje k'dabarga dena. Anum, aan gō kuulu le ð deeb doje ki se, gaasje gen baa ute naanje. Naaje j'aalo cē ool kooy ken k'danin Salomone gen baa kōn geger Kret ki ken maane ð gurugin se, taa ajen gaasn kuulu. ⁸ Ken naaje k'baa baa se kic bō, k'baa ute dubar. Bini j'aan gōt ken markabge lee daarni gōtn se k'danin gōtn *daar markabge bē*. Naan se cē geger ken k'danin Lazaya se. ⁹ Naaje k'baa baa se k'tēdga dōob ki bii dena ð kaad ken se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa aden tōl *kusinde se[‡] kic bō, deelga. Kaad ken ese se, maan baar ki se tood kaam kalan eyo. ð markab se le 'kōn kōmb gaan baar eyo. Taa naan se bō Pól taadēn ð: ¹⁰ «Medumge, 'booyki. Baa mertjege se, maam m'aakin utu 'tēdn aak kusu, taa markaba ute nakgen maak ki paac se denin utu kutu, ð ken tēd te bē eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.» ¹¹ Gan magal asgar Rōmege se, uun taar debm tuur markabm ute gen mel markabge se cir gen taar Pól. ¹² Ken aanga kaadn kuul ki num, gōtn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se bō, jee maakn markab ken ute denin se, naade taad ð: «J'iin j'ōnki gōtn ese. Bēki num, naaje j'aki baa gōtn daar markab ken k'danin Peniks se.» Kese bō gōtn daar markabgen gen jee Kret ki. Gōtn se sak kaam aak gōtn kaada toocni ð naade se je king gōtn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray dōob do baar ki

¹³ Kuulu jaay iino do ji jeelje ki ð baag kōl salal se, jee maakn markab ki taad ute naapa ð: «Kese bō nakn ken k'saapinkiro. Gōtn mertjege se utu 'kaan kaama.» Gōtn se maal magal ken naade lee daar markaba se, naade uun-

[‡]27:9 Aak Lb kōn 16.

ino maakn maane ki se naata w naade lee ba ute jen baar ken taa naan Kret ki se. ¹⁴ Ken k'baa coko sum se, guduray k'danin yurukila se naar dooboo makoon do ko Kretge tu w baado aal doje ki. ¹⁵ Gohn se, guduray se baado uun markaba se w jeenge se w ok gaas te markaba se eyo w gohn se, naaje j'w roje guduray tuun baanje. ¹⁶ Ken j'aan se, j'w goho kaam kalan w gohn se, maane ol gurugina w naaja se k'danin Koda. Gohn se bo ken gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga den jaay bo, markabm baatn ken lee naakje se, j'uun k'j'aalin do markab ken magal se. ¹⁷ Gohn se jee markabge se booy maan jaay dook daap markabm magal se ute kolb, taa naade beer beere w som 'koocon do kees ken sak kaam aak Libi se. Taa naan se bo, kaagj ken naade dook jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade tuutin onin booy maan. Naan ken se, naade w kuulu bo dood baanje.

¹⁸ Metbeenki se kic bo, guduray se ol ted daama w tuun markaba se baan kaam ara kaam ara. Taa naan se bo, jee markabge se, tos sin ute nakgen metingen maakn markab ki se, maakn baar ki. ¹⁹ Bii k-motoge tu se, jee tuur markabge mala tos nakj ken naade lee tedn naabm markaba se w sin maakn baar ki. ²⁰ Daan bii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'w j'aakde eyo w guduray se le, ol ted daama. Taa naan se bo, naaje k'saap j'w naaje se j'kon kaaj ey sum.

²¹ Naajen maakn markab ki se, j'okga bii dena j'os te eyo. Gohn se, Pol iin daar daande ki w deekden w: «Medumge, 'booyki! Beeki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiin kon Kret eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroga num, kaadn naane dim tap bo 'tuj eyo w 'kiig eyo. ²² Borse se, 'booyki m'asen taada: okki maakse togo, taa maakse ki se, nam kalan tap bo 'kut eyo. Num markaba kalin ki sum bo, utu 'kutu. ²³ Ken

olum jaay m'taad bin se, taa maakn noor ken deel se, Melum Raa ken maam m'lee m'eeamin se, lo kodin kalan baado teec naanum ki. ²⁴ W naan taadum w: «Pol, onte beere! Deere, naai utu 'baa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakn markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.» ²⁵ Taa naan se, medumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki w m'jeele taar ken naan taadunga se, utu 'kaan goon ki. ²⁶ Nafo 'jeelki, markabjege se utu 'koon do jen ken kaam gam w utu 'terece.»

Markaba ute nakingen maak ki se paac utu

²⁷ Ken naaje k'do baar ken k'danin Adriatik se, gohn guduray dooboo sum se okga bii sik-kaar-w w guduray se, tuun baanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan noor ki se, jee markabge se saap w j'aanga goor ute naaja. ²⁸ Taa naan se bo, naade dook maala taa kolki gen naam maane. Ken naade jaay undin se, w maane se jerlin aas keye sik-dio w ter naaje j'iik coko se, naade undin daala 'dojin se, onin keye sik-kaar-mii. ²⁹ Gohn se, naade beere okde se saap w: «Som, markaba se 'baa koon ro ko ken gam.» Taa naan se bo, naade tuun maalgan deer se w ken naade lee daar markabde se booyde kaam moohn maakn maane ki. Gohn se, naade booy nun ki nun ki sum bo goho aden kiipi. ³⁰ Gan jee markabge se uun booy maan markabm baatn ken lee naakde se w naade taad jeege tu w: «Naaje se k'baa booy nakj ken k'lee k'daar markaba se maan.» Gan naade nakde raaye. Naade se je bo 'kaan kon markaba se. ³¹ Gohn se, magal asgarge ute asgaringe se Pol taadden w: «Ken jee se jaay ondeki booy onga markaba se num, bere, naase se aki kon kaaj eyo.» ³² Taa naan se bo, asgarge se gaan ute kol

ken k'doockj markabm baat se, ɔ naade ɔnɪn baa do baar ki kalɪn ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nuɲ ki sum bo goɔ kiip se, Pɔl taadɔen ɔ: «J'aay kaamɔe, j'ɔs ɔim! ɔ bɔrse j'ɔkkiga bii sik-kaar-ɔɔ se, naase ɔski te ɔim eyo ɔ ingki bo uunki kuun nirlse sum. Maakj biige tun ese se, ɔim tap bo naase ɔs naamki te eyo. ³⁴ Bɔrse, 'booyki m'dejse, ɔski jaay anki kɔkɪ tɔɔɔ taa maakse ki se, nam tap bo kalaɲ, 'kut eyo.» ³⁵ Ken naan jaay taad nan taarɪn se, naan uun mappa jɪn ki ɔ tɔɔm Raa naan jeege tun goɔn ese, jaay bo naan dupɪna ɔ baag kɔɔ. ³⁶ Ken naade jaay aak Pɔl ɔs sum se, goɔn se naade nirlɔe baado kaadɔe ki ɔ naade kic baag kɔɔ. ³⁷ Maakj markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mɛɛ. ³⁸ Ken naade jaay ɔs aasɔe se, gem ken ɔɔp maakj markab ki se kic bo, naade siɲ naatn maakj baar ki, taa markaba se aɔen 'kɔɔpm ɛɛɛɛ.

Jeegen maakj markab ki se paac nam kalaɲ tap bo ut eyo

³⁹ Ken goɔ jaay iip se, jee markabge se aak naan naandɔ ki, naɔo naade jeel goɔ eyo. Gaɲ naade aak taa jɛɲ baar ken ɔk doobm ken maane baadoga num ɔɔy end maak ki se, goɔn se, naade saap ɔ: «Bɛɛki num, naaje j'daar markabje goɔn ese.» ⁴⁰ Goɔn se, naade gaɲ ute kɔl nakj ken lee gakɔe markabɔe do baar ki se ɔ nakgen se le naade ɔnde maakj baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee tɔɔɔn markaba se le, naade tuutiɲa ɔ goɔn se, naade uun doock raan kal ken kuulu tɔɔɔɲga num lee tɔɔɔ markaba se, taa kuulu se, aɔen tɔɔɔn kɔl do kɛs ken taar baar ki se. ⁴¹ Ken naade jaay aan goɔ kaam kalaɲ se, naade baa ɔs doɔe do kɛs ken maakj maane ki ɔ naan markabɔe se baa end nɛɔ maakj kɛs ken ese. Goɔn se, kuulu ɔl makɔɲ se, uuno maane

baado ɔnd tɛɛɛɪn ute metn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba tɛɛɛ sum se, naade je an tɔɔl ute jee daɲ-gayge se, taa naade beer ɔ sɔm maakɔe ki se, deb kalaɲ 'kaan kɔɔ. ⁴³ Aan goɔ magal asgarge je kaajɪ Pɔl se, taad asgarge tu ɔ j'ɔnte tɛɔn naan se. Goɔn se, naan taad jee daɲgayge tu ɔ: «Jee jeel maane se, k'j'ɔmb k'teɛ k'deel deete.» ⁴⁴ Tɛr naan taad jeege tun kuuy se ɔ: «Jee metiɲge se 'tɔkki kaagɲ markaba se ɔ kengen kuuy se le, 'tɔkki nakj markabm ken tɛɛɛga tɛɛɛ se ɔ ɔkki metn jee-gen jeel maane se.» Ute naan se bo, tɛɔ jeege paac aan do jɛɲ ki ute lapia.

Pɔl aan maakj naan ken baar ɔl gurugiɲa ɔ naan se k'daɲɪ Malti

28 Ken naaje jaay j'aan do jɛɲ ki sum se, k'taadɛn j'ɔ: «Naan baar ɔl gurugiɲ se, roɲ Malti.» ² Jee naanɲen goɔn ese se, naade doɔɔ ɔkɛɛ jiga. Aan goɔ maane le eɔɔ keɔe ɔ kuulu kic le ɔɔn den se, goɔn se naade baado tuuy-jen poodo taa k'riibi. ³ Naan ken se, Pɔl tɔso ciiri gen baa kɔmb poodn se; gaɲ goɔn se, wɔɔɔ jaay naam poodo se, teɛ baado teel ji Pɔl ki. ⁴ Ken jee se jaay aak wɔɔɲ teel ji Pɔl ki se, naade taad ute naapa ɔ: «Gaabm se, debm tɔɔl jeege ɔɛɛ ɔɛɛ. Ey num, ken naan aajga kaaj ɔɛɛ ɔɛɛ maakj baar ki se, ute naan se kic bo, *Raa ken tɛɔ naka ute doobɪn se, ɔnɪn te eyo utu an tɔɔɔ.» ⁵ Goɔn se, Pɔl siik jɪna ɔ und ute wɔɔɔ se maakj pood ki ɔ naan naam goɔn gam tap bo ɔnɪn eyo. ⁶ Jee se ing aak kaama ɔ nuɲ ki jɪn se 'koopɔ ey le 'naar kaal koocɪ 'kooyo. Gaɲ ken naade ing aak kaam bini jaay aak ɔim tɛɔɪ ey se, goɔn se naade baag taadn ɔ: «Bin eyo! Gaabm se, tɛɔn raa le ɔaam.»

⁷ ɛɛ goɔ ken ese, gaaba kalaɲ k'daɲɪ Publius, naan se ɔk goɔ. Naan bo, magal deet deet gen maakj naan goɔn ese

(Rm 1.9-15)

¹⁶ Ken naaje jaay j'aan Rm ki sum se,
Pɔl se naade ɔnɪn baa je ɔŋ bea ɔ bee
naan ing maak ki se ɔg kɔgɔ ɔ gɔtn se
naan baa ing maak ki ute asgargen lee
boɔbin se.

²³ Gōtn se, naade gaanjīn bīia. Ken bīi naade gaanjīn jaay aas se, naade baado jeege den cir ken deete, ŋ Pōl beejī ki. Gōtn se, Pōl uun metn taara tancōrīn se taadden bini aan teger ɔɔ, ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔɔ ute taar ken jee taaf taar teeco taar Raa ki ken raajo do dōkīn se, naan taadden metn taar *maakn Gaar Raa ute metn taar Isa se.

Gɔtn se naan̄ taaddesin̄ ute tɔɔgin̄ paac, naan̄ je naade 'tookn̄ do taar ken se.

²⁴ Anum, jee metinge se took do taarin̄ ki se, gan̄ jee kuuy se le, baate tooko.

²⁵ Ken Pɔl aakde naade taarde ɔk metn̄ naap eyo, jaay iin̄ baa baa se, taadden ɔɔ: «Taar ken *Nirl Salal jaay ɔl debm taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taado do dɔkin̄ bubsege tu se, taar se met ki.

²⁶ Naan̄ deek Ezayi ki ɔɔ: 'Baa ɔn̄ jee se taadden ɔɔ:

Naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kɔk eyo

ɔɔ utu aki kaakn̄ ute kaamse nabo aki kaakn̄ kɔk eyo.

²⁷ Taa jee se le, taara end dode ki ey sum

ɔɔ naade le tɔlga kamba bide ki ɔɔ turunga kaamde.

Ey num, naade se ɔk kaam ken an kaaka ɔɔ ɔk bi ken an booyo

ɔɔ ɔk maakn̄ ken an kɔkn̄ taara se.

Ute naan̄ se, naade ade kɔkn̄ terl̄ gɔtn maam Raa ki ɔɔ maam m'utu m'aden kaaja.»

²⁸ Ter Pɔl taadden ɔɔ: «'Jeelki taar ken ed' kaajn̄ ese se, Raa ɔl k'baanga taadn̄ jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade se utu 'booy kuunu.» ²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pɔl taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]^f

³⁰ Pɔl tinḡ baara dio maakn̄ bee ken naan̄ mala lee ɔg se. Jeege dena baado lee aakiṇa ɔɔ naan̄ ɔkden jiga. ³¹ Naan̄ taadden metn̄ taar maakn̄ Gaar Raa ɔɔ dooyden metn̄ taar Meljege Isa *al-Masi se ute maraadiṇa beer eyo.

^f28:29 Taar se, maakn̄ Kitapge tun do dɔkin̄ se, metinge maakde ki se gɔtɔ.

Maktubm ken Pɔl raanjin jeege tun Rɔm ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanjin jeege tun Rɔm ki

Pɔl raan maktubm ara se jee al-Masige tun Rɔm ki kaad ken se naan ingo merte gen k-mɔtɔge naɓo ɔŋ aan te Rɔm ki eyo. Metn taar ken naan raan ɔlden se, naan je aɗen kaal biɗe ki taa naan je ɓaa goɗɗe ki ɔɔ taadden metn taar ken naan 'ɓaa dooy jee al-Masigen maakɗj geger ken Rɔm ki. Maktubm ken Pɔl raan jeege tun Rɔm ki se, naan taad tɔɔk metn taar Raa jeege tu paac paac. Maakɗj taaringe tun paac paac se, naan tumɪn do ko taar ken ɔɔ: jikilimgen jaay Raa aakɗe aakiŋ bɛɛ naaniŋ ki se, jee ken took aal maakɗe doŋ ki ɔɔ ute kaal maakɗj ese se ɓo, aasga sum (koŋ 1.17). Maakɗj taarge tun naan dooyɗe se, naan gaanjin goɗo kaam mɔɔ: Ken deet deet se (koŋ 1-8), naan taad tɔɔkɗe metn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge ing do ki ute daan jee ken took aal maakɗe do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (koŋ 9-11), naan taad tɔɔk metn taar gaan Israeɓge ute daan jee aal maakɗe do Isa ki. Gen k-mɔtɔge tu se (koŋ 12-15), naan taad tɔɔk metn taar king jee Isa al-Masige naan Raa ki ɔɔ naan jeege tu. Do taar tɔɔlin ki se (koŋ 16), Pɔl tɛɗga tɔɔse jeege tu dena.

Pɔl raan ɔl tɔɔsiŋ jee Raage tun maakɗj geger ken *Rɔm ki

1 Ken ara maam Pɔl m'ɓul Isa al-Masi ɓo m'raanŋen maktubm se. Maam se *Raa ɓo tɛɗum m'tɛɗ *debm kaan naabm Isa al-Masi ɔɔ bɛɛr ɔɔɗum se, taa m'taadin Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

²Labar Jigan ese se do dɔkiŋ tap ɓo, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taariŋ ki ɔɔ taar ese se naaɗe raanjinoga raanja maakɗj Kitapm Raa ki.

³Labar Jigan ese se taad te Gooniŋ Isa ɔɔ Gooniŋ jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakɗj metjil Gaar *Daud ki. ⁴ɔɔ ken Raa jaay duriŋo daan yoge tu se, *Nirl Salal taad tɔɔɔŋ Isa jeege tu tal ɔɔ naan Goon Raa ɔɔ naan ɓo Isa *al-Masi, ken Meljege se. ⁵Ute Isa se, Raa tɛɗjenkiga bɛɛ ɔɔ m'tɛɗga debm kaan naabm Isa al-Masi gen taadin taariŋ jeege tun paacɗ ken Yaudge eyo taa naaɗe tookɗ kaal maakɗe doŋ ki ɔɔ king do taariŋ ki ɔɔ an *nookɗ roŋa. ⁶ɔɔ naasen ken Raa danŋeno 'tɛɗkiga gen Isa al-Masi se, naase kic ɓo metn naaɗe.

⁷Maktubm se, maam m'raanŋen naasen ken ingki maakɗj geger ken Rɔm ki, ken Raa jese ɔɔ danŋe se taa aki tɛɗn jee naanŋe. ɔŋ Bubjege Raa ɔɔ Meljege Isa al-Masi asen tɛɗn bɛɛɗe ɔɔ asen keɗn lapia.

Pɔl je ɓaa kaakɗj genaagen *Rɔm ki (Rm 15.23-32)

⁸Deet deet se, maam m'tɔɔm Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki goɗo ɓaa se paac, jeege ɔɔsn maan gen kaal maaksen naase aalki do Isa ki se. ⁹Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tɛɗin naabiŋ ute maakɗj kalaŋ gen taadin Labar Jigan gen Gooniŋ se jeege tu, ɔɔ ɓii-raa, maam m'saap dose ki. ¹⁰Daayum maam m'tɔnd metn Raa taa ken naan jaay je num, am kɔɔɗn doobo m'utu m'ɓaa goɗse ki. ¹¹Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen ɓaa kaaka, taa nakɗj ken *Nirl Salal eɗum se, j'anŋi ɓaa nigɗ ute naapa. ɔɔ ute naan se jaay, naase aki tɛɗn jee tɔɔɔŋ naan Raa ki. ¹²Tapki num, ken m'je m'ɓaa goɗse ki se, taa j'aki ɓaa keɗn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakɗj naase se am keɗn kaay kaama ɔɔ kaal maakɗj maam le, asen keɗn kaay kaama naase ki kici.

¹³Genaamge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'ɔɔ daayum m'ɓaa

gōtse ki, naḅo ḅorse kic Raa ḅōdum te ḅoob eyo. Aan gōḅ maam m'lee m'tēd naaba gōtn jeege tun Yaudge ey ken gōḅ ḅaa se paac jaay aān kaama se, m'je gōtn naase kic 'kaan kaama bin kici. ¹⁴Naabm ken Raa je ḅ m'an tēdn tak se taa m'ḅaa taadn taarin jeege tun kaamde ḅōd aakga kaaka ḅ jeege tun kaamde ḅōd aak te eyo. M'ḅaa gōtn jeege tun dooyga dooyo ḅ kengen paacn dooy te ey se kici. ¹⁵Taa naan se, maam m'je m'asen ḅaa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakn geger ken Rōm ki se kici.

Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se ḅo Raa aaj jeege

¹⁶Maam se sōkōn tōolum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naan se tōōgn Raa mala. ḅ debm jaay aal maak-in do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadino Yaudge tu ḅ ter k'taadn jeege tun ḅaa se paac kici. ¹⁷Labar Jigan ese ḅo, taad jeege tu ute ḅoobm gay jaay ḅo Raa 'tēdn jikilimge aak ḅē naanin ki. ḅ Raa tēdn naan se, ute kaal maakn do Isa ki kalin ki sum, do kupm met ki bini do taar tōōlin ki. Taa naan se ḅo Kitapm Raa taad ḅ: *Debm ken tēd nakge ute doobin se ḅo 'kōn kaaja taa naan aalga maakin do Raa ki.*[§]

Jeege paac ḅk tuju naan Raa ki

¹⁸Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakn raa ki se taad maak-taarin do jeege tun tēd nakgen jig eyo ḅ aalin maak ki eyo. Ute nakgen *kusiñ ken naade lee tēd se, naade gaas jeege gen jeel taar met ki. ¹⁹Ey num nakn ken j'an kaakn jeel Raa se, naan tēdḅesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala ḅo tēdḅesin toodga tal. ²⁰Anum Raa se, bii kalañ nam aakin te eyo. Num ute kaal ken naan aal dunia ḅ ute nakgen naan

tēd paac se, ute metekde se, kese jikil-imge an kōn kaakn jeele, naan ḅo Raa, naan ting gen daayum ḅ tōōgin kic ting gen daayum. Taa naan se ḅo, naade kōn taar ken naade an kōn kōōdn dode eyo. ²¹Ey num naade se jeel Raa, naḅo baate *nookina ḅ baate tōōmin aan gōḅ ken, ḅēki num, jeege an lee tēd se. Num gan naade se le jee derlge ḅ jeel dim eyo, ḅ naade ing ḅo gen saapm do nakge tun ren ren sum. ²²Naade se jee derlge num naade tēdn rode aan gōḅ jee jeel-taara, ²³ey num ḅēki num, naade keem Raa ken ting gen daayum ute nookin se. Num gan naade ḅōḅō nakgen tec jikilimge, yeelge, daagen jēdege sōḅ sōḅ ute kuur-gen erg kerg se ḅo, naade lee erg naande ki ḅ lee eemde.

²⁴Taa naan se ḅo kusiñ ken naade tēd an ey se ḅo, Raa anḅe maakn kusiñde ki, gen tēdn nakgen kusiñ gōḅ ken naade maakde jea. Bin ḅo naade tuj rode ḅ ol rode maakn sōkōn ki. ²⁵Taar met ken gen Raa se, naade resina ḅ naade uun taar-kōḅḅ ḅo ciri. Naade lee erg naan nakge tun Raa aalo ḅ lee eemde. Num gan naade baate kergn naan Raa ken Mel Kaal nakge naan ken, ḅēki num, jeege paac daayum lee tōōmin se. *Amin.

²⁶Taa nakn jig ey ken naade tēd se ḅo, Raa anḅe gen tēdn nakn sōkōnge. Ey num mendge se lee tood ute gaabdege, num gan naade terlin mendge ḅo lee tood ute naapa. ²⁷ḅ gaabge kic lee tēd bini. Naade an mendge ḅ je ḅo ḅaa lee toodn ute naapa. Naade tēd nakn sōkōnge. Taa naan se ḅo kusiñ ken naade lee tēd se, nakn an lee aan dode ki.

²⁸Aan gōḅ naade baate je jeel Raa se, Raa kic ḅo anḅe ute maak-saapdegen jig ey se ḅ naade lee tēd nakgen kusiñ ḅaa ute naande, bin jaay naade lee tēd nakgen gen tēd ey se. ²⁹Naade maakde ḅooc ute kusiñ: naade lee tēd nakn ute

§1:17 Aak Aab 2.4.

doobin eyo, naade tuj baa ute naande, ted jee tamage do ted nakgen kusina, don nakj jeege, tool jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade ted nakj ken maakde jea do taad taargen ing kus ro jeege tu, ³⁰ naade lee doo jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, ted jee koonge, olde bo je doobm gen tedn kusiin jeege tu, took taar bubdege ute kendege eyo, ³¹ naade se jee tooj eyo, jee tuj ormd, naade je jeege eyo do eej do jeege tu ey kici. ³² Jee se jeel boor ken Raa utu kojn do jeege tu ute doobin se, taa Raa taadga taad do: jee tedn nakgen bin se, beeki num, j'aden toolo. Do ute naan se kic bo, naade ing bo gen tedn nakgen se. Naade bo lee tedn sum eyo, num gan maakde raap sakan do jeege tun lee ted nakgen kusiin se kici.

***Raa utu kojn boor do
jeege tu ute doobina**

(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)

2 Bin se, naai ken 'lee oj boor do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kon koonn doi eyo. Taa nakj naai 'taad jeege tu do onte tedn se, naai kic 'lee tedina. Anum bin se, taari mala bo ai kutu. ² Deere, k'jeelki, jee ken lee ted nakgen bin se, Raa utu aden kojn boor dode ki ute ken met ki. ³ Ken naai jaay aakga jeegen tedga *kusiin jaay 'lee ojde boor dode ki se, do kusiin se naai 'lee tedn kic se, ken bin num, bii ken Raa kojn boor do jeege tu se, naai 'saap do 'kaan kotn ne? ⁴ Bin num Raa ken tedi bee den se, naan ted maakin deer roi ki do kercel roi ki se, onte kaakin aan goo nakj cere. Naan tedi bee taa naai 'terl maaki don ki. ⁵ Gan naai le, debm do monego do 'baate terl maaki. Bin se naai mala 'baano ute maak-taar Raa doi ki. Do 'jeele bii ken Raa utu kojn boor do

jeege tu ute doobin se, naai boor utu 'koocn doi ki do utu 'dabar dena. ⁶ 'Jeele, naja naja kic bo, Raa an kedn bedin do naabin ken naan lee teda**. ⁷ Jee ken aay kaamde do je nakj ken tool Raa ki, naade je Raa bo aden toom do aden *nooko do aden kedn *kaajn gen daayum. Kese bo nakj ken Raa utu aden keda kaad ken naade baa ting gen daayum ute naan se††. ⁸ Num gan jee metinge se ted jee taamooy Raage do je taar met ki eyo do on rode bo gen tedn nakgen ute doobin ey se, jee se, Raa maakin taarin dode ki, do naan utu aden dabara. ⁹ Deere, jee paacn ken lee ted nakgen kusiin se, Raa utu aden dabar makone do aden koonn yeebde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki do jeegen Yaudge ey se kici. ¹⁰ Anum jee ted bee se, Raa aden kedn toosina, aden nooko do aden toom: maakj jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn maak ki do ter jeegen Yaudge ey se kici. ¹¹ Taa Raa se, naan beer nam eyo.

¹² Jee ken jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naade jaay tedga kusina num, naade utu kutn naatn do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se le, naade olde maak ki eyo. Num gan jee jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ken naade jaay tedga kusina num, Raa aden kojn boor ute doobm Ko Taar ese se. ¹³ Debm jaay Raa aakin naanin ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan taada do ing do ki. Num gan debm ken lee booy Ko Taar Raa taada do ing do ki ey se, debm bin se Raa aakin naanin ki se debm daan ki eyo. ¹⁴ Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naade jeelin eyo. Nabo gotn metin se, naade lee ted nakgen aan goo ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad jeege tu se. Ken naade jaay ted bin se,

**2:6 Aak KKR 62.12.

††2:7 Aak KKR 62.13.

je taadn ð Ko Taar ken Raa edo Musa ki se utu maakde ki. ¹⁵Ken naade jaay ted nakgen bin se, kese naade je taadn ð Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala bo eddesinga ked maakde ki, taa naade jeel nakj ken naade je teda. Bin bo, maakde lee taadden taara, gōtn metin ken naade tedga kusin kic bo, naade jeele ð tedga be kic le, naade jeele. ¹⁶Nakgen maam m'taadsen se, utu teecn toodn tal bii ken Raa ade kol Isa *al-Masi gen kojn bōwō do jeege tu se. Nakgen jikilimge oyiñ koj paac se, utu 'toodn tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metin se.

Yaudge se oñ took ing te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo

¹⁷Num naai ken 'taad ð: «Maam se m'kod Yaud ð maam m'jeel *Ko Taar Raa» ð naai 'tōm roi ð naai se debm Raa; ¹⁸naai 'jeel nakj ken Raa maakin jea, ð Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadiga ð naai 'jeel beer kuun nakj ken jiga. ¹⁹Naai 'saap ð naai bo debm tōd jee kaam-tōkge ð naai bo gōtn wōr ken lee wōr jeegen maakj got ken ðð. ²⁰Naai ð naai bo 'tedga debm dooy jee-gen jeel Ko Taar Raa eyo, ð 'tedga debm dejn jeegen je j'aden dooy teepm doobm Raa ki. ð ute doobm Raa se naai 'saap ð 'jeel nakge paac ð 'jeel taar met ki. ²¹Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai malin jaayo. Naai 'taad jeege tu ð onten 'boogki ð naai tap bo 'boogo. ²²Naai ð jeege onten keesn mend jeege, ð naai 'lee ees mend jeege. Naai bo ðð und nakgen k'cōcōin jaay jeege lee eemin aan gō raa ð ter naai sum bo 'baa tuun nakgen jiga jigan ken maakj beedege tu se, naai ki. ²³Naai maaki raap sakan taa naai ok Ko Taar ken Raa edo Musa ki, num gaj naai se baate tookj king

do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa. ²⁴Taa nakgen bin se bo, Kitap taad ð: «*Taa naase Yaudge se bo, jee oñ baa se paac naaj Raa*».

²⁵Ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, *kojn pōndi[¶] se os aay naan Raa ki. Num ken naai jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, ken naai oñga koj pōnd kic bo kojn pōndi se aan gō nakj cere. ²⁶ð debm oñ te pōnd ey jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan aan gō debm ken oñga koj pōnd. ²⁷ð naai ken j'oñga koj pōnd ð 'jeel Ko Taar Raa jaay ing do ki jig ey se, debm ken j'oñ te pōnd eyo ð ing do Ko Taar Raa ki se, utu ai kojn bōwō doi ki.

²⁸Anum kod Yaud mala mala naan Raa ki se, ken j'aakin ute kaama bo k'-jeelin eyo ð kojn pōnd mala mala kic bo aan gō ken jikilimge lee tōj se eyo. ²⁹Daala kodn Yaud mala mala se, debm ken Raa terlinga terl maakin ð kojn pōnd mala mala se le, nakj ken *Nirl Salal ted maakj debkilim ki. Bin num debm bin se, je jikilimge bo an tōm eyo, num Raa bo an tōm.

*Raa tuj ormin eyo

3 Bin num debm ken kod Yaud tap bo beñ di? ð *kojn pōnd ken naan oñ se, jigin di? ²Deere, nakgen se ken j'aakin num noogde aak eyo. Nabo 'booy m'ai taada. Deet deet se nakj ken Raa utu ked se, naan taadino Yaudge tu. ³Anum Yaudgen metinge jaay tuj ormdo ro taar ken se, naan kic koj tujn ormin bin ne? ⁴Kese goto! Ken jikilimge paac ted jee taar-kōbge kic bo, Raa se naan daayum taad taar met ki. Taa naan se bo Kitap taad ð:

Naai Raa se, taar ken naai taad se taar se bo jeege jeelin taar met ki.

¶2:24 Aak Eza 52.5.

¶2:25 Kojn pōnd ken Yaudge lee oñ se taad ð naade tedga gen Raa.

****3:18** Aak KKR 36.2.

Raa ki kic bo do dōkin se, taadoga saadin jeege tu. ²² Nakn ken ol debkilimi tedn aak bēe naan Raa ki se, kaal maakn do Isa *al-Masi ki. Taa naan se bo jeegeen paacn ken aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan teddenga jee aak bēe naan Raa ki, taa Raa se le, naan beer nam eyo. ²³ Taa jikilimge paac se le tedga *kusiina naan Raa ki do tedga dok ute Raa do kon kaan maakn *nookin ki eyo. ²⁴ Num Raa ute beēn se, naan tedden tedga aak bēe naanin ki se, cere. Do ute doobm Isa al-Masi se bo, naan dugdenga dode. ²⁵ Al-Masi se, Raa olin taa 'kedn ron *serke taa naajege do moosin se tugjeki kusiinge naajegen ken j'aalkiga maakjege do Isa ki. Ute naan se bo Raa taad jeege tu do naan se debm daan ki, taa kusiin ken jeege lee tedo do dōkin se, Raa jeele nabo kaad ken se naan dabarden te eyo. ²⁶ Kaad ken se, Raa udoga bia jeege tu. Do borse naan taad jeege tu do naan se, debm daan ki. Bin bo naan taad jeege tu do naan se debm daan ki do jeegeen ken aal maakde do Isa ki se, naan teddenga jee aak bēe naanin ki.

²⁷ Ey num debm took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin se, naan kon tōom rona nabo debm 'kon tedn naan se gōto. Taa di? Taa debkilimi se ken naan aal maakin do Isa al-Masi ki se, os aay cir ken naan ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ²⁸ Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bēe naanin ki se, taa naade bo tookga Ko Taar ken Raa edo Musa ki do ing do ki eyo, num taa naade bo aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. ²⁹ Bin num, Raa se gen Yaudge kalin ki sum la? Gōto. Naan gen jeegeen baa se kici. Taa Raa se naan gen jeege paac. ³⁰ Raa se, naan kalan lak do ute Yaudge, ey le jeegeen Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakin do naan ki se, tedga

aak bēe naanin ki. ³¹ Ken k'taad jaay j'ōo debm aal maakin do Isa al-Masi ki jaay tedn aak bēe naan Raa ki se, bin num naajen k'j'uum j'aalga Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan ki la? Gōto. Naaje se j'uun j'ōndin kond bo doobin ki.

***Abraam ted' do di jaay ted' aak bēe naan *Raa ki**

(Gal 3.6-9,29; KKR 32)

4 K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap bo onga di gen naan debkilim ki sum se? ² Ken naan jaay tedga ted' naabm jiga naan Raa ki sum bo tedin debm aak bēe naan Raa ki se, naan 'kon tōom rona. Num gan naan Raa ki se, naan 'kon tōom ron eyo. ³ Taa naan se bo Kitap taad do: *Abraam took aal maakin do Raa ki do taa naan se bo, Raa aakin aan go debm daan ki.*†† ⁴ Jeelki, debm tedn naaba se j'ogin got-tōngina. Nakn ken j'ogin se aan go j'edinsin cer eyo, num j'oginsin taa naabm ken naan tēda. ⁵ Ken debm jaay ted' naab eyo, nabo aal maakin do Raa ken ted' jee *kusinge aak bēe naanin ki se, kaal maakn ken naan aal do Raa ki se, tedin naan tedga aak bēe naan Raa ki. ⁶ Taa naan se bo maakn kaa tōom Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb ken ted' te naab dim eyo, num aal maakin do Raa ki se. Debm ese se Raa aakin aan go debm daan ki. Gōtn se naan deek do:

⁷ *Maak-raapo jeege tun ken Raa tōoldenga tujdege*

do kusindege se naan diringinga naata.

⁸ *Maak-raapo deb ken Meljege tond te metn kusinin eyo*‡‡.

⁹ Taar ken Gaar Daud taad se je taadn do: maak-raapo se jeege tun ojoga kon pondō kalde ki sum la? Gōto. Maak-raapo jeege tun o j te pond ey kici. Taa naaje k'taadsenoga taada Abraam ted' aak bēe

††4:3 Aak Jen 15.6.

‡‡4:8 Aak KKR 32.1-2.

naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin bo, do Raa ki. ¹⁰Num ken Raa jaay aak Abraam aakin bee naanin ki se, kaad ken naan ojga koj pondo lōbu oj te ey le? Oo kaad ken se, naan oj te ey bōto. ¹¹Abraam se k'taadin te taa *kojn pond ey bo, naan tedga ted aak bee naan Raa ki taa kaal maakn ken naan aal do Raa ki se. Oo kojn pondo se, kese Raa tedn nakn j'an kaakn jeel ro ki, Raa se tedn naan tedga aak bee naanin ki ute kaal maakn ken naan aal don ki se. Taa naan se bo Abraam se tedga bugn jee oj te pond eyo ken aal maakde do Raa ki, taa naade kic tedga aak bee naan Raa ki. ¹²Abraam se naan bugn jeegen ojga koj pondo kici, nabo naade se kond dode bo do kojn pond ki sum eyo, num naade kaal maakde do Raa ki aan gōo gen bugje Abraam se jaayo.

Raa taadga o naan utu kedn naka jeege tun aal maakde don ki

(Eb 11.8-19)

¹³Raa se naan taadga taad *Abraam ki o metjilin ki o utu aden kedn do naan ute magalin se naade ki. Ey num Raa o ansin ked se taa naade bo took ingga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin bo do Raa ki. Kese bo ken tedn naan aak bee naan Raa ki se. ¹⁴Ken jee took ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum bo 'kon naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tedga nakn cere o nakn ken Raa taad o ute kedn jeege tu se kic le, 'tedga nakn cere. ¹⁵Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, jeege on ing te do ki jig ey se bo ol Raa maakin taarin dode ki. Oo ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay gōto se, tuju kic bo, gōto.

¹⁶Taa naan se bo nakn ken Raa taado o utu kedn jeege tu se, debm aalga

maakin do naan ki jaay bo 'kon nakn se taa Raa le ute been se, naan ed jeege tu cere sum. Bin bo nakn ken Raa o utu kedn metjil Abraam ki se, metjilin ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum eyo, num metjilin ken aal maakde do Raa ki aan gōo gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan bugjege paac. ¹⁷Taa naan se bo Raa taad Abraam ki maakn Kitap ki o: *Maam m'tediga naai 'tedga bugn metjil jeege dena[¶]*. Naan Raa ki se Abraam se naan bugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. Oo Raa bo debm ken dur jeegen ken ooyga kooyo o naan bo debm ken taado ute taarin sum bo, nakge tēda. ¹⁸Ey num Abraam se kon kond don do dim ki eyo. Ute naan se kic bo, Abraam aay kaami ond don do Raa ki o naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se bo naan tedga bugn metjil jee dena aan gōo taar ken Raa taadin o: *Metjil naai se, utu 'tedn den aak eyo^{§§}*.

¹⁹Kaad ken se Abraam baarin ba ba nakn kaaru, naan gōol nanga tak tak o mending Sara kic le magalga 'kon koojn goon ey sum. Ute naan se kic bo, naan aal maakin paac do Raa ki. ²⁰Anum Abraam se jeele nakn ken Raa taadinga o utu ansin ked se, Raa ansin kēda. Naan naaj eyo, ok kaal maakin do Raa ki se tōgo o naan *nook Raa. ²¹Naan jeel maakin ki, Raa se, nakn naan taadga o utu an ked se, naan ok tōgo an kon tēda.

²²Ute naan se bo kaal maakin ken naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin se debm daan ki*. ²³Ken Kitap jaay taad o: *Raa aakin debm daan ki se*, taar se taad ute Abraam kalin ki sum eyo, ²⁴num taar se taad ute naajege kici, ken Raa utu ajeki tedn jee aak bee naanin ki se kaad ken naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken duro Meljege Isa daan yoge tu se jaayo, ²⁵o naan bo on jeege tōlino

[¶]4:17 Aak Jen 17.5.

^{§§}4:18 Aak Jen 15.5.

taa *kusiñjege ɔ Raa se durinoga daan yoge tu taa j'aki tɛdn jee aak bɛɛ naanin ki.

Isa ɔkjekɪ taasa ute *Raa

(1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)

5 Deere, Raa tɛdjeki jaay j'aki bɛɛ naanin ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don ki. ɔ ute Mɛljege Isa *al-Masi se, naajege j'ɔŋkiga tɔɔse ute Raa. ²Naajege k'jeelki ute kaal maakŋ ken j'aalki do Isa ki se ɓo, Isa ɔjekɪ k'j'ɔŋkiga bɛɛ Raa ɔ bɛɛ Raa se ɓo, ɓorse naajege j'ingki do ki. ɔ naajege maakjege raapo do kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ken utu ajeki kɔl maakŋ *nookin ki se. ³Anum naajege maakjege raapm taa naan se sum eyo, tɛr daala ken dubar aanga dojege tu kic ɓo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan ɛd kaay kaama taa j'aki tɛdn jee tɔɔɔ. ⁴ɔ kaay kaama se tɛd deba tɛd debm mɛc. Taa naan se ɓo naajege k'tɛdkiga jee mɛc ɔ j'ɔndkiga dojege do Raa ki. ⁵Kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ki se, cɛr eyo taa Raa se ɛdjeki maak-jɛn den aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal ken naan ɛdjeki se.

⁶Deere, naajege do dɔkin se, naajege j'ɔkki doobm ken j'anki kɔɔdn dojege eyo. Anum kaadn ken Raa ɔndin jaay aan doobin ki se, al-Masi ɓaado ooy taa naajegen jee *kusiñge. ⁷K'jeelki, debkilimi jaay ɔn ron jaay j'an tɔɔlin taa debm tɛd naka ute doobin se, ɓɛɛ, tookin an tɛdn ɔɔɔ. Baat ey num, daan naan tookŋ j'an tɔɔl kic ɓo taa debm ken lee tɛd bɛɛ jeege tu. ⁸Num gan aakki, Raa se taadga maak-jɛn do naajege tu! Kaad ken naajege k'jee kusiñge se ɓo, Isa al-Masi ɓaado ooy taa naajege. ⁹Ute moosiñ se, ɓorse al-Masi tɛdjekiga k'tɛdkiga aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja ɔ maak-taar Raa se kɔŋ ɓɔɔy dojege tu ey sum. ¹⁰Do dɔkin se, naajege k'jee taamooy Raage, num ɓorse, ute yo Goonin ken ooy do

kaag ki se, Raa ɔkjekiga taasa ute naana. Ken naajege jaay j'ɔkkiga taasa ute Raa num, mɛt kando ute dur Isan ken duro daan yoge tu se, naan ajeki kaaja. ¹¹Kese daa ara sum eyo, num tɛr ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa ɓorse Raa ɔk-jekiga taasa ute naan kici.

Bubjege Adum ute Mɛljege Isa *al-Masi

(1Kor 15.21-22,45-49,56-57)

¹²Booyki! Bubjege Adum kalin ki sum ɓo ken ɓaano ute *kusiña do *duni ki. ɔ kusiñ ese se ɓo ken ɓaano ute yo dojege tu. Taa naan se ɓo yo se utu tɔɔl jeege paac, taa jeege paac ɔk kusiña. ¹³Kaad ken Raa ɛdo te *Ko Taarin *Musa ki ey ɓort se, kic ɓo kusiñ utu do duni ki tap. Naɓo aan gɔɔ Raa taad te Ko Taarin jeege tu ey ɓort se, taa kusiñ naade tɛd se, Raa tɔnd te mɛtn kusiñde eyo. ¹⁴Ute naan se kic ɓo iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ɔk tɔɔɔ dode ki. Ey num naade se tɛd te kusiñ tec aan gɔɔ gen Adum se eyo ken baate tookŋ taar Raa se, ute naan se kic ɓo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan tec aan gɔɔ debm ken utu ade ɓaa se. ¹⁵Num gan kusiñ ken Adum tɛd se, aas ute bɛɛ ken Raa tɛd jeege tu cɛɛ se eyo. Deere, taa kusiñ deb kalan tɛd se ɓo, ɔl jeege dena utu ooy kooyo. Mɛt kando bɛɛ Raa se den aak eyo ɔ jeege dena, naan tɛddɛn bɛɛ cɛɛ sum ute doobm deb kalan k'danin Isa al-Masi se. ¹⁶Nakŋ ken Raa ɛd cɛɛ se, naan tec aan gɔɔ kusiñ ken Adum ɓaano do duni ki se eyo. Ute doobm ken Adum tujɔno deet deet se ɓo ɔl Raa kɔŋ ɓɔɔɔ do jeege tu paac. Num ken Raa jaay tɛd bɛɛn jeege tu se, ken jeege ɓo kusiñdege den aan gɔɔ di kic ɓo, naan tɛd jeege aak bɛɛ naanin ki ɔ ɓɔɔɔ kɔŋ kooɔn dode ki ey sum. ¹⁷Deere, ute kusiñ deb kalan lak sum ɓo yo aan do jeege tu paac, mɛt kando ute Isa al-Masi kalin ki sum

bo, Raa tedf beɛ dena jeege tu. Bɛ se, naan teddesin cere sum ɔ naan teddenga naade tedga aak bɛ naanin ki. ɔ ute Isa al-Masi se, naade kɔsn gaara ɔ baa ting ute naana.

¹⁸Taa kusiɲ Adum ken tedf kalin ki se ɔl bɔɔɔ ooc do jeege tu paac. Bin bo ute naabm Isan kalin ki ken tedfɪn ute doobin se sum bo, naan ɔɔf do jeege maakɲ kusiɲ ki ɔ edden kaaja. ¹⁹'Booyki! Do dɔkɪn se deb kalan sum bo baate tookɲ taar Raa ɔ ɔl jeege ute dende tedf jee kusiɲge. Ganɲ Isa se, naan kalin ki sum bo debm took taar Raa ɔ ute naan se, tedf jeege dena tedf aak bɛ naan Raa ki.

²⁰Ken Raa jaay edo Ko Taarin Musa ki sum se, kusiɲ se ziif baa ute naanina. Num ganɲ gɔtn jaay kusiɲ ziif baa ute naanin se, bɛ Raa se ziif cir kusiɲ se daala. ²¹Taa naan se bo aan gɔɔ kusiɲ baano te yoa do jeege tu se, bɔrse se bɛ Raa kic tedga jikilimge aakga bɛ naan Raa ki. Bin bo ute doobm Meljege Isa al-Masi se j'aki kɔɲ *kaaja gen ting daayum.

***Kusiɲ se ɔk tɔɔɔɔ dojege tu ey sum**

(Kɔl 3.1-10)

6 Anum j'aki taadn j'ɔki di? Naajege j'aki lee tedn kusiɲ bo taa bɛ *Raa se 'ziidn tedn den la? ²Gɔɔ! Taa naajege se aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ɔ ute kusiɲ se le, k'gaanɲkiga. Bin num, j'aki king maakɲ kusiɲ ki ɔ di daala? ³'Jeelki ey la? Ken naajegen paacɲ jaay *k'-batizjekiro se, naajege k'tedkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaad ken se naajege j'ooykiroga tele ute naana. ⁴Ute *batem ken k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naana ɔ k'duubjekiga ute naan kici. Aan gɔɔ Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute tɔɔɲ se, naajege kic bo, naan terl-jekiga kingjege tedga kiji.

⁵Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naana. ɔ aan gɔɔ naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan

yoge tu aan gɔɔ gen naan se kici. ⁶K'-jeelki, aan gɔɔ Isa k'tɔɔlin do kaag ki se, naajege ute kingjege do dɔkin se kic bo j'ooykiroga ute naana tele. Taa naan se bo daa rojege ken ɔljeki k'tedki kusiɲ se, 'kɔkɲ tɔɔɔ dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kɔɲ tedn bul gen tedn kusiɲ ey sum. ⁷Deere, debm ooyga se, ɔɔɔnga ute kusiɲa. ⁸Anum ken naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'-jeelki j'aki baa king ute naana kici. ⁹K'-jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mɔɔtn naan 'kɔɲ kooy eyo, taa yo se ɔk tɔɔɔɔ don ki ey sum. ¹⁰Num Isa se ooyga ɔ naan ooy se je-kalan sum taa kusiɲ jikilimge ɔ mɔɔtn naan kooy ey sum. ɔ bɔrse jaay naan utu ing zɛɛ se king naan ing se, gen Raa. ¹¹ɔ naase kic bo ingki aan gɔɔ jeegen ooyga kooyo ken 'gaanɲkiga ute kusiɲa. ɔ bɔrse ingki king gen Raa, taa naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹²ɔnte kɔnki kusiɲ kɔkɲ tɔɔɔ do daa rose ken utu kooy se ɔ ɔnte 'tedki nakɲ naan bo je se. 'Jeelki, bii kalan se, naase utu aki kooyo. ¹³ɔnte 'kɔnki doobo daa rose ki dimin kalan kic bo ɔnten 'tedn kusiɲa; ɔ ɔnten 'kɔninki *Bubm sitange an lee tedn kusiɲa; num ganɲ ɔnki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tedn nakgen ute doobina, aan gɔɔ jeegen ooy duroga duru daan yoge tu. ¹⁴Bin num kusiɲ se kɔɲ kɔkɲ tɔɔɔ dose ki ey sum, taa naase se ingki do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey sum, num naase se ingki ute bɛ gen Raa.

Naajege k'tedkiga bul Raage

¹⁵Kese tap bo je taadn ɔ di? Aan gɔɔ naajege le k'j'ingki do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo, num naajege le k'j'ingki ute bɛ Raa sum se, bin num j'aki kɔɲ tedn *kusiɲa aan gɔɔ ken maakjege je la? Gɔɔ! ¹⁶'Jeelki, ken naase jaay ɔpkiga kaam ji nam ɔ 'tookki taarin se, naase 'tedkiga bul debm ken naase

'tookin̄ki taarin̄ se. Taa naan̄ se bo ken kusiñ jaay ok tɔɔɔ dose ki se, naase 'tedkiga bulu gen tɛdn̄ kusiñɔ ɔ kusiñ naase 'tedki se, asen̄ kɔl̄ yo ki. Anum ken naase jaay 'took uunki taar Raa se, kese naase 'tedkiga bul gen Raa ɔ naan̄ asen̄ tɛdn̄ aki kaakɲ bɛɛ naan̄ ki. ¹⁷ Do dɔk-in̄ se, naase ingkiro bulu gen tɛdn̄ kusiñɔ, num gan̄ ɓorse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar mɛt ken k'dooyeno se. Taa naan̄ se, k'tɔɔmki Raa! ¹⁸ Naase se Raa ɔɔdsenga dose naatn̄ maakɲ kusiñ ki. ɔ ɓorse naase 'tedkiga bul Raa gen tɛdn̄ nakgen ute ɔoobin̄a. ¹⁹ Ken maam jaay m'taadsen̄ ute nakgen jikilimge lee tɛd se, taa naase 'booy okumki yɔkɔf eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen̄ se. Aan̄ gɔɔ naase ɔŋkiro rose gen tɛdn̄ nakgen aak kusu ɔ jig eyo ken ɔlse naase ingki kinḡ gɔrdio naan̄ Raa ki se, ɓorse ɔŋki rose 'tedki bul Raa gen tɛdn̄ nakgen ute ɔoobin̄a; kese bo ken asen̄ tɛdn̄ jee *salal.

²⁰ Ken naase ingkiro bulu gen tɛdn̄ kusiñ se, nakɲ jaay asen̄ kɔl̄ naase aki tɛdn̄ nakɲ te ɔoobin̄ taa tɔɔɔ se, gɔɔ.

²¹ Anum kusiñ ken naase 'tedkiro se tap bo ɔŋkiga di ro ki? Taa nakgen naase inḡ 'tedkiro se, ɓorse ɔlseno maakɲ ɔkɔŋ ki. 'Jeelki nakgen se ɔl̄ jeege maakɲ yo ki.

²² ɔ gan̄ ɓorse Raa ɔɔdsenga dose naatn̄ maakɲ kusiñ ki ɔ 'tedkiga bulinḡe. Bin num ɓorse Raa tɛdsenga 'tedkiga jee salal ɔ naase utu aki kɔŋ *kaaj̄n̄ gen daayum. ²³ Aan̄ gɔɔ debm tɛdga naaba num j'ɔgin̄ gɔt-tɔŋgin̄ se, bin bo debm tɛdga kusiñ se kusiñin̄ se, bɛdin̄ yoa. Num gan̄ Raa se, kaaj̄n̄ gen daayum se, naan̄ ɛdjesin̄ki cɛɛ taa naajege k'tɛdkiga kalaŋ ute Mɛl̄jege Isa *al-Masi.

**Jee al-Masige se, *Raa ɔɔɔfega
doɔe do ɔoobm jikilimge tu**

(*ɛp 5.25-31; Gal 2.19,20*)

7 Genaamge, m'je m'asen̄ taadn̄ ute ɔoobm ken jikilimge lee uuno ɔ

maam m'jeele ɔoobm se naase kic 'jeel-in̄ki, ɔoobm jikilimge lee tɛd se ok tɔɔɔ do debkilim ki kaad̄ ken naan̄ utu zɛɛ sum. ² 'Booyki m'asen̄ taada: menda jaay okga gaaba se. Kaad̄ ken jaay gaabin̄ utu inḡ zɛɛ se, ɔoobm jikilimge lee tɛd se, gaasin̄ gen rɛsn̄ gaabin̄a. Num ken gaabin̄ jaay ooyga se, ɔoobm jikilimge lee tɛd se, ok tɔɔɔ don̄ ki ey sum ɔ naan̄ kɔŋ kɔkɲ gaabm kuuy. ³ Anum ken gaabin̄ utu zɛɛ sum bo, naan̄ teec ɓaa ok gaabm kuuy se, j'an̄ dan̄in̄ mend̄ keesn̄ gaaba. Num ken gaabin̄ jaay ooyga se, ɔoobm ken jikilimge lee tɛd se ok tɔɔɔ don̄ ki ey sum. Ken naan̄ ok gaaba kuuy kic bo, j'an̄ kɔŋ dan̄ mend̄ keesn̄ gaaba ey sum. ⁴ Genaamge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se ok tɔɔɔ dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. 'ɓorse naase se 'tedkiga mɛtn̄ deb kuuy, naan̄ se al-Masi ken Raa dur-in̄oga daan̄ yoge tu se, taa naan̄ se bo naajege j'aki tɛdn̄ nakgen tɔɔl̄ Raa ki. ⁵ Deere, do dɔkin̄ se, naajege k'tɛdkiro nakɲ ken daa rojege bo jea. ɔ nakgen ok tɔɔɔ do rojege tu se bo ken ɔljeki k'tɛdk̄i nakgen ken ajenki kɔl̄ yo ki. ⁶ Do dɔkin̄ se, naajege j'ingkiro bulu do Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se, num ɓorse naajege se aan̄ gɔɔ jee ooyga kooyo naɓo al-Masi ɔɔɔjekiga dojege maakɲ Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki jaay tɛɔjeki fulge se. Bin bo naajege ɓorse j'ɔŋkiga ɔoobm kiji gen tɛdn̄ naabm Raa. ɔ ɔoobm se, *Nirl̄ Salal bo taadjesin̄ki. Bin num naajege se, k'tɛdk̄i naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki jaay k'raan̄in̄oga raan̄ do dɔkin̄ se eyo, taa ɔoobm se kaad̄in̄ deelga.

**Naabm ken *Ko Taar ken
Raa ɛɔo Musa ki tɛda**

⁷ Tap ki num j'aki taad̄ j'ɔkɔ di? Ken ɔl̄ jeege tɛd̄ *kusiñ se, Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki la? Gɔɔ! Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se kusiñ la? Gɔɔ! Num ken ɔlum

jaay maam m'jeel kusiñ se Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taad ɔ: *ɔnte dɔɔ*,* ey se ken maam m'dɔɔ kic num, m'jeeliñ nakɔ se m'ted te kusiñ eyo. ⁸Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taadum m'jeel kusiñ sum se, kusiñ ɔɔ doobo ɔɔ ɔlum m'baag dɔɔ napar nakgen ba se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki se jaay gɔɔ se, kusiñ kic bo, gɔɔ. ⁹Do dokiñ ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zeere. Num ken Ko Taar Raa edo Musa ki taadum nakgen gen tɔda sum se, kusiñ baado taad tɔɔɔɔ dom ki, ¹⁰ɔɔ kusiñ ken ɔk tɔɔɔ dom ki se, tɔdum maam m'ooyga. ɔɔ maam ken debm m'ooyga kooy se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey num am kɔdn kaaja se, bɔrse, ɔlumga yo ki. ¹¹Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad ɔɔ gen tɔda se, kusiñ ɔɔ doobo ɔɔ derlum ɔlum m'tedn kusiña ɔɔ tɔɔluma.

¹²Ey num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se doobm *salal ɔɔ nakgen naan taad ɔɔ gen tɔd se kic bo, salal, ute doobina ɔɔ jiga. ¹³Bin num nakɔ jigan ese se bo tɔdga nakɔ ken am tɔɔ la? Gɔɔ! Num gan ken tɔɔlum se, kusiña. Ute nakgen jiga se bo, kusiñ ɔɔ doobo gen tɔɔluma. Bin jaay bo k'jeele kusiñ se, naan kusiñ deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ken taadjeki ɔɔ j'ɔnte 'tedki kusiñ se, ute naan se bo, kusiñ taad naabin tood tal ɔɔ naan se, kusiñ aak eyo.

Kusiña se ɔk tɔɔɔ do jikilimge tu

¹⁴K'jeelki *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se iino gɔtn Raa ki, num maam le, goon debkilim sum ɔɔ *kusiñ se, tɔdumga maam tɔdga bulina. ¹⁵Deere, nakɔ maam m'ted se m'ɔnd te metin eyo, taa maam m'ted nakɔ ken maam m'je

eyo; ey num nakɔ maam m'je, tap bo maam m'ɔɔ tɔdin eyo. ¹⁶Ken maam jaay m'ted nakɔ ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naan jiga. ¹⁷Anum ken ɔlum jaay m'tedn nakɔ jig ey se, maam mal eyo, num kusiña ken utu maakum ki se bo, ɔlum m'tedn naan se. ¹⁸Maam m'jeele maakɔ maam goon debkilim ki se, nakɔ bee tap bo gɔɔ. Taa maam se m'je m'tedn nakɔ bee, nabo maam m'ɔk tɔɔɔ gen tɔdn naan se eyo. ¹⁹Deere, bee ken maam m'je se, tap bo maam m'ɔɔ tɔdin eyo; gan kusiñ ken maam m'je ey se bo, maam m'lee m'tedina. ²⁰Ken maam jaay m'ted nakɔ ken maam m'je ey se, kese maam mala bo tɔdin ute maakum eyo, num kusiñ ken maakum ki se bo, ɔlum m'ted naan ese.

²¹Maam m'jeelin ute maakum se, beeki num, m'tedn nakɔ bee, nabo kusiñ se ɔk tɔɔɔ dom ki ɔɔ ɔlum bo gen tɔdn kusiñ sum. ²²Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se tɔɔlumi. ²³Num maam m'naam maakum ki ne dim kuuy ken ɔk tɔɔɔ ɔɔ ɔɔ ɔɔnum saapum ɔɔ tɔd nakɔ bee eyo ɔɔ kusiñ se bo tɔdum m'tedga bulu gen tɔdn nakgen jig eyo. ²⁴Maam se kapiñ tɔɔluma! Num naja jaay am kɔɔdn doma maakɔ daa ro ken am kɔɔ yo ki se? ²⁵Kese ute doobm Meljege Isa *al-Masi! Bin num k'tɔɔmki Raa!

Taa naan se bo ute saapum se maam m'je m'ted nakɔ bee; num gan maakɔ daa rom ki se, kusiñ se ɔk tɔɔɔ dom ki.

Jeegen ɔk *Nirl Salal maakde ki

(Gal 3.13-14, 5.16-25)

8 Ter daala, bɔrse, jee ken tɔdga kalan ute Isa *al-Masi se, mɔɔtn *Raa aden kɔɔn bɔɔɔ dode ki eyo. ²Taa maam m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken ɔk tɔɔɔ se, ɔdumga kaaja ɔɔ

*7:7 Aak Ekz 20.17.

ɔɔdumga doma maakɲ *kusiɲ ken ɔk tɔɔɔ dom ki ɔ am kɔlum maakɲ yo ki se. ³*Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, ɔko tɔɔɲ gen kɔɔdn kusiɲ eyo. Taa jikilimge kic lɛ ɔko tɔɔɔ gen bɔɔbm kɔkɲ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se eyo. Num gan Raa mala bo, tɛdn ute doobm ken naan ɔlo Goon maakiɲa ɔ Goon maakiɲ se uuno ro tec gen jikilimge ɔ ɛd ron *serke taa kusiɲa. Ute naan se Raa ɔn bɔɔɔ ooc do Goonin ki taa kɔɔdn kusiɲ jeege. ⁴Raa tɛdjeki naan se, taa naajegen ken k'lee k'tɛdki nakɲ ken daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee tɔɔdjeki se bo, taa nakɲ ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki taad se j'anɲi tɛdn ute doobiɲa. ⁵Deere, jee ken lee aan gɔɔ ken daa rode bo je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. ɔ jee ken Nirl Salal bo tɔɔdde se lɛ, naade saap bo do nakge tun Nirl Salal bo je se. ⁶Anum debm saap do nakge tun daa ro bo je se, an kɔl yo ki. Num gan debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan 'kɔɲ kaaja ute lapia. ⁷Taa jee ken je nakɲ ken daa rode bo je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took ing do ki eyo taa naade se lɛ ɔɲ aasiɲ eyo. ⁸Jee ken saap bo do nakge tun daa rode bo je sum se, naade kɔɲ tɔɔl Raa ki eyo.

⁹Anum naase se ingki aan gɔɔ ken daa rose bo je se eyo, num aan gɔɔ ken Nirl Salal bo jea, taa naase se, naɲa naɲa kic bo *Nirl Raa se utu maakiɲ ki. ɔ debm jaay ɔk Nirl gen al-Masi ey se, naan se debm naan eyo. ¹⁰Ken al-Masi utu maakse ki se, taa kusiɲ se daa rose se utu 'kooyo. Num aan gɔɔ Raa tɛdsenga aak bɛɛ naaniɲ ki se, Nirl Salal se ɛdsenga kaaja. ¹¹Ken Nirl Raa ken duro Isa daan yoge tu se jaay utu ing maakse ki num, Raa ken duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirlin ken utu maakse ki se, 'dur rosen ken utu kooy se daan yoge tu kici.

¹²Taa naan se bo, genaamge, Raa je ɔ tak bo j'aki king aan gɔɔ ken Nirl

Salal bo jea, num j'ɔnte kingki aan gɔɔ ken daa rojege bo je se. ¹³Taa ken naase jaay ingki aan gɔɔ ken daa rose bo je se, naase utu aki kooyo. Num ken naase jaay ɔnki Nirl Salal bo tɔɔdse se, nakɲ ken daa ro ɔlsen 'lee tɛdki se, naase anki resn naata ɔ naase aki kaaja. ¹⁴Taa jee paacɲ ken Nirl Raa tɔɔdde se, naade se tɛdga gaan Raage. ¹⁵Nirl Raa, ken ɛdsen se taa asen tɛdn bulge eyo ɔ jee ken ɔk ɛeere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tɛdsenga 'tɛdkiga aan gɔɔ geninge mala. Ute Nirlin se bo, naajege k'danɲi Raa j'ɔɲki: *Abba* ken je deekɲ ɔ: Bua. ¹⁶Nirl Raa se bo ken taadjeki maakjege tu ɔ naajege se k'gaan Raage. ¹⁷Deere, naajege k'geninge se, j'utu j'aki kɔɲ nakgen jig aak eyo ken naan bɔɔbin jeenge tu se ɔ nakɲ ken Raa bɔɔbin se gen al-Masi ɔ naajege se j'utu j'aki kɔɲ ɛɛdjɛge ute naan kici. Ken naajege jaay k'dabarkiga ute naan se, j'utu j'aki baa kend maakɲ *nookiɲ ki kici.

Raa utu kɔl geninge maakɲ nookiɲ ki

(Jn 10.27-30)

¹⁸Maam m'jeele, dubarjegen ken ɔorse jaay, k'dɔɔjiɲ ute doobm jaay Raa utu ajeki taadn *nookiɲ se, dubar se paac paac aas dim eyo. ¹⁹Taa nakgen Raa aal paac se, ing aak kaama booy nuɲ ki, Raa utu 'taadn geninge jeege tu tal. ²⁰Nakgen ken Raa aaldɛno paac se, 'tɛdga nakɲ cɛɛ ɔ kese naade malinge bo je eyo, num tɔɔɲ kuuy bo tɛddɛn naade tɛdn nakɲ cɛɛ. ɔ ute naan se kic bo, Raa ɛddɛnga nakɲ ken naade an kɔnd dode ro ki. ²¹Taa bii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naan utu adɛn kɔɔdn dode naatn maakɲ nak ken ɔk tɔɔɔ dode ki ɔ tɛddɛn naade 'ruumu ɔ naade utu kɔɲ dode aan gɔɔ gaan Raagen utu kend maakɲ nookiɲ ki. ²²K'jeelki, bini ɔorse kic bo nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gɔɔ mend diig baa baa koojo. ²³Anum

naade kalde ki sum bo dabar eyo, num naajegen j'ɔŋkiga *Nirl Raa deet deet ɔ naan utu ajeki kedn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gɔɔ mend baa baa koojo se. Kaad ken naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa ken utu ajeki kɔɔdn rojege naatn maakɲ dubar ki ɔ j'aki tedn geningen mala mala se. ²⁴Deere, Raa se aajjekiga naɔ naajege j'ɔŋ j'aakki ey ɔɔrtɔ num naajege j'ɔndki dojege don ki. ɔ nakɲ jaay j'aakɲkiga ute kaamjege se j'ɔndki do, do ki ey sum, taa nakɲ jaay j'aakɲkiga se, j'ɔŋkiga. Naja jaay 'kond don do nakɲ ken naan aakga kaak ute kaamin se? Nam 'tedn naan se tap bo, gɔɔ. ²⁵Num naajege j'ɔndki do se, do nakge tun k'j'aakɲki te ey ɔɔrtɔ ɔ ute naan se naajege j'aayki kaamjege j'ing j'aakki kaamina.

²⁶Daala, naajegen ken j'ɔkki tɔɔɔ doobm Raa ki ey se, Nirl Raa se bo baado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tɔnd metn Raa ute doobiɲ eyo, num Nirl Raa bo eem Raa taa naajege. Naan eemin ɔ daay des des se ute taargen cir taargen k'lee k'tɔndki metn Raa se. ²⁷ɔ Raa se le, naan jeel naɲ maakɲ jikilimge ɔ jeel saapm *Nirl Salal se kici. ɔ Nirl Salal se tɔnd meta taa jee naange. Naan tɔnd meta se aan gɔɔ ken Raa maakɲ jen ro ki.

²⁸K'jeelki, nakɲ paacɲ ken aan do jeege tun je Raa se, Raa tedn paac aan kaama taa aden tedn bɛɛ. Do dɔkiɲ tap bo, Raa se uunoga kuun doa ɔ danɲden taa tedn nakɲ ken naan maakɲ jen ro ki. ²⁹Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni tap bo, jeege ken naan aden tedn 'tecɲ Goonɲ se, Raa jeeldenoga. Bin se, Goonɲ se tedn goon paragɲ gen genaagen dena. ³⁰Ken Raa jaay uun doa gen tedn nakɲ se, naan danɲden gen tedn jeenge. ɔ

ken naan jaay danɲden sum se, naan tedde tedga aak bɛɛ naanɲ ki. Bin sum eyo, num naan nookdenoga kici.

Raa se jejeki aak eyo

³¹Bin num j'aki taadn j'ɔɔki di? Ken Raa jaay ute naajege num, ken ajeki cir tap bo naja? ³²Raa se, Goonɲ kic bo naan ɔŋɲ baado ooy taa naajege paac. ɔ ken Raa jaay edjeki Goonɲ mala se, deer deer naan ajeki kɔŋ kedn nakgen baa se paac kic ey la? ³³Jee ken Raa bɛɛ tɔɔɔdenga tɔɔɔ tedga jee naange se, naja bo aden kɔkɲ mindde? ɔ jee se le, Raa mala bo tedden tedga aak bɛɛ naanɲ ki. ³⁴Bin num ken aden kɔŋɲ ɔɔɔɔ dode ki se tap bo, naja? Gɔɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, ter Raa durɲnoga daan yoge tu ɔ ɔɔɔse, naan utu ing do ji daam Raa ki ɔ utu eem Raa taa naajege.

³⁵Ken ajeki gaɲ ute maak-je al-Masi se tap bo di? Dubar la? Nakɲ ɔɔɔɔ deel do la? Jee ken lee ɔɔɔɔjeki yɛɛɛjege se la? 'Bo la? Daaye la? Gɔɔɲ jig ey ken utu kutn deba la? Lɔ yo ne? Gɔɔ! Dim jaay ajeki gaɲ ute maak-je al-Masi se, gɔɔ. ³⁶Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔ:

Taa naai Raa se, bii-raa jeege je doobm ken ajen tɔɔɔ;

ɔ naaje se k'tec aan gɔɔ baatgen k'baado baa tɔɔɔ se'.

³⁷Num ute tɔɔɔɔ debm ken jejeki se, naajege k'cirki nakge paac. ³⁸Maam se m'jeelin maakum ki deer deer: yoa, 'k-ing ɔɔɔse, *kɔdn Raage, nakgen ɔk tɔɔɔɔ raan, nakgen ɔɔɔse ute kengen naan ki, nakgen paac ɔk tɔɔɔɔ do jikilimge tu, ³⁹nakgen raan ɔ kengen maakɲ naan ki, nakgen Raa aalin paac se, dim jaay ajeki kɔŋ gaɲ ute maak-je Raa ken jejeki ute doobm Meljege Isa al-Masi se tap bo, gɔɔ.

Raa ute jeengen gaan *Israelge(Gal 4.22-31)*

9 Genaamge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan se, taar maam m'je taadn se met ki, ok taar-kooḅ eyo. ²Ɔ *Nirl Salal kic taadum Ɔ taarum se met ki Ɔ maakum kic took do taarge tun se. ³Ɔ maam nakn se Ɔnum aak eyo. ⁴Ɔ Deere, gen genaamge se, ken doobo jaay kuuy Ɔto num, Ɔ Raa am naama Ɔ m'-gaan ute al-Masi, ken naan se jaay 'tedn bee genaamge tun metjilje kalan se Ɔ naade 'kon kaaja se, taa naan se maam m'tooko. ⁵Naade se Ɔo gaan Israelge ken Raa beer tooddeno taa tedn geninge. Naade ki Ɔo Raa taaddeno *nookina, *doko ute naade, taaddeno *Ko Taar ken naan Ɔdo *Musa ki, taaddeno doobm ken naade an lee keeme Ɔ taaddeno nakn ken naan utu aden keda. ⁶Naade se teeco metjil bugge tun do doka Ɔ ken al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic Ɔo teeco metjil bugge tun se. Ɔ al-Masi se, naan Ɔo Raa Ɔ naan ting do nakge tun Ɔaa se paac, Ɔ daayum jeege lee toomina. *Amin!

⁷Bin num j'onte 'saapki j'okki nakn ken Raa taado Ɔ utu kedn jeege tu se tedga nakn cere. Taa naan se Ɔo 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo. ⁸Gaan *Abraamge sum se dena, nabo naade paac se geningen aan Ɔo ken Raa taadin se eyo. Taa naan se Ɔo, Raa taad Abraam ki Ɔ: *Metjil Isaka se Ɔo, 'ted metjil naai.*[†] ⁹Ɔto se, Raa je taadn Ɔ gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa

taadino geningen mala mala se, kedgen ken Raa mala taadina taad Ɔ utu an-in ked se. ¹⁰Nakn ken Raa taadin Ɔ utu an ked se, naan deekin Ɔ: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'utu m'ade terle Ɔ m'kon mendi Sara se te goon gaaba jin ki.*[†]

¹¹Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se geningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki. ¹²Num Raa taad Rebeka ki Ɔ: *Goon naai an koojn deet se utu 'tedn bul gen debm baat se.*[§] Kaad ken jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey Ɔorto Ɔ naade le Ɔ ted te jiga ey le *kusi ey Ɔort kici. Ken Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadn Ɔ naan tedn nakn ken maakin jen ro ki. Naan dan debm ken naan Ɔo beer Ɔdina. Ɔ debm ken naan beer Ɔdin se, taa naan Ɔo tedga ted nakn bee eyo. ¹³Aan Ɔo taar maakn Kitap ki Raa taad Ɔ: *Maam m'jedoga *Yakub Ɔ Ezo se, maam m'Ɔod m'undinoga naatn.*^{**}

¹⁴Bin num j'aki taadn j'okki di? Raa se tedn nakge ute doobin ey la? Ɔto! ¹⁵Taa naan se Ɔo, do doka Raa taad Musa ki Ɔ:

Maam m'tedn bee debm ken maam m'je m'an tedn bee Ɔ m'keejn do deb ken maam m'je m'an keejn don ki.^{††}

¹⁶Ken Raa jaay beer Ɔod deba se taa deba se Ɔo je eyo lo tedga ted nakn bee eyo, num kese Raa mala Ɔo, tedn bee. ¹⁷Ter maakn Kitap ki Raa taad Gaar magal gen Masar ki Ɔ: *Maam m'oli Gaarge se taa maam m'taadn toogum doi ki Ɔ jee-gen do naan ki paac am nooko.*[‡] ¹⁸Taa naan se Ɔo, Raa aak taa-daay debm ken naan je an kaakn taa-daayina Ɔ debm

[§]9:7 Aak Jen 21.12.

[†]9:9 Aak Jen 18.10, 14.

[§]9:11-12 Aak Jen 25.23.

^{**}9:13 Aak Mal 1.2-3.

^{††}9:15 Aak Ekz 33.19.

[‡]9:17 Aak Ekz 9.16.

don mɔŋg se, Raa ɔŋɪn tɛdn do mɔŋgɔ
baa ute naanina.

Raa se naan aan gɔɔ debm kɔbɔ

¹⁹ Daan naane naai am taad ɔɔ: ken
Raa jaay beɛr tɔɔd jeege bin se gen di
jaay naan mooy jeege? Nakɪ ken Raa
baa tɛd se, naŋa jaay 'tookɪ do ki ey
se? ²⁰ Naai debm taad bin se: naai tap
bo naŋa jaay 'naaj ute Raa se? Nakɪ
j'ɔbɪŋga kɔb ute nɛŋje se kɔŋ taad debm
ken ɔbɪn se ɔɔ: naai tap bo ɔbɪm bin se,
gen di? Gɔɔ! ²¹ Debm kɔbm nakge se,
naan se mɛl nɛŋje. Ken naan je se ute
nɛŋjen ese sum bo, naan ɔb nakɪ aak beɛ
ken k'tɔɔddɛn naatn ute bii laa, ey lɛ ɔb
nakgen kuuy se ken bii-raa k'lee k'tɛdn
naaba, bin ey la?

²² Ken Raa jaay je tɛdn aan gɔɔ debm
kɔbm nakge se, naai tap bo ɔli di maak
ki? Ey num Raa se je taadn maak-taariŋ
ute tɔɔgɪna nabo naan aay kaamiŋ dena
serk jee ken taariŋ maakiŋa, naaden ken
nakɪ naade tɛd se aasɛnga ken Raa utu
aɛn kutu. ²³ Ute nakgen naan tɛd paac
se Raa se je jeege paac jeele, naan se
debm magala ɔɔ ɔk *nooko ɔɔ naan je
naajegen ken naan tɛdjeki beɛ se j'aki
kend maakɪ nookiŋ ken naan ɔaapiŋga
ɔaap do ɔkiŋ se. ²⁴ Jee ese se Raa taad
ute naajege. ɔɔ Raa se beɛr tɔɔdɔ maakɪ
Yaudge tu kalin ki sum eyo, num naan
beɛr tɔɔdɛga maakɪ jeege tun baa se
paac kici. ²⁵ Aan gɔɔ ken Raa taad maakɪ
Kitapm Oze ki ɔɔ:

*Jee ken do ɔkiŋ jee maamge ey se,
ɔɔse maam m'taadden m'ɔɔ: naase se
'tɛdkiga jee maamge.*

*ɔɔ metjil jee ken maam m'jede ey se, ɔɔse
maam m'taadden m'ɔɔ: maam se m'-
jese[¶].*

²⁶ Daala, jee ken k'taadden j'ɔɔ:

*naase se jee maamge ey se, ɔɔse k'taadden
j'ɔɔ: naase se j'utu j'asen dan gaan
Raagen zɛɛɛ.^{§§}*

²⁷ Taa maakɪ gaan *Israelge tu se debm
taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi kic
bo taadga taad taariŋa maakɪ Kitap ki
do ɔkiŋ ɔɔ:

*Ken gaan Israelge jaay tɛdga dena aan gɔɔ
keesn taa baar ki kic bo,*

*maakde ki se jee metiŋge sum bo 'kɔŋ
kaaja.*

²⁸ Taa Meljege Raa taariŋ naan taad se,
naan utu an naar tɛdn kaasn ute doobiŋa.*

²⁹ Daala, maakɪ Kitapm debm taad taar
teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taad daala ɔɔ:
*Ken Meljege Sidburku jaay ɔnte jeejegen
metiŋge ey se,*

*kaadn naane metjil naajege se k'j'utkiga
aan gɔɔ jee maakɪ geger ken Sɔɔɔm ki
ute ken Gɔmɔr ki se.[†]*

Ken tɛd debkilimi aak beɛ naan Raa ki

(Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)

³⁰ Anum j'aki taadn j'ɔɔki di? Jeegen
Yaudge ey se, je te doobm ken tɛdn aak
beɛ naan Raa ki eyo. Num gan naade
se bo tɛdga aak beɛ naan Raa ki se, taa
naade aalga maakde don ki. ³¹ Ey num
gaan *Israelgen ɔk *Ko Taar ken Raa ɛdɔ
Musa ki ɔɔɔɔ ɔɔ ute naan se sum bo,
naade je tɛdn jee aak beɛ naan Raa ki
se, nabo naade ɔŋ aasiŋ te eyo. ³² Anum
ken tɛdden jaay naade ɔŋ aasiŋ ey se tap
bo ne di? Naade jede te eyo ken naade
tɛdn aak beɛ naan Raa ki ute doobm kaal
maakde se, taa naade se saap ɔɔ taar ken
Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki taad se,
ken naade tɛd aasiŋga ute doobiŋ sum
bo, naade kaakɪ beɛ naan Raa ki. Kɛse

[¶]9:25 Aak Oz 2.23.

^{§§}9:26 Aak Oz 1.10.

*9:28 Aak Eza 10.22.

[†]9:29 Aak Eza 1.9.

bo ken ɔlde naade rɔk ko se ɔ tooc se.

³³Taar se Kitap kic bo taadga taad ɔ: *Aakki! Maam m'ɔndga ko maakɲ geger ken Sion ki*

ɔ ko se utu rɔkɲ jeege ɔ naan se liɲ ken utu 'tedn jeege tooco.

Num debm jaay aalga maakin do liɲ ken ese se, naan kɔɲ kend maakɲ sɔkɔɲ ki eyo[‡].

10 Genaamge, maam se m'je ute maakum paac taasum Yaudge se kic 'kɔɲ kaaja. Taa naan se bo, maam m'eem *Raa taa naade. ²Deere, maam m'jeele naade se dɔk maakde do Raa ki, nafo Raa se naade jeel ɔkin te mala mala eyo. ³ɔ naade jedo te doobm ken Raa tedn jeege aak bɛ naanin ki se eyo. Num naade malinge bo je doobm ken aden 'tedn aak bɛ naan Raa ki. Taa naan se bo, doobm ken Raa ted jeege aak bɛ naanin ki se, naade baate tookɲ do ki. ⁴Taa tɔɔɲ gen *Ko Taar ken Raa ɛfo Musa ki ɔk do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacɲ ken aalga maakde do al-Masi ki se, tedga aak bɛ naan Raa ki.

Debm jaay aal maakin do *al-Masi ki se ɔɲga kaaja

⁵Booyki taar ken *Musa raan do dɔk-in maakɲ *Ko Taar ken Raa ɛdino se, naan ɔ taargen Ko Taar Raa taad ɔ gen teda se: *Debm ken ted' aasin ute doobin paac jaay bo 'kɔɲ kaaja[†].* ⁶Num doobm ken ɔl jeege aal maakde do Raa ki jaay tedn aak bɛ naanin ki se, Kitap taad ɔ: *ɔnte taadn ute maaki ɔ: «Naja jaay 'kookɲ maakɲ raa ki» kese je deekɲ ɔ: naja ade dan al-Masi ade bɔɔy do naan ki se.* ⁷*Ter ɔnte taadn ɔ: naja jaay bɔɔy baa*

maakɲ bee yoge tu, kese je deekɲ ɔ: naja ade dan al-Masi ade teecɲ daan yoge tu.

⁸Num maakɲ Kitap ki taad ɔ: *Taar Raa se, naan gɔɔr ute naai; naan utu maaki ki ɔ taari ki.[§]*

Taar Raa ese bo naaje k'lee k'taadin jeege tu j'ɔ j'aal maakde do Raa ki.

⁹Ken naai jaay 'took ute maaki ɔ 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, ɔ 'taad naan jeege tu ɔ Isa se naan bo Meli se, kese naai 'kɔɲ kaaja. ¹⁰Taa ken naa-jege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak bɛ naan Raa ki. ɔ ken k'taadki naan jeege tu j'ɔki: naan bo Meljege se, j'aki kɔɲ kaaja. ¹¹Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔ: *Debm jaay aalga maakin do naan ki se, sɔkɔɲ an tɔɔl eyo^{**}.*

¹²Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade ɔɲga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Melde bo ken kalan ese sum. Naan ted bɛ jeege tun paacɲ ken lee eemina. ¹³Taa naan se bo Kitap taad ɔ: *Debm jaay eem ro Meljege se, Meljege an kaaja^{††}.*

¹⁴Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey bɔrt se, naade an keem ɔ di? Naade kaal maakde don ki ɔ di? ɔ ken nam jaay baado taadde te taarin ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se? ¹⁵ɔ ken j'ɔl te jee taadn Taar Raa gɔtde ki ey se, naja jaay ade baa taadn taar se? Taa naan se bo, Kitap taad ɔ:

Aakki! Jee ken baano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo^{‡‡}.

¹⁶Anum Labar Jigan ese, jee metinge sum bo took aal maakde do ki. Taa naan

[§]9:33 Aak Eza 8.14 ɔ 28.16.

[†]10:5 Aak Lb 18.5.

[§]10:8 Aak Dt 30.11-14.

^{**}10:11 Aak Eza 28.16.

^{††}10:13 Aak Jl 2.32.

^{‡‡}10:15 Aak Eza 52.7.

se bo, debm taad taar teeco taar Raa ki
ron Ezayi taad maakn Kitap ki ɔɔ:

*Melje, taar ken naaje k'taad jeege tu se,
naa bo took uunga?*[¶]

¹⁷ Anum 'booyki: debm jaay took aal
maakin do taar ken ese se, booy k'-
taadinga taar se jaayo. ɔɔ taar ken naan
booyin ese se, iino gotn al-Masi ki.

¹⁸ Anum m'tond metse tu: taar se,
Yaudge booyin te ey la? Gɔɔ! Taar se
naade booyinga aan gɔɔ ken Kitap taad
ɔɔ:

*Jeege baa taadga taar Raa se jeege tu gotn
baa se paac,*

ɔɔ taar se jee do naan ki paac booyinga.^{§§}

¹⁹ Ter m'tond metse daala: metn taar se
tap bo, gaan *Israelge booy ɔkin te ey
la? Deere, naade booy ɔkinga nabo baate
tookn do ki. Taar se Musa bo uuno metin
deete ɔɔ taaddeno taar ken Raa ɔɔ:

*Naase jeemge se, m'asen tedn aki ni ro jeege
tun ren ren.*

*ɔɔ m'asen tedn naase maakse asen taar do
jeege tun jeel dim eyo.**

²⁰ Ter debm taad taar teeco taar Raa ki
ron Ezayi se, aay kaamin bini taadden
daala ɔɔ:

*Maam Raa se, jee ken jem ey se bo,
ɔnunga.*

*ɔɔ jee ken je te doobum ey se bo, maam
m'taadden roma.†*

²¹ Gan ute gaan Israelge se Raa taad ɔɔ:
*Bii-raa maam m'ol jim m'dan gaan Israelge
m'ɔɔ ade baa gotum ki*

*nabo naade se, jee naajn taarge ɔɔ baate
tookn Taaruma.‡*

Gaan *Israelge se *Raa baatde te eyo

11 Ter m'tond metse daala: bin num
Raa se, baatega jeenge la? Gɔɔ!
Naan baatden te eyo. Taa maam kic
m'kod Israel, m'teeco metjil *Abraam ki
ɔɔ m'teeco taa bee Benjamin ki. ² Bin
num Raa se jeengen naan beer tɔadden
do dakin se, naan baatden te eyo. Ey
num naase 'booyinki te ey la, taar ken
k'raano maakn Kitap ki, ken taad ute
*Eli, debm ken taad taar teeco taar
Raa ki, kaad ken naan sakak gaan Is-
raelge gotn Raa ki, naan ɔɔ: ³ *Meluma,
jee ken taad taar teeco taari ki se, naade
tɔoldenoga ɔɔ gotn ken k'lee k'tedi *serke
se le, naade tɔokinga naatn. ɔɔ maam le,
m'ɔɔpga m'kalum ki sum. ɔɔ naade je am
tɔɔb.*[¶] ⁴ Num Raa tap bo terlin ɔɔ di?
*Jeege dupu-cili se, maam m'boobdenga ɔɔ
naade se ɔɔ erg te naan maragn k'darjin
Baal ken jeege lee eemin se eyo.*[§] ⁵ Borse
kic bo, maakn gaan Israelge tu se, ɔɔpga
jeege ɔkɔ ken Raa beer tɔaddenga ute
beena. ⁶ Raa beer tɔaddde se taa naade
bo tedga nakn bee eyo, num naan beer
tɔaddde se ute beena, ken bin ey num, bee
Raa se kɔn tedn bee ey sum.

⁷ Taar se tap bo je taad ɔɔ dio? Gaan
Israelge se nakn naade je se tap bo ɔɔ
te eyo. Num jee ɔɔpm ken Raa beer
tɔaddenga tɔad se bo, ɔnga nakn se. Num
jee kuuy se le, tedga jee naajn taarge.

⁸ Aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

*Raa tɔdden naade se jee taara end dode ki
eyo,*

deebdenga kaamde naade ɔɔ aak ɔk eyo

ɔɔ turumdenga bidege naade ɔɔ booy eyo;

[¶]10:16 Aak Eza 51.3.

^{§§}10:18 Aak KKR 19.4.

^{*}10:19 Aak Dt 32.21.

[†]10:20 Aak Eza 65.1.

[‡]10:21 Aak Eza 65.2.

[¶]11:3 Aak 1Gar 19.10, 14.

[§]11:4 Aak 1Gar 19.18.

bini jaaki kic bo, naade utu ing gɔtn
kingdeki se sum**.

⁹Maakɲ Kitap ki se, jee se Gaar *Daud
kic bo taad rode ki ɔɔ:

Ɔɲ kɔsdege se aden tedn aan gɔɔ reeɲ ken
aden tɔnd kɔkɔ.

Ɔɲ 'tedn aan gɔɔ nakɲ aden rɔkɲ naade
tooco ɔɔ ɲɲ Raa aden dabara.

¹⁰Ɔɲ Raa ade tɔkɲ kaamde mɔɔtn naade
kɲ kaakɲ dim eyo,

ɔɔ ɲɲ aden tɔnd daam deere dode ki††.

¹¹Maam m'je m'tɔnd metse daala: ken
gaan Israelge jaay rɔkɲ tooc se, gen
sɔrɔkin la? Gɔɔ! Num ute rɔkɲ toocɲ ken
naade tooc se, kaad ken se bo, Raa kaa-
jɲ jee ken Yaudge eyo. Anum ken Raa
jaay aaj jee ken Yaudge ey se, Yaudge
se aakdega num, maakde ade kɔɔɲɔ ɔɔ
je doobm kaaja kici. ¹²Num kaad ken
gaan Israelge jaay baate tookɲ taar Raa
se bo, Raa tedn beeɲ dena jeege tun ba
se paac. Ɔɔ ken Yaudge jaay tedn jee naa-
jɲ taarge sum se, Raa ted beeɲ jeege tun
do naan ki paac. Anum 'saapki tu, kaadn
ken jaay gaan Israelge utu kɲ kaaja se,
bee Raa ese se, utu 'tedn den cir daal ey
ne?

Raa aaj jeegeen Yaudge eyo

¹³Borse, maam m'je taadn ute naasen
Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaan
naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge
ey se. Taa naan se bo, maam maakum
raapo do naab ken Raa edumsɲ se.
¹⁴Maam m'je taasum Yaudge se, jee met-
inge kaakɲ naabum se ade rɔɔɲ maakde
ɔɔ aden kɔl naade ni ro jeege tu, taa
bii kalan jee metinge utu kɲ kaaja kici.

¹⁵Ken Raa res gaan *Israelge kaad ken
se sum bo, naan ɔk taasa ute jee ken
Yaudge eyo. Num kaad ken jaay Raa utu
terl kɔkɲ gaan Israelge jiga se, kese 'tedn
ɔɔ di? Kese tedn nakɲ bee aak eyo, 'tedn

aan gɔɔ jee ooyga kooyo ken Raa utu
aden kedn kaaja.

¹⁶Ken mappa jaay k'dup ɔkɔ j'edga
Raa ki se, mappan ɔɔ se paac tedga
gen Raa. Ken kaaga jaay j'edga met kon
Raa ki se, letin se kic bo, tedga gen Raa.

¹⁷Gaan Israelge se tec aan gɔɔ *ko ɔlibm
maakɲ jinene ki ken k'tɔgɲga ute letin-
gen metinge se. Ɔɔ naai ken kɔd Yaud ey
se tec aan gɔɔ letn ko ɔlibm maakɲ kaag
ki ɔɔ naai j'ɔgio ɔɔ k'baado j'ɔli gɔɔ letn
ko ɔlib ken k'tɔgɲga tɔg letingen met-
inge se. Borse, naai kic ing te tɔgɲ metn
ko ɔlibm ken maakɲ jinene ki se. ¹⁸Taa
naan se bo, ɔnte koono do letn ko ɔlib
ken k'tɔgdenoga se. Ken ɔli oon tap bo
taa di? Naai le letɔ sum. Naai bo gak ko
kaag eyo num ko kaaga bo gaki naai.

¹⁹Maakse ki se, deb kalan am taadn
ɔɔ: «Raa se naan bo debm 'tɔgɲ letge
ɔɔ uunumo ɔɔ baado ɔlum gɔɔde ki.»

²⁰Deere, naade se jaay Raa tɔgde se taa
naade baatega kaal maakde don ki ɔɔ
naai jaay baado k'j'ɔli gɔɔde ki se, taa
naai aal maaki don ki. Bin num ɔnte ma-
gal roi, ɔɔ ɔnd kɔndɔ. ²¹Ey num Yaudge
se bo letgen deer deer. Ute naan se kic
bo, Raa ɲ ɔnde te eyo. Anum naai letn
k'baado k'j'ɔli kɔl gɔɔde ki sum se, ken
naai jaay aal maaki don ki ey se, naan
utu ai kɔgɲ kundi naatn kici. ²²'Jeelki,
Raa se naan debm jiga nafo naan debm
kɔjɲ bɔɔɔ do jeege tu kici. Jee ɲ doobm
Raa se, naan utu aden kɔjɲ bɔɔɔ dode
ki ɔɔ ute naai se, ken naai jaay ing aal
maaki do beeɲ ki se, naan debm jiga ute
naai. Ey num, bere, naan ai kɔɔdn kundi
kici. ²³Bin bo ken Yaudge jaay terloga
gɔtn Raa ki se, Raa aden kɲ tɔl gɔɔde ki
daala, taa Raa se ɔk tɔɔgɔ ken tedn naan
se. ²⁴Naasen ken Yaudge ey se, 'teeki
aan gɔɔ letn ko ɔlibm maakɲ kaag ki ken
k'tɔgɲga jaay k'baado k'tɔlin gɔɔ letn ko

**11:8 Aak Dt 29.4 ɔɔ Eza 29.10.

††11:10 Aak KKR 69.22.

olib ken maaknj jinen ki se. Ken Raa jaay tedn naknj ese se, Yaudge se kic, naan adeno terl tol gɔɔɔ ki ey ne, naaden ken letn ko olibm mala mala se?

Yaudge kici utu kɔɔ kaaja

²⁵ Anum genaamge, maam m'je m'asen taadn naknj ken Raa baa tɛda jaay naase *jeelki metiɲ ey se. Bin bo naase aki tedn rose aan gɔɔ jee jeel taar eyo. Taa ken gaan *Israelgen metinge jaay baate tooknj kaal maakde do Raa ki se, bini jee baa se paac ade baa gɔtn Raa ki jaayo. ²⁶ ɔɔ bin bo gaan Israelge paac utu 'kɔɔ kaaja bin kici aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

Debm utu 'kɔɔdn do jeege se,^{‡‡}

utu ade kiɲn maaknj geger ken Sion ki.

*ɔɔ metjil *Yakub se, naan utu aden kɔɔdn dode maaknj naajɲ taarde ki.*

²⁷ Ter Raa taad ɔɔ:

*Kese *dɔɔkɲ ken maam m'utu m'dɔɔkɲ ute naade,*

*kaad ken se bo maam m'ade tɔɔl *kus-ɲdege*^{¶¶}.

²⁸ Yaudge se baate tooknj Labar Jiga gen Isa; taa naan se bo naade tɛdga jee taamooy Raage. Kese tɛdsenga bɛe naase ki. Ey num naade se Raa bɛer tɔɔddɛnga tɔɔd do dɔkiɲa. Naade se Raa jede, taa bugdege. ²⁹ Ken Raa jaay bɛer ɔɔdga deba ɔɔ ɛdɲga naka se, mɔɔtn naan terl taariɲ ey sum. ³⁰ Do dɔkiɲ se, naasen ken Yaudge ey se, 'baatekiro tooknj taar Raa. Num ken bɔrse jaay Yaudge baate tooknj taar Raa sum se, Raa se tɛdsenga bɛe. ³¹ ɔɔ ken Yaudge jaay baate tooknj taar Raa se, ute naan se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tɛdsenga bɛe. Bin bo, bɔrse Yaudge Raa utu aden tɛdn bɛɛɲ kici. ³² Taa Raa se ɔɲ jikilimge paac baate

tooknj taariɲ se naan ɔɲde gɔtde ki aan gɔɔ bulge taa naan je aden tɛdn bɛɛɲ paac.

Raa se naan magal aak eyo, k'tɔɔmɲki

³³ Deere, bɛe Raa se den bɛe eyo! Raa se naan jeel-taara ɔɔ nakge paac naan jeelde. Naknj naan saap jaay uun do se, nam tap bo jeel taadn tɔɔkɲ metiɲ eyo. Nakgen ken naan tɛdden paac se, nam tap bo ɔɲ ɔnd ute metiɲ eyo. ³⁴ Taa Kitap taad ɔɔ:

Saapm Meljege Raa se naja tap bo jeele?

Bii kalarɲ tap bo naja deɲga^{§§}?

³⁵ *Lɔbu bii kalarɲ nam ɛdɲga ne dim deet*

*Raa ki jaay Raa terliɲ nakiɲ la?**

³⁶ Deere, nakgen baa se paac, naan bo Mel-kaalde. Naan bo debm ken aakde dode ki ɔɔ nakge se paac kaam jɲa. Bin num Raa se, ɔɲ jeege daayum an *nooko! *Amin!

*Raa aajjeki se gen tɛdn naabiɲa

(Ep 4.1-16; 1Kor 12.12-27)

12 Genaamge, 'booyki m'asen taada: aan gɔɔ Raa tɛdjekiro bɛe se, bin se daayum ɛdki rose paac Raa ki, ɔɔ kingse se ɔɲɲki *serke Raa ki. Kese bo serkɲ *salal ken tɔɔl Raa ki. Anum Raa se je ɔɔ j'an keeme ute doobm se. ² ɔɲte gen tɛdki aan gɔɔ gen jee duni ken bɔrse lee tɛd se. Num gan ɔɲki Raa asen 'terl maakse ute saapm kuuy ken naan asen ked se. Ute naan se jaay bo, naase aki jeel naknj Raa maakiɲ jen ro ki. ɔɔ naknj Raa maakiɲ jen se, kese naknj jiga, naknj tɔɔliɲ naan ki ɔɔ naknj mɛc.

³ Ute bɛe ken Raa tɛdum se, maam m'taadse paac m'ɔɔ: maaknj kingse ki

^{‡‡}11:26 Debm utu 'kɔɔdn do jeege se k'danɲ Isa.

^{¶¶}11:27 Aak Eza 59.20.

^{§§}11:34 Aak Eza 40.13.

*11:35 Aak Jb 41.3.

se ɔnte 'kuunki magala; ingki ute ɔɔtn kingse se sum aan ɔɔ ken naɲa naɲa kic ɓo Raa ɛdinga naabiɲ naabiɲ do kaal maakiɲ ki se. ⁴'Jeelki, debkilimi se ɔk ro kalaɲ sum, naɓo roɲ se, tɔp kaam dena, ɔɔ naɲa kic ute naabiɲ naabiɲa. ⁵ɔɔ naajege kic k'denki, naɓo taa naajege k'dɔɔkkiga ute *al-Masi se, k'tum k'tedkiga daa ro kalaɲ ɔɔ naajege kic k'tum k'tedkiga kalaɲ bini. ⁶Naajege se Raa ɛdjekiga naaba, naɓo naɲa naɲa kic ɓo ute naabiɲ naabiɲa. Naɲa kic ɓo tɛɖn naaba ute bɛɛ ken Raa tɛɖɲ. Taa naaɲ se ɓo, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, ɔɲ taargen naaɲ taad se aɖe teecn taar Raa ki te doobm ken Raa taadn ro ki se. ⁷Debm jaay Raa ɛdinga naabm gen noogɲ jeege se, ɲ'aay kaamiɲ ɲ'noog jeege ɔɔ debm ken Raa ɛdinga naabm gen dooy jeege lɛ, ɲ'aay kaamiɲa ɲ'dooy jeege. ⁸Ken debm jaay naabiɲ gen kɛɖn kaay kaam jeege tu se, ɲ'aay kaamiɲ ɲ'ɛɖ kaay kaama jeege tu. ɔɔ debm ken ɛɖ naka jeege tu se lɛ, ɲ'ɛɖ naka jeege tu ute maakɲ kalaɲ. ɔɔ debm ken Raa jaay ɛdinga naabm gen tɔɔɖn jeege se, naabiɲ se ɲ'tɛɖɲ ute doobiɲa. ɔɔ debm ken Raa jaay tɛɖɲa debm kaakɲ taar-daay jeege se, naabiɲ se, ɲ'tɛɖɲ ute maak-raapo.

⁹Jeki jeege ute maakɲ kalaɲ. ɔɔɖki dose naatn ro *kusiɲ ki. 'Tɛɖn bɛɛ se, ɔkiɲki tɔɔɔ. ¹⁰Jeki naapa aan ɔɔ ge-naagen je naapa se ɔɔ ɔkki naapa ɔɔɔ. ¹¹ɔɲte 'tɛɖki jee kaar-naabge, naɓo aayki kaamse, 'tɛɖki jee tɛɖn naabge. ɔɔ Meljege se, 'tɛɖɲki naabiɲ ute maakɲ kalaɲ. ¹²Aan ɔɔ naase ɔɔɖkiga dose do Raa ki se, ɔɲki maakse 'raapo. Ken nakɲ ɔɔɲ aanga dose ki lɛ, ɔkki maakse tɔɔɔ ɔɔ aayki kaamse, eemki Raa. ¹³Ge-naasegen doobm al-Masi ken ɔk ɖim ey se, aakɖeki doɖe ki. ɔɔ jee paacɲ ken ɓaa ɔɔtse ki se ɔkɖeki jiga.

¹⁴Jee ken lee dabarse se, ɔɲte 'naamɖeki naɓo 'tɔɔɖki metn Raa aɖen tɛɖn bɛɛ. ¹⁵'Tɛɖki maak-raapo ute jee ken maakɲ maak-raap ki, ɔɔ eemki ute jee ken maakɲ kaa-maan ki. ¹⁶Ingki bɛɛ ute naapa. ɔɲte 'magalki rose. ɔɔ ken j'ɛdsenga naabm baat ɔɔɔ ɖi kic ɓo, 'tɛɖɲki. ɔɲte 'tɛɖki rose aan ɔɔ jee jeel nakge.

¹⁷Debm tɛɖsenga kusiɲ se, ɔɲte 'tɛrlɲsiɲki. ɔɔ aayki kaamse, 'tɛɖki bɛɛ jeege tu paac. ¹⁸Ken naai jaay ɔk doobnum, aay kaami ing ute lapia ute jeege paac. ¹⁹Genaa maak-jemge, ken nam jaay tɛɖsenga kusiɲ se, ɔɲte kɔgki sɛɛse, num ɔɲki Raa ɓo 'bɔɔy maak-taariɲ dode ki. Taa maakɲ Kitap ki se, Meljege Raa taadga taad ɔɔ: *Taar-don ɔɲumsɲki maam ki ɔɔ maam ɓo m'asen kɔgɲ sɛɛse.*[†]

²⁰Bin num Kitap taad ɔɔ:

Ken debm taamooyi jaay ɓo tɔɔliɲ se, ɛɖɲ kɔɔɔ;

ɔɔ ken maane ɓo tɔɔliɲ lɛ, ɛɖɲ 'kaaye.

Bin se, naai an kɔl maakɲ sɔkɔɲ ki.[‡]

²¹ɔɲte kɔɲki kusiɲ se asen ciri, num naase ɓo 'ciriɲki ute bɛɛ ken naase aki tɛɖa.

'Sookki tɔɔgge tu

(1Pr 2.13-17)

13 Tɔɔggen ing do jeege tu paac se, 'sookɖeki. Taa tɔɔgge se paacɲ iino ɔɔtn *Raa ki ɔɔ kengen ɓorse utu do naaɲ ki se kic ɓo Raa ɓo tɔɔɔɖe. ²Taa naaɲ se ɓo, debm baate sookɲ tɔɔgge tu se, kese aan ɔɔɔ naaɲ baate tookɲ tɛɖn nakɲ Raa maakiɲ jen ro ki. ɔɔ jee baate sookɲ tɔɔgge tu se, nakɲ ɔɔɲ utu kaan dode ki. ³Anum jee tɛɖn nakɲ bɛɛ se, naade ɓeer tɔɔgge tu eyo, num jee tɛɖn nakɲ *kusiɲ se ɓo, ken ɓeer tɔɔgge tu. Ken naai jaay 'je ɓeer tɔɔgge tu ey num, 'tɛɖ bɛɛ. Bin se naade ai tɔɔɔ.

[†]12:19 Aak Dt 32.35.

[‡]12:20 ɔɔtn ese se taad ɔɔ k'tɔs naal poodo ɓo j'ɔmbin don ki. Aak KKT 25.21.

⁴Jeelki, tɔɔge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo gen tedn nakgen jiga. Ken naase jaay 'tedkiga kusiɲ se, 'beerdeki. Taa tɔnd ken Raa tɔndde se cer eyo, num naan tɔndde se taa an tedn naabina gen dabar jee ken tedn nakn kusiɲa. ɔ ute doobm se bo, Raa taad maak-taarin do jeege tun ted nakgen jig eyo. ⁵Ken bin num, 'sookki tɔɔge tu, taa j'asen dabar sum eyo, num 'sookdeki taa naase 'jeelki maakse ki naabde se ute doobina.

⁶Taa naan se bo, naase 'lee ɔɔdeki mi-iri. ɔ jee ken k'tɔndde gen lee tiir gurs miiri gɔtse ki se, naabm ken naade lee tedn ute doobin se, naade tedn gen Raa. ⁷Jee se jaay nakn ken naade je ɔ j'ade kɔge, ɔɔdesin ki. *Jee tɔkn miirge se, 'tiir eddeki nakde ɔ nakgen paacn gen kɔɔ se, ɔɔdesin ki. Tɔɔggen ken adeki sook se, 'sookdeki. Jeegen aaldeki kaal maak ki se aaldeki maak ki kici.

'Jeki naapa

(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

⁸ɔnte kɔnki seɛ nam dose ki. Num seɛ ken 'tedn dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapin se, kese *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naan ted aasinga ute doobina. ⁹Taa nakgen ken Raa taad ɔ gen tɔda ken ɔ: ɔnte 'keesn mend nam, ɔnte 'keesn gaaba nam, ɔnte 'tɔɔl nam, ɔnte 'boogɲ nakn nam, ɔnten 'dɔɲ nakn nam se. Taargen kuuy ɔɔp se kic paac kɔn bo ken ɔ: 'Je naapi aan gɔɔ roi mala.^a ¹⁰Anum debm je naapin se tedn *kusiɲ eyo. Taa naan se bo, debm je jeege se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad paac se, naan ted aasinga ute doobina.

'Daapki rose gen kaakn kaam Isa

¹¹Bin bo genaamge, 'tedki nakgen se taa naase 'jeelki kaadn bɔrsen ken j'ingki maak ki se. Taa kaadn j'anki kiin maakn bijege tu se aanga. Taa kaadn ken Raa

utu ade baa asen kaaj se, ɔɔpga gɔɔɔ. Kaadn se, dɔk eyo aan gɔɔ kaadn ken j'utu j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum. ¹²Nɔɔɔ deelga, gɔɔ ɔɔpga baata kiipi. Nakgen ken jeege lee ted maakn gɔt ken ɔɔd se, ɔɔdki dose ro ki. 'Jeki nakgen ken j'an kudn bɔɔɔ maakn gɔt ken wɔɔɔ. ¹³K'j'ingki aan gɔɔ debm ken lee maakn katara ki. ɔnte 'kɔski anki deel te gɔtina ɔ ɔnte 'kaayki tɔt kic anki deel te gɔtina, ɔnte 'keɛski naapa ren ren, ɔnte 'tedki nakn sɔkɔnge, ɔnte 'mooyki te naapa, ɔ ɔnte 'tedki maak-kilimi do naapge tu. ¹⁴Num ɔnki gaab tɔɔge se 'tedn Meljege Isa *al-Masi. ɔnte jeki nakn ken daa rose bo dɔɲ gen tedn nakn maakse jea.

ɔnte 'kɔjki bɔɔɔ do genaage tu

(1Kɔr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)

14 Genaamge, jee maakjege tun ken ɔk tɔɔɔ do doobm *al-Masi ki ey se, ɔkdeki jiga. ɔnte kɔjki bɔɔɔ do nakge tun naade lee saapin se. ²Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ɔɔ. Jee metinge se saap ɔ ɔk doobo gen kɔsn nakgen baa se paac. Num jee metingen ɔk tɔɔɔ doobm Meljege tu ey se, ɔs daa eyo, naɔo lee ɔs kamb zɛɛɛ sum. ³Debm ɔs daa se, ɔnte kaakn genaan ken ɔs ey se aan gɔɔ debm naan aalin maak eyo; ɔ debm ɔs daa ey se, ɔnte kɔjn bɔɔɔ do genaan ken ɔs daa se. Taa naade paac se, *Raa ɔkdega jiga. ⁴Naai ara tap bo naja, jaay kɔjn bɔɔɔ ro deb ken ted naaba nam ki se? Ken naan jaay ted jig ey le melin bo an kaaka. ɔ naan se daar tɔɔɔ, taa Melin Raa se ɔk tɔɔɔ ken an kɔkin naan 'kɔn kooc eyo.

⁵Naan Raa ki se, jee metinge saap ɔ biigen metinge se cir biigen kuuy; num gan jee metingen kuuy se, taad ɔ naan Raa ki se, biige paac aas kaasa. Bin se, naja naja kic bo tedn aan gɔɔ ken naan

^a13:9 Aak Ekz 20.13-17.

jeeliṇ maakiṇ ki mala mala. ⁶Debm saap ɔɔ bii metinge cir kengen kuuy se, ute saapiṇ se naaṇ *nook Meljege. Debm ken ɔs daa se, naaṇ kic tediṇ gen nookṇ Meljege, taa ken naaṇ baa kɔsɔ se, tɔɔm Raa. Debm ken baate kɔsn daa se kic, naaṇ tediṇ gen nookṇ Meljege, taa naaṇ kic bo tɔɔm Raa. ⁷'Jeelki, maakjege tu se, nam tap bo iṇḡ gen doṇ eyo ɔɔ nam tap bo ooy gen doṇ ey kici. ⁸Taa naaṇ se bo, ken j'utu j'iṇḡki zɛɛɛ lɛ, naaje j'iṇḡki gen Meljege. ɔɔ ken j'aki kooy kic bo, j'aki kooy gen Meljege. Ken j'utuki zɛɛɛ lɔ j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Meljege. ⁹Taa al-Masi se ooyga ɔɔ duroga daan yoge tu ɔɔ naaṇ bo Mel jee utu iṇḡ zɛɛɛ ɔɔ Mel jee ooyga kooy kici. ¹⁰Naai tap bo naṇa jaay ɔj bɔɔɔ do genaai ki se? ɔɔ tɛr naai tap bo naṇa jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki baa naan Raa ken utu ajeki kɔjṇ bɔɔɔ dojege tu. ¹¹Taa naaṇ se bo Kitap taad ɔɔ:

Maam se, m'Raa zɛɛɛ ɔɔ jeege paac utu 'baa kergṇ naanum ki

ɔɔ naade paac utu am nookṇ maam Raa.[§]

¹²Taa naaṇ se bo, naṇa naṇa kic bo naaṇ malin bo 'baa taadn taariṇ naan Raa ki.

¹³Bin se, j'ɔṇte kɔjki bɔɔɔ do naapge tu. Naase ɔṇte 'tedki nakṇ ken 'ted genaase 'koocṇ doobm al-Masi ki ey lɛ ken aṇ gaasn gen tɛdn bɛɛ. ¹⁴Anum aan gɔɔ maam tɛ Meljege Isa k'tɛdga kalan se, maam m'jeel maakum ki, nakṇ kɔsn jaay ken tuj debkilimi naan Raa ki se, gɔɔ. Num ken debm jaay aak nakṇ kɔs se aan gɔɔ nakṇ aṇ tujṇ naan Raa ki num, ɔṇte kɔsɔ. ¹⁵Ken taa kɔsɔ jaay naai tujṇ maakṇ genaai se, kese naai ɔk maakje doṇ ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naaṇa, bin num taa kɔsɔ se, ɔṇte 'kutn genaai. ¹⁶Nakṇ ken naai saap ɔɔ jiga se, ɔṇ jee kuuy kic bo aṇ kaakiṇ aan gɔɔ nakṇ jiga. ¹⁷*Maakṇ Gaar Raa se, ɔlin

ute nakṇ kɔsɔ ɔɔ ute kaay eyo. Num maakṇ Gaar Raa se je nakṇ ute doobina, lapia ɔɔ maak-raapm ken *Nirl Salal lee ɛd jeege tu. ¹⁸Debm doobm al-Masi ki jaay tɛdn naabm ese se, naaṇ tɔɔl Raa ki ɔɔ jeege paac tɔɔmina.

¹⁹Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tɛdki nakṇ ken ajeki noogo j'aki ziidn baa ute naanjege doobm al-Masi ki. ²⁰Taa kɔsɔ se, ɔṇte tujṇ naabm Raa. Deere, nakṇ kɔsn tuj debkilimi naan Raa ki se gɔɔ, nabo taa kɔs sum bo, 'tɛd genaai 'koocṇ doobm al-Masi ki num, ɔṇte kɔsn kɔsn se. ²¹Bɛeki se, nam ɔṇte tɛd nakṇ ken 'tɛd genaai koocṇ doobm al-Masi ki: taa naaṇ se bo ɔṇte kɔsn daa, ɔṇte kaay tɔɔ ɔɔ ɔṇte tɛdn ne dim kuuy ken 'tɛdn genaai koocṇ doobm al-Masi ki. ²²Nakṇ ken naai jeel maaki ki se, 'bɔɔbina. ɔṇ nakṇ se 'tɛdn daan naai ki ute Raa sum. Taa naaṇ se bo, debm ken tɛd naka jaay maakiṇ naaj eyo ɔɔ jeel nakṇ naaṇ tɛd se jaay jiga se, naaṇ se maakiṇ raap aak eyo. ²³Num debm tɛd naka jaay maakiṇ naaj do ki ɔɔ jeeliṇ nakṇ naaṇ tɛd se jig ey se, bɔɔɔ utu koocṇ doṇ ki, taa naaṇ maakiṇ naaj naaja ute naaṇ se kic bo naaṇ ɔs tap. Bin num nakgen k'tɛd paac jaay, ken k'jeeliṇki maakjege tu ɔɔ k'naajki do ki ɔɔ k'tɛdinkiga num, kese k'tɛdkiga *kusiṇa naan Raa ki.

'Jeki bɛɛ jeege tun kuuy kici

15 Naajegen k'tɔɔgki doobm *al-Masi ki se, k'serkki genaajegen ɔk tɔɔg eyo gen king doobm *Raa ki se ɔɔ j'ɔṇte jeki nakṇ ken ajeki tɔɔl naajege tu sum. ²Naṇa naṇa kic bo je nakṇ ken tɔɔl naapiṇ ki taa aṇ tɛdn bɛɛ ɔɔ aṇ noogin kɔkṇ doobm al-Masi se tɔɔgṇ baa ute naanina. ³'Jeelki, al-Masi se je tɛ bɛɛ naaṇ mala eyo, num aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ: *Naajṇ ken k'naaji naai*

[§]14:11 Aak Eza 45.23 ɔɔ 49.18.

Raa se, *kese k'naajum maama.*^{**} ⁴ Anum taargen ken k'raanjo do dokiṇ maakṇ Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se bo ken ajeki kedn kaay kaama do ajeki sel maakjege taa j'aki kond dojege do Raa ki. ⁵ On Raa debm kedn kaay kaama do debm sel jeege se, asen tedn aki king dookṇ taarse kalan aan go ken Isa al-Masi jen ro ki. ⁶ Bin jaay bo, maakse 'tedn kalan do mindse kic tedn kalan, naase aki *nookṇ Raa ken Bubm Meljege Isa al-Masi se.

⁷ Anum okki naapa jiga aan go ken al-Masi oksen naase jiga se. Bin se aki kol jeege 'nookṇ Raa. ⁸ 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay baado ted debm tedn naabm Yaudge se, taa nakṇ ken Raa taado bugṇ Yaudge tu do utu aden ted se, naan teddesinga ute doobina do kese je aden taadn do Raa se naan tuj ormin eyo. ⁹ Do naan baado se, taa jeegen ken Yaudge ey kic bo nookṇ Raa taa beṇa aan go ken Kitap taad do:
Taa naan se bo, maakṇ jeege tun Yaudge ey se, maam m'utu m'ai taw;
do maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookṇ roi.^{††}

¹⁰ Ter Kitap taad do:
Naasen jee baa se paac se 'tedki maak-raapo
ute jee ken Raa beer tawddenga tawdo do naade tedga jee naange se.^{‡‡}

¹¹ Do ter daala Kitap taad do:
Naasen paacṇ ken Yaudge ey se, 'tawmki Meljege Raa

do an jeegen baa se paac, an nooko.^{¶¶}

¹² Do ter debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi kic taadga daala do:

Deba utu ade teecṇ metjil Jese^{§§} *ki se do naan se utu ade baa kwn gaara do jeege tu paac*
*do metjil jeegen do naan ki paac utu kond dode don ki.**

¹³ On Raa ken ted jeege ond dode don ki do ken naase aalki maakse don ki se, asen kedn maak-raap dena ute lapia. Taa naan se bo, ute tawṇ *Nirl Salal se, naase aki kond dose paac don ki.

Pōl taad metn taar naabina

(2Kor 10.13-18)

¹⁴ Genaamge, maakum ki se maam m'jeele naase se jeegen ken lee ted nakgen bee. Do taar met ki se kic, naase 'jeel okkiga metina. Do naase se, aaskiga gen dejṇ naapa. ¹⁵ Nabo maakṇ maktub ken m'raanses ese se, nakgen metinge se maam m'taadsenoga metin tal, taa naase aki saapm do nakge tun ken naase 'jeel-inkiga jeele. Do ken olum jaay m'taadsen metn nakgen se tal se, taa bee Raa ken tedum se, ¹⁶ m'tedga debm tedn naabm Isa *al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'ed rom paac gen taadn Labar Jiga gen Raa se jeege tu, taa jee Yaudge ey se kic bo 'kaal maakde don ki do bin se, naade tedn go *serkṇ ken tol Raa ki. Do ken tedde jaay naade ted jee Raage se, kese *Nirl Salal. ¹⁷ Taa naan se bo, maam ken m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum ken maam m'ted Raa ki. ¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan dim ey sum, num m'je bo m'taadn nakṇ ken al-Masi ted ute doobm maama ken taa jeegen Yaudge ey se tookṇ taar Raa. Do naabm se, naan tedin ute naabum ken maam m'teda do

^{**} 15:3 Aak KKR 69.9.

^{††} 15:9 Aak KKR 18.49.

^{‡‡} 15:10 Aak Dt 32.43.

^{¶¶} 15:11 Aak KKR 117.1.

^{§§} 15:12 Jese se bubm Gaar *Daud.

* 15:12 Aak Eza 11.10.

Ꮚ jeegen kēn booy te taarin ey se lē, naade
utu booy kōkŋ taarina.†

²² Kese bo nakɲ gaasunga doobo met dena gen baa gotse ki. ²³ Anum borse jaay bo, naabum gotn ara se naŋga. Ey num m'ɔkga baara dena ken maam m'je m'baa gotse ki, nafo m'ɔŋ te doob eyo. ²⁴ Anum ken maam jaay m'baa taa naaŋ Espan ki se, maam m'kaal gotse ki. Deere, ken am kolum m'baa gotse ki se, taa m'asen baa kaak jaay am tɔɔɔ ɔɔ ken maam jaay m'aanga gotse ki se, m'ting ɔkɔ jaay bo sɔm amki noogɲ gen baa taa naaŋ Espan ki. ²⁵ Num borse se, maam m'baa baa maakɲ geger ken Jeruzalem ki taa baa noogɲ jee Raagen gotn naane. ²⁶ Taa jee al-Masigen taa naaŋ Masedoan ki ute kengen taa naaŋ Akayi ki se, uuno doa gen tusn naka gen noogɲ jee Raagen Jeruzalem ki jaay ɔk ɖim ey se. ²⁷ Deere, naade se malinge bo uuno doa taa aɖe noogo. Ken deer se, naade kic ɔk sɛɛ dode ki, taa Yaudge se noogoga jee ken Yaudge ey se gen kɔŋ bɛɛ Raa. Bin num jeegen Yaudge ey se, naade

Pol ɔl tɔɔsin jeege tun *Rɔm ki

16 Maam m'olsen genaajegen mend
ken roŋ Pebe, naaŋ se mend meɕ
ɔ tɛdɪ naabm *Raa maakɲ *egliz ken
maakɲ geger ken Sankre ki. ²Ken naaŋ
aan ɔŋsega num, aan gɔɔ jee Raagen lee
ɔk naapa jiga se, naase kic ɔkiŋki jiga
bin kici. Maakɲ naabiŋ ken naaŋ je tɛd
paac se aakiŋki jaay dim baatinga num
'noogiŋki. Taa naaŋ se noogoga jeege
dena ɔ maam mala kic, naaŋ noogumga.
³'Tɛdki tɔɔse Priska ki ute gaabiŋ Ak-
ilas ki. Naade se tɛd naabm Isa *al-Masi
ute maam kalaŋ. ⁴Naade mala kic bo
jedo kutn kofe taa am kaaja. Taa nakɲ
naade tɛdo ese se, maam m'kalum ki
sum bo m'tɔɔmde eyo, num eglizge
paacɲ maakɲ taa naange tun malinge

†15:21 Aak Eza 52.12.

Yaudge ey se kic bo tōomde. ⁵'Tēdki tōose eglizn ken lee tus beede ki se kici.

'Tēdki tōose meēdn dom Epaynet ki. Taa naan̄ Azi ki se, naan̄ bo debm aal maak-in̄ deet do al-Masi ki. ⁶Mari ken tēdga naaba den taa naase se kic, 'tēdīnki tōose. ⁷'Tēdki tōose Andronikus ki ute Junias ki. Naade se taasumge do k'tōkjeno dan-gay ki kalan̄ kici. Naade se *jee kaan̄ naabm Isa al-Masigen k'jeel jeel gotde. Do naade aalo maakde do Isa al-Masi ki se, deet naan̄ maam ki.

⁸'Tēdki tōose Ampliatu ki. Doobm Meljege tu se, naan̄ meēdn doma. ⁹'Tēdki tōose Urban ki. Naan̄ se debm ken k'tēdn naabm al-Masi kalan̄ se. Do Stakis ken meēdn dom se kic, 'tēdīnki tōose. ¹⁰'Tēdki tōose Apelesn ken ok̄ doobm al-Masi doon̄ se. Do 'tēdki tōose jee maakn̄ bee Aristobul ki kici. ¹¹'Tēdki tōose taasum Erōdion ki. Do jee maakn̄ bee Narsis ken aal maakde do Meljege tu se kic 'tēdēki tōose.

¹²'Tēdki tōose Tripen ute Tripoz ki, mendgen se tēdoga naaba dena Meljege tu. 'Tēdki tōose genaam ken mend ken roñ Persid ken maam jen̄ doobm al-Masi ki se. Naan̄ kic tēdga naaba den aak eyo Meljege tu. ¹³'Tēdki tōose Rupus ki, naan̄ ken Meljege beēr doōnga kōod̄ se. Do 'tēdki tōose koñ ki do koñ se tēdn̄ aan̄ go do ko maam kici.

¹⁴'Tēdki tōose Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute genaanḡen ute naan̄ se kici. ¹⁵'Tēdki tōose Pilolog ute Juli ki do Nere ki ute genaanḡen mend̄ Olympas do jee Raagen paacn̄ utu inḡ te naade se kici.

¹⁶Ken 'baaki baā tēdn̄ tōose se, 'baam 'tokki naapa do aayki ciil naapge. Eglizgen paacn̄ gen al-Masi ken gotn̄ ara se, tēdsen tōose.

Dejn̄ Pōl ken kaam moōtn̄

¹⁷Genaamge, 'booyki m'asen taada: ondki kōndo ute jee ken gaan̄ jeege do iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar ken k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. Doōdki dose doōdo rode ki! ¹⁸Taa jee se naade tēdn̄ naabm Meljege al-Masi eyo, num naade saap bo do maakde ki sum. Naade lee taaddēn taar nijim ute taargen ken tōol jeege tu do ute taargen se naade lee derl̄ jeege ken jeel met nakgen ese se eyo. ¹⁹Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Meljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jese naase aki tēdn̄ jee jeel-taarge gen jeel tēdn̄ beē, do beē ese se, *kusin̄ doōdo kic bo doōte deepmsink̄i. ²⁰Raa ken debm kēdn̄ lapia jeege tu se, doōga baata *Bubm sitange se naan̄ utu aano terec̄n̄ tōogin̄ metn̄ jese ki.

Doñ Meljege Isa se asen tēdn̄ beēna.

²¹Timote ken k'tēdn̄ naaba kalan̄ se tēdsen tōose. Do Lusius, Jason do Sosipater ken taasumge se kic, tēdsen tōose.

²²Do maam Tertius, ken Pōl olum raan̄ maktubm ara se kic, m'tēdsen tōose ute ro Meljegen ken tumjekiga k'tēdkiga kalan̄ se.

²³Gayus kic bo tēdsen tōose; maam Pōl se, naan̄ bo debm ken okum beēn̄ ki do jee *egliz ki kic bo lee tus gotin̄ ki kici. Erastn̄ ken debm doōb gursn̄ gen geger se kic, tēdsen tōose do Kartus genaaje kic bo, tēdsen tōose.

²⁴[Naase paacki se, doñ Meljege Isa al-Masi asen tēdn̄ beēna. *Amin.][‡]

*K'nookki Raa

²⁵K'tōomki Raa! Taa Raa se naan̄ ok̄ tōogo do ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se, asen tēdn̄ naase aki kōk̄n̄ doobm al-Masi se tōogo. Taa do doōkin̄ se metn̄ taar se, *Raa

[‡]16:24 Maakn̄ Kitapge tun do doōkin̄ se, mētinge maakde ki se, bersen ara se, goto.

taad te metin jeege tu eyo, ²⁶ num borse
 ute taargen ken jee taad taar teeco taar
 Raa ki raano do dakin se, naan taadga
 metn taar se toodga tal. Bin bo Raa
 ken Daayum se ol k'taadga metin jeege
 tun baa se paac taa naade kic paac kon

doobm gen tookn kaal maakde don ki do
 tookn taarina.

²⁷ 'Toomki Raa ken kalin ki sum bo
 debm jeel-taara se, do daayum daayum
 k'nookinki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

Maktubm deet deetn ken Pōl raanjin eglizn Kōrint ki

Kupm metn taar taadjeki dōobm gen dooy maktubm deet deetn ken Pōl raanjin eglizn Kōrint ki

Eglizn ken maakn geger Kōrint ki se, Pōl bo ɔndin kaad ken naan ingo merte gen k-dige gen tēdn naabm Meljege Isa. Maakn gegerge tun ken taa naan Grekge tu se, geger Kōrint se k'jeel jeel gōtina. Naan ɔk maala taa gōtn se ɔk gōtn daar markabge se gōtɔ kaam dio. Anum geger Kōrint se ɔk bulge ute jee daayge dena. Den jeege se ing tēdn nakgen gōrdio. Kaad ken naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm jeegen kuuy bo lee baano ɔ uun dōobm raadege dena. Den jee al-Masigen Kōrint ki se, teeco maakn jeege tun ese se kici. Pōl booy labar jee al-Masigen Kōrint ki (1.11 ɔ 7.11) ken aak king jee Kōrint se ɔ kingden ute jee uun dōobm raagen kuuy se, ɔlden saapa ɔ tōnd meta dena do taarge tun se. Taa naan se Pōl maakn maktubin deet deet se, raanjerliden do taardege tu se.

Pōl ɔl tōssin eglizn Kōrint ki

1 Ken ara maam Pōl bo m'raansen maktubm se ute genaajege Sosten. Maam se *Raa bo danjumo gen tēdn *debm kaan naabm Isa al-Masi aan gɔɔ ken naan maakin jen ro ki. ² Maktubm se, maam m'raansesin naase jee *egliz ken gen Raa ken maakn geger ken Kōrint ki. Ute dōobm Isa al-Masi se, Raa tēdsenga tēdkiga jee *salal. ɔ Raa dānseno se, taa aki tēdn jee naange ute jee gōtn baa se paacn ken lee eem ro Meljege Isa *al-Masi. Isa se naan bo Melde ɔ Mel naajege kici. ³ ɔn Bubjege Raa ute Mel-

jege Isa al-Masi asen tēdn bēede ɔ asen kēdn lapia.

Pōl tōom Raa taa jee Isa al-Masigen Kōrint ki

⁴ Daayum maam m'tōom Raa taa naase, taa bēe ken naan tēdseni ute dōobm Isa *al-Masi se. ⁵ Deere, dōokn ken naase 'dōokkiga tēdkiga kalan ute al-Masi se, Raa ēdsenga nakgen bēe den aak eyo, ken tap ki se tēdsenga 'jeelkiga taadn Taar Raa ɔ ēdsenga jeel nakge paac. ⁶ Taar ken naaje k'taadsen gen al-Masi jaay naase 'booyki sum se, naase ɔkingiga maakse ki tōɔɔ. ⁷ Bin bo, nakgen paacn ken Raa ēd jeenge tu se, naase kic ɔnkiga naasen ken ing aakki kaak kaam Meljege Isa al-Masi ken utu ade teecn naanse ki pirsil se. ⁸ Raa se naan bo debm ken asen kēdn tōɔɔ bini aki kaan do taar tōolin ki. Bin bo bii ken Meljege Isa al-Masi ade baa se, j'kōn ne dim aak kus rose ki eyo. ⁹ Deere, Raa se naan tuj ɔrmin eyo, naan bo debm ken dānseno, taa aki tum tēdn kalan ute Goonin Isa al-Masi ken Meljege se.

Jee *eglizn Kōrint ki tōp naapa

¹⁰ Borse genaamge, ute ro Meljege Isa al-Masi se, m'eemsen nɔɔ metse ki m'ɔɔ: ɔnte 'tōpki naapa, nabo naase 'paacki ɔkki taarse kalan. 'Tumki ute naapa, ɔnki maakse 'tēdn kalan ɔ saapse kic bo ɔninki 'tēdn kalan. ¹¹ Deere genaamgen dōobm *al-Masi ki, jee maakn bēe Klɔɛ[¶] ki baado taadum ɔ maakn kingse ki se, naase se taarse ɔk metn naap eyo. ¹² Num do taar ken se bo, maam m'je m'asen taadn metina: maakse ki se, deb kalan taad ɔɔ: maam se m'debm Pōl, debm kuuy deek ɔɔ: maam se m'debm Apōlɔs, ɔ debm kuuy taad ɔɔ: maam se m'debm Pier, ɔ debm kuuy kic deek ɔɔ:

[¶]1:11 Klɔɛ se daan naane mend tēdn suukn ken lee daan geger Kōrint ute gen Epēz ki.

maam se le m'debm al-Masi. ¹³'Saapki tu al-Masi se, j'an kōn nigē ne? Maam Pōl bo ken k'tup k'tōolum ro kaag ki taa naase se la? Lō *k'batizseno se ute ro maam m'Pōl la? ¹⁴Maam m'tōom Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum. ¹⁵Taa naan se bo, nam maakse ki se 'kōn deekē jō naase se k'batizseno ute ro maam Pōl. ¹⁶Waay, tēdumga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakē beē Stephanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam kuuy ey sum. ¹⁷Taa al-Masi se, olumo gen batizn jeege eyo, num gen taadn Labarin Jiga se bo jeege tu. Jō taarin se, maam m'an taadn ute taar nijim ken jeege booyin aan gō gen debm jeel-taar lee taad se eyo, taa ken maam jaay taad ute jeel-taar gen jikilimge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tēdn nakē cere.

Jeel-taar Raa se j'ōnjin gōtn *al-Masi ki

¹⁸Deere, jee iig kiig se, taar ken k'-taadn gen Isan ooy do kaag ki se, kese naade aakin aan gō taar jee derlge. Num gan naajegen j'aajki kaaj se le, taar se bo ken taadjeki tōōn Raa. ¹⁹Taa maakē Kitarap ki se Raa taad jō:

Jee jeel-taarge se, jeel-taarde se maam m'utu m'an daara;

jō metekdege se le, maam m'utu m'an tēdin 'tēdn gōtō.[§]

²⁰Bin num gōtn se jee jeel-taarge se, tap bo taadn jō dī? Jō jee jeel taad tōōn metn Ko Taar Raage se kic bo taadn jō dī? Jō jee jeel doobm taadn taargen maakē *duni ken borse se taadn jō dī daala? Taa Raa se, jeel-taar gen jikilimgen ok se, naan tēdin tēdga nakē jee derlge. ²¹Deere, jikilimge, ute jeel-taar ken naade ok paac se kic bo, jeel-taar Raa se naade jō jeel ok te metin eyo. Taa

naan se bo, Raa uunoga doa gen kaajin jee ken aal maakde do Labar Jigan ken k'lee k'taadden se jō taar se jee kuuy aakin aan gō taar jee derlge. ²²Jeegen Yaudge se je kaakē nakē-kōōngen iino gōtn Raa ki jō jee Grekge se le, naade je doobm ken an jeel-taara. ²³Gan naaje se, k'taad jeege tu j'ō al-Masi ken Raa taadn se bo k'tup k'tōolin ro kaag ki: kese bo taar ken tuj maakē Yaudge jō jeegen Yaudge ey se le aakin taar ese se, taar jee derlge. ²⁴Num gan jee ken Raa dandeno maakē Yaudge tu ey le maakē Grekge tu se, gen naade ki se, al-Masi se naan bo tōōn Raa jō jeel-taar gen Raa ki kici. ²⁵Taa nakē ken Raa tēd jaay jeege aakin aan gō nakē jee derlge se, ute naan se kic bo, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge jō nakē Raa tēd jaay jeege aakin aan gō naan ok tōōn ey se le, naan tōōn cir tōōn jikilimge.

²⁶Genaamgen doobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad ken Raa dandeno se ken gen jikilimge tu sum num, maakse ki se naase okki jee jeel-taarge se, den eyo. Jō jee tōōn kic bo, naase okki den eyo. Jō jeegen k'jeel jeel gōtde maakē beedege tu kic bo naase okki den eyo. ²⁷Anum Raa se bēer tōōdo jeegen ken jikilimge aakden aan gō jee derlge se bo taa 'kol jee jeel-taarge se, sōkōō aden tōōl; jō jeegen ken jikilimge aakden aan gō jeegen ok tōōn ey se, Raa bēer tōōddeno se taa 'kol jeegen ok tōōn se, sōkōō aden tōōl. ²⁸Raa bēer tōōdo jeegen ken jikilimge aakden jeegen tōōl sēr eyo, j'aalden maak ki eyo jō j'aakden aan gō nakē gōtō se, bin bo ute doobm naade se, jee ken tēd rode magal magal se, Raa aden tēdn naade se 'tēdn jee rēn rēn. ²⁹Raa tēdn naan se taa nam nam 'kōn tōōm rōn naanin ki eyo. ³⁰Deere, naase se Raa dōōksenga ute Isa al-Masi jō jeel-taar naajegen ken iino gōtn Raa

[§]1:19 Aak Eza 29.14.

ki se, naan̄ bo al-Masi se. Ɔo al-Masi se naan̄ bo tɛɔjekiga k'tɛɔkiga jeegeen aak bɛɛ naan̄ Raa ki ɔo bɛɛr tɔɔɔjekiga k'tɛɔkiga jee naan̄ge ɔo naan̄ ɔɔɔjekiga dojege maakɲ *kusiɲ ki. ³¹Taa naan̄ se bo Kitap taad̄ ɔo: *Debm̄ jaay je tɔɔm̄ rɔɲ num, n'tɔɔm̄ rɔɲ do nakge tun Meljege tɛda.***

Pol taad̄ Taar *Raa jeege tun Kōrint ki

2 Genaamge, ken maam̄ jaay m'ingɔ gɔtse ki taa m'asen taad̄n *nakɲ ken Raa ɔyinga kɔy taad̄ te metiɲ jeege tu ey se, maakɲ taarumge tu se, maam̄ m'-taadsen te taargen ɔɔɔ ɔɔɲ eyo ɔo ute jeel taargen deel do eyo. ²Num maakse ki se, maam̄ m'uunoga doa m'je jeel dim̄ kuuy eyo, nakɲ ken maam̄ m'je jeel se, Isa *al-Masi ɔo Isa al-Masi se bo k'tup k'tɔɔliɲ ro kaag ki se. ³Ken maam̄ m'ingɔ gɔtse ki se, maam̄ m'-naam̄ m'ɔk rom se tɔɔgum baata, maam̄ m'beere ɔkuma ɔo rom ook marga jɛg jɛg. ⁴Taar ken maam̄ m'taadseni ute dooy ken maam̄ m'dooyseeno se, m'taads-esiɲ se ute jeel-taara ken jikilimge lee taadiɲ nijim se eyo, num̄ gaɲ maakɲ taar ken maam̄ m'taadsen se, kese *Nirl Raa bo taad̄ tɔɔgiɲa. ⁵Bin̄ bo, kaal maakɲ naase aalki se, 'tɛɔn̄ do jeel-taar jikilimge tu eyo, num̄ do tɔɔgɲ Raa ki.

Jeel-taar ken *Nirl Raa ɛɔ jeege tu

⁶Anum̄ kese bo jeel-taar ken naaje k'-dooy jee al-Masigen ken jeel ɔkga kɔk doobm̄ Meljege. Jeel-taar ese se gen̄ do *duni ara ute jeegeen ɔk tɔɔgɲ inḡ do jeege tun̄ do duni ki ara ki eyo, naade se bo ken utu 'kut se. ⁷Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se ken jikilimge jeel metiɲ eyo taa taar se Raa ɔydesinoga kɔyo. Ey num̄ Raa se kaad̄ ken naan̄ aalo te do naan̄ ey bɔrt se bo, naan̄ uunoga

kuun̄ doa taa ajeki kɛɔn̄ jeel-taariɲa gen̄ kend̄ maakɲ *nookiɲ ki. ⁸Ɔo jeel-taar se maakɲ magalge tun̄ inḡ do jeege tu se nam̄ kalaɲ tap̄ bo booy ɔk te metiɲ eyo. Ey num̄ ken naade jaay booy ɔkoga kɔk metiɲ num̄, Meljegen k'nookiɲ se, naade aɲ kɔɲ tupm̄ tɔɔl ro kaag ki eyo. ⁹Num̄ gaɲ aan̄ gɔo ken Kitap taada:

Nakɲ se nam̄ biɲ kalaɲ aakiɲ te ute kaamiɲ eyo

ɔo booyiɲ te ute biɲ eyo

ɔo nam̄ saap̄ aan̄ te do ki ey kici,

nakgen se Raa tɔnd̄ daapiɲoga daap̄ jeege tun̄ jɛɲa.††

¹⁰Deere, nakgen se te doobm̄ Nirl Raa se, Raa taad̄jekiga metiɲ toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel naɲ nakge paac bini nakɲ maakɲ maak-saap̄ Raa ki kici.

¹¹Saapm̄ debkilimi se tap̄ bo, naɲa jeele? Gɔtɔ! Ken jeel saapm̄ debkilimi se, naan̄ malin̄ sum̄. Ɔo Raa kic bo nam̄ jeel saapiɲ eyo; ken jeel saapiɲ se, Nirl naan̄ malin̄ sum̄. ¹²Anum̄ Nirl naajege k'j'ɔkki se gen̄ do duni ara ki eyo, num̄ Nirl ken naajege k'j'ɔkki se iinō gɔtn̄ Raa ki. Ute naan̄ se bo naajege k'jeelki bɛɛ ken Raa tɛɔjeki ute maraadiɲ se. ¹³Taargen naaje k'taad̄ jeege tu se, ute jeel-taar ken jikilimge lee dooy jeege se eyo, naɔo naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar ken Nirl Raa ɛɔɔjɛni. Naaje k'taad̄ metn̄ nakgen iinō gɔtn̄ Nirl Raa ki jeege tun̄ ken ɔk Nirl ese se.

¹⁴Goon̄ debkilim̄ ɔnd̄ don̄ do saapm̄ naan̄ malin̄ ki sum̄ se, 'kɔɲ tookɲ do nak ken iinō gɔtn̄ Nirl Raa ki eyo. Naan̄ aakiɲ aan̄ gɔo nakɲ jee dɛrlge ɔo naan̄ lɛ, ɔɲ aasiɲ gen̄ booy kɔkɲ metiɲ eyo, taa nakgen bin̄ se, Nirl Raa kaliɲ ki sum̄ bo 'taad̄n̄ tɔɔkɲ metiɲ jeege tu. ¹⁵Num̄ gaɲ debm̄ ɔk Nirl Raa se, naan̄ aak̄ ɔk metn̄ nakge paac. Ɔo naan̄ malin̄ lɛ, nam̄ kuuy aɲ kɔɲ kɔɲ̄ ɔɔɔɔ don̄ ki eyo. ¹⁶Aan̄ gɔo Kitap taad̄ ɔo:

**1:31 Aak Jer 9.23.

††2:9 Aak Eza 64.3.

Saapm Meljege se tap bo nana jeele w nana tap bo dejiṇoga?^{‡‡}

Anum naajege se j'okki saapm gen *al-Masi se maakjege tu.

Jee tēdn naabm Raage

3 Deere genaamge, maam m'ɔŋ m'aas-in te eyo ken m'taadsen taadn naase ki aan gɔɔ jee ken ɔk *Nirl Raa. Naase se ingki aan gɔɔ jee do *duni ki w aan gɔɔ gaangen seeme ken d'oobm *al-Masi ki, taa naan se bo maam m'taadseni. ²Maam se m'ed̥seno kɔsn deer eyo, naɓo m'ed̥seno si sum. Taa kɔsn deer se, naase anki kɔŋ kaas eyo. W bɔrse kic bo m'-jeele, naase anki kɔŋ kaasn gen kɔsn kɔsn ken deer se eyo, ³taa naase se ingki aan gɔɔ jee do duni ki. Taa naase okki maak-kilimi do naapge tu w t'ed̥ki deken̄e ute naapa kese je taadn w naase se ingki aan gɔɔ gen jee do duni ki, w kingse se tec aan gɔɔ gen jikilimgen baa se paac ey ne? ⁴Ken naase jaay deb kalaŋ taad w: maam ara m'debm Pɔl w deb kuuy taad w: maam ara le m'debm Apɔls, nakŋ naase ing t'ed̥ki se, kese tec gen jikilimgen baa se paac ey ne?

⁵Apɔls tap bo nana w maam Pɔl bo nana? Naaje se k'jee tēdn naabm Raage sum w ute d'oobm naaje se bo, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. W naaje se, nana nana kic bo tēdn naabm ken Meljege ed̥ino kaam jiŋa. ⁶Anum maam se m'wɔco, Apɔls debm wɔyiŋo maane, num gaŋ debm tēdin teep se, naan̄ *Raa. ⁷Bin bo debm wɔco ute debm wɔɔy maane se, naade se paac ɔk nook eyo. Naɓo ken ɔk nooko cir paac se, Raa ken tēdin teep se. ⁸Debm wɔɔɔ ute debm wɔɔy maane se, naade aas kaasa w nana nana kic bo Raa utu an̄ kɔŋ dal dubar naabin̄ ken naan̄ tēda. ⁹Taa naaje se k'tēdn naaba tele ute Raa w naase bo

t'ed̥kiga aan gɔɔ maakŋ-gɔtn gen Raa w aan gɔɔ bee ken Raa utu iin̄ kiin̄i.

¹⁰Ute bee ken Raa tēdum se, maam m'ɔndga metn bea aan gɔɔ debm tirdi. W debm kuuy se iin̄ do ki. Naɓo nana nana kic bo, ɔnd kɔndɔ ute raay ken naan̄ 'ki-in̄ do ki se. ¹¹Bere, metn bee se, j'uunga kuun metiŋa. W nam ɔnte kuun metn bee kuuy. Metn bee ken maam m'taadsen se le, Raa bo uuno metiŋa w metn bee se, naan̄ bo Isa al-Masi. ¹²Do bee ken j'uun metiŋ se, jee metiŋe 'kiin̄ do ki ute daab, ute pudda w ute kogen jiga jiga w jeegen kuuy 'kiin̄ do ki ute kaagge, ute mumburu w ute tɔɔɔɔ. ¹³Num gaŋ bii ken Raa 'kɔŋ bɔɔɔ do jeege tu se, nana nana kic bo naabin̄ ken naan̄ tēd se utu 'toodn tal. Taa bii se t'ēdn aan gɔɔ poodn ken wɔ daab nakge se w bii ken se bo nana nana kic bo 'kaakŋ jeel naabin̄ ken naan̄ tēdo. ¹⁴Debm jaay naabin̄ naan̄ tēd se ɔ te pood ey num, naan̄ se Raa an̄ kɔŋ bed̥iŋa. ¹⁵Num debm jaay naabin̄ naan̄ tēd se ɔsga poodo num, naan̄ se 'kiin̄ ute jiŋa. Naan̄ malin̄ se 'kɔŋ kaaja naɓo aan gɔɔ debm ken k'naak k'j'ɔɔdin̄ don̄ maakŋ pood ki.

¹⁶'Jeelki, naase se bo 'bee gen Raa. W Nirl Raa se utu ing maakse ki. ¹⁷*Bee Raa ese se jaay debm tɔkinga num, naan̄ kic Raa an̄ kutu. Taa bee Raa se naan̄ *salal w bee Raa ese se, taad ute naase.

¹⁸Bin se, nam ɔnte kaan̄ ron̄ dala. Maakse ki se jaay debm saap w naan̄ debm jeel-taara aan gɔɔ jee jeel-taargen do duni ki ara num, beeki se, n'ted̄ ron̄ debm derle naan̄ jeege tu w bin jaay n'tēdn̄ debm jeel-taar mala mala. ¹⁹Taa jee jeel-taargen do duni ki ara se, Raa aakden̄ naan̄iŋ ki se aan gɔɔ jee derlge. Taa naan̄ se bo Kitap taad w: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Raa tɔkde do*

^{‡‡}2:16 Aak Eza 40.13.

metekde ki[¶]. ²⁰ Ter Kitap taad daala ɔ: Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Meljege Raa jeel saapde ɔ saapm naade se, naan jeeliŋ saapm ɔɔl ser eyo.^{§§} ²¹ Bin num nam ɔnte tɔɔm roŋ ute nakŋ ken jikilimge lee tɛda. Taa nakge paac se 'gen naase: ²² maam Pɔli, Apɔɔsi, Pieri, duni borse, nakŋ ken utu kaan do kingjege tu ey le do yojeye tu ɔ nakgen 'kaan maakŋ kingjege tun borse ey le ken 'tɛdn naan ki se, nakgen se paac se 'gen naase. ²³ Taa naase se 'tɛdkiga gen al-Masi ɔ al-Masi se le naan gen Raa.

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

4 Tap ki num, aakjeki, naaje se le, k'jee tɛdn naabm al-Masige ɔ nakŋ *Raa ken ɔyinga kɔyɔ ken jeege jeel metin ey se, Raa ɛɔjesinga kaam jije taa j'an taadin jeege tu. ² Anum debm j'ɛdinga naka kaam jin se, n'ɔnte tujn ɔrmin do ki. ³ Maam se ɔlum eyo ken naase bo amki kɔjn bɔɔrɔ dom ki, ey le ken jee kɔjn bɔɔrge bo am kɔjn bɔɔrɔ dom ki. ɔ maam mala kic bo, m'kɔjn bɔɔrɔ dom ki eyo. ⁴ Deere, maakum ki se, m'jeele maam se m'tuj te dim eyo. Naɔo kese am kɔŋ daapm taarum eyo. Anum debm ken am kɔjn bɔɔrɔ dom ki se, Meljege. ⁵ Taa naan se bo ken kaadin j'ɔndin jaay aan te ey se, ɔnte 'kɔjki bɔɔrɔ do nam ki, anum 'booyki Meljege ade baa jaayo. Naan bo nakŋ ken j'ɔyinga kɔy maakŋ gɔt ken ɔɔd se, naan utu an kɔɔdn 'toodn tal. ɔ taar ken maakŋ jikilimge tu se, naan utu an kɔɔdn 'toodn tal kici. Jaay bo, nana nana kic j'an tɔɔmin do naabin ken naan tɛda. ⁶ Taa naan se bo genaamge, ken ɔlum jaay m'taad taa Apɔɔs ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'tɛd se bo asen dooyo ɔ bin se naase aki kɔŋ deel do taar ken Kitap taad se eyo. Bin

se nana nana kic bo ɔnte magal roŋ gen beer kuun deb kalan ɔ deb kuuy se naan an kɔɔdn kundu. ⁷ Anum naai tap bo 'tɛd roi jukudum se gen di? Nakŋ naai ɔk se le, Raa bo ɛdi. ɔ nakŋ ken jaay j'ɛdisin kɛd sum se, gen di jaay naai 'magal roi aan gɔɔ Raa bo ɛdisin ey se? ⁸ Naase 'saapki ɔki nakŋ maakse je paac bo, ɔnjinkiga ɔ naase bo 'tɛdkiga jee nak denge ɔ naase bo 'tɛdkiga gaaringe ɔ naaje le, k'gaaringe eyo! Maam m'je se ken naase bo gaaringe deer num, ɔ ute naan se naaje kic j'kɔsn gaara borse ute naase. ⁹ Maam m'saapm m'ɔ naajen *jee kaan naabm Isage se, Raa tɛdjen k'tɛdga metn jeege tu aan gɔɔ jee ken k'tɔkde gen baa tɔɔɔ. Aan gɔɔ naade se Raa ɔnje naaje kic do *duni ki se j'aakjen metje naan *kɔdn Raage tu ɔ naan jikilimge tu. ¹⁰ Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan gɔɔ jee derlge, num gan naasen ken 'dɔɔkkiga ute al-Masi se le, jeege aaksen naase se 'tɛdkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan gɔɔ jee ɔk tɔɔg eyo ɔ naase le, jeege aakse naase se jee ɔk tɔɔgɔ! Naase se jeege aalsen maak ki, naɔo naaje se le, nam tap bo aaljen maak ki eyo! ¹¹ Bini borse kic boa ute maane utu tɔɔljen tɔɔl rɔk. Kal tuusje kic bo utu daayjen daaye ɔ jeege utu 'lee dabarjen dabara ɔ naaje j'utu k'lee lee wari rɔk. ¹² Naaje k'dabar k'tɛdn naaba ute jije jaay bo k'j'ɔɔ. Jeege naajje ɔ naaje k'j'ɔɔɔden booro. K'dabarje kic bo naaje k'j'aay kaamje k'j'aasina. ¹³ Naaje se, jeege lee taadjjen taar ing kus roje ki ɔ naaje k'taad jeege tun se ute taar nijim ken ɛɔden kaay kaama. Bini borse kic bo jikilimgen duni ki se, aakjen naaje se aan gɔɔ idikŋ roa ɔ aan gɔɔ nakŋ do danos ki.

¶3:19 Aak Jb 5.13.

§§3:20 Aak KKR 94.11.

Jee Kōrint ki se Pōl jede aan gōō geninge

¹⁴Ken olum jaay maam m'raansjen taargen se, taa m'asen kōl maakŋ sōkōŋ ki eyo, num aan gōō naase gaan maak-jemge se, m'je bō m'asen kaal bisi ki. ¹⁵Anum ken doobm *al-Masi ki jaay okki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan sum. Ō maam ken m'taadsen Labar Jigan gen al-Masi se, doobm Isa al-Masi ki se, maam sum bō m'tedga bubse. ¹⁶Bin bō maam m'dejsen m'wō: uunki bōlōtn maama. ¹⁷Taa naan se bō, maam m'ōlsen Timote ken goon kōōŋ maakuma ō debm tuj ōrmin eyo doobm Meljege tu. Ken naan jaay baa ōŋsega se, naan asen taadn doobm ken maam m'leen doobm Isa al-Masi ki se. Ō gōō baa se paac, maam m'dooy jeegeen *eglizge tu paac ute doobm se.

¹⁸Jee metinge maakse ki se, magal rode. Naade saap ō maam m'kōŋ terl baa gōtse ki eyo. ¹⁹Ken Meljege je num, sōm m'utu m'baa gōtse ki, ō ken maam m'aanga num, m'baa booy metn taar jee ken magal rode se sum eyo, num m'kaakŋ nakŋ ken naade lee tēda. ²⁰Ken jeegeen jaay Raa ōs gaar dōde ki se, naade taadn ute taarde sum eyo, num maakŋ kingde ki se, naade taad tōōŋ Raa. ²¹Naase tap bō 'jeki dī? M'asen baa kōŋ ute taar urlu ō ute maak-je lōbō 'jeki m'asen baa kōŋ ute sirdi le?

Jee Raage se metinge cēēpm ute rode

5 Gōō baa se paac, jeege taad ō naase se, 'lee ēeski naapge rēŋ rēŋ. Nakŋ ken debse tēdŋ se, jee jeel *Raa mal ey kic bō ōŋ tēd naan se eyo: naan se tood te mēnd bubina. ²Ute naan se kic bō naase 'tōōmki tōōm rose. Ey num naase se, maakse 'tūju ō debm jaay tēd nakŋ bin se, bēeki num, 'tuurinŋi naatn maakse ki. ³Deere, maam se m'dōkō nābō saapum se te naase. Anum debm tēd nakŋ

bin se, maam m'ōjŋga bōōō dōŋ ki aan gōō maam m'utu maakse ki. ⁴Ken naase 'tuskiga ute ro Meljege Isa se, saapum se ute te naase ō gōōn se Meljege Isa taadn tōōgina. ⁵Naase se, debm tēd nakŋ bin se, j'ōōŋ kaam ji *Bubm sitange an dabara taa maakje daa ro ken naan ok se 'tēdn gōō ō bin bō *bii ken Meljege ade baa se, kōŋ se 'kōŋ kaaja.

⁶Nakŋ naase 'tēdki jaay 'tōōmki rose ro ki se, doobn eyo. Naase 'jeelki ey la, ōōōō ōōō jaay j'ōōbinga do ruŋ gem ken j'ēcinga kēc se, iinŋ paac. ⁷Ōōm ken do dōkin ken taad te *kusiŋ se, ōōdki dose ro ki. Bin bō aki tēdn aan gōō ru-ŋ gem ken j'utu j'ēcin kēc jaay j'ōōmbin te ōōm ey se. Taa *al-Masi se, naan bō ed rōŋ *serke taa naajege aan gōō *goon baatn ken Yaudge lee tōō bii *laa Paakde ki se. ⁸J'ōōte 'tēdki laajege ute mappan ken ok ōōm do dōkin se. Ōōm ese se, je taad ute nakgen jig eyo ō ute nakgen kusiŋa. Anum k'tēdki laajege se ute mappan ken ok ōōm eyo, kēse je dēekŋ ō ute maakŋ kalan ō ute ken met ki.

⁹Maakŋ maktub ken maam m'raansjen kaam mōōtn se, maam m'dēeksenga m'wō: jee ken lee ēēs naapa rēŋ rēŋ se, ōōte tōkdeki mēde. ¹⁰Kese maam m'je taad ute jee do *duni ken lee ēēs naapge rēŋ rēŋ, ey le jee lee dōŋ nakŋ jeege, ey le jee boogge, ey le jee maragge paac se eyo. Ken bin num, jee do duni ki se, naase adēki teecŋ kōŋ. ¹¹Gōō, bin eyo! Maam m'raansjen se taa debm taad ō naan genaa doobm Isa ki, jaay bō ēēsn mēndge rēŋ rēŋi, bōogo, tēd maraga, ōōd jeege, aay tōō deel te gōōina, ō kucun jeege se. Debm bin se, ōōte 'kōk-inŋi mēde ō kōō kic bō, ōōte 'kōski ute naana. ¹²⁻¹³Anum jee ken doobm al-Masi ki ey se, maam bō m'ade kōŋ bōōō dōde ki eyo, num naade se Raa bō ken utu aden kōŋ bōōō dōde ki. Num naase se, ōjki bōōō do genaasege tun doobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga

taad ᄃᄃ: *Debm kusin se, 'tuuringki naatn maakse ki.**

Genaagen doobm

*al-Masi ki sakak naapa

6 Ken maakse ki jaay deb kalan ɔk taara ute genaang num, naase, ɔnki jee Raage ᄃᄃ 'sakakingki gɔtn jeege tun jeel *Raa mal ey se gen di? ²Jeelki jee Raage bo utu kojn bɔɔɔ do jeege tun do *duni ki se. Num ken jee duni ki jaay naase bo utu adeki kojn bɔɔɔ num, taargen seem seem daanse ki se, naase ɔŋ aaski gen tɔɔlin ey ne? ³Naajege bo j'utu j'aki kojn bɔɔɔ do *kɔdn Raage tu se, naase tap bo 'jeelki ey la? Ken bin num, met kando naajege j'anŋi kaasn gen taadn tɔɔl taargen do duni ki se! ⁴Nabo ken naase jaay ɔkki taara daanse ki se, naase 'baaki gɔtn jee kojn bɔɔge tun *egliz aalden maak ki eyo. ⁵Maam m'-taadsen taa sɔkɔn asen tɔɔɔ. Maakse ki se, gena ken jeel-taar ken asen kaakŋ metn taarse se tap bo, gɔtn ne? ⁶Num gan j'aak gena ken doobm Isa al-Masi ki ken ɔk taara ute genaang ken doobm al-Masi kic se ᄃᄃ ba sakaking naan jeege tun doobm al-Masi ki eyo. ⁷Anum ken ɔkki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kese naase oockiga doobm Raa ki. Ken deba jaay tujsega se naase ɔŋ aasinkŋ ey ne? Ken deba jaay 'boogga ne dimse se naase ɔŋ aasinkŋ ey ne? Ken naase ɔŋ aasinkiga se, be cir ken naase adeki ba sakak se. ⁸Num gan naase bo 'lee 'tu-jki jeege tu ᄃᄃ 'lee boogki nakŋ jeege. ᄃᄃ jee ken naase 'lee 'tedfeki nakŋ se dofe ki se, naade se bo genaasegen doobm Isa al-Masi ki. ⁹Naase 'jeelki, jeege ken tedn nakge ute doobin ey se, 'kɔŋ kend *maakŋ Gaar Raa ki eyo. ɔnte 'kaanŋi rose dala: jee lee ees naapa ren ren, jee maragge, gaabgen lee ees mend jeege ute

mendgen lee ees gaabm jeege, gaabgen paacŋ ken lee ees naapa, ¹⁰jee boogge, jee tamage, jee aay tɔtɔ deel te gɔtina, jee kɔɔdn jeege, jee tujn nakŋ jeege, naade se paac 'kɔŋ kend maakŋ Gaar Raa ki eyo. ¹¹Bin bo do dɔking maakse ki se, jee metinge tedo nakgen se, num gan ute ro Meljege Isa al-Masi ᄃᄃ ute Nirliŋ se, Raa *tug daapsega, tedsenga 'tedkiga jee naange ᄃᄃ aakkiga be naanŋ ki.

*Nookki Raa ute rose

¹²Nam taad ᄃᄃ: Maam se, m'ɔk doobo gen tedn nakge paac. Deere, maam se m'ɔk doobo gen tedn nakge paac nabo, nakge paac maakin se, ɔŋ tɔɔlum ser eyo. Deere, maam se m'ɔk doobo gen tedn nakge paac, nabo maam se m'kɔŋ kɔŋ rom gen tedn bul ne dim eyo. ¹³Ter nam taad ᄃᄃ: Nakŋ-kɔɔ se, k'tedŋ taa maaka, ᄃᄃ maaka se le gen nakŋ-kɔɔ. Deere, num nakŋ-kɔɔ ute maaka se Raa utu aden tedn 'tedn gɔtɔ. Num gan ro se, Raa tedŋ gen keesn naapm ren ren eyo, taa rojege se naan gen Meljege, ᄃᄃ Meljege se le naan bo Mel rojege. ¹⁴ᄃᄃ Raa ken duro Meljege daan yoge tu se, ute tɔɔgin se, naan utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵Naase 'jeelki nanŋa nanŋa kic bo maakŋ ro *al-Masi ki se, naan tedga ron kaam kalan. Bin se, maam se m'kɔŋ kuun ro al-Masi kaam kalan jaay m'an tum ute ro mend keesn gaaba la? Kese gɔtɔ. ¹⁶Jeelki, deba jaay tood ute mend keesn gaaba se, naade tum tedga ro kalan. Taa Kitap taadga taad ᄃᄃ: *Naaden di se tum ted daa ro kalan.*†

¹⁷Num gan debm dɔɔk ute Meljege se, naan tum tedga kalan ute naana. ¹⁸Booyki, keesn naapm ren ren se, ɔɔdki dose naatn dɔkɔ ro ki! *Kusin paacŋ ken debkilimi lee ted se, ɔŋ tuj ron aan gɔɔ keesn mendgen ren ren se eyo, num gan

*5:12-13 Aak Dt 17.7.

†6:16 Aak Jen 2.24.

debm jaay ees mendge ren ren se, naan ol ron paac maakn kusin ki. ¹⁹Naase 'jeelki rosege se tedga bee gen *Nirl Salal ken Raa edsesino do borse, naan utu maakse ki. Bin num rosege se, tedga gen naase 'malinge eyo. ²⁰Taa Raa se, dugsega dose ute zo wɔwɔ. Ken bin num, onki rose se 'nookn Raa.

Metn taar gen tokn naapa

7 Borse maam m'je m'asen terle do taar ken naase 'raanjumkiro maakn maktubse ki se. Ken 'tedn jiga num gaaba onte kɔkn menda. ²Nabo, taa aki lee keesn naapge ren ren ey se, gaabm gay gay kic bo, n'ɔk menda do mend gay gay kic le n'ɔk gaaba. ³Gaaba jaay je mendin se, menda onte gaasin rona. Do ken menda bo je gaabin kic le, gaabin onte gaasin rona. ⁴Taa gaaba se, ɔk tɔwɔ do ron ki eyo, ron se tedga gen mendina do menda kic le, ɔk tɔwɔ do ron ki eyo, ron se tedga gen gaabina. ⁵Ken naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tond metn *Raa se, do naan ki se 'taad tɔlin ki ute naapa; do kaad ken naase 'gaaski rose naapge tu se, onte 'kingki do ki daanin tedn dɔkɔ, num 'terl ingki aan gɔɔ ken do dɔkin naase 'tingkiro se. Ey num ken ɔɔ aasin ki te do rose ki ey se, som *Bubm sitange 'kɔn doobo asen naama. ⁶Ken olum jaay m'taad bin se, kese maam m'undsen kund bo kul eyo, num maam m'taad sen taad bo doobo sum. ⁷Maam m'je se, jeege paac 'king aan gɔɔ maama ken m'ɔk te mend ey se. Nabo nana nana kic bo Raa edin naabin gen don dona. Deb kalan Raa wadin doobo gen kɔkn menda do deb kuuy se le, Raa tedn gen 'ting arbiya.

⁸Arbige ute mend-daayge se, m'taadden m'wɔ: ken aden 'tedn jiga se num k'j'ing aan gɔɔ maam ken m'ɔk mend ey se. ⁹Anum ken naade jaay an kaasn do rodege tu ey se, mendge le

k'tɔkn gaabge do gaabge kic le k'tɔkn mendge. Taa debm jaay ɔk kɔk se, bee cir debm ken ɔk te eyo do aakga mendge num lee dɔnde ute maakin se. ¹⁰Borse m'je taadn ute jeege tokga tok naapa doobm *al-Masi ki. Taar se maam bo m'taadin eyo num Meljege bo taadina: mend jaay ɔkga gaaba se, onte resn ute gaabina. ¹¹Ken naan resnga ute gaabin le, n'onte kɔkn gaabm kuuy. Do ken naan bo jega gaaba le, n'terlo ro gaabin ki. Anum gaaba kic n'onte piir ute mendina. ¹²Jeege tun kuuy se, kese maam bo m'taadden ey num Meljege eyo, m'wɔ: genaa doobm al-Masi ki jaay mend naan ing bee se jaay aal te maakin do al-Masi ki ey se, do mend se jaay took je king ute naan num, n'onte piirina. ¹³Do mend doobm al-Masi ki jaay, gaabm naan ing bee ute naan se jaay aal te maakin do al-Masi ki ey se, ken gaabm se jaay took je king ute naan num, mend se n'onte 'resina. ¹⁴Taa gaabm jaay aal te maakin do Isa ki eyo do ɔk mend ken aalga kaal maakin do Isa ki se, taa mend naan ɔk se tedn naan tedga gɔɔr ute Raa. Mend ken aal te maakin do Isa al-Masi ki ey jaay, ɔk gaabm ken aalga kaal maakin do Isa ki se, taa gaabm naan ɔk se tedn naan tedga gɔɔr ute Raa kici. Ken bin ey num, gendege se 'tedn dɔk te Raa, num gan deer deer, naade se gɔɔr ute Raa. ¹⁵Ken deba aal te maakin do Isa al-Masi ki ey jaay je an piir ute mendin ken aalga kaal maakin do al-Masi ki se, ɔndeki ken naade jaay je piiri num, k'piiri. Ken 'tedn gaaba ey le menda dim jaay aden tum ute debm ken aal te maakin do Isa ki ey se, gɔɔ. Taa Raa darseno se, taa aki king ute lapia. ¹⁶Anum naai mend doobm Isa al-Masi ki se, 'jeelin gaabi se an kɔn kaasn gen tɔɔdn kɔl gɔtn kaaj ki la? Do naai gaabm doobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeelin mendi se an kɔn kaasn gen tɔɔdn kɔl gɔtn kaaj ki la?

Naja kic ing gōtn kingin ken Raa danjō ro ki

¹⁷ Taar ken kuuy ken m'je m'asen taad se, naja naja kic bo, ing gōt ken Meljege ɔndin ro ki ɔ gōtn kingin ken ese bo Raa danjō. Anum taargen se bo ken maam m'lee m'dooy *eglizge paac. ¹⁸ Ken Raa danjō bo naai ɔjga kɔj pɔndɔ lɛ, ɔnte kɔy-ina[‡], num ing ute *kɔjn pɔndi se. ɔ ken Raa danjō jaay naai utu ɔj te pɔndɔ ey lɛ, ɔnte kɔjn pɔndɔ. ¹⁹ Debm ɔjga pɔndɔ ɔ debm ken ɔj te eyo, paac bo tɛd dim eyo. Num nakɔj jiga cir paac se, debm tɛdn nakgen ken Raa ɔ k'tɛdn se. ²⁰ Anum naja naja kic bo, ɔ 'king gōtn kingin ken Raa danjō ro ki se. ²¹ Ken Raa danjō se, naai 'bul lɛ? ɔnte kuun nirli, num gaɔj ken naai jaay ɔk ɔoobo gen kɔɔdn doi maakɔj bul ki se lɛ, kese bo nakɔj jiga. ²² Bul jaay Meljege Raa danjōga se, naan ɔnga don gōtn Meljege tu; bin bo debm bul ey jaay Meljege Raa danjōga se, naan tɛdga bul gen *al-Masi. ²³ Naase se Raa dugsega dose ute zo ɔɔɔ; bin num naase se ɔnte 'tɛdki bulu gen jikil-imge. ²⁴ Genaamge, naja naja kic bo ing gōtn kingin ken do dɔkin gōtn ken Raa danjō ro ki se.

Mɛtn taar jee ken tɔk te gaabge ute mendge eyo ɔ ute gen mend-daayge

²⁵ Borse maam m'je m'asen terle do mɛtn taar jeege tun ken tɔk te gaabge ute mendge eyo. ɔ taar se Meljege bo undum te kul eyo, num maam bo m'saapa ɔ m'je m'asesin taada; ɔ naase 'jeelumki maam se Meljege tɛdumga bɛɛ ɔ taar ken maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ɔmum eyo. ²⁶ Ute dubar ken j'aakiŋki borse se, m'saap m'ɔ: ken 'tɛdn jiga se gaaba ey lɛ menda se n'king bini. ²⁷ Ken ɔk menda

lɛ, ɔnte piiriŋa. ɔ ken ɔk te ey lɛ, ɔnte kɔkɔ. ²⁸ Num gaɔj ken ɔkga menda kic num, naai 'tɛd te *kusin eyo. ɔ ken goon menda bo ɔkga gaaba kic num, tɛd te kusin ey kici. 'Jeelki jee ing king bee se kingde utu aden tɛdn ɔɔɔ. Taa naan se bo maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

²⁹ 'Booyki m'asen taada genaamge: bɛɛ, kaadn ken Raa gaaniŋ se ɔɔpga baata. Bin num naan ki se, gaabgen ken ɔk mendge se, k'tɛdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee ken tɔk te mendge eyo; ³⁰ jee ken eem keem se, k'tɛdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee ken eem keem eyo, ɔ jee ken maakde raap se lɛ, k'tɛdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee ken maakde raap eyo, jee ken lee dugɔj nakge se lɛ, k'tɛdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee ɔk dim eyo, ³¹ ɔ jee ken tɛdn naaba ute nakgen naade ɔk do *duni ki se lɛ, j'ɔnte kɔnd saapde do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

³² Maam m'je naase aki kuun nirlse eyo. Taa naan se bo debm jaay ɔk te mend ey se, naan saapm do naabm Meljege tu ɔ naan je doobm nakɔj ken 'tɔɔl Meljege tu. ³³ Num gaɔj debm jaay ɔk menda se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki ɔ naan se saap bo je doobm nakɔj ken 'tɔɔl mendin ki. ³⁴ Debm bin se, saapiŋ tɛdn kaam dio. Anum mend ɔk te gaab ey se, ey lɛ goon menda se, naade se saap do naabm Meljege tu ɔ maakde ute rofe paac, naade ɔnin Meljege tu. Num gaɔj mend ute gaabin se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki ɔ naan se je doobm nakɔj ken 'tɔɔl gaabin ki. ³⁵ Maam m'taadsen bin se, taa asen tɛdn bɛɛ, ey num maam se m'je m'asen gaasn doob eyo. Nakɔj maam m'je naase aki tɛd se, nakɔj ken bɛɛ cir daala ɔ aki tɛdn naabm Meljege se ute maakɔj kalaŋ.

³⁶ Ken goon kɔɔd saap ɔ mend keesiŋ se

[‡]7:18 Kaadn naane se Yaudgen ɔjga kɔj pɔndɔ se jee mɛtinge daar pɔndden naade ɔjga kɔj se bo naade je an tuutn booy gōtin ki.

jaay naan ɔkiŋ te ey num, an tuj maak-in se ɔ ken naan jaay je mend keesiŋ se deel te ɔtiŋ, aakiŋ beeki num, an kɔk se, ɔŋ ɔkiŋa. Ken naan ɔkinga kic bo, tɛd te kusiŋ eyo. ³⁷Num gaŋ ken goon kɔdɔ ɔk mend keese, ɔ ken naan jaay aasiŋ do roŋ ki, ɔ naan mala bo uun doa, nam bo gaasiŋ gen kɔkiŋ ey se, ɔ saap ɔ an kɔŋ kɔk ey se, ɔ ken naan jaay ɔŋ aasiŋ do roŋ ki ɔŋ baa te roŋ ki ey se, naan tɛdga jiga naan Raa ki. ³⁸Bin bo debm ɔk mend keese jaay ɔkinga num jiga, num debm jaay ɔkiŋ te ey se, tɛr tɛdga jiga cir daala. ³⁹Ken menda jaay gaabiŋ utu ooy te ey se, naan ɔk doobm an res eyo. Anum ken gaabiŋ ooyga jaay bo, naan ɔk doobo gen kɔkŋ gaabm kuuy ken naan maakiŋ jea. Nabo gaabiŋ se 'tɛdn debm doobm *al-Masi ki jaayo. ⁴⁰Jiga se ŋ'ɔnte kɔkŋ gaabm kuuy. Bin se naan 'king ute maak-raapo cir daala. Kese bo saapm maama ɔ maam m'jeele maam kic m'ɔk *Nirl Raa maakum ki.

Daa maragge

8 Borse, maam m'je m'asen tɛrl do metn taar daa maragge tu. Aan gɔɔ naase ɔki: 'Deere, naajege paacki se k'l'ɔkki jeele. Nabo jeel nakŋ ken debkili-mi ɔk se, oopiŋ doŋa. Num gaŋ maak-je do naapge tu se, noogjeki gen ziidn baa ute naanjege. ²Ken nam jaay saap ɔ naan ɔk jeele se, kese naan utu jeel te dim ey bɔrtɔ. ³Num gaŋ debm jaay je *Raa se, Raa jeeliŋa.

⁴Naase ɔki: daa maragge se, naajege j'ɔkki doobo gen kɔsɔ lɔbu gen kɔs ey lɛ? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakŋ rɛŋ cɛre ɔ Raa lɛ naan kalaŋ lak, Raa kuuy se, gɔtɔ. ⁵Deere, jee mɛtinge taad ɔ raagen kuuy utu maakŋ raa ki ɔ do naan ki kici. Jee bin se ɔk raage ute mɛlge dena ken naade lee erg naandege tu ɔ eemde. ⁶Num gaŋ naajege se, k'-jeelki Raa se, naan kalaŋ lak. Naan bo Bubeje ɔ nakge paac iŋo ɔtn naan

ki ɔ ken naajege j'utu j'ingki se kic bo, ute naana. ɔ Meljege kic bo kalaŋ sum, naan bo Isa *al-Masi ɔ ute naan se bo, nakge paac utu tiŋ gɔtɛ ki ɔ naajege kic bo kingiege kaam ji naana.

⁷Num gaŋ taar met ken ese se, jeege paac jeel ɔk te metiŋ eyo. Jee mɛtinge se, deelga deel ute maragge ɔ borse kic bo ken naade ɔs kɔs daa maragge num, aakiŋ aan gɔɔ daa se gen maragge. Anum ute saapden ken ɔŋ jeel ɔk metn nakge mɛc ey se, naade saap ɔ kese tujdenga naan Raa ki. ⁸K'jeelki, nakŋ kɔsɔ se, ajeki kɔŋ naakŋ naan Raa ki eyo. Ken j'ɔskiga lɛ, ajeki ziidn dim eyo ɔ ken j'ɔski te ey kic lɛ, dimjegen 'kut tap bo gɔtɔ.

⁹Naase se ɔkki doobo ken kɔsn nakge paac, nabo ɔndki kɔndɔ, ɔnte 'kɔlki jee-gen ɔk tɔɔgɔ naan Raa ki ey se, 'koocŋ doobm Raa ki. ¹⁰Aan gɔɔ naai ken 'jeel nakŋ met ki jaay, ing bee marag ki ɔ ing ɔs kɔs daa maraga se, genaai ken saapiŋ ɔŋ jeel ɔk te metn nakŋ mɛc ey se jaay aakki naai ing ɔs kɔs se, naai an kɔliŋ naan kic bo 'kɔsn daa maraga se. ¹¹Bin bo ute jeeli ken naai ɔk se, genaai ken saapiŋ jeel ɔk te metn nakŋ mɛc ey se, naai an kɔliŋ naan 'kutu, ey num genaai ese bo ken al-Masi ooy taariŋ se. ¹²Ken naai 'tɛd bin se, kese naai 'tɛd *kusiŋ genaai ge tun saapde ɔŋ jeel ɔk te metn nakge mɛc ey se ɔ 'tujde maakde. Bin se naai 'tɛd kusiŋ bo al-Masi ki. ¹³Taa naan se bo, ken taa kɔsɔ sum bo 'kɔl genaam koocŋ doobm Raa ki se, mɔɔtn maam m'kɔsn daa eyo taa genaam se 'koocŋ doobm Raa ki eyo.

Nakgen ken *jee kaan naabm Isa al-Masige ɔk doobo do ki

9 Anum, maam se nakŋ ɔk tɔɔgɔ dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? ɔ Meljege Isa se, maam m'aakiŋoga ute kaamum ey la? Naase se, maam bo m'baanseno doobm Meljege tu ey la? ²Ken jee kuuy jaay

ɔɔ maam se m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi ey kic ɓo, naase se 'jeelki maam m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi. Aan gɔɔ naase 'dɔɔkkiga ute Meljege se ute naase se ɓo, jeege jeele maam se m'debm kaan̄ naabm Isa.

³Jee ken ɔkum mindum se, kese ɓo taar ken maam m'ɔko ken m'je m'aden terle: ⁴taa naabm ken naaje k'ted se, naaje j'ɔk doobo ken naase ajeki kedn̄ kɔɔ ute kaaye ey ne? ⁵Naaje se j'ɔk doobo gen tɔkɲ mendgen doobm *al-Masi ki ɔɔ gen lee ute mendjege aan gɔɔ jee kaan̄ naabm Isa al-Masigen kuuy ute genaa Meljege Isa ɔɔ aan gɔɔ Pier se ey la? ⁶Lɔɓu maam m'ute Barnabas kaljeki sum ɓo, k'tedn̄ naaba ute jije jaay j'an kɔsn̄ ne? ⁷Naase 'booykiga la ken deba uunga asgar jaay, naan̄ malin̄ ɓo ɓaa jedo gurs taa an kɔgɲ ro naan̄ malin̄ se, utu ne? Bii kalaɲ jaay deba naab maakɲ gɔtin̄ jaay 'kɔɲ kɔsn̄ nakɲ maakɲ gɔtin̄ ki ey se, utu ne? Lɔ debm gaama jaay aay si maalinge ey se, utu ne?

⁸Anum nakɲ ken maam m'taadsen se, jikilimge ɓo lee tedn̄ sum eyo, num *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kic ɓo taadinga taada. ⁹Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se k'raan̄ j'ɔɔ: *Maran̄ tiiko nakɲ tɔnd geme se, j'ɔɲte kolin̄ dim taarin̄ ki ken an̄ gaasn̄ kɔɔ.*⁹

Bin num gɔtn̄ ese se *Raa taad̄ ute marange la? ¹⁰Naan̄ taad̄ ute naajge ey ne? Deer deer, taar se k'raan̄in̄ taa naajege. Taa naan̄ se ɓo debm naabm maakɲ gɔtin̄a ɔɔ debm tɔnd gemin̄ se naja naja kic ɓo ɔnd don̄ do nak ken naan̄ utu 'kɔɲ se. ¹¹Naaje jaay k'ɓaa k'taadsen taar Raa aan gɔɔ debm ken ɔɔ maakɲ gɔtin̄a ɔɔ ken k'tɔndga metse j'ɔɔ k'je dim gɔtse ki se ken bin num k'tɔndga metse k'deelga utu gɔtin̄ den den la? ¹²Ken jee kuuy jaay

ɔk doobo gen kuun dim gɔtse ki num, naaje se met kando j'ɔk doobo k'cirden naade se daal ey la? Ute naan̄ se kic ɓo naaje se j'uun te dim gɔtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasin̄a, taa Labar Jigan gen al-Masi se naaje k'je k'tedn̄ nakɲ jaay 'gaasn̄ jeege gen booy 'kuun taar se eyo.

¹³'Jeelki, jee ken tedn̄ naaba maakɲ *Bee Raa ki se, kɔsde se naade ɔɲ maakɲ nakge tun jeege ɓaano *serke maakɲ Bee Raa ki se. ɔɔ jee ken tedn̄ naaba *gɔt ken k'lee k'tɔjn̄ mooso Raa ki se le, naade se kic ɔɲ bedde gɔtn̄ ese. ¹⁴Bin ɓo Meljege taad̄ ɔɔ: jee ken lee taad̄ Labar Jiga gen al-Masi jeege tu se, ɔɲ jeegen k'lee k'-taad̄den se aden kedn̄ nakɲ ken 'kaasn̄ gen tingde.

¹⁵Ey num maam se m'ɔk doobo, nabo m'uun te nakɲ nam eyo ɔɔ ken m'raans̄en maktub se kic ɓo, ɔɲte 'saapki ɔɔki maam se m'je dim gɔtse ki. Maam se ken m'kooy kic num bee cir ken m'tɔnd metn̄ dim gɔtse ki se ɔɔ nakɲ maam m'tɔɔm rom do ki se m'je nam amsin̄ kɔɔd̄ eyo. ¹⁶Gen taadn̄ Labar Jiga gen al-Masi se, maam m'ɔk doobm ken m'an̄ tɔɔm rom eyo taa taar se le Meljege ɓo edumsin̄o ɔɔ m'an̄ taadin̄ jeege tu tak. ɔɔ ken maam jaay m'taad̄ Labarin̄ Jiga te ey le, naan̄ se am tedn̄ ɔɲ aak eyo. ¹⁷Ken naabm se jaay maam m'tedin̄ ute maraadum sum num, naan̄ se maam m'ɔk doobo ken j'am kɔgɲ dal dubaruma. Num bin eyo! Naabm se le, Raa ɓo edumsin̄ kaam jima ɔɔ m'an̄ tedn̄ tak. ¹⁸Maam tap ɓo j'am kɔgɲ di? Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam lee taad̄ jeege tu cere se ɓo, 'tedga beduma. Ey num maam se m'ɔk doobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad̄ se j'amga kɔgɲ dim, nabo maam malin̄ ɓo baate.

**Pol je ano baa ute jeege
paac gōtn *al-Masi ki**

¹⁹Deere, maam se m'bul nam eyo. Num ganj m'tedn rom aan gōw bulu se taa jeege paac, taa m'tedn jeege dena ade baa dōobm al-Masi ki. ²⁰Ute Yaudge se, maam m'ted rom kōd Yaud, taa m'ano baa ute Yaudge dōobm al-Masi ki. Ō ken ute jeegen ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki le, maam kic m'ted rom aan gōw maam kic m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Ō ken deere num, maam m'ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey sum. Ken ōlum jaay maam m'ted naan se, taa m'je jee ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ade baa dōobm al-Masi ki. ²¹Ute jeegen jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam kic m'ted rom aan gōw m'jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar ken Raa edo Musa ki ō Ko Taar maam se, naan Ko Taar gen Labar Jiga gen al-Masi. Ken maam jaay m'ted rom bin se, taa m'aden tedn naade ade baa dōobm al-Masi ki. ²²Ken maam jaay m'ute jeegen ōk tōgō naan Raa ki ey se, maam m'ing aan gōw naade taa m'andeno baa dōobm al-Masi ki. Ō maam m'ted ute jeege paac ute dōobm gay gay kic bo taa m'kaajj jee meting-gen maakde ki se. ²³Nakgen paac jaay maam m'tedn se, taa Labar Jigan gen Isa al-Masi se 'wōkō baa ute naanina. Ō maam kic bo m'kōj beduma maakj bē Raa ken utu 'tedn jeenge tu se.

²⁴Jeelki, jee paacn j'ōmbde gen nan nan deete ki se, jee paacn aan se, deb kalanj aan deel se bo j'aalin aace ō j'edn bedina. Bin num naase kic aan ki aan

gōw gen debm aan deel se taa j'asen kaal aace ō aki kōj bedse kici. ²⁵Jee paacn ken lee aan gōtn k'lee k'taan nan nan deete se, naade lee dabar rode den aak eyo. Naade tedn se taa j'aden kaal aace ō kōj bedde^s. Nabo kaal aacn k'lee k'jaalden naade ki se, tedga sum bo gōtin utu 'deele. Num ganj kaal aacn ken j'aaljeki naajege tu se gōtin 'deel eyo, naan se 'ting gen daayum. ²⁶Taa naan se bo maam kic m'aan gōtn ren eyo, ganj m'aan ute dōobina taa m'kaan gōtn kaan ki. Ō maam se m'tec aan gōw debm deelga deel gen cēpm gen tōnd naapa, nabo gōtn tōndki se m'ōnd gōtn ren eyo. ²⁷Maam m'dabar rom dena, taa m'an bōobm kōkō. Ey num maam ken m'taado taar gen Isa al-Masi jeege tu se, sōm m'kutn naanja cere.

Ōnte 'daanki maraga

10 Genaamgen dōobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadn metn taar bubjegen do dōkina. Kaad ken *Musa jaay ōdō Bubjege do kōd-baar ki se, naade paac se gapara^{**} bōobdeno ō naade paac gaajo Baar Aace^{††}. ²Ō gapara jaay bōobdeno ute gaanj baar ken naade gaajo se, kese aan gōw *k'-batizdenga kalanj ute Musa. ³Naade paac ōso kōsn ken bōoyo maakj raa ki. ⁴Naade paac aay maan iino gōtn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko ken Raa eddeno ō ko ese se, lee ute naade^{‡‡}. Ō ko se, naan bo al-Masi. ⁵Ute naan se kic bo, maakde ki se jee denin bo tedn nakj ken tōl Raa ki eyo ō maak-taar Raa bōoy dode ki. Naade ooyo ō yodege se ōpo do kōd-baar ki.

§9:25 Kaal aacn k'taaden ara se k'tōndden laatge bo dodege tu ō laatgen se j'ujden ute kamb kaagge.

****10:1** Gapar ara se je taadn ō Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22.

††10:1 Kaad ken se Baar Aace gaanj kaam dio ō naade aal daan ki do kees ken tuutu. Aak Ekz 14.22-29.

‡‡10:4 Taar ara se Pol uuno taar ken jee dooy gaan *Israelge lee dooy jeege.

⁶Nakgen se jaay aan dode ki se taa ajeki kaal bijege tu ɔɔ bin se j'aki kɔŋ dɔŋ nakŋ *kusiŋ eyo aan gɔɔ ken naade dɔŋo se. ⁷Ŋnte 'daanki maraga aan gɔɔ jee metingen maakde ki tɛdo se. Taa naan se bo Kitap taad ɔɔ: *Naade ing naan ki, ɔso ɔɔ aayo jaay bo naade iin baag daama ɔɔ cɛɛp ute rode.*[¶]

⁸J'ŋnte 'kɛeski naapge rɛŋ rɛŋ aan gɔɔ jee metingen maakde ki lee tɛdo se. Taa naan se bo maakŋ bii kalaŋ ki sum bo, jeege dupu-si-di-kaar-mɔɔ ooyo. ⁹J'ŋnte 'naamki Mɛljege aan gɔɔ jee metingen maakde ki naamiŋo se. Taa naan se bo jee se wɔɔɔ tɔɔg tɔɔde^{§§}. ¹⁰Ŋnte 'mooyki naan ki dir dir ute Raa aan gɔɔ jee metinge maakde ki se lee mooyo. Taa naan se bo *kɔɔŋ Raa debm kɔɔŋ ko jeege se 'baado tɔɔde. ¹¹Nakgen se jaay Raa ɔŋiŋ aan dode ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. ɔɔ ken naan jaay ɔŋiŋ k'raanŋiŋ maakŋ Kitap ki se lɛ, taa ajeki kaal bi-jege tu naajegen j'aankiga gɔɔr ute bii ken duni an nan se.

¹²Taa naan se bo debm saap maak-iŋ ki ɔɔ naan tɔɔg doobm Raa ki se, ŋ'ɔnd kɔndɔ, ŋ'ŋnte kooco. ¹³'Jeelki nakŋ naam ken aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. ɔɔ Raa se naan debm tuj ɔrmiŋ eyo ɔɔ naan 'kɔŋ kɔŋ nakŋ naam ken aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakŋ naam ken aan dose ki se, naan asen taadŋ doobm ken naase anki kaan kɔɔ ɔɔ naan asen kɛɔŋ tɔɔŋ ken naase anki kaasn gen serkiŋa.

¹⁴Taa naan se bo, jee maakjemge, ɔɔɔki dose dɔkɔ ro maragge tu. ¹⁵M'-taadsen naase ki se aan gɔɔ jee saap ɔŋ taara jaay taada. Taar ken maam m'-taadse se, naase 'saap ɔkki metiŋ jiga. ¹⁶Ken naajege k'baaki baa kɔsn, kɔsn Mɛljege jaay j'uunki *kɔɔpm gen tɔɔ

koojŋ biŋ jaay k'tɔɔmki Raa se, kɛse je taadŋ ɔɔ: ute moosn Isan ɔɔy se, naajege k'tum k'tɛdkiga kalaŋ ute Isa ey ne? ɔɔ ken j'uunki mappa jaay k'dupki k'nig-iŋki ute naapa gen kɔɔ se, kɛse je taadŋ ɔɔ: k'tum k'tɛdkiga ro kalaŋ ute al-Masi ey ne? ¹⁷Taa mappan se lɛ kalaŋ sum ɔɔ naajege k'paacki se k'nig k'j'ɔski naan ese sum; bin bo naajegen ute denjege se, k'tum k'tɛdkiga ro kalaŋ.

¹⁸'Jeelki, gaan *Israelgen lee ɔso daa ken naade lee tɔjŋ *serkɛ *gɔtn ken k'j'i-iŋiŋ gen lee tɛɔŋ serkɛ Raa ki se, naade se *dɔɔk ute Raa kalaŋ*. ¹⁹Taar ken maam m'taadsen tap bo m'je taadŋ m'ɔɔ dio? Bin num daa maraga ute maraginge se tap bo tɔɔl serɛ ne? ²⁰Bɛrɛ gɔɔ! Naade se tɔɔl ser eyo. Naɔo aan gɔɔ serkŋ naade lee tɔj se lɛ, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naan se bo maam m'je naase aki 'dɔɔkŋ ute sitange eyo. ²¹Anum naase aki kɔŋ kaay tɔtn koojŋ biŋ ken maakŋ kɔɔpm Mɛljege tu jaay tɛr aki baa kaay ken maakŋ kɔɔpm sitange tu se eyo; ɔɔ naase se aki kɔŋ kiŋg kɔsn kalaŋ do tabil ki ute Mɛljege ɔɔ tɛr aki baa kɔsn ute sitange eyo. ²²Lɔbu k'je j'aki kookŋ do Mɛljege tu se lɛ? Naajege se k'tɔɔg k'cir-iŋki naan la?

Nakge paac se k'tɛɔiŋki taa *nookŋ Raa

²³Nam taad ɔɔ: «Debkilimi ɔk doobo gen tɛɔŋ nakge paac.» Naɔo, naajege tu se nakgen se paac tɔɔljeki ser eyo. Deere, debkilimi ɔk doobm gen tɛɔŋ nakge paac, naɔo naajege tu se ɔŋ noog-jeki gen baa ute naanjege eyo. ²⁴Nam ɔŋte 'saapm do naan maliŋ ki sum, num ŋ'saap do jeege tun kuuy. ²⁵Naase ɔkki doobo gen dugŋ kɔsn daagen paacŋ maakŋ suuk ki. Ken 'baaki baa kɔs se,

[¶]10:7 Aak Ekz 32.6.

^{§§}10:9 Aak Nmb 21.5-6.

*10:18 Aak Lb 7.6.

ɔ̃nte 'tɔ̃ndki meta ɔ̃ maakse, ɔ̃nte naa-jɪ̃ do ki. ²⁶Taa Kitap taad̃ ɔ̃: *Do naaŋa ute nakgen do ki paac se gen Meljege Raa.*[†] ²⁷Aan gɔ̃ɔ debm aal te maakiɪ̃ do Isa ki ey jaay dan̄se ɔ̃ aki ɓaa ɓeen̄ ki se ɔ̃ ken jaay 'ɓaakiga num, kɔ̃sn ken naaɪ̃ ed̄sen se, ɔ̃ski, ɔ̃nte 'tɔ̃ndki meta ɔ̃ maakse, ɔ̃nte naaɪ̃ do ki. ²⁸Ken nam jaay deeksen ɔ̃: Kese le daa maraga se, naase ɔ̃nte 'kɔ̃ski; bin se debm ken aalse bise ki se, naase aɪ̃ki 'tɛd̄n maakiɪ̃ 'naaɪ̃ do kɔ̃s ki se eyo. ²⁹Maam m'taad̄ ara se ute maakɪ̃ naaɪ̃ ken utu naaj naaja ey num, ute gen naase eyo. Maam le m'ɔ̃k doobo. Bin num gen di jaay debm maakiɪ̃ utu naaj naaja am gaasn gen kɔ̃sn nakge se? ³⁰Ken maam m'ɓaa kɔ̃ɔ jaay m'tɔ̃ɔm Raa num, gen di jaay naai 'taad̄um taar iɲ̄g kus do kɔ̃s ken maam m'tɔ̃ɔmga tɔ̃ɔm Raa taariɪ̃ se?

³¹Bin ɓo ken aki kɔ̃ɔ, ken aki kaaye lɔ̃ aki tɛd̄n di di kic ɓo, 'tɛd̄iɲki paac gen nookɪ̃ Raa. ³²Bin num ken ute Yaudge, jeegen Yaudge eyo, ey le ute *eglizn gen Raa se, paac se, maakɪ̃ kingse ki se, ɔ̃nte 'kɔ̃lki nam 'koocɪ̃ doobm Raa ki. ³³Bin ɓo iɲ̄gki aan gɔ̃ɔ maama: maam m'aay kaamuma ɔ̃ do nakge tu paac se, m'je m'tɛd̄n nakɪ̃ ken 'tɔ̃ɔl jeege tu paac. Maam se m'saap do maam maliɪ̃ ki eyo, num maam m'saap taa ɓee jee dena m'je taa Raa ad̄en kaaja.

11 Aan gɔ̃ɔ maam m'uun ɓɔlɔ̃tn *al-Masi se, naase kic ɓo uunki ɓɔlɔ̃tuma.

Kaad̄ ken mendge ute gaabge tusga gen keem *Raa

²Maam se m'tɔ̃ɔmse, taa naase se tɛd̄ga tak ɓo, naase 'saapki dom ki ɔ̃ naase utu iɲ̄g 'ɓɔɔbki taar ken maam m'-dooseno se. ³Naɓo maam m'je taar se, naase aɪ̃ki jeel kɔ̃kɪ̃ jiga: gaabge paac

se, *al-Masi ɓo dode ki ɔ̃ menda le, gaaba ɓo don̄ ki ɔ̃ al-Masi le, Raa ɓo don̄ ki. ⁴Kaad̄n keem Raa ki jaay ɓo gaabm ken taad̄ taar teeco taar Raa ki ey le eem keem Raa jaay aal kala don̄ ki se, kese naaɪ̃ ɔ̃l al-Masi ɓo maakɪ̃ sɔ̃kɔ̃n ki. ⁵Num gaɲ ken menda jaay kaad̄n keem Raa ki, ɓaa taad̄n taar teeco taar Raa ki ey le ɓaa keem Raa jaay aal te kala don̄ ki ey se, kese naaɪ̃ ɔ̃l gaabiɪ̃ ɓo maakɪ̃ sɔ̃kɔ̃n ki ɔ̃ mend bin se tec aan gɔ̃ɔ mend k'dɔ̃siɲga dɔ̃s don̄a ken ɔ̃liɲ sɔ̃kɔ̃n tɔ̃liɲ se. ⁶Ken menda jaay baate kaal kala don̄ ki se, ɓeeɲki se k'dɔ̃siɲsiɲ naatn. 'Jeelki, ken menda jaay j'ɔ̃j k'naɲiɲga ɓeeɲki tak ey le k'dɔ̃siɲsiɲga se, tɛd̄iɲ sɔ̃kɔ̃n tɔ̃liɲa. Bin num ɔ̃n menda tak ɓo kaal kala don̄ ki don̄ ki. ⁷Num ken gaaba jaay ɓaa keem Raa num, ɔ̃nte kaal kala don̄ ki, taa gaaba se Raa aaliɲ tecɪ̃ naaɲa taa aɲ *nooko. Gaɲ menda le, Raa aaliɲ se gen nookɪ̃ gaabiɲa. ⁸Taa gaaba se teeco ro mend ki eyo, num menda ɓo teeco ro gaab ki[‡]. ⁹Gaaba se Raa aaliɲo taa mend eyo, num menda le nookɪ̃ gaabiɲa. ¹⁰Taa *kɔ̃d̄n Raage se ɓo menda se ɲ'aal kala don̄ ki ɔ̃ ute kal ken naaɪ̃ aal don̄ ki se je taad̄n ɔ̃ naaɪ̃ se sook deb ken ɔ̃k tɔ̃ɔɔ don̄ ki se.

¹¹Ute naaɪ̃ se kic ɓo, naan Meljege tu se, menda kaliɲ ki sum se kɔ̃ɲ kaan̄ kaam eyo ɔ̃ gaaba kic le kaliɲ ki sum se kɔ̃ɲ kaan̄ kaam ey kici. ¹²Aan gɔ̃ɔ menda le teeco ro gaab ki se, gaab kic le menda ɓo ooɲiɲa; num naade paac se iɲ̄no gɔ̃tn Raa ki. ¹³Naase malinge aakiɲki tu. Ken jeege tusga gen keem Raa jaay menda aal te kala don̄ ki ey sum ɓo eem Raa se, dɔ̃ɔd̄n ne? ¹⁴Ken j'aakiɲ kaak bin kic ɓo, gaaba jaay ul ɓeeɲki tɛd̄ jerl se, sɔ̃kɔ̃n ey ne? ¹⁵Gaɲ menda jaay ɓeeɲki den se, ɔ̃k-iɲa. ɓeeɲki ken Raa ed̄iɲ den se, tɛd̄iɲ tec aan gɔ̃ɔ mend ken aalga kaal kala don̄ ki.

[†]10:26 Aak KKR 24.1.

[‡]11:8 Aak Jɛn 2.18-23.

¹⁶ Ɔ debm jaay je tookɲ do taarge tun maam m'taadsen ey se, maam ute *egliz-gen gen Raa se le, kese bo nakɲ ken naaje k'lee k'tɛda.

Kɔsn gen Meljege Isa

¹⁷ Do taarge tun maam m'je m'asen taadse, maam m'asen kɔɲ tɔɔm eyo. Taa ken naase jaay 'tuskiga gen keem Raa se, naase 'tɛdki nakgen *kusiɲ bo cir ken bɛɛ. ¹⁸ Anum nakɲ deet deet se k'taadm j'ɔɔ: ken naase jaay 'tuskiga gen keem Raa num, naase 'lee 'gaanɲi ute naapa. Ɔ do taar ken se, m'jeelin kengen mɛt-inge se, mɛt ki. ¹⁹ Bin num maam m'-jeele maakse ki se, jeege utu 'gaan ute naapa, bin jaay bo j'kaakɲ jeel jee ken ɔk taar Raa ɔɔɲ se. ²⁰ Ken naase 'tuskiga gen keem Raa jaay ɔski kɔs ute naapa se, ken maam m'aakiɲ ara ki num, aan ɔɔ kɔsn gen Meljege eyo. ²¹ Taa ken naase jaay ingkiga ɔɔtɲ kɔs ki se, naɲa naɲa kic bo naar ɔs kɔsiɲ kɔsiɲ ken naan baano. Bin bo jee metinge le, bo tɔɔldɛ tɔɔɔ ɔ jeegen kuuy se le, aay bini oon koono. ²² Ken bin num, ɔski ɔ aayki beesege tu. Lɔ naase ɔkki beege ey ne? Ken naase jaay 'tɛdki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gen Raa se bo naan ki ɔ genaagen ɔk ɔim ey se le, naase aakɔdeki kaakɲ mɛtɛ. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taadm m'ɔɔ ɔi? M'asenga tɔɔm la? Ɔɔtɔ. Do nakge tun naase 'tɛdki se, maam m'asen kɔɲ tɔɔm eyo.

²³ 'Booyki! Kese bo taar ken Meljege dooyumo ɔ maam kic m'dooyoseno m'ɔɔ: maakɲ nɔɔr ken j'an kɔkɲ Meljege Isa se, naan uun mappa jin ki, ²⁴ ɔ ken naan jaay tɔɔm Raa aas se, naan dupina ɔ deek ɔɔ: «Kese bo roma ken m'ɛɔin *serke taa naase. Nakɲ se 'lee 'tɛɔinɲi bini ɔ 'saapki dom ki.»

²⁵ Ken naade jaay ɔs aas se, Meljege uun

*kɔɔpm ɔooc ute tɔtn koojn bin se ɔ tɛɔin bin kici, taadden ɔɔ: «Tɔtn koojn bin ken maakɲ kɔɔp ken ese se je taadm ute moosum 'kɔɔy se, kese je taadm ɔɔ: *Raa ɔɔkga kiji ute naase. Daayum ken naase 'baaki baa kaaye se, 'tɛɔinɲi bini ɔ 'saapki dom ki.» ²⁶ Daayum ken naase jaay 'tuskiga gen kɔsn mappan ese se¹ ɔ gen kaay tɔtn koojn bin ken maakɲ kɔɔp ken ese se, kese naase 'taadki metn taar kooy Meljege bini, bii ken naan aɔɛ terl ro ki.

²⁷ Taa naan se bo, debm ɔs mappa gen Meljege ɔ aay tɔtn koojn bin ken maakɲ kɔɔp Meljege tu ute ɔoobin ey se, bɔɔrɔ utu kooɔn ɔɔɲ ki taa daa ro Meljege ute moosiɲ se, naan aalden te maak ki eyo. ²⁸ Taa naan se bo naɲa naɲa kic ken baa baa kɔsn mappm ese se ɔ baa 'kaay tɔtn koojn bin ken maakɲ kɔɔp ken ese, n'saap do roɲ ki jaay 'kɔɔɔ ɔ 'kaaye. ²⁹ Anum debm jaay ɔs mappan se ɔ aay tɔtn koojn bin ken maakɲ kɔɔp ki se, saap te do ro Meljege tu eyo jaay ɔɔ ɔ aay se, kese naan malin bo tɛɔ bɔɔrɔ ooc ɔɔɲ ki. ³⁰ Taa naan se bo maakse ki se jeege dena tɛɔga kɔɔɲɔ, jeege dena kɔɔɲɔ tujɔɔɲa ɔ jee metinge ooyga. ³¹ Ken naajege jaay k'jeelki kɔjn bɔɔrɔ do naaje malinge tu se, Raa ajeki kɔjn bɔɔrɔ dojege tu eyo. ³² Anum ken Meljege jaay ɔjjeki bɔɔrɔ dojege tu se, kese naan dejjeki dejjɛ. Taa bii ken naan 'kɔjn bɔɔrɔ do *duni ki se, bɔɔrɔ 'kooɔn dojege tu ey sum. ³³ Bin bo genaamgen ɔoobm al-Masi ki, ken 'tuskiga gen kɔsn, kɔsn Meljege se, 'booyki naapa. ³⁴ Ken debm jaay bo tɔɔlin le, n'ɔs beɛɲ ki. Bin bo ken naase 'tuskiga se, bɔɔrɔ 'kooɔn dose ki eyo. Taargen ɔɔp se, ken maam m'baaga ɔtse ki jaay bo, m'asen baa taadm naɲ metina.

¹11:26 Mappan ese se Meljege Isa taad ute daa roɲ mala.

**Naabm ken *Nirl Salal ed
jeege tu gen tedn naabm *Raa**

12 Genaamgen doobm al-Masi ki, borse maam m'je m'asen terl do metn taar naab ken *Nirl Raa ed jeege tu se. Maam m'je m'asen kōn naase aki king do derlse ki eyo. ²Do dōkin, ken naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad ken naane se, nakj ok tōwgo dose ki se 'tōd olsono gōtn raasege tun oḡ taad taar ey se, oḡ naase le oḡ aasinkiro gen dāar tōwgo eyo. ³Taa naan se bo, 'booyki m'asen taada: debm jaay taad oḡ: oḡ Raa 'naam Isa se, debm bin se naan ok Nirl Raa maakin ki eyo. Oḡ debm taad oḡ: Isa se Meljege se, debm bin se ok Nirl Salal maakin ki.

⁴Nirl Salal se, naan kalan sum, nabo nakgen ken naan ed jeege tu se, dōolin dena. ⁵Meljege se kic naan kalan sum, nabo naabm ken naan ed jeege tu se, dōolin dena. ⁶Raa ken tedn naaba maakj jeege tu paac se, naan kalan sum, nabo doobm ken naan edo gen tedn naabin se, dōolin dena. ⁷Nanja nanja kic bo Raa edin Nirl Salal maakin ki se, taa an tedn naabm ken 'noogj jee Raage paac. ⁸Deb kalan se, Nirl Raa edin jeel-taara gen taadn taar jeege tu oḡ deb kuuy se, Nirl Raa ese sum bo edin jeele gen jeel naka. ⁹Nirl Raa ese sum bo, ted deb kalan aal maakin do Isa ki cir gen jeegen kuuy se oḡ deb kuuy se, naan edin tōwgo gen kedn lapia jee kōwge tu. ¹⁰Deb kuuy le, Nirl Raa edin tōwgo gen tedn nakj-kōwge, deb ken kuuy naan edin tōwgo gen taadn taar teeco taar Raa ki. Oḡ deb ken kuuy se, naan edin tōwgo ken an jeel nakgen ken iino gōtn Nirl Salal ki ey le gōtn si-tange tu. Oḡ deb ken kuuy se, naan edin tōwgo gen jeel taadn taar naangen jeege jeel eyo. Oḡ ter deb ken kuuy le, naan edin tōwgo gen jeel taadn tōwgo metn taar naangen jeege jeel ey se. ¹¹Oḡ kese Nirl Raa kalan ese sum bo tedin nakgen

se paac oḡ nanja nanja kic bo naan edin naabin naabin aan gōo ken naan maakin jen ro ki.

**Jee al-Masige se tum
tedga aan gōo ro kalan**

¹²Aakki tu: ro debkilimi se, naan kalan sum, nabo tōp kaam dena. Ute tōpm ken naan tōp kaam den se kic bo tum ted ro kalan. Jeegen ken dōwga ute al-Masi se kic bo tec bini. ¹³Oḡ naajege paacki se ken Yaudge ey le Grēkge, bulge ey le bulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalan ese sum oḡ k'tum k'tedkiga aan gōo ro kalan. Oḡ Raa edjekiga Nirlin se maakjege tu.

¹⁴Bin bo ro debkilimi se naan kaam kalan sum eyo, nabo naan tōp kaam dena. ¹⁵Je se 'kōn taadn oḡ: «Maam le m'ji ey se, m'kōn tedn maakj ro ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum bo, 'kōn tedn maakj ro debkilim ki ey ne? ¹⁶Bi se 'kōn taadn oḡ: «Maam le m'kaama ey se, m'kōn tedn maakj ro debkilim ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum bo, 'kōn tedn maakj ro debkilim ki ey ne? ¹⁷Ken ro debkilimi jaay kaam kalin ki sum num, naan tap bo 'booy ute dio? Oḡ ken ro paac bo bi kalin ki sum num, naan 'kootn ute dio? ¹⁸Deere, ro debkilimi se, Raa tōndinsinga ute doobin tak tak aan gōo ken naan maakin jen ro ki. ¹⁹Ro debkilim jaay ok ro kaam kalan sum num, kese j'an kōn dan ro ute magalin eyo. ²⁰Deere, ro debkilimi se tōp kaam dena nabo ken tumga se, ted ro kalan.

²¹Kaama 'kōn taadn ji ki oḡ: «Maam se m'an dim ute naai eyo.» Oḡ do le 'kōn taadn jege tu oḡ: «Maam se m'an dim ute naase eyo.» ²²Num gan roi kaam kalan ken naai aakin oḡ ok tōwgo ey se, ken naan jaay gōto num, kingi se ai tedn oḡ. ²³Maakj ro ki se gōtn ken kaam kalan j'aalden maak ki ey se, naade se bo ken k'lee k'j'okdeki oḡ. Oḡ kengen k'lee k'tydeki tōy se bo, ken k'lee k'j'aakki

dodege tu dawal dawal, ²⁴ gan kengen k'j'aakdenki tal tal se je j'aden tedn bin eyo. Anum ro kaam kalan k'toyde toy se bo, Raa tondden se, taa j'adenki kōkō ɔɔɔ. ²⁵ Ro jaay Raa tedn bin se, taa 'tōpm naap eyo, num taa naade 'kaakn do naapge tu. ²⁶ Ken ro kaam kalan jaay ɔnga dubara se, ro ute magalin paac dabara. ɔ ken ro kaam kalan jaay bo tedga nakn be k'tōwminga le, ro ute magalin paac 'ted maak-raapo.

²⁷ Aan ɔɔ ro debkilimi tōp kaam den jaay dōk tum ted ro kalan se, deere, naase kic bo 'denki, naɔo 'tum 'tedkiga ro *al-Masi ɔɔ nana nana kic bo utu gotn gotina. ²⁸ Bin bo, maakn *egliz ki se, deet deet se, Raa tond *jee kaan naabm Isage. Gen k-dige se, naan beer tōd jee ken taad taar teeco taarin ki. Gen k-mōtoge tu se, naan tond jee dooy jeege. ɔ metn naade ki se, naan tond jee tedn nakn-kōɔɔge, ter naan tond jee-gen ed lapi jee kōɔnge tu ɔ tond jee metinge gen noogn jeege. Jee metinge naan tōndde jee ken 'tōdōn jeege ute jee ken taadn taar naangen jeege jeel eyo. ²⁹ Aakdeki tu: naade paac se le jee kaan naabm Isagen metn-jiki sum la? Paac naade taad taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooy jeege sum la? Paac jee tedn nakn-kōɔɔge sum la? ³⁰ Naade paac se jeege ken ed lapi jee kōɔnge tu sum la? Paac se, jee ken taad taar naangen jeege jeel ey se sum la? ɔ naade paac se jeel taadn tōkōn taar naangen jeege jeel ey se sum la? ³¹ Bin num naabm jigan ken *Niri Raa nig jeege tu se, 'dōnki ken jiga cir paac.

Borse 'booyki, m'je m'asen taadn doobm ken jiga cir paac paac ken anki lee do ki.

K'jeki naapa

13 Ken maam bo m'jeel taadn taar naan jeege paac ɔ ken m'jeel taar *kōdōn Raage kic bo, naɔo ken maam

m'ok maak-je ey se, kese maam m'tec aan ɔɔ ganga ey le aan ɔɔ mende ken j'ōndinga num eem tōkō bi kiric se. ² Ken maam bo m'taad taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔ ken m'jeel nakgen paacn jeege jeel metn eyo ɔ m'jeel metn nakge paac, ɔ ken maam bo m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad koge tu m'ɔ j'iin k'deete j'ōn ɔōtn se jaay naade took taarum kic bo, num ken maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tōl ser eyo. ³ Ken maam bo m'nig maalum paac jee daayge tu ɔ bini m'ōn rom k'tōɔɔn pōdōn kic bo, anum ken maam jaay m'je jeege ey se, kese maam m'kōn di ro ki?

⁴ Debm ok maakje do jeege tu se, naan maakin deere ɔ kercēle. Naan ok maak-kilimi do nam ki eyo, naan oon eyo ɔ magal rōn eyo; ⁵ debm ok maak-je do jeege tu se, naan ted nakn sōkōn eyo, naan debm nakōn eyo, ted maak-taar eyo, ok nam ute taar-maak eyo; ⁶ debm ken je jeege se, nakgen ute doobin ey se, naan maakin raap do ki eyo, num naan maakin raap do taar ken met ki. ⁷ Debm ok maak-je se, ken k'tedn *kusin kic bo, naan an dim eyo. Daayum naan tuj ɔ-min ute jeege eyo, ɔnd dōn paac do Raa ki ɔ ɔn serk nakge paac.

⁸ Maak-je se naan 'kōn nan eyo. Taar-gen k'taadn ken teeco taar Raa ki se le, kaadn utu 'deele. ɔ taar naangen jeege jeel ey se utu 'nana ɔ jeel nakge se le, kaadn utu 'deel kici. ⁹ Taa jeel naa-jege se jeel nan metn nakge paac eyo. ɔ taar-gen k'taadn ken teeco taar Raa ki se le, ɔn aas ute gen Raa mal eyo. ¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay ade baa se, nakgen paacn ken aas te ute doobin ey se, kaadn utu 'deele.

¹¹ Kaad ken maam m'utu m'baat se, napar taadn taaruma, saapuma ɔ booy kōkuma, paac se, aan ɔɔ gen gaan seemge; anum ken maam jaay m'aas gaaba sum se, nakn gaan seemge se

maam m'resinga naatn. ¹²Borse se, naa-
jeye j'aakki nakge nabo j'aak j'ɔkki
metde eyo aan gɔɔ debm aak daan kaam-
in maakɔ kaam-kaay-naaɔ ken aak ɔɔɔ
ey se. Num bii kalaɔ se, j'utu j'an kaakin
'toodn tal. Borse se, maam m'jeel m'ɔk
metn nakge paac eyo, nabo bii kalaɔ
m'utu m'jeel kɔkɔ metn nakge se mala
mala aan gɔɔ ken Raa jeelum maam se.

¹³Borse nakgen ken 'kɔɔpm 'ting se:
kaal maakɔ do Raa ki, kɔnd do ken
j'ondki do Raa ki ɔɔ maak-jea. ɔɔ maakɔ
naade ken mɔɔ se, ken cirde paac se,
maak-jea.

Naabm *Nirl Salal ɛɛ jeege tu se taa noogɔ jee dena

14 ¹Jeki maak-jea ɔɔ 'dɔɔki naabm
ken Nirl Salal ɛɛ jeege tu ɔɔ ken
tap ki se, 'jeki doobm gen taadn taar-
gen teeco taar *Raa ki. ²Taa debm ken
taad taar naaɔ ken jeege jeel ey se, kese
naaɔ taad jikilimge tu eyo, num taad
Raa ki. ɔɔ taar naaɔ ken naaɔ taad se
le, nam jeel metin eyo. Ute tɔɔɔɔ Nirl
Salal se, naaɔ taad nakgen deel doa ken
jeege ɔnd ute met kɔɔ eyo. ³Num gaɔ
debm ken taad taar teeco taar Raa ki se,
naaɔ taad jikilimge tu, noogde gen zi-
idn baa ute naande, dejde ɔɔ edden kaay
kaama. ⁴Debm taad taar naangen jeege
jeel metin ey se, kese noogin naaɔ mala
gen ziidn baa ute naanina, gaɔ debm
jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noog
jee *egliz ki taa ziidn baa ute naande.
⁵M'je se, naase paacki se, aki 'taadn
taar naangen jeege jeel eyo. Nabo ken
maam m'je cir paac paac se, m'je naase
aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa
debm ken taad taar naangen jeege jeel-
in ey se, ɔɔ deb kalaɔ 'taad tɔɔkɔ met-
in jee egлизe tu taa aden noogo naade
ziidn baa ute naande, ken bin ey num,
debm taad taar teeco taar Raa ki se cir
debm ken taad taar naangen jeege jeel-
in ey se. ⁶Bin bo, genaamgen doobm

*al-Masi ki, aan gɔɔ borse maam m'baa
gotse ki jaay m'taadsen ute taar naan-
gen ken naase 'jeelki ey se, taarumgen
m'taadsen se le ɔɔ taadsen metn nakgen
Raa taadum metin se eyo, edsen te jeel
eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo
ɔɔ dooysen ey se, kese asen kɔɔ noogɔ
ɔɔ di?

⁷Bin bo 'jeelki, sileere ute kurundu
jaay baa metn kaa ki ey se, kaa se j'an
jeel j'ɔɔ di? ⁸Num debm tuuy bɔrlɔ gen
bɔɔɔ se jaay tuuyin met ki ey se, jeege
'kɔɔ daapm rode gen baa bɔɔ ki ne?
⁹Gen naase kic bo tec bini. Ken naase
'taadki taar naangen jeege booy ɔk met-
in ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege
'jeel kɔkɔ metin ɔɔ di? Ken bin num, taar
naase ulki se, ulki rɛɛ. ¹⁰Deere, do naaɔ
ki ara se, taar naange naparin dena ɔɔ
maakde ki se, taar naaɔ kalaɔ jaay k'-
booy k'j'ɔkin ey se, gɔɔ. ¹¹Ken deba jaay
taadum ute taar naanin jaay maam m'-
jeel ey se, debm se maam m'jeelin naaɔ
se merte. ɔɔ maam kic le naaɔ am jeelum
maam se, merte. ¹²Aan gɔɔ naase 'lee
'dɔɔki naabm ken Nirl Salal ɛɛ jeege tu
se, 'dɔɔki naabm ken 'noogɔ jee egлиз ki
'ziidn baa ute naande.

¹³Taa naaɔ se bo, debm taad taar
naangen jeege jeel ey se, n'tɔnd metn
Raa an kedn jeele gen terl taar se jeege
tu. ¹⁴Ken maam jaay m'eem Raa ute
taar naaɔ jeege jeel ey se, deere, maam
m'eeamin ute maakum paac, nabo taar-
gen teec taarum ki se, saapum ɔnd ute
metin eyo. ¹⁵Ken bin num m'tedn m'ɔɔ
di? M'keem Raa ute maakum paac ute
taar naangen jeege jeel ey se nabo maam
m'je m'an keemin ute doobm ken saa-
pum kic bo jeel ɔk metina. M'je m'kaar
kaa ute maakum paac ute taar naangen
jeege jeel ey se nabo, m'je m'kaar kaa
ute doobm ken saapum kic bo jeel ɔk
metina. ¹⁶Ken jeege tusga gen keem Raa
jaay naai 'tɔɔm Raa ute saapi paac ute
taar naangen ken jeege jeel ey se, ɔɔ nam

lee baado booy taar Raa sum jaay utu maakde ki se, naan 'kɔŋ tookŋ *amin ɔɔ dio, taa taari ken 'tɔɔm Raa se le, naan ɔnd ute metin eyo. ¹⁷ Baat ey num, taari ken naai 'tɔɔm Raa se nijim aak eyo, nabo debm ing booyi jaay jeel metin ey se, ɔŋ noogin gen ziidn baa ute naanin eyo.

¹⁸ Maam m'tɔɔm Raa taa maam se m'-jeel taadn taar naangen jeege jeel ey se m'cirsen, naasen ken ing 'baaki se paac. ¹⁹ Nabo maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadn taarge mii sum ken jeege jeel metina taa aden dooyo, naan se cir ken m'taad taara dupu kando kando ute taar naangen jeege jeel metin ey se.

²⁰ Genaamge, ɔnte 'saapki aan gɔɔ gen gaan seemge, num 'saapki aan gɔɔ jee magalge. Num gan gen tedn *kusiŋ num, 'tedki rose aan gɔɔ gaangen seeme ken jeel ted kusiŋ ey bɔrt se. ²¹ Taa naan se bo maakŋ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki raanin se Meljege Raa taad ɔɔ:

Jee se maam m'aden taad ute taar naangen kuuy

ɔɔ m'ade kɔl jee kuuy bo utu aden taadn ute taar naandge.

Ute naan se kic bo naade 'booy kuun taarum ey tap.[§]

²² Taar naangen k'taad jaay jeege jeel ey se, kese Raa bo taad tɔɔgin do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee ken aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naangen jeege jeel ey se, taad ute naade eyo. Num gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, kese naan taad ute jee ken aalga kaal maakde do Isa ki ɔɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se olde naade maak ki eyo.

²³ Ken aan gɔɔ egliz ute magalin tus jaay jeege paac taad taar naangen jeege jeel eyo, jaay, jee lee baado booy taar Raa sum ey le jee aal maakde do Isa ki eyo baado maakse ki se, asen taadn

ɔɔ naase se jee derlge ey ne? ²⁴ Num gan ken naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naangen ken jeege jeelin se, debm aal maakŋ do Isa ki eyo, ey le debm lee baado maakse ki gen booy taar Raa sum se, ken naan booy taarsege se, an kedn saapa ɔɔ naan 'jeel ron ki naan se debm kusiŋa, ²⁵ ɔɔ taar ken maakŋ ken jeege jeel ey se le, 'toodn tal. Gɔtn se naan 'kerŋ kɔnd naanin naan ki naan Raa ki ɔɔ an keeme ɔɔ naan 'taadn makɔn ɔɔ: 'Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

Raa je nakgen ute doobin tak tak

²⁶ Genaamgen doobm *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadn m'ɔɔ di? Ken 'tuskiga gen keem Raa se, nana nana kic bo ken baa kaar kaa, dooy jeege, taadn metn nakŋ ken Raa taadino, taadn taar naangen jeege jeel eyo, ey le terl taar naan jeege jeel ey se, anum nakŋ naase aki ted paac se, 'tedinki taa 'noogŋ *egliz 'ziidn baa ute naanina. ²⁷ Ken jeege baag taadn taar naangen jeege jeel ey se, ɔŋ jeege dio ɔɔ ken cirga le jeege mɔto sum. Ken aki taad kic num, deb kalan taad aasga ram jaay bo deb kuuy 'taada. ɔɔ ɔŋ nam kuuy an terlin jeege tu. ²⁸ Ken debm ken an terlin taar se jeege tu gɔto num, genaa ken taad taar naan ken jeege jeel ey se, n'ɔnte taadn naan jeege tu, num n'taad ute maakina ɔɔ n'taad Raa ki. ²⁹ Num gen jee taad taar teeco taar Raa ki se le, ɔŋ jeege dio ey le mɔto sum bo, 'taada. ɔɔ jee metinge se, k'-booy k'l'ɔk metn taar se jiga, taar se baa ute metn taar Raa lɔbu gɔto. ³⁰ Maakse ki se jaay deb kalan Raa taadin metn nakŋ gam ɔɔ je taadn metn nakŋ se jeege tu se, deb kuuy ken taad taad se n'doa ɔɔ n'ɔn gɔto deb ken se. ³¹ Deere, paacki se, ɔkki doobo ken aki taadn taar teeco taar Raa ki, nabo ken deb kalan taad aasga jaay

[§]14:21 Aak Eza 28.11-12.

bo kən gətə naapin ki. Bin se jeege paac, naase adeki dooyo ɔ adeki kēdn kaay kaama. ³² Debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, naan ɔɔɔ ɔk taariŋa. ³³ Nakj ute doobin ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki king ute lapia.

Naase 'tedki aan gɔɔ eglizgen gen jee Raagen ɔaa se paac, ³⁴ ken jee al-Masige jaay tusga se, mendgen maakse ki se, k'doa. Aan gɔɔ ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taada, maakj jee al-Masige tun tusga se, mendge se ɔk doobo gen taadn taar eyo num k'j'ing kaam kalan. ³⁵ Ken naade ɔo je tɔnd mēta lē, k'ɔaa k'tɔnd mētn gaabdege ɔeene. Ey num ken jee al-Masige tusga num, mendge jaay 'taadn taara se dɔɔd eyo.

³⁶ Lɔɔu taar Raa se uuno mētin gɔtse ki sum la? ɔ taar se, naase kalse ki sum ɔo 'booyinŋiro lē? ³⁷ Maakse ki debm jaay saap ɔ naan ɔk *Nirl Salal maakin ki ey lē tedga debm taadn taar teeco taar Raa ki se, ŋ'jeele taar ken maam m'raansē se, kese Meljege mala ɔo taadsen nakj gen tēda. ³⁸ Anum taar ken maam m'raansē se jaay debm baate tookj do ki se, debm bin se Raa kic ɔo, jeelin eyo.

³⁹ Bin se, genaamgen doobm al-Masi ki, 'dɔŋki gen taadn taar teeco taar Raa ki ɔ jeegen taad taar naangen jeege jeel ey se, ɔnte 'gaaski gen taada. ⁴⁰ Naɔo nakj paacn ken naase aki tēd se, 'tēdinŋi ute doobin tak tak.

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

15 Genaamgen doobm *al-Masi ki, ter maam m'je m'asen taada, taa naase aki saapm do Labar Jigan gen al-Masi ken maam m'taadseno ɔ naase 'tookkiro do ki se ɔ ɔorse kic utu ɔk-inŋi ɔɔɔ. ² Ute Labar Jigan gen al-Masi ese se ɔo, naase ɔŋkiga kaaja ken naase jaay ingki do ki aan gɔɔ ken maam m'taadseno se. Ey num, ɔere, kaal maaksen do al-Masi ki se, 'tēdn nakj cere.

³ Nakj cir paac paac jaay maam m'-dooyeno deet deet se, taar maam mala m'ɔŋino gɔtn al-Masi ken ɔ: al-Masi se ooyga taa *kusiŋjege aan gɔɔ ken Kitap taadno. ⁴ Naan ooy se, j'ɔliŋo maakj ɔaad ki, ɔii k-mɔtɔge tu se naan duro daan yoge tu, aan gɔɔ ken Kitap taadno ro ki se kici. ⁵ Ken naan duro se, naan teeco naan Pier ki ɔ ter naan teeco naan jee kaan naabinge tun k'dande ute ro jee sik-kaar-di se. ⁶ Ter naan teeco naan genaage tun doobm Isa al-Masi ken tus ing king taa naapki ɔ jee se cir kaar-mii. Maakde ki se, jee denin utu zere ɔ kengen mētinge se, ooyga. ⁷ Ter naan teeco naan Jak ki ɔ ter naan teeco naan jee kaan naabinge tu paac. ⁸ Anum kaam mɔɔtn se, naan teeco naan maam ki kici, maam ken aan gɔɔ goon ken j'oojin laapin aas te eyo. ⁹ Deere, maakj *jee kaan naabm Isa al-Masige tu se, ɔeki num, maam se ɔo debm ken k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas ken j'am dan *debm kaan naabm Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn gen *Raa se, maam m'dabarinoga. ¹⁰ Num gan Raa tēdunga ɔe ɔ ute ɔe naan tēdum se maam m'tēdga aan gɔɔ ken ɔorse naase 'jeelumki se. Anum ɔe Raa ken tēdum maam ki se, tēd te nakj cer eyo. Naɔo maakj jee kaan naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'tēd naaba m'cirde. Num ken tēd naabm se, maam eyo, naɔo ɔe Raa ese se ɔo ɔum maam m'tēd naabm se. ¹¹ Bin ɔo ken 'tēdn maama, ɔ naade, kese ɔo taar kalan ken naaje k'taadseni ɔ do taar ken se ɔo, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

¹² Naaje k'taadsen j'ɔɔ *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num gen di jaay jee mētingen maakse ki se, taad ɔ jee ooyga kooy se, ade kɔŋ 'dur daan yoge tu ey se? ¹³ Ken jeege jaay ade kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɔo duro

utu te daan yoge tu eyo. ¹⁴ Ken al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taadseno se, taar rɛɛ ɔ kaal maaksen do al-Masi ki se kic lɛ, cɛɛ. ¹⁵ Deere, ken jee ooyga kooy jaay ade kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic bo Raa durɔ te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tedga saadgen gen Raa ken taad taar met ki eyo taa naaje k'taad jeege tu j'ɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se. ¹⁶ Ken jee ooyga kooy jaay kɔŋ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic bo, duro te daan yoge tu eyo. ¹⁷ Anum ken al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naan ki kic bo, cɛɛ. ɔ bɔɛse kic bo, naase utu ingki maakɲ *kusɛnse ki. ¹⁸ Ken bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga. ¹⁹ Ken naajege jaay k'j'ɔndki dojege do al-Masi ki gen tɛŋ do naan ki ara sum num, maakɲ jikilimge tun do naan ki ara se, ey num bɛɛki se, naajege sum bo ken jeege ajeki kɛɛjɲ dojege tu cir ken jeegen baa se paac paac.

²⁰ Num gan deere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔ Raa jaay durɔ deet deet se, jejeke taadn ɔ: jeegen ooyga kooy se naan utu adɛn 'dur bin kici. ²¹ Ute doobm deb kalaŋ sum bo, yoa aan do jeege tu ɔ ute doobm deb kalaŋ kuuy se, jeege utu ade 'dur daan yoge tu. ²² Aan gɔɔ jikilimge paac teeco metjil Adum ki se, naade paac ooy aan gɔɔ naana. Bin bo gen jeegen paacɲ dɔɔk ute al-Masi se, naade paac utu 'kɔŋ kaaja ute naan kici. ²³ Num Raa ade 'dur jee-gen ooyga kooy se naan adɛn rɛɛsn ute doobɲ doobɲa. Al-Masi se naan bo debm duro deet daan yoge tu jaay bo jee naange se utu ade 'dur daan yoge tu

bii ken naan ade baa se. ²⁴ Num sitange, maragge ɔ nakgen ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se, al-Masi utu adɛn 'tɛdn 'tɛdn gɔɔ, jaay bo duni se 'nana ɔ kaad ken se sum bo al-Masi 'kɔŋ gaara kaam ji Bu-bɲ Raa. ²⁵ Taa al-Masi se 'kɔsn gaara bini *jee taamooyinge se Raa adɛn tɛdn naan bo king dode ki.* ²⁶ Debm wɔɔy kaam mɔɔtn ken j'an kutɲ kap se, yoa. ²⁷ Ter Kitap taadga taad ɔ al-Masi se: *Raa ɛdɛŋa nakge paac kaam jɲa.* ^{††}

Ken Kitap jaay taad ɔ nakge paac tɛdga kaam jɲ se, ɔɔp Raa sum bo kaam jɲ eyo. Taa Raa se, naan bo debm ken ɛdɛn nakge paac kaam jɲa. ²⁸ Ken Raa jaay ɛdga nakge paac kaam ji al-Masi se, naan Goonɲ mala se, 'kɔɔpm kaam ji Raa ken ɛdɛn nakge paac kaam jɲ se. Bin se jaay bo Raa utu 'kɔsn gaara do nakge tun baa se paac.

²⁹ Jee ken je ɔ j'ade *batizn taa jeegen ooyga kooy se tap bo, *batɛm se adɛn tɛdn dɛ naade ken jee ooyga kooy se^{‡‡}? Ken jeegen ooyga kooy jaay ade kɔŋ 'dur daan yoge tu ey num, gen dɛ naade ɔŋ rode k'batizdɛ taa naade se? ³⁰ Ken jee-gen ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gen dɛ jaay naajege daayum k'lee k'baa gɔtn ɔŋ ken j'an kutn koje ro ki se? ³¹ Genaamgen doobm al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl yo ki. Kɛse taar met ki, ɔ aan gɔɔ gɔtn Mɛljege Isa al-Masi ki se, maam m'tɔɔm roma taa naase se, taar se met ki kici. ³² Genaamge, maakɲ geger ken ɛpɛz ki se, maam m'dɔdɛga ute jeegen aan gɔɔ daa gaabge se. Ken jaay gen nakgen do *duni ki sum num, maam tap bo m'kɔŋ dɛ ro ki? Ken jeegen ooyga kooy jaay ade kɔŋ dur daan yoge tu ey num: *J'ɔski ɔ j'aayki*

^{**} 15:25 Aak KKR 110.1.

^{††} 15:27 Aak KKR 8.6.

^{‡‡} 15:29 Taar Pɔl taad ara se taad ute jee al-Masi gen mɛtɛŋgen batiz taa jee ooyga kooyo num gan Pɔl se uun te kul eyo gen batizn taa jee ooyga kooyo.

ute maraadjeye, taa naajege se le, metbeeki j'aki 'kooyo.[¶]

³³ Ɔnten 'kaanki rose dala, bere: Medf-gen jig ey se bo ken tuj king bee jeege^{§§}.

³⁴ Terlki saapse ɔ ɔnte 'tedki kusina! Maam m'aak jee metinge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen bin se taa sokɔn asen toɔɔ.

Jeegen ooyga kooy se, ade duru daan yoge tu ute ro tec ɔ dio

³⁵ Nam 'kɔn tɔnd meta ɔ: jeegen ooyga kooy se tap bo ade 'dur ɔ di daan yoge tu? Ɔ rode tap bo 'tecɔ ɔ di? ³⁶ Kale, debm derle! Kaam nakɔ naai ɔcinga se, ruumga* jaay teec ey la?

³⁷ Naai 'lee ɔɔ se, ɔɔ kaam teene ey le kaam ne dim kuuy, num naai 'lee ɔɔ gardin eyo. ³⁸ Ken naai jaay ɔɔga se, Raa teecina ɔ teep tedn magala aan gɔɔ ken naan maakin jen ro ki. Kupm kaam naka tak bo tecɔ naparin kalin ki kalin ki.

³⁹ Nakgen oo ko se paac rode se tec naap eyo. Gen jikilimge le tec kalin ki, gen daage le kalin ki, gen yeelge kic le kalin ki ɔ gen kenjige kic kalin ki. ⁴⁰ Aan gɔɔ nakgen do naan ki ɔk roge se, ken-gen maakɔ raa ki se ɔk kici. Naɔo kaakɔ beedege se, tec te naap eyo. ⁴¹ Kaada wɔorin tec kalin ki ɔ laapa kic kalin ki ɔ k-dijge kic bo wɔorde tec kalde ki. Ɔɔ ter k-dijge ute naapa kic wɔorde tec kalan eyo.

⁴² Bin bo bii ken jeege ade dur daan yoge tu se, 'tedn bin kici. Debkilimi jaay ooy j'ɔlinga maakɔ baad ki se, ruum naatn. Num gan bii ken naan ade 'dur daan yoge tu se, ro ken Raa an ked se 'kɔn ruum ey sum. ⁴³ Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakɔ baad ki se, naan ted

aak kusu. Num bii ken naan ade 'dur daan yoge tu se, Raa an kedn ro aak bee. Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakɔ baad ki se, naan ɔk tɔɔg eyo. Num bii ken naan ade 'dur daan yoge tu se, Raa an kedn ro ken ɔk tɔɔgɔ. ⁴⁴ Debm jaay ooyga num ken j'ɔlinga maakɔ baad ki se, kese j'ɔl daa ro sum. Num ken naan jaay ade 'dur daan yoge tu se, ade teecn ute ro ken *Nirl Salal an keda. Aan gɔɔ do naan ki debkilim ɔk daa ro se, maakɔ raa ki kic bo Raa an baad kedn ro kuuy.

⁴⁵ Kese bo Kitap taad ɔ: debkilim deet deet se ron Adum, naan se ɔk daa roa ute koa. Adum kaam mɔɔtn se†, naan se Nirl ken ed kaaja jeege tu. ⁴⁶ Debm ken baado deet deet se, debm ɔk Nirl ken ed kaaja se eyo, num debm ɔk daa ro bo baado deete ɔ debm ɔk Nirl ken ed kaaja se, baado kaam mɔɔtn. ⁴⁷ Debm deet deet se naan se j'ɔbin ute naaja. Debm k-dige se, naan se iino maakɔ raa ki. ⁴⁸ Jeegen do naan ki ara paac se, tec aan gɔɔ debm ken j'ɔbin ute naaja se. Ɔ jeegen maakɔ raa ki se le, tec aan gɔɔ debm ken iino maakɔ raa ki se kici. ⁴⁹ Aan gɔɔ borse naajege k'tecki debm ken j'ɔbin ute naaja se, naajege k'j'utu j'aki tec debm ken iino maakɔ raa ki se kici.

⁵⁰ 'Booyki genaamgen doobm *al-Masi ki, m'asen taada: bere, debkilimi ute daa ron ɔk mooso se 'kɔn baad *maakɔ Gaar Raa ki eyo. Ɔɔ daa ro se ken utu 'ruum se le, naan se 'kɔn ting gen daayum eyo.

⁵¹ Maam m'je m'asen taad ute *nakɔ ken jeege jeel metin ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum naajege paacki se, Raa utu ajeki terl rojege kaam kuuy. ⁵² Bii ken pulu 'keem kaam mɔɔtn se, 'ted yɔkɔd aan gɔɔ debm ɔnd kaamin sapac se, kaad ken pulu 'keem

¶15:32 Aak Eza 22.13.

§§15:33 Taar se Pɔl uuno taar gen kɔd Grek debm kaar bal-zere.

*15:36 Ute taar ken k'raan Kitapm se taad ɔ kaam naka se ooy, jaay teece.

†15:45 Adum kaam mɔɔtn se taad ute *al-Masi.

se, jeegen ooyga kooy se utu 'duru ute ro ken 'kɔŋ ruum eyo. Ɔ naajegen j'u-tuki zɛɛ se lɛ, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵³ Ro ken utu 'ruum se, tak ɓo j'utu j'aŋ kɛdn ro ken 'kɔŋ ruum eyo ɔ ro kɔŋ kooy se lɛ, j'utu j'aŋ kɛdn ro ken 'kɔŋ kooy ey sum.

⁵⁴ Kaad' ro ken utu 'ruum se, jaay utu tɛrl ro ken 'kɔŋ ruum eyo, ɔ ro ken 'kooy se lɛ j'utu j'aŋ tɛrlɪn ute ro ken 'kɔŋ kooy ey se, bin ɓo taar ken Kitap taad do dakin se 'kaan doobɪn ki ken ɔ:

Bɛɛ, yo se Raa ciringa naan tɛdga gɔɔ.

⁵⁵ Naai yoa, tɔgi ken naai 'cir jeege se tap ɓo gay?

Ɔ tɔgi ken naai lee tɔl jeege se tap ɓo gay?*

⁵⁶ Tɔɔgɪ ken naai 'lee tɔl jeege se lɛ, kɛse *kusiŋa. Ɔ kusɪn lɛ, ken ɛdn tɔɔgɪ se, *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki.

⁵⁷ Anum ute doobm Meljege Isa al-Masi se, k'tɔɔmki Raa ken ɛdjeki tɔɔgɪ k'cirki nakgen ɔk tɔɔgɪ dojege tu!

⁵⁸ Bin ɓo, genaa maak-jemge, 'daarki tɔɔgɪ. Ɔnte 'tɛrlki mɔɔtn! Naabm Meljege se ɔnte 'kɔŋɪnki, 'tɛd 'ɓaansɪnki ute naanɪna. 'Jeelki, naabm ken naase 'lee dabara 'tɛdnki Meljege tu se, cer eyo.

Genaagen doobm *al-Masi ki tiir gen noogɪ genaagen Jeruzalem ki

16 M'je m'asen taada taa gursn ken aki tiir gen noogɪ jee Raagen Jeruzalem ki se: maam m'taaddɛga taad mɛtɪn *eglizge tun taa naan Galat ki. Anum naase 'tɛdnki bin kici. ² Bii dumas ki tak ɓo, naŋa naŋa kic ɓo do naabɪn ken naan tɛd jaay ɔŋo se, maak ki se n'ɔɔd n'ɔmbɪn gen doŋa taa an noogɪ genaagen doobm al-Masi ken Jeruzalem ki. Bin se, naase aki kɔŋ booy ɓiin ken maam m'aanga jaay aki tiir ey sum. ³ Ken

maam jaay m'ɓaa m'aanga gɔtse ki num, jee ken naase 'bɛɛ 'tɔɔddɛki se, maam m'ade kɛdn maktub ute nakɪ ken naase 'tiir 'tusɪnki jide ki se. Ɔ maam m'ade kɔl naade aan ɓaa ute nakgen se, Jeruzalem ki. ⁴ Ken aakiŋki bɛɛ jaay maam mala ɓo m'ɓaa kic lɛ, naade 'ɓaa ute maama.

Ɔl je ɓaa merte

⁵ Ken maam m'utu m'ɓaa gɔtse ki se, maam m'kaal teecn taa naan Masedoan ki, taa maam m'kaal ute doobm ese.

⁶ Ken maam jaay m'aanga gɔtse ki se, baat ey num maam m'ting ɔkɔ ute naase, lɔbu kaadn kuulu se kic daan m'aŋ deel gɔtse ki jaay ɓo sɔm naase amki je nakɪ ken am noogɪ gen tɛdn mertum naan ki. ⁷ Anum ken ɓorse m'ɓaa ɓaa gɔtse ki se, m'je m'asen kaakɪ ute do jem sum eyo, naɓo ken Meljege jaay ɔɔdumga doobo num, maam m'je m'king ute naase ɔkɔ. ⁸ Num gan ɓorse maam se m'ting maakɪ geger ken ɛpɛz ki se, bini m'kaan kaadn laa Pantekɔt ki. ⁹ Taa gɔtn ese se, maam m'ɔŋga doobm gen tɛdn naaba *Raa ki den aak eyo naɓo jee wɔɔyge kic ɓo dena utu gɔtn ese.

¹⁰ Ken Timote jaay aanga gɔtse ki num, aakiŋki don ki. Bin jaay ɓo naan kic nirliŋ an kaay eyo; taa naan kic lɛ tɛdn naabm Meljege aan gɔɔ maama. ¹¹ Bɛɛ, Timote se, nam ɔnte kuum kaaliŋ naan ki, num ɛdnki nakɪ noogo ken naan ade kɔkɪ tɛrl gɔtum ki ute lapia. Taa maam m'ute genaagen gɔtn ara se, j'utu j'ing j'aak kaamina.

¹² Genaajege Apɔlɔs se, ey num maam m'ɛdnɪga kaay kaam aak eyo m'ɔɔ ute genaage se, n'ɓaa gɔtse ki, naɓo naan took eyo gen ɓaa gɔtse ki ɓorse se. Anum ken naan ɔŋga jin jaay sɔm utu 'ɓaa gɔtse ki.

*15:55 Aak Eza 25.8.

**Pōl naŋ taariŋa ɔɔ ɔl tɔɔsin
jeege tun Kōrint ki**

¹³ Daayum ingki zɛɛɛ, kaal maaksen do Raa ki se ɔkiŋki tɔɔɔ. 'Tɛdki jee mɛc ɔɔ 'daarki tɔɔɔ. ¹⁴ ɔɔ nakŋ naase aki 'tɛd paac se, 'tɛdiŋki ute maak-jea.

¹⁵ Genaamge, 'booyki m'asen taad daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakŋ beɛŋ ki se, naade ɓo jee ken took aal maakde deet do *al-Masi ki taa naaŋ Akayi ki se ɔɔ naade se ɓo, jee ɔŋ rofe gen tɛdn naabm Raa maakŋ jee Raage tu. ¹⁶ Jee bin se ɓo, 'tookki taarde ɔɔ jee ken lee dabar tɛd naaba ute naade se kic ɓo, 'tookdeki taarde kici.

¹⁷ Ken Stepanas, Portunatus ute Akaykus ɓaado aakum se, maam maakum raap aak eyo; ɔɔ naase ki se, naade ɓaado noogumga. ¹⁸ Taa naade

se tɛdum maakum tɔɔdga kaam kalaŋ aan ɔɔ naade tɛdsen naase ki se kici. Bin num jee bin se, ɔkdeki ɔɔɔ.

¹⁹ *Eglizgen taa naaŋ Azi ki se, tɛdsen tɔɔse. Akilas ute Priska ɔɔ ute egliz ken lee tus beede ki se kic tɛdsen tɔɔse den aak eyo ute ro Mɛljege. ²⁰ Genaagen doobm Isa al-Masi ken ɔɔtn ara se, tɛdsen tɔɔse paac.

'Tɛdki tɔɔse naapge tu ɔɔ 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge aan ɔɔ gena naapge. ²¹ ɔɔtn ara se, kese maam Pōl ɓo m'raansen tɔɔsn se ute jim mala.

²² Debm jaay je Mɛljege ey se, ɔŋ Raa aŋ naama. Maranaata! (Kese je deekŋ ɔɔ: ɔŋ Mɛljege se ŋ'ɓaado.)

²³ ɔŋ Mɛljege Isa asen tɛdn bɛɛŋa.

²⁴ Maam se m'jese paac taa naajege k'dɔɔk k'tɛdkiga kalaŋ ute Isa al-Masi.

Maktubm k-dige ken Pōl raanin eglizn Kōrint ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm k-dige ken Pōl raanin eglizn Kōrint ki

Ken Pōl raanga raan maktubm deetn gen Kōrintge se bo jaay naan ŋ labar jee Kōrint ki ŋ ter naade raan tōl maktubge dena ute naapa kici (kon 2.3). Gōtn se, Pōl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taarde baa ŋk metn naap eyo. Taa naan se bo kōr naan terl te gōtde ki ey bōrt se, naan raannden taa aden terl kingde. Maakn maktubin ki se Pōl taad jeege tu ute doobm ŋ dī jaay naan ted debm kaan naabm Isa se, ken je deekn ŋ naan se Isa al-Masi bo ŋlin naaba. Ken gen Pōl ki num naan se nakin kaan naaba sum. ŋ maakn naabin ken naan ted se, naan ŋnga nakgen ŋŋŋ ken aan don ki, ŋnga dubar ŋ nakgen ken ŋ beere deb ki ŋ ute naan se kic bo naan ŋ aayga kaamina. Naŋo nakn naan je se gōto baa se paac jeege 'jeel Raa Bubu ŋ Isa al-Masi. Ken Pōl jaay taad taa naan malin se, nakn ken naan je se, jee Kōrint ki an baatin eyo ŋ 'kon baatn dooyin ken naan dooydeno se ey kici (kon 1-7). Gen k-dige se, Pōl raannden ŋ jee ŋk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (kon 8-9). Gen k-mōtoge tu se, Pōl taadden ŋ jee ken ted rode aan gōŋ jee kaan naabm Isa al-Masige se j'ōnte booy kuun taarde (kon 10-13).

Pōl raan ŋl tōŋse egliz ken Kōrint ki

1 Ken ara maam Pōl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gōŋ ken *Raa maakin jen ro ki ŋ maam m'raan maktubm ese se ute genaajege, Timote. Naaje k'tedsen tōŋse naase ki jee *eglizn ken maakn geger ken Kōrint ki ute jee Raagen paacn taa naan Akayi ki ute magalina.

² ŋ Bubjege Raa ŋ Meljege Isa *al-Masi asen tedn beede ŋ asen kedn lapia.

Raa debm ed kaay kaama jeege tun maakn dubar ki

³ K'tōomki Raa, Bubm Meljege Isa *al-Masi, naan se Bubm ken been dena ŋ naan bo Raa debm ed kaay kaama ute maraadin. ⁴ Maakn nakge tun ŋŋ ken aan dojege tu paac se, naan bo debm edjeki kaay kaama. Ute kaay kaam ken Raa edjeki se, naajege kic num j'an ki kaasn gen kedn kaay kaama jeege tun maakn nakge tun ŋŋ se kici. ⁵ Aan gōŋ naajege j'ōnki dubar dena ute al-Masi se, bin bo ute doobm al-Masi se Raa edjeki kaay kaam den bin kici. ⁶ Ken nakn ŋŋ jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kedn kaay kaama ken asen kōl gōtn kaaj ki. ŋ naaje jaay Raa edjen kaay kaama se taa naase kic bo dubar aanga dose ki num anki kōn kaasa aan gōŋ ken naaje dubar aan doje ki jaay j'ōn j'aasin se kici. ⁷ ŋ naaje k'jeel maakje ki kōnd dojen jaay j'ōnd do naase ki se, kōnd do mec. Taa naaje k'jeele naase ŋkiga dubar ute naaje se, bin se Raa asen kedn kaay kaama aan gōŋ naan tedo naaje ki se kici.

⁸ Anum naase genaagen doobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naan Azi ki se k'dabarjenoga den aak eyo. ŋ dubar ken naaje k'j'ōŋo se deeloga doje, naaje k'saapo j'ōŋ naaje se j'kōn kaaj ey sum. ⁹ Deere, naaje se k'saap j'ōŋ biije nanga sum, naaje j'kooyo. Naŋo, naaje se j'ōnd doje do naaje malinge tu eyo, num naaje j'ōnd doje do Raa ki, naan bo debm lee dur jeege daan yoge tu. ¹⁰ ŋ Raa se ŋdjenoga doje maakn yo ken gōtn ese se ŋ naan ajen kōōdn doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ōnd doje don ki, gōt kuuy kic bo naan utu ajen kōōdn doje daala. ¹¹ Naase kic ute keem Raa ken naase aki keem se, naase ajeki noogo.

Ɔ Ʊte tōnd metn ken jeege dena tōnd metn Raa taa naaje se, Raa ajen tēdn bēē. Ute naan se jeege dena 'tōm Raa taa bēē ken naan tēdjen se.

Gōtn Pōl uun doa je baa Kōrint ki nafo ŋ baa te eyo

¹² Anum nakŋ tēdjen jaay naaje k'tōm roje se, naaje k'jeelin maakje ki, king-jen naaje j'ingŋ maakŋ jeege tu, Ɔ tap tap ute naase se, j'ingŋ ute ken met ki Ɔ ute maakŋ kalaŋ naan Raa ki. Num naaje k'j'ingŋ bin se ute jeel-taar gen jikilimge eyo, num ute bēē Raa ken tēdjen se. ¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raan-esin se, naaje k'raansen te taar dim kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyinŋki Ɔ 'booy ŋkinŋki se. Aan gō Ɔorse naase naka kaam kalaŋ 'booy ŋjekiro te met-in paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booy kōkŋ mala mala Ɔ kese Ɔo taar ken maam m'je taada se: *bi ken Meljege Isa ade baa se, naaje k'tōm roje ute naase Ɔ naase kic le aki tōm rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'baa gōtn naase ki Ɔo deet jaayo, taa bin se naase aki kōŋ bēē maam ken m'baa gōtse ki dōl di se. ¹⁶ Maam m'kiinŋ gōtse ki se m'baa Masedoan ki Ɔ ken m'terl terl Masedoan ki kic Ɔo, m'ade kaal dose ki. Ɔ naase Ɔo amki je nakŋ ken am m'kaasn gen baa merte taa naan Jude ki. ¹⁷ Ken maam m'uun do gen baa merte se, ute maakum paac ey la? Ey le nakŋ maam m'baa baa tēda paac se, m'tēdin aan gō gen jikilimgen do nak ken kalaŋ sum Ɔo ken naade baan baa tēda num deek Ɔ: «Yē» Ɔ «Yē eyo» se la? ¹⁸ Taar se Raa kic Ɔo jeele, do taar ken kalaŋ se, naaje j'ōŋ k'taadseno te j'ō: «Yē» Ɔ «Yē eyo». ¹⁹ Taa maama, Silban ute Timote ken k'baado k'taadsen taar Goon Raa Isa *al-Masi gōtse ki se, do taar ken kalaŋ sum Ɔo, naaje k'taad te ey «Yē» Ɔ «Yē eyo». Num ganŋ taar naaje

k'taad se, daayum «Yē». ²⁰ Ɔ nakŋ ken Raa taado utu tēd se, ute doobm al-Masi se paac 'tēdn met ki. Bin Ɔo ute ro Isa al-Masi se, naaje k'deekki j'ōki: *amin Raa ki gen *nookŋ rōŋa. ²¹ Raa Ɔo ken dōkŋeki ute al-Masi k'tēdkiga tōg se Ɔ naan Ɔo debm tēdŋeki k'tēdkiga jee naange. ²² Naan Ɔo debm ken tēdŋeki nakŋ kaakŋ jeele, kese Nirlin ken naan ēdŋeki maakjege tu ken je deekŋ Ɔ naajege se k'tēdkiga jee naange Ɔ ute naan se, naan je ajeki taadn Ɔ utu ajeki kēdn nakŋ ken naan taado Ɔ utu ajeki kēd se.

²³ Maam se ŋ Raa am tēdn saaduma Ɔ maam se le m'taad taar met ki. Ken maam jaay baate terlo maakŋ geger ken Kōrint ki se, m'je m'asen tujŋ maakse eyo. ²⁴ Naaje k'je j'asen tēdn utu taa tōg eyo gen kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse le, naase utu ŋkinŋki tōg. Anum naaje k'je j'aki tēdn naaba tele, taa naase kic Ɔo maakse raapo.

2 Maam se m'uunoga doa, m'kōŋ terl gōtse ki jaay, m'asen baa tujŋ maakse ey sum. ² Anum ken maam jaay 'tujsega maakse se, maam kic Ɔo maakum 'tju, bin se nam am tēdum jaay maakum raap se gōt, taa naase le paac, maakse tujga. ³ Ken ŋlumo jaay m'raanseno maktub se, taa maam m'je eyo kaad ken m'baa gōtse ki se, jeegen am kēdn maak-raap se Ɔo, 'terl am tujŋ maakuma. Maam m'jeel maakum ki, ken maam jaay maakum raap se, naase kic Ɔo 'paacki maakse 'raapo. ⁴ Kaad ken maam m'raanseno se, maam maakŋ maak-tuj ki Ɔ m'maakŋ kaa-maan ki Ɔ m'uun nirlum dena dose ki. Maam m'raanseno se taa m'asen tujŋ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese den aak eyo.

Pōl taad Ɔ: debm tēdga *kusiŋ se, k'tēdinŋ kaldē

⁵ Ken deba jaay tujga maakŋ jeege se, kese naan tujum maakŋ maam eyo,

num naan̄ tuj̄sen maak̄nj̄ naase paacki. Naḃo taar se j'ɔ̄nt̄e 'tēd̄ɪŋki 'deel doa. ⁶Gen debm bin se, ken jee dena uun-inga kaamin̄ se ḃo, b̄eɛŋga sum. ⁷Taa naan̄ se ḃo naase 'tēd̄ɪŋki kald̄e, ɔ̄ ed̄ɪŋki kaay kaama, ey num sɔm maak-tuj̄n̄ ese se 'deel doḃa. ⁸Booyki m'asen taada, debm bin se 'taad̄ɪŋki tal, naan̄ 'jeele, naase se 'jen̄ki. ⁹Anum ken ɔlumo jaay maam m'raanseno maktubm se, ken naase jaay 'tookki taarum paac le, maam m'kaak̄nj̄ jeel ro ki. ¹⁰Num 'booyki m'deekseni: debm jaay naase 'tēd̄ɪŋkiga kald̄e se, maam kic m'tēd̄ɪŋga kald̄e, ken maam ḃo m'tēd̄ɪŋga kald̄e naan̄ al-Masi ki kic num, taa naase. ¹¹Bin ḃo *Bubm sitange ajeki kɔŋ kaan̄ dal eyo, ɔ̄ nak̄nj̄ naan̄ je tēda se le, naajege k'jeelin̄ki tak.

Pɔl uun nirl̄ɪn̄ do Tit ki

¹²Ken maam jaay m'aan̄ maak̄nj̄ geger ken Troas ki gen taad̄n̄ Labar Jiga gen *al-Masi jeege tu se, ey num gɔtn se M̄eljege ɔ̄d̄umga ḃoobo ute maraad-ina. ¹³Naḃo ken m'aan̄ jaay m'ɔ̄ŋ te genaam Tit ey se, maakum tap ḃo ɔ̄ŋ dāar eyo. Gɔtn se maam m'iin̄ m'ɔ̄ŋ genaagen ḃoobm al-Masi ki ɔ̄ m'ḃaa taa naan̄ Masedoan ki.

Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac

¹⁴K'tɔ̄ɔmki *Raa, ute ḃoobm al-Masi se daayum naan̄ tēd̄j̄eki k'leeki j'ɔ̄kki m̄ɛtn̄ Isan cir nakge paac se. Gɔtn ḃaa se paac Raa ɔl̄jen naaje se ḃo k'taad̄ taar al-Masi se jeege tu taa aŋ jeele. ɔ̄ taar naan̄ se le, tec aan̄ gɔɔ nak̄nj̄ oot ni-jimi ken oot wɔ̄ɔk ḃɔ̄ɔd̄ gɔ̄ɔ ḃaa se paac se. ¹⁵Deere, naajege se k'tecki aan̄ gɔɔ nak̄nj̄ oot nijimi ken al-Masi ed̄ Raa ki se. Naajege k'taad̄ki taar al-Masi jeege tun Raa utu ad̄en kaaja ɔ̄ jeege tun Raa utu ad̄en kut kici. ¹⁶Jee m̄etingen uun ḃoobm kutu se le, nak̄nj̄ ootn̄ nijim̄ ese se ootden̄ aan̄ gɔɔ nak̄nj̄ ooyga kooyo ken

ad̄en̄ kɔl̄ gɔ̄tn̄ yo ki ɔ̄ jee m̄etingen̄ kuuy uun ḃoobm̄ kaaja se le, nak̄nj̄ ootn̄ nijim̄ ese se ootden̄ aan̄ gɔɔ nak̄nj̄ inḡ z̄ēere ken ad̄en̄ kɔl̄ gɔ̄tn̄ kaaj̄ ki. Num naabm̄ magal̄ ese se tap ḃo naŋa jaay aŋ kaasn̄ gen tēd̄n̄ naan̄ se? ¹⁷Naaje se k'tecki aan̄ gɔɔ jee dengen̄ kuuy eyo, ken lee taad̄ taar Raa jeege tu tēd̄ɪn̄ aan̄ gɔɔ nak̄nj̄ suuk̄nj̄ gen̄ kɔŋ ḃim̄ ro ki se. Num gan̄ k'ted̄kiga kalaŋ̄ ute al-Masi se, naaje k'taad̄ki taar met̄ ki ute maak̄nj̄ kalaŋ̄ aan̄ gɔɔ jee ken Raa ḃo ɔ̄ld̄eno.

***Raa ḃɔ̄ɔk̄ kiji ute jeege se k̄ese ḃo jee tēd̄n̄ naabinge**

3 Naase aki taad̄n̄ ɔ̄ki naaje se k'ḃaaḃga magal̄ roje daal̄ ne? Lɔ naaje kic ḃo k'je j'aj̄en̄ raan̄ kēd̄n̄ maktub̄ jije ki taa j'an̄jen̄ jeel ro ki aan̄ gɔɔ jee m̄etingen̄ k'raan̄ḃeno maktub̄ jid̄e ki jaay ḃaad̄o taad̄sen̄ naase ki ɔ̄ jee naase kic ad̄eki raan̄ kēd̄ kic la? ²Maktubm̄ naaje se, naase malinge. Naan̄ se k'raan̄j̄inga raan̄ maak̄je ki ɔ̄ maktubm̄ se jeege paac dooyina ɔ̄ jeelina. ³Deere, naan̄ se tood̄ tal, naase se ḃo maktubm̄ ken *al-Masi raan̄j̄ina ɔ̄ ed̄jesin̄ kaam jije. Naan̄ raan̄j̄in̄ se ute maan̄ nakgen̄ k'raan̄ ro maktubge tu se eyo, num ute *Nirl̄ Raa z̄ēere. Naan̄ raan̄j̄in̄ te ro tircil̄ ki eyo, num naan̄ raan̄j̄in̄ maak̄nj̄ jikilimge tu.

⁴Ken ɔl̄je jaay naaje k'taad̄sen̄ bin se, taa ute ḃoobm̄ al-Masi se, naaje k'jeel maak̄je ki naaje se k'j'ɔ̄nd̄ doje do *Raa ki. ⁵Naaje kal̄j̄eki sum se j'aas̄ tēd̄n̄ ḃim̄ eyo, num Raa ḃo tēd̄jen̄ j'aasga gen̄ tēd̄n̄ nakgen̄ se. ⁶Naan̄ ḃo tēd̄jekiga j'aaskiga gen̄ tēd̄n̄ jee tēd̄n̄ naabm̄ ken̄ Raa ḃɔ̄ɔk̄ kiji ute jeege se. ɔ̄ ḃɔ̄ɔk̄ ken̄ Raa ḃɔ̄ɔk̄ kiji ute jeege se iin̄o ro *Ko Taar̄ ken̄ Raa ed̄o Musa ki eyo, num naan̄ se iin̄o gɔ̄tn̄ *Nirl̄ Salal̄ ki, taa Ko Taar̄ ken̄ Raa ed̄o Musa ki se, ɔl̄ jeege maak̄nj̄ yo ki anum gen̄ Nirl̄ Salal̄ se ɔl̄ jeege gɔ̄tn̄ kaaj̄ ki.

⁷Do dōkin se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, Raa raanjo ro tircil ki. Kaad ken naan raanjo raan se *nookj Raa ted gōto wōor kelej. Bin bo daan kaam *Musa kic bo wōor bin kici wō gaan *Israelge se ŋ ond kaamde ro daan kaam Musa ki eyo taa daan kaamin se wōor wō kaam ki kiric, nabo tedga sum bo ted gōto. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki ol jeege gōtn yo ki jaay taadn nookj Raa wō ted gōto wōor kelej se, ⁸daala, met kando Raa 'taadn nookina jeege tu, kaad ken Nirl Salal tedn naabin se. ⁹Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ted bōoro ooc do jeege tu wō ute naan se kic bo taadn nookj Raa se, met kando dōokj ken Raa dōok kiji ute jeege jaay tedjeki k'tedki jeegen aak bē naanin ki se, naan se ajeki taad nookj Raa cir naan se daal ey la? ¹⁰Nookj Raa ken wōoro gōto do dōkin kelej se, jaay k'dōojin ute nookj ken Raa dōok ute jeege kiji se, nookj ken do dōkin se aas te dim naanin ki eyo. ¹¹Deere, dōokj ken Raa dōoko do dōkin ute jeege se ting te gen daayum eyo. Ute naan se kic bo Raa taadga nookina, num met kando dōokj ken Raa dōoko kiji ute jeege gen daayum se, magal cir naan se dōko.

¹²Taa naan se bo naaje k'jeel maakje ki, nakj naaje j'ond doje ro ki se bo, naaje k'taadina. ¹³Naajege se k'tedki aan gō gen Musa eyo ken daan kaamin wōorga num, naan aalin kala taa gaan Israelge se ŋ aasin gen kaakj tēnin eyo daan kaamin ken wōor wō kaam ki kiric wō ken tedga num cōko cōko jaay 'deel se. ¹⁴Num gan gaan Israelge se ŋ booy ok metn taar se eyo. Jaaki kic bo, metjildege booy ok ey kici. Ken naade jaay dooy Kitapm ken Raa dōoko do dōkin ute jeege se, naade booy ok metn nakgen se eyo aan gō jeelde se k'deebinga deeb ute kala. Anum deb dōokga ute al-Masi jaay

bo kala se tedn gōto wō naan se booy ok metn taar se. ¹⁵Deere, jaaki kic bo ken naade jaay dooy dooy Kitapm Musa se, naade booy ok metin eyo, aan gō jeelde se k'deebinga ute kala. ¹⁶Aan gō Kitapm Raa taadni: *Ken Musa jaay baaga naan Raa ki se, naan wōdn ute kal daan kaamin ki se naatn.*¹ ¹⁷Taa Meljege se naan nirl wō gōtn jaay Nirl Meljege utu se, jeege ŋ dōde. ¹⁸Wō naajegen paacn j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa wōdinga naata. Naajege j'aakki nookj Meljege wō nookin se tedjeki naajege k'tecinki tece. Bin bo nookj Raa j'aakin gōtn naajege tu se, daayum ziidn baa ute naanina. Kese bo naabm Nirl Meljege tedina.

Kōrbōtn maakj dukul nenj ki

4 Taa naan se bo aan gō *Raa ute bēna edjega naabin ese se kaam jije se, naaje j'ok maakje tōoro ro ki. ²Nakgen jig ey ken k'tedin k'j'oyin kōyo ute nakj sōkōnge se, naaje k'terldenga naaga. Naaje se k'jaan nam dal eyo wō taar Raa kic le, k'terlin kaam kuuy eyo. Num gan taar met ki se, naaje k'taadn tood tal, bin bo naa naa kic bo jeel maakin ki, naan Raa ki se taar naaje k'taad se taar met ki. ³Anum jee metinge Labar Jigan gen *al-Masi ken naaje k'taadden se, naade booy ok te metin eyo. Jeelde se aan gō k'deebinga ute kala. Kese gen jeegen baa baa gōtn kut ki. ⁴Jeegen ese se aal maakde do Isa ki eyo, taa *Bubm sitange, naan bo raa ken do *duni ki se, gaasde ŋ jeel ok metin eyo taa naade 'kōnj kaakj gōtn wōor gen Labar Jigan gen al-Masi se eyo. Ey num kese bo ken taadn *nookj al-Masi, wō al-Masi se naan bo ken tec Raa mala mala se. ⁵Num naaje se k'taad taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k'taad j'w: al-Masi se, naan Mel jeege paac.

Num naaje se le, taa Isa se, k'taadsen j'wɔ naaje se k'jee tɛdn naabsege. ⁶Taa Raa ese sum bo ken deeko wɔ: *Ɔn gɔtn wɔr se, 'wɔr maakɔ gɔt ken wɔw,*⁸ wɔ naan bo debm 'wɔrjen maakjege kici. Wɔ gɔtn wɔr ese bo taadjeki nookɔ Raa wɔ nookɔ Raa ese se bo ken j'aakin wɔr kelen daan kaam Isa al-Masi ki se.

⁷Num naaje se k'tec aan gɔ dukul nenje nabo wɔ kɔrbɔtn Raa maak ki. Bin num tɔwɔɔ deel do ese se iino gɔtn Raa ki, ey num gɔtn naaje ki eyo. ⁸Kaam ara kaam ara paac bo gɔwɔ tɛdjen wɔwɔ, nabo nakgen se wɔ deel te doje eyo; dɔobm roje tap bo k'jeel eyo, nabo ute naan se kic bo j'wɔ dɔobm ken k'j'wɔdn doje. ⁹Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara nabo Raa resjen te eyo; k'tɔnd k'-tundje naan ki nabo j'wɔnki cirjen te eyo. ¹⁰Daayum jeege je ajen tɔwɔɔ aan gɔwɔ ken naade je ade tɔwɔ Isa se, bin bo ute naan se jeege kaakɔ jeele, Isa se utu ing zɛɛɛ wɔ naan bo debm ken bɔɔbjeki j'utu j'ingki zɛɛ se kici. ¹¹Maakɔ kingje ki se jeege je ajen tɔwɔɔ aan gɔwɔ ken naade tɔwɔ Isa se, bin bo ute tɔwɔɔ gɔwɔ se kic bo, naaje j'ooy te eyo. Kɛse bo ken taad jeege tu 'jeele, Isa se naan utu ing zɛɛɛ. ¹²Bin bo naaje se k'took gen lee nirl yo ki, taa ute Labar Jigan naaje k'taadsen se, naase aki wɔn kaaja.

¹³Kitapm Raa taad wɔ: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan se bo maam m'taad taarin jeege tu.*^{**} Taa naaje kic bo j'aal maakje tec aan gɔwɔ debm ken Kitap taadno se, taa naan se bo naaje k'taad taarin jeege tu kici. ¹⁴Naaje k'jeelki debm duro Mɛljege Isa se, naan utu ajeki dur ute Isa kici wɔ naan anjenki baa ute naase tɛle naanin ki. ¹⁵Nakɔ naaje k'serkin paac se, taa asen noogo, bin bo bɛɛ Raa se 'ziidn baa ute naanina do jeege tu wɔ jeege 'ziidn tɛdn dena

ken an tɔwɔɔ wɔ naade paac taa naapki an nooko.

¹⁶Taa naan se bo naaje j'wɔ maakje tɔwɔwɔ. K'jeelki, daa rojege se tɔwɔɔɔ nan wɔwɔ wɔwɔ bini an kɔlin yo ki. Num gan bii-raa Raa ɛdjeki tɔwɔɔɔ maakjege tu wɔ 'tɛdjeki jee kiji. ¹⁷Nookɔ Raa ken j'utu k'j'aki kend maak ki jaay j'aki wɔn bɛɛ se k'dɔwɔɔn ute dubargen bɔrse j'wɔɔnki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas dɛm eyo wɔ dubarjege se naan wɔwɔ sum bo utu 'deele. Wɔ naan se daap-jeki daap bo gen kend maakɔ nookɔ Raa ken ting gen daayum daayum se. ¹⁸Anum naajege se, j'wɔndki kaamjege do nakge tun j'aakin ute kaamse eyo, num do nakge tun k'j'wɔ k'j'aakden eyo. Taa nakgen k'j'wɔ k'j'aakden ute kaama se utu 'deele, num gan nakgen j'wɔ j'aakden ey se bo, 'ting gen daayum daayum.

5 Deere, k'jeelki, ken rojegen ken tec aan gɔwɔ kɔrɔr do naan ki se jaay 'tu-jga kic bo, *Raa utu ajeki kɛdn ro kuuy aan gɔwɔ bɛɛ maakɔ raa ki. Wɔ ro se tec aan gɔwɔ bɛɛ ken jikilimge lee wɔ se eyo, num naan se Raa bo mɛl kɔbina. Wɔ bɛɛ ese se 'ting gen daayum. ²Kaad ken naajege k'j'utuki do naan ki ara se, naajege k'dɔwɔ k'saap j'wɔl koje pir k'je nana nana kic bo, Raa an kɛdn ro kiji ken iino maakɔ raa ki se. ³Ken Raa jaay ɛd-jekiroga ro kiji ken iino maakɔ raa ki se, kojege se 'kɔn lee aan gɔwɔ ken naan wɔ ro ey se sum. ⁴Num kaad ken naajege j'utuki ute daa rojegen ken tec aan gɔwɔ kɔrɔr se, naajege k'dabar k'lee k'-daay k'dɛs dɛs aan gɔwɔ jeegegen uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 'tɛdn gɔt eyo, num naajege k'jeki Raa ajeki tɛrl rojege kiji aan gɔwɔ debm uus kala kiji do kalin ki, bin bo ro kijin 'ting gen daayum se naan bo pelekɔ daa rojegen ken utu 'kooy se. ⁵Raa mala bo

§4:6 Aak Jen 1.3.

**4:13 Aak KKR 116.10.

'daapjeki taa j'aki kɔŋ ro kijin ese se, ɔ Nirlin ken naan ɛɖjekiro se, naan jejeki taadn ɔ utu ajeki kɛɖn nakɔ ken naan taad ɔ utu ajeki kɛɖ se.

⁶Taa naan se ɔ daayum naajege j'ɔkki maakjege tɔɔɔ. Anum k'jeelki ken naajege jaay j'utu k'jee daa roge ɔɔrt se, naajege j'utu k'ɔɔkki k'j'aanki te ɔɔtn Meljege tu eyo. ⁷Taa do naan ki se, naajege k'j'ingki ɔ ute kaal maakɔ ken naajege k'j'aalki maakjege don ki se sum, ey num ute kaamjege se j'ɔŋ j'aakin ki eyo. ⁸Deere, naajege se j'ɔkki maakjege tɔɔ aak eyo. ɔ daa rojegen aan ɔɔ be se, naajege k'je j'an teecn kɔŋ naata gen ɔaa king cɛɛ Meljege tu. ⁹Ken naajege ɔ j'utu j'ingki do naan ki, ey lɛ rojegen aan ɔɔ be se ɔ k'teec k'j'ɔnɔnkigaa naata gen ɔaa king cɛɛ Meljege tu kic ɔ, ken deet deet se, k'tɛɖki nakɔ ken tɔɔlin naan ki. ¹⁰Taa ɔii kalaŋ se naajege paac j'utu j'aki ɔaa naan *al-Masi ki taa naan ajeki kɔŋ ɔɔɔɔ dojege tu. ɔɔtn se naŋa naŋa kic ɔ j'an kɔŋ ɔɛɖin do naabin ken naan tɛɖo kaad ken naan tingo do naan ki; ken naan tɛɖoga bɛɛ ey lɛ bɛɛ eyo, j'an kɔŋ ɔɛɖin do naabin ken naan tɛɖo.

Raa je jeege paac kɔkɔ taasa ute naana

¹¹Gen ɔeer Meljege tu sum se, naaje k'jeel metina. Taa naan se ɔ naaje k'je jeege paac 'tookɔ do taar ken se. Naaje se lɛ, Raa jeel ɔkɔje mala mala ɔ maam m'saap, naase kic ɔ, maakse ki se 'jeel ɔkɔje mala mala kici. ¹²Naase se 'taadki ɔɔki naaje se k'magal magal roje daala. ɔɔɔ! Naaje se k'magal magal roje eyo, num ɔaŋ naaje se k'taadsen ɔoobm ken naase anki tɔɔm rose ute naaje. Bin ɔ jee ken baagga taadn taargen ing kusu roje ki se, naase aɖeki kɔŋ terle. Taa jee se lɛ, tɛɖn nakɔ ken naade je jeege ɔ aɖen kaak sum, ey num ken maakɛ ki eyo. ¹³Jee metinge jaay taad

ɔ naaje k'jee ɛerle se. Ken naaje ɔ k'jee ɛerle kic num, taa Raa. Ken naaje ɔ k'jee metekge lɛ, taa j'asen noogo. ¹⁴K'jeelki, nakɔ naaje k'tɛɖki paac se, maakje *al-Masi ɔ ɔlɔje k'tɛɖinki. ɔ k'jeelki, deb kalaŋ jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan ɔɔ jeege paac naan Raa ki se, ooyga ute naana. ¹⁵Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin ɔ jeegen utu ing zɛɛɛ se 'tɛɖn nakɔ ken tɔɔɖen naade ki eyo, num 'tɛɖn nakɔ ken tɔɔlin naan ken ooyo ɔ duroga taa naade se.

¹⁶Taa naan se ɔ mɔɔtn, jikilimge se, naaje j'ade kaal maak ki aan ɔɔ ken jikilimge lee aal naapa maak ki se eyo. Do ɔɔkin al-Masi jaay ɔ j'aalino maak ki aan ɔɔ goon debkilimi kic ɔ ɔɔse se, naaje j'aakin kaam ken bin ey sum. ¹⁷Bin ɔ debm jaay ɔɔkga ute al-Masi se, naan tɛɖga debm kiji. ɔ kingin do ɔɔkin se lɛ deelga, ɔɔse nakge paac tɛɖinga kiji.

¹⁸Nakgen ese se paac, Raa ɔ tɛɖina. ɔ naan ɔlo al-Masi se, taa j'aki kɔkɔ taasa ute naan Raa. ɔ naan ɛɖjenga naabin kaam jije se taa j'ano ɔaa ute jeege gen kɔkɔ taasa ute naana. ¹⁹Deere, ute al-Masi se, Raa naan mala ɔ ɔkoga taasa ute jikilimge. Kaad ken se *kusiŋ jikilimgen tɛɖo se, naan tɔndo te met eyo. Anum, naan ɔlɔ se taa k'ɔaa taadn jeege tu j'ɔ: Raa se, je kɔkɔ taasa ute naase. ²⁰Taa naan se ɔ naaje se k'tɛɖkiga bi al-Masige. Bin ɔ j'leemsen nɔɔ ute ɔoobm naaje se aan ɔɔ Raa mala ɔ ɔaŋseno ɔ ute ro al-Masi se: ɔkki taasa ute Raa. ²¹Anum al-Masi se naan ɔŋ tɛɖ te kusiŋ eyo naɔo, Raa ɔlin uun kusiŋ naajege ɔ don ki. Bin ɔ aan ɔɔ naajege k'tɛɖkiga kalaŋ ute naan se, ute ɔoobm al-Masi se ɔ, naajege j'aki tɛɖn jee aak bɛɛ naan Raa ki.

6 Aan ɔɔ naaje k'tɛɖn naaba kalaŋ ute *Raa se, naaje k'j'leemsen nɔɔ j'ɔ: bɛɛ Raa ken naan tɛɖsen se, ɔnɛn

'tedin̄ki aan gɔɔ nakɲ cɛrɛ. ²Taa Raa taad maakɲ Kitap ki ɔɔ:

Kaadn m'an tɛdn bɛɛ jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi

ɔɔ kaad ken maam m'an kaajɲ jeege jaay aas se, maam m'baadoga taa m'ai naaka.^{††}

Bin bo 'booyki genaamge, ɓorse bo kaadn ken Raa je tɛdn bɛɛna jeege tu se aanga ɔɔ ɓorse bo kaadn ken naan an kaajɲ jeege se, ɓere, aanga kici.

Pɔl taad taa dubariɲa

³Naaje se k'je 'tɛdn nakɲ ken 'tujɲ maakɲ jeege doobm Raa ki eyo, taa maakɲ naabje ki se k'je jeege 'kɔɲ nakɲ aak kus maak ki eyo. ⁴Num gan do nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'je k'taadn jeege tu ɔɔ naabm naaje k'tɛd se gen Raa. Bin bo naaje j'aay kaamje j'aas-in̄ do nakge tun ɔɲ ken aan doje ki, ɔɔ do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen nirlje, ⁵k'tɔndje, k'j'ɔmbje dangay ki, j'ɔl mɛtn jeege iin̄ roje ki, k'tɛdn naaba k'j'ɔɔr k'nan̄ tak tak, gɔtn mɛtin̄ bi kaamje kic bo k'tood eyo, ɔɔ gɔtn mɛtinge se kɔɔ kic bo j'ɔs eyo. ⁶Gen taadn jeege tu naaje k'jee tɛdn naabm Raage se, naaje j'ing ute maakɲ kalaɲ, naaje k'jeel nakgen mɛt ki, k'tɛdn maakje deere, jee bɛɛ, ɔɔ ute kingje se k'taad jeege tu, naaje se j'ɔk *Nirl Salal ɔɔ k'je jeege ute maakje paac. ⁷Jeege se naaje k'taadn taar mɛt ki ɔɔ ute tɔɔɲ gen Raa. Naaje se k'tɛd nakgen ute doobina ɔɔ naan se tec aan gɔɔ ɓɔɔrgen do ji daamje ki gen tɛdn ɓɔɔɔ ute jee wɔɔɔjege ɔɔ tec aan gɔɔ daragn̄ j'ɔkin̄ ute ji jeelje gen naakɲ roje se. ⁸Jeegen mɛtinge aalje ki maak ki, jeegen mɛtinge aalje ki maak ki eyo, jee mɛtinge taad taar ing kus bo roje ki ɔɔ jee mɛtinge se lee tɔɔmje tɔɔmɔ. Naade aakje aan gɔɔ jee

taar-kɔɔɓge, num gan naaje se k'lee ute ken mɛt ki. ⁹K'tɛdjen aan gɔɔ nam tap bo jeeljen eyo, num gan jeege paac jeelje, j'aakjen aan gɔɔ jee k'baaden ɓaa tɔɔɔ, gan naaje se j'utu j'ing zɛɛrɛ, k'j'ɔɔdjen yɛɛɓje naɓo k'tɔɔljen te eyo. ¹⁰Jeege tujjen maakje naɓo daayum naaje se j'ing ute maak-raapo; naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gan naaje bo k'tɛd jeege tɛd jee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan gɔɔ jee ɔk ɔim eyo, num gan naaje se j'ɔk nakge paac.

¹¹Naase jee Kōrint ki, naaje se k'-taadsenga taar tood tal ɔɔ j'ɔɔdsenga taar maakje ki se ɔɔ naaje k'jesɛ. ¹²Naaje se j'ɔɔd k'nan̄senga taar maakje ki, num naase bo 'baate kɔɔɔjeki taar maakse ki. ¹³Anum maam se m'taadsen aan gɔɔ bubm ken taad geningɛ tu: ɔɔɔjeki taar maakse ki ɔɔ 'jeje ki aan gɔɔ ken naaje k'jesɛ se.

Ɔnte 'tumki kalaɲ ute jeegen ken aal te maakde do Isa *al-Masi ki eyo

¹⁴Jeegen aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, ɔnte 'dɔɔkki taar se kalaɲ. Anum nakɲ ute doobina ɔɔ nakɲ ken *kusin̄ se, nakɲ ade tum kalaɲ se utu la? Gɔtn wɔɔɔ ute gɔtn ɔɔd se kɔɲ tum kalaɲ la? ¹⁵Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kɔɲ dɔɔkɲ taarde kalaɲ la? Debm aalga kaal maakin̄ do Isa al-Masi ki ute debm ken aal te maakin̄ ey se 'kɔɲ dɔɔkɲ taarde kalaɲ la? ¹⁶*Bee Raa ute ɓee maragge se, ɔim aden dɔɔkɲ tum kalaɲ se utu la? Taa naajege paacki se bo ɓee Raa ken ing zɛɛrɛ, aan gɔɔ ken naan malin̄ taadn maakɲ Kitap ki ɔɔ:

Maam m'king ute naade ɔɔ m'lee daande ki, maam m'tɛdn Raade ɔɔ naade 'tɛdn jeemge.^{‡‡}

^{††}6:2 Aak Eza 49.8.

^{‡‡}6:16 Aak Lb 26.11-12 ɔɔ Ezk 37.27.

¹⁷Taa naan se bo Meljege Raa taad jeenge tu ɔɔ:

*'Teecki naatn maakɲ jeege tun kusiɲ se ɔɔ
'baa ingki gen dose.*

*Nakɲ ken asen tujɲ naanum ki se
ɔnte 'lekiɲki ɔɔ maam m'asen dɔɔdn kɔkɲ
jiga.[¶]*

¹⁸Ter Meljege Sidburku deek ɔɔ: maam m'asen tɛdn Bubse
ɔɔ naase amki 'tɛdn genumgen gaabge ute
kennen mendge.^{§§}

7 Jee maak-jemge, aan ɔɔ *Raa taad-jenkiga taad ɔɔ utu ajeki tɛdn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ɔnte 'saapki ɔɔ j'ɔnte 'tɛdki nakɲ *kusiɲ naan Raa ki. Aan ɔɔ naajege k'beerki Raa ki se, ingki king ken *salal naanin ki.

Pɔl maakiɲ raap do jeege tun Kōrint ki

²Ɔɔɔjeki maakse ɔɔ 'jejeki. Naaje le, k'tɛd te nakɲ *kusiɲ nam ki eyo, k'rej te nam gen tuj nam eyo, ɔɔ nam le j'aanin te dal gen kuun dimiɲ eyo. ³Ken maam jaay m'taadsen taargen se, taa m'asen kɔkɲ mindse eyo. Deere, taar se maam m'taadinoga taada m'ɔɔ: naaje se k'-jese ɔɔ ken yoje lɔbu kaajje, naaje se k'tɛdkiga kalan ute naase. ⁴Maam se m'-jeelse, maakum tap bo naaj dose ki eyo. Ute nakgen ɔɔɲ ken aan doje ki se kic bo, maam m'ɔk maakum tɔɔɔ ɔɔ ute naan se kic bo, maakum raap den aak eyo.

⁵Jeelki, ken naaje jaay j'aan taa naan Masedoan ki se, naaje j'ɔɲ te ɔɔtn tɔɔl maakje eyo. Num ɔɔɔ baa se paac nakgen ɔɔɲ aan doje ki, jeege iino roje ki ɔɔ ɔɔtn se nirlje ɔndje gak gak. ⁶Num Raa debm ɛɔjen kaay kaam se, naan bo seljenga maakje ɔɔ ɛɔjenga kaay kaama ute kaan Titn ɔɔtn ara se. ⁷Num ute kaanin ɔɔtn ara sum eyo, nabo Tit taad-jenoga ɔɔ naase ɛɔɲkiroga kaay kaama. Kese bo ken seljen maakje ɔɔ ɛɔjen kaay

kaama naaje ki kici. Naase 'jeki ɔkki amki kaakɲ ute kaamse tak. Taa nakɲ naase 'tɛdki jig ey se ɛɔsenga maak-tuju. Naase se 'je amki naaka ji jee wɔɔyumge tu. Ken maam jaay m'booy taar se, maakum raap den aak eyo.

⁸Taa naan se bo, maktubm ken maam m'raansen se jaay tujseenga maakse kic num, nabo maam ki se m'aakiɲ se ɔk taar eyo. Deere, metn-jiki se, maam m'ɔɔ m'raanin te ey kic bo jiga, taa maktubm se maam m'aakiɲ se tujseenga maaksen den aak eyo, nabo ken tujsen maakse se daanin ɔɔk te eyo. ⁹Num gan borse, maam maakum raap taa maktubm ken maam m'raansen se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujse eyo. Num ken ɔlum jaay maakum raap se, taa naase 'jeelkiga kusiɲse ɔɔ 'terlkiga maakse do Raa ki. Taa naan se bo, maak-tujɲ naase se aan ɔɔ ken Raa maakiɲ jen ro ki, bin se naaje se k'tɛdsen te kusiɲ eyo. ¹⁰Taa maak-tujɲ ken iino ɔɔtn Raa ki se ɔl deba terl maakiɲa ɔɔ ɔlin ɔɔtn kaaj ki; ɔɔ maak-tujɲ bin se ɔk taar eyo. Num gan maak-tujɲ gen do *duni se le, naan se ɔl deba yo ki.

¹¹Deere, maak-tujɲ naase se iino ɔɔtn Raa ki. Aakki nakɲ ken naan ɔlse naase 'tɛdki: borse naase 'naar 'terlkiroga gen tɛdn nakɲ bee, naase 'jeki aki taad 'daapm taarse, nakɲ naase 'tɛdkiro se 'saapinki ɔɔki ken tɛɔɲkiro te ey kic bo bee, kusiɲ naase 'tɛdki se ɔlsenga beere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'ɔɲki 'je aki tɛdn nakɲ ken Raa maakiɲ jen ro ki, ɔɔ debm ken tɛd kusiɲ se, naase 'jeki j'aɲ dabara. Ute nakgen naase 'tɛdki paac se, naase 'jeki taadn jeege tu ɔɔki maakɲ nakge tun se, ɔlsen naase eyo.

¹²Bin bo, maktubm ken maam m'raansen se, maam m'raan debm ken

[¶]6:17 Aak Eza 52.11.

^{§§}6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

tēd kusiṇ naapiṇ ki se eyo, ey lē deb ken naaṇ k'tujiṇ maakiṇ se eyo kici. Num maam m'raansē se, taa m'je naan Raa ki se, naase malinge aki jeel rose ki, naase se 'jejeki ute maakse paac ɔ 'jeelki taar naaje k'taadsen se lē, taar mēt ki. ¹³Kese ɔ naakṇ ken ɛdjeno kaay kaama. Naaṇ se ɛdjeno ɔ kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo den aak eyo ken j'aak Tit jaay maakiṇ raap se, taa naase paac 'raapiṇkiroga maakiṇ aak eyo. ¹⁴Ken maam jaay m'ɔliṇ gotse ki se, maam m'tɔamsenga naaniṇ ki ɔ ɔrse naase ɔlumki te maakṇ sɔkɔṇ ki eyo. Taa taargen paacṇ naaje k'taadseno se, mēt ki ɔ tɔm ken naaje k'tɔamseno naan Tit ki se kic ɔ, mēt ki, k'tēd te taar-kɔɔb eyo. ¹⁵Kaad ken naaṇ ingo gotse ki se, naase 'dɔɔd ɔkiṇkiroga jiga, aaliṇkiroga maak ki ɔ 'took uunkiṇkiroga taariṇa. Ken naaṇ jaay saap do nakge tun naase 'tēdṇkiro paac se, ɔliṇ naaṇ jese den cir ken deete. ¹⁶Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee ken maam m'kɔṇ kaal maakum dose ki paac.

Pɔl ɔ k'tiir gen noogṇ genaagen Jeruzalem ki

8 Genaamgen ɔoobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakṇ ken *eglizgen taa naaṇ Masedoan ki tēd se. Kese taad ute bēe ken *Raa tēdēn. ²Naade se ute nakgen ɔṇ den ken aan dode ki ɔ naaden ken daay naṇ tak tak se kic ɔ, naade maakde raap aak eyo ɔ ɛdga nakge dēna ute maraadde. ³Kaam do rode sum se, naade ɛdga ɔ maam se m'saada, nakṇ naade ɛd se den cir ken naade kɔṇ kēda. ɔ nakṇ se naade malinge ɔ uuno doa gen kēdn nakgen se. ⁴Naade tōnd meta daar cirr mētje ki ɔ ken bēeki se, naade kic ɔ je kēdn

dim gen noog genaagen ɔoobm al-Masi ken taa naaṇ Jude ki. ⁵Nakṇ naade ɛdo se cir nakṇ ken naaje k'j'ondo doje do ki. Deet deet se naade ɛdo rode Meljege tu, tē naade took gen tēd nakṇ ken naaje k'taaddeno, aan gɔɔ Raa maakiṇ jen ro ki.

⁶Aan gɔɔ Tit baagoga tiir tusn nakge gɔtn naase jeege tun Kōrint ki se, taa naaṇ se ɔ naaje k'taad mētṇ j'ɔ: n'terl n'baa n'naṇ naabiṇ jiga se gotse ki. ⁷Naan Raa ki se, naase ɔkki nakge den aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taadn taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar mēt ki, ɔ napar kaay kaam ute maak-je ken naaje j'ɔk dose ki jaay, naase aakiṇki se, naase kic ɔ 'lee 'tēdṇki aan gɔɔ gen naaje se kici. Taa naaṇ se ɔ, naase kic num, naabm gen tiir ese se, 'tēdṇki ute maakse paac.

⁸Maam m'taadsen se, m'je naase aki 'tiir se taa tɔɔg eyo, naɔo ken ɔlum jaay m'taadsen bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakṇ noogo dēna. Ute naaṇ se ɔ, maam m'je aki tēdn bin se taa aki taadn jeege tu naase ɔkki maak-je do jeege tun kuuy kici. ⁹Anum naase 'jeelki bēe* gen Meljege Isa al-Masi se: ey num naaṇ se debm ken nakge paac kaam jina, naɔo taa naase se, naaṇ ɔṇ rōṇ tēd debm daaye, taa ute daayiṇ se, asen tēdn naase jee nak dēnge naan Raa ki.

¹⁰Do nakge tun naase aki kēd se, maam m'je m'asen taadn maak-saapuma ken asen tēdn bēe naase ki: dogɔtge tu se, naase ɔ uunkiṇkiro do deet deet gen kēda, ɔ naase ɔ jee 'baagkiro tiir deet deet kici. ɔ bēeki num, ɔrse se, naabm ken naase uunkiṇkiro do ro ki se, 'tēd naṇṇki. ¹¹Bin num ɔrse naabm se 'tēd naṇṇki. Aan gɔɔ naase uunkiṇkiro do jiga gen tēdṇ se, 'naar 'tēd naṇṇki ute nakṇ ken naase ɔkki jise ki se kici. ¹²Ken naase jaay ɛdki

*8:9 Bēe ese se je taad ute kērcēle.

dim ute maakse paac se, Raa took do ki ɔ ken naase jaay ɔkki dim ey se, naan kic tond metse eyo.

¹³Maam m'je m'asen tɛdn jee daayge taa jee kuuy bo kɔŋ dode eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa.

¹⁴Anum borse naasen ken ɔkki nakge den se, ɛdki jeege tun ken baatde baata, taa biin kuuy jaay naase ɔkki baata ɔ naade ɔk den se, naade asen kɛdn naase ki kici. Bin se naase 'paacki akiga kaasa.

¹⁵'Tɛdn aan gɔ ken Kitap taad ɔ: *Ken jeege jaay tso kɔsn k'danɔn maan'se, jee tso den se le ɔɔ ɔɔ te eyo ɔ jee ken tso baat se le, kɔɔ baatden te eyo kici.*

Pɔl ɔl Tit Kōrint ki

¹⁶K'tɔɔmki Raa ken tɛd maakɔ Tit ki jaay jesen den se, aan gɔ ken naan tɛdo maakɔ naaje ki se kici. ¹⁷Tit se naaje k'tɔndga metina ɔ naan kic bo tookga gen baa gɔtse ki. Num naaje sum bo k'-taadin j'ɔ ɔ baa eyo, num naan mala bo uunoga doa gen baa gɔtse ki, taa naan je asen baa noogo. ¹⁸ɔ naaje k'j'ɔlin ute gena kuuy ken *eglizge paac tɔmina taa Labar Jigan gen *al-Masi se, naan taadin jeege tu jig aak eyo. ¹⁹Ter do naabin ken naan tɛd se, eglizge beer ɔadin taa k'baa merte tele, taa ajen noogɔ gen 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, kese *'nookɔ Meljege mala ɔ taadn jeege tu ɔ naaje se j'ɔk maak-jea gen noogɔ jeege. ²⁰Gursn ken jeege tiir ɛdjeno jije ki se, tɛdga dena. Gursn se, naaje k'baabin jiga taa naaje k'je jeege kɔŋ taadn taar ing kus roje ki eyo. ²¹Taa naaje k'je k'tɛdn nakɔ ute doobin se naan Meljege tu sum eyo, num naan jik-ilinge tu kici.

²²ɔ ute jeege baa se se naaje k'j'ɔlsenga genaajen kuuy kici, naaje k'-naam k'dɔlinga dɔɔ nabo naaje se

j'ɔŋin naan se je naabm Raa. Borse kic bo, ter daala, naan ɛd ron paac taa asen noogo taa naan se jeelse naase se jee 'tujki ɔrmse eyo. ²³Tit se le, naan debuma ɔ naaje k'tɛdo naaba tele gɔtse ki. Genaagen k'baa tɛl se, eglizge bo beer tɔdde ɔ ɔlden gen baa tɛdn naaba gɔ naade ki ɔ ute naabm naade lee tɛd se, nookɔ al-Masi. ²⁴Taa naan se bo, jee se, naase ɔkdeki ɔɔɔ. Bin bo eglizgen ɔldeno se jaay booyga num, tɔɔm ken naaje k'tɔɔmsen naase se, naade jeele, taarje se met ki.

ɛdki ute maak-raapo

9 Taa nakgen ken k'tiir k'tusin gen noogɔ jee Raagen taa naan Jude ki se, taa naan se, maam m'je m'asen raan ziidn do ki ey sum. ²Maam m'-jeele naase 'je adeki noogo ɔ naan jeege tun Masadoan ki se, maam m'tɔɔmseno m'deekden m'ɔ: «Jee taa naan Akayi ki se dogɔtge tu tap bo, naade daapga daap rode gen tiiri.» Ken jee Masadoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, denin je tiir gen noogɔ jee taa naan Jude ki kici. ³Nabo maam m'ɔlsen genaagen ese se, taa tɔɔm ken maam m'tɔɔmseno naase se tɛd nakɔ cere eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiirinkiga tiir aan gɔ ken maam m'taadseno ro ki se, 'daap-in ki jiga. ⁴Ey num ken jee Masadoan ki jaay baadoga ute maam tele ɔ ɔnsen naase 'daapki te rose gen tiir ey bɔrt se, ɔɔm naase amki kɔl maakɔ sɔkɔ ki, taa naaje se k'taaddenga taad j'ɔ naaje k'jeelse, naase se 'daapkiga daap rose gen tiir nakgen se. Bin se naase kic bo sɔkɔɔ asen tɔɔ. ⁵Taa naan se bo, maam m'saap m'ɔŋin tɛd jiga se, maam m'ɔl genaage kɔnd naana baa gɔtn naase ki do naaje ki. ɔ maam m'je nakgen naase aki tiir se anki tusn daapa. Bin

[†]8:15 Maan ese se kɔsn ken Raa bɔɔyino maakɔ raa ki ɔ ɛdo gaan *Israelge tu do dɔkina do kɔd-baar ki. Aak Ekz 16.18.

bo kōr maam m'baa se, m'an kōŋ naase 'tus 'daapinkiga. Ute naan se jeege jeele naase mala bo uunki doa gen tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam bo ōlsen taa tōgo eyo.

⁶Jeelki, debm jaay wōc cōkō se lē, kōj kic bo cōkō sum, wō debm jaay wōc den se lē, kōj kic bo dēna. ⁷Ōn naŋa naŋa kic bo nakŋ naan uunga do ro ki se efiŋ ute maakiŋ paac, ōnte 'naaja. Nam ōnte kōlsen taa tōgo gen tiiri. Taa *Raa se je debm ken efi ute maak-raapo. ⁸Raa se ōk tōgo asen tēdn bēn paac ute maraad-ina, taa daayum naase aki kōŋ nakŋ ken asen kaasn kingse, tē naan asen 'ziidn nakge do ki wō ute nakgen naase ōkki se, naase aki 'tēdn bē paac jeege tu. ⁹Aan gō ken Kitap taad wō:

Naan edga nakge ute maraadina jee daayge tu

wō bē ken naan tēd se, daayum naan tēdn ute doobiŋa.[‡]

¹⁰Raa bo efi kupu jeege tu gen kōwō wō naan bo efiŋ nakŋ kōwō; naan utu asen kēdn nakge naase ki kici wō nakgen se naan utu an 'ziidfi, wō ute naan se bo naase aki kōŋ tēdn bē dēna jeege tu ute doobiŋa. ¹¹Raa asen kēdn nakgen asen kaasa, bin bo ute nakgen se naase aki tēdn bē jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase efiŋkiro jaay naaje k'baado k'j'edden se, naade utu tōm Raa ro ki. ¹²Ute naabm ken naase 'tēdki gen tiir tusn nakge se, gen noogŋ jee Raage sum eyo, num ute naan se 'kōl jeege paac tōm Raa den aak eyo. ¹³Naabm naase aki tēd se taadn jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ōmse eyo wō deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gen *al-Masi ki wō 'took iŋgkiga do ki. Taa naan se bo ken jee den jaay 'kaakse, naade *nookŋ Raa do ki wō tē, naade an tōmō taa naase efiŋki naksege ute maakse paac jee Raage tu wō

jeege tun kuuy kici. ¹⁴Raa tēdsenga bēn den aak eyo. Ken jeege jaay kaakŋ bē Raa tēdsen se, naade asen jea, tōnd metn Raa taa naase wō tōm Raa. ¹⁵K'tōmki Raa taa bē naan tēdŋki se, tap bo gen taad eyo.

Pol tērl jeege tun ōkin mindiŋ do naabiŋ ki

10 Maam m'bo ken jeege taad wō ken naan jaay utu te naaje se, naan *debm beere*, wō ken naan jaay baaga dōk se, *naan taad beer nam ki eyo*. Num aan gō *al-Masi debm bē wō dalul se, maam kic maakse ki se m'je tēdn aan gō naan. ²Maam m'tōnd metse, 'tērlki saapse bin bo ken m'baa gōtse ki se, m'asen taadn aan gō debm taad beer nam ki ey sum. Taa jee mētiŋge utu maakse ki se taad taar-kōwō wō: maam m'tēd naaba se taa m'aan je diŋ ro ki aan gō jikilimgen lee tēd se. Jeege taad bin se, maam m'aden taadn m'beer eyo. ³Deere, naaje se k'jik- ilimge aan gō jeege ba se paac. Na bo do ken naaje k'do se, tec aan gō gen jik- ilimge se eyo. ⁴Gan nakgen naaje k'j'udn bōwō se tec gen jikilimge se eyo, num nakgen naaje k'j'udn bōwō se, iino gōtn *Raa ki. Nakgen se ōk tōgo gen tōkŋ *bē tōgŋ ken jee wōyge lee toomni. Jeege ōk saapm jig ey se taargen naade ba taada se, naaje k'gaasde. ⁵Bin bo nakgen paacŋ ken ōk tōgo wō magal rode se ken gaas jeege ōj jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje k'tēdden naade tērlga maak-saapde taa tookŋ taar al-Masi. ⁶Kaad ken jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute maakse paac se, jee ken baate tookŋ taar- in se lē, naaje j'utu j'aden kōnd doob ki. ⁷Naase aakki nakŋ ken j'aakiŋ ute kaama sum. Ken nam jaay deek wō naan tēdga gen al-Masi se, n'kōŋ jeele naaje kic bo gen al-Masige. ⁸Ken do naabum ki

[‡]9:9 Aak KKR 112.9.

se jaay, maam m'toomga rom den dena do tōogŋ ken Meljege edumo se, maam sōkōŋ tōolum eyo. Taa Meljege edumo tōog se, taa m'asen noogo aki ziidn baa ute naan se, ey num gen kutse eyo. ⁹Ute maktubum gen maam m'raanssen se, maam m'je tedn aan gō debm ken je asen kōl beere maakse ki eyo. ¹⁰Taa jee mētinge taad ɔ: «Ken Pōl jaay raan maktubge se taaringen maak ki se, taargen deer ɔɔ ɔɔɔ, num gan ken naan jaay baado maakjege tu se, naan tōogŋ lē gōt ɔ taarin lē tōol ser eyo.» ¹¹Debm jaay taad bin se, n'jeele, taargen naaje k'dōk jaay k'raandn maakŋ maktubge tu se, ken naaje jaay k'baaga maakse ki se, naaje j'an tedn aan gō ken naaje k'raanŋo se.

¹²Bere, jeegen ese se tēd rode bo jee magalge, ɔ naaje se lē j'kōŋ k'taadn j'ɔ j'aas kaas ute naade eyo! Ken naade aak rode se, nam aas ute naade gōt ɔ ken naade baa baa dōɔŋ rode lē dōɔ ute naade malinge sum. Naade se jee do tēdga gen naade eyo. ¹³Num gan naaje se j'kōŋ tōom roje j'an deel ute gōtŋ eyo. Num naaje se k'tōom roje ute gōtn naan gur naabm ken Raa taadjeni ken ɔje bini k'j'aano gōtse ki. ¹⁴Ken naaje jaay j'ingō te gōtse ki ey num, kese aan gō naaje k'j'aal k'deelga naan gur ken Raa taadjeni. Num naaje k'j'ōŋki j'aal deel te naan gur se eyo, deere, naaje bo j'aano deet deet gōtse ki ute Labar Jigan gen al-Masi se. ¹⁵Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kōŋ tōom roje eyo, taa naaje lē maakŋ naabje ki se, k'tōom roje k'deel te gōtŋ eyo. Num gan naaje j'ōnd doje do naase ki k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziidn baa ute naanŋa. Ute naan se bo naaje k'tēdn naaba ɔ naabje se ziidn baa ute naanŋa aan gō ken Raa maakŋ jen ro ki. ¹⁶Ter, naaje k'baa maakŋ naange tun dōk cir naan naase se, taa

gen baa taadn Labar Jiga jeege tun ken bii kalan booyin te eyo, taa naaje se k'je tōom roje do naab jeege tun kuuy eyo. ¹⁷Gan aan gō ken Kitap Raa taad ɔ: *Debm jaay je tōom roŋ num, n'tōom roŋ do nakge tun Meljege tēda.* ¹⁸Taa debm iin sum bo tōom roŋ se, tōom roŋ ken naan tōom se met ki eyo; num gan tōom ro ken met ki se, debm ken tēd nakŋ ken tōol Meljege tu.

Pōl ute jee ken tēd rode ɔ naade *jee kaan naabm Isa al-Masige

11 Borse maam m'je m'asen taadn aan gō debm derle nabo do taarumge tu se aayki kaamse aasinŋi do ki. Genaamge, maam se kic bo aayki kaamse 'serkumki. ²Maam se m'saap do naase ki aan gō ken *Raa saap dose ki ken tec aan gō mend ken ni taa gaabin se. ɔ maam m'je m'asen kēdn gaab ki kalan ɔ gaabm ese se naan bo *al-Masi. Taa naan se bo maam m'je m'asen baa naanŋi ki aan gō goon mend ken ing bōɔb roŋ gaabm kēsin ki sum se. ³Aan gō do dōkin wōɔɔ baado derl Awa se, maam m'beer m'ɔ sōm nam asen derl bin kici ɔ saapse se tēdn jig eyo ɔ aki tuj ɔrmse ɔ aki kōŋ dōɔkŋ ute al-Masi ute maakŋ kalan eyo. ⁴Nam kuuy baado taadsen metn taar Isan kuuy tec aan gō gen naaje k'taadsen se eyo, ɔ taadsen metn taar nirl kuuy tec aan gō ken naaje k'taadsen se eyo ɔ ken naan jaay baado taadsen Labar Jigan kuuy ken tec aan gō gen naaje ey se kic bo, naase 'serkdeki tap.

⁵Jeegen naase aakdeki aan gō jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gōtde ese se, naade se ɔŋ cirum maam eyo. ⁶Deere, maam m'jeel taadn taara jiga den eyo, nabo jeel nakge sum se maam m'kō. Naase kic bo 'jeelki maakŋ nakge

^{10:17} Aak Jer 9.23.

tun naaje k'teɗ paac se, naaje k'taads-esinga tal met dena.

⁷Ken maam m'taadseno Labar Jiga gen Raa se, maam m'ɔɔp rom baata ɔ m'uunsen ro naase ɔ raan. Labar Jiga gen Raa se le maam m'taadseno cere. Bin se maam m'tujinga la? ⁸Kaad ken maam m'tedo naaba gotse ki se, maam m'tooko *eglizgen kuuy ɔ ɔgumo ɔ naade utu jide taa maama. ⁹Kaad ken maam m'ingo gotse ki jaay, naka ɓaa baatum se, maam m'tond te metn dim gotse ki eyo. Naɓo genaagen doobm al-Masi ken taa naan Masedoan ki se ɔ ɓaado edum nakɲ ken aasum kinguma. Kaad ken se, maam se m'tond te met dim gotse ki eyo ɔ ɓorse kic le, m'tond metse eyo. ¹⁰Aan ɔɔ maam m'dɔk ute al-Masi se, maam m'taad taar met ki, do nakge tun se nam jaay am gaasn gen toom rom maakɲ taa naan Akayi ki se, gotɔ. ¹¹Gen di jaay maam m'baate gen kuun naka gotse ki se? Bin se maam m'jesen ey la? Num Raa jeele, maam se m'jese.

¹²Nakɲ maam m'teɗ se ɓorse kic ɔ m'teɗ aan ɔɔ naan ese se. Taa bin se jee teɗ rode aan ɔɔ jee kaan naabm al-Masige se kɔɲ toom rode eyo deekɲ ɔ naabm naade se, tec aan ɔɔ gen naaje. ¹³Jee se teɗ rode aan ɔɔ naade jee kaan naabm al-Masige, ɔ ute naabm ken naade teɗ se, naade aan jeege dala ɔ naade teɗ rode aan ɔɔ jee kaan naabm al-Masige. ¹⁴Nakɲ naade teɗ se ajenki kɔɲ kɔɲ taad eyo. Taa *Bubm sitange kic ɔ teɗ roɲa aan ɔɔ *kɔɗn Raa ken teɗ gotɔ wɔɔr keɲ se. ¹⁵Bin num nakgen se ɔnten 'kɔksen taad eyo ken jee teɗn naabm Bubm sitange jaay teɗ rode aan ɔɔ jee teɗn naabm ute doobin se. Bii ken ɓiide 'naɲ se, Raa utu ade dabar do nakge tun ken naade teɗo se.

Pɔl taad taa dubar ken naan ɔɲ maakɲ naabin ki

¹⁶M'an taadn dɔɔl daala, nam ɔnten kaakum aan ɔɔ debm derle. Ken naase jaay 'saap ɔki maam debm derle kic, num 'tookki aan ɔɔ ken naase 'saap-in ki se, bin se ɔnumki maam kic m'toom rom ɔkɔ. ¹⁷Taar maam m'je m'an taad se Meljege ɔ undum kul eyo, naɓo ken maam jaay m'toom rom se, maam se m'taadn aan ɔɔ debm derle. ¹⁸Aan ɔɔ jeege dena lee toom rode gen nakgen do *duni ki sum se, maam kic ɔ m'toom roma. ¹⁹Kale, naasen jee jeel-targe, jee derlge se kic ɔ, naase 'serkdeki ute maak-raapo. ²⁰Ken jeege teɗsen bulu, aansen dala, ɔ jise, kujunse, naade teɗ rode magal cirse naase ɔ naade tondse metn bise ki kic ɔ, naase se aasin ki. ²¹Taar m'taadn se ɔkɔɲ kic ɔ tooluma taa naaje se j'ɔk toog eyo gen teɗn aan ɔɔ gen naade se. Num gan ken deba jaay ɔk nakɲ ken naan an toom ron ro ki se, maam kic m'ɔk nakɲ ken m'an toom rom ro ki kici. Kese maam taad aan ɔɔ debm derle ɔ taada. ²²Ken naade ɔ *Ebrege le, maam kic m'kɔɗ Ebre. Ken naade ɔ gaan *Israelge le, maam kic m'kɔɗ Israel. Ken naade ɔ metjil *Abraam le, maam kic metjilina. ²³Ken naade ɔ ɔ naade jee teɗn naabm al-Masige se le, maam se m'cirde naade se. (Gotn se maam m'taad aan ɔɔ debm derle ɔ taada.) Maam m'tedo naaba m'ɔɔr nan tak tak, k'tokumoga dangay ki met dena, k'tondumoga ute meeje den aak eyo, met dena ɔɔ ɔkɔ sum ɔ ey num j'amo toɔɔ. ²⁴Metn mii se, magal Yaudge okumoga tak ɔ tond dɔɔlum ute meeje met sik-mɔto-kaar-jernan[§]. ²⁵Metn mɔto j'ɔk k'tondumo ute sirdi, je-kalan k'tundumo ute koa je j'am toɔɔ, metn mɔto markaba

[§]11:24 Maakɲ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se deba jaay tujga num, j'ɔnte tondin ute meeje cir ji si-ɔɔ.

terece ɔɔ maam m'ɔɔpo maakɲ maane ki, je-kalan se m'toodo ɔɔ m'leko maakɲ baar ki. ²⁶Maam m'leedoga merte met dena, m'nirlum teece gen gaan oolge se, jee boogge teecumo nirluma, taa-sum Yaudge teecumo nirluma ɔɔ jee ken Yaudge ey kic bo teecumo nirluma, maakɲ gegerge tu se beer tɛdumoga, do kɔd-baarge tu se beer tɛdumoga, do baar ki beer tɛdumoga ɔɔ jee ken tɛd rode aan gɔɔ jeegen doobm *al-Masi ki se kic bo, teecumo nirluma. ²⁷Maam m'd-abar m'tɛdn naaba m'ɔɔr nan tak tak met dena, bi kaamum kic m'tood eyo. Gɔtn mɛtinge se bo tɔɔlumo ɔɔ maane kic bo tɔɔlumo, met dena m'ɔs dim eyo, kuulu ɔɔɔuma ɔɔ kala kic bo aasum eyo. ²⁸Dubargen kuuy kic bo utu, naɓo m'kɔɲ taad ey sum. Daayum maam se m'saap dena do *eglizge tu paac. ²⁹Ken nam jaay ɔk tɔɔɔ ey se, m'aak-in se tɛdum ɔɔɔɔ aan gɔɔ maam kic bo tɔɔgum gɔɔ. ɔɔ ken nam jaay tɛdga genaan oocga maakɲ *kusin ki se, m'aak-in se tɛdum ɔɔɔ aak eyo. ³⁰Maam se m'je tɔɔm rom eyo num ken naase 'jeki maam m'tɔɔm rom tak kic num, m'tɔɔm rom do tɔɔgum ken baat se. ³¹Raa ken Bubm Meljege Isa, naan ken jeege lee tɔɔmin gen daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kɔɔb eyo. ³²Do dɔk-in ken maam m'ingo maakɲ geger ken Damas ki se, gaar taa naan gɔtn ese ron Aretas, magal ken naan ɔndin maakɲ geger ken ese se, tɔnd jeege taa-doobge tu taa am kɔkɔ. ³³Gar naade uun ɔlumo maakɲ baar ki ɔɔ uun ɔɔɔyumo naagn durdur ki ute taa peneter ɔɔ gɔtn se, maam m'aan m'ɔɔ.

Nakɲ ken Meljege teec naan Pɔl ki ɔɔ taadin metina

12 Maam m'je tɔɔm rom eyo naɓo naase ɔlumki m'tɔɔm rom tak.

Naɓo m'aakin se tɔɔl ser eyo. Borse maam m'je m'taadin ute nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadumo metin se. ²Maam m'jeele gaaba kalan debm *al-Masi se, borse ɔkga baara sik-kaar-ɔɔ, ɔɔ gaabm se *Raa uun baansin maakɲ raa ken raan cir paac paac, jaay bo ɔk terlo. (Ken naan ook baa raan se ken utu ron lɔ ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kese Raa bo jeele). ³⁻⁴M'jeele, gaabm se Raa uun baansinga gɔtn naan ki mala (naɓo ken naan ook baa raan se utu ron lɔ ute ron eyo, maam m'jeel eyo, kese Raa bo jeele) ɔɔ ken naan jaay aan gɔtn naane se, naan booy taargen deel do ken debkilimi an kɔɲ kaasn taad eyo ɔɔ Raa undin te kulu gen taadin naan se ey kici. ⁵Ey num gen debm bin se, maam m'kɔɲ tɔɔm roma, naɓo gen maam malin se, m'tɔɔm rom do tɔɔgum ken baat se sum. ⁶Ken maam jaay m'je tɔɔm rom kic bo, maam m'kɔɲ tɛdn debm derl eyo, taa taargen maam m'taad se, taar met ki. Naɓo maam se m'je tɔɔm rom eyo taa som jeege am kaakum aan gɔɔ debm k'jeel jeel gɔtina ɔɔ am kɔkɲ maam bo ɔɔɔ cir taar ken naade booyo teeco taarum ki ute nakgen naade aakum maam m'tɛdo se. ⁷Taa nakgen Meljege teeco naanum ki jaay taadum metin se, m'aakden se deel doa. Taa m'kɔɲ tɔɔm rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Meljege ɔɔo nakɲ aan gɔɔ kɔɔɔndɔ** maakɲ rom ki, ɔɔ nakɲ aan gɔɔ kɔɔɔndɔ se *Bubm sitange bo ɔlo kɔdin taa am dabara ɔɔ am gaasn m'kɔɲ tɔɔm rom eyo.

⁸Met mɔɔ maam m'eem ɔɔ mɛtn Meljege tu m'ɔɔ nakɲ se ɲ'ɔɔdumsin naatn rom ki. ⁹Num gar naan terlum ɔɔ: «Bee maam m'tɛdi se bo, aasiga sum. Taa kaad ken naai 'tɔɔgi baat se bo, maam m'taadin tɔɔgum ute maraadin doi ki.» Bin bo maam se m'tɔɔm roma do tɔɔgum

**12:7 Nakɲ aan gɔɔ kɔɔɔndɔ ara se taad ute kɔɔɔ ken dabarin maakɲ ron ki.

ken baat se, taa al-Masi se taadn tōgɪn dom ki. ¹⁰Taa naan se bo do tōgum ken baat se, ken k'naajuma, nakgen ɔŋ ken aan dom ki, ken k'dabaruma, ken k'lee k'teecom nirluma, ken nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad ken maam tōgum baat se jaay bo, maam m'ɔŋ tōgɔ.

Pɔl saap do jee Kōrint ki

¹¹Maam m'taadseno aan gɔɔ debm derle se, ɔɔ naan se naase bo ɔlumki taa tōgɔ. Ey num naase bo jee ken amkiro magala. Ken naade jaay taad ɔɔ maam se m'tɔɔl sɛr eyo kic bo, naaden jee ken aak rode aan gɔɔ *jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gɔtde se, ɔŋ cirum eyo. ¹²Ken maam jaay m'ingɔ gɔtse ki se, naase ɔjumki maam se m'debm maakum deere, ɔɔ m'aasin do nakge tun paacɪn aan dom ki. ɔɔ ute tōgɪn Raa se, maam m'tedoga nakɪ-kɔɔbge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'ted se bo ken taadsen ɔɔ maam se, debm kaan naabm *al-Masi. ¹³Anum nakgen ken maam m'tedɔ *eglizge tun kuuy se, gɔtn naase ki kic bo maam m'tedinoga. Nakgen ken maam m'tedinɔ te gɔtn naase ki ey se, maam m'tond te metn dim gɔtse ki ey sum. Bin se m'tedsenga *kusiɪ la? Ken tedsega kic num, 'tedumki kalde gen ken maam m'tond metn dim gɔtse ki ey se! ¹⁴'Booyki m'asen taada: ter daala borse maam m'daapga roma gen baa gɔtse ki gen k-mɔtɔge, ɔɔ m'baa gɔtse kic bo maam m'je dimse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je dimse eyo. Taa bubge bo tus naka gendege tu ey num gaange bo, tus naka bubdege tu eyo. ¹⁵Maam se ken m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutn jim sum eyo, naɔo rom paac kic bo m'an kedɪn taa naase. Anum ken maam jaay m'jese den bin se, naase kic amki kɔŋ je baatn ne?

¹⁶Naase 'jeelki maam se m'tond te metn dim gɔtse ki eyo. Naɔo jeege metinge maakse ki se taad ɔɔ maam se nakum metekɛ ɔɔ maam m'aanseno kaan bo dala ey num maam m'ɔŋga dim gɔtse ki.

¹⁷Maakɪ jeege tun maam m'olden gɔtse ki se, deb kalaŋ maakde ki se ɔsga jise la?

¹⁸Maam m'daar metn Tit ki cirr ɔɔ m'ɔl gena kuuy ken maam m'taadseno taarin se ute naana. Ken Tit jaay ingo gɔtse ki se ɔsoga jise la? Lɔ maam m'ute Tit se naabm ken naaje k'tedɔ se ɔɔ saapje se tec naap ey la?

¹⁹Taargen naaje k'raanseno maakɪ maktub ken ese se, naase 'saap ɔɔki kaadn naane naaje k'je daapm taarje bo naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadsen naan Raa ki aan gɔɔ ken al-Masi jen ro ki ɔɔ 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadsen se, taa asen noogo aki ziidn baa ute naanse doobm al-Masi ki. ²⁰Anum ken ɔlum maam m'beer se m'ɔɔ kaadn ken jaay maam m'baa gɔtse ki se, m'asen kɔŋ aan gɔɔ ken maam m'jen ro ki eyo ɔɔ naase kic le amki kaakse amki kɔŋum aan gɔɔ ken naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kɔŋ naase 'tedki ted dekenɛ ute naap eyo, 'tedki ted maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tedki ted taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, ɔɔdki kɔɔd naap eyo, 'taadki taad taar ing kusu ro naapge tu eyo, 'magalki magal rosege eyo ɔɔ ecki kec naap eyo. ²¹Maam m'beer m'ɔɔ sɔm bii ken maam m'terl gɔtse ki kuuy daal se, Raam am kolum sɔkɔŋɔ am tɔɔl naanse ki. Maam m'beer m'ɔɔ sɔm, ken m'kaan gɔtse ki se, m'kɔŋ jee kusinge dena ken terl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn naane, naade utu ing ted nakɪ tuj debkilimi naan Raa ki ɔɔ lee ees naapa ren ren ɔɔ ted nakgen jig eyo ken maakde jen ro ki. Taa naade se bo ken am kolum maam m'utu m'baa keeme.

Dejn Pōl kaam mōōtn

13 Maam m'je baa gōtse ki ɔ ken ara se tēdn gen k-mōtōge. Aan gōɔ ken Kitap taadni: «*Gen kaakŋ metn taargen daanse ki se, ɔŋ jeege dīo ey lē mōtō 'tēdn saadge.*††» ² Ken maam m'ingō gen k-dige gōtse ki se, jee ken tēdō *kusiŋ deete ute kengen kuuy se, maam m'taaddenoga taada. Anum bōrse maam dōk ute naase se kic bō, maam m'taadden daala m'ɔ: «Bii ken maam m'baa gōtse ki se maam m'ade kōŋ eyo.» ³ Ute dōobm maam se, maa naase je aki jeele, kese aan gōɔ *al-Masi mala bō taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tōōgiŋ baat eyo, num naan se tēd naaba ute tōōgiŋa. ⁴ Deere, Isa al-Masi se ɔŋ rōŋ k'tup k'tōōliŋ ro kaag ki aan gōɔ debkilim ken tōōgiŋ gōtō se. Num ute tōōgŋ *Raa se, naan duroga daan yoge tu ɔ bōrse naan utu iŋg zēere. Anum naaje kic num k'dōōkga ute naana. Ken k'l'aakje se, naaje kic num aan gōɔ jee tōōgde baata nabō naaje j'asesiŋ taada, naaje se j'iŋg k'dōōk ute al-Masi se ute tōōgŋ Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga ɔ tōndki metn rose jaayo, ken naase bō aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic bō aki jeele. 'Jeelki ey la ken Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Ken naase jaay aak ōkki te metn rose jig ey num, bēre, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo. ⁶ Maam m'saapm m'ɔ naase utu aki 'jeele ɔ naaje lē k'taadsesiŋa nakŋ

ken naase anjenki kaakŋ jeel ro ki se. ⁷ Naaje k'tōnd metn Raa se k'je aki kōōdn dose ro kusiŋ ki. Naaje se ken jeege bō aakje aan gōɔ jee ken taad taar met ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakŋ naase aki tēdn nakŋ bēe. ⁸ Taa naaje se j'an kōŋ kaasn gen tēdn nakŋ ken baa kalaŋ ute taar met ki ey se, num naaje se j'ōk tōōgō gen taadn taar met ki sum. ⁹ Kaad ken jaay naase 'tōōgki, ɔ naaje tōōgje baat se, kese naaje maakje raapo. Kese bō ōlje naaje k'tōnd metn Raa, taa asen tērl dāapm rose gen kaal maaksen do naan ki. ¹⁰ Taa naan se bō ken maam m'dōk ute naase kic num, m'raansēn maktubm se taa bii ken maam m'aanga gōtse ki se, ute tōōgŋ ken Mēljege ēdum se, m'asen tēdn ɔŋ ey sum. Taa tōōgŋ naan ēdum-siŋ se, gen kutn jeege eyo, num gaŋ gen noogŋ jeege 'ziidn baa ute naandē.

Pōl taad' nanŋ taariŋa ɔ tēddēn tōōse

¹¹ Genaamgen dōobm *al-Masi ki, bōrse do taar tōōliŋ ki se, m'je m'asen taadn m'ɔ: iŋgki ute maak-raapo, 'tēdki bēe 'baaki ute naanse, ēdki kaay kaama naapge tu, ōkki taarse kalaŋ ɔ iŋgki ute lapia. ɔ Raa debm je jeege ɔ ēddēn lapia se, 'king ute naase. ¹² Ken 'baaki baa tēdn tōōse se, 'baam 'tōkki naapa ɔ aayki ciil naapge‡‡. Jee Raagen dōobm al-Masi ken gōtn ara paac se, kic bō tēdsen tōōse. ¹³ ɔŋ bēe gen Mēljege Isa al-Masi, maakje gen Raa ɔ tum ken *Nirl Salal lee tum jeege se, 'tēdn ute naase.

††13:1 Aak Dt 19.15.

‡‡13:12 Jeegeŋ Pōl raanŋden se, ken naandē baa baa tēdn tōōse naapge tu se, baam tōk naapa ɔ aay ciil naapge.

Maktubm ken Pɔl raanjin jee eglizge tun taa naan Galat ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanjin eglizn Galat ki

Maktubm ken Pɔl ɔl jeege tun Galat ki se, kese naan raanjin jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔ taa naan Galat se naan maakɲ taa naan Turki ken borse, ɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɲ lee mertiɲ ken gen k-dige tu ɔ ken gen k-mɔtɔge tu se bo, Pɔl tɛdɔ naaba jaay tɔndo eglizgen mɛtinge se. Num gan gɔtn metiɲ ki se, jee kuuy baado taadɛden taar kuuyu. Aan gɔɔ den eglizge se, eglizn gen taa naan Galat kic bo ɔk Yaudgen aalga kaal maakɛ do Isa ki ɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. ɔ Yaudge se naade ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Kese bo ken lee gaasɛ gen kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔ ute jee ken tɔj te pɔnd ey se. Jee ken taarɛ ba a ute Pɔl ey se, saap ɔ jee al-Masige paac se, k'j'ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ram jaay bo k'kaal maakɛ do Isa al-Masi ki. Num gan taar naade se tec ute gen Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Taa naan se bo Pɔl raan jee al-Masige tun Galat ki taa aden kɔnd doob ki.

Pɔl raan ɔl tɔɔse *eglizge tun taa naan Galat ki

(Rm 1.1-7)

1 Maktubm se maam Pɔl bo m'raanseni, maam ken *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam bo beer ɔɔdum eyo ɔ debkilimi bo ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubu ken durino daan yoge tu, naade se bo ken ɔlumo. ²Maam ute genaagen gɔtn ara, k'tɛdsen tɔɔse naase jee eglizge tun taa naan Galat ki. ³ɔ Raa Bubjege te Meljege Isa al-Masi asen tɛdn beede ɔ asen kɛdn lapia. ⁴Isa al-Masi se ɛd ron

*serke taa *kusiɲjege taa ajeki kɔɔdn dojege maakɲ nakge tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛdin se aan gɔɔ Raa Bubjege maakɲ jen ro ki. ⁵Bin se Raa se daayum *k'nookɲki. *Amin.

Labar Jiga kalan tak

(Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)

⁶Ken maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa ken dɔnseno ute beɛ *al-Masi ken tɛdseno ɔ gan ɲɔkɔɔ bin sum bo, naase 'resɲki ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se naatn ɔ 'terlkiga naaga Raa ki ɔ uunkiga labar jigan kuuy, ⁷m'aakiɲ se aan gɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se bere, gɔɔ. Naɔo jee kuuy maakse ki se je an tujɲ ute Labar Jigan gen al-Masi se. ⁸Num ken nam kuuy jaay baado taadsen labar jigan kuuy ken tec gɔɔ ken maam taadsesiɲ ey se, ken tɛdn naaje, ey le *kɔdn Raa booy raan kic bo, Raa an naamiɲa! ⁹Naaje k'taadsenoga, ter borse m'asesiɲ taadn ɔɔl daala, nam kuuy jaay baado taadsenga labar jigan ken tec aan gɔɔ ken naase 'booyɲkiro ey se, nam bin se, ɔ Raa an naamiɲa!

¹⁰Anum borse m'raansen bin se, m'je jikilimge bo am tɔɔm lɔɔ Raa le? Maam m'je jikilimge bo am tɔɔm eyo. Ken m'je jikilimge bo am tɔɔm num, maam kɔɲ tɛdn debm tɛdn naabm al-Masi eyo.

Labar Jiga ken Pɔl lee taad jeege tu

(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20,23,30)

¹¹Booyki genaamge m'asen taada: Labar Jigan gen Isa *al-Masi maam taadseno se taar se iino gɔtn debkilim ki eyo. ¹²Taa taar se, maam booyino gɔtn debkilim ki eyo, ɔ nam bo dooyum eyo, num gan Isa al-Masi mala bo teec naanum ki ɔ taadumo metiɲa.

¹³Naase mala 'jeelki kingum do dɔkiɲ se paac, ken maam lee do doobm Yaudge tu se. Kaad ken se, maam lee m'dabaro dena *eglizn gen Raa, ɔ m'je doobm

m'adeno kutu. ¹⁴Maakj metjilum ki, ute parumgen k'lee doobm Yaudge tu se, maam bo debm ken m'okin ɔɔɔ dena m'cir jee metinge. Taa do doobm bubjege tu se maam bo debm m'ing dɔɔk maakum ro ki. ¹⁵Raa ken beer ɔɔɔdumo maakj koyum ki se, ɔɔɔdumo ute beɔna taa m'an jeelina, ɔɔ gan kaadn Raa jen ro ki jaay aan se, ¹⁶ɔɔ ter taadum m'jeelga Goonina taa m'an taadin jeege tun Yaudge eyo. Naan ken se naar maam m'baa m'tond te metn nam gam ey sum. ¹⁷Gan kaad ken se maam m'baa m'aano te Jeruzalem ki eyo gen kaakj *jee kaan naabm Isa al-Masigen aalo maakdege deet do maam ki se; num gan maam gaan m'baa taa naan Suge tu ɔɔ m'ok m'terl baado maakj geger ken Damas ki.

¹⁸M'ted baara mɔɔɔ jaay baa Jeruzalem ki, taa k'baa jeel naapa ute Pier. Gɔtn se maam m'ingo bii sik-kaar-mii ute naan tele. ¹⁹Gɔtn se maam m'aako Jak kalin ki genaa Meljege Isa al-Masi, ey num m'baa m'aak te *debm kaan naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum. ²⁰Raa jeele taar maam m'raanjesin se, taar met ki.

²¹Ter maam m'iin m'baa taa naan Siri te gen Silisi. ²²Nabo eglizgen taa naan Jude ki ken gen al-Masi se aakum te bii kalan eyo. ²³Naade booy booy sum bo ɔɔ debm lee dabarjekiro do dɔkin se, ɔɔrse aalga maakj do Isa ki ɔɔ baagga taadn taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se bo ken do dɔkin naan je an tuj se. ²⁴Ken naade jaay booyo taar maam se, naade ɔɔɔm Raa taa maama.

**Pɔl ute *jee kaan naabm
Isa al-Masige kuuy**

(NJKN 15.1-29)

2 Ter ken ted baara sik-kaar-ɔɔɔ jaay aas se, maam te Barnabas ɔɔ m'ok Tit kici k'terl k'baa Jeruzalem ki tele. ²Ken

ɔɔlum baa se, taa *Raa bo teec naanum ki ɔɔ taadum ɔɔ m'baao. Ken j'aan se, maam te magalge se, j'iik k'tɔɔk cɛɛs ki gɔtn se, maam taadden Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken maam lee taad jeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'ted ted se 'kutn cer eyo. ³Debum Tit se naan kɔɔd Grɛk[¶], gan te naan se kic bo naade tedn te taa ɔɔɔ eyo taa *kɔjn pɔndɔ. ⁴Jeege ted rode aan ɔɔɔ naade bo genaagen doobm al-Masi ki se bo, baadoga maakjege tu. Naade deek ɔɔ beeki num j'an kɔjn pɔndɔ. Jee se goon endo maakjege tu se je kaakj ɔɔ di jaay naajege j'onki dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tedn bulu daala do *Ko Taar ken Raa ɛɔɔ Musa ki. ⁵Jee se naaje j'onde te doob eyo ɔɔ taarde le k'took te eyo. Taa naaje k'je Labar Jigan gen Isa al-Masi ken met ki se, naade an kɔɔ tuj eyo, num ɔɔɔnki 'king maakse ki gɔtn ki. ⁶Jee ken j'aakde j'ɔɔ jee magal se, magal naade se maam m'an dim eyo: taa naan Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu se. Num naade se ɔɔ taadum te taar dim kuuy ey sum. ⁷Gan naade jeelga Raa se ɛɔɔmga taarin aan ɔɔɔ ken ɛɔɔ Pier ki se kici. Maam ki naan taadum ɔɔ m'baa taadn Labar Jiga jeege tun Yaudge eyo, aan ɔɔɔ Pier baa taad Labar Jiga, Yaudge tu se. ⁸Taa Raa ken ɔɔ Pier ted *debm kaan naabm Isa al-Masi, gen baa taad Taarin Jiga Yaudge tu se, naan bo debm ɔɔlum maam kici, m'tedga debm kaan naabm Isa al-Masi, gen baa taadn Taarin Jiga se jeege tun Yaudge eyo. ⁹Gɔtn se Jak, Pier, Jan, ken jee Raage jeelde aan ɔɔɔ jee magaldege se, naade se kic bo jeele Raa se ɛɔɔmga naabin jim ki. Taa naan se bo naade ɔɔ jide tɔk jije maam te Barnabas. Kese je deekj ɔɔ taarje tum tedga kalan. Gɔtn se naaje j'iin k'baa

[¶]2:3 Grɛkge se naade tɔj pɔnd eyo.

taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade le, ɔɔa taad Yaudge tu. ¹⁰Naade taadjɛn naka kalaŋ sum ɔɔ gen tɛda. Naade deekjɛn ɔɔ k'saapm do jee daayge tun Jeruzalem ki. Kese ɔɔ nakŋ ken maam m'ɔŋ dirigin te eyo.

Pɔl mooy Pier

¹¹Bii kalaŋ se, Pier ɔaado kaakŋ jee Antios ki; bii se maam taadɛnsin tal naan jeege tu, taa nakŋ naan tɛd se jig eyo. ¹²Ey num Pier se lee tɔs tɔs te genaagen doobm *al-Masi ken Yaudge eyo. Num gaŋ Yaudgen iino gɔtn Jak ki jaay aan se, Pier aakde se iik tɔɔk cɛs ki, baate kɔsn te naade taa naan beer beer jeege tun se. ¹³Yaudgen mɛtinge ken doobm al-Masi ki se kic ɔɔ tɛd maakdege di di aan gɔɔ Pier se, ɔɔ ɔl Barnabas kic ɔɔ tɛd aan gɔɔ naade. ¹⁴Ken maam m'aakde jaay naade lee ute ken mɛt ki eyo do Labar ken Jiga se, maam taad Pier ki naan jeege tu paac m'ɔɔ: naai ken kɔd Yaud jaay ingg aan gɔɔ jee Yaudge ey se. Gen di jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo ɔɔ tɛdn aan gɔɔ Yaudge se?

Jeege se aalga maakde do *al-Masi ki jaay ɔɔ kɔŋ kaaja

¹⁵Naaje se k'mɛtjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan gɔɔ mɛtjil jeegen Yaudge eyo ken jee *kusinge se. ¹⁶Ken bin num naaje k'jeelki, debm ken Raa aakin bɛɛ naanin ki se debm ken aal maakin do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, ey num debm ken ingg do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se eyo. Taa naan se ɔɔ naaje k'j'aalki maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se kici, taa Raa ajeki kaakŋ kaamin ki se aan gɔɔ jee aak bɛɛ. Num ken ajeki tɛdn j'aki kaakŋ bɛɛ naan Raa ki se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki eyo,

ey num te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se nam jaay 'tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki se gɔɔ. ¹⁷Ken naaje Yaudge kic ɔɔ ken k'je j'aki tɛd jee aak bɛɛ naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Ken k'tɛdki bin se naaje k'teckiga aan gɔɔ jee kusingen ingg ɔɔa se paac se. Ken bin num al-Masi se ɔljekiga maakŋ kusiŋ ki la? Anum gɔɔ. ¹⁸Bin eyo ken maam jaay m'ɔk tɛrl gen king do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ken maam resinoga res se num, kese maam mala ɔɔ m'ɔŋ ɔɔɔɔ ooc dom ki. ¹⁹Gen king do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, maam se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'king gen Raa. Taa do dɔkin k'tɔɔl Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan gɔɔ m'ooyga kooy^{ss} ute naana. ²⁰Taa naan se ken maam m'ing se, Isa al-Masi ɔɔ ingg maakum ki. Ken ɔɔrse kingum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa ken jema, ɔɔ ɔŋ roŋ ooy taa maama. ²¹Bɛɛ Raa se maam m'an kɔŋ tɛdn nakŋ cer eyo; taa maam se m'kɔŋ tɛrl gen king do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ey sum. Ken debm jaay je tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki te Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se num, kese je deekŋ ɔɔ kooy al-Masi se, nakŋ cere.

Jeegen uun *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute jeegen aal maakde do Isa *al-Masi ki

(Rm 4, 8.14-17)

3 Naase jee taa naan Galat ki, naase se jee dɛrlge, nana jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'tɔɔksenga mɛtin pak pak. ²Naka kalaŋ tak sum ɔɔ maam m'je tɔnd mɛtse: 'taadumki tu mɛtina *Nirl Raa ken *Raa ɛdsen se, taa naase inggki do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ɔɔ ɔŋinki lɔɔu Raa ɛds-esin se taa naase 'booykiga Labar Jigan

^{ss}**2:19** Kooy ese se kooy deer eyo num je deekŋ ɔɔ debm gaanga gen tɛdn Ko Taar Raa Yaudge se.

gen Isa al-Masi se ɔ aalkiga maakse do ki se le? ³Ken ɔlse 'derlki bin se tap bo ne di? Naase uunkiro metin te ɔɔɔɔ gen Nirl Raa, num gen di jaay ɔorse je anki nan te ɔɔɔse mala se? ⁴'Jeelki nakɔ aan dose ki paac se, naase 'saapinki num ɔɔki nakɔ Raa tedsen se cere ne? Gɔɔ, maam jeele nakɔ Raa tedsen se cer eyo! ⁵Raa bo edsens Nirlina ɔ ted nakɔ-kɔɔɔɔɔɔ dena daanse ki! Naan tedin se taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki lɔbu taa 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi ɔ aalkiga maakse don ki le?

**Jee took aal maakde do Isa ki se
bo tedga gaan *Abraamge**

⁶'Booyki! Kese bo taar ken Kitap taado ro Abraam ki ɔ: *Abraam se, aal maak-in do Raa ki ɔ Raa se aakin debm daan ki.* ⁷Bin se m'je aki jeele jeegen paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se bo tedga metjil gen Abraam. ⁸Kitap taad ɔ: bii kalan jeegen Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooko aden tedn jee aak bee naanin ki. Taa naan se bo Abraam booyo do ɔɔk-in Labar Jiga ken Raa taadino ɔ: *Ute metjil naai se, maam m'tedn bee jil jeege tun do naan ki paac.* ⁹'Abraam aal maak-in do Raa ki ɔ Raa tedn beɔna. Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden tedn beɔn kici.

¹⁰Num jee saap ɔ naade ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum bo ɔ aasga se, naade se Raa utu aden ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ dode ki, taa Kitap taad ɔ: *Debm ken jaay ɔɔ ted te Ko Taar ken Raa edo Musa ki aasin te kart doobin ki ey se, Raa an ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ don ki.* ¹¹K'jeelki, debm

jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum bo ɔ tedn aak bee naan Raa ki se, gɔɔ, taa *Debm daan ki se debm aal maak-in don ki; naan se bo debm 'kɔɔ *kaajin gen daayum*. ¹²Gan debm ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute debm aal maak-in do Raa ki se, dim ade tum se gɔɔ, taa Kitap deek ɔ: *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, debm ken tedinga te doobin aas kart jaay bo kɔɔ kaaja.* ⁸

¹³ɔorse, naaje j'ɔɔ j'ingki te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin eyo, jaay *al-Masi baado ooy taa naajege se. Ken naan ɔɔ ron k'tɔɔlin se taa ajeki dugɔɔ dojege, gen ken Raa naamjekiro. Taa naan se bo Kitap taad ɔ: *Debm ken k'tɔɔ k'daarin ro kaag ki se, kese debm ken Raa naaminga naama.* ¹⁴Isa al-Masi ted bin se, taa bee ken Raa taad ɔ tedn Abraam ki se taa jeegen Yaudge eyo kic bo 'kɔɔ kici. Taa naan se bo naaje j'aki 'kɔɔ *Nirl Salal ken Raa taad ɔ ajeki kedɔ, taa naaje k'j'aalkiga maakjege do naan ki.

***Ko Taar ken Raa edo Musa ki se 'kɔɔ
tujn bee ken Raa ɔ ted se eyo**

¹⁵Genaamge, 'booyki m'asen taadn nakɔ ken jeege jeelin jeel paac. Ken jeege jaay ɔkga taasa ɔ ɔɔɔkga taarde kalan se, nam kuuy kɔɔ kɔɔ taarin maak ki eyo. ¹⁶Te Raa kic bo bini. Do ɔɔkin Raa taadga taad ɔ tedn bee *Abraam ki te metjilina num deek te ɔ metjil-ing tu eyo. Num gan metjilin ken naan taadn se taad ute deb kalan sum ɔ naan bo *al-Masi se. ¹⁷Kese bo nakɔ maam saapin m'je m'asen taada: Raa naan *ɔɔɔ te Abraam se, ted baara

*3:6 Aak Jen 15.6.

†3:8 Aak Jen 12.3.

‡3:10 Aak Dt 27.26.

§3:11 Aak Aab 2.4.

§3:12 Aak Lb 18.5.

**3:13 Aak Dt 21.23.

kaar-ɔɔ-te-sik-mɔɔ jaay Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kɔŋ tujɲ dɔɔkɲ ken Raa dɔɔko ute Abraam jaay taadɪŋ ɔɔ aɲ tɛdn bɛɛ se eyo. ¹⁸ Ken Raa jaay je tɛdn bɛɛɲ jeege tun ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum num, kese je deekɲ ɔɔ bin se bɛɛ ken naan taado ɔɔ tɛdn jeege tun se tɛd ey sum. Anum Raa se taado maak-jɛɲ Abraam ki taa naan taadga taada ɔɔ utu aɲ tɛdn bɛɛɲa.

Taa dɪ Raa ɛdo *Ko Taara Yaudge tu

¹⁹ Ken bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gen dɪ? Raa taaddeno se taa j'aki jeel nakɲ *kusɪɲa bini metjil *Abraam ken Raa taadno se kaana. Naan se bo debm ken Raa taad ɔɔ aɲ tɛdn bɛɛɲ se. Ken Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan ɛdɪno ji kɔdn Raage tu ɔɔ naan ɔlo nam bo tɛdɪŋ debm doobɪɲa. ²⁰ Anum ken Raa taad ɔɔ tɛdn bɛɛ Abraam ki se, naan mala bo taadɪŋ te taarɪɲa, ɔl te debm doobm gam eyo; ɔɔ Raa se kalaŋ lak.

²¹ Bin se je deekɲ ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute bɛɛ ken Raa ɔɔ tɛd se tum ey la? Anum gɔɔ, bin eyo. Ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay ɛd kaaja jeege tu num, jee uun doobm se kaadn naane tɛdga jee aak bɛɛ naan Raa ki. ²² Num gaŋ Kitap taad ɔɔ jee do naan ki paac se ing maakɲ kusɪŋ ki. Taa naan se bo Raa tɛd bɛɛɲa ute nakɲ ken Isa *al-Masi tɛdo se, do jeege tun aal maakɛ don ki.

²³ Kaad ken jeege ɔŋ te doobm kaal maakɛ do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se bɔɔbjeki aan gɔɔ jee dangayge. Naaje k'j'ingkiro do Ko Taar Raa ken ese bini Raa baado taad-jeki doobm gen kaal maakjege do nakɲ ken Isa al-Masi tɛdo se. ²⁴ Anum Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se bɔɔbjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se bo, Isa baado se taa j'aki tɛdn jee aak bɛɛ naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maak-

jeege do nakge tun naan tɛdo se. ²⁵ Bɔɔse, kaadn j'anki kaal maakjege do nakge tun al-Masi tɛdo se, aanga. Bin se Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔk tɔɔɔ dojege tu ey sum. ²⁶ Taa naasen paacɲ aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se, 'tɛdkiga gaan Raage. Taa naan se, naase 'tɛdkiga kalaŋ ute Isa al-Masi. ²⁷ Deere, naasen paacɲ jee *k'batizsega te ro al-Masi se, 'tɛdkiga aan gɔɔ naan. ²⁸ Bɔɔse nam te metɪŋ gɔɔ, ken naai bo kɔd Yaud, ken kɔd Yaud eyo, tɛd dim eyo; ken naai bulu, ken bul eyo kic bo tɛd dim eyo. Ken naai menda, ken gaaba tɛd dim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac 'tɛdkiga kalaŋ. ²⁹ Ken naase jaay 'tɛdkiga jee al-Masige num, kese naase 'tɛdkiga metjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki kɔŋ bɛɛ Raa, ken Raa taad ɔɔ tɛdn Abraam ki te metjilɪŋ ki se.

Naaje k'bulge ey sum

4 Kese bo nakɲ maam saapɪŋ m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan gɔɔ bul booy taar melɪɲa. Ey num nakge paac kaam jɪɲa. ² Num gaŋ ken naan utu goon ɔkɔ se, jeege bo aakiŋ don ki ɔɔ dejɪɲa; naan aden booy kuun taarde bini 'kaan kaad ken bubɪŋ mala jen ro ki. ³ Naajege kic bo j'ingkiro aan gɔɔ gaangen sɛɛm se, nakgen ɔk tɔɔɔ do *duni ki se tɛdjekiro bulge. ⁴ Gaŋ kaadn *Raa taadn jaay aan se, Raa ɔlo Goonɪŋ do naan ki. ɔɔ naan se menda bo oojɪɲa ɔɔ ingo do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, ⁵ taa dugɲ do jee-gen ing maakɲ bul ki do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se. Ute naan se bo j'aki tɛdn gaan Raage. ⁶ Nakɲ ken taad ɔɔ naase 'tɛdkiga gaan Raage se, taa Raa ɔloga Nirl gen Goonɪɲa maakse ki ken dan ɔɔ Abba. Abba se je deekɲ ɔɔ: *Bua*. ⁷ Bin se bɔɔse naai bul ey sum, num 'tɛdga goon Raa. Aan gɔɔ naai 'tɛdga goonɪŋ se, Raa ute bɛɛɲ se utu ai kɛdn nakɲ naan ɔŋ gen-inge tu se kici.

**Pɔl uun nirliŋ do jee
Raage tun Galat ki**

⁸Do ɔkiŋ ken naase 'jeelki Raa ey ɔrt se, naase ingkiro bul maragge, num gaŋ maragge se raagen ɔer eyo. ⁹Num ɔrse naase 'jeelkiga Raa, ey le m'ɔeekŋ m'ɔɔ Raa jeelsega naase, num taa di jaay naase 'terlki daala do nakge tun ɔk ɔɔɔ do naaŋ ki ara ɔ ken ɔɔl ser ey se. Naase 'je aki terl king ɔulu do nakge tun se daal la? ¹⁰Taa naase 'taadki ɔki bi-igen meŋge bii *serke, laapgen meŋge ɔki gen serke, kaadgen meŋge ɔki gen serke, ɔ baargen meŋge kic ɔ ɔki gen serke. ¹¹Nakŋ naase 'teɔki se ɔlum ɔeere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'teɔŋ daanse ki se kutn ɔer eyo.

¹²Genaamge m'eemsen ɔɔ: ɔrse maam teɔga aan ɔɔ naase se, naase kic ɔ 'teɔki aan ɔɔ maama. Ey num naase le 'tujumki te ɔim eyo. ¹³Naase 'jeelki, ken maam m'ingo daanse ki se, kaad ken se maam m'kɔɔŋ. Naaŋ ken se ɔ, maam m'taadseno Labar Jigan gen Isa *al-Masi se deet deet. ¹⁴Naase 'd-abarkiga taa maama ken maam kɔɔŋ se. Num gaŋ te naaŋ se kic ɔ, naase 'baatumki te eyo ɔ 'resumki te eyo. Anum naase ɔkumkiro aan ɔɔ *kɔɔn Raa, ɔ aan ɔɔ Isa al-Masi mala. ¹⁵Kaad ken naane se naase maakse 'raapo; num taa di ɔrse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jeele ken m'ingo maakse ki se, ken ɔkki ɔoobm ken jaay aki toodn kaamsege amɔkiro keɔ kic num, kaadn naane ɔɔumɔkiroga. ¹⁶Num ɔrse ken m'taadsen taar met ki se ɔ, m'ɔelga debm taamooyse la?

¹⁷Jee ken taadsen taar met ki ey se, je aki ɔaa te naaɔe. Num maak-saapm naaɔe se, maak-saapm jig eyo. Gaŋ ken naaɔe teɔ bin se je ajeki gaŋ te naapa, taa naase aki ɔaa te naaɔe. ¹⁸Beeki se,

ɔŋki jeege jaay taardn naaɔe taad se met ki num, ɔɔɔkki taarse daayum ute naaɔe. Ken maam ɔɔɔ kic num, beeki se, taar se ɔ ɔ naase aŋki ɔkŋ maakse ki daayum. ¹⁹Gaan maak-jemge, 'booyki m'asen deeke: maam se ter dabar dabar daala aan ɔɔ mend ɔaa koojo. Dubar ken maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki teɔn aan ɔɔ al-Masi. ²⁰Maakum ki se m'je m'teɔn te naase jaay, m'jeel ɔoobm taadna, ey num ɔrse se taar se ɔkum taad eyo.

***ɔɔkŋ kaam dio ken
Raa ɔɔk te jeege**

²¹'Deekumki tu, naase jeegen 'jeeki ɔki aki king do *Ko Taar ken Raa ɔɔ Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel ɔkki meŋŋ ɔey? ²²Kitap deek ɔ *Abraam se ɔk gaangen gaabge dio: ken kalaŋ buliŋ ɔ oojiŋ ɔ ken kalaŋ goon mend gendiŋa. ²³Goon ken buliŋ ɔ oojiŋ se, j'oojiŋ aan ɔɔ gaangen ɔaa se paac. Gaŋ goon gen mend gendiŋ se koojiŋ tec te bin eyo. Anum goon se, Raa mala ɔ taadga taad Abraam ki ɔ utu aŋsiŋ keɔa. ²⁴Raa je ajeki taadn te ɔoobm nakgen deel se, naaŋ je ɔeekŋ ɔ, mendgen dio se tec aan ɔɔ ɔɔkŋ kaam dio, ken Raa ɔɔk te jeege. Agar, mendiŋ ken ɔulu se, tec aan ɔɔ ɔɔkŋ Raa ɔɔko te *Musa do ko ken Sinai. Num gaan Agarge se j'oojɔn ɔ bulge. ²⁵Agar, se naaŋ aan ɔɔ ko Sinai ken ute taa naaŋ Suge tu se. ɔ ter naaŋ aan ɔɔ Jeruzalem ken utu ing ɔrse se, taa jeegen ing maak ki se naaɔe bulge do Ko Taar ken Raa ɔɔ Musa ki se. ²⁶Num gaŋ Jeruzalem maakŋ raa ki se, jeegen ing maak ki se, naaɔe se bulge eyo. Keɔe ɔ naaŋ naajege ɔ naaŋ se ɔ aan ɔɔ konjege. ²⁷Taa Kitap taad ɔɔ:

*Naai mend, mendkarta raap maaki, naai
ken bii kalaŋ naam te dubar kooj ey se
ɔɔl nirli,*

taa mend ken gaabiñ resinga res se utu 'kɔŋ gaange den cir mend ute gaabiña^{††}.

²⁸ Genaamge, borse se naase 'tedkiga gaan Raage mala, aan gɔɔ Isakɔŋ ken Raa taado do dɔkiñ Abraam ki, ɔɔ te anɔsin kɛd se. ²⁹ Num garɔ goon k'j'oojiñ aan gɔɔ gaangen baa se paac se, lee dabaro goon ken j'oojiñ te tɔɔŋ *Nirl Raa se. Borse kic bo utu bin kici. ³⁰ Num 'saapki tu Raa tap bo taad ɔɔ di maakɔŋ Kitap ki: *'Tuur mend bulu se ute gooniñ naata. Taa goon mend bulu se kɔŋ kɔsn kaagɔ bee tele ute goon mend gendi se eyo.*^{‡‡} ³¹ Borse genaamge, naajege se k'gaan mend ken bulu se eyo. Num garɔ k'tedkiga aan gɔɔ gaangen gen mend gendiñ se.

**Ɔnte 'kɔŋki rose j'asen tedn bulge do
*Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki**

5 *Al-Masi se ɔɔdjekiga dojege deer deer. Bin num, daarki tɔɔɔ ɔɔ ɔnte 'kɔŋki nam asen 'tedn bulu daala.

² Booyki! Kese maam Pɔl bo m'leek-seni: ken naase jaay je aki tɔjɔŋ pɔndo num, nakɔ al-Masi tedsen se 'tedga nakɔ cɛɛ. ³ Booyki m'asen taadn daala: debm jaay je *kɔjɔŋ pɔndo se, beeki num, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan an tedin aas kart. ⁴ Bin se naase jeegen 'saapki ɔɔki ingkiga do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum bo, aki tedn jee aak beɛ naan *Raa ki se; ken bin num naase se 'gaanjiga te al-Masi ɔɔ naase se aki kɔŋ beɛ Raa ey sum. ⁵ Ken gen naaje ki num, naaje se j'ɔnd doje do beɛ Raa ken tɛda. Naan bo debm utu ajenki tedn j'aki kaakɔ beɛ naanin ki, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do nakge tun Isa al-Masi tɛdo se. Taa naan se bo j'utu j'aak kaamin te tɔɔŋ *Nirl Salal. ⁶ Ken debm jaay

tedga gen Isa al-Masi se, ken ɔj pɔndo, ɔj eyo tɛd dim eyo. Ken ɔɔ cir paac se, naaje j'aki kaal maakjege do naan ki, ɔɔ naan se bo ajeki tedn j'aki je naapa.

⁷ Do dɔkiñ se naase 'leekiro jiga jiga; num borse se nana jaay gaassen gen kuun taar met ki se? ⁸ Raa ken dɔnseno ɔɔ aki tedn jeenge se, nakɔ borse naase 'lee 'tedki se naan bo ɔlsen eyo. ⁹ Booyki taar jeege lee taad ɔɔ: ɔɔmɔ ɔɔkɔ jaay j'ɔmbinga do ruɔŋ gen ken j'ɛcinga kec se, iiniñ paac^{¶¶}. ¹⁰ Borse se naajege paac k'tedkiga te Meljege kalan ɔɔ maam m'-jeele maak-saapm naase kic bo tec aan gɔɔ gen maama. Garɔ debm jaay baado ɛcse se ken 'tedn nana nana kic bo, Raa utu an dabara.

¹¹ Genaamge, ken borse jaay maam m'utu m'taad taad metn taar kɔjɔŋ pɔndo num, gen di jaay jeege utu dabarum dabar rɔk se? Ken bin num gen di jaay k'lee k'taad metn taar kooy Isa al-Masi ro kaag ki ken lee tuj maakɔŋ jeege se. ¹² Jeegen ɛcse do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay ɔɔ aki kɔjɔŋ pɔndo se, beeki num, m'je naade se tɔjɔŋ pɔnddege sum eyo, num k'j'ɔjiñ te gɔrumdege paac.

(Rm 8.1-14, 13.12-14)

¹³ Anum naase genaage, naase se Raa bo dɔnseno taa aki kɔŋ dose. Num ɔŋkiga dose se ɔnte 'tedki nakɔ maakse bo jea. Num 'jeki naapa ɔɔ 'noogki naapa. ¹⁴ Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki paac se, tum do taar ken kalan ese sum. Taar se ɔɔ: *'Je naapi aan gɔɔ roi mala.*^{§§} ¹⁵ Num ken naase jaay 'baagkiga tedn aan gɔɔ daagen maakɔŋ kaag ken don tɔɔl ɔɔ naapa se, ɔndki kɔndo, ey num naase aki kutn naapa.

^{††}4:27 Aak Eza 54.1.

^{‡‡}4:30 Aak Jen 21.10.

^{¶¶}5:9 Kese je deekɔ ɔɔ: kusin ɔɔkɔ bin sum bo, tujɔ jeege paac Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki.

^{§§}5:14 Aak Lb 19.18.

၌_၂ki rose *Nirl Salal bo asen တၢ်သၢ်

¹⁶ 'Booyki m'asen taafa: ɔŋki rose Nirl Salal bo asen tɔɔɔ, bin se naase aki kɔŋ tɛɔn nakɔ daa rose bo je eyo. ¹⁷ Nakɔ ken daa ro debkilimi je se Nirl Salal je eyo, ɔ nakɔ Nirl Salal je se le, daa ro debkilimi je eyo. Naaden di se ɔŋ tum kalaŋ eyo. Taa naaŋ se bo naase ɔŋ 'tɛɔki nakɔ ken naase 'jeki ro ki ey se. ¹⁸ Ken Nirl Salal bo tɔɔɔse num, naase aki kɔŋ tɛɔn bulu do *Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki ey sum.

¹⁹ Nakɿ ken daa ro debkilimi je se, naan̩ tood̩ tal. Nakgen naan̩ je se: k̩eesn̩ naapm̩ r̩ɛɲ̩ r̩ɛɲ̩, nakɿ tuj debkilimi naan̩ Raa ki, t̩ɛɖ̩n̩ nakɿ maakin̩ jea, ²⁰ daan̩ maragge, ooɲ̩ r̩oɲ̩a, t̩ɛɖ̩ d̩ekin̩ te naapa, mooy te naapa, t̩ɛɖ̩ maak-kilimi, je taamooyo, saap do r̩oɲ̩ ki sum, gaan̩ te naapa, taarin̩ ɔk metn̩ naapa ute jeege eyo, ²¹ d̩oɲ̩ nakɿ jeege, je kaay koono, kaam k̩ɔɔ ɔɔ t̩ɛɖ̩ nakgen kuuy kic bo tec aan̩ g̩ɔɔ naadeɲ̩ se. 'Booyki m'ɔɔj se, ey num taar se m'taad̩sesinga taad̩ tap m'ɔɔ: jeeɲ̩ t̩ɛɖ̩ nakgen bin se k̩oɲ̩ k̩end̩ *maakɿ Gaar Raa ki eyo.

²²Num gan 'booyki, nakn ken Nirl Salal tɛd se: tɛd jeege je naapa, ɪŋ te maak-raapo, ɪŋ te lapia, tɛdɛ jee maakɛ deere, tɛdɛ jee bɛɛ, jeel tɛdn bɛɛ jeege tu, tɛddɛn naade tuj ɔrmɛ eyo, ²³tɛdɛ jee dalul ɔ bɔɔb ɔk rode; num Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay ɔ ɔnte tɛdn nakgen se num, gɔɔ. ²⁴Jee tɛdga gen Isa *al-Masi se, nakgen ken daa rode je paac se, naade resinga. Gen naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki. ²⁵Ken naajege jaay j'ɪŋki ute Nirl Salal num, j'ɔnɪŋki naan bo ajeki tɔɔɔ. ²⁶J'ɔnte magalki ro-jege ɔ j'ookki do naapge tu eyo ɔ j'ɔnte tɛdki maak-kilimi do jeege tu.

K'noogki naapa

(Rm 2.3-11; Eb 6.10-12)

6 Genaamge, ken ɔŋkiga nam jaay tɛd tɛd *kusiŋ num, naasen ken ɔkki *Nirl Raa se 'nooginki, taa naaŋ ade tɛrl ɔoob ken jiga. Num 'tɛdiŋki te taar urlu. Naai debm aŋ noog se ɔnd kɔndɔ ey num sɔm naai kic 'koocŋ maakŋ kusiŋ ki. ²Ken jee metinge maakse ki jaay ing maakŋ dubar ki num, 'noogki naapa. Ken 'tɛdiŋkiga naaŋ se num, naase 'tɛd aaskiga taar *al-Masi. ³Ken debm jaay aak roŋ, ɔɔ naaŋ sum bo cir jeege paac se, naaŋ se debm cere, ɔɔ derl derl bo roŋa. ⁴Naŋa kic bo aak kingiŋa, ken aakiŋ jiga le, beɛŋ naaŋ ki. Ey num kɔŋ tɔɔm roŋ te nam kuuy eyo. ⁵Naŋa naŋa kic bo kɔŋ kaakŋ naabin ken *Raa ɛdin jin ki.

⁶Debm kən lee dooy jeege te taar Raa se, jeegeen naan lee dooyde se, bæki num, an kədn nakɲ jiga jigan naade ɔk se.

⁷Ŋnte 'derlki rose, Raa se gen cɛp eyo; k'jeeliŋki kupm jaay deba ɔc se, aanga kaadn kɔj ki kic bo naan kɔjn naan se sum. ⁸Ken bin num debm ken jaay tɛd nakɔ daa roŋ bo je sum se, naan se tec aan gɔɔ debm ɔc kɔɔɔ ken tɛdga num utu kɔjn nakiŋ se, gaŋ naan se utu kutn roŋa. Num debm ken tɛd nakɔ Nirl Raa je se, naan se tec aan gɔɔ debm ɔc kɔɔɔ ken tɛdga num utu kɔjn nakiŋ se kici, nabo gen naan se, kɔŋ *kaajŋ gen daayum. ⁹Taa naan se bo j'ŋnte 'kɔɔrki gen tɛdn bɛɛ jeege tu ɔ j'ŋnte kɔŋiŋki doob ki ɔ ken kaadiŋ jaay utu kaan se, nakɔ naaje j'ɔckigiga kɔɔ se j'utu j'aŋki kɔŋiŋa. ¹⁰Bin num ken boɔse kaadiŋ utu se, k'tɛdki bɛɛ jeege tu paac ɔ ken tap tap se, j'ŋnte dirigki genaagen doobm al-Masi ki.

Pɔl taad' naŋ taariŋa*(Plp 3.2-11)*

¹¹ Aakki maktubm kɛn raanɪŋ magal magal se, kɛse maam mala ɓo m'raanɪŋ te jima. ¹² Jeegen je ɔɔ aki *kɔŋ pɔndɔ taa tɔɔg se, jee se je taa jeege adɛn tɔɔmɔ. Gaŋ kɛn naadɛ jaay tɛd naan se, naadɛ je j'adɛn dabar eyo taa kooy gɛn *al-Masi ro kaag ki se. ¹³ Ey num jeegen tɔjga tɔj pɔndɔ kic ɓo, ɔŋ took ɪŋg te do *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se ute dɔobɪŋ eyo. Naadɛ je j'asɛn tɔjŋ pɔndɔ se, taa naadɛ an tɔɔm rodege*. ¹⁴ Kɛn gɛn maam ki se maam tɔɔm rom se taa kooy Mɛljege Isa al-Masi ro kaag ki kalɪŋ ki sum. Taa

naan se ɓo, nakɪ *dunia se ɔlum ey sum. Maam se m'aakiŋ aan gɔɔ nakɪ cɛrɛ taa maam se m'ooyga ute Isa al-Masi. ¹⁵ Kɛn debm ɔjga pɔndɔ, lɔ ɔj te eyo, tɛd dɪm eyo. Nakɪ kɛn bɛɛ cir paac se, Raa tɛd-jekiga k'tɛdkiga aan gɔɔ jee kiji. ¹⁶ Jee-gɛn kɛn uun dɔobm taar kɛn maam m'-dooydɛno ɛsɛ se, ɔŋ Raa adɛn kɛdɪŋ lapia ɔɔ adɛn kɛɛjŋ dɔdɛ ki ɔɔ do gaan *Is-raɛlge tun jee Raage se kici.

¹⁷ Naan ki se nam ɔŋte kɛcum sum, taa dɔlgen rom ki se taad' ɔɔ maam se m'tɛdga gɛn Isa.

¹⁸ Gɛnaamge, ɔŋ bɛɛ gɛn Mɛljege Isa al-Masi se kɪŋg ute naase paac. *Amin.

*6:13 Kɔŋ pɔndɔ gɔtn Yaudge tu se, kɛse dɔobm kɛn naadɛ ɔl jeege uun Ko Taar Raadɛ. Taa naan se ɓo naadɛ tɔɔm rode.

Maktubm ken Pɔl raanjin eglizn Epez ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanjin eglizn Epez ki

Maktubm ara se Pɔl raan eglizn Epez ki ute eglizge tun kuuy ken taa naan Turki ken ɓorse. Kaad ken se naan dangay ki (kon 3.1; kon 4.1). Maakɗ maktubin ki se, taargen ken naan lee dooydeno kaam moɗn maakɗ eglizge tun taa naan goɗn ara se, taargen maakɗ maktub ken ara se tumden paac. Naan raan maktubm se jeege tun ken Yaudge eyo. Ko taarin tap tapm naan je taada se ɗ: Raa utu 'tusn nakgen maakɗ raa ki ute kengen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi ɗ naan ɓo 'tedn gaarde (1.10). Ko taarin kuuy ken Pɔl taad maakɗ maktubin ki ara se taad met taar ken Yaudge ute Yaudge eyo dook tum tedga jee Raage se. Taa naade 'booy kɔkɗ naan se, naan taadden ute nakge kaam moɗ: deet deet se egliz tec aan goɗ ro debkilimi ɗ do se naan al-Masi; gen k-dige se egliz tec aan goɗ ɓea ɗ al-Masi se naan ɓo ko ken gak ɓee se; gen k-moɗge se aan goɗ menda ute gaabina ɗ egliz se aan goɗ mend al-Masi. Jee al-Masige jaay 'dookɗ ute naapa se ken naade dookga ute al-Masi jaayo.

Pɔl ted tɔɔse jeege tun Epez ki

1 Maktubm se maam Pɔl ɓo m'raanseni, maam se *Raa ɓo je m'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'ɔlsesin naase jee Raage tun Epez ki ken tujki te ɔrmse eyo ɗ ing dookki kalaɗ ute Isa al-Masi se. ²On Bubjege Raa ɗ Meljege Isa al-Masi asen tedn ɓeeɗe ɗ asen kedn lapia.

Bee ken Raa tedjeki ute doobm Isa *al-Masi

(Rm 8.15-17,28-30)

³K'toomki Raa, naan ɓo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naan tedjekiga bee ɗ edjekiga nakgen jiga aak eyo paacɗ ken iino maakɗ raa ki ɗ tedjekiga k'doɔkkiga kalaɗ ute al-Masi. ⁴Ken do dookin Raa aalo te duni ey ɓort se, Raa beer taadjekiroga tɔɗɗo taa j'aki dookɗ kalaɗ ute Isa al-Masi taa j'aki tedn jee *salal ɗ jee ɔk dim aak kus rode ki eyo naanin ki. ⁵Aan goɗ naan jejeki se, naan uunga kuun doa do dookin tap ɓo, taa ajeki tedn j'aki tedn aan goɗ geninge mala te doobm Isa al-Masi. Kese ɓo nakɗ ken naan maakin jen ro ki. ⁶Taa naan se ɓo j'an ki tɔɗɗo gen beɗn ken jiga aak ey se. Bee se naan tedjesin ki ute maraadin taa k'tedkiga kalaɗ te Goon maak-jena.

⁷Raa dugjekiga dojege ute moosn Goonina, taa te Goonin se naajege k'tedkiga kalaɗ. Naan toljekiga *kusinjege ɗ naan ted bin se je ajeki taadn bee naan ken den se. ⁸Bee ken naan tedjeki den se, tedjekiga naajege k'tedkiga jee jeel-targe ute jee jeel nakge. ⁹Nakɗ ken maakin jen ro ki se naan *taadjekiga metina. Kese ɓo nakɗ ken naan uuno doa je an tedn ute doobm Isa al-Masi, ¹⁰nakɗ ken naan je tɗda se jaay kaadin aasga num, Raa utu 'tusn nakgen maakɗ raa ki ɗ ute kengen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi ɗ naan ɓo tedn dode.

¹¹Raa ted nakge paac aan goɗ ken maakin jen ro ki. Taa do dookin tap ɓo naan uunga kuun doa taa naajege j'aki tedn kalaɗ te Isa al-Masi, ɗ naan edjekiga ɓedjege maakɗ nakge tun jiga ken naan ed jeunge tu se. ¹²Bin se naajege ken j'ondkiga kond dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm naajege se ɓo jeege an *nooko ɗ an tɔɗɗo. ¹³Naasen 'tedkiga kalaɗ te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar ken met ki, kese

bo Labar Jigan gen Isa al-Masi ken aaj jeege se. Ken naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki do 'tedkiga kalan ute naan se, Raa tedsenga nakn j'ansen kaakn jeel ro ki, kese bo Nirlin ken naan taado do utu ajesiŋki keŋ se. ¹⁴ Naan jaay edjekiro Nirlin se, naan jejeki taadn do utu ajeki keŋn nakn ken naan utu keŋn jeenge tu. Nakgen se jaay, j'utu j'adeki kon se kaad ken Raa utu ajeki kaajn mala mala. Taa naan se bo jeege an nooko do an toom.

Pɔl eem Raa taa *eglizn Epez ki

(Kol 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)

¹⁵ Taa naan se bo kaad ken jaay maam booy j'wo naase aalkiga maakse do Meljege tu Isa ki do 'jeki jee Raage paac se, ¹⁶ daayum ken maam jaay m'baa toom Raa taa naase se, maam m'tond metin m'won eyo taa naase kici. ¹⁷ On Raa ken gen Meljege Isa *al-Masi, naan bo Raa Bubm ken *k'nookin gotn ba se paac, naan bo asen tedn naase aki tedn jee jeel-taarge. Bin bo naase aki jeel kokn Raa mala mala. ¹⁸ Maam m'tond metin kici taa asen tedn maakse ki aki jeel nakgen jiga ken naase ing ondk dose ro ki, taa naan se bo naan danseno se. Do maam m'je se naase aki jeele maakn nakge tun jigan ken naan utu 'keŋn jeenge tu se, naase kic utu aki kon bedse. ¹⁹ Bin se, naase aki jeele naan se debm ok togo den aak eyo. Taa di ute togin se, naan lee noogjeki naajegen j'aalkiga kaal maakjege don ki se, taa togon Raa se naan cir nakge paac. ²⁰ Raa, ute togin se bo, duro al-Masi daan yoge tu do uun ondin do ji daamin ki maakn raa ki. ²¹ Gotn se Isa al-Masi ing do *koden Raage tu, do *Bubm sitange tu, do maragge tu do nakge tun ba se paac, maakn duni ken ara lo maakn duni ken kuuy kic bo nam j'an kond magal jaay an cir naan se num, got. ²² Deere, nakge paac Raa edinsinga kaam jina do Raa uun ondinga do nakge tu paac do naan tedin tedga

do egliz. ²³ Egliz se naan aan go ro Isa al-Masi do naan mala daayum utu ing maak ki. Taa Isa al-Masi se bee Raa paac se, utu gotn naan ki.

Naajege j'ongkiga kaaja ute *al-Masi

(Kol 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)

2 Do dokin ken aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan go jee ken ooyga kooyo maakn *kusiŋse ki do do nakge tun ken naase 'lee tedink jig ey se. ² Naase ingkiro bini kici kaad ken se naase uunkiro taar *Bubm sitange. Naan bo debm ken utu ing os gaara daan maakn raa ute do naana. Naan bo ken forse utu ing ted naaba maakn jeege tun baate tookn taar *Raa se. ³ Naajege paac kic bo j'ingkiro aan go naade do do dokin se k'tedo nakgen ken daa rojege jea do daayum k'ting k'saapkiro do nakge tun jig eyo ken maakjege jea. Bin se naajege kic k'tedkiro k'jee kusinge aan go naade do naajege kic bo jee ken Raa maakin ing taarin dojege tu.

⁴ Num gan Raa se naan bo debm ejjeki dojege tu den bee eyo taa maakje naan ken den olin naan jejeki naajege se, ⁵ kaad ken jaay naajegen aan go jee ooyga kooy maakn kusiŋjege tu se, naan edjekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeki se ute been sum. ⁶ Aan go naajege k'tedkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge tu ute naana do Raa se uun baanjekiga maakn raa ki ute Isa al-Masi gen kon gaara tele. ⁷ Anum naan tedjeki been se ute doobm Isa al-Masi, taa naan je taadn jeege tun ken j'aden toojn do naan ki paac se, do naan bo debm been den aak eyo.

⁸ Raa aajse se te been sum ute kaal maakn naase aalki don ki. Ken bin num kaajn ken naan aajse se cer sum. Kese Raa mala bo edsen kaajn ese. ⁹ Taa naan se onte 'saapki oki naase 'tedkiga nakgen jiga bo naan aajse, num gan naan se aajse cer sum; taa bin se nam kon toom

ron eyo. ¹⁰Deere, naajege se Raa mala bo tedjekiga. Naan bo debm ken edjekiga kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa nakgen jiga ken naan tond daapiṇoga daap do dōkin se, taa naajege j'anki kōṇ tēda.

Gōtn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum tedga kalan
(Eb 10.19-22)

¹¹'Saapki tu do dōkin se naasen ken Yaudge ey se ɔ kaad ken se Yaudge se danse ɔ: naase se jeegen tōj pōnd eyo; gaṇ naade taad te *kōjṇ pōndɔ se lē kōjṇ pōnd ken jikilimge lee tōj se sum.

¹²'Saapki tu kaad ken naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mērtge taa naan gaan *Israelge tu. *Raa se dōko te gaan Israelge ɔ taadḏeno ɔ ute aden kēdn nakṇ jiga ɔ nakṇ jigan naan baa kēdn gaan Israelge tu se, ɔlse naase eyo. Taa naase mērtge ɔ dīm jaay naase aki kōnd dose ro ki se, gōtɔ. Naase 'tingki do *duni ki naḃo 'jeelki Raa mal eyo. ¹³Gaṇ naasen ken do dōkin 'dōkki te Raa se ḃorse 'baakiroga gōɔɔ ute kooy gen Isa al-Masi ken ooy taa naase se.

¹⁴Do dōkin se naka aan gōɔ durdur se, daaro daan Yaudge tu ute jeegen ken Yaudge eyo. Nakṇ se ḃo ken tedjeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gaṇ ḃorse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan tōkinga naata. ɔ jee kaam di ese se tum tedga metjil kalan. Naan ḃo debm ken baan-jekiro te tōse daanjege tu. ¹⁵*Ko Taar ken Raa edo *Musa ki ute nakgen naan taad ɔ gen tēda te doobiṇ se, al-Masi tōlinga naata. Naan ted naan se taa tum Yaudge ute jee ken Yaudge ey se 'tēdn kalan. ḃorse, naade se tedga metjil jee kiji. Naan ḃo debm ken baano ute tōse daande ki. ¹⁶Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔkdenga taasa ute Raa. Nakṇ ken ɔlde jaay naade je naap ey se, ḃorse naan tōlinga naata. ¹⁷Naan baano ute tōse naase jeege tun Yaudge

eyo ken dōkki ute Raa se ɔ naan baano ute tōse kici Yaudge tun ken gōɔ te Raa. ¹⁸Ute nakṇ ken al-Masi ted se, naajege Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute doobm *Nirl Raa ken kalan se, naajege j'ōṇkiga doobm ken ajeki kōl gōtn Raa ken Bubū.

¹⁹Bin se, naase se mērtge ey sum ɔ ɔkge eyo. Naase se 'tedkiga gaan naange mala ute jee Raage se. Taa naase 'tedkiga jeegen maakṇ ḃee Raa ki aan gōɔ naade. ²⁰Naase se aan gōɔ kogen j'i-in ḃea, num ko j'uun metn ḃee ese se, naade ḃo *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee taad taar teeco taar Raa ki. Gaṇ Isa al-Masi se naan ḃo ko ken gak ḃee se. ²¹Ute Isa al-Masi se ḃo ḃee se daar tōɔɔ ɔ iin baa ute naanin raan, taa 'tēdn *Bee Raa *salal gen Meljege. ²²Aan gōɔ naase 'tum 'tedkiga kalan te Isa al-Masi se, naase 'tum 'tedkiga kalan ute jee Raagen kuuy kici. Taa naase 'tedkiga Bee Raa ken Nirlin an king maak ki.

***Raa ḃo je Pōl 'taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tun Yaudge ey kici**

(Kōl 1.24-29, 2.1-3; 1Pr 1.10-12)

3 Taa di maam Pōl ken j'ōkum dangay taa Isa al-Masi taa naasen Yaudge eyo, ²deere, naase 'booykiga naabm ken Raa edumsina taa m'an tēdn taa naase se. Naabm se Raa edumsin se ute ḃēṇa. ³Nakṇ naan uun do do dōkin gen tēda ken naajege *k'jeel metin ey se, naan taadunga metina. Taa naan se ḃo maam m'raansen taargen kandum se. ⁴Ken jaay 'dooykiga taargen se num, naase aki 'jeele nakṇ ken Raa uuno do gen tēdn te al-Masi do dōkin se, naan taadum maam m'jeelga metina. ⁵Do dōkin nakṇ se Raa ɔṇ taado te metin jeege tu eyo. Num ḃorse ute Nirl naan ken *salal se, naan taadga metin *jee kaan naabm Isa al-Masige tun salal se ute jeege tun taad taar teeco taar Raa ki. ⁶Nakṇ ken

jaay k'jeel metin ey se, borse k'jeelkiga metina: taa naasen ken Yaudge ey kic bo ɔŋkiga bedse ute Yaudge, taa naase aalkiga maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ki. Borse naase 'tedkiga aan gɔɔ daa ro kalaŋ. Bin se nakŋ ken Raa utu kedn jeenge tu ute doobm Isa al-Masi se, naase kic ɔŋkiga bedse.

⁷Raa se naan m'tedumga bæ ɔɔ ute tɔɔgin se, naan tedum m'tedga debm tedn naabina, gen taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu. ⁸Maakŋ jee Raage tu paac se, maam bo m'ko kaam mɔɔtde. Ute naan se kic bo Raa tedumga bæ ɔɔ tedum m'tedga debm taadn taarin gen Isa al-Masi ken beɛn nan ey se, do jeege tun Yaudge eyo. ⁹Naan edumga naabin taa m'taad tɔɔkŋ metn nakŋ jeege jeel metin ey se jeege tu. Naan ken Mɛl-kaal nakge paac se, do dɔkin se nakŋ se naan ɔŋ taad te metin nam ki eyo. ¹⁰Anum borse ute *egliz se, Raa taad *kɔdn Raage tu, ute nakgen ɔk tɔɔɔ paacŋ maakŋ raa ki se, ute doobm egliz se tɔɔggen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara den aak eyo. ¹¹Kese bo nakŋ ken Raa aal te duni ey tap bo, naan uunga kuun doa gen tedina. Borse ute doobm Meljege Isa al-Masi se nakŋ se naan tedinga. ¹²Ute Isa al-Masi se naajege k'tedkiga kalaŋ taa j'aalkiga maakjege don ki. Taa naan se bo naajege j'ɔŋkiga dojege ɔɔ ken k'baaki baagɔtn Raa ki kic bo k'beerki ey paac paac. ¹³Bin se bo maam m'taadseni m'ɔɔ maakse ɔnte tujuu taa dubar ken maam m'ɔŋ taa naase se. Dubar ken maam m'd-abar se beɛn naase ki.

Ter Pɔl eem Raa taa *eglizn Epez ki

¹⁴Taa naan se bo, maam m'erg naan Bubjege tu Raa. ¹⁵Naan bo Bubm jee-gen ken maakŋ raa ki ɔɔ gen jee-gen do naan ki paac. ¹⁶Deere, Raa se naan magal aak eyo, ɔɔ naka paac kaam jina. Taa naan se bo maam m'tɔnd metina taa Nir-

lin asen kedn tɔɔɔ maakse ki ɔɔ te naan se jaay naase aki tedn jee tɔɔɔ doobm naan ki. ¹⁷Ɔŋ *al-Masi se 'king maakse ki taa naase aalkiga maakse don ki se. Ter maam m'tɔnd metin kici taa naase aki je Raa ɔɔ aki je naapa. Bin se naase aki 'tedn jee tɔɔɔ doobm Raa ki aan gɔɔ kaagŋ iirin bɔɔy naan ki ɔɔ daar tɔɔɔ ɔɔ aan gɔɔ bæ ken j'iinin daar tɔɔ se. ¹⁸Bin se maam m'je naase ute jee Raagen kuuy se, naase aki kɔŋ jeel metn kando Isa je-jeki ɔɔ maak-je Isan do naajege tu se, ɔk nan gur ey se. ¹⁹Bin jaay naase aki jeel maak-je al-Masi ken naan ɔk dose ki se cir nakge paac ɔɔ ɔŋ nakgen jiga ken maakŋ maak-saapm Raa ki se 'doocŋ maak-saapm naase kici.

²⁰Taa Raa se naan ɔŋ ted nakge paac ute doobina ɔɔ nakŋ naan ted se deel dojege ɔɔ nakgen naan tedjeki se cir nakgen naajege k'jeki naan ajeki tɛda ɔɔ nakgen se naan lee tedin ute tɔɔgin ken maakjege tu. ²¹K'tɔɔmin ki taa bæ ken naan tedn egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. Ɔŋ jee-gen k'toojɛga ɔɔ ken j'utu j'aden toojn paac se daayum daayum an tɔɔmɔ. *Amin.

K'tum k'tedkiga kalaŋ

(Kol 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kɔr 12.4-31)

4 Taa naan se bo maam ken j'ɔkum dangay taa Meljege se, m'dejsen m'ɔɔ: ingki aan gɔɔ ken *Raa dɔnseno doobin ki. ²Maakŋ nakge tun naase aki 'tedn paac se, ɔnte magalki rose, ɔŋki rose urlu ɔɔ 'tedki jee maakse deere ɔɔ aayki kaamse 'serkki naapa ɔɔ j'eki naapa. ³Aayki kaamse ɔkki taarse kalaŋ ɔɔ ute *Nirl Salal se ingki te tɔɔse ute naapa.

⁴Jee aalga maakde paac do Isa *al-Masi ki se, naade tedga aan gɔɔ daa ro kalaŋ ute *Nirl Raa ken kalaŋ se. Bin se nakŋ ken Raa dɔnseno ɔɔ aki kɔnd dose do ki se kic bo kalaŋ sum. ⁵Naajege paac se Meljege kalaŋ sum ɔɔ paac

se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan sum ɔ k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan sum kici. ⁶ Raa se naan kalan sum ɔ naan bo Bubm jeege paac, naan ing dojege tu paac, naan ted naaba maakjege tu paac ɔ naan ing daanjege tu paac.

⁷ Num te al-Masi se Raa se tedjenkiga bee den aak eyo, ɔ naŋa naŋa kic bo naan edin naabin kaam do ron roŋa. ⁸ Aan gɔɔ ken k'dooy maakŋ Kitap ki ken taad ɔ:

*Ken naan jaay ook baa raan se,
naan ciro jee taamooyinge ɔ tɔk baandeno
ute naana.*

Ter naan ed nakgen bee jeege tu.[†]

⁹ Taar ken taad ɔ: «Naan ook baaga raan se» je deekŋ ɔ dio? Kese je deekŋ ɔ naan boɔy baadoga do naan ki ara.

¹⁰ Debm boɔy baado do naan ki se bo, naan se bo ken ɔk terl baaga maakŋ raa ki raan taa gɔɔ baa se paac, naan utu. ¹¹ Naan bo debm nig naabin jik-ilimge tu gen tɔda. Jee metinge naan tedden jee kaan naabinge, kengen metinge naan tedden jee taad taar teeco taar Raa ki, jee metinge naan tedden jee baa wɔɔkŋ Labar Jiga, ɔ kengen metinge naan tedden jee gaam jeege ɔ jee kuuy le jee dooy jeege. ¹² Raa ted naan se taa noogŋ jee Raage 'tedn kaasn naabm Raa, taa jee Raagen ken tedga aan gɔɔ ro al-Masi se 'ziidn baa ute naande. ¹³ Bin jaay naajege j'aki tum tedn kalan taa naajege j'aalkiga maakjege do Goon Raa ki ɔ k'jeelinkiga. Te naan se jaay naajege j'aki kaasn jee Raagen mala mala aan gɔɔ al-Masi.

¹⁴ Bin se, j'aki kɔŋ tedn aan gɔɔ gaan-gen seem ey sum. Taa naan se jeegen aan jeege dal se ajeki kɔŋ derl gen kuun taargen ren ren se eyo, ɔ j'aki kɔŋ tedn aan gɔɔ nakgen do maane ken kuulu tuun baanden taa tɔɔɔ kaam ara kaam ara se eyo. ¹⁵ Num gan 'taadki taar met ki

ute naapa ɔ ute maak-jea, taa j'utu j'aki kaasn aan gɔɔ al-Masi mala, naan ken do jee Raage. ¹⁶ Naan bo debm tus jeenge paac tum teddenga tedga aan gɔɔ daa ro kalan. Aan gɔɔ ro debkilim ken taa sedinge tumde ute naapa se, ken debkilimi jaay paac ron lapia se teepe ɔ ute jee Raage kic bo tec bini, ken naade jaay je naapa se ted bee baa ute naande.

Kaajn ken naajege j'ɔŋki te *al-Masi

(Kɔl 3.1-16; Gal 5.10-25)

¹⁷ Booyki taar maam m'asen taad se ute ro Meljege m'deeksan m'ɔɔ: ɔnte 'k-ingki aan gɔɔ jeegen jeel Raa mal ey se. Taa nakgen naade ing saap ro ki paac se nakgen ren ren cere. ¹⁸ Maak-saapm naadege se maak-saapm jig eyo, ɔ kaa-jŋ ken jaay Raa ed jeenge tu se, naade ɔk eyo. Taa naade se tedga jee do mɔŋgge ɔ dim tap bo naade jeel eyo. ¹⁹ Ken ted nakŋ *kusiŋ kic bo dodege dirinden eyo, naade ɔŋ rodege bo gen je mendge ute gaabge. Naade ted nakŋ sɔkɔŋge ɔ tedŋ baa ute naande sak sak.

²⁰ Gan naase se, king tec bin se doobm al-Masi ki se k'dooyseeno te eyo. ²¹ Deere, naase se k'taadsen 'booykiga taarina ɔ 'tedkiga kalan te Isa al-Masi ɔ k'dooy-senga ute taar met ki gen Isa. ²² Ken bin num kingsen do dɔkiŋ se 'resŋki naatn. Do dɔkiŋ se naase ingki bo gen saapm do nakge tun jig eyo kalin ki ɔ maak-saapsegen jig ey se lee tedsen naase jee derlge. Gan borse kingsen do dɔkiŋ se 'resŋki aan gɔɔ kal koono ken k'j'ɔɔd k'j'undin naatn se. ²³ ɔŋki Raa bo asen terl maakse ɔ asen kedn maak-saapm kiji. ²⁴ Aan gɔɔ iinkiga num 'tuuski kal kiji se, naase kic 'tedki aan gɔɔ jikilimgen kiji. Jikilimgen kijin ese se, kese Raa mala bo teddeno aan gɔɔ ken naan jen ro ki: ɔ taar met ki se tedden

[†]4:8 Aak KKR 68.19.

naade tedga jee *salal do jee ted nakge te doobina.

²⁵Taa naan se taar-koofo se resnki naata do nana nana kic bo taad taar met ki naapin ki, taa naajege se k'tedkiga aan gao daa ro kalan. ²⁶Ken 'tedkiga maak-taara se, onte 'konki maak-taara se asen kol aki tedn kusina. Ken bin num onte 'toodki ute maak-taarse maakse ki. ²⁷Onte konki doobo *Bubm sitange tu. ²⁸Jee boogge se moon j'onte boogo num gan j'aay kaamde k'ted naaba ute jidege mala gen kosde do taa k'kon dim j'an noogj jeegen ok dim ey se kici. ²⁹Taar ing kus se onte 'teecn taarse ki, num 'taadki taargen jiga ken 'noogj jeege do aden tedn jee bee doobm Raa ki baa ute naande. Bin num ken aki taadn taara se, 'taadki taar ken kon dejn jeegen lee booyen taarse se. ³⁰Nirl Salal ken Raa edsen se, onte 'tujinki maakina taa Nirl Salal ese bo ken tedsen naase 'tedkiga jee Raage. Naan se bo ken bii kalan utu ajeki kaajn mala mala. ³¹Taar maak-taara se doofinki naatn maakse ki, onte 'tedki taamooyo ute nam, maakse onte taarse do nam ki, onte 'mooyki ute naapa, onte 'naajki nam do kusina paac se, doofinki naatn maakse ki. ³²Anum 'tedki bee ute naapa do eejki do naapge tu. Okki naagj naapge aan gao ute al-Masi, Raa toolsenga kusinsege se.

J'ingki gotn woor

(1Tes 4.1-8; 1Kor 6.9-11)

5 Ingki aan gao king gen *Raa, taa naase se 'tedkiga geningen ken naan jedefe. ²Ingki te maak-jea aan gao *al-Masi jejeke, naan ken on roon ooy taa naajege do ed roon *serke do serkon naan se tec aan gao itir oot nijim ken tool Raa ki.

³Borse naase 'tedkiga jee Raage se, onte 'jeki mendge do mendge le onte je gaabge, onte 'tedki nakj ken asen tujn naan Raa ki, onte 'tedki jee tamage do nakgen bin se, maanin kic bo

onte 'kooksi. ⁴Nakj sokonge ute nakgen jig eyo ute taargen gen taad ey se, onte 'kooksi maanina. Num gan naase se 'toomki Raa. ⁵Jeelki jee je mendge ute jee je gaabge, jee ted nakj ken tujde naan Raa ki, ute jee tamage se kon kend maakj gaar al-Masi ki eyo do ute gen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se teddenga aan gao maragde.

⁶Onte 'konki jeege asen derl ute taargen ren ren se. Nakgen bin se bo ken ol Raa maakin taarina do jeege tun baate tookj taarin se. ⁷Jee bin se onte 'kolki dose maakj taardege tu. ⁸Taa do dokin se naase ingkiro maakj got ken dofo, num borse se 'tedkiga kalan ute Meljege se naase 'baakiroga maakj got ken woor. Bin se ingki aan gao jeegen ing maakj got ken woor. ⁹Taa gotn woor se ted jeege ted nakj bee, nakj ute doobina do ken met ki. ¹⁰Saap onki nakj jiga ken tool Meljege tu. ¹¹Onte 'kolki dose maakj naabm jeege tun ted nakgen ren ren maakj gotn ken dofo se. Num gan nakdegen jig ey se 'taaddesinki tal tal. ¹²Taa jee se nakgen naade tedn onyin koy se ken j'uunga maanin kic bo ol sokon 'tooljeki. ¹³Gan nakgen naade ted se jaay metin teecga do baado gotn woor se j'aak k'jeelde tal tal, ¹⁴taa nakj baadoga gotn woor se naan tood tal. Taa naan se bo jeege taad do:

Naai debm ken 'tood tood bi se iini,
'dur daan yoge tu,
do al-Masi ai woor goto.

¹⁵Ken bin num ing ondkii kondoo onte kingki aan gao jee derlgen jeel dim ey se. Num gan ingki aan gao jee metekge. ¹⁶Taa borse goto tujga, bin se daayum ken kaadin jaay utu se, naase aayki kaamse 'tedki nakj jiga. ¹⁷Onte 'kaanki rose dala, num gan aayki kaamse booy okki nakj ken Meljege maakin jen ro ki. ¹⁸Onte kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tujju. Num gan onki *Nirl Salal bo asen dooon maakse. ¹⁹Taa naan

se naase paac aarki kaagen gen tɔɔm Meljege, gen magal Raa ɔɔ kaagen se aardeki ute tɔɔŋ Nirl Salal, kaagen se aardeki ute maakse paac gen de Meljege. ²⁰Daayum taa nakgen se paac se 'tɔɔmki Raa Bubu ute ro Meljege Isa al-Masi.

King mendge ute gaabdege doobm *al-Masi ki

(Kol 3.18–4.1; 1Pr 2.18–25, 3.1–7)

²¹Naasen paacn 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa. ²²Naase mendge se 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ ken naase lee 'booy uunki taar Meljege. ²³Taa gaaba se naan ɔɔ do mendin ki aan gɔɔ al-Masi do *egliz ɔɔ egliz se le aan gɔɔ ron mala ɔɔ naan ɔɔ Debm Kaajina. ²⁴Aan gɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mendge kic k'-booy k'j'uun taar gaabdege do nakge tu paac.

²⁵Naase gaabge kic 'jeki mendsege aan gɔɔ al-Masi je egliz bini ɔɔ ron ooy taa naan se. ²⁶Naan tedin naan se taa naan je an tedin naan 'tedn *salal ɔɔ naan *tug daapin ute taarin aan gɔɔ maan ken tug daap nakge aak bee se. ²⁷Naan je egliz ade baa naanin ki se, ken j'aakinga kic ɔɔ j'an tɔɔmɔ, dim aak kus tap ɔɔ ron ki gɔɔ, aak bee walak walak ɔɔ ɔk tuju ron ki eyo. Naan je egliz se 'tedn salal ɔɔ ɔk taar dim ing kus ron ki eyo. ²⁸Bin ɔɔ gaaba kic 'je mendina aan gɔɔ ron mala, taa debm je mendin se je ro naan malina. ²⁹Bii kalan nam tap ɔɔ baat te ron eyo, num gan ron se naan ulina ɔɔ saap do ki, aan gɔɔ Isa al-Masi ken saap do egliz ki se. ³⁰Taa naajege paac se k'tum k'tedkiga rona. ³¹Taa Kitap taad ɔɔ: *Taa naan se ɔɔ, gaaba 'teecn kon kon ute bubina ɔɔ baa tum ute mendina ɔɔ naaden di se tum ted daa ro kalan.**

³²*Metn taar k'jeel metin ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naan ese se m'je taadn metn taar al-Masi ute gen egliz. ³³Bin se naase gaabge se nana nana kic ɔɔ 'je mendina aan gɔɔ ron mala ɔɔ mendge se nana nana kic ɔɔ n'sook gaabin ki.

King gaange ute kengege ɔɔ ute bubdege

6 Gaange, 'tookki taar kensege ute gen bubsege, kese ɔɔ nakn doobin ki ken Meljege jea. ²Taa Kitap taad ɔɔ: *'Sook koi ki ute bubi ki.*¹ Kese ɔɔ taar ken Raa taad deet deet ɔɔ j'an ki tɔɔda ɔɔ ken k'tedin kiga num naan ajeki tedn nakn jiga. ³Bin se naai 'ting dena do naan ki te maak-raapo.[§]

⁴Naase bubm gaange se, ɔɔte 'tujki maakn gensege, num gan gensege se aakdeki dodege tu ɔɔ 'dej ɔɔndeki doob ki aan gɔɔ doobm ken Meljege taadseni.

Bulge ute meldege

⁵Naase bulge se 'tookki taar melsegen do naan ki, 'sookdeki, 'beerdeki ɔɔ 'teddeki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ ken naase 'tedki *al-Masi ki. ⁶'Teddeki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge ɔɔ asen tɔɔmɔ. Num 'teddeki naaba aan gɔɔ naase bul al-Masige ɔɔ 'tedin ki te maakse paac aan gɔɔ ken *Raa maakin jen ro ki. ⁷'Teddeki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tedki naabm Meljege, num aan gɔɔ gen jikilimge eyo. ⁸Taa naase 'jeelki ken nam bulu lo bul eyo kic ɔɔ ɔɔte 'dirigki taa debm tedn naabm jiga se, naabin jiga ken naan ted se utu an konin gɔɔtn Meljege tu.

⁹Naase meldege se kic 'tedki bee bulsege tu, ɔɔte 'dabardeki. ɔɔte 'dirigki

*5:31 Aak Jen 2.24.

*6:2 Aak Ekz 20.12.

§6:3 Aak Dt 5.16.

taa naase ute bulsege se paacki se Melse bo kalaŋ ken maakŋ raa ken ese sum. Naan ken debm beer nam eyo.

**Nakgen ken Raa eɖjeki gen kuɖn
bɔɔɔr ute *Bubm sitange**

¹⁰ Borse se maam m'je m'nanj taaruma: okki maakse tɔɔɔɔ ute tɔɔɔɔ gen Meljege, taa Meljege se tɔɔɔ cir nakge paac. ¹¹ 'Dirinŋi jisege tu nakgen ken Raa eɖsen gen tɛɖn bɔɔɔɔ ɔɔ okinŋi jiga, taa ken Bubm sitange asen derl kic bo ute naan se naase aki 'daar tɔɔɔɔ. ¹² Kuɖn bɔɔɔ naajege se ute jikilimge eyo, num kuɖn bɔɔɔ naajege se ute sitange ken utu ting daan maakŋ raa ute do naan, naade se bo ken utu ing maakŋ got ken ɔɔɔɔ ɔɔ ok tɔɔɔɔ do jeege tu se. ¹³ Taa naan se 'dirinŋi nakgen ken Raa eɖjeki gen kuɖn bɔɔɔr ute sitange se, taa ken bɔɔɔ se tɛɖga ɔɔɔ kic num, naase aki 'daar tɔɔɔɔ ɔɔ aki kɔŋ kaan eyo. ¹⁴ Bin num iinŋi raan ɔɔ 'taadki taar met ki, taa taar met ki se naan aan gɔɔ kol maakŋ ken asgarge lee dɔɔkŋ maakdege ɔɔ 'tɛɖki nakgen ute doobina taa nakgen ute doobin se tec aan gɔɔ debm uus saapo. ¹⁵ 'Lee 'taadki Labar Jigan ken eɖ lapi jeege tu, naan se tec aan gɔɔ jee-gen tɔl saa jedege tu. ¹⁶ ɔɔ daayum aalki maakse do Meljege tu Isa *al-Masi ki; kese aan gɔɔ uun darga bo ji ki. Bin se gaan k'pendekgen k'tɔldenga tɔl poodn jaay Bubm sitange je ansen tɔɔb se, darga se gaasn gaan k'pendekge se asen kɔŋ

eyo. ¹⁷ Kaajin ken Raa aajse naase se, tec aan gɔɔ laatin asgargen lee tɔnd dodege tu jaay lee bɔɔbde gotn bɔɔɔ ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naan se bo aan gɔɔ gɔɔɔ-jerl ken *Nirl Salal eɖseni.

¹⁸ Daayum 'tɔndki metn Raa ɔɔ ken aki tɔnd meta lo aki keem Raa se, ɔnŋi Nirl Salal bo asen tɔɔɔɔ. Daayum ingki zeere ɔɔ 'tɔndki metn Raa taa jee Raage paac. ¹⁹ 'Tɔndki metn Raa taa maam kici taa Raa se am kɛɖn jeel m'an taadn taara kic bo m'beer eyo ɔɔ kese bo Labar Jigan gen Isa al-Masi ken *k'jeel metin ey se. ²⁰ Taa naan se bo borse maam j'ɔkum m'utu m'ing dangay ki ara gɔɔ Isa al-Masi ki gen taadn taarin se jeege tu. Bin num naase 'tɔndki metn Raa taa maama, taa ken m'taadn taarin kic bo m'beer eyo.

Pol eɖɖen labarina ɔɔ tɛɖɖen tɔɔse

²¹ Tisik, genaajegen ken maam m'jena ɔɔ ken tɛɖ naabm Isa *al-Masi ute doobin se, naan bo asen baa taadn labaruma ɔɔ ute naan se naase aki 'jeel kici naabum ken maam lee m'tɛɖa. ²² Maam m'ɔlin gotse ki tap bo taa naan asen baa taadn labarje ɔɔ asen baa kɛɖn kaay kaama kici.

²³ ɔn Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi se asen 'kɛɖn tɔɔse ɔɔ maak-jea ɔɔ asen tɛɖn naase aki kaal maakse paac do Raa ki. ²⁴ ɔn Raa 'tɛɖn beɛna jeege tun paacn je Meljege Isa al-Masi ute maak-je ken nan ey se.

Maktubm ken Pɔl raanjin eglizn Pilip ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanjin eglizn Pilip ki

Kaad ken Pɔl tedo mertin gen k-dige se bo, naan ɔndo eglizn ken Pilip ki se. Kese bo eglizn deet deetn ken Pɔl ɔndo taa naan nasarge tu. Ɔ geger Pilip se, naan maakj taa naan Masedoan ki. Masedoan le naan kaam kookj kaam kaada tookjo taa naan Grek ki. Maktubm jaay Pɔl raan ɔl jee al-Masige tun Pilip ki se taad ɔ Pɔl ute jee al-Masigen Pilip ki se taarde se baa jiga aak eyo. Ɔ naan je an tedn 'tedn jiga cir daala. Kaad ken se naan dangay ki ɔ ken naan jaay ɔj tedden dim eyo ɔ ɔj aakde dode ki ey se, tedn ɔn aak eyo. Naan taadden maak-je ken naan ɔk dode ki ɔ naan uun nir-lin taa naade. Taa jee kuuy se taadden taa al-Masi ute saapm jig eyo taa tookj kuun taar naade. Pɔl dejde ɔ edden kaay kaama do doobm Isa ken naade ing do ki se. Maakj raanjin ken naan raan paac se, Pɔl taad maak-raapin ken naan ɔj do kaal maak ken naan aal do al-Masi ki. Ɔ naan ed kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'kingj ute maak-raapo. Ken naade bo ɔwɔgde baata ey le nakj ɔn bo aan dode ki kic bo, naade maakde raapo ken naade jaay ing dɔɔk te naapa ɔ ute Meljege Isa se.

Pɔl raan ɔl ɔwɔse jeege tun Pilip ki

1 Maktubm se maam Pɔl bo m'raans-esina, maam m'ute Timote, naaje se jee tedn naabm Isa al-Masige, k'raansen naase jee Raage tu ken ing dɔɔk ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jee-gen lee tedn naaba daanse ki ken maakj geger ken Pilip ki. ² Ɔn Bubjege *Raa ute

Meljege Isa al-Masi asen tedn beede ɔ asen kedn lapia.

Pɔl ɔwɔm Raa

(Kɔl 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m'ɔwɔm Raama.

⁴ Daayum ken maam m'baa m'tond metn Raa taa naase paac se, maam m'eeminj ute maak-raapo, ⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ɔ naase 'teskiro kaad ken naase utu 'took aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini ɔorse kic utu lee 'tednki ted rɔk.

⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken ted naabinj jiga daanse ki se, bini bii ken Isa al-Masi ano baa ro ki se, naan utu an tedn kaasn tak. ⁷ Kese bo nakj ken ɔlum maam m'saap dose ki taa naase se jee ɔwɔn maakumge ɔ naabjege se tedga kalan ɔ naabm se bo ken Raa edumo gen taadn Labarinj Jiga se jeege tu. Ken maam maakj dangay ki, lo naan jeege tun baate taar Raa se m'taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ɔ ken m'baa taada se m'beer eyo ɔ m'taaddesinj ute ɔwɔgum paac. ⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese den bee eyo ute maak-je gen Isa al-Masi se.

⁹ Kese bo ken maam m'baa keem Raa taa naase num, m'lee m'tond meta m'ɔ Raa asen kedn maak-jea ɔ daayum naase aki kɔkɔj naapa ɔwɔ. Ute naan se jaay nabo, naase aki jeel kɔkɔj Raa se jiga ɔ aki jeel king jiga naan Raa ki, ¹⁰ taa naan se jaay naase aki 'jeel beer kaakj kɔkɔj nakj ken jiga. Bin se naase aki tedn jee *salal ɔ jee ɔk taar dim rode ki eyo bii ken al-Masi ano baa ro ki se. ¹¹ Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tedn nakgen ute doobina. Ken nakgen naase aki tedn se jaay jeege aakga se, naade 'ɔwɔm Raa ɔ an magala.

**Labar Jiga gen Isa *al-Masi
se wɔɔkɲ baa ute naanina**

¹² Borse genaamge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacɲ aan dom ki gɔtn ara se, ɔl jeege booyga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔɔ taar se wɔɔk baaga ute naanina. ¹³ Taa asgargen lee bɔɔb bee magal *Rɔmege ute jee ken ing gɔtn ese se ɔɔ ute jeege ing gɔt kuuy paac se, borse naade jeele maam se j'ɔkum dangay ki se taa al-Masi. ¹⁴ ɔɔ kɔkɲ maam j'ɔkum dangay ki se ɔl genaage dena dɔɔkga maakde do Meljege tu ɔɔ naade beer eyo aay kaamde baa te naande gen taadɲ taar Raa jeege tu.

¹⁵ Gaɲ maakde ki se jee metinge se lee taad taar gen Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'ted se bo, naade nini rom ki, ɔɔ je jeege se ade baa metn naade ki. Num gaɲ kengen metinge se taadɲ te maak-saapm jiga. ¹⁶ Naade se taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'ɔkum dangay ki se taa Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se taar met ki. ¹⁷ Gaɲ je ken nini rom ki se, taad taar gen al-Masi jeege tu kic bo taadɲ ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Ken naade jaay tedn bin se saap ɔɔ daan am zidn dubar maam maakɲ dangay ki do ki. ¹⁸ Gaɲ nakɲ naade ted paac se ɔlum dim eyo! Ken naade taad taar gen Isa al-Masi se ken nini bo rom ki lo taadɲ ute maak-saapm jiga, ken bee cir paac se, taar gen al-Masi se k'taadinga jeege tu. Taa naan se maam maakum-raapo ɔɔ daayum borse kic maakum utu raap-raap rɔk. ¹⁹ Do taar tɔɔlɲ ki se ute 'tɔnd metn Raa ken naase 'tɔndki taa maama ɔɔ ute Nirl gen Isa al-Masi ken lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔɲ kaaja.

²⁰ Taa naan se bo maam m'ing m'aak kaama ɔɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔɔ m'jeele m'kɔɲ kend maakɲ sɔkɔɲ ki eyo. Num

gaɲ maam se ken borse lo naan ki kic bo m'beer dim ki eyo ɔɔ m'je jeege se ken maam bo m'utu zeere lo maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakɲ *nookɲ al-Masi. ²¹ Taa maam se ken m'utu zeere le m'ing gen al-Masi. Ken m'ooyga le kese bo m'baa kɔɲ beɛɲ cir paac. ²² Ken maam jaay m'utu m'ing zeere gen tedn naabm jiga se, ken maam m'aki kooyo, lo m'aki king le, gɔtn se maam m'jeel beer kuun kaam kalaɲ eyo. ²³ Gɔtn se maak-saapum baa tedga kaam dio: gen maam ki se m'je m'baa king te al-Masi. Kese bo nakɲ ken maam m'aakiɲ am tedn jiga den cir paac paac. ²⁴ Nabo taa m'asen noogɲ naase se, ken beɛɲki se, maam m'kɔɔpm m'k-ing ute naase se bo, jiga cir daala. ²⁵ Taa naan se bo maam m'jeele maakum ki, maam se borse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkɲ taar Raa se tɔɔɔ ɔɔ anki baa ute naan se ute maak-raapo. ²⁶ Taa naan se bo bii ken jaay maam m'utu m'asen terl baa kɔɲ se, aan gɔɔ naase ute Isa al-Masi kalaɲ ki se maakse raapm den aak eyo taa maama.

Jee ing do Labar Jiga gen Isa *al-Masi

(1Tes 2.12-16; Eb 10.32-36)

²⁷ Ken beeki se, ingki aan gɔɔ ken Labar Jiga gen al-Masi k'dejseno ro ki. Taa naan se bo ken m'asen baa kaaka lo ken m'kɔɲ baa eyo kic bo, maam m'booy labarse j'ɔɔ naase se utu ingki tɔɔɔ ɔɔ 'dɔɔkki taarse kic kalaɲ ɔɔ aayki kaamse ingki ute maakɲ kalaɲ ɔɔ aalki maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooy jeege se. ²⁸ Paac paac bo ɔnte 'beerki jeege tun ken ing lee dabarse se. Kese se je taadɲ ɔɔ naade se utu kutu ɔɔ naase le utu aki kaaja, kese Raa mala bo tedina. ²⁹ Maam m'taadsen naan ese se taa Raa se naan tedsenga beɛna taa naase aki kaal maakse bo do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naan kici. ³⁰ Do ken naase lee 'dɔki se kese bo ken

naase aakumkiro maam dodo ɔɔ ɓorse
kic 'jeelki maam m'utu m'do do rok.

'Dooḱki taarse kalan

2 Kingsen 'dɔɔkki ute *al-Masi se, edsen kaay kaama dey la? Ɔɔ maak-jen dose ki se selsen maakse dey la? Naase ute *Nirl Salal se 'tum 'tedkiga kalan dey la? Naase tap bo ingki se 'jeki naapa ɔɔ 'tedki bee ute naapa dey la? ²Ken bin num naase ing dɔɔkki taarse kalan ɔɔ 'tedumki maakum-raap te maraadiŋa. 'Jeki naapa, ingki ute maakŋ kalan ɔɔ ɔŋki maak-saapse kic bo 'tedn kalan. ³Ɔnte 'niki ute naapa ɔɔ ɔnte 'magalki rosege taa jeege asen kaaka, num gaŋ ɔɔpki rosege baata ɔɔ aakki jee kuuy se aan gɔɔ naade se magal cirse naase. ⁴Naja naja kic bo ɔnte kaakŋ do nakŋ naaŋ ki sum, num gaŋ n'kaakŋ do nakŋ jeege tun kuuy kici.

Isa ၁၁၂ ရှိ ဘာသာစကားများကို
*ရှာဖွေရန် ရှာဖွေရန်

⁵Naase utu naapa se ɔ̃nki maak-saap
se tecn aan gɔɔ gen Isa *al-Masi:

⁶Naan̄ ken Raa mala mala se,
ute naan̄ se kic bo naan̄ tond te met eyo
ɔ tɛf te ron gen kaasn te Raa eyo.

⁷ Gan naan̄ ɔp̄ rɔŋ baata
ɔ baado tɛd̄ rɔŋ aan̄ gɔɔ debm̄ tɛdn̄
naaba

၁၁ baado tef ron debkilimi
 ၁၁ taaf jeege tu ၁၁ naan se goon debkilim
 mala mala.

⁸Naan̄ ɔp roŋ baata ɔ took taara bini
ɔ ɔŋ roŋ k'toɔliŋa, naan̄ se k'tup k'toɔliŋ
ro kaag ki.

⁹Taa naan se bo Raa se durinoga daan
yoge tu

၁၁ uun ၁၀dinga raan do jeege tu paac
 ၁၁ ၁dinga ro ken cir ro jeege paac.

¹⁰ Raa tedin bin se taa jeegen maakn raa
ki,

jeegen do naan ki do jeegen ooyga kooy
se kic.

paac, utu 'kergn naan Isa ki.

¹¹ ǃn jeege paac ute taar naandeege se
*nookŋ Raa Bubu ɔ deekŋ ɔ: Isa
al-Masi se Melde.

Jee Raage se naade bo
ken woor do *dunia

¹²Bin se, jee maak-jemge, aan gɔɔ daayum naase lee 'tookki taar Raa se. aayki kaamse 'tedki nakgen taadn jeege tu ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaɟa, 'tedki rosege baata ɔɔ 'beerki Raa ki. ɔnte 'tediŋki ken maam m'utu sum, num ken maam gɔɔ kic ɓo lee 'ted 'baaŋki ute naan-ina. ¹³Taa Raa mala, naan ɓo ken lee ted naabina maakse ki, naan edsən maak-jea ken tedsən naase aaskiga gen tedn nakɟ ken naan uuno doa do dɔkina gɔɔ ken naan maakin jen ro ki.

¹⁴ Nakɲ naase aki tɛdɲ paac se ɔnte 'naajki ute naapa ɔ ɔnte 'mooyki naaɲ ki. ¹⁵ Taa bin se ɓo naase aki tɛdɲ jee ɔk taar ɗim roɗe ki eyo, jee *salal, ɔ aki tɛdɲ gaan Raagen ɔk tuju roɗe ki eyo daan jeege tun ɓorse baate Raa. Naade se jee ɗɔj eyo ɔ tɛdɲ nakɲ met ki eyo. Daan naade ki se ɓo, naase aki king wɔɔr gɔɔ aan gɔɔ poodn ken lee ɓaa wɔɔr maakɲ gɔt ken ɔɔɗ se. ¹⁶ Naase ɓo ken lee 'taaddɛki taar ken ɛɗ kaaja se: ken naase jaay lee 'tɛɗki naaɲ se num, ɓii ken *al-Masi aɗe terl se am tɛdɲ jiga aak eyo, bin se ɓo taa nakɲ maam m'ting m'lee m'dabar m'tɛɗ se 'tɛdɲ nakɲ cɛr eyo. ¹⁷ Ken maam ɓo m'kɔɲ rom *serke taa m'tɛdɲ kaasn serkɲ ken naase lee 'tɛɗki Raa ki se, maam maakum-raapo. Serkɲ ese se ɓo m'je taadɲ te kaal maak-sen do Isa al-Masi ki jaay ɔlse naase 'tɛɗɲki naaba se. Taa naaɲ se ɓo maam maakum-raapo ute naase paac. ¹⁸ ɔ naase kic 'tɛɗki maak-raapo do naapse ken naase 'tɛɗki ɔ 'tɛɗki maak-raapo ute maam kici!

Pɔl ɔl Timote ute Epaprodit

(1Tɛs 3.1-11)

¹⁹Tɛdga num ute Meljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kɔl Timote gɔtse ki taa amo ɓaa te labarse ɔɔ ken jaay m'ɔnga labarse se, am kɛdn kaay kaama. ²⁰Naan ey se maam m'ɔk nam kuuy eyo ken 'king te maam jaay 'saapm taa naase ɔɔ saapm do nakge tun an dose ki se. ²¹Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kalde ki salal ɔɔ naade se ɔlden te naabm gen Isa *al-Masi eyo. ²²Num nakɲ Timote tɛd se, naase kic 'jeelinki. Naan se debm mɛc ɔɔ tuj ɔ-min eyo ɔɔ naan se tɛd naaba ute maama aan gɔɔ goon ken lee noog bubina gen taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu. ²³Ken maam m'aak m'ɔkga nakgen utu kaan dom ki se jaay ɓo, kaad ken se maam m'saapm m'ɔɔ m'utu m'asesin kɔlɔ. ²⁴Maam m'jeele ute Meljege Isa se tɛdga sum ɓo, naan utu am kɔnum maam kic m'utu m'asen ɓaa kaaka.

²⁵Ken beeki se, maam je m'asen kɔl Epaprodit. Naan se genaajege ɔɔ tɛdn naaba ute maam tele ɔɔ naan se aan gɔɔ asgar cɛem ki gen kudn ɓɔɔɔ. Naase ɔlinkiro gɔtum ki se naan ɓaamo ute nakɲ ken am noogo ken am kaasn kinguma. ²⁶Taa maakin ki se naan je asen ɓaa kaakɲ naase paac ute kaamina. Ey num naan se maakina ɗaar eyo ken naan jaay booy ɔɔ naase 'booykiga kaad ken naan oocno kɔɔɔ se. ²⁷Ey num ken naan ooco kɔɔɔ se ɔɔɔ ɔkɔ sum ɓo 'kooyo, ganɲ Raa se tɛdinga beɛna ɔɔ ɛdinga lapia. Raa se tɛd beɛn naan ki sum eyo, num ganɲ tɛdumga maam ki kici taa m'king ɓo maakɲ maak-tuj ki kalin ki sum eyo. ²⁸Maam naar m'je m'asesin kɔlɔ taa ken naan jaay aan ɔɲsega ɔɔ naase jaay aakinɲiga te kaamse se, bin se asen kɛdn maak-raapo ɔɔ maam kic

ɓo maakum 'toodn kaam kalaɲ. ²⁹Ken naan jaay aan ɔɲsega se ɗɔɗɗ ɔkinɲi ute maak-raapo taa naan se genaajege doobm Meljege tu. Jee aan gɔɔ naan se ɔkɗeki ɔɔɔ. ³⁰Taa naabm Isa al-Masi se, ɔɔpɲa ɔkɔ sum ɓo naan ade kooyo. Ey num naan ade 'kutn kɔna ɔɔ naan ɓaado se taa am tɛdn naaba gɔɔ naase ki.

Debm jaay jeel Isa se jiga cir paac

(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kɔr 9.24-27; 2Pr 1.5-11)

3 ɔɔ ɓɔrse se genaamge, ingki te maak-raapo taa naase 'tɛdkiga gen Meljege! Taar ken maam m'taadsen se ken maam m'taadn m'ɗɔolin kic ɓo aal ɔɗum eyo, taa taargen se asen kɔɲ ɓɔɔɔ.

²ɔndki kɔndɔ ute jeegen aan gɔɔ ɓesge se **, jee tɛdn nakɲ *kusiɲa ɔɔ jeegen ken ɔɔ jeege *kɔɲɲ pɔndɔ jaay 'tɛdn jee Raage se. ³Jeegen ɔjga pɔndɔ mala mala se kɛse naajegen k'lee k'j'eemki *Raa ute Nirliɲa ɔɔ naajege se k'jeki doobm tɔɔm rojege eyo, num ganɲ naajege se k'tɔɔmki rojege ute Isa *al-Masi.

⁴Gen daa ro sum num, maam kic m'ɔk nakge dena gen tɔɔm roma. Ken nam kuuy jaay ɔɔ ɔk nakɲ ken naan an tɔɔm ron se, maam se m'ɔk nakɲ cir ken naan an tɔɔm ron se. ⁵Gen kɔɲɲ pɔndɔ le j'ɔjum se m'ɔk ɓii marta sum ɔɔ maam m'kɔɗ *Israel mala mala ɔɔ teeco taa ɓee Benjamin ki. Maam se m'kɔɗ *ɛbre ken mala mala. Do *Ko Taar ken Raa ɛɗo Musa ki se le maam kɔɗ *Parizi. ⁶Maam se m'ɗɔɔko maakum gen dabar *egliz ɔɔ do Ko Taar ken Raa ɛɗo Musa ki se le, nam jaay 'kɔɲ nakɲ aak kus rom ki se, gɔɔ.

⁷Nakgen do ɗɔkinɲ maam m'ɔɲɲ m'ɔɔ beɛ se, ɓɔrse taa Isa al-Masi se nakgen se paac ɔs aay eyo. ⁸Ganɲ nakgen se paac maam m'aakin se ɔs aay eyo, deere jeel ken maam m'jeel Melum al-Masi se

**3:2 Jee aan gɔɔ ɓesge se jee tɛdn nakɲ ɔkɔnge.

bo ɔs aay cir paac paac. Gɔtn al-Masi ki se nakgen maam m'aakiŋo m'ɔɔ bɛɛ se bɔrse ɔs aay ey sum. Taa nakgen se maam m'aakiŋo aan gɔɔ nakgen do danos ki, taa m'tɛdn gen al-Masi mala mala. ⁹Taa naan se maam m'ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se bo tɛdum m'aak bɛɛ naan Raa ki eyo, gan kaal maakŋ ken maam m'aal do al-Masi ki se bo tɛdum m'aakga bɛɛ naan Raa ki. Ute kaal maakŋ ese bo Raa tɛd jeege aak bɛɛ naanin ki. ¹⁰Maam se m'je naka kalan sum nakŋ maam m'je se m'jeel kɔkŋ Isa al-Masi mala ɔɔ tɔɔgŋ ken durin daan yoge tu ɔɔ m'dabar ute naana, bini m'kooy aan gɔɔ ken naan ooy se kici. ¹¹Taa naan se bo maam m'ing m'ɔnd dom ro ki taa bii kalan maam m'utu m'-dur daan yoge tu.

J'aan j'ɔŋki Isa

¹²Maam m'kɔŋ taadn m'ɔɔ gɔtn maam m'baan m'baa se m'aan te ey bɔrtɔ, ey lɛ m'kɔŋ taadn m'ɔɔ maam se m'tɛd te aak bɛɛ naan Raa ki ey bɔrtɔ. Gan bɔrse kic maam m'utu m'aan kaan rok, gen kaan gɔtn Isa *al-Masi ki naan ken tɛdum m'tɛdga gen naan se. ¹³Gɔtɔ, genaamge, maam m'aan m'aan te gɔtn ese ey bɔrtɔ ken maakŋ maak-saapum ki se gɔtn m'aano paac se m'diringinga naata, ken m'uun kaamum jaay m'aak ken naan ki se. ¹⁴Maam m'aay kaamum m'aan gen kaan gɔtn kaan ki, Raa danjeki raan se, bin bo naajege j'aki kɔŋ nakgen se te Isa al-Masi. ¹⁵Naajegen paacŋ ken k'tɛdkiga jee Raage mala mala se, bɛeki se, maak-saapm naajege se 'tɛdn aan gɔɔ ken ese. Ken maak-saapse bo utu kuuy lɛ, Raa utu asen taadn maakse ki aki jeel metina. ¹⁶Nabo bɔrse se k'baaki te doob-jegen ken j'uunkiro tel se ute naanjege.

¹⁷Genaamge, 'paacki, 'tɛdki aan gɔɔ maama, uunki doobm jee ken uun doobm naaje se. ¹⁸Ey num daayum maam taadsenoga ɔɔ bɔrse kic maakŋ

kaa-maan ki se m'je m'asen taadn daala, taa jeege dena maakŋ nakde ken naade lee tɛd se, naade je taadn jeege tu ɔɔ naade se je eyo ken k'taad taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se. ¹⁹Naade se utu kutn rode, nakŋ naade maakde je se bo tɛddenga raade ɔɔ nakŋ sɔkɔŋgen naade lee tɛd se maakde raap do ki sakan. Naade ing gen saapm do nakge tun do *duni ki sum. ²⁰Gan naajege se naanjege mala se maakŋ raa ki ɔɔ bɔrse do naan ki ara se naajege j'ing j'aakki kaam Mel Kaajjege Isa al-Masi. ²¹Naan bo, ro naajege ɔk tɔɔg ey se naan an deelin utu 'tecn aan gɔɔ ro naan aak bɛɛ ken durno daan yoge tu se, ute tɔɔgin se naan utu 'tɛdn nakge paac 'tɛdn kaam jina.

4 Bin bo genaa maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'baa kaakŋ ute kaamuma. Taa naase se bo jee 'tɛdumki jaay maakum-raapo ɔɔ maam m'tɔɔm rom ute naase. Bin se genaamge, ute Meljege se 'daarki tɔɔgo!

Ute Meljege se ingki ute maak-raapo

(Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)

²Maam dej Ebodi ute Syntis ken taarde baa ey se, m'ɔɔ j'aay kaamde j'ɔk taarde kalan taa naade 'tɛdga kalan te Meljege se. ³Naai debum ken k'tɛdn naaba kalan ɔɔ debm mɛc se, maam m'tond meti mendgen se 'baa noogde. Taa naade kic doɔfoga gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi ute maama ɔɔ ute Klema ɔɔ jee-gen kuuy ken k'tɛdo naaba kalan. Jee se bo ken rode k'raaninga raan maakŋ Kitapm Kaaj ki.

⁴Aan gɔɔ 'tɛdkiga kalan ute Meljege se daayum ingki ute maak-raapo! Taar se m'asesin taadn dɔɔl daala, ingki ute maak-raapo! ⁵ɔnki jeege paac asen jeele naase se jee bɛɛ. Taa Meljege se ɔɔpga gɔɔɔ utu 'baado. ⁶ɔnte 'kuunki nirlse do dim ki, gan daayum nakŋ ken jaay aan dose ki se 'tɛndki metn *Raa taa nakgen naase 'jeki. Ken naase jaay 'baaki

ḡaa tɔnd meṭn Raa num, 'tɔɔmɪŋki ute maakse. ⁷Ɔ tɔɔsn gen Raa ken cir maak-saapm naajege se, ute Isa al-Masi se asen ɔɔɔɔ ɔɔ maakse 'toodn kaam kalaŋ.

⁸Genaamge, ken ɔɔp m'asen taad se ɔŋ nakŋ ken meṭ ki, ken jeege jeeliŋ aak beɛ, ken te doobina, ken *salal, ken jeege aak jeŋa, ken jeege dɔŋina, ken ɔŋiŋ aak jiga ɔɔ ken jeege aakiŋ kic ɓo tɔɔmɪŋ se, keɛ ɓo nakgen naase aki saapm do ki. ⁹Taar ken naase 'booykiro maam m'-dooseno ute nakgen naase aakkiro goṭn maam ki, ken maam teddeno se, naase kic 'lee 'tediŋki bin kici. Ɔ Raa debm ken eḑ lapi se utu kiŋg te naase.

Pɔl tɔɔmde taa nakŋ ken naade eḑini
(2Kɔr 9.6-15)

¹⁰Maam se maakum-raapo aak eyo ɔɔ m'tɔɔm Meljege taa naase 'terl saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, naɓo naase ɔŋki te doobm ken amki noog eyo. ¹¹Ken ɔlum jaay m'taad bin se taa m'ɔk diŋ ey ɓo m'taad eyo, taa maam se le m'deelga deel roma nakŋ maam m'ɔk se ɓo aas kiŋgum sum. ¹²Ken maakŋ daay ki lɔ maakŋ derɛŋ ki kic ɓo, maam se m'deelga rom ro ki. Ken m'ɔk nakŋ kɔɔ ken m'ɔk eyo, ken maakŋ derɛŋ ki lɔ maakŋ ɓo ki, maam se ken aanum di di kic le, daayum m'tookŋ do naaŋ ken ese. ¹³Maam se m'aasiŋ do nakge tun ɓaa se paac ute Debm ken lee tɔɔgum maakum se. ¹⁴Garŋ naase se 'tedkiga beɛ ken naase jaay 'ḡaado 'noogumki do nakge tun ɔɔŋ aan dom ki se.

¹⁵Genaamgen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaad ken deet deet jaay m'-taadseno Labar Jiga gen Isa *al-Masi se ɔɔ ken jaay m'iŋ m'ɔŋo Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kaliŋ ki sum ɓo 'ḡaamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se ɔŋ ɔlum te ne diŋ eyo. ¹⁶Ken maam jaay m'utu Tesalonik ki se, naaŋ ken se naase ɔl dɔɔlumkiroga dɔɔlɔ nakŋ ken am kaasn kinguma. ¹⁷Ken ɔlum jaay m'taad bin se, m'je je diŋ ɓo goṭse ki eyo. Nakŋ maam m'je se beɛ ken naase 'tedkiro se 'ziidn ɓaa ute naaniŋa. ¹⁸Maam taadsen nakŋ naase jaay ɔlumkiro paac se, maam m'ɔŋiŋa nakgen se aasum cir ciri. Aan goɔ Epaprodit eḑumsinga nakŋ naase ɔlumkiro se, ɓorse maam m'ɔk nakge dena ute maraadiŋa nakgen se tec aan goɔ *serkŋ jiga ɔɔ oot nijimi ken j'eḑ Raa ki jaay tɔoliŋ se. ¹⁹Ute Isa al-Masi se, Melum Raa se nakŋ jaay naase ɔkki ey paac se naaŋ asesiŋ keḑa, taa naaŋ se diŋ tap ɓo daayiŋ eyo maakŋ gaariŋ ki. ²⁰Daayum Raa ken Bubjege se k'lee k'tɔɔmɪŋki. *Amin.

Pɔl raanŋ nanŋ taariŋa ɔɔ olden tɔɔse

²¹Jee Raagen naase 'tedkiga kalaŋ ute Isa *al-Masi se, 'teddeki tɔɔse ɔɔ genaagen doobm al-Masi ki ken utu te maam goṭn ara se, tedsen tɔɔse kici. ²²Jee Raagen goṭn ara paac se tedsen tɔɔse ɔɔ ken tedsen tɔɔse tap tap se jee maakŋ beɛ Gaar magal *Rom ki. ²³Ɔŋ Meljege Isa al-Masi asen tedn beɛŋa.

Maktubm ken Pòl raanjin eglizn Kòlòs ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pòl raanjin eglizn Kòlòs ki

Kòlòs se naan geger ken maakɲ taa naan Turki ken borse, daande ute geger Epez se ɔk kilɔmetir 200. Pòl se daam jaay ey num bii kalan baa te Kòlòs ki eyo. Ɔo ken ɔnd eglizn Kòlòs ki se, Epapras. Epapras se naan kɔf Kòlòs ɔo naan lee tɛdn naaba ute Pòl tɛlɛ (kon 1.7; kon 4.12). Pòl booyga ken jeege lee aande dala jee al-Masigen Kòlòs ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kòlòs ki ɔo k'tɛrl do king bugdege tun do dɔkina. Ɔo ter taadɛn ɔo nakgen ɔk tɔɔɔ do nakge tun baa se paac se, k'j'eemde. Kaad ken se Pòl j'ɔkinga kɔkɲ dangay ki. Ɔo aan gɔo naan 'kɔɲ baa gɔtde ki ey se, naan raanɛn maktubm ara se. Nakgen jig ey ken jeege ɔɲ aakɛn ey se, jee Kòlòs ki ɔk beere ro ki taa nakgen se ɔk tɔɔɔ do jeege tu. Gan al-Masi se, naan ɔk tɔɔɔ cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, tɔɔɲ naade ɔk do jikilimge tu se, naan tɛdn tɛdga gɔɔ. Taa naan se ɔo nakgen ɔk tɔɔɔ do jikilimge tu ute nakgen tɛɛn bulge se naan ɔɔɛdɛnga dɔde naatn ro ki.

Pòl raan ɔl tɔɔse egliz ken Kòlòs ki

(Ep 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)

1 Ken ara maam Pòl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gɔo ken *Raa maakin jen ro ki ɔo ute genaajege Timote ɔo, ²k'raanjen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakɲ geger ken Kòlòs ki ɔo naase ɔo genaajegen tuj ɔrmde eyo ɔo ken ing dɔɔk kalan te *al-Masi. Ɔɲ Bubjege Raa asen tɛdn beɛna ɔo asen kɛdn lapia.

Pòl tɔɔm Raa ɔo tɔnd metina

³Daayum, ken naaje jaay k'ɔaa ɔaa tɔnd metn Raa Bubm Mɛljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'tɔɔmina, ⁴taa naaje se k'booyga j'ɔɔsjege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki ɔo ute maak-je ken naase ɔkki do jee Raage tu paac se. ⁵Bin ɔo deet deetn ken naase 'booykiro Labar Jigan ken met ki se, naase 'booy ɔkkiga Raa se 'bɔɔbsenga nakɲ beɛ maakɲ raa ki ɔo do taar ken se ɔo, naase ing ɔndki dose do ki. ⁶Ɔo Labar Jigan ese se wɔɔkga do naan ki paac bini aanga gɔtse ki. Naan se tec aan gɔo ko kaaggen ken teepe ɔo ooj den se ɔo Labar Jiga se kic ɔo tɛdn naabin gɔtn jeege tu baa ute naanina. Bin ɔo naan tɛdn naaba daan naase ki kici, baago deet deet bii ken naase 'booykiro ɔo 'jeelin ki beɛ Raa se met ki, jaay naase 'took ɔkinki jiga se. ⁷⁻⁸Epapras ɔo debm ken dooy seno metn taargen ese se ɔo naan se taadjenga tɔɔɲ ken *Nirl Salal ɛɛsen gen je jeege se. Naan se mɛdn kɔɔɲ maakje k'tɛdn naaba kalan ɔo naan se debm tɛdn naabm tuj ɔrmin eyo gen al-Masi gɔo naaje ki.

⁹Taa naan se ɔo, bii ken naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tɔnd metn Raa j'ɔɲ eyo taa naase. Naaje k'tɔnd metin j'ɔɲ asen kɛdn jeel mala mala ken naase anki jeel nakɲ ken Raa maakin jen ro ki ɔo ɔɲ Nirlin se asen kɛdn jeel-taar mala mala ute mɛteke. ¹⁰Bin jaay ɔo kingse tɛdn aak beɛ naan Mɛljege tu gen je nakɲ paacɲ tɔɔlin naan ki. Ɔo naase aki tɛdn napar nakgen jiga jiga ɔo Raa se naase an 'jeel kɔkɲ baa ute naan se. ¹¹Ɔo naaje k'tɔnd metin asen tɛdn jee tɔɔɲ mala mala ute tɔɔɲ naan ken cir nakge paac se, bin ɔo ken dubar jaay aanga dose ki kic ɔo, naase aki kaay kaamse, anki serke. ¹²Ɔo ute maak-raapo 'tɔɔmki Raa Bubm ken tɛɛsɛno ɔɲkiga doobo

gen kɔŋ bɛdse maakɔŋ nakge tun bɛɛ ken naan̩ bɔɔbɪn̩ jeenge tu maakɔŋ-gɔt ken wɔɔr se. ¹³Taa Raa se ɔɔɔjekiga dojege maakɔŋ-gɔt ken ɔɔɔ ken ɔk tɔɔɔ dojege tu ɔɔ uun ɔaanjekiga maakɔŋ gaar gen Goon̩ maak-jen̩ ki. ¹⁴Ute ɔoobm Goon̩ se ɔo Raa dugjekiga dojege ɔɔ tɔɔjekiga *kusiŋjege se naatn̩.

Isa se naan̩ ɔo magal cir nakge paac

¹⁵Bii kalaŋ tap ɔo nam aak te Raa eyo. Num, ken Goon̩ Isa jaay ɔaadɔ do naan̩ ki se, naan̩ ɔo tec aan gɔɔ Raa mala ɔɔ naan̩ ɔo taad̩ Raa se jeege tu.

Aan gɔɔ maakɔŋ ɔee ki goon̩ paraga ɔo naana se, Isa *al-Masi kic ɔo, nakgen Raa aaldeno paac se, naan̩ ɔo naande ki.

¹⁶Taa ute Isa se ɔo, Raa aalo nakgen maakɔŋ raa ki ute kengen do naan̩ ki paac; kengen j'aakde ute kengen j'ɔŋ j'aakde eyo, nakgen ɔk tɔɔɔ ken j'ɔŋ j'aakden eyo, tɔɔggen ing do jeege tu, *kɔɔn̩ Raage ute mag-aldege; nakgen se paac, Raa aalde ute Isa ɔɔ Raa aaldeno se taa naade taadn̩ *nookɔŋ Isa.

¹⁷Nakgen ɔaa se paac se, Isa ɔo naan̩ ki ɔɔ ken naade paac jaay utu ing gɔtde ki se, ute tɔɔɔ naana.

¹⁸Aan gɔɔ do ɔo tɔɔɔ ro te magalin̩ se, Isa al-Masi kic, naan̩ do *egliz. Nakge paac se upo meta do naan̩ ki ɔɔ maakɔŋ yoge tu se, naan̩ ɔo debm ken ooy duro deete. Taa bin se maakɔŋ nakge tun ɔaa se paac se, naan̩ ɔo naan̩ ki.

¹⁹Deere, nakɔŋ paacɔŋ ken Raa ɔk se utu gɔtn̩ Goon̩ ki kici taa Raa se uunoga kuun̩ doa gen tɛɔn̩ naan̩ se.

²⁰Ute goon̩ se, Raa tɛɔga nakgen do naan̩ ki ute kengen maakɔŋ raa ki se paac ɔkga taasa ute naana. Ute moosn̩ goon̩ ken ɔɔy do kaag ki se ɔo, Raa ɔaanoga ute lapia.

²¹Anum, naasen jee Kòlòs ki se, do ɔɔkin̩ se, naase ingkiro ɔɔk ute Raa. Naase 'saapkiro ɔɔ 'tɛɔkiro nakgen jig eyo. Kese ɔo ken gaanseno ute Raa ɔɔ tɛɔkiro jee taamooyinge. ²²Num ɔorse se, ute kooy ken Goon̩ ɔŋ roŋ ooy do kaag ki se, Raa ɔkga taasa ute naase taa asen ɔaa naan̩ ki se jee *salal, ɔk taar ɔim̩ kusiŋ rode ki eyo ɔɔ ɔk tuj eyo kici, ²³ken naase jaay kaal maaksen do Isa ki se ɔkinki jiga ɔɔ 'ɔaarki do ki tɔɔg gaŋ se, ɔɔ ken naase jaay ɔn̩ki te eyo gen kond dose do Labar Jigan ken naase 'booy-in̩kiro se. ɔɔ Labar Jigan ese se ɔo k'-taad̩inga jeege tun do naan̩ ki paac kici ɔɔ taa naan̩ se ɔo maam Pɔl se m'tɛɔga debm tɛɔn̩ naabina.

Dubar ken Pɔl ɔŋ taa egliz

(*Ǝp 3.1-13; 1Kɔr 2.7-13*)

²⁴ɔorse, maam m'dabar dena taa naase; ute naan̩ se kic ɔo maam maakum raapo. Aan gɔɔ Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn̩ ken 'tɛɔkiga daa ro gen Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabin̩ ken ɔɔp se 'kaasn̩ ɔoobin̩ ki. ²⁵Maam se m'tɛɔga debm tɛɔn̩ naabm gen egliz, ɔɔ naabm se Raa ɛɔumsin̩ kaam jim se taa naase. Naan̩ ɛɔum naabm se taa Taar Raa se paac m'an̩ taadn̩ nan̩ ute ɔoobin̩ jeege tu. ²⁶ɔɔ taar ken Raa uuno doa do ɔɔkin̩ gen taada jaay *taad̩ te metin̩ metjil jeege tu paac ey se, ɔorse se, naan̩ taad̩ga metin̩ tood̩ga tal jee Raage tu. ²⁷ɔɔ jee Raagen ese se ɔo Raa uunoga doa gen taadn̩ nakɔŋ bɛɛ ɔɔ jiga ken jeege jeelo te metin̩ eyo ken Raa tɛɔn̩ taa jeege Yaudge eyo. Nakɔŋ se naan̩ ɔo al-Masi ken utu ing̩ maakse ki se ɔɔ ute ɔoobm naan̩ se ɔo, naase ɔndki doa gen kend̩ maakɔŋ *nookɔŋ Raa ki.

²⁸Al-Masi se ɔo naaje k'taad̩in̩ jeege tu paac, k'l'aalden̩ bide ki ɔɔ k'dooyde ute jeel-taar paacɔŋ ken Raa ɛɔjen se, taa naaje k'je jeege paacɔŋ ɔɔɔkga ute

al-Masi se, 'tedn jee mec. ²⁹Taa naan ese se bo maam m'tedn naaba m'doa ute tɔɔŋ al-Masi ken cir nakge paac ken ing ted naaba maakum ki se.

2 Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'ing bo m'do do jet taa naase, taa jeegen maakŋ geger ken Laodise ki ɔ taa jee Raagen kuuy ken bii kalan tap bo aakum te ute kaamde ey se kici. ²Maam m'je naade se k'kaay kaamde ɔ ute maak-jede se k'dɔk taarde kalan. Maam m'je naade se jeel kɔkŋ maakde ki mala mala, bin bo naade 'kɔŋ jeel *nakŋ ken Raa ɔyino jaay jeege jeel te metin ey se, ɔ nakŋ se le, naan bo *al-Masi. ³Ɔ gɔtn al-Masi ki sum bo naajege j'aki kɔŋ jeel-taar mala mala ute jeel nakge paac. ⁴Ken ɔlum jaay m'-taadsen bin se, m'je nam tap bo asen derl ute taaringen nijim se eyo. ⁵Ey num, deere, daanse ki se maam gɔɔ, naɔo maam m'utu m'saap dose ki ɔ maam se maakum raapo aan gɔɔ m'utu maaksen ute kaamuma, naase se naŋa naŋa kic bo utu 'daar gɔtin ki tak tak ɔ kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu ɔk-inŋi tɔɔɔ.

Ute *al-Masi se naase ɔŋkiga nakge paac

⁶Aan gɔɔ naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, ing 'dɔɔkki kalan ute naana. ⁷Aan gɔɔ ko kaaga iirin bɔɔy naan ki jaay 'daar tɔɔɔ ɔ aan gɔɔ bee ken j'i-inin daar tɔɔ se, naase kic bo ing 'dɔɔkki kalan ute Isa al-Masi bin kici. Ɔ kaal maaksen do al-Masi ki se ɔkinki tɔɔɔ aan gɔɔ ken k'dooseno ro ki; ɔ 'tɔɔmki *Raa ute maakse paac. ⁸Ɔndki kɔndɔ, ɔnte kɔnki nam asen derl ute taargen ren ren ken tɔɔ ser ey se! Taargen se iino gɔtn jikilimge tu ɔ gɔtn nakge tun ɔk tɔɔɔ do *duni ki sum. Num naade se, bere, iino gɔtn al-Masi ki eyo. ⁹Taa

kaad ken Isa al-Masi ingo do naan ki se nakŋ Raa ɔk paac se utu gɔtn naan ki kici. ¹⁰Aan gɔɔ naase 'dɔɔkkiga kalan ute al-Masi se, naase ɔŋkiga nakge paac ute naana. Tɔɔge ute nakgen ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se, naan bo dode ki.

¹¹Aan gɔɔ naase 'dɔɔkkiga kalan ute al-Masi se, naase se j'ɔsenga pɔndɔ naɔo *kɔjn pɔnd naase se, tec aan gɔɔ gen jik-ilimge lee ted se eyo, num kɔjn pɔnd naase se, iino gɔtn al-Masi ki, naan bo debm ɔɔɔjekiga dojege ro daa ro ken ɔ-jeki maakŋ *kusin ki se. ¹²Ken naase jaay *k'batizse sum se tec aan gɔɔ naase ooykiga ɔ j'ɔlsenga maakŋ baad ki ute al-Masi. Ɔ ken naase jaay 'teeckiro maan se, tec aan gɔɔ ooy durkiga ute al-Masi tele, taa naase aalkiga maakse do tɔɔŋ Raa ken durino daan yoge tu se. ¹³Ɔ do dɔkin se, naan Raa ki se naase aan gɔɔ jee ooyga kooyo taa kusin ken naase lee 'tedki ɔ naase se aan gɔɔ jee ɔj te pɔnd eyo^{††}. Gaŋ borse ute al-Masi se, Raa edsenga kaaja ɔ naan se tɔɔljekiga kusinjege se paac naata. ¹⁴Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa tɔɔljekiga se-ejege se naatn ɔ nakŋ ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay ɔkiki mindjege se kic, naan tɔɔlinga naatn ɔ naan tupinga ro kaag ki ute naana. ¹⁵Tɔɔge ute nakgen ɔk tɔɔɔ do jeege tu paac se, Raa bɔɔyɔŋga naatn maakŋ gaardege tu. Ute kooy ken Isa ooy do kaag ki se, naan cirdega. Naan tok leedeno naan jeege tu ɔ ɔlde ɔkɔŋ tɔɔlde.

¹⁶Taa naan se bo, ɔnte kɔnki nam asen kɔjn bɔɔɔ dose ki taa kɔɔ, taa kaaye, taa laagen jeege lee tɔɔa, taa bii *serkŋ gen taar kaal laapa, ey le taa *bii sebit. ¹⁷Naade se paac aan gɔɔ kaam nirl nakgen bee utu ade baa naan ki. Ɔ kaam nirl nakgen se taad te al-Masi mala. ¹⁸Ken bin num, jeegen ted rode aan gɔɔ jee ɔɔ rode baata ɔ lee eem

^{††}2:13 Jee ɔj te pɔnd ey se, Yaudge aakde aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo.

*kədn Raage ɔ ken niiga num ɔkiŋ ɔŋ se, ɔnte 'kɔŋki jee se asen kɔŋ ɔɔɔɔ dose ki. Jee bin se saapde se gen jikilimge ɔ olden naade magal rodege. ¹⁹Naade se ɔŋ ɔɔk ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naan ɔ do *egliz ɔ 'jeelki ken tɛd bɛɛ ro ki te magaliŋ se, daan doa. ɔ daan do se ɔ ken tum ro paac, jaay tɛd kalaŋ se. ɔ jee Raage kic ɔ tec bini ɔ ken tɛdden jaay teep ɔaa ute naande se lɛ, Raa.

Ooykiga ɔ durkiga ute *al-Masi

²⁰Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔ nakgen ɔk tɔɔɔ do *duni ki se ɔk tɔɔɔ dose ki ey sum; num gaŋ gen di jaay naase ingki aan ɔɔ nakgen se utu ɔk tɔɔɔ dose ki, jaay 'tookki gen tɛdn nakgen se aan ɔɔ jeegen ken utu maakŋ duni ki rɔk se, ²¹nakgen ken ɔ: «Nakŋ bin se ɔnte lɛkiŋa, ɔnte kuuniŋa, ɔ ɔnte kɔsiŋa?» ²²Nakgen se paac taad te nakgen kaadiŋ utu deele. ɔ nakgen se lɛ, jikilimge ɔ lee saapa ɔ dooyiŋ jeege tu gen tɛda. ²³Deere, nakgen ken naade taad ɔ gen tɛda se, naade saapiŋ ɔ ute naan se ɔ, aden kɛdn jeel-taara, taa naade taad ɔ ɔp roi baata ɔ 'dabar roi ɔ 'tɛd nakgen ken jeege taad ɔ gen tɛda se. Num gaŋ nakgen se paac se, tɔl ser eyo ɔ ɔŋ tɛd debkilimi ɔŋ ɔɔɔ ɔk roŋ eyo.

3 Taa naan se ɔ aan ɔɔ naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen ken maakŋ raa ki, ɔɔtn ese ɔ ken al-Masi utu ing do ji daam *Raa ki. ²Ken bin num, ɔnte 'saapki do nakge tun do naan ki, num 'saapki do nakge tun maakŋ raa ki. ³Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔ 'kingse se Raa utu ɔɔɔɔsiŋ kaam ji al-Masi. ⁴Al-Masi ken kingse kaam jiŋ se, jaay biin ade naar teecn pirsil se, naase kic aki naar 'teecn pirsil ute naana maakŋ *nookiŋ ki.

King kiji ute *al-Masi

⁵ɔ nakgen jig eyo do naan ken utu maakse ki se, 'tɔɔliŋki naata aan ɔɔ: kɛesn naapm reŋ reŋ, nakŋ asen tujiŋ naan Raa ki, nakŋ daa ro ɔ jea, maak-saapm *kusiŋa ute tama, taa tama se tɛdga raa jeege. ⁶Taa nakgen jig ey ese se ɔ, ken utu ano ɔaa ute maak-taar Raa do jeege tun ken baate tookŋ taariŋ se. ⁷Naase kic, do ɔkiŋ se, ingkiro bini ɔ 'lee 'tɛdkiro nakgen jig ey se kici. ⁸Num ɔɔɔse se, nakgen se paac ɔɔdki dose ro ki aan ɔɔ: maak-taara, taamooyo, nakŋ kusiŋa, naaja ɔ taargen gen taad ey se kic ɔ, ɔnten 'teecn taarse ki. ⁹ɔ ɔnte 'tɛdki taar-kɔɔɔ ute naapa; taa kingŋen do ɔkiŋa ɔ ute naksen jig ey naase 'lee 'tɛdki se lɛ, rɛsiŋkiroga naatn. ¹⁰ɔ ɔɔɔse naase 'tɛdkiga jee kiji ɔ Raa Mɛl Kaaljege se daayum tɛdsenga anki tecŋ naana, taa anki jeel kɔkŋ mala mala.

¹¹Taa naan se ɔ maakse ki se: ken kɔd Greki, ken kɔd Yaudi, debm ɔjga pɔndɔ, debm ɔj te eyo, debm cɛkɛ, jee kaagge, jeegen bulge lɔbu jeegen bulge eyo, naade se paac, naan Raa ki se, debm cir naapiŋ tap ɔ ɔɔɔ. Num ken cir paac se, al-Masi, naan ɔ do nakge tu paac ɔ utu maakŋ jeenŋe tu paac.

¹²Taa naan se ɔ naase se Raa bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ ɔ 'tɛdkiga jee naange ken naan jede. Bin num ɛɛki do naapge tu, 'tɛdki bɛɛ ute naapa, ɔɔpki rosege baata, 'tɛdki jee dalul ɔ 'tɛdki jee maakde deere. ¹³ɔ 'serkki naapa ɔ ken maakse ki jaay deb kalaŋ tujga naapiŋ ki se, ɔkki naagŋ naapge; aan ɔɔ Mɛl-jege tɔɔlsenoga kusiŋse se, naase 'tɛdki kaldɛ naapge tu bin kici. ¹⁴Ken bɛɛ cir paac se, 'jeki naapa ɔ ken naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tɛdn kalaŋ tak. ¹⁵ɔŋ lapi al-Masi se 'king maakse ki taa Raa danŋeno se taa aki king ute lapi

te naapa, taa naase 'tɛdʔkiga aan ɔɔ ro kalaŋ. Ɔɔ daayum ing 'tɔɔmki Raa.

¹⁶Ɔŋ taar al-Masi ute bɛɛŋ se 'dooɔŋ maakse. Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala ken naase ɔkki se. Ɔɔ aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'tɔɔmɪŋki ute kaagen ken k'lee k'l'eem-siŋa ɔɔ magaliŋki ute kaagen *Nirl Salal ɔl jeege lee tɔɔmsiŋ se. ¹⁷Taargen paacŋ ken naase 'baaŋki baa taada ute nakgen paacŋ naase 'baaŋki baa tɛda se, 'tɛdiŋki ute ro Meljege Isa. Ɔɔ ute doobm naaŋ se, naase 'tɔɔmki Raa Bubu kici.

King bee gen jee al-Masige

(Ep 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

¹⁸Naase mɛndge: 'booy uunki taar gaabsege aan ɔɔ jee uun doobm Meljege lee tɛdiŋ se. ¹⁹Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege ɔɔ ɔŋte taadɛdeki ute taar tɔɔɔ. ²⁰Gaange: 'tookki paac taar kɛŋsege ute bubsege; kɛse ɔɔ nakŋ ken tɔɔl Meljege tu. ²¹Naase bubm gaange se, ɔŋten 'tɛdki gaansege se maakɛ aɛden taara, ey num naade maakɛ 'tuju.

Bulge ute mɛlɛge

²²Naase bulge se: mɛlsegen do naaŋ ki se taardege paac 'tookɛsiŋki. Ken naade ɔɔɔ kic ɔɔ 'tɛdɛdeki naabɛge jiga. Ɔɔ ɔŋte 'tɛdiŋki aan ɔɔ naase 'jeki raapm maakŋ jikilimge sum, num gaŋ 'tɛdɛdeki naaba ute maakŋ kalaŋ taa naase se 'ɛɛerki Meljege tu. ²³Num naabm ken naase 'baaŋki baa tɛda paac se, 'tɛdiŋki ute maakse paac aan ɔɔ naabm gen Meljege ɔɔ ɔŋte 'kaakiŋki aan ɔɔ naabm gen jikilimge sum. ²⁴Naase 'jeelki Meljege utu asen kɛɛn bɛɛse ute jeenge. Ɔɔ Meljege se, naaŋ ɔɔ *al-Masi ɔɔ naabm ken naase 'tɛdki se le, 'tɛdiŋki naaŋ ki. ²⁵Num debm 'tɛd *kusiŋ se, kusiŋiŋ se, utu aŋ terl doŋ ki; taa Raa se, naaŋ bɛɛr nam eyo.

4 Naase mɛlge se: bulsege se 'tɛdɛdeki nakŋ ute doobiŋa ɔɔ ken met ki taa 'jeelki naase kic ɔkki Mɛle maakŋ raa ki.

Pɔl deŋ jee al-Masigen Kòlòs ki

(Ep 6.18-20, 5.14-17)

²Daayum aayki kaamse eemki *Raa, ɔŋte 'toodki bia, 'tɔɔmki Raa. ³Ɔɔ 'tɔndki metn Raa taa naaje kici: taa naaŋ ajen kɔɔɛn doobo gen baa taadn nakŋ ken ɔɔɔn *al-Masi ki jaay *jeege jeel met-iŋ ey se. Taa naaŋ se ɔɔ, maam j'ɔkum dangay ki taariŋa. ⁴'Tɔndki metn Raa taa taar ken maam m'je m'an taadiŋ tak se 'toodn tal.

⁵Maakŋ jeege tun doobm al-Masi ki ey se, ingki do mɛtekse ki. Ɔɔ ken doobiŋ jaay utu se, naase 'tɛdɛdeki bɛɛ. ⁶Ɔŋ taarsegen naase aki taad se, 'taadiŋki ute taargen nijimi ɔɔ bɛɛ. Bin ɔɔ naja naja kic ɔɔ aŋki terl taar ute doobiŋa.

Pɔl naŋ taariŋa ɔɔ ɔlden tɔɔse

⁷Genaaje Tisik ken debm tɛɛn naabm tuj ɔrmiŋ ey ken naaje k'l'ɛŋki ɔɔ ken tɛɛn naabm Meljege ute maam tel se, naaŋ ɔɔ debm asen baa taadn labarum paac. ⁸Maam m'ɔlin ɔɔtse ki tap ɔɔ taa naaŋ asen baa taadn labarje ɔɔ asen baa kɛɛn kaay kaama kici. ⁹Onezim ken k'l'ɛŋki, naaŋ kic genaajegen tuj ɔrmiŋ eyo, ɔɔ goon naaŋse mala se utu 'baa ute Tisik. Naade se ɔɔ asen baa taadn nakŋ ken aan doje ki paac ɔɔɔn ara se. ¹⁰Aristarkŋ ken maakŋ dangay ki ute maam ara se, 'tɛɛsen tɔɔse ɔɔ Markŋ goon taasn Barnabas kic, 'tɛɛsen tɔɔse. Markŋ ese ɔɔ, maam m'taadsenoga taad metn taariŋ m'ɔɔ ken naaŋ jaay baaga ɔɔtse ki num, ɔkiŋki jiga. ¹¹Isa, ken k'daŋiŋ Justus se, 'tɛɛsen tɔɔse kici. Ɔɔ maakŋ Yaudge tun took aal maakɛ do Isa ki se, naade se sum ɔɔ, ken tɛɛ naaba ute maama gen *maakŋ Gaar Raa. Naade se ɔɔ, ken ɛɛum kaay kaama.

¹²Epaprasn, gen naase mala se kic, 'tedsen tɔɔse. Naan se debm tɛdn naabm Isa *al-Masi. Ɔɔ naan se ɖaar cir gen tɔnd metn Raa taa naase, taa naase daayum aki king tɔɔɔ, aki tɛdn jee Raagen mec ɔɔ taa naase aki 'dɔɔkɲ maakse gen tɛdn nakɲ ken Raa maakin jen ro ki. ¹³Epa-pras se, naan tɛd naaba den aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se ɔɔ maam Pɔl se m'aakinga ute kaamuma. ¹⁴Mɛdʒege daptor Luk ute Demas kic tɛdsen tɔɔse.

¹⁵'Tɛdki tɔɔse genaage tun maakɲ gegɛr ken Laodise ki. Ɔɔ 'tɛdki tɔɔse

Nimpa ki ute jee *egliz ken lee tus maakɲ beɛɲ ki se kici. ¹⁶Ken naase 'dooy-inkiga maktubm ken maam m'raansesin se num, ɔlinɲki egliz ken maakɲ gegɛr ken Laodise ki se kici an dooyo. Ɔɔ naase kic maktubm ken maam raanɲo jeege tun Laodise ki se jaay ɔlsesinoga num, 'dooy-inkɲ kici. ¹⁷Ɔɔ 'taadki Arsip ki: Naabm gen Meljegen ɲɲɲsin kaam jin se, n'tɛdn n'aasin ute doobina.

¹⁸Tɔɔsn ken maam m'raan m'ɔlsen ese se, maam Pɔl mala bo m'raanɲ ute jima. Maam se m'dangay ki. 'Saapki dom ki ɔɔ ɔnte 'dirigumki. Ɔn Raa asen tɛdn beɛna.

Maktubm deet deet ken Pól raanj̃n eglizn Tesalonik ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pól raanj̃n eglizn Tesalonik ki

Eglizn Tesalonik ki se, Pól ɔndiñ kaad̃ ken naañ ingo merte gen k-dige gen tedñ naabm Raa se. Naañ iinõ geger Pilip ki ɔ baado aan maakñ geger ken Tesalonik ki. Geger Tesalonik se, naañ maakñ taa naañ Masedoan ki. Jee Tesalonik ki se naabdeñ ken naade lee ted̃ se, naade lee ted̃ suuk. Ɔ naade ɔk cekge dena ɔ den- iñ se Yaudge. Yaudgeñ metinge se took do taar ken Pól lee dooy jeege se eyo. Taa naañ se ɔ naade tuuriñ ɔtñ ese. Pól raanj̃ jeege tun Tesalonik ken took aalga maakde do Isa ki ɔ ute maktubm se ɔ naañ lee dooyde. Jee jeel taadñ tookñ metñ Kitapm Raa se, saap ɔ mak- tubm ara se ɔ, 'tedñ maktubm ken Pól raanj̃ deet deet jee al-Masige tu. Ken bin num maktubm ara se, maakñ Kitapm ken Raa dook̃ kiji ute jeege se, naañ ɔ k'raanj̃ñ deete. Pól ed̃ kaay kaama ge- naage tun Tesalonik ki ɔ taaddeñ ɔ kaal maakdeñ do Isa al-Masi ki se, j'ɔk- iñ ɔɔɔ k'baansiñ ute naanina. Jee met- inge maakñ jee Raage tu se ooyga kooyo naɔ Isa le aan te ey ɔrtɔ. Jee Raage se tɔnd metñ Pól ɔ jeegeeñ ooy se tap ɔ gen naade se 'tedñ ɔ di. Pól terldeñ ɔ jee- gen ooyga kooyo ute jee utu ing̃ zere se, naade paac̃ dook̃ ute Isa al-Masi, taa bii kalañ naade utu 'dur daañ yoge tu paac̃.

Pól raanj̃ ɔl tɔɔsiñ jeege tun Tesalonik ki

1 Ken ara maam Pól ɔ m'raans̃en maktubm se ute Silbañ ɔ Timote, naase jee *egliz ken maakñ geger ken Tesalonik ki, ken 'tedkiga gen Bubjege *Raa ɔ gen Meljege Isa *al-Masi. Ɔñ Raa aseñ tedñ beɛna ɔ aseñ kedñ lapia.

Pól tɔɔm Raa taa jee Raagen Tesalonik ki

(Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)

²Daayum naaje k'tɔɔm Raa ɔ k'tɔnd metiñ k'j'ɔñ ey kici taa naase paac̃. ³Naañ Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakñ naase, ken naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔlseñ 'tedki nakgeñ jiga se. Ute maak-je naase ɔkki do Isa ki se ɔlseñ naase 'tedki naaba jiga ɔ aayki kaamse ɔndki dose do Meljege tu Isa al-Masi ki. ⁴Genaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naañ jese ɔ naañ ɔ beer tɔɔdseno taa aki tedñ jee naange. ⁵'Booyki, Labar Jigañ gen Isa al-Masi se naaje k'taadseno se ute taarje sum eyo, num ute tɔɔɔñ *Nirl Salal̃ ɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadseno se taar met ki. Naase kic̃ 'jeelki kaad̃ ken naaje j'ingkiro tel se, nakgeñ naaje k'tedo paac̃ se, k'teddeno taa aseñ noogo.

⁶Ɔ nakñ ken Meljege tɔdo jaay naaje k'ted̃ se ɔ, naase 'tedki aañ ɔɔ gen naaje se kici. Deere, jeege dabarsenoga dena naɔ ute naañ se kic̃ ɔ, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm ken Nirl Salal̃ edsesiñ se. ⁷Bin ɔ naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paac̃ñ taa naañ Masedoan ki ute ken- gen taa naañ Akayi ki. ⁸Deere, taar Raa se iinõ ɔtse ki se bini aanga taa naañ Masedoan ki ute taa naañ Akayi ki sum eyo, num ɔtɔ ɔaa se paac̃, jeege booyga ken naase aalkiga maakse do Raa ki se. Taa naañ se, naaje j'kɔñ kɔɔsñ maaniñ ey sum, ⁹taa jeege paac̃ ɔɔs maanse gen ken naase 'dɔɔɔ ɔkjekiro jiga kaad̃ ken naaje j'ing̃o ɔtñ naase ki se. Ɔ naade ɔɔs maanse taa naase raageñ deer ey se, naase res̃ ɔndeñkiga naata ɔ 'terlkiga maakse gen tedñ naaba Raa ken zere ɔ ken met ki. ¹⁰Borse, naase ing̃ aakki kaak kaam Gooñ Raa ade ɔaa maakñ raa ki, gooniñ se ɔ, naañ duriño daañ yoge tu ɔ naañ ɔ Isañ ken ɔɔdjeki dojege taa

maak-taar Raa booy dojege tu eyo bii ken naan an kojn boow do jeege tu se.

**Naabm *Raa ken Pɔl tɛd maakj
geger ken Tesalonik ki**

(*NJKN 20.18-21,31-35;*

2Kor 6.3-10, 12.12-15)

2 Genaamge, naase mala 'jeelinki, ken naaje jaay j'inggo gotse ki jaay naase 'dɔɔd' ɔkjekiro jiga se, cer eyo. ²Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga ɔ k'naajenoga maakj geger ken Pilip ki, jaay bo k'j'iin k'baado gotse ki. Ey num jee wɔɔyjege se tap bo paac paac ɔn-jen doob eyo, nafo Raa se, ɛdjenga kaay kaama taa j'asen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi. ³Taa taar Raa ken naaje k'baa k'taadsen se, ɔk taar-kɔɔb eyo. ɔ naaje le k'j'ɔk saapm jaay jig ey se do nam ki eyo ɔ k'je kaan nam dal eyo. ⁴Gan Raa se naan aakje naaje j'an kɔn kaas se jaay bo, naan ɛdjeno Labar Jiga gen Isa se kaam jije gen baa taadn jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je bo k'tɛdn nakj ken tɔɔl jikilimge tu eyo, num ken tɔɔl Raa ki, naan ken jeel nan saapm maakjege tu paac. ⁵Taa naase 'jeelki, naaje k'j'ɔn k'taad te taar gen kaan nam dal eyo ɔ k'je te doobm tam eyo ɔ Raa kic bo jeele. ⁶ɔ naaje se k'jedɔ te doobm naase bo ajeki tɔɔm eyo ɔ k'je jee kuuy bo aje tɔɔm ey kici. ⁷Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje bo ken k'jee magalsegen ken j'ɔk doobo ajekiga tɛdn naaba, gan naaje k'j'ɔn k'tɛdino te naan se eyo. Num naaje j'inggo maakse ki se k'tɛdo jeegen ɔn rode urlu aan gɔɔ ko gaangen ken aak do gendeg tu. ⁸Taa maak-je naaje k'j'ɔk dose ki se, k'je bo j'aseno taadn Labar Jigan gen Raa se sum eyo, num j'ɔn roje paac bo taa naase, taa naase 'tɛdkiga jee kɔɔn maakjege. ⁹Deere genaamge, naase utu 'saapki do dubarje ki ɔ do naab ken naaje k'tɛd jaay ɔn nanjeno tak tak se. Naaje k'tɛdo naaba nɔɔɔ katara, taa

maakse ki se naaje k'je k'kɔɔpm kaam ji nam eyo ɔ ute naan se bo, naaje k'taadseno Labar Jigan gen Raa se.

¹⁰Naase kic bo saadjeg ɔ Raa kic bo saadjeg: naaje j'inggo daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute doobina ɔ nakj jaay akiro kɔn aak kus roje ki se gɔɔ. ¹¹Naase 'jeelki, maakse ki se, nanja kic naaje j'aakiɔ don ki aan gɔɔ bubm ken aak do geninge tu se. ¹²Naaje k'dɛjseno ɔ k'j'ɛdseno kaay kaama ɔ k'taadseno k'je aki king aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki, naan ken dɔnseno taa aki kend maakj gaarin ki ɔ maakj *nookin ki.

**Pɔl tɔɔm Raa daala taa jee
Raagen Tesalonik ki**

¹³Taa naan se bo naaje k'ting k'tɔɔm Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa ken naaje k'taadseno se, naase 'tookkiga do ki ɔ 'jeelinki taargen se gen jikilimge eyo num taar Raa. ɔ deere, naan se taar Raa mala. Deere, taar se utu tɛdn naaba maakj naase ken aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici. ¹⁴Bin num genaamge, naase kic 'tɛdkiga aan gɔɔ jee *eglizgen taa naan Jude ki ken tɛdga jee Isa al-Masige se. Naade se, taasde Yaudgen metinge lee dabardeno ɔ bɔrse se, naase kic taasge lee dabarse bin kici. ¹⁵Naade Yaudge se bo ken tɔɔlo Meljege Isa ute jee ken taad taar teeco taar Raa ki, ɔ naade se bo ken lee dabarjeno naaje kici. ɔ nakgen Yaudge tɛd se tɔɔl Raa ki eyo ɔ naade se tɛdga jee wɔɔ jikilimge paac. ¹⁶Naade Yaudgen ese se bo, gaasjen gen taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kɔn kaaj eyo. Ken naade tɛd bin se naade lee ziid *kusiɛdege do kusiɛde ken naade lee tɛd se. ɔ bɔrse se kusiɛde se deelga gɔɔina. Num do taar tɔɔlin ki se, maak-taar Raa se, booyoga dofe ki.

**Pɔl je ɓaa kaakɔ jee Raagen
maakɔ geger ken Tesalonik ki**

(*NJKN 17.14-16*)

¹⁷ Genaamge, goɓn k'j'iin k'j'ɔnseno sum se, daaniɔ doɓka k'j'ɔɔ k'j'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naan se kic ɓo, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute doobm gay kic ɓo naaje k'je j'asen ɓaa kaakɔ daala. Taa naaje se k'j'ɔk maak-je dose ki den aak eyo. ¹⁸ Taa naaje k'je k'ɔkɔɔ terl j'asen ɓaa kaaka, ken tap ki se maam Pɔl ɓo m'taad m'dɔɔlga dɔɔl gen ɓaa kaak se, naɓo *Bubm si-tange se gaasjen doobo. ¹⁹ Genaamge, 'jeelki, naase ɓo jee ken naaje k'j'ɔnd doje dose ki, ɔɔ ɛɗjen maak-raapo bii ken Meljege Isa aɗe ɓaa se taa naase se naaje doje tɛɗn raan. Taa naase ɓo ken 'taadki jeege tu paac ɔɔki naabje se, naabm jiga. ²⁰ Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3 Anum ken naaje jaay j'ɔɔ te labarse ey se, j'ɔɔ j'aasiɔ te eyo, naaje k'j'u-uno doa gen kɔɔpm king maakɔ geger ken Aten ki kalje ki, ² ɔɔ Timote se ɓo naaje k'j'ɔlɔno goɓse ki. Timote se naan genaaje ɔɔ naaje k'tɛɗ naabm *Raa kalaɔ. Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, naaje k'taadɔ jeege tu tɛɛ. Naaje k'j'ɔlin goɓse ki se taa asen noogo ɔɔ asen kɛɗn kaay kaama ɔɔ taa naase aki king tɔɔɔ doobm al-Masi ki. ³ Bin ɓo, dubar-gen aan ɓɔrse dose ki se asen kɔɔ kɔl naase anki rɛsn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeelɔki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu. ⁴ Kaad ken naaje k'j'inggo goɓse ki se, naaje k'taadsenoga j'ɔɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔɔ nakɔ se aanga dojege tu ɔɔ naan ese se, naase kic 'jeelɔki. ⁵ Taa naan se ɓo, maam m'ɔɔ m'aasiɔ te gen king booy den eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa ɓaa goɓse ki taa amo ɓaa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se ɗey la? Maam

m'beer m'ɔɔ som daan naane *Bubm si-tange naamsenga ɔɔ ute naan se naabjen k'tɛɗ daanse ki se 'kutn cere.

⁶ ɓɔrse, Timote ken iɔno goɓse ki se aan ɔɔjenga ɔɔ naan ɓaanjenoga ute labar jiga gen kaal maaksen do Raa ki ɔɔ gen maak-je ken naase ɔɔki ute naapa. Naan taadjen ɔɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔɔ je ajeki kaaka aan goɔ naajen k'je j'asen kaak se kici. ⁷ Bin num genaamge, maakɔ nakge tun ɔɔɔ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase ɛɗjekiga kaay kaama ute kaal maakɔ naasen aalki do Meljege tu se. ⁸ ɓɔrse naase utu ingki tɔɔɔ doobm Meljege tu se, taa naan se naaje kic kingje tɛɗga jiga. ⁹ Naaje j'ɔk taar ken 'kaasn jaay j'an tɔɔm Raa se tap ɓo goɓ, taa maak-raapm ken naaje j'ɔko taa naase naan Raa ki. ¹⁰ Nɔɔɔ katara naaje k'tɔnd metin te maakje paac, taa ajen kɔɔɗn doobo ter j'asen ɓaa kaaka ɔɔ j'aseno dooy nakɔ ken naase 'jeelki te metin ey ɓɔrto doobm al-Masi ki taa aki ɓaa ute naan se.

¹¹ ɔɔ Raa Bubjege mala ute Meljege Isa ajen kɔɔɗn doobo k'ɓaa goɓse ki. ¹² Maakje ken naase ɔɔki do naapge tu ɔɔ do jeege tu paac se, ɔɔ Meljege as-esiɔ ziidn ɓaa ute naaniɔ, tecɔ aan goɔ ken naaje k'jese naase se kici. ¹³ ɔɔ ter, ɔɔ Meljege asen tɔɔɔɔ maakse taa naan Bubjege tu Raa ki se naase aki tɛɗn jee-gen *salal ɔɔ nam 'kɔɔ ɗim aak kus rose ki eyo, bii ken Meljege Isa al-Masi aɗe ɓaa ute jeenge paac se.

ɔɔki kingse se 'tɔɔl *Raa ki

(*1Pr 1.14-16, 4.1-5; ɛp 5.3-8; 1Kɔr 6.13-20*)

4 Genaamgen doobm *al-Masi ki, ɓɔrse do taar tɔɔlin ki se, naaje k'je j'asen taada: taa naaje k'dooyesenoga te doobm jaay naase aki king num tɔɔl Raa ki se. Deere, ɓɔrse se kingse se tecga aan goɔ naan se. Taa naan se ɓo naaje k'tɔnd metse ute ro Meljege Isa

al-Masi se, kingsen bin se, ɔkɩŋki ɔɔɔ
 ɔɔ 'baansɩŋki te naan se. ²Taa naase
 'jeelki nakɩ ken naaje k'taadseno gen
 tɛda se, nakɩ se Meljege Isa ɔo taad
 jeege tu gen tɛda. ³Nakɩ Raa maakiɩ
 jen ro ki se, naan je naase aki kɔɩ rose
 paac naan ki ɔɔ naɩa kic ɔo ɔɔɔbm kɔkɩ
 roɩa gen ɔaa je mɛnd jeege eyo ɔɔ gen
 ɔaa je gaabm jeege eyo. ⁴ɔɔ maakse ki
 se, naɩa kic ɔo ɔɩ kingɩn ute mɛndɩ se
 tɛdn aan ɔɔ ken Raa maakiɩ jen ro ki,
 ɔɔ bin se, jeege kic aden kaal maak ki;
⁵ɔɔ ɔɩten kɔŋki rose gen tɛdn nakgen
 jig eyo ken maakse ɔo jea, aan ɔɔ gen
 jeegeen jeel Raa mal eyo lee tɛd se. ⁶ɔɔ
 nam ɔɩten tujɩ ro genaɩ ken ɔoɔbm
 Isa al-Masi ki ɔɔ ɔɩten 'kaanɩ dala.
 'Jeelki, jeegeen jaay tɛd bin se, Meljege
 utu aden dabara ɔɔ taar se lɛ naaje
 k'taad k'dɔɔlsenga ɔɔɔɔ. ⁷Taa Raa
 danjekiro se taa j'aki king ɔo gen tɛdn
 nakgen jig ey ken maakjege je se eyo,
 num ɔan taa j'aki tɛdn jee *salal. ⁸Taa
 naan se ɔo, debm ken jaay baate booy
 kuun taarse se, naan ɔɔd und debkilim
 eyo, num naan ɔɔd und Raa debm ɛdsen
 Nirliɩ Salal se.

⁹Genaamge, gen maak-je daanse ki ute
 naapa se, naaje j'asen kɔɩ raan taariɩ ey
 sum, taa Raa mala taadsenga maakse ki
 ɔɔ 'jeki naapa. ¹⁰Deere, genaagen Mase-
 doan ki se, naase 'jedeki paac. Num
 naaje j'ɛdsen kaay kaama, maak-je ese
 se ɔaansɩŋki ute naaniɩa. ¹¹ɔɔ aayki
 kaamse taa aki king ute tɔɔse ute naapa,
 ɔɩten kɔlki dose maakɩ taar jeege tun
 kuuy. 'Tɛdki naaba ute jisege mala jaay
 ɔo aki kɔɩ ɔim anki tiɩgi, aan ɔɔ ken
 naaje k'dooseno. ¹²Ken kingse jaay tec
 bin se, jeegeen jeel Raa mal ey jaay 'kaakɩ
 se, asen kaal maak ki. ɔɔ naase kic ɔo
 'jeki nam ɔo asen kul eyo.

Bii ken Meljege Isa ade terle

(1Kɔr 15.19-58)

¹³Genaamge, naaje k'je naase aki
 jeele nakɩ ken utu 'kaan do jeege tun
 ooyga kooyo, taa naase aki king maakɩ
 maak-tuj ki eyo, aan ɔɔ jeegeen jaay
 nakɩ naade an kɔnd dode ro ki ɔɔt se.
¹⁴Ken naajege jaay k'jeelki Isa se naan
 ooyoga ɔɔ duroga daan yoge tu num, bin
 se, naajege kic k'jeelki jeegeen aalga kaal
 maakde do Isa ki jaay ooyoga kooy se,
 ute ɔoɔbm Isa se, Raa utu aden duru
 daan yoge tu kici. ¹⁵'Booyki, kɛse ɔo
 taar Meljege dooyno jeege ɔɔ naaje k'je
 j'asesɩ taada: bii ken Meljege ade ɔaa
 se, naajegen j'utuki zɛɛɛ do naan ki se
 j'aki kɔɩ deel kɔɩ jee ken ooyga kooy
 se eyo. ¹⁶Taa bii ken Meljege ade ɔaa
 se, naan mala 'taadn makɔɩ, ade kund
 kulu magal kɔɩginge tu ɔɔ naan 'dan
 jeege. Naan ken se, k'tuuy pul Raa ɔɔ
 Meljege mala ade ɔɔɔy maakɩ raa ki ɔɔ
 jee ooyoga kooy ɔoɔbm *al-Masi ki se,
 naade se ɔo ade dur daan yoge tu deete.
¹⁷Jaay ɔo Raa ajeki tɔsn naajegen j'utuki
 k'zɛerki, j'aki tum ute naade tɛlɛ ɔɔ j'aŋki
 ɔaa ɔɔɔdn Meljege raan maakɩ gapar ki,
 ɔɔ j'aki ɔaa tiɩgi ute naana gen daayum.
¹⁸Ute taargen se ɔo, ɛdki 'kaay kaama
 naapge tu.

Ingki zɛɛr daayum

(Mt 24.36-51; Lk

12.35-40; Rm 13.11-14)

5 Genaamge, gen kaadɩa ute ɔiɩ
 ken Meljege ade ɔaa se, naase 'jeki
 j'asenga raan jaay ey sum, ²nakgen se
 naase mala kic ɔo 'jeeliɩki jiga: *ɔiɩ
 Meljege ade ɔaa se tecɩ aan ɔɔ debm
 ɔoogɩ ɔaadɔ daan nɔɔr ki. ³Kaad ken
 jeege deekɩ ɔɔ: «Naaje j'ingki ute tɔɔse
 ɔɔ nakɩ ajenki tujɩ maakjege lɛ ɔɔtɔga
 sum se,» kaad ken se sum ɔo, ɔɔtɔ se naar
 tujɩ kasak kasak, aan ɔɔ mɛnd mɛnd-

kaama ken maakin tuunin gen koojo, ɔ bii ken se naade 'kɔn kaan kot eyo.

⁴Num, naase genaamge, naase le ingki maakɔ gɔt ken ɔɔ ey se; taa naan se bo, bii se kic asen kɔn kɔkɔ do jise ki aan gɔɔ debm boog eyo. ⁵Taa naase paac 'tedkiga gaan gɔt ken wɔɔɔ ɔ jee maakɔ katara ki; bin se naajege se jeegen lee maakɔ nɔɔ ki eyo ɔ maakɔ gɔt ken ɔɔ eyo.

⁶Taa naan se j'ɔnten 'toodki bia aan gɔɔ jeegen kuuy bɔrse tood tood se, num j'ingki zɛɛɛ ɔ k'boɔb k'j'ɔkki rojege.

⁷Jee toodn bige se le, lee tood nɔɔ ɔ jee kaay koonge kic le, lee taay toon nɔɔ.

⁸Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'boɔb k'j'ɔkki rojege, kaal maakje-gen do Isa ki ɔ maak-je ken k'j'ɔkki do jeege tu se j'adenki tuusn aan gɔɔ saapo. Naajege k'j'ɔndki dojege do *Raa ki naan bo debm ajeki kaaja, ɔ naan se tec aan gɔɔ debm ɔnd baay maala bo don ki. ⁹'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kɔn kaaja ute doobm Meljege Isa al-Masi ɔ taa maak-taarin 'boɔɔ dojege tu eyo.

¹⁰Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin bo jeegen ken utu ing zɛɛɛ, ey le jeegen ken ooyga kooy se, naajege paac j'ing k'dɔɔkki ute naana. ¹¹Bin num edki kaay kaama naapge tu ɔ 'tɔɔgki maakɔ naapge, aan gɔɔ ken naase lee 'tedin ki ted se.

Pɔl nan taarina ɔ tedden tɔɔse

(Rm 12.17-21)

¹²Genaamge, k'deekseni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar ted naaba daanse ki se, aaldeki maak ki. Taa naade se, Meljege bo oldeno taa asen tɔɔɔ ɔ asen deje. ¹³Taa naabm naade ted daanse ki se ɔkdeki ɔɔɔ ɔ jedeki. Ingki ute tɔɔse ute naapa.

¹⁴Naaje k'deekseni genaamge, jee kaar-naabge se 'mooydeki. Edki kaay kaama jeege tun maakde ing kaam kalan eyo, ɔ jeege ken ɔk tɔɔɔ ey se 'noogdeki ɔ ɔnki maakse 'tedn deere ute jeege paac. ¹⁵ɔndki kɔndɔ ken nam jaay ted *kusiɔ se, ɔnte terlinɔna, num daayum 'jeki gen tedn beɛ ute naapa ɔ ute jeege paac.

¹⁶Daayum ingki te maak-raapo.

¹⁷Daayum 'tɔndki metn Raa. ¹⁸ɔ maakɔ nakge tun aan dose ki paac se, 'tɔɔmki Raa. Kɛse bo nakɔ ken Raa maakin jen ro ki ɔ anki tɛɛa, naasen ken doobm Isa al-Masi ki se.

¹⁹Naabm *Nirl Salal je tɛɛa se, ɔnten 'gaasin ki; ²⁰jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se ɔnte kuum kaalin ki naan ki. ²¹Num maakɔ nakge tu paac se, aak ɔkin jiga jaay bo, ken beɛ maak ki se, uunki. ²²Napar kusinge paac se ɔɔɔki dose ro ki.

²³ɔn Raa mala ken edjeki tɔɔse se, asen tedn aki tedn jee salal mala mala ɔ rose, kose ɔ nirlse se ɔn Raa an boɔbm jiga ɔ bin se j'kɔn ne dim aak kus rose ki eyo bii ken Meljege Isa al-Masi ade baa se. ²⁴Raa danseno se, naan 'kɔn tedn nakɔ se, taa naan se debm tuj ɔrmin eyo.

²⁵Genaamge, naase kic 'tɔndki metn Raa taa naaje.

²⁶'Tedki tɔɔse genaage tun paacn doobm al-Masi ki ɔ baam 'tɔkki naapa ɔɔɔ aan gɔɔ gena naapge.

²⁷Maam m'deekseni ute ro Meljege, ken maktubm se jaay ɔninkiga num, 'dooyin ki naan genaage tu paac. ²⁸ɔn Meljege Isa al-Masi 'tedn ute naase ɔ asen tedn beɛna.

Maktubm gen k-dige ken Pól raañj eglizn Tesalonik ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pól raañj eglizn Tesalonik ki

Maktubm Tesalonik gen k-dige se, taadn metn ko taar ken Pól taaddenoga taad metin maakn maktubin ken deet deet se. Biige le deel deele do gōto kic le baa baa ute naanina do Isa le aan te ey bōto. Kese bo nakn ken ol jee al-Masigen Tesalonik ki uun nirlde ro ki. Tesalonik ki se, jee al-Masigen metinge, taad do: bii ken al-Masi ano baa se, deelga (kon 2.2). Do jee metinge le taad do al-Masi utu ade naar baa dey se, naade baate tedn naaba (kon 3.6-12). Maktubm ken Pól raañj ara se, je taadn jee al-Masige tun Tesalonik ki do j'onte naar tookn yōkōdo aan goo k'l'aanga gōtn kaan ki. Maakn kingde ken naade ing aak kaak kaam Isa se, aden kon gaasn gen tedn naabm ken naade an king ro ki eyo. Ter Pól taadden do kusiñ se ziid baa baa ute naanina do debm ken Pól danjñ debm kusiñ se le, nakgen kusiñ ok tōgo do jeege tu paac se utu 'tedn kaam jina. Ken Isa ade baa aan goo Mel jeegen do naan ki se, debm kusiñ se naan utu an kutin kap. Bin se k'l'ing do metekde ki.

Pól ute Silban do Timote raañj ol tōose jeege tun Tesalonik ki

1 Ken ara maam Pól bo m'raansn maktubm se ute Silban do Timote jee *egliz ken maakn geger ken Tesalonik ki, ken 'tedkiga gen Bubjege *Raa do gen Meljege Isa *al-Masi. ²On Bubjege Raa do Meljege Isa al-Masi asen tedn beede do asen kedn lapia.

Pól ed kaay kaama jee Raage tu

(1Tes 1.2-7; Plp 1.3-6,27-30; Mt 13.40-43, 25.31-46)

³Genaamge, daayum naaje k'tōom Raa taa naase do kese nakn jiga gen tēda, taa kaal maaksen do Raa ki se ziidn baa ute naanin det det do maak-je okki do naapge tu paac se kic bo, ziidn baa ute naanina. ⁴Taa naan se bo naaje j'ōos maanse maakn *eglizge tun kuuy se kic bo, naaje maak-je raap aak eyo taa naase utu aayki kaamse gen kaal maakse do Isa *al-Masi ki do ute dubar ken jeege lee dabarse se do ute nakgen on ken aan dose ki kic bo, naase on aasinki.

⁵Nakgen se je ajeki taadn konj bōor ken Raa utu konj do jeege tu se ute doobina. Bin bo Raa on nakgen se jaay aan dose ki se taa asen tedn naase jee-gen anki kaasa gen ken kend maakn gaar-in ki. Taa naan se bo naase lee 'dabarki se. ⁶Deere, Raa se naan debm daan ki do naan se utu dabar jee ken lee dabarse se. ⁷Do naasen maakn dubar ki se, Raa utu asen kedn gōtn tōol maaka ute naaje kalañ, bii ken jeege 'kaakn Meljege Isa ade booy maakn raa ki ute kōdingen tōog se. ⁸Meljege ade booy ute poodn ok zir zir, taa utu dabar jeegen jeel Raa mal eyo, do ken baate booy kuun taar Labar Jiga gen Meljege Isa se. ⁹Dubar naade se Raa utu aden kutn kode gen sōrkina. Naade se utu 'tedn dōko ute Meljege do konj kaakn tōogin ken wōor gōto kelen kelen se eyo, ¹⁰bii ken Meljege ade baa se. Bii ken se bo, jeegen paacn ken aal maakde do naan ki an kaak se an tōom do jeegen jaay tēdga jee naange se, naade an *nooko. Do naase kic le ute saadn naaje se, 'took aalkiga maakse don ki.

¹¹Taa naan se bo, daayum naaje k'tōnd metn Raa taa naase, taa Raa asen tedn anki kaasa ro nakge tun naan dānseno ro ki. Do on tōogñ Raa se asen

noogo aki tedn nakgen jiga aan gɔɔ ken maakse jea ɔɔ kaal maakse se asen kɔl naase aki tedn naaba jiga. ¹²Bin ɔɔ jeege nookɔ ro Meljege Isa al-Masi taa naase, ɔɔ naase kic j'ase tɔɔmɔ taa naana ɔɔ kese bɛɛ gen Raajege ɔɔ gen Meljege Isa al-Masi.

Nakɔ 'kaan jaay ɔɔ Isa ade ɔɔa

2 Genaamge, Meljege Isa *al-Masi utu ade ɔɔa ɔɔ naajege j'utu j'aki tusn cɛɛn ki. Taa naan se naaje k'taadsen j'ɔɔ: ²nirle ɔɔnten naar teece ɔɔ ɔɔnten 'beerki do taar ken jeege taad ɔɔ *ɔiin Meljege ade ɔɔa se aanga. Taar se ken nam taad taar teeco taar *Raa ki ɔɔ ɔaado taadseni, lɔ ken nam kuuy ɔɔ taadsen ute taariɔa ey lɛ ken nam ɔɔ taadsen ɔɔ naaje ɔɔ k'raariɔa, ɔɔnten 'tookki do ki.

³Ute doobm taar gay kic ɔɔ, ɔɔnten kɔnki nam asen derle. Bɛeki se, kɔr jee dena 'kɔɔdn kund Raa se, Debm Kusin deelga te gɔtin^{††} ken Raa an kutin maakɔ poof ki se, j'utu j'an kaakɔ tal. ⁴Debm Kusin ese se 'gaasn jeege gen keem Raa ey lɛ gen kergɔ naan nakge tun kuuy. Bini, naan ɔɔa kend kisin king maakɔ 'Bee Raa^{¶¶} ki ɔɔ taadn jeege tu deek ɔɔ: maam se ɔɔ m'Raa.

⁵Saapki tu kaad ken j'ingkiro tel se do nakge tun se maam m'taadsenoga ey la? ⁶Borse Debm Kusin ken deel te gɔtin ese se nakɔ gaasin doobo se naase kic 'jeel-inki; num ken kaadn Raa ɔɔdin se aasga jaay, naan utu ade teecn tal. ⁷Tɔɔgɔ ken k'jeel metin eyo gen Debm Kusin deelga te gɔtin se borse naan ted tedn naabiɔa naɔo bini debm gaasin doobo se 'tedn gɔɔ jaay ɔɔ j'utu j'an kaakɔ naan ade 'teecn tal. ⁸Gɔtn se Debm Kusin deelga te gɔtin ese se j'utu j'an kaakin teecn tal, ɔɔ ken Meljege Isa jaay ade ɔɔa se, ute kuul 'teecn taarin ki se sum ɔɔ an tɔolin

mak ɔɔ ute tɔɔgin se naan utu an kutn kap. ⁹Ken Debm Kusin deelga te gɔtin ese ade ɔɔa ute tɔɔgɔ *Bubm sitange se, naan 'tedn napar nakɔ-kɔɔbge ute nakgen magal magal deel do se, taa an derl jeege. ¹⁰Naan 'tedn napar nakgen jig ey se kaam dena taa an derl jeegen ken ɔɔa ɔɔa gɔtn kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookɔ do taar ken met ki eyo. Ey num ken naade jaay booy uunoga kuun num, daan Raa adeno kaaja. ¹¹Taa naan se ɔɔ, Raa ɔlden saapm gen bi dode, ken ɔlde naade aal maakde do nakɔ ken met ki ey se. ¹²Taa naan se ɔɔ jeegen jaay baate tookɔ do taar ken met ki ɔɔ maakde-raapo gen ted *kusiɔa sum se, bɔɔɔ utu kooɔn dode ki.

Naase se jee Raa bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ

(1Pr 1.2-9)

¹³Genaamge, naasen ken Meljege jese, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase. Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni se ɔɔ naan bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ taa asen kaaja ute tɔɔgɔ *Nirl Salal. Naan tedsen naase 'tedkiga jee naange ɔɔ aajse se taa naase 'tookkiga took do taar ken met ki. ¹⁴Raa danjeno se taa asen kaaja ute Labar Jigan gen *al-Masi ken naaje k'taadseno se, taa naase aki kend maakɔ *nookɔ gen Meljege Isa al-Masi ki.

¹⁵Taa naan se, genaamge, 'daarki tɔɔɔ ɔɔ nakgen paacɔ naaje k'taadseno ute taarje, ey lɛ k'raanseno maakɔ mak-tub ki gen tɛda se, ingki do ki.

¹⁶ɔɔ Meljege Isa al-Masi naan mala ɔɔ Bubjege Raa ken jejeki, ɔɔ ute bɛɛn se, edjeki kaay kaam gen daayum ute nakɔ j'anki kond dojege do Raa ki gen kɔn kaaja, ¹⁷asen sel maakse ɔɔ asen kedn tɔɔɔ gen tedn nakgen bɛɛ, ɔɔ bɛɛ ese se maakɔ nakge tun naase 'tedki ey lɛ do

^{††}2:3 Debm Kusin ese se naan debm wɔɔy Raa.

^{¶¶}2:4 Bee Raa ese se je taadn ute 'Bee Raa magal ken maakɔ geger ken Jeruzalem ki.

taarge tun paacɲ ken naase 'lee taadki kici.

'Tɔndki metn *Raa taa naaje

(Rm 15.30-32)

3 Genaamgen doobm *al-Masi ki, ɓorse do taar tɔɔlin ki se, naaje k'je j'asen taada: daayum 'tɔndki metn Raa taa naaje, taa taar Meljege se naar wɔɔkɲ ɓaa gɔɔ ɓaa se paac ɔ jeege aɲ kaal maak ki aan gɔɔ ken naase aalinɲi maak ki se kici. ²'Tɔndki metn Raa taa naaje kici, taa Raa ajen ɓɔɔbm ro jeege tun tɔɔj eyo ɔ ken jig ey se, taa jeege paac lɛ took aal maakde do taar ken naaje k'taad se eyo.

³Num Meljege se, naaɲ debm tujɲ ɔrmin ey se, naaɲ asen kɛɔn tɔɔɔ ɔɔ asen ɓɔɔbm ro *Bubm sitange tu. ⁴Taa naase se, Meljege taadjenga maakje ki ɔ naaje k'jeelin maakje ki, nakɲ naaje k'taadseno se, 'tɛɔ ɓaansinɲi ute naan-ina. ⁵ɔɲ Meljege asen tɛɔn maakse ki ɔ naase aki 'jeele Raa se naaɲ jejeke ɔ nakgen aan dose ki se naase aɲki serke aan gɔɔ gen al-Masi serkinɔ se.

'Tɛɔki naaba aan gɔɔ gen Pɔl se

⁶ɔ ɓorse genaamge, naaje k'taadseni ute ro Meljege Isa *al-Masi se j'ɔɔ: genaagen doobm al-Masi ki ken jee kaar-naabge ute naade ken baate king do taar naaje ken k'dooydeno ro ki ey se, naase iikki naatn cɛɛde ki dɔkɔ. ⁷Taa naase kic 'jeelki, kaad ken naaje k'tingkiro tɛl se, naaje k'tɛɔ te jee kaar-naabge eyo. Bin num, naase kic 'tɛɔki naaba aan gɔɔ naaje. ⁸Naaje j'ɔɔ

te kɔsn nam cɛr eyo, num nɔɔɔ katara naaje k'dabar k'tɛɔ naaba j'ɔɔr k'naɲo tak tak taa k'je k'kɔɔpm kaam jise eyo. ⁹Ey num naaje se j'ɔk doobo ken k'je se naase ajeki kɛɔn kɔɔ. Num ken naaje k'tɛɔn naaba se k'je taa naase kic aki tɛɔn naaba bini. ¹⁰Ken naaje j'ingɔ gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga taar se j'ɔɔ: Debm jaay je tɛɔn naab ey se, ɲ'ɔnte kɔɔ kici.

¹¹Ken naaje jaay k'taad bin se, taa naaje k'booyga booyo jee mɛtinge maakse ki se, jee kaar-naabge je tɛɔn ɔim eyo, ɔ je ɓo lee tɔl dodege maakɲ taar jeege tun ɔlden naade eyo. ¹²Jeegen bin se, naaje k'taaddɛn ɔ k'dejɛn ute ro Meljege Isa al-Masi j'ɔɔ: k'tɛɔn naaba, jaay ɓo k'kɔɲ ɔim j'an kul rode.

¹³Num naase genaamge, 'tɛɔki bɛɛ 'ɓaaki ute naanse, ɔnten 'kɔɔrki. ¹⁴Ken nam jaay baate tookɲ do taar ken naaje k'raaɲsesinɲ maakɲ maktub ki ara se, ɔɔɔinɲi gen donɔ, ɔnten tumki kalaɲ taa bin se, sɔkɔɔ aɲ tɔɔɔ. ¹⁵Gaɲ ɔnten 'kaakinɲi aan gɔɔ debm taamooyse, num 'dejinɲi aan gɔɔ genaase.

Pɔl naɲ taarinɔ ɔɔ ɔɔɔ ɓooro jee Raage tu

¹⁶ɔɲ Meljegen debm tɔɔse, naaɲ mala ute doobm gay kic ɓo asen kɛɔn tɔɔsinɔ gen daayum. ɔɔ ɔɲ Meljege se 'king ute naase paac.

¹⁷Taar tɛɔn tɔɔsn ara se, maam Pɔl ɓo m'raaɲsesinɲ te jim mala. Ken maam m'raanga maktub tak ɓo, m'ɔnd jim ro ki bini. ¹⁸ɔɲ bɛɛ gen Meljege Isa *al-Masi se tɛɔn ute naase paac.

Maktubm deet deet ken Pól raañj Timote ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pól raañj Timote ki

Timote se bubin kod Grek do kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'ojin kaam dena maakj kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage tu do maakj maktubge tun Pól raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tedoga naaba do leedoga mertē dena ute Pól kici. Pól edinoga naabgen doog doog se kaam jina, do ken tap tap se ken maakj geger ken Tesalonik ki ute ken Korint ki. Timote se, Pól raan olinga maktubge dio. Kaad ken naan raan olino maktubgen di ese se eglizge se k'tonddenga tondo. Ken doo se je eglizge se j'aden kond doob ki do j'aden noogj kaal maakde se 'tedn kaal maakj mec. Maakj maktubin ken deet deet se, Pól dej jee al-Masige k'king ute toose ute naapa bin jaay bo taarde 'baa ute jee den se. Pól dej jee naan jee Raage tu aan go: jee ken tedn naaba maakj jee Raage tu ken noog jee daayge ute jee koonge do jeegen lee toodde do dooyde. Do naan dej Timote do n'tedn debm tedn naabm jiga gen Isa al-Masi, taadin doobm naan n'kaakj do jee Raage tu, n'aden dooyo do n'aden taadn nakj naade ted kici.

Pól raan ol toose Timote ki

(Tit 1.1-4)

1 Maktubm se maam Pól bo m'raanina, maam ken Isa *al-Masi ken j'ondki dojege don ki ute *Raa Mel Kaajjege se bo tedum m'tedga *debm kaan naabm Isa al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanj naai Timote ki. Naai se aan go: goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. On Raa Bubu ute Mel-

jege Isa al-Masi ai tedn beede ai keejn doi ki do ai kedn lapia.

On kond ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun met ki eyo

(1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12, 19-24;

2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)

³ Maam m'je naai se 'koom king Epez ki aan go: kaad ken maam m'baa ba Masedoan ki jaay m'taadio m' do doo ing go: ese se. Taa naai 'gaasn jee metin-gen lee dooy jeege do taarge tun met ki ey se. ⁴ Taadden kici j'onte king dookj taara gen taadn k'tusugen bubdege lee taadden se do j'onte tuun metjil bubdegen nan ey se. Kese baano ute naajn taara maakde ki cere, do on noogjeki eyo gen tedn nakj ken Raa uuno doa jaay naajege k'j'aalki maakjege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade j'ee jeege. Do jeegen naade ade je se, ade je ute maakj kalan ken ok *kusi eyo, ute maak-saapm jiga do kaal maakden ken aal do Raa ki se tedn deer deer. ⁶ Taa jee metinge se onga gen tedn nakgen ese se do nakgen k'dooydeno se kic bo, naade resnga naatn, dooden gen king taadn taargen ren ren sum. ⁷ Naade je tedn jee magalgen jee jeel taadn tookj metn Ko Taar Raa jeege tu, *Ko Taar Raa se deere naade taadin ute maakde paac, nabo taar naade taad jeege tu do dooyde se, naade jeel metin eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa edo Musa ki se naan jiga, ken naajege jaay bo k'tedki aan go: ken naan lee taadjeki se. ⁹ K'jeel j'okki metin jiga jaayo taa jeegen tedn nakj ute doobin bo Raa taado Ko Taarin eyo, num gan naan taad Ko Taarin jeege tun lee tuj doobina, jee ken tookin taarin eyo, do jee ken beerin eyo, jee kusinge, jee ted nakgen ken naan je eyo, jee aalin maak ki eyo, jee tool bubdege ute kendege do jee ken tool jeege. ¹⁰ Do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kic taad jeege tun tedn nakj sokonge do gaabgen

ees naapge, jeegen dug jeege bulu, jee taar-koobge, jee ken uun taar met ki eyo sum bo tɔl do jeege tu. Raa taado doobin se gen nakgen jig eyo paacɔn ken jeege lee ted jaay tujin taarin jiga ken k'lee dooy jeege se. ¹¹ Taar ken maam m'taad se kese bo Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken taad *nookɔn Raa. Kese naan Raa ken beeki num jeege an tɔom se bo edumo Labar Jiga se kaam jima.

Pɔl tɔom Raa taa beɛ ken Raa tedɔn

¹² Maam tɔom Meljege Isa *al-Masi ken edum tɔogɔ gen tedn naabina. Maam tɔomin se taa naan aakum maam se debm m'aasin gen tedn naabin jaay naan edumsin kaam jima. ¹³ Ey num, do dok-in se, maam m'taado taargen jig eyo ron ki m'dabaro jeenge ɔɔ m'naajino kici. Gan Isa al-Masi se eejumga dom ki, taa nakgen maam m'tedino se m'jeel te met-in eyo taa kaad ken se maam m'aal te maakum don ki ey bɔrtɔ. ¹⁴ Meljege se tedumga beɛ den aak eyo, taa naan se bo maam m'aal maakum don ki ɔɔ m'-jena taa naaje ute Isa al-Masi se k'tedga kalaɔ.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, ɔɔ beeki se jeege paac 'tookɔn taar se ute maakde paac: Isa al-Masi baado do naan ki se taa kaajn jee *kusinge. ɔɔ maakɔn jee kusinge tu paac se maam bo debm kusiɔn ken cirde paac. ¹⁶ Gan Raa se eejumoga dom ki, ey num maam bo debm kusiɔn ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se ɔɔ Isa al-Masi se naan debm maakin deer beɛ eyo. Naan ted bin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde don ki jaay koɔn *kaajn gen daayum se.

¹⁷ On jeege paac *nookɔn Raa ɔɔ an tɔom gen daayum, taa Raa se naan Gaarge gen daayum. Raa se naan ting daayum zeere, ken nam on aakin eyo, naan bo Raa kalaɔ lak,

daayum 'tɔomin ki.

*Amin.

Pɔl dej Timote ɔɔ n'aay kaamina

¹⁸ Timote, goonuma, kese bo taargen maam m'onisin kaam jii ɔɔ aan goɔ taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai 'do 'tedn naabm jiga. ¹⁹ Bin se naai aal maaki do Raa ki ɔɔ ing te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se bo jee metinge resnga naatn, ɔɔ taa naan se bo kaal maakɔn naade aalo do Raa ki se naade resnga naatn. ²⁰ Maakɔn jeege tun ese se bo Imene ute Alekzander. ɔɔ naade se maam m'ondegga kaam ji *Bubm sitange, maam m'tedin naan se taa nakɔn se aden deje ɔɔ bin se, naade koɔn naajn ro Raa ey sum.

K'dej jeege gen keem *Raa

(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)

2 Nakɔn ken maam m'je deet deet se, m'je k'tond metn Raa k'jeemina, k'selin metina ɔɔ k'tomin taa jeege paac. ² ɔɔ 'tondki metn Raa taa gaaringe ute tɔogge, bin se taa naajege j'aki koɔn lapi ɔɔ j'aki king ute maraadgege ɔɔ j'aki koɔn taarin ɔɔ ɔɔ j'aki lee aak beɛ naan jeege tu. ³ Kese nakɔn aak jiga ken tɔol Raa ki, naan bo ken Mel Kaajege. ⁴ Nakɔn ken tɔolin se, taa naan je jeege paac koɔn kaaja ɔɔ koɔn jeel-taar ken met ki. ⁵ Taa Raa se naan kalaɔ sum, ɔɔ debm daan Raa ute jeege se, naan kic bo kalaɔ sum, naan bo debkilim k'danin Isa *al-Masi se.

⁶ Naan baado on ron ooy taa dugɔn do jikilimge paac.

Naan tedn naan se je taadn ɔɔ kaadn se bo ken Raa ondin ɔɔ je an kaajn jeege. ⁷ Taa naan se bo Raa ondum bɔrse m'tedga debm wookɔn taarin jeege tu ɔɔ *debm kaan naabm Isa al-Masi. Naan on-dum se taa m'dooy jeegen ken Yaudge

ey kici ute taar Raa met ki se, taa naade kaal maakde don ki. Taar maam m'taad se taar-koob eyo, num taar ken met ki.

⁸Ter maam m'je se, ken gotn gay gay kic bo ken gaabge jaay ba keem Raa se, j'uun jidege raan do k'tond meta ute maakn kalan ken ok *kusiñ eyo. J'onte tedn maak-taara do j'onte tedn dekin ute naapa.

⁹Do m'je mendge se kic j'onte tuus kalgen gen koono ken 'kol jeege aden kaakn naade sum se, num gan k'ted rodege miskinge. Do j'onte kogñ dodege gen koono. J'onte tol kodok bi gen daab, do j'onte tol meedgen ute rode do j'onte tuus kalgen ute rode. ¹⁰Num nakñ jaay ade tedn aak bee se, tamar ro eyo, num gan k'ted nakgen jiga jiga. Kese bo mendgen ok taar Raa doñ se nakñ ken doodden naade ki. ¹¹Ken mendge jaay baaga dooy gotn ken jee Raage tusn gen keem Raa se, j'ing kaam kalan, k'booy taar debm ken ing dooyde se. ¹²Maam m'und te kulu mendge tu gen dooy gaabge eyo do m'je mendge bo 'king do gaabge tu eyo, num mendge se k'l'ing kaam kalan do j'onte kul taara. ¹³Taa do kupm met ken deet se Raa doo Adum bo deete, jaay bo doo Awa. ¹⁴Adum bo on ron k'derlino deet eyo, gan menda bo on ron k'derlino deete do naan baate tooko taar Raa do olin maakñ kusiñ ki. ¹⁵Nafo menda kic utu kon kaaja se, taa metjil goonin naan utu kooj se, nafo naan n'aal maakñ do Raa ki, je jeege, tedn ron mend salal naan Raa ki do tedn ron miskini jaayo^{§§}.

Naan jee Raage

(Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

3 Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, debm je tedn naan jee Raage se, naabm naan je teda se

naabm jiga aak eyo. ²Nafo debm je tedn naana se, 'tedn debm ken ok taar dim ron ki goto, ok menda kalan sum*, debm boob ok rona, debm saap ted naka ute doobina, ted nakñ jeege toomina, debm kokñ mertge, do debm jeel dooy jeege. ³'Tedn debm aay toto deel te gotin eyo, debm je kond naapa ute jeege eyo, gan 'tedn debm maakñ deere do debm je taar eyo, debm maakñ tama eyo. ⁴Beeki se, 'tedn debm jeel king ute mendina do ute geninge do geninge kic sookin do taarin naan taadden paac se, naade uunu. ⁵Taa debm jaay jeel king ute mending te geninge ey se, naan 'toadn *eglizn gen *Raa se do dio?

⁶Ken naase jaay 'je aki kond nam naan jee Raage num, onte 'kondki debm utu aal kaal maakñ do Isa *al-Masi ki. Ey num, naan 'magal rona do Raa utu an kojñ booro don ki aan goo ken naan ojo do *Bubm sitange tu se. ⁷Debm king naan jee Raage se, beeki se, jee ken doobm Raa ki ey kic bo an kaal maak ki. Ken bin ey num, naan kend maakñ sokon ki do naan kend maakñ see Bubm sitange tu†.

Jee tedn naabgen daan jee Raage tu

⁸Jee tedn naabgen daan jee Raage tu se, beeki se, naade se kic 'tedn jee jeege aalde maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay toto den eyo do jee je gursn jeege cer eyo. ⁹Naade k'kaal maakde do taar ken do dokin k'jeel metin ey jaay borse k'jeelga metin se ute maak-saapm jiga. ¹⁰Ken naase jaay 'je aki tond jee 'tedn naaba daan jee Raage tu se, aak okki naabdege jaayo do ken onki te taar dim rode ki ey jaay bo, 'tondfeki 'tedn naaba daan jee Raage tu. ¹¹Mendgen 'tedn naaba daan jee Raage tu kic se 'tedn mendgen jeege aalde

§§2:15 Aak Jen 3.15.

*3:2 Gotn iin tap bo jeel mend se sum.

†3:7 Ken bin se Bubm sitange kon doobm an tuj saadina.

maak ki, j'onte tēdn mēnd kōōdn jeege, k'boob j'ok rode, ɔ do nakge tu paac se j'onten tujn ɔrmde.

¹² Jee tēdn naabgen daan jee Raage tu se, 'tēdn gaabgen mēndge kalan kalan sum, ɔ jeel dejn gēndege ɔ jeel king ute jee maakn beedege tu. ¹³ Jee tēdn naabgen daan jee Raage tu se jaay tēd naabgen jiga se, kōl jeege paac aden kaal maak ki. ɔ ken baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi ken naaje k'l'aalki maakjege do ki se kic bo, 'taadn beer eyo.

Taar k'jeel metin ey se ɔorse Raa taadjekiga metina

¹⁴ Maam m'raanj maktubm se taa ɔɔpga baata m'saap m'utu m'ai baa kōɔɔ, ¹⁵ nabo ken m'aan te yōkōf ey kic bo, maktubm se ai taada metn taar king jee Raage ute naapa. Jee se bo *eglizn gen Raa zēere. Naade se bo jee ɔk taar met ki se tōɔɔ aan ɔɔ duli y ken gak bee tōɔɔ se. ¹⁶ *Taar met ken k'jeelki metin eyo, jaay Raa taadjeki metin se ken taadjeki king doobm Raa ki ɔ j'aalki maakjege do ki. Taar se magal den dena nam an kōɔ naaj eyo. Taar ese bo ken taad ɔɔ: *Al-Masi baado tēd rōɔ tēd debkilimi se, *Nirl Raa taad jeege tu ɔ naan se bo debm ken tēd nakn ute doobina. *Kōdn Raage kic aakinga ute kaamde. Jeege taaddega taarin jeege tun Yaudge eyo.

Jeegeen do naan ken ɔɔtn baa se paac aalga maakde don ki, ɔ Raa uun baansin maakn raa ki ɔ *nookinga.

Jee dooy jeege do taarge tun met ki eyo

(1Jn 4.1-3; Kōl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

4 Gan *Nirl Raa taad jeege tu tal ɔ kaad ken jaay dunia ɔɔpga ɔɔɔɔ an na se, jee metinge se utu kōɔ gen kal maakde do taar ken naaje k'l'aalki maak-

jege do ki se. ɔ kuun taar sitangen lee derl jeege ɔ tookn taar ken jig eyo ken sitange ɔl jeege jaay lee dooy jeege se bo ɔɔɔ. ² Naade se utu kōɔ rode jeege tun tēd rode aan ɔɔ jee taad taar met ki ken jee taar-kōɔbge se ɔ jee se bo ken maak-saapde tec aan ɔɔ k'tōɔcinga tōɔ ute poodo, naade se bo ken utu aden kaan dala. ³ Naade dooy jeege ɔ j'onte tōkn naapa, ter naade taad jeege tu ɔ nakn kōsgen metinge se kic bo j'onte kōɔɔ. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegeen aalga maakde do Isa *al-Masi ki ɔ jeel-taar Raa met ki se 'kōɔɔ, ɔ 'tōɔm Raa taa nakn kōsgen ese se. ⁴ Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakn jaay j'an kōɔdn kund naatn tap bo ɔɔɔ. Ken j'ōɔninga num, k'tōɔm Raa. ⁵ Ken tēdin nakge jaay tēd *salal se taar Raa, ute tōnd metn Raa ken k'lee k'tōndki metin se.

Debm tēdn naabm Isa *al-Masi ken bee

⁶ Nakgen se 'dooy genaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tēdn debm tēdn naabm Isa al-Masi ken mec. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jigan k'dooyio se 'taadn jeege tu ɔ naai se utu ing do ki jiga. ⁷ ɔnte booy metn taar k'-tusugen jig eyo ute taar ken mēndgen magalge lee taad rēɔ rēɔ se. Num gan aay kaami taar Raa se ɔkin ɔɔɔ. ⁸ Debm lee tōɔ rōɔ se rōɔ wōɔɔ ɔ kese tēdin jiga nabo ɔkō sum. Num gan debm ken ɔk taar Raa ɔɔ se, taar se noogin den cir nakgen baa se paac. Taa naan jeele taar se an kēdn kaaja ɔorse ɔ daayum daayum.

⁹ Taar se taar met ki, bee ki se, taar se jeege paac an tookn kōkn ute maakde paac. ¹⁰ Ken naaje jaay k'dabar roje ɔ k'l'aay kaamje k'tēd naaba se, taa naaje j'ōndga kōnd doje do Raa ken ing daayum zēere. Naan bo Mel Kaajn jeege paac, naan aaj tap se jee ken aalga kaal

maakde do Isa al-Masi ki. ¹¹ Taargen se bo 'taadin jeege tu do 'dooyde.

¹² Ɔnte kɔn jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon cɔkɔ se. Gaŋ naai bo 'taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai 'jende, ute kaal maakɔ ken naai aal do Raa ki, do ute lei ken aak beɛ naan Raa ki. ¹³ Kɔr maam m'ai kɔn se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyin naan jeege tu 'dejn jeege do 'lee dooyde ute taar se. ¹⁴ Tɔɔgɔn ken Raa edio do an tedn naabin se, ɔnte kaakin aan goɔ nakɔ cere. Raa edinsin se kaad ken Raa ɔlo jeege taado roi ki do naan ken se bo, jee naan jee *eglizge tɔndio jide doi ki. ¹⁵ Nakgen se bo ken naai aden kɔkɔ ɔɔɔ, 'tedden ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'ted beɛ baɔ baɔ ute naani naan jeege tu.

¹⁶ Ɔnd kɔnd do roi ki, do ɔnd kɔnd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'ted naan se. Ken naai jaay 'ted naan se num, bin se naai 'kɔn kaajɔn roi do 'kɔn kaajɔn jeegeen lee booy taari se kici.

Kese taar gen dejn jee Raage

(1Kɔr 9.7-14; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

5 Debm gaab-gɔɔɔ se ken an mooy num ɔnte kaacin kaama, num gaŋ taadin aan goɔ bubi mala. Do gaangen gaabge se kic ɔkden jiga aan goɔ genaaige mala. ² Mendgen magalge se ɔkden jiga aan goɔ kenige mala. Do gaangen mendge se ɔkden jiga aan goɔ genaaigen mala kici, nafo ute maakɔ kalan ken ɔk *kusin eyo.

Kese taar gen dejn jee Raage taa mend-daayge

³ Mend-daaygen ɔk nam aden noogɔn gɔɔ se ɔkden ɔɔɔ. ⁴ Ken mend-daay gam

jaay ɔk gaange lo ɔk bugge se, gaange se k'dooy rode gen kaakɔ do jeege tun maakɔ beedege tu do bubdege tu ute kenidege tu, ute naan se jaay bo, taadn do naade ɔk taar *Raa se ɔɔɔ. Kese bo nakɔ ken tɔɔl Raa ki.

⁵ Mend-daay ing kalin ki ken ɔk nam an noogɔn gɔɔ se, naan se ɔnd don do Raa ki. Daayum naan eem Raa nɔɔɔ katara do selin metina taa an noogo. ⁶ Num gaŋ mend-daay ken utu ing saap saap do nakge tun maakin je sum se, naan num utu ing zere, nafo doobm Raa ki se aan goɔ debm ooyga kooyo. ⁷ Kese bo taargen naai an 'dooy jeege taa mend-daayge se j'kɔn ne dim aak kus gen taadn rode ki eyo. ⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo do aak do jeege tun maakɔ beɛn ki ey se, debm bin se resɔga ute doobm Isa *al-Masi. Do naan se tedga nakɔ *kusin cir debm ken aal te maakin do Isa al-Masi ki ey bɔɔɔ.

⁹ Mend-daay j'an raan maakɔ mend-daayge tun jee Raage aden noog se, debm ɔk baara si-mee jaayo do iin bo gaabin kalan sum. ¹⁰ Beeki se, jeege paac an jeele naan se, mend tedn nakgen jiga, mend ul geninge jiga, mend ɔk mertge, tug je jee Raage[‡], noog jee daayge do daayum naan je doobm tedn beɛ.

¹¹ Gaŋ mend-daaygen utu seem se, ɔnte raan rode ute mend-daaygen jee Raage ade noog se, taa naade se jaay rode baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se bɔna aden tɔɔl eyo do je doobm 'tɔkɔ gaabge. ¹² Bin se naade utu kend maakɔ kusin ki taa doɔkɔ maakden deet deet gen tedn naabm Isa al-Masi se le, naade resɔga naatn. ¹³ Ken m'ɔɔ j'ɔnte raanden se taa ken k'raandenga num, naade tedn mend kaar-naabge do lee kuun do beɛ jeege. Num gen

[‡]5:10 Tug je jee Raage se je deekɔ do: debm doɔɔ ɔk mertge jiga. Kese bo nakɔ ken Yaudge lee tɔda ken mertge aanga gɔde ki.

kaar-naabdege sum eyo, gan naade tedn mend koodn jeege, tool taardege maakn taar jeege tu w taargen gen taad ey kic bo, naade an taada.

¹⁴Taa naan se bo m'je mend-daaygen seem se, k'tok gaabge w k'j'ooj gaange, k'j'ok beedege waw. Bin se jee taamooyjege se 'kon taar dim kusi rojege tu eyo. ¹⁵Ken olum taad bin se, taa kengen metinge se res onga doobm Raa se naatn. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶Mend aalga maakin do Isa al-Masi ki jaay ok mend-daay gam maakn taasinge tu num, n'aakin don ki. On te kon *egliz bo an kaakn don ki, bin se egliz se 'kaakn do mend-daayge tun ken ok nam aden noogn waw.

Kese taar gen dejn jee naan jee egliz ki

¹⁷Jee naan jee *eglizge tu ken jaay ted naabde aak jiga maakn egliz ki se, jee se jaalden maak ki w j'okden waw. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu w dooy jeege ute taar Raa se naade se bo j'okden waw cir paac paac. ¹⁸Taa Kitap deek w: *Maran tiiko nakn tond geme se, j'onte koln dim taarin ki ken an gaasn kaw.*[¶] W ter got kuuy taar Raa taad w: *Debm tedn naaba se k'j'ogin gotngina.*[§]

¹⁹Ken nam jaay ok mind debm maakn naan jeege tun egliz ki se, ken jeege dio lo maw jaay saadin ey se, on te 'kuun taarina. ²⁰Jee naan jee Raage tun ted *kusi se 'mooyden naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aakga kic, num 'beere.

²¹Maam m'tond meti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki w naan *kond Raage tun naan beer waddeno se, uun taar ken maam m'taadi se, on te baa metn nam ki w on te kooc metn nam.

²²On te 'naar gen kond ji do nam ki w on te 'kol doi maakn kusi nam ki. Naai mala 'baw roi bee naan Raa ki.

²³On te 'kaay maane kaln ki sum, num taa maaki lee waw se aay totn koojn bin waw, taa ai waw.

²⁴Kusi jee metinge se ken j'ondden te baw ey kic bo tood tal, gan gen jee metinge se j'onddenga baw jaay metin teece. ²⁵Bin se nakgen jigan ken jeege lee ted se kic bo toodn tal, anum gen jee metingen ted nakn jiga ken j'w j'aakden ey se kic bo utu 'toodn tal.

Taar gen dejn jee al-Masigen bulge ute meldege

6 Bulgen kaam ji meldege se, j'aal meldege se maak ki w j'uun taardege, taa jeege se 'naajn ro *Raa eyo w dooy ken naaje k'lee k'dooy jeege se kic bo naade an naaj eyo. ²Bulgen meldege aalga kaal maakdege do Isa *al-Masi ki se, j'onte kaakn meldege se aan waw j'aas kaasa. Taa naade k'tedga ted genaage kalan ute meldege doobm Isa al-Masi ki se, num gan meldege se, j'aay kaamdege k'tedden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naade ted se ted jeege tun ken aalga kaal maakdege do Isa al-Masi ki ken Raa jede.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo w ok maak-je do gurs ki

(Mt 6.19-34)

Kese bo nakgen ken naai utu an dooy jeege w anden deje. ³Ken nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy met ki eyo, baate kkn taar Meljege Isa al-Masi ken jiga se w baate tookn taar Raa ken naajege k'lee k'dooyki jeege se, ⁴debm bin se magal rona w naan se jeel dim eyo. Naan se aan waw debm ok waw gen naajn taara, onga taara se naajn w eyo. Jeegen bin se bo ken ol jeege waw, ted taamooyo, naaj jeege, w terec taargen jig eyo ro jeege tu ute dode. ⁵Naade ting bo gen naajn

[¶]5:18 Aak Dt 25.4.

[§]5:18 Aak Luk 10.7.

taarge ute naapa sum, naade ting bo gen saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan gɔɔ taar met ki le naade jeel ey se, gen naade ki num naade saap ɔɔ naade ɔk taar Raa ɔɔ se, ute naan se naade tedn jee nak denge.

⁶Deere, ken naajege jaay j'ɔkki taar Raajege ɔɔ se, doobm Raa ki se j'ɔkki nakgen den jiga aak eyo. Num gan gen nakgen do naan ki sum se nakn naaje j'ɔkki se bo ɔn maakjege 'raapm do ki. ⁷Naajege k'baakiro do naan ki se ute jijege sik, ɔɔ biin j'aki kooy kic bo j'aki terl gɔtn Raa ki ute jijege sik. ⁸Ken j'ɔkki nakn kɔɔ, kaaye ute kal tuusu se bo bæjekiga sum. ⁹Gan jee je 'tedn jee nak denge se, ɔn *Bubm sitange naamde ɔɔ naade se ɔlga dodege maakn seɛn ki. Naade lee je nakgen ken lee tuj jeege ɔɔ lee utde kap se. ¹⁰Je gurs se naan bo ko *kusinge paac. Jee metingen ting bo gen je naan se sum se, naade se iigga dɔkɔ ute doobm Isa *al-Masi ɔɔ ɔlga rodege maakn dubar ki aan gɔɔ debm j'ɔsinga kɔs ute gɔɔɔ.

Pɔl deɣ Timote

¹¹Naai debm Raa se, nakgen bin se aan ro ki dɔkɔ. Aay kaami 'ted nakn ute doobiɲa naan Raa ki. ɔk taar Raa se ɔɔɔ ɔɔ daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami ɔɔ 'ted debm dalul. ¹²Aay kaami 'do ɔk doobm Raa se tɔɔɔ, kaajn naai ɔn se ɔkin tɔɔɔ. Taa naan se bo Raa danjo, kese bo nakn ken naai mala taado naan jee denge tu, ɔɔ naai aalga maaki do taarge tun jiga se. ¹³M'taadi naan Raa ki ken aalo nakgen paacn ute kode ɔɔ naan Isa *al-Masi ken taado saadin jiga naan tɔɔɔ ken k'danin Pons Pilat se: ¹⁴nakgen ken Raa taad ɔɔ gen tɔda se ɔkin tɔɔɔ. ɔnte kɔn jeege ai

taadn taargen ing kus roi ki. 'Bɔɔb roi bini Raa ade kɔl Meljege Isa al-Masi ano terl maak ki. ¹⁵Naan ade terl se kaad ken Raa mala bo ɔndinga kɔndɔ:

Naan se bo Raa ken jeege paac tɔɔmiɲa, naan kalin ki sum bo ing do nakge tu paac,

Naan Gaar gen gaaringe, naan bo Mel gen melge.

¹⁶Naan kalin ki bo ken ting daayum zeere,

naan ing gɔtn ken wɔɔɔɔ,
debm an kaas jaay baa cɛɛn ki se gɔɔ**.
Nam bii kalan aakin te eyo,
ɔɔ bɔrse kic bo debm an kɔn kaakn naan se gɔɔ.

ɔn jeege paac *'nookn roɲa,
ɔɔ an jeelin daayum naan bo debm tɔɔɔ,
*amin.

¹⁷Gan jee nak dengen bɔrse do naan ki se taadden ɔɔ j'ɔnte magal rodege, ɔɔ j'ɔnte kɔnd dodege do nak denge tun tedga sum bo utu kut se. Gan j'al maakdege do Raa ki, naan ken edjeki nakge paac ute maraadiɲa taa naaje j'aki king ute maak-raapo. ¹⁸Taadden kici ɔɔ k'ted bæ jeege tu ɔɔ k'ted nakgen jiga se dena. K'ted jee kercelge ɔɔ nakdege se k'nigin ute jeege. ¹⁹Bin se nakgen naade ted jeege tu se, aden toodn kɔrbɔtn jiga ɔɔ ken 'kɔn kut eyo. ɔɔ naan ki se naade utu kɔn kaajn ken mala mala.

²⁰Timote goonuma, naabm ken Raa edisin se bɔɔbin jiga. Maakn taarge tun ren ren ken tɔɔm Raa ey se, ɔnte kɔl taari maak ki ɔɔ maakn jeege tun metingen ted rode aan gɔɔ naade bo jeel nakge kalin ki se, ɔɔɔ doi rode ki. ²¹Taa jeel nakdegen ese sum bo maakde ki se jee metingen uunga kuun doobm Isa al-Masi se kic bo resɲa naatn.

ɔn Raa asen tedn bæɲa.

**6:16 Aak Ekz 33.20.

Maktubm gen k-dige ken Pɔl raaŋi Timote ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pɔl raaŋi Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ɔk deŋ Pɔl ken kaam moɔtn. Kaad' ken se Pɔl dangay ki (kon 2.9), ɔ den jeege res-inga (kon 1.15; 4.10-16), ɔ naan jeele ɔpɔŋga baata naan utu 'kooyo. Taa naan se bo naan taad Timote ki, debm naade tedo naaba tele, ken naan jen aan gɔɔ goon maaki se taadin ɔ n'ing lapia. Maktubm ken Pɔl raaŋi Timote ki se, taad metn taar kingina, gen naabina, ɔ gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan ɔŋo taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. ɔ naan taad taar ken naan dej Timote. Pɔl dej Timote ɔ edin kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pɔl terl taadin ɔ taar Raa se n'taadin ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kond te ronɔ ɔ n'ɔnte king naajin taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'terlden naaga, n'uun bolɔtn king Pɔl jiga se. Nakɔ jaay Pɔl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'tedin ute doobina. Naan taadin ɔ, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔ taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad tɔk metin toodn tal. ɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔ taa jeege 'tedn nakɔ ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pɔl raaŋi ɔl tɔɔsin Timote ki

1 Ken ara maam m'Pɔl bo m'raanji maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gɔɔ ken *Raa maakin jen ro ki. Naan bo ɔlumo taa m'baa taadn jeege tu taar kaajin ken naan taadga taad ɔ utu 'kedn jeege tu

ute doobm Isa *al-Masi se. ²Maktubm se maam m'raanji naai Timote ki, goon maak-jema: ɔn Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi tedn beede, ai keejin doi ki ɔ ai kedn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa Timote

(2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Tes 2.13-15)

³Maam se m'tɔɔm Raa ken maam m'lee m'tedin naabin ute maakɔ kalan aan gɔɔ gen bugumgen lee tedo do dɔk-in se. Nɔɔɔ katarɔ, ken maam jaay m'baan baa keeme se, daayum maam m'tond metin taa naai Timote. ⁴Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac terl m'ai baa kaakɔ ute kaamum jaay bo, maakum 'raapo. ⁵Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakɔ bin se bugi mend Lois naan kic aalo maakin do Raa ki jaay bo koi Enis kic bo aalo maakin bin kici ɔ borse maam jeel maakum ki, naai kic bo aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pɔl ed kaay kaama Timote ki

⁶Taa naan se bo m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa edisin gen teda se, kaad' ken maam m'ondo jim doi ki. ɔ naabm se ɔnte 'dirigina. ⁷Taa Nirl ken Raa edjekiro se ajeki tedn j'aki beer eyo, num *Nirl Raa se, edjekɔ gaab-tɔɔɔ, maak-je do jeege tu ɔ tedjekɔ k'boɔb j'ɔkki rojege. ⁸Taa naan se bo ɔnten tedn sɔkɔɔ gen tedn saadn Meljege; ɔ ɔnten tedn sɔkɔɔ taa maam ken j'ɔkum dangay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute tɔɔɔ Raa ken edi se. ⁹Raa se naan bo debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tedn jee naange. Num naan tedin naan se taa naajege bo k'tedkiroga ted nakɔ jig eyo, num taa beɛn ken naan mala maakin jen ro ki. ɔ beɛ ese se, naan tedin ute doobm Isa al-Masi kaad' ken naan taad te taa kaal do

naanj ey bɔrto, ¹⁰ ɔɔ bɔrse, Mel Kaajjege, Isa al-Masi se baado sum se, beej se, naanj taadin toodga tal. Taa Isa al-Masi se naanj ɔk tɔɔɔ do yo ki, ɔɔ yo se naanj tedga aan ɔɔ nakj cere; ute Labarin Jiga se Isa baanoga te *kaajj gen daayum ken 'kɔjɔ daar eyo. ¹¹ Taa Labar Jigan ese se bo, Raa tedum m'tedga *debm kaan naabm Isa, debm wɔɔkɔj taarɔna ɔɔ debm dooy jeege. ¹² Taa naanj se bo maam m'utu m'dabar dabar rɔk se. Naɔo sɔkɔj tɔɔlum eyo, taa debm maam m'aal maakum don ki se le, maam m'jeelɔna ɔɔ naanj ɔk tɔɔɔj ken 'bɔɔbm nakgen paacɔj ken naanj ɔnɔmsɔj kaam jim se bini 'kaan bii ken kaam mɔɔtn ken Raa utu 'kɔjɔ bɔɔɔ do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki ɔɔ ute maak-je ken naai ɔk do jeege tu ken doobm Isa al-Masi ki se, taar mecn ken maam m'-dooyi se, 'baa te naanj se. ¹⁴ Taar ken jiga ken maam m'dooyi se 'bɔɔbin maaki ki jiga. ɔɔ *Nirl Salal ken utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jeele genaagen paacɔj ken taa naanj Azi ki se, resunga. Maakde ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ ɔɔ Meljege 'tedn beej maakj bee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum edum kaay kaama ɔɔ ken maam maakj dangay ki se kic bo, naanj sɔkɔj tɔɔlin eyo taa maama. ¹⁷ Anum ken naanj aan maakj geger ken *Rɔm ki sum se, naanj jem wɔɔɔk wɔɔɔk bini jaay baa ɔɔuma. ¹⁸ ɔɔ bii ken kaam mɔɔtn Raa kɔjɔ bɔɔɔ do jeege tu se, Meljege Isa al-Masi an keejɔj don ki naan Raa ki. Bee ken naanj tedumo maakj geger ken Epez ki paac se, nam jaay jeelin aan ɔɔ naai Timote se ɔɔto.

Asgar gen *al-Masi

2 Naai goonuma, ɔk maaki tɔɔɔ do bee ken doobm Isa al-Masi ki se.

² ɔɔ taar ken naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadge tun den se, taar se 'baa dooyin jeege tun 'booy kɔkɔj metin mec taa naade 'kɔj kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

³ Naai kic 'dabar te maama aan ɔɔ asgar Isa al-Masi ken mec. ⁴ Asgar jaay je 'tol deb ken uunin se, naanj ɔlin te nakgen jeege lee ted se ey sum. ⁵ Aak jee taange se: debm aan aanga te doobina ɔɔ aanga deet jaay bo, j'aalin aace†. ⁶ Debm aay kaamin kurs maakj-gotin se, ken maakj-gɔt se jaay oojga num, naanj bo kɔsn nakin deete. ⁷ Saap jiga do taarge tun maam m'taadi se. ɔɔ Meljege ai tedi naai 'jeel kɔkɔj metn nakgen se paac.

'Saap do Isa ken ooy teeco daan yoge tu se

⁸ Saap do Isa *al-Masi ki: naanj se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naanj se ooyga ɔɔ duro daan yoge tu ɔɔ kese bo Labar Jigan ken maam m'lee m'taad jeege tu se. ⁹ Taa Labar Jigan se bo, maam m'dabar bini, k'jɔk k'dɔɔkum aan ɔɔ debm ken tujga tuj dim. Naɔo taar *Raa se, j'an kɔj gaas eyo. ¹⁰ Taa naanj se bo, maam m'serk nakge paac taa jee ken Raa beer tɔɔddenga tɔɔd do dɔkin se, taa naade kic 'kɔj kaaja ute doobm Isa al-Masi ɔɔ 'kɔj *nookj gen daayum.

¹¹ Booyo! Taargen ese se taargen met ki: Ken naajege jaay j'ooykiga te naanj se, j'utu j'aki kɔj kaaja te naanj kici;

¹² ken naajege jaay k'dabarki ute naanj se,

j'utu j'aki baa kɔsn gaara te naanj kici.

Ken naajege jaay k'baatinkiga se, naanj kic ajeki baat naajege kici;

¹³ ken naajege jaay k'tujkiga ɔɔrmjege se, naanj se, daayum tuj ɔɔmin eyo, taa naanj se 'kɔj baatn rɔj eyo.

††2:5 Kaal aacɔj ara se je taadn ute laatin tɔɔm ken j'ɔndin don ki.

Debm tēdn naabm jiga naan Raa ki

(1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16,
2.11-15; 2Pr 2.1-22)

¹⁴ Taargen se paac 'terl taaddesina. Naan Raa ki se, 'taaddfen ute tʊɔgi paac: j'ɔntɛ tɛdn dɛkɛnɛ do taarge tun mɛtɪŋge se. Taa naaɲ taara se nakɲ cɛrɛ ɔɔ 'kutn jee kɛn lee booyɪn se. ¹⁵ Aay kaami, naan Raa ki se 'tɛd debm mɛcn kɛn 'tɔɔl Raa ki, ɔɔ tɛd aan gɔɔ debm tɛdn naabm kɛn ɔk ɔkɔɲ eyo kɛn taad taar Raa mɛt ki ute doobɪna naan jeege tu. ¹⁶ Ɔɔd doi do taarge tun jeege lee ul rɛn rɛn jaay rɛsn ute doobm Raa se. Taa jeegeen lee tɛdn naan ese se, naade daayum tɛd *kusɪna baa ute naande. ¹⁷ Taar naade se aan gɔɔ du kɛn ɔɲ eep eyo ɔɔ ɔs baa ute naan-ɪna. Imɛnɛ ute Piletɔs se, mɛtn jee se kici. ¹⁸ Jee se rɛsnɔga ute taar mɛt ki. Ɔɔ naade taad jeege tu ɔɔ: kaadn kɛn Raa utu dur jeegeen ooyga kooy se, deelga. Bin bo jee utu aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujɔdɛnga kaal maakde se kici. ¹⁹ Num gaɲ mɛtn taar kɛn Raa uuno mɛtɪn se, utu ɪŋg gɔtɪn ki tak; naan se tɛc aan gɔɔ kuun mɛtn bɛe kɛn k'raaɲɪn ro ki j'ɔɔ: «Meljege Raa se, jeel jeenge» ɔɔ «Debm jaay taadga ɔɔ naan gen Meljege se, n'ɔɔd don ro kusin ki.»

²⁰ Debm maal ɔk bee magal se maakɲ
 been ki se, ɔk nakgen k'ɗaapɗe ute daab
 ɔ te pudda sum eyo. Num maak ki se ɔk
 nakgen j'ɔɓɗe te nenje ɔ kengen kaagge
 ɓo k'ɔɔɔ k'ɗaapɗe kici. Nakgen jiga se,
 k'j'ɔɓɗe ute ɓiɲ ɓiɲa ɔ kengen met-
 iŋge se, ken k'lee k'teɗn naaba ɓii-raa.
²¹ Bin num debm ken ɔɗɗa don ro kusiɲ
 ki ɔ teɗ ron *salal se, naan teɗga aan goɔ
 nakɲ jiga, ken meliɲ ɔɗɗiɲ ute ɓiɲ ɓiɲa.
 Ute naan se naan teɗn naabgen jiga ken
 melin maakin jen ro ki.

Debm tēdn naabm Meljege

²² Anum nakɲ *kusiɲ kɛn gaan kɔdʒe
maakde je se, naai iik ro ki dɔkɔ. Num

'Je nakh te doobina, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege do daan jeege tun lee eem Meljege ute maakn kalar se, naai ing te tase ute naade. ²³ Bin num, bere, ante kol doi do naajn taarge tun ren ren gen jee derlge se. Taa naai 'jeele, naajn taargen bin se, lee baano baa ute mooyo. ²⁴ 'Jeele debm tedin naabm Meljege se, 'kon mooy te jeege eyo. Num naan 'tedn debm je jeege paac, jeel dooy jeege do serkn jee naajn taarge. ²⁵ Jee ken lee naaj taara se, naai 'taadden te taar urlu. Bin sum bo, daan Raa utu aden terl maakde do naade utu 'jeel taar met ki, ²⁶ do naade 'terl 'tedn jee metekge do ade kon teecn maakn ji *Bubm sitange tun ken ey num tokdenga tok bulu gen tedin maakjena.

Biigen kaam mæʊtn se utu 'tɛdn ɔɔnɔ

3 Daala 'jee! Biigen kaam maañ se, jeege kingde utu aden tēdn ɔɔɔ. ²Taa biigen kaam maañ se, jeege 'tēdn jee nakɔɔnge, 'je gurs, 'tēdn jee koonge ɔɔ 'magal rode. Naade 'naajñ *Raa ɔɔ 'tookñ taar kēdege ute bubdege eyo. Jee se, bēe kēn k'tēdfen se kic bo naade jeele eyo. Nakñ kēn jee Raage aalñ maak ki se, naade uum aalñ naañ ki; ³naade se kēn 'tēdn *kusina jeege tu kic bo ɔlden ðim eyo, ɛj do jeege tu eyo, 'tēdn jee kɔɔdn jeege, naade ɔɔ bɔɔɔ ɔk rode eyo, tēdn kusin jeege tu kic bo maakde raap sakan, ɔɔ nakñ bēe tap bo, naade je eyo; ⁴naade je kudñ gɔɔ jeege, 'tēdn jee maak-targe, naade magal rode aak eyo ɔɔ nakñ daa rode bo je se, naade jēñ cir Raa. ⁵Deere, naade se, kēn aakde num 'deekñ ɔɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔɔɔ, num naade se, tɔɔɔ Raa tap bo, naade ɔɔd undin naata. Anum jee se, naai ɔɔd doi rode ki dɔkɔ. ⁶Maakde ki se, jee mētinge lee goon baa bee mendge tun ɔk tɔɔɔ doobm Raa ki eyo ɔɔ aasin do rode ki eyo, ɔɔ mēndgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo kēn ɔlden maakñ kusin ki. Jee se lee dərldē taa aden kɔkñ

kaam jide. ⁷ Mendgen se je bo 'dooy jeele taar met ki, naḅo naade ɔŋ booy ɔkiŋ eyo. ⁸ Aan gɔɔ Janez ute Jambrez^{‡‡} baate tookŋ taar *Musa se, jee se kic bo baate tookŋ taar met ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ kaal maakŋ ken naade ɔɔ aal do Isa ki se kic bo, cɛɛ sum. ⁹ Anum naabde se 'kɔŋ ɓaa dɔk eyo, taa jeege utu aden jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

Pɔl deŋ Timote

(2Kɔr 6.3-10; 2Pr

1.19-21; NJKN 20.28-31)

¹⁰ Naai Timote se uunga ɓɔltuma maakŋ dooy ken maam lee dooyo jeege se, kinguma, nakgen ken maam m'saap do ki gen tɛda, kaal maakum do Isa ki, maakum ken deere, maak-je ken maam m'ɔk do jeege tu, kaay kaamum se, ¹¹ dubar ken jeege lee dabaruma ɔɔ dubar ken maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakŋ ken jeege tɛdumo dom ki maakŋ geger ken Antioŋn ken taa naaŋ Pizidi ki, ute kengen maakŋ gegerge tun Ikɔniom ute ken Listir ki se, deere, gɔtn se jeege dabarunga den aak eyo. Gaŋ Mɛljege ɔɔdumoga doma maakŋ nakge tun se paac. ¹² Anum 'booyo! Jee paacŋ ken je kɔkŋ doobm Isa *al-Masi ɔɔŋ se, naade se jeege utu aden lee dabara. ¹³ Anum jee *kusinge ute jee kɔrdge se le, utu 'tɛdn kusin ɓaa ute naande. Naade utu 'derl jeege ɔɔ naade kic jeege utu aden derl naade kici.

¹⁴ Num naai Timote taar ken jeege dooyio jaay naai 'tooko ɔɔ aal maaki do ki se, ɔkiŋ tɔɔɔ. Taa jeegeen dooyio taar se jaay naai 'took do ki se le, naai kic 'jeelde. ¹⁵ Deere, gɔtn naai iin baatiki tap bo, naai 'jeel taargen salal ken k'raanjinoga raanŋ maakŋ Kitap ki ɔɔ taargen se bo ɔk tɔɔɔ ken ai tɛfi

naai 'jeel taara ken ai kaaja ute kaal maaki ken naai aal do Isa al-Masi ki se. ¹⁶ 'Booyo: Kitapm Raa se kese Raa mala bo ken ɔl jeege raanjinɔ. Taar se jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔɔ taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad took metin tood tal. ɔɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔɔ taa jeege 'tɛdn nakŋ ute doobiŋa naan Raa ki. ¹⁷ Bin jaay bo, debm tɛdn naabm Raa se 'tɛdn debm mɛc, 'kɔŋ daapm roŋa ɔɔ tɛdn naabgen jiga jiga.

'Taad Taar *Raa jeege tu

4 'Booy m'ai taada: naan Raa ki ɔɔ naan Isa *al-Masi ken ade ɓaa kɔŋŋ ɓɔɔɔ do jeege tun zɛɛɛ ɔɔ do jeege tun ooyga kooy se, ɔɔ naan ken ade ɓaa aan gɔɔ gaarge, m'ɔɔ: ² 'wɔɔk Taar Raa jeege tu ken maakŋ gɔt ken jiga ey le ɔɔŋ kic bo, aay kaami. Ken naai 'dooyde dooy se, daayum uddɛn bia, uunde kaamde, 'dejde ɔɔ 'mooyde. ³ Taa kaadin utu 'kaan se, taar met ki se, jeege je an booy ey sum, num naade je bo 'tɛdn nakŋ ken maakde jea. Taa naan se bo naade 'lee ɓaa gɔtn jee dooyge tun den ken aden taadn taar ken aden kedn maak-raapo. ⁴ Taargen met ki se, naade 'je an booy eyo. Naḅo naade je bo 'booy taargen ren ren se. ⁵ Anum naai se, do nakge tu paac se, naai ing do meteki ki. Ken dubar aanga doi ki kic bo, aay kaami serkiŋa, aan gɔɔ debm ken lee wɔɔk Labar Jigan gen Isa al-Masi. ɔɔ naabi se, 'tɛdn nanjin ute doobiŋa.

⁶ Anum maam Pɔl se le, aan gɔɔ j'ɔk k'ɔɔlumga *serke Raa ki. ɔɔ ɓii kooyum le ɔɔpga gɔɔɔ. ⁷ Maam se m'tɛdoga tɛd ɓɔɔr jet. ɔɔ maam m'aan m'aanga ute doobiŋa gɔtn kaan ki ɔɔ m'ɓɔɔbga jiga doobm al-Masi. ⁸ ɓɔrse se, nakŋ kaal

^{‡‡}3:8 Do dɔkiŋ se, Janez ute Jambrez se jee ken lee ooj rode gen derl jeege taa naan Masar ki.

aacn̄ ute doobin̄[¶] ken Raa amsin̄ kēd se te booyum maakn̄ raa ki. Kese Meljegen debm daan ken utu kojn̄ bōwō do jeege tu se bo amsin̄ kēdn̄ bii ken se. Ō naan̄ am kēdn̄ maam ki kalum ki sum eyo, num naan̄ utu 'kēdn̄ jeege tun paacn̄ jēna ō utu ing aak kaamin̄ bii ken naan̄ utu afe baa se.

Pɔl ɛd labarin̄ Timote ki ō dejiṇa

⁹ Bin se, aay kaami 'baado ōjum keske.

¹⁰ Taa Demas le resuma, iin̄ baaga geger ken Tesalonik ki taa naan̄ uunga nakn̄ *dunia bo ciri. Kresen se, j'olin̄ baaga taa naan̄ Galat ki ō Tit kic bo j'olin̄ baaga taa naan̄ Dalmati ki. ¹¹ Ōp Luk kalin̄ ki sum bo te maama. Ken naai 'baado baa num, Mark se 'baamsino, taa naan̄ se utu am noogn̄ maakn̄ naab ki. ¹² Tisik se, maam m'olin̄ baaga maakn̄ geger ken Epez ki. ¹³ Ken 'baakiro baa se, uunumo kal kuulum magal se ken maam m'oin̄o maakn̄ geger Troas ki gōtn̄ Karpos ki se. Ō 'tōs 'baamo ute kitapge ō ken maam jēn̄ tap tap se kengen k'teeldenga teel se.

¹⁴ Kōd-kōdn̄-tōl ken roṇ Alezander se, tēdumoga *kusiṇ̄ aak eyo. Nakn̄ naan̄ tēd se, Meljege utu ansin̄ tērl don̄ ki. ¹⁵ Naai kic ond̄ kond̄ te gaabm se, taa do taar ken naaje k'dooy jeege se, naan̄ took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad̄ ken deet deetn̄ gōtn̄ kojn̄ bōwō ki jaay, maam m'taad taargen am naakn̄ kōdn̄ dom se, nam tap bo baa te me-tum ki eyo. Jeege paac resumo. Taa nakn̄ naade tēd se, ō Raa ōnte kōkdesin̄ ōṇō.

¹⁷ Naḃo Meljege mala se utu te maama ō naan̄ eduma tōṇō bin bo maam m'-taadga taarin̄ jeege tu ute maraadin̄ ō taar Raa se, jeege ken Yaudge ey se kic bo paac booyga. Ō Meljege se le, aajuma taar tupiy ki. ¹⁸ Meljege se, maakn̄ gōt ken ōṇō paac se utu am kōdn̄ doma ō am kaaja taa ansum baa maakn̄ gaarin̄ ken maakn̄ raa ki. Ō daayum daayum Meljege se, jeege an̄ *nooko. *Amin!

Pɔl nan̄ taarin̄a ō raan̄ ɔl tōsin̄ kaam mōōtn̄

¹⁹ 'Tēd tōse Priska ute Akilas ki ō 'tēd tōse jeege tun maakn̄ bee Onezipor ki kici. ²⁰ Erast se ōpoga maakn̄ geger ken Kōrint ki ō Tropim le, maam m'oin̄oga maakn̄ geger ken Mile ki, taa naan̄ kōṇō. ²¹ Kōr kaad̄n̄ kuulu 'kaan se, 'naar 'baado ōjuma. Ebul, Pudān, Linus, genaa mend Klōdia ute genaage paac tēdi tōse. ²² Ō Meljege se 'tēdn̄ ute naai. Ō ō naan̄ asen tēdn̄ beēn̄ naase ki paac.

Maktubm ken Pól raanjin Tit ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pól raanjin Tit ki

Tit se, lee tedoga naaba tele ute Pól. Kaad ken Pól jaay jee Kórint ki baa tedín kingin ɔɔn se, Tit se tedoga tedn naabm mec. Kaad ken Pól jaay raanjin maktub ese se, Tit utu taa naan Kret ki. ɔ taa naan Kret se, maane gurug ɔlin daan ki. Gɔtn ese se naan noog jee al-Masige gen tɔnd daapm naabdege. Pól raanjin Tit ki se ɔ taadin doobm ken naan 'beer tɔɔdn jeegen ken 'tedn naan jee al-Masige (kon 1.5-16). Naan dejin ute doobm ken naan an king ute jee al-Masige aan gɔɔ jee magal naanin ki, mend paragge, gaan-kɔdɔge ute bulge (kon 2.15). Isa al-Masi ed ron serke se taa 'kɔɔdn do jikilimge paac maakn kusi ki (kon 2.14). Jee al-Masigen kingde tedga kiji se, ing do taar ken se. Kaad ken Pól raanjin maktubgen di Timote ki ute ken naan raanjin Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kon baa borse eyo. Bin bo naade 'dooy king ken aden noogo gen ting baa ute naande.

Pól raanjin ɔl tɔɔse Tit ki

(2Pr 1.1-4)

1 Kese maam Pól bo m'raanjin maktubm se, maam ken bul *Raa ɔɔ *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa beer tɔɔddenga tɔɔdo m'aden tedn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa met ki, ken taad ɔɔ naade ɔk taar Raa se ɔɔɔɔ. ²Taa naade kɔnd dode gen kon *kaajn gen daayum. Metn taar kaajn ese se kese Raa mala bo taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey bɔɔto ɔɔ Raa le naan taad taar-kɔɔb eyo. ³Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad metn taar kaajn se jeege tu, taar se bo ken naan edumsin kaam jima. Kese bo taar ken Raa Mel Kaajjege ɔlum ɔɔ m'-

taadin jeege tu. ⁴Tit maam m'raanjin maktubm se, naai se aan gɔɔ goonum mala, taa maam ute naai se k'j'aalga maakje kalaɔ do Raa ki. ɔn Raa Bubu ute Mel Kaajjege, Isa al-Masi ai tedn beede ɔ ai kedn lapia.

Naabm gen Tit daan jee Raage tun Kret ki

(1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵Maam m'ɔnio Kret ki se, taa naai 'tɔnd daapm naabm ken maam m'ɔnino doob ki se ɔ naai 'beer tɔnd naan *eglizge maakn gegerge tun taa naan Kret ki aan gɔɔ ken maam m'taadio se. ⁶Debm ken naai an beer kɔnd se, debm ken ɔk taar dim ron ki eyo ɔɔ mendin kalaɔ sum. Geninge aal maakde do Isa *al-Masi ki ɔɔ taargen jig eyo se k'-taadfen rode ki eyo ɔɔ naade se jee booy uun taara. ⁷Aan gɔɔ Raa edinga naaba gen kaakn do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tedn debm ɔk taar dim ron ki eyo. Debm bin se ɔnte tedn debm ken ɔɔ taar naan taadga sum bo 'tedn met ki, ɔnte tedn debm maak-taara, ɔnte tedn debm aay tɔto dena ɔɔ ɔnte tedn debm kɔnd naapa ute jeege. ɔnte tedn debm kɔsn gurs jeege cere. ⁸Gan debm bin se 'tedn debm kɔkn mertge, debm je tedn nakn jiga, debm ing do metekin ki, ɔɔ ted nakge ute doobina, debm *salal, debm bɔɔb ɔk rona. ⁹Labar Jigan gen Isa al-Masi se naan aal maakin do ki paac, kese bo taar ken naaje k'lee k'dooy jeege. ɔɔ taar se bo ken an tɔɔɔn maakina ɔɔ an dejn jeege ute taar Raa jigan ese ɔɔ taadn jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se ɔɔ nakn naade ted se met ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo

¹⁰Taa jeege dena baate kuun taar jeegen naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se bo ken derl jeege ɔɔ dooyde

ute taardegen ren ren se cir paac paac. ¹¹ ʔnte kən jee se 'dooy jeege, 'dooy ken naade lee dooy jeege se ʔl jeegen maakn beege tun metin se uun taarden ken jig ey se, dooy ken naade lee dooy jeege se le, lee ʔsn kʔsn jeege cere. ¹² Do dʔkin maakn jeege tun Kret ki se, deb kalan debm jeel-taara deek ʔ:

«Jee Kret ki se naade se paac jee taar-kʔʔge, naade se ing aan gʔʔ daagen naatn, naade se jee kaar-naabge ʔ ʔʔʔʔn bo kʔʔ sum.»

¹³ Taar gaabm taad ro jeege tun Kret ki se met ki, ken bin se naai 'mooyde makʔʔ taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi ken salal se. ¹⁴ J'ʔnte kuun taar Yaudgen lee taad k'tusdege se eyo ute nakn jikilimge naade lee taad gen tēda. Kese bo ken ʔn ʔnde naade ʔn uun taar Isa al-Masi ken met ki se eyo. ¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gan jee tēd nakn *kusina ʔ baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakn salal naande ki se, gʔʔ. Naade ing bo gen saapm do nakge tun jig eyo naade tēd kusin kic sʔkʔn tʔalde eyo. ¹⁶ Jee se tēd rode naan jeege tu aan gʔʔ naade bo jeel Raa, gan nakn naade tēd se tec gen Raa eyo. Nakn naade tēd se jeege aakdenga kic bo jēde eyo, naade baate tookn taar Raa, ʔ nakn bē tap bo naade ʔn tēd eyo.

Pʔl dej Tit taa jeegen gʔʔga gʔʔʔ, gaan kʔʔge ute bulge

(1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6;
Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

2 Gan naai se, 'dooy jeege ute taar-gen ken baa ute taar Isa *al-Masi ken salal se. ² ʔ taad gaab-gʔʔge tu se ʔ k'ʔʔʔ rode, k'tēd jeege aden kaal maak ki, k'j'ing do metekdege tu, j'ʔk taar Raade jiga, k'je jeege ute maakde paac ʔ do nakge tun ese paac se j'aay kaamde do ki. ³ Bin se mend-gʔʔge se kic bo taadden k'tēdn nakn ken tʔʔ

*Raa ki, j'ʔnte kʔʔdn jeege j'ʔnte tēdn mend kaayge num k'dooy jeege gen tēdn nakgen bē. ⁴ K'dejn mendgen seem se naŋa kic bo je gaabina ute gen-inge, ⁵ k'j'ing do metekdege tu ʔ k'ʔʔʔ j'ʔk rode bē k'tēd mend king beege, k'tēd mendgen jiga k'booy j'uun taar gaabdege. Taa bin se nam kuuy kʔn taadn ing kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ ʔ gaan kʔʔge se kic bo dejde j'ing do metekde ki, ⁷ do nakge tun baa se paac. Naai mala 'tēdn nakgen jiga ken jeege aakga kic num 'kuun bʔlʔti. Ken dooy jeege ute taar Raa se, dooyde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki. ⁸ Taar-gen naai an 'dooy jeege se, dooyde te taargen ken met ki ken jeege kʔn taar ing kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooy-jege se sʔkʔʔʔ aden tʔʔʔ taa naade ʔn te taar dim kusin jaay gen taadn rojege tu eyo.

⁹ Taad bulge tu ʔ daayum k'sook meldege tu do nakge tun k'tēdn paac. K'tēd nakgen 'raapm maakn meldege ʔ j'ʔnte naajn taara ute naade. ¹⁰ J'ʔnte boogʔ dim meldege ʔ daayum j'ʔnte tu-jn ʔrmdge ute meldege. Ken naade jaay k'tēd naan se, 'kʔl jeege paac kaal taar Raa Mel Kaajjege se maak ki.

Raa tēd bēn jeege tu

(Ep 2.1-10; 1Pr 1.10-21,
2.13-16; 1Jn 3.1-3)

¹¹ Taa Raa se taadga bēna, bēn se bo ken aaj jeege paac. ¹² Bēn se, dooyjeki taa j'aki kʔn nakgen jig eyo naanin ki ʔ j'aki kʔn gen dʔn nakgen jee jeel Raa mal eyo lee dʔn se kici. Bin se j'aki kʔn king do naan ken ara ki se, j'aki bʔʔbm kʔn rojege, j'aki tēdn nakgen ute doobina ʔ j'aki kʔn taar Raa se ʔʔʔ, ¹³ j'aki kaakn kaam bii ken Isa *al-Masi ade baa, naan bo debm naaje j'ʔndki dojege dʔn ki. Naan bo Raa magal Debm Kaaja ʔ debm tʔʔʔ. ¹⁴ Isa al-Masi se, naan mala bo ʔn roŋ ooy taa naajege taa ajeki dugn

dojege maakɲ *kusiɲ ki. Ɔ naan tug-jeki kusiɲjege se, taa j'aki tɛdn jee naan-gen mala mala, jee daayum maakde raap sakan gen tɛdn nakgen jiga naanin ki.

¹⁵ Kese bo taar ken naai an dooy jeege, an deje ɔ an mooy jeege ute tɔɔgi. Ɔ naai se nam ɔnten kaaki aan gɔɔ debm cere.

Jee Raage tap bo king ɔ ɗi daan jeege tun jeel *Raa mal ey se

3 Ter taadden kici jee Raage tu se ɔ gaaringe ute tɔɔge se k'sookden, ɔ k'tookden taarde ɔ k'daap rode gen tɛdn bæ jeege tu. ² J'ɔnte naaj nam, j'ɔnte tɛdn taara ute jeege j'ɔk jeege rode ki, daayum k'tɛd jee dalul ute jeege paac.

³ Taa naajege kic bo do dɔkin se, k'tɛdkiro jee dɛrlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. Ɔ naaje j'iigkiroga kigi ɔ j'ingkiro gen tɛdn nakgen jig eyo ken maakjege jea, j'ingki bo gen tɛdn nakgen *kusiɲa ɔ k'tɛdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic je-jeki eyo ɔ naajege kic k'jeki naap eyo.

⁴ Gan kaadin jaay aas se, Raa Mel Kaa-jjege taad bæɲa ɔ naan se je jikilimge paac, ⁵ naaje se, taa k'tɛdkiro tɛd nakɲ doobin ki bo naan aajjeki eyo, num gan naan aak ɛjjeki kɛɛj bo dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal ken tugjeki kusinjege, ɔ tɛdjeki j'oojjekiga kiji ɔ terljekiga kingjege tɛdga kiji. ⁶ Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maraadin se te Mel Kaa-jjege Isa *al-Masi. ⁷ Taa Raa te bæɲ se tɛdjekiga k'tɛdkiga jee lee tɛd naka ute doobin naanin ki gen kɔɲ *kaajɲ gen daayum ken j'utu j'ing j'ɔndki dojege do ki se.

⁸ Taar maam m'raanji se taar met ki, m'je taar se naai 'ɗaar ro ki cirr. Taa jee

aalga kaal maakde do Raa ki se 'kaay kaamde 'tɛdn nakgen aak bæ. Kese bo taar ken jiga ken 'noogɲ jeege paac.

⁹ Num gan ɔnte lee je gɔtn naajɲ taar-gen rɛɲ rɛɲ, ɔnte tuun metjil jeege, ɔnte mooy te jeege, naajɲ taara te jeege ro do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Taargen bin se ɔnte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rɛɲ rɛɲ ken ɔɲ noog nam eyo.

¹⁰ Debm jaay naai aakin gaɲ gaɲ jee Raage te naapa se, baa taadin ɔ n'ɔnte tɛdn naan se. Ken naan jaay baate booy kuun taari se, ter baa taad ɗɔɔlin kuuy daala. Ken naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔɔf doi dɔkɔ rɔɲ ki naatn. ¹¹ Naai 'jeele debm bin se resɲga ute doobm Raa, ɔ te kusiɲ naan lee tɛd ɔɲ ey se, naan malin bo ɔj bɔɔrɔ don ki.

Pɔl tɛd tɔɔse jee Raage tun Kret ki

(1Kɔr 16.20-24)

¹² Tɛdga num m'utu m'ai kɔl Artemas ey lɛ Tisik. Taa maakde ki se debm kalaɲ ai baa noogo. Ken debm kalaɲ jaay baa aan ɔɲiga naane num, naai aay kaami 'baado ɔɲum Nikopoli ki. Taa maam m'je baa king kaadn kuul ki se gɔtn naane. ¹³ Zenas ken jeel metn taar kɔɲ bɔɔrɔ ute Apɔls jaay baa baa merte se aakden dode ki ɔnten kɔɲ ɗim aden baata. ¹⁴ Ɔɲ genaajegen doobm *al-Masi ki se kic bo dooy jeel tɛdn bæ taa 'noogɲ jeegen ken, bæki num, j'aden noog se. Bin se kaal maakɲ naade aal do Raa ki se kɔɲ noogɲ jeege.

¹⁵ Jeegen paacɲ ute maam gɔtn ara se tɛdi tɔɔse. Ɔ naai kic tɛd tɔɔse genaajege tun doobm al-Masi ken Kret ki, naaden ken jejek se.

Ɔɲ Raa asen tɛdn bæɲ paacki.

Maktubm ken Pɔl raanjin Pilemon ki

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pɔl raanjin Pilemon ki

Pilemon se naan debm ken k'jeel jeel gotina. Naan kic took aalga maakin do Isa ki ɔ naan se maakɲ jee al-Masige tun maakɲ geger ken Kolos ki. ɔ naan se meɗn Pɔl. Naan ɔk bulu kalan k'danjin Onezim ken iin aano gotin ki. Ken nakɲ ɔl jaay Pɔl doodo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaaf ken se Pɔl dangay ki. Nafo Onezim se, naan kic baa took aal maak-in do Isa ki. Pɔl uun doa je an kɔl gotn melin ki. Naan raan maktubm se je taa melin an kɔkin aan goɔ bul ey sum, num aan goɔ genaa doobm al-Masi ki. Kaaf ken naane se bul aanga jaay j'okinga se, k'tedin ɔɔɔ. Maakɲ maktubin ki se Pɔl taadin te ute taa tɔɔg eyo num taar urlu. ɔ naan le gaasin te gen kɔkɲ Onezim aan goɔ bulin eyo. Nafo naan taaf Pilemon ki ɔ naan saapa ɔ taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, ɔ maak-je al-Masi se ed king kiji ɔ king jeege ute naapa se kic bo, naan terlin kiji.

Pɔl ute Timote raan ɔl tɔɔse Pilemon ki

(2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)

1 Maktubm se maam Pɔl bo m'raanji maam ken j'okum dangay ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te genaaje Timote se k'tedi tɔɔse. Naai ken meɗn doje ɔ debm tedn naabm Isa al-Masi goɔ naaje. ²Naaje k'ted tɔɔse genaaje ken menda Apia ɔ k'ted tɔɔse Arsip ki ken ted naaba ute naaje tele aan goɔ asgar ceeje ki gen kudn boɔɔ. ɔ k'ted tɔɔse *egliz ken lee tus bei ki se kici. ³On Bujjege *Raa ɔ

Meljege Isa al-Masi asen tedn beede ɔ asen kedn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa maak-je Pilemon ɔk do jee Raage tu

⁴M'tɔɔm Raa ɔ daayum ken maam jaay m'baa keem Raa se m'saap do naai ki, ⁵taa maam booy jeege le ɔɔs maan gen kaal maaki ken naai aal do Meljege tu Isa *al-Masi ki ɔ ute maak-jei ken naai ɔk do jee Raage tu paac se. ⁶Maam m'tond metn Raa ɔn kaal maakɲ ken tumjeki kalan se 'tedn tɔɔɔ, kese bo ken taadn jeege tu beɛ ken naaje j'okki ute Isa al-Masi. ⁷Genaama, maak-jei ken naai ɔk do jee Raage tu se raapumga maakuma ɔ edumga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se seldenga maakde den aak eyo.

Pɔl tond metn Pilemon ɔ n'ok Onezim se jiga

(Kɔl 4.7-9; 1Kɔr 13.4-7)

⁸Taa di naai 'jeele ey num ken m'dɔɔk ute Isa *al-Masi se maam m'ok doobm ken m'ai taadn naabm ken naai 'teda, nafo maam m'je tedn naan se eyo. ⁹Taa naaje k'je naapa se bo ken maam m'je tond meti se. Kese bo maam Pɔl ken gaab-goɔl j'okum dangay ki taa Isa al-Masi, ¹⁰maam m'tond meti gen Onezim^{ss} ken maam tedn tedga aan goɔ goonum mala maakɲ dangay ki ara. ¹¹Do dɔkin se naan debm ɔn noogi te eyo, gan borse se naan tedga debm ken ajenki kɔn noogo maam m'utu naai se.

¹²Borse maam terl m'oli Onezim goti ki, naan ken tedga debm kɔɔn maakuma. ¹³Ey num m'je m'an gaasin ute maam maakɲ dangay ki ken j'okum taa Labar Jigan gen Isa al-Masi. Beeki num, naai bo am noogo gan maam m'okinga naan bo goɔ naai ki. ¹⁴Nafo borse maam m'je m'an gaasin ey se, taa maam m'tond te

^{ss}1:10 Onezim ute taar Grek se je deekɲ ɔ: debm 'kɔn tedn dim.

meti ey bɔrtɔ. Taa maam m'je naabm naai am tɛd se ute taa tɔɔg eyo, num ute maak-jei mala.

¹⁵ Kaadn naane Onezim aan ɔɲio gen bii kandum se, taa naan jaay ɔk terl baa ɔɲiga num baa ting te naai gen daayum. ¹⁶ Ɔɔ bɔrse se naan aan gɔɔ bul ey sum, gan bɔrse naan tɛdga bɛɛ cir bulu taa naan tɛdga genaa ken ɔɲɲ maaka. Maam se m'jeɲa naɓo naai se an je den cir daala; taa naan kic debkilimi ɔɔ tɛdga ge-naa doobm Isa al-Masi ki.

¹⁷ Ken naai jaay aakum aan gɔɔ ge-naai doobm Isa al-Masi ki num, Onezim se ɔkin aan gɔɔ ken naai ɔkum maam mala. ¹⁸ Ken naan jaay tujiga dim lɔ ai kɔgɲ dim kic bo, ɔɲ maam bo m'ais-in kɔgɔ. ¹⁹ Taargen m'utu m'ai taadn ara se, maam mala bo m'raanjin ute jima: maam m'aisin kɔgɔ. Num gan ɔɲte tɛdi dirigi taa Meljege se naai kic maam m'ɔk sɛɛ doi ki. Sɛɛ maam m'taadn se

naai mala. ²⁰ Ken bin num genaama, taa Meljege naaje k'tɛdkiga kalan se naabm se 'tɛdumsina, aan gɔɔ naaje te Isa al-Masi k'tɛdkiga kalan se 'raapum maakuma. ²¹ Nakɲ maam m'raanji se m'-jeelin maakum ki naai se an kɔɲ tɛda. Ɔɔ m'jeele nakɲ maam m'tɔnd meti se naai an kɔɲ tɛdn cir naan se.

²² 'Daapum gɔtn m'an baa toodo gɔti ki kici. Taa keem Raa ken naase 'lee eemki se, maam m'ɔnd dom do ki. Taa bii kalan m'utu m'asen baa kɔɲɔ.

Pɔl ute mɛdɪnge tɛd tɔɔsɛ Pilemon ki

²³ Epapras ken j'ɔkin dangay ki ute maam taa Isa *al-Masi se 'tɛdi tɔɔsɛ. ²⁴ Ɔɔ Mark, Aristark, Demas, Luk naaden ken tɛd naaba ute maam kalan se kic tɛdi tɔɔsɛ.

²⁵ Ɔɲ Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛɲa.

Maktubm gen Əbrege

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen Əbrege

Maktubm gen *Əbrege se debm ken raanin se, k'taad te ron eyo w jee ken k'raandən maktubm se kic bo k'jeelde eyo. Debm ken raano maktubm ara se, naan jeel ok Kitapm gen Raa dooko ute jeege do dakin se jiga. Jee al-Masigen naan raandən maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Jee al-Masigen gotn ese se, jaay nakgen w jee lee aan dode ki se tedden maakde tuju w kaal maakden metn-jiki se kic bo baa urlga. W jee metinge se, jenoga resn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raande se, je aden kedn kaay kaama. Ute doobm al-Masi ken Raa olino se ol jikilimge taarde baa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa w naan se Raa mala mala. W naan baado tedga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy ken naan ooy se aan go jikilimgen lee ooy se, kusiñ ken ok togo do jeege tu se, togin se naan tedinga tedga goto (kon 2.14). Ute bee ken al-Masi ted se bo, jee took aal maakde don ki se 'kon baa ceesn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook baaga bini aanga gotn Raa ki w naan bo Raa ondinga tedga magal debm tedn serke Raa ki gen jee ken took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan go magal gen jee tedn serke Raa ki do dakin se eyo taa naan se ting gen daayum. Maakj Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se, jee tedn serke Raa ki se daayum naade lee tool mooso taa Raa aden tool kusiñde. Num garj al-Masi se ed ron serke taa kusiñ jeege je-kalanj sum w gen soroqina. Taa naan se bo borse jee al-Masige se

ingga do doob ken kiji w naade se 'kon terl ute metde ey sum. Bin bo kaal maakj gen jee do dakin se taaddesin taa aden tedn saada (kon 11-12). Saadn ken naan taadden ese bo ken edden kaay kaama maakj nakge tun w jee ken aan dode ki ute nakj naam ken borse aan dode ki se kici.

*Raa taadjeki ute taar Goonina

1 Do dakin se, Raa lee taado bugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se met dena w ute doobm jeege dena. ²Garj borse se maakj biige tun kaam moatn ara se, naan taadjekiga ute doobm Goonina w Goonin se bo, naan beer ondingo w edinga nakge paac kaam jina. W ute doobm Goonin se bo naan aalo nakgen baa se paac kici. ³Goon ese se bo ken taad *nookj Raa ken woor goto kelenj w naan se tec Raa mala mala. Ute taar naan ken ok togo se bo, nakgen baa se paac naan tedde utu ting gotde ki. Ken naan jaay tug *kusiñ jikilimge aas sum se, naan ook baa ingj maakj raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

Isa se naan magal cir *kodn Raage

⁴Goonin se, Raa ondinga raan do kodn Raage tu w bin bo ro ken Raa edin se, cir gen kodn Raage. ⁵Taa bii kalanj tap bo Raa taad te kodn ken gam eyo, ken an deekj w:

*Naai se, 'Goomuma,
jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac
maam bo m'Bubi.**

Ter daala kodn Raa ken gam tap bo Raa taadin te eyo, ken an deekj w:

*Maam se m'tedn Bubi w naai le am 'tedn
goonuma.†*

⁶Num ter daala, kaad ken naan olo Goon paragin* do duni ki se, naan deek w:

*1:5 Aak KKR 2.7.

†1:5 Aak 2Sam 7.14 w 1Krk 17.13.

*1:6 Isa se naan goon paragin kalanj lak, goosin goto.

Ter naai bo **hookeina* ጋ ማገላኒን ለእኛ ገላጽ።

⁸ *Nakgen paacn naai aaldeno se naai njins- inga kaam jin.* [¶]

Ken Raa jaay edinga nakge paac kaam jin se, ne dim jaay Raa edin te kaam jin ey se, ገጋጋ. Nabo borse nakge se paac naajege j'aakinki ute kaamjege se aan ገጋጋ ted te kaam jin ey borta. ⁹ Gan naajege j'aakki Isa se, kaad ken Raa tedino jaay naan on ron wopa baata aas te kodn Raage ey se, coko sum. Taa naan dabaro on ron ooy se, borse se, Raa nookinga ጋ magalinga aan ገጋጋ gaarge. Bin bo ute bee Raa se, naan ooyo taa jikilimge paac.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac ጋ boobde ting gtdfe ki. Bin bo Raa je ano baa ute geninge dena taa 'kend maakn nookin ki. Taa dubar Isa on se bo, Raa tedin naan ted aas naabin ute doobina. Isa se naan bo debm tadd olde gdn kaaj ki. ¹¹ Taa Isan ken debm tugn *kusin jeege ute jee ken naan tugde kusindege se, naade paac Bubde Raa kalan ese sum. Taa naan se bo ken Isa dande ጋ naade k'genaange se kic bo, sokon tadin eyo. ¹² Taa naan se bo Isa deek Raa ki ጋጋ:

Maam se m'utu m'taadn taa naai ge-naamge tu;

ጋ gdn ken jeege jaay tusnga se, maam m'ai wam daande ki. ^{§§}

¹³ Ter Isa taad daala ጋጋ:

*Maam se m'utu m'kond maakum doi ki.**

Ter naan taad daala ጋጋ:

Maam m'utu ara ute gaangen ken naai Raa edumo se.†

¹⁴ Bin bo aan ገጋጋ gaan jikilimge paac ok daa roa ute mooso se, naan kic bo ok daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin bo ute kooy Isa se, Iblisn, debm tokn

mind jeege, naan bo debm ken baano ute yo do jeege tu se, tawgn naan ok se, Isa nanjinsinga tak. ¹⁵ Bin bo jeege ting aan ገጋጋ bulge taa naade beer yo ki se, naan aden kon kodn dode. ¹⁶ Deere k'jeelki, naan baado gen noogn kodn Raage eyo, num naan baado se gen noogn metjil *Abraamge. ¹⁷ Taa di naan ted ron debkilimi tec naajege genaange mala mala, bin bo naan ted *magal debm tedn serke Raa ki debm bee ጋ tuj ormin eyo gen tedn naabm Raa. Taa naan se bo naan ed ron *serke gen tadj kusi jeege. ¹⁸ Deere, Isa se naan dabaroga ጋ onoga nakn naama; taa naan se bo naan an kaasa gen naakn jeege nakn naama aan dode ki.

Isa se naan cir *Musa

3 Genaamge, *Raa dajseno taa aki tedn jee naange. Taa naan se bo ondkki saapse do Isa ki, naan bo debm kaan naabm Raa ጋ debm tedn serkn magal gen Raa. Naan bo okjeki taasa ute Raa ጋ do nakge tun se bo, naajege k'jaalki maakjege do ki ጋ k'taadki naan jeege tu. ² ጋ Isa se Raa beer ondin gen tedn naabina ጋ maakn naabin ki se naan tuj te ormin eyo, aan ገጋጋ Musa ken tedo naaba maakn *Bee Raa ki paac jaay tuj te ormin ey se[‡]. ³ Kese doobina ken Isa jaay *nookin eem cir gen Musa se tec aan ገጋጋ debm kodm bee ken k'nookin cir bee ken naan wbo. ⁴ K'jeelki, bee tak bo ok mel kodin kodina, num mel kodm nakgen baa se paac se, naan Raa. ⁵ Maakn Bee Raa ki paac se, Musa tedoga naaba tuj te ormin eyo ጋ naan tedo naabin se aan ገጋጋ debm tedn naaba gen taadn jeege tu nakn ken Raa utu aden taadn metin naan ki. ⁶ Num gan *al-Masi se, naan Goono,

[¶]2:8 Aak KKR 8.5-7.

^{§§}2:12 Aak KKR 22.23.

*2:13 Aak Eza 8.17.

†2:13 Aak Eza 8.18.

‡3:2 Aak Nmb 12.7.

Goon ken tuj te ɔrmin eyo ɔɔ Bee Raa paac se Raa ɔnɪnsinga kaam jɪna. Ɔɔ naa-jege se bo aan gɔɔ k'bee naana ken naa-jege jaay k'beerki eyo ɔɔ j'ɔndki dojege don ki ute maak-raapo se.

Raa 'kɛdn gɔtn tɔɔl maaka jeenge tu

⁷Booyki taar ken *Nirl Salal taad maakɪ Kitap ki ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num,

⁸*ɔnten 'tedki do mɔngɔ*

aan gɔɔ ken do dɔkin bugsege baate tooko taarin se

ɔɔ naan ken se, naade naaminoga do kɔd-baar ki.

⁹Ter Raa taad ɔɔ:

Ute nakgen bee maam m'tedo baara si-ɔɔ se kic bo,

bugsege naamumo ɔɔ naade je am 'kaakɪ metuma.

¹⁰*Taa naan se bo maam maakum taarum do jeege tun ese*

ɔɔ maam m'taad ute maakum m'ɔɔ: Jee se le daayum lee terlum naaga

ɔɔ nakɪ maam ted se le, naade booy ɔk eyo.

¹¹*Ken maakum taarum se, maam m'naam taarum m'ɔɔ:*

Jee se 'kɔɔ kend gɔt ken maam m'daapɪn gen tɔɔl maaka se eyo.[†]

¹²Genaamge, ɔndki kɔndɔ nam ɔnte kɔɔn maakin 'tedn aak kusu ken an kɔlin naan 'tookɪ kaal maakin do Raa ki eyo ɔɔ terl naaga Raa ken zɛɛr se. ¹³Gan kaad ken naase utu 'tingki ting maakɪ kaad ken Raa darin *jaaki* se, bii-raa edki kaay kaama naapge tu, ɔnten kaanki rose dala ute *kusina ɔɔ ɔnten 'tedki do mɔngɔ.

¹⁴Anum ken naajege jaay kaal maakje-gen do kupm met ki se jaay j'ɔkinɪ tɔɔgɔ bini do taar tɔɔlin ki se ute naan se, naa-jege j'aki tedn naaba kalaɪ ute *al-Masi.

¹⁵Bin bo Kitap taad ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mind Raa num, ɔnten 'tedki do mɔngɔ

aan gɔɔ ken do dɔkin bugsege baate tooko taarin se

ɔɔ naan ken se, naade naaminɔ do kɔd-baar ki.[§]

¹⁶Anum jeegen booyo taar Raa jaay baate tooko ɔɔ terlo naaga Raa ki se, tap bo nanje? K'jeelki jeegen se bo ken jeegen paacɪ *Musa ɔɔddeno maakɪ taa naan Masar ki. ¹⁷Maakɪ baarge tun si-ɔɔ se tap bo, Raa maakin taarin do nanje tu? K'jeelki, Raa se maakin taarin do jeege tun tedo kusin jaay ooyo do kɔd-baar ki se**. ¹⁸Ɔɔ jeegen ken Raa naam taarin rode ki ɔɔ: naade se kɔɔ kend gɔt ken maam m'daapɪn gen tɔɔl maak ki ey se, tap bo nanje? Naade se bo jee ken baate tooko taar Raa ɔɔ terlinɔ naaga se. ¹⁹Bin bo k'jeelki, naade se jaay ɔɔ end te gɔt ken Raa daapɪn gen tɔɔl maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakde don ki.

4 Do dɔkin se, *Raa taad jeege tu ɔɔ utu ade kedn gɔtn ken naan daap-inga daap gen jamaka se ɔɔ bɔrse kic gɔtn se utu booy jeege. Bin num ɔndki kɔndɔ nam ɔnten tedn *kusina jaay kɔɔn ron 'kɔɔpm kaam mɔɔtn jaay 'kɔɔ kend gɔt ken ese ey se. ²Naajege kic bo k'-booykiga Labar Jiga aan gɔɔ jeegen tingo do kɔd-baar ki. Naade se booyga taar se, nabo taar se ted te dim maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar ken ese se. ³Nabo naajegen j'aalkiga maakjege do labar ken jiga se, j'aki kɔɔ kend gɔt ken Raa daapinga daap gen tɔɔl maaka se. Ey num jee ken baate kaalo maakde se, Raa taad ɔɔ:

Ken maakum taarum se maam m'naam taarum m'ɔɔ:

[†]3:11 Aak KKR 95.7-11.

[§]3:15 Aak bersege 7, 8.

**3:17 Aak Nmb 14.29, 32.

jee se kɔŋ kɛnd gɔt ken maam m'daapɪŋ gen tɔl maaka se eyo.^{††}

Kese ɓo taar ken Raa taado kaad ken naan aalo do naanɔ ɔɔ naŋo naabin se, ey num bii gen jamaka se utu tap. ⁴Bin num gen bii k-cilige tu se maakɔ Kitap ki se gɔt kaam kalan nam taadga taad ɔɔ: Bii mece se Raa ted naŋ naabin paac ɔɔ: *Bii k-cilige tu se, naan jamakɔ ro ki.*^{‡‡}

⁵Ɔɔ daala gɔtn ese se kic taad ɔɔ: *Jee se kɔŋ kɛnd gɔt ken maam m'daapɪŋ gen tɔl maaka se eyo.*^{¶¶} ⁶Bin ɓo Raa se uunoga doa gen jee metinge se ɔk doobo gen kend gɔt ken naan daapinga daap gen jamaka se. Num gan jee ken booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookɔ taar Raa se, naade se 'kɔŋ kɛnd gɔt ken ese se eyo.

⁷Taa naan se ɓo Raa ɔndga bii kuuy ken naan danɪŋ jaaki. Ken Raa ɔnd bii ese se, gaan *Israelge se terlga terl naaga Raa ki daaniŋ ɔɔkga jaay naan taadɛeno maakɔ Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔɔ:

Jaaki jaay ken 'booykiga mindɪŋ num, ɔnten 'tedki do-mɔŋgɔ^{§§}.

⁸Jɔsue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan ken naade saap ɔɔ gɔtn jamak ken mala mala num, deere bin se, Raa kɔŋ taadn taa bii gen jamakɔ ken kuuy ey sum.

⁹Bin ɓo aan gɔɔ Raa naŋ naabiŋa ɔɔ jamakɔ bii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu aden kedn gɔtn jamaka bin kici.

¹⁰Taa debm jaay endga gɔt ken Raa daapɪŋ gen jamaka se, naan se nanga naabiŋa ɔɔ jamakɔ aan gɔɔ Raa ken naŋ naabin jaay jamakɔ ro ki se kici.

¹¹Bin se j'aayki kaamjege gen kend maakɔ gɔt ken Raa daapinga daap gen jamaka se; j'ɔndki kɔndɔ maakjege tu se, nam ɔnte naajɪŋ taara aan gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an kolin 'kooɔn jaay 'tookɔ taar gen Raa ey se.

¹²Taa taar Raa se naan ing zɛere ɔɔ ɔk tɔɔŋ ken ɔs maakɔ jeege. Ɔɔ naan se aat cir gɔrd-jerle ken taaringen di paac taat ranan ranan se. Naan end maakɔ nakge tun maakɔ ro debkilim ki se paac, naan end bini ɔŋ ceŋge, saapa ɔɔ koa. Nakɔ maakɔ saapjege tu ute kengen naaje k'jeki se, naan ɓo jeel nanɪŋ tak ɔɔ lee taad-jeki metɪŋ naajege tu. ¹³Nakge paac se Raa ɓo aaldeno ɔɔ debm jaay Raa ɔŋ aakiŋ ey se, gɔɔ. Naan Raa ki se nakɔ ko k'kɔyɪŋ tap ɓo gɔɔ; nakge paac tood tal. Ɔɔ naan Raa ki se ɓo, nanɔ nanɔ kic ɓo 'baa taadn metn taariŋ taariŋa.

Isa se *magal debm tedn serke Raa ki

¹⁴Taa naajege se j'ɔkki debm tedn serkɔ ken magal cir jee tedn serkgen ɓaa se paac. Naan se ook baaga maakɔ raa ki cɛesn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa. Taa naan se ɓo kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki metɪŋ jeege tu se, j'ɔkɪŋki tɔɔɔ. ¹⁵Deere, naajege se j'ɔkki debm tedn serkɔ magal ken aas kaakɔ taa-daayjege. Naan se ɔŋoga na-par nakɔ naamge paac aan gɔɔ naajege, naɓo naan se ɔŋ ted te *kusiŋ eyo. ¹⁶Bin num j'ɔnten 'beerki, k'baaki gɔtn kaag do Raa ken debm ajeki kɛejɪŋ dojege tu ɔɔ ajeki tedn beɛ kaad ken naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

5 *Magal debm tedn serke Raa ki tak ɓo k'beɛr k'j'ɔdɪŋ maakɔ jikilimge tu gen tedn naabm *Raa taa tɔnd daapm jeege naaniŋ ki. Naan Raa ɔndɪŋ se taa an kedn nakge *serke ɔɔ kɔjɪŋ mooso taa *kusiŋ jeege. ²Magal debm tedn serke Raa ki se, naan kic ɓo ɔk tɔɔg eyo aan gɔɔ jikilimgen ɓaa se paac, taa di jee-gen jeel ɔk metn doobm Raa eyo ɔɔ tedn nakgen met ki ey se, naan aden kɛejɪŋ

^{††}4:3 Aak KKR 95.11.

^{‡‡}4:4 Aak Jen 2.2.

^{¶¶}4:5 Aak KKR 95.11.

^{§§}4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

dode ki. ³ Aan gɔɔ naan kic ɔk tɔɔg ey se, naan 'kɛdn serke Raa ki taa kusin jeege sum eyo, num taa kusin naan malin kici. ⁴ Naan se kalin ki sum bo 'kɔŋ kuun ron raan gen tɛdn magal debm tɛdn serke Raa ki se eyo, num magal debm tɛdn serke Raa ki se, Raa mala bo beer ɔɔɔina aan gɔɔ ken naan beer ɔɔɔo *Aarun do dɔkin se.

⁵ Bin bo *al-Masi kic naan mala bo uun ron raan gen tɛdn magal debm tɛdn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa bo beer ɔɔɔino ɔɔ deekin ɔɔ:

*Naai se Goonuma,
jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac,
maam bo m'Bubi*.*

⁶ ɔɔ gɔt kuuy maakn Kitap ki kic Raa taadga taad ɔɔ:

*Naai se debm tɛdn serke Raa ki gen yemina
aan gɔɔ Melkisedek.†*

⁷ Ken Isa ingo do naan ki se, naan tɔnd meta, eem nɔɔ ɔɔ tɔɔɔɔ ute kaa-maane metn Raa ki naan ken je num an kɔŋ kaajn maakn yo ki. ɔɔ Raa se booyinga keemina taa naan se debm took uun taarina. ⁸ Isa se naan bo Goon Raa. Ute naan se kic bo naan aakoga dubar ɔɔ ute doobm se bo naan deel rona gen tookn kuun taar bubina. ⁹ ɔɔ Raa tɛɔino naan tɛd aasoga naabin paac ute doobina ɔɔ naan tɛdga debm *kaajn gen daayum gen jeegen paacn took uunga taarina.

¹⁰ Anum Raa se taadga tal ɔɔ naan se magal debm tɛdn serke Raa ki aan gɔɔ Melkisedek.

Kaal maakse se ɔkin ki tɔɔgɔ

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ɔk taarge dena gen taada, nabo ken j'asen taadn metin se tɛɔjen ɔɔɔɔ, taa naase se 'tɛdkiga jeegen 'booy ɔkki taara yɔkɔɔ eyo. ¹² Ey num do dɔkin tap bo naase k'dooyosenoga dooy nakgen se ɔɔ beeki

num, naase kic aki tɛdn jee dooy jeege, nabo maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen ken k'lee k'dooy jee-gen ken utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum borse kic bo, maam m'aaksen naase se 'jeki bo j'asen kɛdn sia, ey num kɔsgen deer se, naase ɔŋ aasin ki eyo. ¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan goon k'taace; debm bin se 'kɔŋ beer kuun nakn ute doobin eyo. ¹⁴ Num gan kɔsn deer se gen jee magala. ɔɔ naade se jeel ɔk nakn jiga ɔɔ nakn ken *kusina, taa nakgen se naade lee tɛɔin tɛda.

6 Bin bo metn taar *al-Masi ken k'dooy jeegen utu aal kaal maakde don ki se, j'ɔninki king gɔtin ki aan gɔɔ ken do kuun met ki, num naajege se, k'baaki ute naanjege taa j'aki tɛdn jee magala. J'ɔnten terl do nakge tun do kuun met ki se aan gɔɔ: ken gen terl naaga do nakge tun ajenki kol yo ki ɔɔ j'aalki maakjege do *Raa ki; ² j'ɔnte kingki do dooy gen napar tugn daapm ro naan Raa ki ɔɔ gen tɔnd ji do jeege tu taa Raa aden tɛdn bee; j'ɔnten kingki do taar ken Raa taad ɔɔ jeegen ooyga kooy se utu duru daan yoge tu ɔɔ taar ken Raa utu kɔjn bɔɔɔɔ kaam mɔɔtn gen sɔɔkina do jeege tu. ³ J'ɔnten kingki gɔtn ese sum, num k'baaki ute naanjege aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen terlga terl naaga Raa ki ɔɔ endga maakn *kusin ki se, ey num naade se aakoga gɔtn wɔɔr ken iino gɔtn Raa ki, ɔnga nakn nijim ken Raa ɛd jeege tu, ɔnga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam ɔkga taar Raa se nijimi, naade jeelga king kiji ute al-Masi se ɔk tɔɔgɔ borse ɔɔ naan ki ɔɔ ute naan se kic bo, ken naade jaay terlga naaga Raa ki se, doobm je kɔŋ kuuy jaay naade ade terl maakde ɔɔ j'andeno terl gɔtn al-Masi ki daal se, gɔɔ. Taa jee se, aan gɔɔ naade

*5:5 Aak KKR 2.7.

†5:6 Aak KKR 110.4 ɔɔ *Ebrege kon 7 kici gen Melkisedek.

malinge bo tup tooḷ Goon Raa se ro kaag ki daala ɔ naade terḷ ɔlinga maakṽ sɔkɔn ki naan jeege tu.

⁷Aakki maakṽ-gɔtn jaay maane booy daayum maak ki se ken nakṽ kɔsin maak ki jaay oojga jiga mel maakṽ gɔt ki se, gɔtn se, Raa tɛdɪn bɛɛna. ⁸Num ken maakṽ-gɔtn se jaay iin muge ute kɔrɔndge sum num, maakṽ-gɔtn ese se ooj te dim ey se, gɔtn se Raa an naama ɔ j'an tooɔn naatn gen sɔrɔkina.

⁹Jee maak-jemge, ken naaje k'taad bin kic bo naaje se k'jeele naase se utu ingki do doob ken jiga ken asen kaaja.

¹⁰Taa Raa se naan debm tɛd nakge ute doobina ɔ naan kɔn dirig eyo naabm ken naase 'tɛdɪnkiro ute maak-jea taa naana genaasege tu ɔ bɔrse kic naase utu 'lee 'tɛdɪnki tɛd se. ¹¹Anum naaje se k'je maakse ki se nana nana kic bo nakgen naan 'tɛd bɔrse se ɔnte kɔnina, num aay kaamin ɔnd don do nakṽ ken naajege j'ɔndki dojege do ki ken utu kaan ute doobina bini kaan do taar tooḷn ki. ¹²ɔnte 'kɔrki, aayki kaamse, uunki doobm jee ken aal maakde do Isa ki ɔ aay kaamde do ki ɔ ute nakgen se bo naade utu 'kɔn nakṽ bɛɛ ken Raa taad ɔ utu 'kɛdn jeenge tu se.

Nakṽ ken Raa taad ɔ kɛdn jeenge tu se deere utu 'kaana

¹³Naase 'jeelki do dɔkin se, Raa taadoga taad ɔ utu kɛdn naka bugjege tu *Abraam ki. Kaad ken naan taadɪn taar se, naan naam taarin ute ron mala taa nam jaay magal cirin naan Raa se, gɔtɔ[‡]. ¹⁴Naan taadɪn tal ɔ: *Deere, maam se m'ai tɛdn bɛɛ dena, ɔ m'ai dirl metjili 'tɛdn den aak eyo.*[¶]

¹⁵Taar ken Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamin booyinga dena ɔ

aal maakin paac do ki ɔ ute naan se, Raa baado ɛdin nakṽ ken naan taadɪno ɔ an kɛd se. ¹⁶Ken jikilimge jaay baa baa naam taarde se, naade naam ute ro debm ken magal cirde; bin bo taarde se naade tooḷn ute naam ken naade naam taarde se. ¹⁷Bin bo jee ken Raa taadoga taad ɔ utu aden kɛd naka se, naan taadɛsin tal cir daala ɔ naan se 'kɔn terḷ taarin kuuy eyo. Taa naan se bo do taar ken ese se, naan naam taarin do ki. ¹⁸Ute nakgen ken naan taad ɔ utu aden kɛda ɔ ute naam taarin ken naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'kɔn tɛdn taar-kɔɔb eyo. Bin bo naajegen ken j'ɔnkiga gɔtn koomo gɔtin ki se, taar-ingen di se bo ken ɛdjekiga kaay kaam mec, ken ajeki kɔl j'aki kɔnd dojege tak do nakge tun ken naan taadjeki ɔ utu ajeki kɛd se. ¹⁹Aan gɔɔ maal ken tooɔɔ ken lee gak daar markaba se, kɔnd do naajege kic bo tɛd kingjege se tooɔɔ gan tec bin kici. ɔ kɔnd do ese se end bini deel kal deer ken k'gaan gɔtn *Bee Raa ken *salal[§] ɔ naan se baa bini aan gɔtn Raa ki mala. ²⁰Gɔtn ese se bo Isa endo naanjege tu ɔ naan endo se taa naajege kici. ɔ naan tɛd naan ese se, taa naan 'tɛdga *magal debm tɛdn serke Raa ki gen daayum aan gɔɔ Melkisedek.

Melkisedek se naan gaarge ɔ *debm tɛdn serke Raa ki

7 Melkisedek se naan bo ingo gaar gen geeger Salem ki ɔ debm tɛdn serke gen *Raa Taaro. Kaad ken *Abraam iino gɔt ken naan tɛdo boɔɔ ute gaaringe jaay baado baa se, Melkisedek bo doɔɔina ɔ ɔɔɔɔn booro. ²Abraam nakgen jigan naan too gɔtn boɔɔ ki paac se, naan nig-in gɔtɔ kaam sik ɔ ken kaam kalaṽ se,

[‡]6:13 Aak Jen 22.16.

[¶]6:14 Aak Jen 22.17.

[§]6:19 Aak Mt 27.51.

naaṇ uun eḏiṇ Melkisedek ki^{**}. Nakṇ ken maam m'je taadn deet se: Ro Melkisedek se je deekṇ ጋ፡ Gaar ken tēd naka ute doobiṇa. ጋ፡ ter naaṇ se Gaar gen geger Salem^{††}, kēse je deekṇ ጋ፡ Gaar ken eḏ lapia jeege tu. ³ጋ፡ Melkisedek se, Kitap taad te taa bubin eyo, taa koṇ eyo, taa metjilin ken naaṇ teecṇno ro ki eyo, ጋ፡ taa koojin eyo ጋ፡ taa kooyin eyo. Anum naaṇ se tec Goon Raa ጋ፡ naaṇ se debm tēdn serke Raa ki gen daayum.

⁴K'saapki tu do Melkisedek ki, naaṇ se magal aak eyo bini Abraam ken metjil gaan *Israelge baago do naaṇ ki se kic bo, nakgen jigan naaṇ tso goṭn boor ki se, naaṇ nigin goṭo kaam sik ጋ፡ ken kaam kalaṇ se, eḏiṇ naaṇ ki. ⁵Maakṇ *Ko Taar ken Raa eḏo Musa ki se, maakṇ metjil gaan Lebige tu se, jee mētinge se jee tēdn serkge Raa ki ጋ፡ gaan Israelgen kuuy se maakṇ nakdege tun paac se, naade nigin kaam sik ጋ፡ ken kaam kalaṇ se eḏden naade ki. K'jeelki, naade se kic genaa naapge ጋ፡ naade se paac teeco metjil Abraam ki. ⁶Anum Melkisedek se naaṇ teeco metjil gaan Lebige tu eyo, nabo Abraam nig nakiṇge kaam sik ጋ፡ ken kaam kalaṇ se, eḏiṇ naaṇ ki. ጋ፡ ter naaṇ ጋḏiṇ booro Abraam ken Raa taadiṅga taad ጋ፡ utu aṇ keḏn nakge se. ⁷Deere k'jeelki, debm magal bo ጋḏ booro deb ken baata. ⁸Gen metjil gaan Lebigen ken k'lee k'nig nakge kaam sik jaay ken kaam kalaṇ k'lee k'j'eḏden se, naade se jikilimgen lee ooyo aan go፡ jee baa se paac; Melkisedek kic ጋṅga beḏiṇa aan go፡ naade se, nabo Kitap taad ጋ፡ naaṇ se utu iṅg zēere. ⁹Lebi ute doobm metjil naaṇ se, boorse kic gaan Israelge lee nig nakdege goṭo kaam sik ጋ፡ ken kaam kalaṇ se, naade utu lee eḏden. Bin num j'aki taad j'ጋki di: Lebi mala kic ute

metjilin se, ute doobm bugde Abraam se, nakdegen k'nigin goṭo kaam sik se, ken kaam kalaṇ se naade eḏoga Melkisedek ki. ¹⁰Deere, kaad ken se Lebi j'oojin te ey boṛto, num naaṇ ken se, naaṇ utu durn bugin Abraam ki kaad ken Melkisedek baado ጋḏጋ፡ ute bugin Abraam se.

Isa se naaṇ debm tēdn serke Raa ki aan go፡ Melkisedek

¹¹Maakṇ *Ko Taar Raa ken Musa eḏo gaan *Israelge tu se, k'jeelki gaan Lebige bo ken Raa beer toḏden gen tēdn *serke Raa ki. Ken naabde se jaay tēdga ute doobin num, gen di jaay Raa 'beer 'kጋḏn debm tēdn serke kuuy aan go፡ Melkisedek se? Ken doobin ki num k'beer kጋḏn metjil *Aarun ki sum ey la? ¹²ጋ፡ ken jee tēdn serkge Raa ki jaay k'pelekdenga ute taa bee kuuy se num, bin se Ko Taar ken ol k'tጋndde naade se kic bo j'aṇ pelekṇ kuuy tak. ¹³Taar se taad ute Meljege Isa ጋ፡ naaṇ se teeco taa bee ken kuuy. ጋ፡ taa bee naade se nam tap bo bii kalaṇ tēd te naabm gen tēdn serke Raa ki eyo. ¹⁴Anum k'jeelki, Meljege Isa se teeco taa bee Juda ki. Kaad ken *Musa jaay taado taa *jee tēdn serke Raa ki se, taa bee jeegen ese se, naaṇ taado te taa naade eyo.

¹⁵Daala, taar ken k'taadkiro do ki se, boorse toodga tal. Debm tēdn serkṇ kuuy se, aanga ጋ፡ naaṇ se aan go፡ Melkisedek. ¹⁶Ken ol jaay naaṇ tēd *debm tēdn serke Raa ki se taa gen metjilin do naaṇ ki eyo, num taa naaṇ se ok tጋጋጋ gen ting gen daayum. ¹⁷Taa naaṇ se bo Kitap taad ጋ፡ *Naai se debm tēdn serke Raa ki gen daayum aan go፡ gen Melkisedek.*^{††}

¹⁸Ko Taar ken Raa eḏo Musa ki se ok tጋጋ ey jaay k'pelekin ute ken kuuy se, taa naaṇ se ጋṅ noog te jeege den eyo.

^{**}7:2 Aak Jen 14.17-20.

^{††}7:2 Ro Salem se je deekṇ ጋ፡ lapia.

^{††}7:17 Aak Jen koṇ 13 ጋ፡ KKR 110.4.

¹⁹Taa Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ɔŋ tɛd te dɪm aak bɛɛ naan Raa ki eyo. Num gaŋ kɔnd ken naaje j'ɔndki dojege bɔrse se bɛɛ cir paac paac ɔɔ ute kɔnd do se bo ken tɛdjeki naajege k'gɔɔrki ute Raa se.

²⁰Ter do ki daala, ken Isa jaay Raa ɔndɪŋ magal debm tɛdn serke se, Raa naamga naam taariŋ jaayo. Gaŋ gen jee tɛdn serke Raa ki ken kuuy se, Raa ɔŋ naam te taariŋ eyo. ²¹Anum Isa se ken Raa jaay ɔndɪŋ debm tɛdn serke se, naan naam taariŋ ɔɔ:

Maam Raa Mele se, m'naamga naam taaruma

ɔɔ taarum se m'an kɔŋ tɛrl kuuy eyo, m'ɔɔ: Naai se 'tɛdga debm tɛdn serke Raa ki gen daayum.'[¶]

²²Taa naan se bo ute Isa se kic bo, naajege k'jeelki *dɔɔkŋ ken Raa dɔɔk ute naajege se jiga cir paac paac.

²³Ter daala, jee tɛdn serke se k'tɔlga dena, nabo yo se ɔŋ ɔndɛ te gen tɛdn naabde se gen daayum eyo. ²⁴Num gaŋ Isa se, naan ting gen daayum ɔɔ naabiŋ ken naan lee tɛd se kic le ting gen daayum. ²⁵Taa naan se bo jee ken baado naan Raa ki ute doobm naan se, Isa ɔk tɔɔgɔ ken aden kaajŋ gen sɔɔrkiŋa, taa naan se daayum ting zɛɛɛ gen tɔnd metn Raa taa naade.

²⁶Isa se naan bo *magal debm tɛdn serke Raa ki ken dɔɔdjeki naajege tu. Naan se debm *salal, ɔk tuj eyo ɔɔ ɔk *kusiŋ eyo. Anum ne dɪm jaay an tum ute jee kusiŋge tap bo gɔɔ ɔɔ naan se Raa uun baansiŋa raan ɔndiŋga do nakge tu paac. ²⁷Ɔɔ naan se aan gɔɔ magal tɛdn serke Raa ki ken do dɔkiŋ se eyo. Naade se lee tɛd serke taa kusiŋ naade malinge jaay bo tɛd serke taa

kusiŋ gen jeege se. Gaŋ Isa se naan mala ed ron serke je-kalaŋ sum ɔɔ gen sɔɔrkiŋa. ²⁸Magalgen jee tɛdn serke Raa ki ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki tɔndde se, naade se jikilimge sum ɔɔ naade se ɔk tuju naan Raa ki. Anum taar ken Raa jaay naam taariŋ se baado end gɔɔ Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔɔ taar se bo ken tɛd Isa tɛd magal debm tɛdn serke Raa ki gen daayum. Gooniŋ se bo tɛd nakge paac aasiŋ ute doobiŋa.

Isa se naan bo *magal debm tɛdn serke Raa ki gen naajege

8Booyki! *Ko Taar ken naaje k'la taadsen metiŋ se, kese bo napar magal debm tɛdn serke Raa ki ken naajege k'j'ɔkki se. Ɔɔ naan se ookga maakŋ raa ki utu iŋg do ji daam kaag do *Raa ki ɔɔ Raa Sidburku bo gaar magal ken cir nakgen baa se paac. ²Isa tɛdn naabm *salal maakŋ *kɔɔrɔr Raa ken mala mala ɔɔ kɔɔrɔr se jikilimge bo daapiŋ eyo num Meljege bo debm daapiŋa.

³Magal jee tɛdn serke Raa ki paacŋ ken k'tɔndde se naja naja kic bo ɔk nakŋ ken naan 'kɛdn Raa ki ɔɔ an kɔjŋ mooso. Bin bo magal debm tɛdn serke Raa ki gen naajege se kic 'kɔkŋ dɪm tak ken 'kɛdn Raa ki. ⁴Ken *al-Masi jaay debm do naan ki sum num, naan 'kɔŋ tɛdn debm tɛdn serke Raa ki eyo^{§§}, taa kaad ken se jee kuuy utu ken lee ed nakge *serke Raa ki aan gɔɔ ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadno se. ⁵Naade se bee ken naade tɛdn naaba maak ki se, naan se kaam nirli sum ɔɔ tec tec bo *Bee Raa mala mala ken maakŋ raa ki. Bin bo ken Musa jaay baa daap kɔɔrɔr magal se, Raa dejiŋ ɔɔ: *Aakiŋ jiga. 'Baa daapiŋ 'tec raa raa aan gɔɔ ken maam m'taadisiŋ do ko ki se.**

[¶]7:21 Aak KKR 110.4.

^{§§}8:4 Ken Isa jaay 'kɔŋ tɛdn debm tɛd serke Raa ki ey se, taa naan teeco metjil Juda ki.

*8:5 Aak Ekz 25.40.

⁶Deere, borse, naabm Isa se magal cir paac paac. Taa *dɔɔkɲ ken Raa dɔɔk ute jeege, ute doobm naan se jiga cir paac paac. Ɔ Isa se naan bo daan Raa ute jeege ɔ ute doobm naan se, Raa taadga taad ɔ utu kɛdn nakgen bɛɛ cir paac paac jeege tu.

*Dɔɔkɲ ken Raa dɔɔk kiji ute jeege

⁷Ken dɔɔkɲ ken Raa dɔɔko ute jeege do dɔkɲ se jaay tɛd naabin aasga ute doobɲ num, Raa se 'kɔɲ dɔɔkɲ ute jeege kuuy eyo. ⁸Num ken Raa jaay mooy jeenge se taa *kusiɲ naade tɛd se naan deek ɔ:

*'Booyki, maam Mɛɛ m'taadsen m'ɔɔ biigen utu ade baa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ kiji ute metjil gaan *Israelge*

ɔ ute taa bee Juda[†]kici.

⁹Dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko ute naade se 'tec aan gɔɔ dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko dɔk-ɲ ute bugdege se eyo.

Kaad ken naane se bo, maam m'tɔkdeno jide ki

ɔ m'tɔɔd m'ɔɔddeno naatn maakɲ taa naan Masar ki.

Gan dɔɔkɲ ken maam m'dɔɔko ute naade se, naade tujga ɔrɛde ro ki.

Taa naan se bo maam m'tɛrldeno naaga.

Kese bo taar Mɛjege taada.

¹⁰Ter Mɛjege Raa taad ɔ: Taa dɔɔkɲ ken maam m'utu m'dɔɔk ute gaan Israelge, ken biigen ade baa naan ki se, maam m'ade kɛdn jeele gen jeel doobumge

ɔ doobumge se m'adesɲ taadn kɔmb maakde ki.

Maam m'aden tɛdn Raade ɔ naade tɛdn jee maamge.

¹¹Maakde ki se nam 'dooy naapɲ ute ge-naan gen jeel Raa ey sum,

taa jeege paac am jeelum maam Raa, 'kɔnd do gaange tu bini 'kaan do jee mag-alge tu.

¹²Taa ute bɛɛm se, maam m'aden tɔɔ tujdege

ɔ kusindege se m'an dirigin naatn.[‡]

¹³Ken Raa jaay dan dɔɔkɲ ken naan utu dɔɔkɲ ute naade kiji se, naan je taadn ɔ dɔɔkɲ ken naan dɔɔko deet deet se gɔt-ɲ deelga; taa nakɲ jaay daanɲ dɔkga se naan ooyga koono ɔ ɔɔpga baata utu 'deele.

Raa se tap bo j'an keem j'ɔɔ di

9 *Dɔɔkɲ ken *Raa dɔɔko ute jeege deet deet se, ɔk doobge ute bee do naan ki ara gen keem Raa. ²Taa bee se naade daap *kɔrɔr magal ɔ gaanɲ gɔɔ kaam dio ute kal deere. Gɔtn naan ki se k'danɲ gɔtn *salal ɔ gɔtn se ɔk lɔɔmpɔ ken ɔk jige cili ɔ ɔk tabil, ɔ do tabil ki se ɔk mappagen ken j'edɲga kɛd *serke Raa ki. ³Ɔ bee maak ki ken naanɲ kal ki se, k'danɲ gɔtn salal cir paac paac. ⁴Ɔ gɔtn se ɔk bejeɲ gen daab ken k'lee k'tɔɔn nakɲ oot nijimi ɔ ɔk *sandukɲ ken Raa dɔɔk ute jeege do dɔkɲa ɔ sandukɲ se naaginɲ ɔ maakinɲ paac k'j'ɔɔy-ɲ ute daab. Maakɲ sanduk ki se ɔk nakɲ ken k'daapɲ ute daab ɔ maakɲ nak ken se ɔk kɔɔ ken k'danɲ maan[¶], sirdn gen *Aarun ken iɲo pɔɔɔ ɔ ute tircil ken k'raanga raan ro ki taargen gen Raa dɔɔko ute jeenge. ⁵Do sanduk ki se, naade daap tɔnd *kɔdn Raage dio ken k'danɲ cerubige ken taad *nookɲ Raa. Kɔd Raagen di se ɔk taa bɛɛkɲ keydege ken deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se bo gɔtn ken k'lee k'siikɲ mooso ken url maakɲ Raa. Naɔo borse, maam m'ɔk

[†]8:8 Taa bee Juda se maakɲ gaan Israelge tu kici.

[‡]8:12 Aak Jer 31.31-34.

[¶]9:4 Maan ara se kɔsn ken Raa sidɔ gaan *Israelge tu kaad ken naade tiŋgo do kɔd-baar ki.

gōtn ken m'asen taadn metn nakgen se paac eyo.

⁶Aan gōō nakge paac naade tōndinga ute doobin bin se, *jee tedn serke Raage tu bii-raa naade end maakn bee ken naan ki se gen tedn naabde. ⁷Num maakn bee ken maak ki se, magal debm tedn serke kalin ki sum bo, maakn baar ki se end je-kalan sum. Oo ken naan end kend se, naan baan ute mooso gen serke jin ki tak, taa *kusiṇina oo taa kusiṇ gen jee den-gen ken naade tedn jaay ond eyo. ⁸Ute nakgen se *Nirl Salal je ajesiṇki taada oo ken jeege jaay utu ted ted naabm maakn bee ken naan ki rok se, kese je deekn oo doobm ken jeege an kend maakn bee ken maak ki ken gōtn salal cir paac paac se j'utu k'j'wōdin te ey bōrtō. ⁹Nakgen se kaam nirli gen nakgen borse aanga se. Taa nakgen k'j'ed serke Raa ki ute moosn ken j'oj Raa ki se aas eyo gen tugn daapm maakn debm ken baado keem Raa ute doobm ese se. ¹⁰Nakgen se taad taa kōō, taa kaaye, taa napar tugn daapm roa naan Raa ki oo kese doobm ken jikilimge bo lee ted sum. Nakgen se os aay bini aan kaadn ken Raa baado terl nakge paac kiji.

¹¹Num gan borse *al-Masi aanga, naan bo *magal debm tedn serke Raa ki ken baano ute bee ken naajege k'naaminṇkiga naam se. Gen tedn naan ese se, naan end maakn kōrōr ken magala oo salal ken cir kōrōr do naan ken jikilimge bo daapin se oo kōrōr se tec aan gōō nakgen Raa aaldeno do naan ki ara ki se eyo. ¹²Ken al-Masi jaay end je-kalan gen sōrōkina maakn bee ken gōtn salal cir paac paac se, naan end ute moosn baalge te moosn gaan marange eyo; num naan se ed moosn naan malina, bin bo naan dugjega dojege gen sōrōkina. ¹³Ken moosn baalge ute gen kōs-targe ute burkn maran mend k'tōolina oo k'tōocin

jaay k'tōs k'siikin do jeege tun rodege aak kusu naan Raa ki taa rodege se tedn aak bee naan Raa ki se, ¹⁴met kando moosn al-Masi cir nakgen ese se! Taa al-Masi se naan debm salal ok kusiṇ eyo oo naan mala ed rōn serke Raa ki ute tōōgn Nirl Salal ting daayum se. Oo ute moosn naan se bo, tugjeki maakjege ken ok nakgen tōol ser eyo ken ajeki kol yo ki, taa bin jaay bo naajege j'aki tedn naabm Raa ken zeere.

¹⁵Taa naan se bo al-Masi se, naan bo debm daan Raa ute jikilimge oo ute doobm naan se bo Raa dōok ute jeege kiji. Naan ooy se taa dugn do jeege ken tujo kaad ken Raa dōoko ute jeenge do dōokin se. Oo bin bo jee ken Raa danje se, naade 'kōn bedde maakn nakge tun ken Raa bōōbinga bōōb gen daayum jeenge tu oo taaddenga taad oo utu adesin ked se. ¹⁶Ken deba jaay raango oo: ken maam m'ooyga num nakumge se, niginki jeege tu se, debm bin se k'booy ken naan ooyga jaay bo, nakinge se j'an nigina. ¹⁷Ken taar ken naan raanin se naan ooyga jaay bo os aaye; ey num ken naan utu zeere se, nam 'kōn nigṇ nakinge eyo. ¹⁸Taa naan se bo dōōkn ken Raa dōoko ute jeenge do dōokin se ken jaay k'tōol te moos ey se, naan ok tōōg eyo. ¹⁹Ken *Musa jaay tus jeege oo naande ki se naan taadden tal *Ko Taar Raa ute taar-gen maak ki ken gen tēda se, jaay bo naan uuno mooso gen gaan marange ute gen baalge ken k'tōalde serke se oo naan deepina ute maane, naan terece kamb kaaga ken k'danin isop oo dōōkin te beekn baatn aac kaace. Naan olin maakn moos ki se oo naan siik mooso se do Kitap ki oo do jeege tu. ²⁰Naan taadden oo: *Kese bo moosn ken taad oo Raa dōōkga ute naase. Naan taadseno doobin se, ok-inṇki jiga.*⁸ ²¹Ter mooso se, Musa siikin ro kōrōr ken magala oo do nakge tun paacn

ken k'tedn naaba maak ki se. ²² K'jeelki, maakn Ko Taar Raa ki se den nakge paac se mooso bo ken *tug daapde ted aak bee naan Raa ki. Ɔ ken mooso jaay gɔɔ se, kusiñ kic bo j'an kɔn tɔl eyo.

**Moosn Isa kalin ki sum
bo ɔɔd *kusiñ jeege**

²³ Ken nakgen do naan ken kaam nirl nakgen maakn raa ki jaay k'tugde ute mooso tak jaay ted aak bee naan Raa ki se, nakgen mala mala maakn raa ki se kic bo je *serkn ken bee cir paac paac tak jaay bo aden tugn daapm aak bee naan Raa ki.

²⁴ Anum *al-Masi se end te maakn *Bee Raa ken jikilimge bo daapin se eyo. Taa bee ken jikilimge bo daapin se le, kaam nirl Bee Raa ken mala mala sum. Num naan se ook baaga maakn raa ki ɔ borse naan utu naan Raa ki ɔ naan bo debm naakjege. ²⁵ Ey num *magal debm tedn serke Raa ki gen Yaudge se aanga baara tak bo naan lee end maakn *Bee Raa ki gɔtn ken *salal cir paac paac se ute moosn gen maalge. Num gan al-Masi end se gen kedn ron serke 'dɔɔl met den eyo. ²⁶ Ken bin ey num, kaadn naane gɔtn Raa aalo do naan sum se, naan dabar 'dɔɔl dena. Num naan se baado je-kalan sum bo do taar tɔɔlin ki; naan malin bo ed ron serke Raa ki taa tɔɔl kusiñ jeege. ²⁷ Debkilimi se ooy je-kalan sum ɔ ken naan ooyga se, naan baa naan Raa ki taa Raa an kɔjn bɔɔɔ don ki. ²⁸ Bin bo al-Masi se, naan kic ed ron serke je-kalan sum gen kɔɔdn kusiñ jee den se naatn ɔ ken naan ade baa kuuy se taa kɔɔdn kusiñ jikilimge ey sum, nabo taa 'kaajn jeege ing aak kaak kaamina.

10 *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadjeki bo kaam nirl nakgen bee utu ade baa naan ki sum; kese taad te nakgen mala mala eyo. Anum ute

Ko Taar ken Raa edo Musa ki se aanga baara tak bo jeege lee ted *serkn kaam kalan ese se sum bo *Raa ki, nabo jee ken lee baado naan Raa ki gen tedn serkgen ese se, serkdege se, ɔn aasde gen daapde kaakn bee naan Raa ki eyo. ² Bin ey num jeege lee tedo serkgen ese se, kaadn naane *kusiñdege se Raa tugdesinga naatn gen sɔɔkina. Ɔ naade kɔn jeel rode ki naade se jee kusinge eyo, mɔɔtn naade tedn serke Raa ki taa kusiñdege ey sum. ³ Num gan serkgen ken aanga baara tak bo, naade lee ted se, ute naan se, naade jeel rode ki kusiñdege se utu gɔtin ki. ⁴ Taa moosn kɔs-targe ute gen baalge se, ɔn aas te gen kɔɔdn kusiñ jeege eyo.

⁵ Taa naan se bo kaad ken *al-Masi iino gen baado do naan ki se, naan taad Raa ki ɔɔ:

Moosn maalge ute nakgen k'lee k'j'edi se tap bo,

naai je eyo, num naai edumo roa.

⁶ *Maalgen k'tɔɔlde jaay k'tɔɔcde ute moosn ken k'tɔjo serke taa kusiñ se tap bo, tɔɔli naai ki eyo.*

⁷ *Anum maam m'taado m'ɔɔ: Aan gɔɔ k'raango do dɔkin maakn Kitap ki taa maam se,*

*maam m'ara se, m'baadoga, Raa, taa m'ai ted nakn maaki jea.***

⁸ Deet deet se al-Masi taad ɔɔ: «Naai 'je te serkn maalge eyo, gen nakgen j'edi se eyo, ɔ naai je te jaay tɔɔl maal j'aisin tɔɔc eyo ɔ ute serkgen k'tedi taa tɔɔl kusiñ jeege se eyo kici, nakgen se naai tap bo 'je eyo, taa naade se paac tɔɔli naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen ese se Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadga taad ɔ jeege an lee tɔda. ⁹ Ter naan taad ɔɔ: «Maam m'ara m'baado se gen tedn nakn ken naai maaki jea.» Bin bo doobm ken jeege lee eem Raa do dɔkin se ɔninga cees ki ɔ naan baanoga ute doobm kuuy

**10:7 Aak KKR 40.7-9.

gɔɔŋ ki. ¹⁰ Isa al-Masi se tɛdga nakɲ ken Raa maakin jen ro ki; naan mala ɛd rɔŋ serke Raa ki je-kalan sum gen sɔrɔkina. Ute serkɲ naan se ɓo, naajege k'tɛdkiga jee *salal naan Raa ki.

¹¹ K'jeelki, *debm tɛdn serke Raa ki se, nana nana kic ɓo, bii-raa naan daar ute jɛna gen tɛdn naabina. Daayum se, naan lee tɛd serkgen ese sum, nabo serkgen se, ɔŋ aas te gen kɔɔdn kusiŋ jeege eyo. ¹² Gan al-Masi se, naan tɛd serke met kalan lak taa kusiŋ jeege se ɔ serkɲ naan se ɔs aay gen daayum ɔ ɓorse naan utu ing do ji daam Raa ki. ¹³ Ɔ naan ki se, naan utu ing booy bini jee wɔɔyinge se, Raa adɛn tɛdn naan ɓo utu king dode ki. ¹⁴ Bin ɓo ute serkɲ naan tɛd je-kalan se gen tugɲ kusiŋ jeege se, jee naange se naan tɛddɛn tɛdga jee salal naan Raa ki gen sɔrɔkina. ¹⁵ Naan se Nirl Salal kic ɓo ajeki tɛdn saada taa taargen jaay naan taad ɔ:

¹⁶ *Meljege Raa deek ɔ: Biigen ade ɓaa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ ute naade.*

Maam m'ade kedn jeele gen jeel doobumge ɔ doobumge se m'adesiŋ taadn kɔmb maakde ki.

¹⁷ Ter naan taad ɔ:

Kusiŋdege ute tujdege se, mɔɔtn maam m'saapm do ki ey sum.^{††}

¹⁸ Anum, ken jeege jaay kusiŋde k'tɔɔldesiŋa naatn se, mɔɔtn naade 'tɛdn serke taa kusiŋdege ey sum.

K'ɓaakiro naan Raa ki

¹⁹ Bin ɓo, genaamge, moosn Isa se tɛd-jekiga j'aaskiga gen kend maakɲ gɔt ken *salal cir paac paac se ute maraadjege. ²⁰ Isa ɓo debm ɔɔɔjeki dɔobm kiji ɔ gen kaaja ute dɔobm kal deer ken nɛɛp se ɔ kal deer nɛɛpm se lɛ, taad te rɔŋ ken

ooy ro kaag ki se. ²¹ Ɔ naajege j'ɔkki *debm tɛdn serke Raa ki magala ken j'ɔndiŋ naan ɓo naan *Bee Raa. ²² Bin num k'ɓaakiro naan Raa ki ute maakɲ kalan, j'aalki maakjege paac don ki, taa *kusiŋ maakjege tu se lɛ Isa tug ɔɔɔŋa naatn maakɲ-saapjege tu ɔ rojege kic ɓo naan *tug daapinga ute maan jiga. ²³ Taar ken naajege k'taadki naan jeege tu j'ɔkki j'ɔndki dojege do ki se, j'ɔntɛn naajki, taa Raa se naan tuj ɔrmiŋ eyo, nakɲ naan taadga ɔ an tɛd se lɛ, naan utu an tɛdn deere. ²⁴ K'saapki do naapge tu ken ajeki kɔl j'aki je naapa ɔ j'aki lee tɛdn nakgen jiga. ²⁵ J'ɔnte kɔŋki gen tus ute naapa aan gɔɔ jee metingen lee tɛd se, nabo j'ɛdki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, bii ken Meljege ade ɓaa se, ɔɔpga gɔɔɔ.

²⁶ Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakɲ ken met ki se jaay ken naajege malinge sum ɓo j'ingki k'tɛdki kusiŋ se, ɓɛɛ, taa kusiŋ se, *serkɲ kuuy gɔɔɔ.

²⁷ Num ɔɔp ɓo nakɲ ɔɔŋ ken utu booyjeki se ɓɔɔr ken utu koocɲ dojege tu ɔ ute poodn ɔŋɔ ken utu kɔsn jeegen baate tookɲ taar Raa se. ²⁸ 'Jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, ɔ ken jeege dio ey lɛ mɔɔ tɛdga saadge se, debm bin se j'an kɛɛjɲ don ki eyo, j'an tɔɔɔ^{‡‡}. ²⁹ 'Saapki tu Goon Raa se debm jaay aaliŋ maak ki eyo, ɔ moosiŋ ken *ɔɔɔkɲeki ute Raa jaay tɛdɲeki jee salal se kic, naan aakiŋ aan gɔɔ nakɲ cere ɔ naaj *Nirl Raa ken tɛdɲeki ɓɛɛ se, debm bin se, met kando Raa an dabar makɔŋ cir daal ey la? ³⁰ Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad ɔ: *Maam mala m'utu m'kɔŋ seem ute dɔobiŋa ɔ nana nana kic ɓo, maam m'an kɔŋ ɓɛdiŋ do kusiŋiŋ ken naan tɛda. Ɔ ter naan taad ɔ: Meljege Raa se utu kɔjɲ ɓɔɔɔ do jeenge*

^{††}10:17 Aak Jer 31.33-34.

^{‡‡}10:28 Aak Dt 17.6.

tu.[¶] ³¹ Bere, debm jaay oocga ji Raa ken zεere se, utu aṇ tēdn cōṇ aak eyo.

³² 'Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakkiro gōtn wōor ken iṇo gōtn Raa ki cō kaad ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo cō dokiroga do jet. ³³ Gōtn metinge jee maakse ki se k'naajdenoga cō k'd-abardenoga naan jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabardeno se, naase ṇḍeki te kalde ki eyo. ³⁴ Bin bo genaasegen dabar maakṇ dangay ki se, dubarde se cōnse naase kici. Cō ken jeege jaay baado tōsnga ute naksege se, naase ṇḍesinḱi ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki cōṇ se naan jiga cir paac paac cō tiṅṅ gen daayum. ³⁵ Nakṇ ken naase 'jeel cōkiga metiṇ maakse ki se cōḱinḱi tōcō cō ute naan se, naase aki cōṇ nakṇ bεe den aak eyo. ³⁶ Bεeki se, naase 'jeki kaay kaama taa ken naase jaay 'ted aaskiga nakṇ ken Raa maakiṇ jen ro ki se, Raa se naan utu asen kēdn nakṇ ken naan taadsenga taad cō utu asen kēd se. ³⁷ Taa Kitap taad cō: *Kaadṇ cōpga baata, cōpga cōkō sum bo*^{§§} cō debm ken utu ade baa se, naan utu ade naar baa,

cō bere, naan 'kōṇ booy ey sum.

³⁸ Cō debm ken ted nakge ute doobiṇ se utu 'kōṇ kaaja taa naan aalga maakiṇ dom ki.

Num gaṇ ken naan jaay cōk terlga doob ki num,

*debm ted bin se tōlum maam ki eyo.**

³⁹ Num gaṇ naajege se k'metn jee cōk terlga doob ki se eyo gen baa gōtn kut ki se, num naajege se k'metn jee ken aal maakde do Raa ki gen kaajṇ kode.

Kaal maakṇ do *Raa ki

11 Debm jaay aal maakiṇ do Raa ki se, nakṇ naan cōnd don do ki se, jeeliṇ maakiṇ ki naan ṇṅinga cō ute doobm kaal maakiṇ do Raa ki se nakṇ naan cōṇ aakiṇ ey se, jeeliṇ maakiṇ ki, nakṇ se utu. ² Jeegen do dōḱiṇ se, taa kaal maakden do Raa ki sum bo, Raa aakden se, tōlin.

³ Ute kaal maakjegen do Raa ki se bo, naajege k'jeelki nakgen baa se paac se, Raa aaldeno ute taariṇa; nakgen k'j'aakdeki ute kaamjege paac se, naan aaldeno ute taariṇ ken k'j'cōṇ k'j'aakiṇ ey se. ⁴ Ute kaal maakṇ do Raa ki se, Abel ed *serke Raa ki cō serkṇ naan se bεe cir gen genaṇ Kayn. Ute kaal maakiṇ se bo, Raa aakiṇ aan gōc debm tēdn nakge ute doobiṇ naaniṇ ki cō serkṇ naan ed se tōl Raa ki. Ey num, Abel se naan ooyga naḱo ute kaal maakiṇ se, bōrse kic bo aan gōc naan utu taadḱeki taad rōk.

⁵ Ute kaal maakṇ do Raa ki se, Enōk se Raa uun baansiṇ zεere maakṇ raa ki taa naan 'kooy naam eyo cō nam le aakiṇ te ey sum taa Raa se uun baansiṇga. Kaad ken Raa uun baansiṇ te ey bōrt se, Kitap taado cō: *Enōk se naan debm tōl Raa ki.*[†] ⁶ Cō debm jaay aal te maakiṇ do Raa ki ey se, paac paac 'kōṇ tōl Raa ki eyo, taa debm ken je ade baa naan Raa ki se 'jeel maakiṇ ki tak, Raa se utu cō naan bo debm lee ed naka ute maraadiṇa jeege tun lee jēa.

⁷ Ute kaal maakṇ do Raa ki se, Raa taad Noe ki nakgen ken utu kaan naan ki ken naan cōṇ aakiṇ ute kaamiṇ ey bōrt se. Cō taar ken Raa taadiṇ se, naan took ute maakiṇ paac do ki cō naan cōcōc mark-abm magala gen kaajṇ naan malina ute

[¶]10:30 Aak Dt 32.35-36.

^{§§}10:37 Aak Eza 26.10.

*10:38 Aak Aab 2.3-4.

[†]11:5 Aak Jen 5.24.

jee maakɲ been ki. Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Noe tef nakge ute doobɪna ɔ nakgen naan tef se, taad ɔ jeegen kuuy se naade jee *kusinge ɔ jee se ɔɔɔɔ ute kooɔn dofe ki. Bin bo Raa se aak Noe se aan gɔɔ debm tefn nakge ute doobɪn naanɪ ki taa naan aal maakɲ don ki.

⁸Ute kaal maakɲ do Raa ki se, *Abraam se ken Raa danɪ se, naan tooko ɔ iɪn ɓaa taa naan ken Raa taadɪnga taad ɔ utu an keda. Nabo taa naan gɔtn naan an ɓaa ro ki se, naan jeel eyo. ⁹Ute kaal maakɲ se, Abraam aan maakɲ naan ken Raa taadɪno ɔ an keda se ɔ naan tɪng gɔtn ese se maakɲ korɔr ki aan gɔɔ cɛke. Bin bo Isak ute *Yakub kic bo tɪngo aan gɔɔ naana, ey num naade kic Raa taadɪfenga taad ɔ utu ade kedn taa naan ese se kici. ¹⁰Taa Abraam se iɲg aak kaam geger ken 'tɪng gen daayum ɔ geger ese se Raa bo saapo gen kiɪnɪna ɔ naan mala bo mel kɔɓɪna.

¹¹Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Sara mendkarta se, gɔɔl nanga tak tak se kic bo, naan ɓaadɔ tef mendkaama taa naan jeel maakɲ ki Raa se tuj ɔrmin eyo ɔ nakɲ ken naan taadɪnga taad ɔ utu an keda se, naan utu anɪn keda. ¹²Taa naan se bo ute Abraam kalɪn ki sum, naan ken gɔɔl nan tak tak se kic bo, ooj metjili se dɪrl tef dena aan gɔɔ k-dijgen maakɲ raa ki ɔ aan gɔɔ keesn taa baar ki[‡].

¹³Jeegen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen ken Raa taadɪdenoga utu ade keda se, naade ɔɲɪn te eyo, num nakgen se naade aakɪn daande dɔko ɔ naade maakde raap do ki. ɔ naade se le jeelin rode ki, naade se cɛkge ɔ mertge do naan ki ara[¶]. ¹⁴Ken naade jaay taad bin se, jee se je taadn tal ɔ naade se je je taa naanɪ mala. ¹⁵Ken

naade jaay saapoga taa naan ken naade iɪn ɔɲɪno se sum num, kaadn naane, naade ɔnga doobm gen kɔkɲ terl gɔtde ki. ¹⁶Ken deer se, jee se je taa naan ken jiga cir taa naan ken naade ɔno ɔ taa naan ken naade je se, utu maakɲ raa ki. Taa naan se bo Raa se sɔkɔn tɔɔɪn eyo ken naade danɪ Raade se. Taa naan iɪn daapɪdega geger.

¹⁷Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Abraam ken Raa naaminɪna ɔ n'an kedn goonɪn Isaka serke se, naan tooko gen kedn goonɪn kalan lak. Ey num kese bo goon ken Raa taadɪnga taad ɔ utu anɪn keda se. ¹⁸Taa goon ese se bo Raa taadɪn ɔ: *Ute goonɪn Isaka se bo j'ai toojɪn metjili.*[§] ¹⁹Gɔtn se Abraam taad te maakɲ ɔ Raa se ɔk tɔɔɔ gen dur debkilimi maakɲ yoge tu. Taa naan se bo goonɪn Isaka se, naan ɔɲɪn se tec aan gɔɔ debm ooyga kooy deer deere, jaay bo duro daan yoge tu.

²⁰Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Isaka ɔɔɔ booro Yakub ki ute Ezo ki ɔ taadɪden taa beɛ ken naade utu kɔɲ naan ki.

²¹Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Yakub se ken naan ɔɔɔga gɔɔɔ 'kooy se, gaan Yusupge se nana nana kic bo naan ɔɔɔɪn booro booro; *naan iɪn ɔnd jɪn do kaag derɪn ki ɔ eem Raa.*^{**}

²²Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Yusup se ɔɔɔga gɔɔɔ 'kooy se, naan taad ɔ naan ki se gaan *Israelge, Raa utu aden kɔɔɔn maakɲ taa naan Masar ki ɔ naan taadɪdeno ɔ ken naade k'ɓaa ɓaa se, k'tɔs k'ɓaan ute cɛɲɲɲɲɲɲɲɲ ese kici.

²³Ute kaal maakɲ do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaad ken jaay naade ooj goonde se, naade ɔɲɪn gen laapa mɔto taa naade aak goonde se aak

[‡]11:12 Aak Jen 15.15.

[¶]11:13 Aak Jen 23.4.

[§]11:18 Aak Jen 21.12.

^{**}11:21 Aak Jen 47.31.

bɛɛ. Taa naan se bo taar gaargen taad se, naade beer te do ki eyo.

²⁴ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Musa se, ken naan jaay aas gaaba sum se, ken k'danɲ Goon gaar Paraon menda se^{††}, naan baate. ²⁵ Ken k'dabariɲ ute jee Raage se, Musa aakiɲ bɛɛ cir ken naan 'king maakɲ maak-raap ken gɔtiɲ utu 'deele ɔ ken tɛdga sum bo an kɔliɲ naan 'tɛdn debm kusiɲa naan Raa ki se. ²⁶ Deere, taa naan Masar se ɔk maala dena, nabo Musa se je j'an dabara aan gɔɔ ken j'utu k'dabar *al-Masi se aakiɲ se bɛɛ cir maal ken taa naan Masar ki se, taa naan se bo naan ing aak kaam bɛɛ ken Raa utu an tɛdn naan ki se. ²⁷ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Musa se naan iin ɔɲ taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakiɲ-taariɲ don ki, nabo Musa se ɔɲ beer te eyo taa naan ɔk maakiɲ tɔɔɔ aan gɔɔ naan aak Raa ute kaamiɲa, Raa ken jeege ɔɲ aakiɲ ey se. ²⁸ Ute kaal maakɲ do Raa ki se Musa se tɛd laa ken Raa ɔɔɔɔeno dode maakɲ taa naan Masar ki^{‡‡} ɔɔ naan ɔl k'j'ɔt mooso do kaam-taar beedege tu ɔɔ do bertn taardege tu, taa *kɔdn Raa ken debm tɔɔl jeege se 'kɔɲ tɔɔl gaan paraggen gen gaan Israelge se eyo.

²⁹ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, gaan Israelge se ken naade aan taa Baar ken Aac se, baar se ɔɔp kaam dio ɔɲɔn dɔobo naade deel maak ki aan gɔɔ do naan ken tuutu; num ken jee Masar ki jaay je gaan aan gɔɔ gen naade se, maane ɔɔɔɔ paac.

³⁰ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, gaan Israelge lee gurug geger Jeriko se bii cili ɔɔ bii k-cilige tu se bo durdurgen ɔl gurug geger se ru aan naan ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakɲ do Raa ki se, Raabm mend keesn gaaba se, j'ɔɲ k'tɔɔliɲ te ute

jee kusingen baate tookɲ taar Raa se eyo, taa jeegeɲ baado kaakɲ baara se, Raab dɔɔɔ ɔkɔɔɔɔa been ki jiga^{¶¶}.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dena taa jee se, nabo kaada am baata gen taad metn taar Jedeon, gen Barak, gen Samson, gen Jepta, gen *Daud, gen Samuel ute gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲa. ³³ Naade kici ute kaal maakɔn do Raa ki se, naade ɔɔo taa naan gaaringe, naade ɔɔo bɔɔɔɔ do jeege tu ute dɔobiɲa ɔɔ naade ɔɔo nakɲ ken Raa taadɔeno ɔɔ utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyge ɔɲ ɔɔɔɔn te eyo, ³⁴ naade tɔɔlo poodn ɔk zir zir ɔɔ ken jeege baadeno tɔɔl ute gɔɔɔ-jerl se, naade aan ɔɔo. Naade se tɔɔɔɔe gɔɔo nabo ute kaal maakɔn do Raa ki se, naade tɛd jee tɔɔɔɔ; gɔɔn kudn bɔɔɔ ki se naade jee gaabm bɔɔɔge ɔɔ jee wɔɔɔɔɔe, naade cirɔɔ ɔɔ tuurɔɔ naatn. ³⁵ Ute kaal maakɔe do Raa ki se bo mendgen metinge kic, jeeɔegen ooyga kooy se, naade aakɔn duro daan yoge tu.

Jee metingen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Ken j'aden kɔɔdn dode maakɲ dubar ken ese kic bo, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔɔ aɔe kɛdn gɔɔn king jiga cir daala. ³⁶ Kengen metingen kuuy se k'dabarde ɔɔ j'aakɔn metɔe, k'tɔndɔe ute mɛɛje, k'dɔɔkɔn ute zinziɔi ɔɔ j'ɔmbɔn maakɲ dangay ki. ³⁷ Jee metinge le k'tund k'tɔɔlɔe ute koa, kengen metinge k'tɔj k'gaanɔe daan ki, kengen kuuy se k'tɔɔlɔe ute gɔɔɔ-jerle, jee metin kuuy daal se, ken k'dabarde se ɔlɔe naade lee wari; jee se lee dɔɔk daar baatge ute gen benge sum bo metɔe ki. Jee se ɔk dɛm eyo, jeege lee dabarde ɔɔ tɛɔɔn nakɲ kusiɲ dode ki. ³⁸ Naade

^{††}11:24 Aak Ekz 2.10.

^{‡‡}11:28 Laa se jee metinge k'danɲ *laa Paak.

^{¶¶}11:31 Aak Jos 6.12-21.

lee wari do kɔɔf-baarge tu ɔɔ do koge tu; naade tood maakɲ iibge tu ɔɔ maakɲ gɔɔge tu. Jee ese se bɛɛ aak eyo ɔɔ jee ken do *duni ken ara se aas te gen kɔkɲ naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se bo Raa aakdeno se, tɔɔlin. Nabo nakɲ ken Raa taaddeno ɔɔ utu aden ked se, naade ɔɲin te eyo. ⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kɔɲ 'tedn aak bɛɛ naanin ki se kalde ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

Maakɲ dubar ki se j'aayki kaamjege

12 Bin bo jeegen paacɲ aalo maakde do *Raa ki se, naade se dɔɔl saad-gen ɔɔ gurugjeki. Taa naan se bo j'ɔɔdki dojege do nakge tun paacɲ deer ken gaasjeki j'ɔɲ k'leeki eyo aan gɔɔ *kus-in ken j'ɔɲin ki yɔkɔɔ sum bo lee gurugjeki se ɔɔ j'aayki kaamjege j'aan ki bini j'aki kaan gɔtn ken Raa taadjeki. ² Taa naan se j'ɔɔdki kaamjege do Isa ki, naan bo debm tedjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki ɔɔ kaal maakjege se naan bo debm ken tedin ted mec se. Anum Isa se, naan bo debm ken tooko ɔɲ roɲ k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki ɔɔ end maakɲ sɔkɔɲ ki, nabo taa maak-raapm ken naan utu kɔɲ naan ki se, sɔkɔɲ ken tɔɔlin se kic bo, naan an dim eyo. ɔɔ borse naan utu ing do ji daam gen kaag do Raa ki. ³ Deere, k'saapki do naan ken jee kusinge dabarino, nabo kic bo naan aay kaamin aasinoga. Bin bo ɔɲte 'kɔɔrki aayki kaamse.

⁴ Anum maakɲ bɔɔr ki ken naase 'tedki ute kusin se, borse kic naase ɔɲ aasin ki te ey bini ooyki te maak ki eyo. ⁵ Naase, dejɲ ken Raa dejse aan gɔɔ geninge se, 'dirigkiga la ken ɔɔ:

Goonuma, ken Meljege jaay deji se, ud bia ɔɔ ken naan jaay mooyi se, maaki ɔɲte tuju.

⁶ *Taa Meljege se naan dej debm ken naan jɛna*

*ɔɔ goon ken naan jeelin naan goonin se, naan tɔɔndina.*⁸⁸

⁷ Dubar ken aan dose ki se, naase 'jeelin ki Raa bo dejse se, aayki kaamse ro ki. Naan dejse bin se taa naase geninge. 'Jeelki, goon jaay bubin dejin ey se, ken gayo? ⁸ Taa naan se bo ken naase jaay k'j'ɔɲ k'dejsen te eyo aan gɔɔ gaangen paacɲ k'lee k'dejde se, naase se gaangen mala mal eyo, nabo naase se gaan bumige. ⁹ K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee dejjeki ɔɔ naajege k'lee k'-tookki taardege. Bin num, met kando j'aki 'tookɲ taar bubjegen maakɲ raa ki se cir daala ey la ɔɔ ute naan se j'aki kɔɲ kaaja. ¹⁰ Bubm koojege se dejjeki do naan ki ara sum aan gɔɔ ken naade jen ro ki. Num gan Raa se dejjeki se taa ajeki tedn bɛɛ. Naan je ajeki tedn jee *salal aan gɔɔ naana. ¹¹ Ken j'utu k'dejjeki dej metn-jiki se tujjeki maakjege ɔɔ ɔɲ ed-jeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee ken k'dejdegaga dej se, dejde se ade kedn lapia ɔɔ ade kɔɔ naade 'tedn nakge ute doobina.

¹² Taa naan se bo, jisen ɔɔrga kɔɔr se ɔkinki tɔɔgɔ, ɔɲte kɔɲin ki 'kɔɲ walak ɔɔ kerecsegen tɔksen se kic bo 'daarin ki tɔɔgɔ. ¹³ *'Daapki doobm 'toodn tal ken anki lee do ki.* * Bin bo debm cɛkedɛ se jen baa cɛs ki eyo, num naan se kɔɲ lapia.

Raa aal bi jeege tu

¹⁴ Aayki kaamse, 'jeki doobm ken anki king ute lapia ute jeege paac ɔɔ ingki king *salal. Ken bin ey num, nam tap bo 'kɔɲ kaakɲ Meljege eyo. ¹⁵ ɔɔndki kɔɔdo nam tap bo ɔɲten terl naaga bɛɛ Raa ki. ɔɔ maakse ki se nam ɔɲten tedn aan gɔɔ ko kaagɲ ataka ken asen kecɲ perpelen ɔɔ dɛɛtn jeege dena. ¹⁶ ɔɔndki kɔɔdo nam

⁸⁸12:6 Aak KKT 3.11-12.

*12:13 Aak KKT 4.26.

ɔnten tɛdn debm kɛesn mɛndge ɔɔ nakɲ
gen Raa se nam ɔnten kuum kaaliɲ naaɲ
ki aan gɔɔ ɛzo ken taa kɔsn je-kalaɲ sum
bo naaɲ dugɲ te bɛdn goon paragiɲa.
¹⁷ Jeelki kaam mɔɔtn se, naaɲ je ɔɔ bu-
biɲ aɲ kɔɔdn booro nafo ɔɔdiɲ te eyo.
Gɔtn se naaɲ tɔɔyɔ ɔɔ sɛl mɛtn bubina
nafo taar ken bubɲ taado se, naaɲ ɔɲ
terliɲ te kuuy eyo.

¹⁸ Anum naase 'baakiro gɔtn Raa ki se
tec aan gɔɔ do ko[†] ken gaan *Israelge
baado mɛt ki se eyo. Ko ese se j'ɔɲki
j'utiɲ ute ji eyo. Naade aak poodo ɔk do
ki zir zir, gɔtɔ ɔɔd dɔɔd, gɔtɔ paac ilim
dib, naade aak kuulu ɔl makɔɲ, ¹⁹ naade
booy k'tuuy pulu ɔɔ booy mind nam. Ken
gaan Israelge jaay booy se, beere ɔkde
ɔɔ naade taad ɔɔ mɔɔtn naade je booy
taar kuuy ey sum. ²⁰ Taar ken k'taafde
se naade ɔɲ aasiɲ te gen booyɲ eyo. Taar
se taadden ɔɔ: *Nam jaay baa utga ro ko se,
ken maala kic bo j'an tund tɔɔliɲ ute koa.*[‡]

²¹ Nakɲ ken gaan Israelge aak se, nakɲ
teecn nirli. Taa naaɲ se bo *Musa deek
ɔɔ: *Maam kic beere ɔkuma ɔɔ rom ook
marga jeg jeg.*[¶]

²² Gaɲ naase se 'baakiro mɛt ko ken
k'daɲɲ Sion, do ko ken se bo ɔk geger
gen Raa zɛɛɛ, naaɲ se bo Jeruzalem
ken maakɲ raa ki. Gɔtn ese se bo gɔtn
*kɔdn Raage tusn dupu kando kando
gen tɛdn maak-raapde se. ²³ ɔɔ naase se
'baakiroga gɔtn ken gaan paraggen gen
Raage tusni ken Raa raanga raan rofe
maakɲ raa ki ɔɔ 'baakiroga naan Raa ki
naan bo debm kɔɲ bɔɔɔ do jeege tu
paac. Naase se 'baakiroga gɔtn ko gen jee
ooyga kooy ken tɛdo nakgen ute doobiɲa
ɔɔ ken tɛdga jee mɛc naan Raa ki se.

²⁴ Naase se 'baakiroga gɔtn Isa ki, naaɲ
bo debm daan Raa ute jikilimge ɔɔ ute
moosiɲ se bo naaɲ tɛd jeege *dɔɔkga kiji
ute Raa ɔɔ moosn naaɲ ɔɔy se taadjeki
cir gen Abel[§].

²⁵ ɔndki kɔndo! Debm taadsen taar
ese se ɔnten baateki gen booy taariɲa.
Do dɔkiɲ se jeegen baate booyo kuun
taar debm ken Raa ɔliɲ jaay taadden
taariɲ do naaɲ ki se. Taa naaɲ se bo
naade ɔɲoga dubar, num gaɲ naajegen
k'booyki Raa taadjeki maakɲ raa ki se,
ken naajege jaay k'terliɲkiga naaga se,
mɛt kando j'aki kɔɲ dubar cir gen naade
se ey ne? ²⁶ Do dɔkiɲ se Raa taad sum bo,
naanga tea; gaɲ bɔɔse kic naaɲ taadjekiga
nakɲ ken naaɲ utu 'tɛda, naaɲ ɔɔ: *Daala,
maam m'utu m'te do naanga sum eyo num
m'te maakɲ raa kici.*^{**}

²⁷ Taargen naaɲ taad ɔɔ: *daala* se, je
deekɲ ɔɔ nakgen ken Raa aalo paac se
Raa utu aɲ 'tɛdiɲ 'te makɔɲ ɔɔ utu 'tɛdn
gɔtɔ. Anum ken 'kɔɔpm king jaay 'te ey
se, nakgen gen Raa ken j'ɔɲ j'aakden ey
se.

²⁸ Bin bo naajege se Raa ɔsga gaara do-
jege tu ɔɔ gaar naaɲ se, ɔɲ te eyo. Taa
naaɲ se k'tɔɔmki Raa ɔɔ 'tɛdiɲki naabm
ken tɔɔliɲ naaɲ ki, k'beerɲki ɔɔ k'sook-
iɲki. ²⁹ *Deere, bɛɛɛ, Raa naajege se, naaɲ
aan gɔɔ poodo. ɔɔ jeegen tɛd nakgen tɔɔliɲ
naaɲ ki ey se, naaɲ ɔsden naata.*^{††}

King ken tɔɔl *Raa ki

13 Daayum 'jeki naapa aan gɔɔ ge-
naage. ² Mertge se ɔkdeki jiga,
ɔnten kɔndeki. Taa jee metinge se mert-
gen naade lee dɔɔd ɔkden se gɔtn mɛt-
inge naade lɛ dɔɔd ɔk *kɔdn Raage nafo

[†]12:18 Ko ara se roɲ Sinai.

[‡]12:20 Aak Ekz 19.12-13.

[¶]12:21 Aak Dt 9.19.

[§]12:24 Aak Jen 4.10. Abel se genaɲ bo tɔɔliɲa ɔɔ moosn naaɲ ɔɔy se ɔk taar-doa,
num gaɲ moosn Isan ɔɔy se taa tɛd bɛɛ jeege tu.

^{**}12:26 Aak Aag 2.6.

^{††}12:29 Aak Dt 4.24.

naade jeelden eyo. ³ 'Saapki do jeege tun maakɲ dangɲay ki aan ɠɔɔ naase kic bo k'tɔksenga maakɲ dangɲay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarɔ, taa dubar ken k'dabarɔ naade se aan ɠɔɔ k'dabarse naase kici.

⁴ Taar ken Raa taad ro tɔkɲ naap ki se ɔɲ jeege paac tookɲ do ki. Mend ute gaabiɲ se ɔɲten kɛesn gaabm kuuy ɔɔ gaabm ute mendiɲ kic bo ɔɲten kɛesn mend kuuy. Taa jee ken ɛes naapa rɛɲ rɛɲ ute jee ken ɛes mend jeege ute gaabm jeege se, Raa utu aden kɔɲɲ ɔɔɔɔɔ dofe ki. ⁵ ɔɲten 'kɔndki maakse bo gen je gurs sum, num ɔɲ maakse raapo do nakge tun ken naase ɔkki. Taa Raa deek ɔɔ:

Maam se m'ai kɔɲ eyo ɔɔ m'ai baati eyo.^{‡‡}

⁶ Ute taargen Raa taad se, naajege j'aki kɔɲ beer ey sum, num j'aki kɔɲ deekɲ j'ɔɔki:

Meljege se naaɲ bo debm naakuma, maam m'beer dim ki eyo.

Debkilimi se tap bo am tedn di kaca?^{¶¶}

⁷ 'Saapki tu do jeege tun naanse ki ken lee tɔɔdseno ɔɔ taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingɔ, ken bini naade ooy maak ki ɔɔ uunki bɔlɔtn ken naade aalo maakɔ do Raa ki se. ⁸ Isa *al-Masi se ting ɠɔɔɲ ki. Terko, jaaki ɔɔ gen daayum daayum naaɲ 'kɔɲ terl kuuy eyo. ⁹ ɔndki kɔndɔ, ɔɲte kɔɲki jeege asen derle ute na-par dooygen kuuy ken teec gen naajege ey se. Bɛeki se ken tɔɔg maakɲ debkilimi se, bɛe Raa, ey num do doobm ken taad taar kɔsge se eyo. Taa doobgen taad taa kɔsge se jee ken ing do doobm ken ese se, ɔɲ teddeno te nakɲ bɛe eyo.

¹⁰ Naajege se j'ɔkki ɠɔtn tedn *serke Raa ki, nabo Yaudgen ken lee ted naaba maakɲ *kɔɔɔ Raa ki se ɔk doobm gen kɔsn kɔsge j'ɔmbiɲ do ɠɔt ken k'lee

k'tedn serke se eyo. ¹¹ Taa maalgen ken *magal debm tedn serke Raa ki tɔɔɔde jaay moosiɲ uun baan maakɲ *Bee Raa ki ɠɔtn ken *salal cir paac paac gen tɔɔl *kusiɲ jeege se ɔɔ maalgen ese se k'diriɲ k'teedden naatn maakɲ geger ki ɔɔ k'baa k'tɔɔɔde naata^{§§}. ¹² Taa naaɲ se bo gen tugɲ daapm jeege ute moosn naaɲ malin se, Isa kic j'ɔɔɔki teecɲsiɲ naatn maakɲ geger ki ɔɔ k'dabariɲa. ¹³ Bin num, naajege kic k'teecki naatn maakɲ geger ki se ɔɔ k'baa k'j'ɔɲki Isa. ɔɔ k'took k'j'endki maakɲ ɔkɔɲ ki aan ɠɔɔ naaɲa. ¹⁴ Taa naajege se, do naaɲ ki ara se, j'ɔkki geger ken ting gen daayum eyo; num naajege k'jeki geger ken utu 'tedn naan ki se. ¹⁵ Bin num ute doobm Isa se, daayum k'tɔɔmki Raa. Kese aan ɠɔɔ serkɲ naajege k'j'edɲki naaɲ ki. Serkɲ se je taadn ute taargen ken naajege k'lee k'tɔɔmki Raa*. ¹⁶ ɔɲten 'dirigki gen tedn bɛe ute naapa ɔɔ gen nigɲ nakgen naase ɔkki ute naapa taa kese bo dɔɔl serkɲ ken tɔɔl Raa ki.

¹⁷ Jee naanse ki se 'tookɔeki taardege ɔɔ 'sookɔeki, taa naade bo jee ken lee aaksen dose ki ɔɔ do naabɔde ki se, Raa utu baa tɔnd metɔ. Anum 'took uundeki taarde, bin jaay naade tedn naabɔde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naaɲ ki ɲɔɔ ɲɔɔ ɔɔ asen kɔɲ noog eyo.

¹⁸ Tɔndki metn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ɔk taar dim eyo, taa naaje se k'je bo do nakge tu paac k'tedn nakɲ ken bɛe. ¹⁹ Maam m'tɔnd metse ɔɔ ken tap ki se m'je aki tɔnd metn Raa am kɔɔɔn doobo m'naar terl ɠɔtse ki yɔkɔɔ.

Debm raaj maktubm ara se, taad tɔɔl taariɲa ɔɔ tedden tɔɔse

²⁰ Raa debm kɛɔn lapia jeege tu se, naaɲ bo debm duro Meljege Isa daan

^{‡‡}13:5 Aak Jɔs 1.5.

^{¶¶}13:6 Aak KKR 118.6.

^{§§}13:11 Aak Lb 16.27.

*13:15 Aak KKR 50.14, 23.

yoge tu ɔɔ tɛdɪŋ tɛdga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosiŋ se ɓo naaŋ *dɔɔkjekiga ute Raa gen daayum. ²¹Ɔŋ Raa se asen tɛdɪn aŋki kaasn gen tɛdɪn nakgen bɛɛ paac taa aki tɛdɪn nakɪ kɛn naaŋ maakiŋ jɛn ro ki. Ute Isa *al-Masi se, ɔŋ Raa 'tɛdɪn maakeje tu nakɪ kɛn aŋ tɔɔl naaŋ ki. Bɛɛki se ɔŋ jeege paac *'nookɪ Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

²²Gɛnaamge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raaŋsesiŋ se aayki

kaamse do ki ɔɔ serkiŋki ɔɔ mak-tubm kɛn maam m'raaŋ m'ɔlsesiŋ se lɛ, jɛrl eyo. ²³'Jeelki, gɛnaajege Timote se j'ɔɔdɪŋoga naatn maakiŋ dangay ki. Kɛn naaŋ aan ɔŋumga yɔkɔd' num, j'asen ɓaa kaakiŋ tɛlɛ. ²⁴'Tɛdki tɔɔsɛ jeege tun paaciŋ naansege tu ɔɔ 'tɛdki tɔɔsɛ jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naaŋ Itali ki tɛdsen tɔɔsɛ kici.

²⁵Ɔŋ Raa asen tɛdɪn bɛɛŋ paacki.

Maktubm gen Jak

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen Jak

Maktubm ken Jak raanjin se tec aan gɔɔ taar ken deba iin taad naan jeege tu. Taaringe se, gen dooy jeege ɔɔ gen kedn kaay kaama eglizge tun k'tondde gɔɔ baa se paac. Jee al-Masigen naan raanden maktubm ara se, 'tedn Yaudge. Maakj maktubin ki se Jak taadfen ɔɔ k'je doobm ken j'an jeel-taara. Kese je deekj ɔɔ naade k'king do taar ken k'-dooyde jaay naade k'took k'j'aal maakde do ki se. Ko taar ken naan je taada tap tap maakj maktubin ki se, naan je taadn ɔɔ kaal maakj do Isa ki ute ted nakgen bee se, baa taa naap ki (kon 2.14-26). Nakj jaay maktubm ese je ɔɔ jeege 'ted se naan tood tal: naan taad ɔɔ debm aalga maakin do Isa ki se bo, bee sum eyo, num an taadin maakj naabin ki toodn tal. Taa naan se bo: aan gɔɔ debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakj ken do Raa ki jaay ɔɔ ted bee ey se, tec bin kici (kon 2.26).

Jak ted tɔɔse jee Raage tu

1 Kese maam Jak m'debm tedn naabm *Raa ɔɔ gen Meljege Isa *al-Masi bo m'raan m'olsen tɔɔsum naase jee Raage tun wɔɔkkiga taa naange tun gɔɔ baa se paac se.

Ken nakj ɔɔn jaay aanga dose ki num

² Genaamge, ken nakj ɔɔn jaay aanga dose ki num, ɔɔnki maakse 'raapo. ³ Jeelki, nakgen ɔɔn se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen ken naase aalki do Raa ki se, asen kedn kaay kaama. ⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki tɔɔgo bini aki kaan do taar tɔɔlin ki. Ken bin se naase aki tedn jee *salal ɔɔ dim tap bo asen daay eyo.

'Tɔndki metn Raa asen kedn jeel-taara

⁵ Ken maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, n'tond metn Raa an kedn jeel-taara. Taa Raa se, naan ed naka ute maraadina ɔɔ uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tond meta se, naan an kon keda. ⁶ Num debm jaay baa tond metn Raa num, n'aal maakin paac do Raa ki ɔɔ n'ɔnte naaja, taa debm maakin naaj naaj se, tec aan gɔɔ maan baar ken kuulu ɔɔ baansin kaam ara kaam ara se. ⁷ Debm bin se, ɔɔnten saapm n'ɔɔ naan 'kon dim gɔɔn Meljege tu. ⁸ Taa debkilim bin se, ɔɔ saapin ing kaam kalaɔ eyo, ɔɔ dim naan 'beer kuun jaay an tedn 'kaan kaama tap bo, gɔɔɔ.

Jee daayge ute jee maalge

⁹ ɔɔn genaa doobm *al-Masi ken debm daaye se, n'tedn maak-raapo, taa Raa utu an magalin naanin ki. ¹⁰ Genaa debm maala ken doobm al-Masi ki se kic, n'ɔn maakin raapo do ken ken Raa tedn n'ɔɔp ron baat se. Taa debm maala se, naan kic utu deel aan gɔɔ pɔɔn kambgen maakj kaag ki. ¹¹ Taa ken kaada jaay ookoga ɔɔ ɔɔgga se, tuutn ute muge se naatn ɔɔ pɔɔningen aak bee se le utu sia. Bin bo debm maala kic, bii kalaɔ maakj naabinge tun naan ing ted paac se, naan utu 'kooy deel bin kici.

Nakj naama

¹² Maak-raapo deb ken jaay aay kaamin daar tɔɔgo ro nakge tun ɔɔn ken Raa ɔɔnin aan don ki. Ken naan jaay ɔɔn aasinga do ron ki se, naan utu 'kon bedina. Kese bo *kaajn gen daayum ken Raa taadga taad ɔɔ utu 'kedn jeege tun paacn jen se.

¹³ Ken nam jaay nakj naama aanga don ki num, ɔɔnten deekj ɔɔ: kese Raa bo naamuma. Taa Raa se nam tap bo an kon naam jaay an kolin 'tedn *kusin eyo. ɔɔ naan kic le naam nam eyo. ¹⁴ Gan de-

bkilimi se jaay nakɲ naam aanga don ki se, kese saapm jig ey iino maakin ki se bo ken ɔlin naan lee doɲɔ. ¹⁵ Ken saapm jig ey se jaay utu maakin ki num, naan ooj kusina ɔ ken kusiɲ jaay denga roi ki num, ɔli yo ki.

¹⁶ Genaa maakjemge, ɔnten kaanki rose dala: ¹⁷ nakgen jiga ɔ aak bee paac se, iino gɔtn Raa ki, naan bo Mɛl-kaal gɔtn wɔɔɔ. Bere, Raa se, ɔɲ terl roɲ aan gɔɔ nakgen do naan ken lee terl rode se eyo. Daayum naan ting gɔɔɔ ki. ¹⁸ Raa uunoga doa ɔ aajjekiga aan gɔɔ ken maakin jen ro ki ute taarin ken met ki se, taa bin bo naajege se, maakɲ nakge tun naan aaldeno paac se, naajege bo j'aki tedn deete.

'Booyo ɔ 'took uunu

¹⁹ 'Booyki genaa maakjemge, 'saapki do taar ken maam m'je m'asen taad se: naja naja kic bo naar uf bia do taar ken k'taadsen se. ɔ ken nam jaay je kuun taara 'taad kic num, ɔɲ roɲ urlu ɔ ɔnten naar tedn maak-taara. ²⁰ Taa debm jaay maakin taaringa se, naan koɲ tedn nakɲ ken ute doobin eyo aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki. ²¹ Taa naan se bo, nakgen paacɲ asen tujɲ rose se, ɔɔdki dose ro ki ɔ nakgen kusiɲ se paac kic bo ɔɔdki dose ro ki. ɔɲki rose urlu gen kɔkɲ taar ken naase 'booyinkiga se, taa taar se bo ɔk tɔɔɔ ken asen kaaja.

²² Nakɲ ken taar Raa taadsen se, 'tedin ki, ɔnten 'booyinki ute bise sum. Taa debm jaay booy taar ken Raa taadin ɔ tedin ey se, kese naan mala bo aan roɲ dala. ²³ Debm jaay booy taar Raa ɔ 'took do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm aak daan-kaamin maakɲ kaam-kaay-naaɲ ki, ²⁴ nafo ken naan aak aas jaay baa baa se, ken naan bo tec ɔ di kic bo, naar tedin dirigi. ²⁵ Num gan debm jeel ɔk *Ko Taar mec gen Labar Jiga ken ɔɔɔ do jeege maakɲ kusiɲ ki ɔ ɔkin ɔɲ se, ken naan jaay booyinga se

dirigin eyo num ing do ki. Debm bin se, maakin-raapo do nakge tun naan ted se paac.

²⁶ Debm saap ɔ ɔk taar Raa ɔɲɔ jaay ɔɲ bɔɔɔ ɔk roɔɲin ey se, kese naan derl ro naan malina ɔ doobm Raa naan uun se le, ɔs aay eyo. ²⁷ 'Booyki! Debm jaay uun doobm Raa mala mala ɔ tɔɔl Bub-jege tu Raa ki se, kese debm ken aak do genaalge tu ɔ aak do mend-daayge tu maakɲ dubarde ki, ɔ bɔɔɔ ɔk roɲ ro nakge tun kusiɲ ken maakɲ *duni ki.

ɔnten 'beerki naapa

2 Genaaɱge, naasen ken aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki, naan ken debm magala ɔ *nookin eem cir paac se, ɔnten 'beerki naapa! ² Num aan gɔɔ gɔtn tus ki, jeege dio baado end ɔɲse. Deb kalaɲ tuuso kal te roɲa, tolo kɔɔkɲ daabge jin ki, ɔ deb kalaɲ kuuy se, naan debm daaye tuuso kalgen koono. ³ Ken naase jaay aakki debm tuuso kal te roɲ se, naase ɔkin ki ɔɲɔ ɔ deekin ki ɔki: «Naai se, 'baa ing gɔt ken jiga se.» ɔ debm daaye ki se le, naase 'deekin ki ɔki: «Naai se 'daar daara,» ey le «'Baa ing naan ki gam naane.» ⁴ Ken naase 'tedki bin se, kese naase 'beerki beer naap ey la? Bin num kese naase 'tedkiga jee koɲ bɔɔɔ do jeege tu ɔ saapm naase ɔkki do jeege tu se, saapm jig eyo.

⁵ 'Booyki genaa maakjemge: *Raa se daɲ beer tɔɔɔ jee daayge taa naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki ɔ naade kɔsn gaara tele aan gɔɔ ken naan taadga taad jeege tun ken jen se. ⁶ Num gan naase se, jee daayge se, naase aaldeki maak ki eyo! Ey num naade jee maalge se bo ken lee dabarse ey la? ɔ naade bo lee tɔk baansen gɔtn koɲ bɔɔɔ ki ey la? ⁷ Naaden jee maalge se bo ken lee naaj ro Mɛljen jiga se, ey num ute ro Mɛljege se bo Raa dajseno.

⁸ Ken naase jaay ingki do *Ko Taar gen Labar Jiga se deer deer num aan gɔɔ ken

Kitap taad ɔɔ: *Naai se 'je naapi aan gɔɔ roi mala*, naase 'tedkiga nakɲ jig aak eyo. ⁹Num ken naase jaay 'beerki beer naapa num, kese naase 'tedkiga *kusiɲa ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo *Musa ki se asen kɔkɲ mindse taa naasen uum aaliɲkiga naan ki. ¹⁰Ken nam jaay took do taarge tun Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki paac jaay tujɲ te ken kalaɲ se, kese aan gɔɔ Ko Taar Raa paac se, naan tujinga. ¹¹Taa Raa se taadga taad ɔɔ: *ɔnten keesn mend nam, ɔnte 'keesn gaaba nam* ɔɔ ter taad ɔɔ: *ɔnten tɔɔl nam*. Num ken naai jaay ɛes te mend nam eyo ɔɔ tɔɔlga nam se, kese aan gɔɔ naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naan ki. ¹²Taa naan se ɓo, maam m'-taadse m'ɔɔ: do nakge tun naase aki tɛda ey lɛ aki taad se, 'jeelki Raa se asen kɔɲɲ ɓɔɔɔ dose ki ute Ko Taar gen Labar Jigan ken ɔɔɔ do jeege maakɲ kusiɲ ki se. ¹³Taa debm baate keejɲ do jeege tu se, Raa kic an keejɲ don ki eyo. Num debm jaay ɛj do jeege tu se, ɓii ken Raa kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu se, Raa an keejɲ don ki.

Kaal maaka ute nakgen k'tɛda

¹⁴Genaamge, ken nam jaay deek ɔɔ: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» ɔɔ nakgen Raa taad ɔɔ gen tɛda jaay naan ɔɲ tɛɔɲ ey se, debm bin se, kaal maakɲ naan se, an kɔɲ kaaj ne? ¹⁵Ken aan gɔɔ gena gaaba ey lɛ menda jaay, ɓii-raa kɔsɔde gɔɔ ɔɔ kal tuusɔde kic ɓo gɔɔ, ¹⁶ɔɔ maakse ki se, deb kalaɲ deekden ɔɔ: «'Baaki ute lapia. ɔɲ Raa asen keɔn kɔɔ ɔɔ aki kɔsn te maraadse ɔɔ asen keɔn kal rosege,» ɔɔ jaay ɛɔden ɔɲ ey se, taargen bin se ɔs aay eyo. ¹⁷Bin ɓo, ken naai ɔɔ aal maaki do Raa ki ɔɔ 'jeel tɛɔn bɛɛ ey se, kaal maakɲ naai se, kaal maakɲ rɛɲɛ.

¹⁸Gaɲ deb kalaɲ maakse ki se deek ɔɔ: «Naai se ɔɔ aalga maaki do Raa ki ɔɔ maam se lɛ, m'lee m'tɛɔ nakgen bɛɛ. 'Taadum tu naai ɔɔ aalga maaki do Raa ki jaay ɔɲ 'tɛɔ bɛɛ eyo, ɔɔ maam m'ai taadn kaal maakum do Raa ki ken ɔlum m'tɛɔ nakgen bɛɛ se.» ¹⁹Naai 'jeel maaki ki ɔɔ Raa se kalaɲ ki sum ɓo Raa. Kese nakɲ jiga. 'Jeele, sitange kic ɓo jeeliɲ maakde ki bini nabo naaniɲ ki se, naade beere ɔɔ rode ook marga jeg jeg.

²⁰Kalɛ, debm derle! 'Jeele debm aal maakiɲ do al-Masi ki jaay, tɛɔ nakgen bɛɛ ey se, kaal maakɲ naan se, kaal maakɲ rɛɲɛ. ²¹'Jeelki, bubjege *Abraam se tɛɔ ɔɔ ɔi jaay Raa aakiɲ aan gɔɔ debm daan ki se? Taa naan took je ɓaa kɔɲɲ gooniɲ Isaka gɔɲ kɔɲɲ *serke Raa ki†. ²²'Jeele debm jaay aal maakiɲ do Raa ki mala se, 'tɛɔn nakgen bɛɛ kici. Taa kaal maaka ute nakgen bɛɛ ken k'lee k'tɛɔse naade tum ɓaa taa naap ki ɔɔ kese ɓo tɛɔ kaal maakɲ mec. ²³Taar ken Raa taadn maakɲ Kitapiɲ ki se aanga doobiɲ ki ken ɔɔ: *Abraam se aal maakiɲ do Raa ki, ɔɔ naan aakiɲ aan gɔɔ debm daan ki.*‡ Taa naan se ɓo Raa daniɲ medina. ²⁴Ute naan se, naase 'jeelki debkilimi jaay Raa aakiɲ debm daan ki se, taa ken naan aal maakiɲ don ki sum eyo, num taa nakgen bɛɛ ken naan lee tɛɔ se kici.

²⁵'Jeelki Raabm do ɔkɲɲ ken ingo mend keesn gaaba se kic ɓo tɛɔ bin kici. Bii kalaɲ naan tɛɔ bɛɛ jeege tun gaan *Israɛlge ɔɔdeno gen kaakɲ baara. Jee se, mend se ɔɔɔɔ ɔkɔden beɲ ki, bini ɔɔden naade aan ɔt te doobm kuuy. Taa bɛɛ ken naan tɛɔ se ɓo, Raa aakiɲ naan se mend daan ki. ²⁶Aan gɔɔ debkilimi kɔɲ teecga num ooy se, kaal maakɲ do Raa ki jaay ɔɲ tɛɔ bɛɛ ey se, tec bin kici.

†2:21 Aak Jen 22.9.

‡2:23 Aak Jen 15.6.

Rɔɔɔ se aan ɔɔ poodn ken ɔɔ ɔɔ
(Mt 12.33-37)

3 Genaamge, maakse ki se, j'ɔnten jeki doobm jaay bo j'aki tɛdn k'denki jee dooy jeege. 'Jeelki naajegen k'je dooy jeege se, *Raa utu ajeki kɔjn ɔɔɔ do-jege tu ɔɔ cir gen jeegen ɔaa se paac. ²Naajege paac se k'lee k'tujki ɔɔɔ kaam dena. Anum debm jaay taad tujn ey se, debm bin se debm mɛc ɔɔ aasin gen ɔɔɔm kɔkɔ rɔɔa. ³'Jeelki ken naajege jaay k'lee k'tɔlki aljam taar sendge tu se, taa k'tɛdfeki naade 'tookɔ taarjege, ɔɔ ɔɔtn k'jeki bo k'ɔaandeki sum. ⁴'Jeelki markabge se, kengen magal magal se kic bo, ɔk naka kalaɔ maak ki ɔkɔ bini. ɔ ken kuulu jaay ɔl makɔ se deebo don ki aan ɔɔ di kic bo, ute nakɔ ɔkɔ se sum bo, debm toodɔn se, ɔaan ɔɔtn ken naan maakin jen ro ki. ⁵Rɔɔɔ kic naan tec bini. Ey num maakɔ daa ro ki se naan bo baata, naɔo rɔɔɔ se taad taargen magal magala. Aakki naal poodn ɔkɔ se jaay ɔkga se, kɔsn maakɔ kaaga ute magalin se paac. ⁶Rɔɔɔ se naan tec aan ɔɔ poodo ɔɔ taargen ing kus paac teeco ro ki. Naan kic bo maakɔ rojege tu, ɔ tujjeki rojege paac paac. Kingjegen iino ɔɔtn ken k'toojjeki bini j'anki kooy maak ki se, rɔɔɔjege se aan ɔɔ poodn ɔɔ ɔɔtn ken iino ɔɔtn *Bubm sitange tun poodn ken dubarin kɔn nan eyo.

⁷'Jeelki, debkilimi se napar daagen maakɔ kaag ki, yeelge, kuurge ɔɔ kenjegen maakɔ maane ki paac se, naan bo debm ken ɔk tɔɔɔ dode ki ɔɔ tɛdfɛ naade tookɔn taarɔa. ⁸Num rɔɔɔ jaay debm ɔɔ an kaasn ɔɔɔm kɔk se, ɔɔtn. Naan se ing kaam kalaɔ eyo ɔɔ naan dooc te naa¹ ken tɔɔl tɔɔl jeege. ⁹Ute rɔɔɔ se bo, naaje k'tɔɔmki Bubjege Raa naan ken Meljege. Ter ute rɔɔɔ se sum

bo, naaje k'naamki jikilimgen ken Raa aaldeno tecin tece. ¹⁰Ute taar kalaɔ ese sum bo k'j'ɔɔdnki ɔooro jeege tu ɔɔ k'naamki jeege kici. Ken deer num, genaamge, k'j'ɔnte 'tɛdki bini. ¹¹Maan maakɔ bud ken kalaɔ jaay j'kɔn ken ing king kaata ute ken jiga se, ɔɔtn. ¹²Gɛnaamge, mɔngɔ se 'kɔn koojn lemun eyo. ɔɔ papay se 'kɔn koojn goyab eyo. ɔɔ gen budn maane se kic bo bin sum. Maakɔ budn ken maanin ing king kaata se, 'kɔn ni maan jiga se, ɔɔtn.

**Jeel-taar ken iino ɔɔtn Raa
ki ute gen jikilimge**

¹³Maakse ki se, naɔa bo metekɛ ɔɔ jeel-taara se? Debm jeel-taar se, ɔn 'taad jeege tu ute kingina maakɔ nakge tun naan tɛd paac se n'ɔn rɔn urlu ɔɔ n'tɛdɔn ute jeel-taara. ¹⁴Num ken naase jaay ɔkki maak-kilimi ɔɔ niki ro naapge tu se ɔɔ ter 'saapki bo do naase malinge tu sum se, ɔnten 'tɔɔmki rose ɔɔ taar met ki se, ɔnte 'tujɔnki ute taar-kɔɔbsege. ¹⁵Num jeel-taar bin se iino ɔɔtn Raa ki eyo; kɛse jeel-taar ken iino do naan ki ara sum. Naan se jeel-taar gen jikilimge ɔɔ naan se iino ɔɔtn *Bubm sitange tu. ¹⁶Taa ɔɔtn jaay jeege ɔk maak-kilimi ey le ni ro naapge tu se, ɔɔtn ese jeege tɛd nakge paac ute doobɔn eyo ɔɔ tɛd nakgen paacɔn jig eyo. ¹⁷Num gan jeel-taar iino ɔɔtn Raa ki se, deet se naan se *salal, naan ɔaano ute tɔɔse daan jeege tu, tɛdfɛn jeege ɔn rode urlu, dode mɔng eyo, ɛɛj do jeege tu, daayum tɛd nakgen jiga, bɛɛr nam eyo, naan tɛd jeege taad taar maakde ki. ¹⁸Debm jaay je tɔɔse se, naan noog jeegen kuuy taa king ute tɔɔse kici. Debm bin se nakɔ naan 'kɔn se nakɔ ken ute doobɔn doobɔn aan ɔɔ debm ɔɔcga maakɔ ɔɔtin num ɔn bɛɛn se.

Jeegen je nijim *dunia

(1Pr 5.5-9)

4 Ken ɔlsen jaay tɛdki dekenɛ ɔ mooyki ute naapa tap ɓo ne di? Kese nakɗ daa rose jese ɓo ɔlsen 'tɛdki nakgen ese. ²Ken naase 'jeki dim jaay ɔŋki te ey se, ɔlsen naase 'tɔɔlki jeege. Naase 'dɔŋki nakgen ken naase ɔkki eyo jaay ɔŋki te ey se. Naase 'mooyki te naapa ɔ 'tɔndki naapa. Ken naase jaay 'jeki naka ɔ ɔŋki te ey se, taa naase 'tɔndkiro te metn *Raa eyo. ³Naase 'tɔndki meta jaay ɔŋki te ey se, taa naase 'tɔndki te meta jig eyo. Naase ɔkki saapm jig eyo ɔ ken ɔŋkiga kic ɓo, ɔŋki kutn gen nijim daa rose cer sum. ⁴Naase se, jeegen maakse kalaŋ do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jee-gen jaay je nijim dunia paac se tɛdga jee wɔɔy Raage. ɔ debm je nijim dunia se, naan se tɛdn debm wɔɔy Raa. ⁵ɔnten 'saapki ɔki taar Kitapm taad se cere, ken taad ɔ: Raa jaay ɛɗjeki *Nirl Salal se, taa naajege se k'tɛdkiga jee naange ɔ naan je ɔ j'aki king ute Nirl naan se sum.

⁶Anum Raa se, bɛɛ naan tɛɗjeki se cir nakge paac. Taa naan se ɓo, Kitap deek ɔ:

Jeegen jaay magal rode naanin ki se Raa tookden eyo.

Num jeegen jaay ɔɔp rode baat naanin ki se, naan tɛdden bɛɛɗa⁸.

⁷Taa naan se ɓo, naase 'took uunki taar Raa ɔ 'daarki tɔɔɔ naan *Bubm sitange tu ɔ naan 'kaan naatn dɔko rose ki. ⁸'Baakiro gɔɔɔ cɛɛsn Raa ki ɔ naan kic aɗe ɓaa gɔɔ cɛɛsse ki. 'Tug 'daapki jisege naasen jee tɛdn *kusinge se. ɔɔdki kusin ken maakse ki, naasen maaksege di di se. ⁹ɔŋki maakse 'tuju taa kusin ken naase 'tɛdki. 'Tɔɔyki makɔɔɔ ɔ eemki nɔɔ, 'kooy koogse se utu 'del keeme, ɔ maak-raapse se utu 'del maak-tuju.

¹⁰ɔɔpki rose baata naan Mɛljege tu, ɔ naan ɓo debm asen kuun rose raan.

ɔnten ɔɔŋ bɔɔɔ do genaai ki

¹¹Genaamge, ɔnte kɔɔdki naapa. Taa debm jaay taad taargen ing kus ɓo ro ge-naan ki ey le ɔjin bɔɔɔ don ki se, kese aan gɔɔ naan taad taargen ing kus ɓo ro *Ko Taar ken gen Labar Jiga se. Bin se naan took ing do ki eyo, num naan taad taargen ing kus ɓo ro Ko Taar ken gen Labar Jiga ki sum. ¹²Raa se naan kalin ki sum ɓo debm kɛɗ Ko Taar jeege tu, ɔ naan kalin ki sum ɓo debm 'ɔɔŋ bɔɔɔ do jeege tu. ɔ naan sum ɓo debm aaj jeege ey le ken utɗe. Num naai se, naja kaca jaay ɓo 'ɔɔŋ bɔɔɔ do naapi ki se?

ɔnten magalki rose

¹³Num 'booyki bɛɛ, naasen ken 'taadki ɔki: jaaki ey le metbeeki se, naaje k'ki-in ɓaa king maakɗ geger ken se, j'ade 'tɛdn suuk j'ade looko ɔ j'ade kɔŋ gurs dena! ¹⁴Naase 'taadki bin se, nakɗ ken 'tɛdn metbeeki se kic ɓo naase 'jeelki eyo. Naasen 'tecki aan gɔɔ muubm ken iino ɔ naar wɔɔk naatn se sum. ¹⁵Bɛɛki num, naase aki deek ɔki: ken Mɛljege je num, ajeki bɔɔbm kojege jaay j'aki kɔŋ tɛdn nakgen se. ¹⁶Num naase 'magalki rosege ute taargen naase 'taadki ɔ magal ro bin se, bɛɛɛ, jig eyo. ¹⁷Taa naan se ɓo, debm jaay jeel tɛdn bɛɛ ɔ ɔŋ tɛdn te ey se, kese naan tɛdga *kusina.

Nakɗ ɔɔŋ utu 'kaan do jee maalge tu

5 'Booyki ɓɔɓse naasen jee maalge se, eemki ɔ tɔɔɗ 'tɔɔyki makɔɔɔ, taa nakɗ ɔɔŋ utu 'kaan dose ki. ²Maalsege se utu 'ruumu ɔ kal koonsege se diidi utu aɗen kɔɔɔ. ³Daabsege ute puddagen naase ɔkki paac se, naaja ɔs tujɗenga. ɔ taa ken naaɗe ɔs tuj cer se sum ɓo, utu asen ɓaa kɔkɗ mindse ɔ naan se utu 'ɓaa

kəsn daa rose aan gəw poodo. Ey num duni se ɔɔpɡa ɡəwə 'naŋa, naɓo naase utu ing 'tuski tus maala rək. ⁴'Booyki! Jeegen tedsen naabge maakŋ-ɡətsege tu se, naase 'derldeki derle, taa ken naade tɛd naaba lek tɛc tɛc ɔɔ naase 'baate kəɡdeki gursdege. Taa naan se ɓo jee-geen ɔjseno maakŋ-ɡətsege se, naade tɔɔd tɔɔy makɔɔ, num keem naade se Meljege Sidburku booyga. ⁵Do naan ki ara se, naase ɔski te maraadse ɔɔ 'tɛdki nakŋ ken maakse jea. Naase 'teerki aan gəw marangen teer sal sal gen tɔɔl kəw se. ⁶Naase 'təkkiro mind jee tuj te ɔim eyo ɔɔ tɔɔldeki. ɔɔ naade le, tedseno te taar eyo.

Bii kaan Meljege se ɔɔpɡa ɡəwə

⁷Genaamge, taa naan se ɓo aayki kaamse bini Meljege ade terle. Naase aakki debm kursu se, naan ting taak kaama bini maane ɓɔɔy maakŋ-ɡətŋ ki, jaay ɓo nakgen naan naab ɓar ki se koojŋ jiga. Naan ing aak kaam maan 'keedŋ met-kijirki bini teecŋ taa ɓar ki cɔt. ⁸Naase kic num ing aakki kaama, aayki kaamse ɔɔ ɔkki maakse tɔɔɡ, taa bii kaan Meljege se ɔɔpɡa ɡəwə.

⁹Genaamge, ɔnten 'lee mooyki ŋɔr ŋɔr te naapa; taa bin se *Raa kic asen kɔjŋ ɓɔw dose ki eyo. 'Jeelki, ɓere, debm kɔjŋ ɓɔw do jeege tu se, aanga taa ɔoobse ki. ¹⁰Genaamge, naase 'saapki tu, jee taad taar teeco taar Raa ki do ɔk-ɔŋ ken taado taarge ute ro Meljege se, naade kic dabaroga ɔɔ aayoga kaamde do ki. ɔɔ naase kic uunki ɔoobm naade se. ¹¹Deere, jeegen paac jaay aasinga do dubarde ki se, naade se ɓo k'taadki j'ɔki, naade se ɓo jee maak-raapge se. Naase 'jeelki metn taar gaabm do ɔk-ɔŋ k'danŋ Job se, naan aay kaamin aasinga do dubar ken aan don ki. ɔɔ do taar tɔɔlŋ ki se, naase 'jeelki nakŋ ken Raa tɛdŋ se. Taa Raa se, naan ɓo debm tɛd ɓe jeege tu ɔɔ ɛj do jeege tu.

¹²Ken bin num genaamge, ɔnten 'naamki rose ute maakŋ raa ey le ute do naaŋa, ɔɔ ɔnten 'naamki ute ro ɔim kuuy kici. Num ken taarse ɓo met ki, ɔɔki: «Yee, met ki» ɔɔ ken met ki ey le, ɔɔki: «A-a, met ki eyo». Taa ken naase jaay 'tɛdki bin se, Raa kic asen kɔjŋ ɓɔw dose ki eyo.

'Tondki metn Raa

¹³Ken nam maakse ki jaay maakŋ dubar ki num, ŋ'tond metn Raa. Ken nam jaay maakŋ maak-raap ki le, ŋ'tɔm Raa ute kaa. ¹⁴ɔɔ ken maakse ki jaay nam kɔɔɔ num, ŋ'ɔl k'danŋ jeegen naan jee *egliz ki, taa naade an kɔtn uubu ute ro Meljege, ɔɔ an tond metn Raa. ¹⁵Jee-geen tond meta jaay aal maakde do Raa ki paac se, Meljege aden booyo ɔɔ debm kɔɔɔ se, Meljege an keedŋ lapia ɔɔ naan 'kiini. Ken naan ɓo tɛdga *kusiŋa kic le, Meljege an tɔɔl kusiŋ se naatn. ¹⁶Taa naan se ɓo kusiŋ naase 'tɛdki se, naan Raa ki se 'taadŋki ute naapa ɔɔ 'tondki metn Raa naapge tu, taa aki kɔŋ lapi rosege. Taa debm daan ki jaay tond meta ɡɔtn Raa ki se, tond metŋ se ɔk tɔɔɡ aak eyo naan Raa ki. ¹⁷'Jeelki, *Eli ken taad taar teeco taar Raa ki do ɔkŋ se, naan kic debkilimi aan gəw naajege sum, naɓo naan tond metn Raa ɔŋ eyo, deek-ɔŋ ɔɔ ŋ'ɔnte keedŋ maane, Raa booyŋ ɔɔ tookin. ɡɔtn se, maakŋ ɓaar ki mɔt ute laapa mece se, maane eed te eyo. ¹⁸Ter naan tond metn Raa kuuy daala, ɔɔ maane ɓɔɔyo do naan ki ɔɔ nakgen do naan ki se, baag koojo ɡɔtŋ ki.

¹⁹Genaamge, ken maakse ki jaay nam resn ute ɔoobm taar met ki ɔɔ nam kuuy noogŋ jaay naan ɔk terloga num, ²⁰'jeelki, genaa iigga kiigi ɔɔ resŋga res ute ɔoobm taar met ki jaay nam maakse ki noogŋ naan ɔk terloga se, kese naan aajinga maakŋ yo ki, ɔɔ kusiŋen den se le, Raa aden tɔɔl naata.

Maktubm Pier raanjin deet deet

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raanjo jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanjin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan gow cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo w wuf uunde. Naade se k'lee k'tokde minddege ute taargen met ki eyo w gotn metinge se k'dabarfe kici. Pier raanjen maktubm se taa aden noogw do kaal maakde ki w do kond dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan gow jee ken Raa beer toodfenga tedga jee naange se. Pier raanjen maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakw jeege tun ok doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji w uun doobm bubdege eyo w kingde kic tec aan jee ken naade ing daande ki se eyo (kon 1.13–2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4–10). Naade se aasin gen serkw nakw wuw ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken tedden jaay naade aasin se, taa naade wdgga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raan ol toosin jee Raage tu

1 Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer toodsenoga toowo w ingki aan gow cekge w wakkiga maakw naange tun Pwng ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki w Bitini ki se. ²Naase se Raa Bubu beer toodsenoga toowo do dokina, kaaf ken naan uuno doa aan gow ken naan maakin jen ro ki. W ute *Nirl Salal se, naan tedsenga 'tedkiga jee naange gen tookw taar Isa *al-Masi taa naan asen tugw daapm ute moosina. W Raa asen

tedn beena w asen kedn lapin se te maraadinna.

K'toomki Raa ken aaj jeege

³K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu w oojenkiga koojn kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se bo, daayum naajege k'l'ondki dojege gen kw kaaja, ⁴w j'aakki kaama gen nakgen bee bee ken Raa utu wubin jeenge tu maakw raa ki. W nakgen bee bee ese se, tuj eyo, ruum eyo w w ted koono eyo. ⁵Taa kaal maaksen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen wubm te toogina bini bii ken kaam mowt; bii ken se, naan asen taadn tal w naan aajsega.

⁶Taa kaajn naase wki se, naase 'maakse raap sakan. W ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kedn maak-tuju kic bo, wkw sum bo dubargen se utu 'deele. ⁷Daab se naan kw tuju, ute naan se kic bo j'wuyin poodn jaay ted daabm mec. Kaal maakse kic Raa tedn tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan cir daab. Aan gow daab k'l'wuyinga poodn jaay ted daabm mec se, kaal maakjege kic bo ute dubargen aan dojege tu se, ute naan se jaay bo kaal maakjegen do Raa ki se 'tedn toowo w j'ansin kaakw jeele. Taa naan se bo, bii ken Isa al-Masi ade baa se, Raa utu asen toowo, asen *nooko w asen magala. ⁸Ey num Isa se, naase aakin ki te eyo nabo naase 'jenki. Borse kic naase aakin ki te eyo, nabo naase aalki maakse don ki. Ute naan se kic bo, naase maakse raap sakan don ki w maak-raapm naase se maak-raapm taaf eyo. ⁹Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki don ki se bo, naase utu aki kaajn kosege.

¹⁰Kaajn ese se, jee taaf taar teeco taar Raa ki do dokin se, jedoga metin den aak eyo. Naade taadoga jeege tu taa bee ken Raa taadoga taafa w utu asenin ted se.

¹¹Nirl al-Masi ken maakde ki se, taadden

maakŋ biige tun kaam moʊn taa naase.
²¹ Ute doobm al-Masi se ʋo, naase aalki
 maakse do Raa ken durĩno daan yoge
 tu ɔ ʋo *nookiŋ se. Ute naaŋ se ʋo, naase
 aalki maakse ɔ ʋoŋki dose do Raa ki.

²²Taa naase 'tookkiga do taar ken
met ki se, naase 'tædkiga jeegen *salal.
Ken bin num 'jeki naapa aan gɔɔ ge-
naage. Okki naapa ɔɔɔɔ ɔɔ 'jeki naapa
ute maakɔŋ kalaŋ. ²³Taar Raa se, naaŋ
aan gɔɔ kupm ken ruum eyo ɔɔ tuj eyo,
num naaŋ tiŋg gen daayum daayum ɔɔ
ute taar Raa aan gɔɔ kupu se, naaŋ ɔlsen
j'oojsenga koojɔŋ kiji. ²⁴Taa Kitap taadga
taad ɔɔ:

2 Taa naan se, ɔnte 'tedki *kusina, ɔnte 'kaanki jeege dala, ɔnte 'tedki rose aan gɔɔ jee ken taaf taar met ki te naapa, ɔnte 'tedki maak-kilimi te naapa ɔɔ ɔnte 'kɔɔdki naapa. ² Aan gɔɔ gaangen k' - taacege je si kɛndege den se, naase kic taar *Raa ken *salal se 'jenki den bin kici. Ute naan se naase aki teepe ɔɔ utu aki kɔŋ kaaja. ³ Deere, bɛɛ Mɛljege se le, naase 'naam ɔkinkiga jiga.

⁴ Baakiro gōtn Meljege tu Isa ki, naan
 60 ko ken ef kaaja. Naan 60 ko ken jikil-
 imge daf undina, na60 Meljege Raa beer
 dafina 60 naan se 60 ken aakin bee kaam-
 in ki. ⁵ Naase kic aan g60 kogen 60ga

****1:25** Aak Eza 40.6-8.

kɔŋ kaaja, 'tookki ɔŋki rose Raa an ki-
in bɛe ken Nirliŋ utu 'king maak ki se.
Ɔ maakŋ bɛe ken se, naase aki tɛdn
jee tɛdn serkgen *salal ɔ ute doobm Isa
*al-Masi se, naase aŋki tɛdn *serkŋ ken
tɔliŋ naan ki. ⁶Anum 'booyki taar ken
Raa taad maakŋ Kitap ki ken ɔ:

*Aakki! Maam m'beer m'ɔŋga ko ken aak
bɛe kaamum ki*

*Ɔ maam m'utu m'an kɔnd maakŋ geger
ken Sion ki*

*Ɔ naan bo ko ken utu 'gakŋ bea ken j'utu
j'an kiinŋ se.*

*Debm ken aal maakiŋ do naan ki se, 'kɔŋ
kend maakŋ sokɔŋ ki eyo^{††}.*

⁷Naasen ken aalkiga kaal maakse don ki
se, ko se jigsen aak eyo. Num gaŋ jee ken
baate kaal maakde don ki se, taar ken
Kitap taad se aanga gɔɔŋ ki ken ɔ:

*Ko ken jee kiin bɛege ɔd undiŋ naatn se,
Naan bo ko mɛc ken cir kogen j'iin bɛe se
paac.^{‡‡}*

⁸Ɔ got kuuy kic Kitap taadga taad ɔ:
Ko se bo ken rɔɔk jeege

Ɔ kese bo liŋ ken tund jeege.^{¶¶}

Naade jaay rɔɔkŋ tooc se, taa naade
baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kese
nakŋ ken Raa uunoga kuun doa do dɔkiŋ
se bo utu kaan dode ki.

⁹Anum naase se, metjil jee ken Raa
beer tɔdsenga tɔdo, naase se jee tɛdn
serkŋ gen gaaringe, naase se jee naange
ɔ naan bo debm ken dugsenga dose.
Naan dan ɔdseno maakŋ got ken ɔdo ɔ
baanseno maakŋ gotŋ ken wɔɔr jiga se,
taa naase aki wɔɔkŋ Taar Raa se jeege
tu, do nakge tun magal magal ken naan
tɛdn se. ¹⁰Do dɔkiŋ se naase jee Raage
eyo, num bɔrse se, naase 'tɛdkiga jee
naange. Do dɔkiŋ se naan ɛɛjo te dose
ki eyo, num bɔrse se, naan ɛɛjsenga dose
ki.

Inggki aan gɔɔ king gen jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo

(Rm 13.1-8; Ep 6.5-8)

¹¹Jee maak-jemge, maam m'dejse, do
naan ki ara se naase aan gɔɔ mertge
ɔ aan gɔɔ ɛɛkge. Bin num ɔnte 'dɔŋki
nakŋ ken daa rose bo jea; bɛɛ, nakgen
daa rose bo je se lee tɛd bɔɔɔ ute kose.

¹²Maakŋ jeege tun jeel Raa mal ey se,
ingki aak bɛe naan Raa ki. Ɔ ken naade
jaay baagga taad taargen ing kus rose ki
aan gɔɔ naase jee tɛd *kusiŋ jeege tu kic
bo, ute naabsen naase 'tɛdn jiga se, bii
ken Raa ade baa se, jeegeen jeel Raa mal
ey se, an *nooko.

¹³'Sookki tɔgge tu taa Meljege Isa
*al-Masi se, ɔ 'sookki gaar tu taa naan
bo debm do jeege tu paac, ¹⁴'sookki ma-
galge tun gaarge tɔndde se. Naan tɔndde
se taa 'dabar jee ken lee tuj jeege tu
ɔ 'tɔɔm jee ken lee tɛd bɛɛ. ¹⁵Taa Raa
se, je naase aki tɛdn nakgen jiga jiga
ɔ bin bo jee derlgen jeel dim ey se,
'kɔŋ taar taad eyo. ¹⁶Ingg aalki dose sen
aan gɔɔ jee ken ɔŋga kɔŋ dode. Naase
se ɔŋkiga dose, nabo kɔŋ dosen ɔŋki se,
ɔnten 'saapki ɔki ɔŋkiga doobo gen tɛdn
kusiŋa. Num gaŋ naase se, ingki aan gɔɔ
jee tɛdn naabm Raage. ¹⁷Jikilimge paac
aaldɛki maak ki, 'jeki genaasegen doobm
Isa al-Masi ki, 'bɛerki Raa ki ɔ 'sookki
gaar tu.

Ɔŋki kingse se 'tecŋ aan gɔɔ gen Isa

¹⁸Naase jeegeen ken 'lee 'tɛdki naaba
gotn jeege tu se, 'booy uunki taar
melsege. Ken aki booy taar melsege se,
ɔnte 'booyki taar jee ken tɛdsen bɛɛ ɔ
jese sum eyo, num gaŋ 'booy uunki taar
melsegen kusiŋ kusiŋ se kici. ¹⁹Ken k'd-
abarse cere se kic jaay naase aasiŋki se,

^{††}2:6 Aak Eza 28.16.

^{‡‡}2:7 Aak KKR 118.22.

^{¶¶}2:8 Aak Eza 8.14.

taa taar Raa sum bo naase ɔŋki rose k'd-abarse se; kese bo nakɲ ken tɔɔl Raa ki. ²⁰Ken 'tɛd *kusiŋ jaay k'dabari se, beɛŋ tap bo di? Anum ken 'tɛdki beɛ jaay ɔŋki rose k'dabarse se, kese nakɲ jiga aak eyo naan Raa ki. ²¹Raa danŋeno se taa naan se, taa Isa *al-Masi se kic dabaroga taa naase ɔɔ naan bo debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bɔlɔtiŋa.

²²*Naan se tɛd te kusiŋ eyo ɔɔ biɪ kalan tap bo tɛd te taar-kɔɔb eyo.*^{§§}

²³Ken k'naajin kic bo naan terl te taar ing kus nam ki eyo. K'dabarin kic bo, naan tɛd te kusiŋ nam ki eyo. Num nakge paac naan ɔŋin kaam ji debm ken utu 'kɔŋ bɔɔɔ te doobin se do jeege tu. ²⁴Ken Isa ooy do kaag ki se, naan uun kusiŋjege don ki taa ajeki gaŋ te kusiŋa ɔɔ j'aki king gen tɛdn nakgen te doobiŋa. ɔɔ ute dubar ken naan ɔŋ se bo, ɛdʒeki kaaja. ²⁵Do dɔkiŋ se naase aan gɔɔ baatgen iigga kiigi, num bɔrse se naase ɔk 'terlkiroga gɔtn debm gaam ki. Naan bo debm bɔɔb kose.

'King mɛndge ute gaabge

(1Tim 2.9-15; ɛp 5.22-33)

3¹⁻²Naase mɛndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin bo gaabgen mɛttingen baate tookɲ taar *Raa se, 'kaakɲ king mɛnddɛgen jiga se, ken taaddɛn te taar Raa ey kic bo, ɔɔ ken naade asen kaakɲ naase jaay ingki te maakɲ kalaŋ, ɔɔ 'tookdɛki taardege se, naade utu 'tookɲ kaal maakde do Raa ki. ³ɔnte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakɲ beɛ naan jeege tu: aan gɔɔ napaɔ kɔŋ dosege, ɔɔ napaɔ tɔl kɔdɔkɲ daabsege ɔɔ ute tuusn kalsegen te ron se. ⁴Num kaakɲ beɛ naase se, ɔŋin ki 'tɛdn maakse ki. Naase 'tɛdki jee beɛ ɔɔ jee dalul. Kese bo nakɲ kaakɲ beɛ tuj eyo ɔɔ ken jiga naan Raa ki. ⁵Bin

bo mɛndgen do dɔkiŋ aalo maakde do Raa ki se, naade kingde tec bini; naade se tooko taar gaabdege. ⁶Aakki Sara se tooko taar gaabin *Abraam bini danin ɔɔ «meluma.» Naase kic 'tɛdkiga gaan Sarage ken naase jaay 'lee 'tɛdki beɛ ɔɔ 'beerki dim ki ey se.

⁷Naase gaabge kic, maakɲ kingse ki se, aakki do mɛndsege tu jiga. Taa mɛndge se, naade tɔɔg aas te gaabge eyo. Maakɲ kingse ki se aaldɛki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kɔŋ kaaja te naase tele. Ken naase jaay ingki jiga bin num, dim asen gaasn gen tɔnd mɛtn Raa se gɔɔ.

King jiga ute naapa

(Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)

⁸Do taar tɔɔlin ki ara se, m'je m'asen taada: ɔŋki taarse 'kɔkɲ mɛtn naapa, ɛɛjki do naapge tu, 'jeki naapa aan gɔɔ genaage, 'tɛdki beɛ te naapa ɔɔ ɔnte magalki rose. ⁹Jee tɛdsen *kusiŋ se, ɔnte 'terldɛki kusiŋa ɔɔ jee naajse kic num ɔnte naajdɛki. Num 'terldɛki ɔɔki: «ɔŋ Raa asen tɛdn beɛŋa!» Taa naan se bo Raa danŋeno; bin bo naase kic Raa asen tɛdn beɛŋa.

¹⁰'Booyki Kitap kic bo taadga taad ɔɔ: *Debm jaay je 'king te lapia ɔɔ te maak-raapo se,*

ɔnte kɔɔdn nam ɔɔ ɔnte taadn taar-kɔɔbɔ.

¹¹*Debm bin se n'ɔɔd don ro kusiŋ ki, n'tɛdn beɛ.*

N'aay kaamin n'je doobm ken king lapia te jeege.

¹²*Raa se naan aak do jeege tun tɛd nakge ute doobiŋa*

ɔɔ daayum naan lee booy keemde.

*Gar jee tɛdn nakɲ kusiŋ se, Raa te naade eyo.**

¹³Ken naase jaay 'jeki tɛdn beɛ jeege tu te maakse paac se, naŋa bo ken asen kɔŋ

§§2:22 Aak Eza 53.9.

*3:12 Aak KKR 34.13-17.

tedn kusiṇa. ¹⁴Ɔ bɛɛ naase 'tedki jaay jeege lee dabarse se, taa naan se Raa utu asen tedn bɛɛna. Ɔnte 'beerki nam ki ɔ nirlse ɔnte 'kaayse. ¹⁵'Jeelinki maakse ki *al-Masi sum bo Melse. Ɔ daayum 'daapki rose, ken jeege bo tond metse, taa di naase ɔndki dose do al-Masi ki se, naase adeki kɔŋ taadn metiṇa. ¹⁶Naɓo ken adeki terl se 'taaddeki ute taar urlu, aaldeki maak ki ɔ 'tedinki ute maakɔ kalan. Taa kingsen jiga doobm al-Masi ki se, ken jeege jaay taadsen taargen ing kus rose ki kic bo, naade se ɔkɔŋɔ aden tɔɔɔ. ¹⁷Ken naase 'dabarki gen tedn bɛɛ aan gɔɔ ken Raa maakɔŋ jen ro ki se, jiga cir ken 'tedki kusiṇ jaay bo k' dabarse se.

Isa tɔɔg cir nakge paac

¹⁸Taa *al-Masi se, ooy jɛ-kalan sum bo taa *kusiṇ jeege paac. Naan ken tuj te dim ey se bo, ooy taa jee kusinge taa aden kɔl gɔtn Raa ki. Jeege tɔɔliṇa naɓo *Nirl Salal duriṇo daan yoge tu. ¹⁹Ute tɔɔgɔ Nirl Salal se, naan baa taado taar Raa jeege tun ooyga kooy ken ting maakɔ dangay ki. ²⁰Jee ooyga kooy ese se bo, jee do dɔkiṇ ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe daap daap markabm magal se. Ken maane baado ɔs do naan se, jeege marta ken endo maakɔ markab ki, naade se sum bo aaja. ²¹Maan ɔso do naan se, naan aan gɔɔ maan ken *k'batizseno maak ki. Ɔ maan se gen tugɔ yidiki ro eyo, num gen tugɔ maaka. *Batɛm se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu, ²²ɔ ook baaga maakɔ raa ki ɔ ingga do ji daam Raa ki. Ɔ bɔrse maakɔ raa ki se, sitange, maragge ute *kɔdn Raage paac kaam ji al-Masi.

Ɔɔdki dose naatn ro *kusiṇ ki

4 Taa naan se bo 'jeelki, *al-Masi baado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'daapki rose gen dabar aan gɔɔ naan kici. Ɔ debm jaay dabarga

se, mɔɔtn 'kɔŋ kɔl don maakɔ kusiṇ ki ey sum. ²Biisen ɔɔpm ken anki ting do naan ki se, ɔnte 'tedki nakɔ ken maakse bo jea, num 'tedki nakɔ ken tɔɔl *Raa ki. ³Deere, maakɔ kingse ken do dɔk-in se, naase 'tedkiro nakgen jig ey dena aan gɔɔ jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee ɛskiro naapa, 'lee dɔŋkiro nakɔ jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kɔs bɛɛ salal, ɔŋkiga gɔtn kaaye lɛ aay 'deelkiro te gɔtiṇa ɔ 'lee 'tedkiro maraggen Raa jedɛ eyo paac paac. ⁴Bɔrse jaay naase 'tedki aan gɔɔ naade ey se, naade aaksen se paac bo ɔkden taad eyo. Taa naan se naade lee naajse. ⁵Gan bii kalan Raa ken utu 'kɔŋ bɔɔɔ do jeege tun ooyga kooyo ɔ do jeege tun zɛɛr se, utu 'tɔnd metde do nakde ken jig ey naade ted se. ⁶Jee ooyga kooy do dɔkiṇ se kic bo, Isa baa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan se bo, naade kic Raa ɔjdenga bɔɔɔ dode ki aan gɔɔ jikilimgen baa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'kɔŋ 'king aan gɔɔ ken Raa jen ro ki.

Nana nana kic bo Raa ɛdiṇ naabiṇ naabiṇa

⁷Duni se ɔɔpga baata 'nana. Taa naan se ingki do metekse ki ɔ 'daapki rose taa aki keem Raa. ⁸Ken cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakɔ kalan, taa ute maak-jese se, ken deba tedi *kusiṇa aan gɔɔ di kic bo an kɔŋ tedn kaldɛ. ⁹Jee ken baado gɔtse ki se, ɔkdeki jiga ɔ ɔnte teddeki bes. ¹⁰'Jeelki nana nana kic bo Raa ɛdinga naabiṇ naabiṇa. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tedkiga jee tedn naabm Raage gen tedn naab-gen paacɔ ken naan ɛdsesiṇ se, ute doobiṇa. ¹¹Debm jeel taadn taara se, n'-taad taar Raa jeege tu. Ɔ debm Raa ɛdinga maak-je gen tedn naaba jeege tu se, n'tediṇ ute tɔɔgɔ ken Raa ɛdiṇ se. Ute naan se jaay bo, jeege paac 'tɔɔm Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan bo debm

magala ɔɔ tɔɔɔ gen daayum daayum!
*Amin.

Jee ken k'dabarɔe taa *al-Masi

¹² Jee maak-jemge, nakɔ ɔɔɔ jaay aanga dose ki se, ɔɔte kaakiɔki aan gɔɔ nakɔ deel doa ɔɔ ɔksen taad eyo. Num aakiɔ aan gɔɔ nakɔ ken lee aan kaan do jeege tu tap. ¹³ Num ken naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, ɔɔki maakse 'raapo. Taa biin naan aɔe ɔaa maakɔ gaariɔ ki se, naase kic utu aki kɔɔ maak-raapm gen taad eyo. ¹⁴ Ken k'-naajse taa Isa al-Masi se, ɔɔki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal ken ɔk *nooko ken iino gɔɔtn Raa se, 'teɔn ute naase. ¹⁵ Anum maakse ki se, nam j'ɔɔte dabariɔ taa tɔɔl nam, taa ɔoogo, taa teɔn *kusiɔa, ey le taa ɔl don maakɔ taar jeege tu. ¹⁶ Num ken k'dabariɔ taa al-Masi se, ɔɔkɔɔɔ ɔɔte tɔɔliɔa naɔo n'tɔɔm Raa taa jeege daniɔ naan debm al-Masi.

¹⁷ Kaad ken Raa an kɔɔɔ ɔɔɔɔ do jeege tu se, ɔɔrse aanga. ɔɔ ken Raa jaay 'baagɔ kɔɔɔ ɔɔɔɔ do jee naange tu ɔo deet se, bin num jee ken jaay baate tookɔ kaal maakɔe do Labar Jigan gen Raa ki se, 'teɔn ɔɔ dio? ¹⁸ Taa Kitap taad ɔɔ: *Ken jee teɔn nakgen ute doobiɔ kic ɔo, utu ɔɔɔ jaay 'kɔɔ kaaja se, num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusinge se tap ɔo k'teɔn rode j'ɔɔ dio?*

¹⁹ Bin ɔo, jee ken Raa je ɔɔ naade 'dabar se, j'aay kaamɔe k'teɔ nakɔ ɔe. Taa Raa ken tuj ɔɔmin ey se, naan ɔo Mel Kaalde ɔɔ j'ɔɔ rode kaam jiɔa.

Pier deɔ naan jee Raage

(1Tim 3.1-7)

5 ɔɔrse maam m'taad ute naan egliz-gen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan *eglizge tun aan gɔɔ naase se kici. Ken *al-Masi dabaro se, maam

m'aakiɔga te kaamuma ɔɔ bii ken naan aɔe ɔaa maakɔ *nookiɔ ki se, maam kic m'ɔk ɔeɔe te naan kici. ² Aakki do jee Raage tun ken *Raa eɔsesiɔ kaam jise se, aan gɔɔ debm gaam ken aak do baatinge tu se. Naabm se ɔɔte 'teɔfiɔki aan gɔɔ j'ɔlsen taa tɔɔɔ, gaɔ 'teɔfiɔki aan gɔɔ ken Raa ɔo jea. ɔɔte 'teɔki gen jee maala, gaɔ 'teɔfiɔki ute maakɔ kalaɔ. ³ Jee Raage se, ɔɔte 'teɔɔeɔki taa tɔɔɔ, gaɔ ute kingse se, 'taadɔeɔki doobo taa naade kic king aan gɔɔ naase kici. ⁴ Ken naase jaay 'teɔki bin num, biin ken Debm Gaam Magal aɔe teecɔ pirsil se, naan utu asen keɔn laatin tɔɔmɔ ken nookiɔ paac 'kɔɔ deel eyo.

⁵ Gaan kɔɔge naase kic, jee naan jee Raage se, 'booy uundeɔki taarde. 'Booyki m'asen taada: Maakɔ kingse ken ute naapa se, naɔa naɔa kic ɔo teɔ ron ɔɔɔ baata, taa Kitap taadga taad ɔɔ:

Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.

Gaɔ naan se teɔn ɔeɔ do jeege tun teɔ rode ɔɔɔ baata.

⁶ Anum, ɔɔki rose kaam ji Raa tɔɔɔ ɔɔ 'teɔki rose ɔɔɔ baata jaay ɔo kaad ken Raa jen ro ki se, naan asen kuun rose raan. ⁷ Nakgen teɔsen jaay uunki nirlse ro ki se, ɔɔɔeɔki paac kaam ji Raa. Taa Raa se, naan ɔo debm ken lee aaksen dose ki.

⁸ Bin num 'ɔɔɔbki rose, ɔɔ ingki zeeɔe, taa debm wɔɔyɔe, *Bubm sitange se, lee jese aan gɔɔ tupiyu ken lee tɔɔɔ je daa ken 'kɔkɔ kɔɔɔ. ⁹ Aayki kaamse, 'daarki tɔɔɔ ɔɔ aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan ki ara paac se, genaasegen doobm Isa al-Masi ki se utu dabar aan gɔɔ naase kici. ¹⁰ Naɔo dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa ken lee teɔ ɔeɔ jeege tu se, naan ɔo debm daniɔeno taa aki kend maakɔ gaariɔ ken gen daayum ken kaam ji al-Masi. Naan asen teɔn

[†]4:18 Aak KKT 11.31.

[‡]5:5 Aak KKT 3.34.

naase aki tēdn jee tōgō w jee mēcn ken
aasiñ do nakge tu paac. ¹¹Naan bo debm
ok tōgñ gen daayum daayum! *Amin!

Pier taad' nañ taariña w tēdden tōse
(1Tes 5.23-28)

¹²Silban bo noogum jaay maam
m'raañ m'olsen maktubm duuk se.
Maam m'jeeliñ naan se genaa ken tuj
ormiñ eyo. Maam m'raañsen se, m'je
m'asen kēdn kaay kaama w m'je m'asen

taadn m'w kēse bo bē Raa mala mala.
W bē ese se bo, naase se okiñki wñ.
¹³Jee Raagen Babilon^f ken ara se, ken
Raa bēer tōdddenoga aan gō naase se,
tēdsen tōse. W goonum Mark kic bo
tēdsen tōse. ¹⁴Tēdki tōse te naapa w
'baam 'tōkki naapa ute maak-jea, aayki
ciil naapge aan gō genaa naapge.

Naasen paacñ ken 'doobm *al-Masi ki
se, wñ tōsn Raa 'king ute naase.

^f5:13 Babilon je taad' ute geger *Rōm ki.

Maktubm Pier raanjin gen k-dige

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gɔɔ baa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. ɔ jee se goon tenddoga maakn eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tedn nakn ken maakde jen ro ki. Pier deekden ɔ jee se se j'ɔnte tookn taarde ɔ k'je doobm jeel mala mala ken Raa ed jeege tu ɔ k'dɔɔkn ute Isa al-Masi ɔ taargen jee ingo te Isa jaay booyo ɔ nakn naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

1 Kese maam Simon Pier, maam ken m'debm tedn naabm Isa *al-Masi ɔ m'debm kaan naabin se ɓo, m'raansen maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan gɔɔ naaje se kici, ute nakgen ken Raajege ɔ Mel Kaajege Isa al-Masi tedn ute doobin se. ² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Meljege Isa al-Masi se, ɔn Raa asen tedn bee ɔ asen kedn lapia ute maraadinɔ.

Aayki kaamse 'tedki jee Raagen jiga

(Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgn Raa se naan edjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tingi ɔ gen kɔkn taarin ɔɔɔ. Naan tedjekiga k'-jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kend maakn *nookin ki mala ɔ j'aki kɔn bee naan ken jiga cir paac se. ⁴ Ute nakgen se ɓo nakgen jig aak eyo ken do dɔk-in Raa taadjekiro ɔ ajeki ked se, naan edjesinkiga. Bin ɓo ute nakgen naase ɔnjinkiga se asen tedn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa

mal eyo, lee ɔn se ɔ naase aki king tec aan gɔɔ king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bee naan jeege tu, ɔ do king ken aak bee naan jeege tu se, 'ziidinki jeel Raa, ⁶ ɔ do jeel Raa ki se, 'ziidinki 'ɔɔɔb kɔkn ro jiga ɔ do ɔɔɔb kɔkn ro ken jiga se, 'ziidinki tɔɔgn maaka ɔ do tɔɔgn maak ki se, 'ziidinki kɔkn taar Raa ɔɔɔ, ⁷ ɔ do kɔkn taar Raa ken ɔɔn se, 'ziidinki kɔkn naapm ɔɔɔ ɔ do kɔkn naap ken ɔɔn se, 'ziidinki maak-jea kici. ⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadin se, naase aki kɔn tedn nakgen jiga aki ɓaa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkn Meljege Isa *al-Masi se jiga. ⁹ Num gan debm ken tedn nakgen ese ey se, naan se aan gɔɔ debm kaam-tɔɔkn ken ɔn aak ɔk gɔɔ jig eyo. Ey num Raa se, *kusiin do dɔkin se naan tɔɔlinsinga, nabo naan se, diringinga naata.

¹⁰ Taa naan se ɓo genaamge, aayki kaamse daala 'dɔɔkki maakse do Raa ken dɔnseno ɔ 'beer tɔɔdseno se. Ken naase jaay 'tedki bin num, mɔɔtn naase aki kɔn koocn doobm Raa ki eyo. ¹¹ Deere bin ɓo, Raa asen kɔɔdn taa doobm toodn wan gen maakn gaar daayum gen Meljege ɔ Debm Kaajege Isa al-Masi se ɔ naase aki kend maak ki.

Taar Raa ken k'dooyse se ɔkiniki jiga

¹² Taa naan se ɓo daayum m'asen lee taadn dɔɔl daala metn taargen se, ey num taargen se naase 'jeeldekiga ɔ ɓorse kic ɓo utu ingki jiga do taarge tun ken met ki ken k'dooyse se. ¹³ Deere, kaad ken maam m'utu m'ing zɛɛ se, m'je daayum taargen se m'asen lee taadn dɔɔɔ. ¹⁴ Maam se m'jeele ɔɔpɔga baata m'kooyo taa Meljege Isa *al-Masi se taadumga taada. ¹⁵ Bin se ɓo maam m'aay kaamum m'taadsen taargen se, taa ken maam m'ooyga kic ɓo, daayum naase aki kɔn dirign taargen se eyo.

Naaje j'aakkiga tɔɔŋɔ Isa al-Masi se ute kaamje

¹⁶Taa naaje se k'taadsenoga j'ɔɔ Isa *al-Masi se utu ade baa ute tɔɔŋɔɔɔ ɔɔ taargen naaje k'taadseno se tec aan gɔɔ taargen ken jikilimge lee terec ute daan dodege bo taad se eyo. Num garj naaje se j'aako *nookina ute kaamje mala. ¹⁷Kaad ken jaay Raa Bubu nookina ɔɔ magalin se, naan ken se naaje mala j'utu. Naaje k'booyo taargen Raa ken magal cir nakge paac ken taadin ɔɔ: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema ɔɔ naan tɔɔlum jaay maam m'bær m'ɔɔdɔɔ.» ¹⁸Kaad ken se naaje kic bo j'utu te naana do ko ken *salal ese ɔɔ taar ken Raa taado maakj raa ki se, naaje mala kic bo k'booyinoga ute bije. ¹⁹Do naan ki se ter naajege j'ɔkki taar jee gen taad taar teeco taar Raa ki. ɔɔ taar naadege se taar mec ɔɔ ken naase jaay ing udki bi do ki se, taar se met ki. Taa taar naadege se tec aan gɔɔ lɔɔmpɔ ken ing wɔɔr gɔtn ken ɔɔdɔ kɔr bini gɔtɔ kiipi ɔɔ k-dijn, ken k'-danjin bebele se, ade kooko ɔɔ asen wɔɔr maakse[§].

²⁰Deet deet se taargen se 'jeeldeki jiga: taargen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin raanjo maakj Kitap ki se, taargen se naade uun dodege tu sum bo taad eyo. ²¹Num taargen jaay jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin taado se, iino maakj maak-saapm jikilimge tu eyo. Garj taargen se Nirl Salal bo oldeno naade taado ɔɔ taargen naade taado se, iino gɔtn Raa ki.

Jee tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar met ki

(Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)

2 Do dɔkin se jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki tingo daan gaan *Israelge tu; bin bo jee ken

tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, goon tenddoga maakse ki ɔɔ naade dooy jeege do taarge tun ken tuj jeege. Jeegen se Melde Isa *al-Masi ken dugdeno dode maakj *kusi ki se kic bo, naade 'baatina. ɔɔ taa nakgen naade tɛd se utu ano naar baa ute nakj ɔɔ ken aden kutu. ²ɔɔ jeege dena utu kuun doobm naaden ken lee ees naapa ren ren se, taa naade se, jeege taadn taargen ing kusu ro doobm taar ken met ki se. ³Naade se jee tamage ɔɔ utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kon dim gɔtse ki. Taa naade se do dɔkin tap bo Raa taadoga taad gen konj bɔɔɔ dode ki ɔɔ nakj ɔɔɔ utu naar koocon dode ki.

⁴Num garj *kɔdn Raagen do dɔkin jaay tujo Raa ki ɔɔ Raa ɔɔ ɔɔdeno te eyo, num tɔk ɔmbdeno maakj gɔɔ ken jerl zuzu ɔɔ ɔɔd se, naan utu bɔɔbden gɔt ken ese bini 'kaan bii ken naan an konj bɔɔɔ do jeege tu paac. ⁵Do naan do dɔkin se kic bo Raa ɔɔ ɔɔn te eyo, num garj naan baano ute maane gɔɔb tɔɔlo jeegen ken aal Raa maak ki ey paac se. ɔɔp Noe ken taad jeege tu ɔɔ k'tɛdn nakgen te doobina, gɔtn se naan ute jeegen kuuy cili sum bo aaja. ⁶Ter jeegen maakj geger ken Sɔdm ute ken Gɔmɔr ki se kic Raa tɔɔl utdeno kap ute poodo ɔɔ ɔɔp burku bo tood sum. Naan tɛd bin se je taadn jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu aden tɛdn bin kici. ⁷Kaad ken se bo Lot, naan debm daan ki, Raa ɔɔd teecnin naatn kalin ki, taa naan aak kingden jig eyo ute ken naade lee ees naapa ren ren se, tujin maakina. ⁸Lot debm daan ki se ting daan jeege tun ese se. Daayum gɔtɔ iipga bo naan booyo ɔɔ aak nakdegen jig ey ken naade lee tɛd se. Naan ken saap nakgen ute doobin se ken naan aak nakdegen jig ey ken naade lee tɛd se, tujin maakina. ⁹Ken bin num Meljege Raa se jee ɔk taarin ɔɔ se, naan jeel doobm aden kɔɔdn

[§]1:19 K-dijn Bebele se taad ute al-Masi. Aak Apok 22.16.

dode do nak ken ɔŋ ken aan dode ki ɔ jee aal Raa maak ki ey se le, naan̄ utu bɔɔbde taa ade dabara bii ken naan̄ utu kɔŋ bɔɔɔ do jeege tu se. ¹⁰Ken tap se, Raa utu ade dabara jee ken tɛd nakŋ daa rodege bo je se. Jee se je bo tɛdn nakgen aak kusu ɔ Meljege Raa se le, naade aal- in̄ maak ki eyo. Jee se, naade ɔnd do do naade malinge tu sum ɔ magal rode ɔ kɔdn Raagen ute nookdege se kic bo, naade se beerden eyo, naajde. ¹¹Anum kɔdn Raage ute naapa se kic bo ɔŋ tɔk te mind naapge ɔ naaj te naapa naan̄ Meljege tu eyo. Ey num kɔdn Raage se naade se magala ɔ tɔɔg cir jee se.

¹²Garj jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin̄ eyo. Naade ɔk maak-saap eyo tec aan ɔɔ daagen maakŋ kaag ki ken j'ɔŋga bo k'tɔɔl sum se. Deere, naade se utu kooy aan ɔɔ daagen maakŋ kaag ki se. ¹³Naade se Raa utu aden dabara aan ɔɔ ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum tɛd nakŋ daa rode bo jea ɔ lee tɛdin̄ ute kaam kaada. Ken naase ing ɔski kɔs kalaŋ bɔɔr ki ute naade se, naade ing tɛdn nakŋ ɔkɔŋge ute nakgen gen tɛd eyo ɔ ken naade ing derlse ute taar-kɔɔbdege se, maakde raap aak eyo. ¹⁴Naade se ken aakga mend jeege bo dɔŋo je anden toodo ɔ naade se ɔlde bo gen tɛd kusina sum. ɔŋga jee ken ɔnd maakde kaam kalaŋ ey se naade derlde, daayum naade aak nakŋ jeege se dɔŋo ɔ jee se Raa naamdenga naama. ¹⁵Doobm Raa bɛ se, naade resŋga naatn ɔ naade se iigga ɔ uunga doobm Balaam goon Beor**. Naan̄ bo debm ken ɔŋ ron̄ k'derlin̄ ute gurs gen tɛdn nakŋ ken ute doobin̄ ey se. ¹⁶Gɔtn se Raa uunin̄ kaamina ute goon buuru taa Balaam took te taarin̄ eyo. 'Jeelki, buuru se taad taar eyo, num garj, bii ken se, buuru taadin̄ aan ɔɔ debkilimi. Naan̄ gaas

doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakŋ derlgen bin se, naan̄ an̄ 'tɛd eyo.

¹⁷Jee tɛd rode aan ɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan ɔɔ kenj ken maanin̄ ookga kooko, ɔ tec aan ɔɔ gapargen kuul ɔl makɔŋ wɔɔkden jaay ɔŋ eed maan ey se kici. ɔ naade se Raa daapdenga gɔtn kingde se ilim dib. ¹⁸Taa naade se taad taargen deel dode ɔ taargen naade taad se, taargen ren̄ ren̄. Ute taardegen se bo jeegeen ken utu ɔŋ kɔŋ doobm jig eyo ɔ took taar Raa se naade derlde ute nakŋ ken daa ro debkilimi je se. ¹⁹Naade taad jeege tun se ɔ j'kɔŋ dodege, nabo naade kic bo bul nakgen naade lee tɛd jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakŋ cirga don̄ se naan̄ tɛdga bulina. ²⁰Ken metn-jiki jeegeen jaay jeelga jeel Meljege ɔ Debm Kaajjege, Isa al-Masi ɔ ɔŋga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ɔk terloga ro nakge tun jig ey se, ɔ baagga tɛdn nakgen se num, nakgen naade ɔndeno se aden tɛdn naade 'tɛdn bulu daala. Bin se king naade se 'tɛdn aak kus cir ken deete. ²¹Doobm ken ɔl deba tɛd naka ute doobin̄ se jaay naade jeelin̄ te ey kic bo bɛ cir ken naade jeel doobm se jaay bo terl naaga do taarge tun ken Raa taaddeno ɔ k'tɛd se. ²²Nakŋ jee se jaay tɛd se, je ajeki taadn ɔ kaan̄ kaa taar se met ki ken taad ɔ: *Bisi jaay tɔɔd tɔlga num terl baado ɔ tɔɔd tɔlin̄ se daala.*^{††} ɔ ken kuuy taad ɔ: «Kinzir jaay k'roogina se ɔk terl baa end maakŋ ɔb ki gɔtin̄ ki.»

Meljege utu ade terle

(Mt 24.37-38; 2Tes 1.7-10; Jud 17-23)

3 Naase mɛdn kɔŋ maakumge, kese maktubm ken maam m'raansen gen k-dige. Maakŋ maktubge tun di ken maam m'raansen se maam

**2:15 Aak Nmb 22.5.

††2:22 Aak KKT 26.11.

m'taad m'doalsen metn taargen naase 'jeelinkiga jeele, taa taargen se asen kol naase aki 'saapm do ki jiga. ²'Saapki do taarge tun do dōkin ken jee taad taar teeco taar *Raa ki ken *salal taado ɔ 'saapki do nakj ken Meljege ɔ Debm Kaajjege ute jee kaan naabinge ken taado ɔ j'an̄ki tēd se kici. ³Deet deet se, 'jeelki, biigen kaam mōōtn se, jeegen jee kaakj metn jeege se utu afe baao ɔ naade se lē tēdn nakj daa rōfege bo jea. ⁴Naade utu 'taadn ɔ: «Taar ken naan taado afe baa se tap bo 'tēdn nun ki? Ey num do dōkin gōtn bugjege ooy sum se, bōrse kic nakge paac utu ing gōtde ki aan gōō ken Raa utu aalo kaal dunia tap!» ⁵Do dōkin se ken Raa aalo maakj raa ute do naan̄a se ute taariṇa, Raa 'tustn maane kaam kalan̄ jaay ɔn̄ do naan̄a ɔ do naan̄a se kic bo naan̄ aalin̄ ute maane. Gan̄ do taar ken ese se jee se baate tooko. ⁶Ute maane se bo, Raa gōōb tōolo jeegen do dōkin do naan̄ ki se kici. ⁷Maakj raa ute do naan̄ se bōrse kic bo Raa bōōbde ute taariṇa, bini 'kaan bii ken naan̄ an̄ tōōcin̄ ute poodo. Naan̄ bōōbde se taa bii ken naan̄ an̄ kōjn̄ bōōō do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naan̄ adēn kutn naatn kap.

⁸Naase, mēdn kōōn̄ maakumge, ɔnte 'tedsen dirigi taa naan̄ Raa ki se, bii kalan̄ se aan gōō baar dupu ɔ baar dupu se aan gōō bii kalan̄. ⁹Meljege se nakj naan̄ taadga ɔ an̄ tēd se utu an̄ naar tēda, gan̄ jee metinge se saap ɔ Raa se deer dēn dena. Num naan̄ baate tēdin̄ yōkōd se taa naase; taa naan̄ je nam 'kut eyo ɔ je jeege paac terl maakde. ¹⁰Ken kaadin̄ jaay 'kaan se, Meljege afe baa aan gōō debm bōogo. *Biin Meljege ano baa se jeege booy aan gōō Raa taata nafo 'taatn cir kaad ken maane eed keede ɔ bii ken se maakj raa kic bo 'kaan̄ kiigj gam. Nakgen maakj raa ki paac se 'kōōn̄ poodo ɔ do naan̄a ute nakgen do ki paac se metin̄ utu toodn̄ tal.

¹¹Aan gōō nakge paac utu kōōn̄ poodo se, bin se 'leeki aak bēē naan̄ Raa ki ɔ Raa se 'beerin̄ki! ¹²Aakki kaam biin ken Raa ano baao, bin se bo aayki kaamse 'tēdki nakj jiga ɔ kese bo ken an̄ kolin̄ naan̄ afe naar baao. Bii ken se bo maakj raa ute magalin̄ se 'kōōn̄ poodo ɔ nakgen maakj raa ki se 'kōōn̄ poodo paac. ¹³Num gan̄ naajege se, Raa taadjekiga taad ɔ utu ajeki kaal maakj raa ute do naan̄ kiji ɔ gōtn naane se bo nakge paac 'tēdn ute doobin̄a. Kese bo nakj ken naajege j'ing j'aakki kaama.

¹⁴Taa naan̄ se bo naase mēdn kōōn̄ maakumge, aan gōō naase utu ing aakki kaak kaam Meljege utu afe baa se, aayki kaamse 'tēdki jee salal ɔ nakj aak kus se j'ōnte kōj rose ki ɔ naan̄ asen kōj se, naase utu ingki kinḡ ute lapia. ¹⁵'Jeelki, Meljege jaay baate baado yōkōd se, naan̄ je taa naase aki kōj kaaja. Taa naan̄ se bo genaajege Pōl naan̄ ken mēdn kōōn̄ maakjege se, naan̄ raan̄senoga taargen se ute jeel-taar ken Raa ēdin̄ se. ¹⁶Maakj maktubge tun ken naan̄ raan̄deno paac se, naan̄ taadoga metn taar nakgen se ɔ metn taar nakgen naan̄ taadno se booy kōkin̄ ɔōō. Taa naan̄ se bo jee jeel ɔk te metn taar Raa eyo ɔ ing kaam kalan̄ ey se, metn taargen ese se, naade lee taadin̄ ute doobin̄ eyo aan gōō ken naade lee taad tuj Taar Raa gōt kuuy se kici. Ken naade jaay tēd bin se, naade ut kut bo rōfege.

¹⁷Bin bo, naase mēdn kōōn̄ maakumge, taa taargen se lē, maam m'aalsenga bise ki: taa naan̄ se bo m'ɔō ɔndki kōōdō ɔ ingki do metēkse ki. ɔnte kōōn̄ki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki tōōgō. ¹⁸ɔn̄ bēē ute jeel gen Meljege ɔ Debm Kaajjege Isa al-Masi se 'ziidn̄ baa ute naan̄in̄ maakse ki.

ɔn̄ jeege paac an̄ *nookj bōrse ɔ gen daayum daayum. *Amin.

Maktubm Jan raanjin deet deet

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan ken deet deet

Jee do dōkin se saap ɔ maktubgen mɔtɔ se Jan ɓo debm raanɗe. Naɓo maakɗ maktubgen ese se k'taad te taa ron eyo. ɔ jee ken naan raanɗe maktubm deet deet se kic ɓo, naan taad te taarɗe eyo. Num naan taad metn taar king jee ken naan raanɗen maktubm ese se. Aan gɔɔ kaad ken naane se, den jee al-Masige se aak jeegen ken uun doobm raagen kuuy se ken dɔkɔ ute doobm ken jeege aal maakɗe do Isa ki se ɔ naan se, ɔlɗe naade kic ɓo je tɛdn aan gɔɔ naade. Taa naan se ɓo debm raan maktubm ara se je aɗen taadn ko taarge dio: deet deet se eɗɗen kaay kaama ɔ j'ing k'lɔɔk ute Raa ɔ ute goonin Isa al-Masi ɔ k'je naapa aan gɔɔ genaage; ɔ ter gen k-dige: k'ɗo do taarge tun met ki eyo ken naade lee dooy jeege ken ɔl jeege tuj ɔr-mɗe do Labar Jigan gen Isa al-Masi se kici.

Taar *Raa eɗjeki kaaja

(Jn 1.1-14)

1 Naaje k'taadseɗn ute debm k'danin Taara ken eɗ kaaja se. Ken Raa aalo te duni ey ɓɔrt se, debm ken k'danin Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin ken naan taad se, ɔ j'aakinga ute kaamje mala kici. Naaje j'aak j'ɔkinga ɔ k'naaminga ute jije. ²Ken debm eɗ kaaja jaay ɓaado se, naaje j'aakinga ute kaamje ɔ naaje se k'saadinge. ɔ naaje k'taadseɗn se ro taar debm ken eɗ *kaajn gen daayum. Do dōkin se naan tingo ute Raa Bubu, ɔ ɓɔrse Raa taad-jenkiga metin naajege tu. ³Nakgen naaje mala j'aako ute kaamje ɔ k'booyo ute bije se ɓo, k'taadseɗin naase ki kici,

taa naase kic ɓo aki tum kalan ute naaje. ɔ tum ken j'aki tum kalan se, j'aki tum ute Raa Bubu ɔ ute Goonin Isa *al-Masi. ⁴Naaje k'raan j'ɔlsen taargen se taa maak-raapjege se, 'tɛdn maak-raapm maraadin ki.

Debm ken tɛɗ *kusiɗa se tum ute Raa eyo

⁵Booyki kese ɓo taar ken naaje k'booyo gɔtn Goonin ki ɔ k'taadseɗina: Raa se naan gɔtn wɔɔɔ ɔ gɔtn ɔɔɗ se gɔtn naan ki gɔtɔ. ⁶Ken naajege jaay k'taadki j'ɔki naajege j'utuki Raa se, k'tum k'tɛdkiga kalan se, ɔ jaay k'leeki maakɗ gɔt ken ɔɔɗ num, kese naajege ɓo k'jee taar-kɔɔɓge ɔ k'tɛdkɔ nakɗ ken met ki eyo. ⁷Num gan ken k'leeki maakɗ gɔt ken wɔɔɔ, aan gɔɔ Raa mala kic ing gɔt ken wɔɔɔ se, bin se naajege k'tum k'tɛdkiga kalan ute naapa ɔ moosn Goonin Isa se ajeki tugɗ kusiɗjege. ⁸Ken naajege jaay k'deekki j'ɔki naajege k'tɛdkɔ te kusiɗ ey se, kese j'anɗi ro naaje malinge ɓo daala ɔ taar Raa met ki se, maakjege tu gɔtɔ. ⁹Anum ken naajege jaay k'taadki kusiɗjege se, ken bin se Raa utu ajeki tɔɔl kusiɗjege, ɔ naan ajeki tugɗ daapm naanin ki ɔ kusiɗjege se naan an kɔɔɗn naatn. Taa Raa se naan debm daan ki ɔ tuj ɔrmin eyo. ¹⁰Ken naajege jaay k'deekki j'ɔki naajege k'tɛdkɔ kusiɗ ey se, ken bin se naaje k'tɛdkɔ Raa ɓo debm taar-kɔɔɓɔ ɔ taar naan taadjeki se naaje j'ɔkɗiɗi maakjege tu eyo.

2 Genumge, maam m'raansɗen nakgen se taa naase aki tɛdn *kusiɗ eyo. Num ken maakse ki jaay debm tɛɗga kusiɗ le, naaje j'ɔkki debm koocɗ metjege naan Bu ki, naan ɓo Isa *al-Masi Debɗ Daan ki se. ²Naan ɓo debm eɗ ron *serke, taa *Raa ajeki tɔɔl kusiɗjege. Kusiɗ naajege sum eyo, num Raa utu tɔɔl kusiɗ jeegen do naan ki paac.

Raa ɔ: k'jeki naapa

(Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)

³Nakɲ jaay taad ɔ naajege k'jeelki Raa se, taa taar ken naan taadjeki gen tɛda se naajege k'lee k'tɛdɪŋki. ⁴Ken deba jaay deek ɔ naan jeel Raa ɔ baate tɛdɪn nakgen Raa taadɪŋ gen tɛda se, naan se debm taar-kɔɔbɔ ɔ taar Raa met ki se, maakiŋ ki gɔɔ. ⁵Anum debm took uun taariŋ se, naan se bo debm ken je Raa ute maakiŋ paac; ute naan se bo naajege k'jeelki naajege se k'tɛdkiga kalan ute naana. ⁶Debm ken taad ɔ naan ing dɔɔk ute Raa se, bæki num, naan 'lee doobm ken Isa leeno se.

⁷Jeegen maam m'je se, taar maam m'raansjen gen tɛd se, taar kiji eyo. Gaŋ taar se do kuun met ki tap bo k'-taadsesinoga, naase 'jeeliŋki; ɔ taar ken maam m'raanseno gen tɛda se, kese bo taar Raa ken naase 'booyiŋkiro se. ⁸Gaŋ taar ken maam m'raansjen gen tɛda se, naan se kiji kici. Naan se bo ken Isa *al-Masi tɛdɪŋo deere ɔ bɔrse naase kic utu 'lee 'tɛdɪŋki se. Taa gɔtn ɔɔd se deel deele ɔ gɔtn wɔɔr mala se, baagga wɔɔr gɔɔ. ⁹Debm ken taad ɔ naan ing maakɲ gɔt ken wɔɔr ɔ ɔɔd und genaŋ se, debm bin se daayum utu ing maakɲ gɔt ken ɔɔɔ. ¹⁰Gaŋ debm jaay je genaŋ se, naan se ing maakɲ gɔt ken wɔɔr. Debm bin se dim jaay aŋ kɔliŋ naan resn doobm Raa se gɔɔ. ¹¹Anum debm jaay ɔɔd und genaŋ se, debm bin se bɔrse kic utu ing maakɲ gɔt ken ɔɔɔ ɔ lee maakɲ gɔt ken ɔɔɔ. Doobm naan baan se kic bo naan jeel eyo, taa gɔtn ɔɔd se gaasinga gɔɔ naan ɔ aak eyo.

¹²Genumgen seeme, maam m'raansjen taargen se, taa ute ro Isa se Raa tɔolsenga *kusiŋsege.

¹³Bubge, maam m'raansjen taargen se, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal duni kic bo,

naan utu tap.

ɔ naase gaan kɔdɛge maam m'raansjen taar se,

taa naase 'cirkiga bubm jee kusiŋge.

¹⁴Naase genumgen seeme, ter maam m'raansjen daal se,

taa naase 'jeelkiga Raa Bub.

Bubge ter maam m'raansjen daala,

taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal dunia kic bo,

naan utu tap.

Naase gaan kɔdɛge ter maam m'raansjen daala,

taa naase se jee tɔɔgki

ɔ taar Raa se utu maakse ki

ɔ naase 'cirkiga bubm jee kusiŋge.

¹⁵ɔnte 'kɔndki maakse do nakge tun do *duni ki ɔ nakgen jee do duni ki je se, ɔnte 'kɔndki maakse do ki. Debm jaay ɔnd maakiŋ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa Bub eyo. ¹⁶Nakgen paacɲ do duni ken jig ey se, naade se bo kengen ese: ken jeege tɛdɪn nakɲ ken maakde jea, ɔ ken aakga nakɲ nam se naade dɔŋɔ ɔ naade je nakɲ ken an magal rode. Nakgen se paac se nakɲ do dunia, ey num naade se iino gɔtn Raa ki eyo. ¹⁷'Jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, ɔ nakgen jeege aak jaay lee dɔŋ se kic utu 'deele. Num gaŋ debm ken tɛd nakɲ ken Raa maakiŋ jen ro ki se, debm bin se naan ting gen daayum.

Jee gecɲ *al-Masi

(Jn 16.13-15)

¹⁸Genumge, dunia se ɔɔpga baata. Taar k'taadseno se naase 'booyiŋkiroga debm ken gec al-Masi se utu ade baao; bɔrse naase 'jeelki jee gec al-Masi se teecoga dɛna, ɔ ute naan se k'jeelki, dunia se ɔɔpga baata. ¹⁹Jee se do dɔkiŋ se naade metn naajege, num gaŋ naade se ken deer num metn naajege eyo. Ken naade jaay metn naajege num, kaadn naane naade tɛdɪn ɔɔp ingga ute naajege. Gaŋ nakgen se jaay aan paac se, taa

j'aden kaakɲ jeel tal, naade se metn naajege eyo.

²⁰ Gaɲ naase se, al-Masi edsenga Nirliɲa ɔ naase paac 'jeelkiga taar met ki. ²¹ Raan ken maam m'raansen se, m'jesen taadn m'ɔ naase se 'jeelki taar ken met ki. Taa naan se ɓo naase 'jeelki, taar-kɔɔɓo ute taar ken met ki se ɔɲ tum kalaɲ eyo. ²² Debm taadn taar-kɔɔɓo se ken gay? Naan se debm ken naaj ɔ Isa se naan al-Masi eyo, naan se ɓo debm gec al-Masi. Naan se ɔɔɔ und Raa Bubu ute Gooniɲa. ²³ Debm ɔɔɔ und Goono se, naan ɔɔɔ und Raa Bubu kici; ɔ debm jeel Goono te maakiɲa jaay taad naan jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Ken taar naase 'booykiro do kuun met ki se jaay utu ing maakse ki num, ute naan se jaay naase aki dɔɔkɲ ute Goon Raa ɔ ute Raa Bubu telɛ. ²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada ɔ tedga num naan utu ajeki kedn *kaajɲ gen daayum.

²⁶ Kese ɓo ken ɔlum jaay maam m'raanseno do taar jeege tun ken lee ansen dal se. ²⁷ Gaɲ naase se Isa al-Masi edsenga Nirliɲa maakse ki. Aan gɔɔ Nirl naan mala ɓo utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy ɓo asen dooy eyo. Taa Nirl naan se asen dooy nakgen paac ken met ki ɔk taar-kɔɔɓo eyo. Taa naan se ɓo ing 'dɔɔkki ute al-Masi aan gɔɔ ken naan dooyoseno se.

Naajege k'gaan Raage

(Rm 8.14-19)

²⁸ Bin se genumge, ing 'dɔɔkki ute *al-Masi, taa biin ken naan ade teecn pirsil se naaje j'aki kɔɲ beer ey paac paac ɔ bii ken naan ade baa se ɔkɔɔɔ ajeki tɔɔ naaniɲ ki eyo.

²⁹ Aan gɔɔ naase 'jeeliɲki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic ɓo aki jeele debm jaay tedn nakge ute doobin se, naan se goon Raa.

3 'Booyki, *Raa Bubu se jejeke dena naan danjeki k'geniɲge ɔ deer deer,

k'tedkiga geninge! Jee do naan ki jaay ɔɲ jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade ɔɲ jeel te Raa eyo. ² Jee maak-jemge, ɓorse se naajege k'gaan Raage; naɓo nakɲ ken tedga num Raa utu ajeki ted se, Raa taadjeki te metin ey ɓortɔ. Anum nakɲ naajege k'jeel se, bii ken naan ade teecn pirsil se, naajege j'utu j'anɲi tec naana, taa j'utu j'anɲi kaakɲ naan mala ute kaamjege. ³ Debm jaay ɔnd do naan ki se, ted ron debm *salal aan gɔɔ Isan ken salal se.

⁴ Debm daayum ting ted *kusiɲ se, naan uum aal *Ko Taar ken Raa edo se ɓo naan ki; deere debm ted kusiɲ se naan uum aal Ko Taar ken Raa edo se ɓo naan ki. ⁵ Gaɲ naase 'jeelki Isa baado do naan ki se, taa kɔɔɔn kusiɲ jeege. Ey num naan le ɔk kusiɲ eyo. ⁶ Taa naan se ɓo debm ing dɔɔk ute naan se lee ted kusiɲ eyo. Num gaɲ debm lee ted kusiɲ se, naan se jeeliɲ eyo ɔ aakiɲ te te eyo.

⁷ Genumgen seeme, ɔnte 'kɔɲki nam asen kaan dala. Debm ted nakge ute doobin se, naan debm daan ki aan gɔɔ Isan debm daan ki se. ⁸ Gaɲ debm ting ted kusiɲ se, naan debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naan baago tedn kusiɲa se kaad ken Raa utu aalo kaal do naana. Taa naan se ɓo Goon Raa baado se, taa tujɲ naabm Bubm sitange se. ⁹ Debm tedga Goon Raa se, naan ing maakɲ kusiɲ ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu ing maakiɲ ki se, naan 'kɔɲ tedn kusiɲ eyo taa naan se tedga goon Raa. ¹⁰ Debm ted nakgen ute doobin eyo ɔ je genaɲ ey se, naan se debm Raa eyo. Ute naan se ɓo, k'jeelki kese gaan Raage ɔ kese gaan Bubm sitangege.

K'jeki naapa

¹¹ Kese ɓo taar naase 'booykiro do kuun met ki ken deek ɔ: k'jeki naapa.

¹² J'onte 'tedki aan gɔɔ Kayn^{‡‡}, naan se metn bubm jee *kusinge. Naan se bo debm ken tɔɔɔ genaana. Taa di ken naan tɔɔɔɔna? Taa Kayn se nakɔ naan ted se jig eyo, num gaɔ nakɔ genaana ted se bo, ken ute doobina.

¹³ Genaamge, ken jee do naan ki jaay ɔɔɔ und se num, naase ɔnte 'kaakinɔi aan gɔɔ nakɔ deel dose. ¹⁴ K'jeelki naajege se k'teekiga maakɔ yo ki ɔɔ ɔɔɔse j'ɔɔkiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je genaange ey se, naan se utu ing king maakɔ yo ki. ¹⁵ Debm jaay ɔɔɔ und genaana se, naan se debm tɔɔl jeege ɔɔ 'jeelki debm tɔɔl jeege se ɔk *kaajɔ gen daayum eyo. ¹⁶ 'Booyki, Isa se baado ed ron taa naajege se: ute naan se jaay naajege k'jeelki naan se taadjeki doobm j'anɔi je genaajege. Bin se naajege kic bo j'aki kɛɔn rojege taa genaajege. ¹⁷ Ken debm jaay ɔk dim ɔɔ aak genaana ɔk dim ey jaay ɛɛjin don ki ey se, debm bin se ken naan ɔɔ je Raa kic bo jen eyo.

¹⁸ Taa naan se bo genumgen seeme, j'onte 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tedki nakgen ken taad ɔɔ naajege se k'-jeki naapa mala mala. ¹⁹ Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tedkiga gaan Raagen deere. Taa naan se bo nirljege ajeki kaay naanin ki eyo. ²⁰ Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dim jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naan magala ɔɔ jeel nan nakɔ maakjege tu paac. ²¹ Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'baakiga naanin ki gen keemin kic bo j'aki beer ey paac paac. ²² Nakgen paac naajege k'tondki meta gotin ki se, naan edjeki, taa naajege k'lee k'tedki nakgen ken naan lee taadjeki gen tɛɔa ɔɔ k'tedki nakɔ ken tɔɔɔɔ naan ki. ²³ 'Booyki, kese bo nakɔ ken naan taad ɔɔ gen tɛɔa: nakɔ naan

je se, j'aki kaal maakjege do Goonin Isa *al-Masi ki, ɔɔ ter j'aki je naapa aan gɔɔ ken Raa taadjeki ɔɔ j'aki ted se. ²⁴ Debm ken ing do nakge tun ken Raa taad ɔɔ gen tɛɔa se, naan se ing dɔɔk ute Raa ɔɔ Raa kic ing dɔɔk utu naana. Ute naan se jaay naajege k'jeelki Raa se ing dɔɔk ute naajege, ute doobm Nirl ken naan edjeki se.

Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'ɔɔ di

4 Jee maak-jemge, ken jeegen jaay baado taadsen ɔɔ naade ɔk *Nirl Raa se, naase ɔnte 'naar 'tookki metn taarde, num gaɔ aak ɔkdeki jiga jaayo. Ute naan se jaay bo, naase aki jeele ken naade se jee Raage deer num. Taa jee ken ted rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki se, baadoga dena ɔɔ wɔɔkga do naan ki. ² Ute naan se jaay bo naase aki 'jeel debm ɔk Nirl Raa se: debm ken taad ɔɔ Isa *al-Masi baado do naan ki ɔɔ tɛɔga debkilimi se, naan se bo debm ɔk Nirl Raa. ³ Gaɔ debm jaay baate tookɔ ɔɔ Isa al-Masi ted te debkilimi do naan ki ey se^{¶¶}, debm bin se ɔk Nirl Raa eyo. Maak-saapm naan se iino gotn debm ken gec Isa al-Masi. Naan se bo ken naase 'booykiga ɔɔ utu baado ɔɔ ɔɔɔse se naan utu do *duni ki.

⁴ Num naase genumgen seeme, naase se jee Raage ɔɔ naase se 'cirkiga jeegen ted rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ken ese se, taa debm utu ing ute naase maakse ki se, naan tɔɔɔ cir debm utu ing do duni ki se. ⁵ Jeegen ted rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naan se bo, naade taad te nakgen gen do dunia ɔɔ jee do duni ki se, booy uunden taarde. ⁶ Gaɔ naajege se k'jee Raage. Debm jeel Raa se, booyjeki taarjege ɔɔ debm ken

^{‡‡}3:12 Kayn se, naan goon paragn Adum.

^{¶¶}4:3 Jee metinge se, maakɔ maak-saapde ki se ɔɔ Isa al-Masi se naan baado do naan ki se tec te debkilim mala mala eyo.

gen Raa ey le, booyjeki taarjege eyo. Ute naan se bo, naajege j'aki jeele debm ok Nirl Raa maakin ki se taad taar met ki, oo debm ok Nirl Raa maakin ki ey se le, taad taar-koofo.

Raa se naan DebM maak-jea

⁷Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se iino goon Raa ki oo debm je jeege se, naan se goon Raa oo naan jeel Raa. ⁸Debm jaay je jeege ey se, naan se jeel Raa eyo, taa Raa se naan DebM maak-jea. ⁹'Booyki, Raa se olo Goonin kalan lak do naan ki, taa j'aki kon kaaja ute doobm naana. Naan tedn naan se taa ajeki taadn oo naan jejeki aak eyo. ¹⁰'Booyki, kese bo maak-je ken Raa taadni: Raa se, naajege bo k'jenkiro deet eyo, anum naan bo debm jejekiro deete oo naan olo Goonina baado ed ron *serke taa ajeki too *kusiinge. ¹¹Jee maak-jemge, aan goo Raa jejeki bin se, beeki num naajege kic bo j'aki je naapa. ¹²Raa se bii kalan nam aakin te eyo, ken naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic ing dook ute naajege. Maak-je ken naan jejeki se bo, ojeki naajege kic k'jeki jeege se.

¹³Ute naan se bo, naajege k'jeelki, naajege se j'ing k'dookki ute naana oo naan kic ing dook ute naajege, taa naan edjekiga Nirlin mala. ¹⁴Raa Bubu olo Goonin do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan bo DebM Kaajin jeegen do naan ki. Kese bo saadn ken naaje k'lee k'taadn jeege tu. ¹⁵Debm taad oo Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ing dook ute naana oo naan kic bo ing dook ute Raa. ¹⁶Naaje k'jeelki Raa se jejeki, oo naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken jejeki se, taa Raa se naan DebM maak-jea oo debm jaay je jeege daayum se, naan ing dook ute Raa oo Raa kic ing dook ute naana.

¹⁷Taa naan se bo maak-je ken naan jejeki jaay, ojeki naajege kic k'jeki jeege

se, taa bii ken jaay Raa utu kon booro do jeege tu paac se, naajege j'aki kon beere ey paac paac. Taa kingjegen do naan ki se tecga aan goo gen Isan ken tingno do naan ki se kici. ¹⁸Debm ken jeel maakin ki Raa jen se ing kic bo, maakin beer eyo. Je ken Raa jejeki se tedjeki naajege se maakjege beer eyo. Taa debm maakin beer se, naan ing booy nakn kon utu kaan don ki. Taa debm ken ing jaay maakin beer se, je ken Raa jen se kic bo, on tedn dim eyo.

¹⁹Ken ojeki jaay k'jeki Raa oo k'jeki jeege se, taa Raa bo jejekiroga deete. ²⁰Ken debm jaay deek oo naan je Raa oo doo und genaana se, debm bin se naan debm taar-koofo. Deere, debm ken genaana ken naan aak ute kaamin jaay jen ey se, Raa ken naan aakin ute kaamin ey se, naan an kon je ey kici. ²¹'Booyki, kese bo nakn ken Raa taadjekiro gen teda: debm je Raa se 'je genaana kici.

Naajege k'cirkiga nakgen *kusiin ken do *duni ki

5 DebM ken jaay took oo Isa se naan bo *al-Masi se, debm bin se naan se bo goon *Raa. DebM jaay je bubin se, 'je genaangen gaan bubinge se kici. ²Ken naajege jaay k'jeki Raa oo k'tedki nakn ken naan taadjeki gen teda se, bin se naajege k'jeelki naajege se k'jeki gaan Raage. ³'Booyki, ken naajege jaay k'jeki Raa deer num, nakgen naan taadjeki oo gen teda se, j'aki king do ki. Oo nakgen naan taadjeki gen teda se le, kon eyo. ⁴Taa debm tedga goon Raa se, naan tooo cir nakgen kusiin do duni ki se. Oo ken tedjeki jaay k'tooogi cirki nakgen kusiin do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki. ⁵Naaja jaay tooo cir nakgen kusiin do duni ki se? DebM tooo cir nakgen kusiin do duni ki se, debm ken took ute maakin paac oo Isa al-Masi se Goon Raa.

⁶ Isa al-Masi ese bo ken baado do naan ki se, *k'batizin maan do on ron *serke do moosin doyo. Naan baado se k'batizin maan sum eyo, num on moosin doyo kici. *Nirl Raa mala kic bo taadjekiga saadina, taa Nirl Raa se taad taar met ki. ⁷ Naaden moto se bo ken saadge: ⁸ Nirl Raa, maan k'batizn Isa do moosn Isa, naaden moto se paac taad metn saadn kalan sum. ⁹ K'jeelki ken jeege jaay baado taadjeki saaddege se, naajege k'lee k'tookki; bin num saadn gen Raa se, met ki cir daala. 'Booyki, kese saadn gen Raa do: naan se bo taadjeki saadn gen Goonin se. ¹⁰ Debm jaay aal maakin do Goon Raa ki se, naan took do saadn Raa ki se. Debm jaay baate kaal maakin do Raa ki se, naan ted Raa bo debm taar-koo. Taa naan baate tookn do saad ken Raa baado ro Goonin ki se. ¹¹ Kese bo saadn ken Raa taadjeki: Raa se edjekiga *kaajn gen daayum, do kaajn gen daayum ese se naan edjesinki ute doobm Goonina. ¹² Debm jaay ing dook ute Goon Raa kalan se, naan onga kaaja; do debm jaay ing dook ute Goon Raa kalan ey se, naan ok kaaj eyo.

¹³ Maam m'raanseno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se onkiga kaajn gen daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki dim ki ey paac paac

¹⁴ Naan Raa ki se naajege k'beerki dim ki ey paac paac, taa ken k'tondkiga metn

dim ken naan maakin jen ro ki se, naan lee booyjeki booyo. ¹⁵ K'jeelki nakn ken naajege k'tondkiga metn dim gotn ki bo, naan lee booyjeki booy dey se, bin se nakn jaay ken k'tondkiga meta gotn ki se, k'jeelin ki maakjege tu aan go do k'jonkiga.

¹⁶ Ken debm jaay aak genaon ted ted *kusin se do kusin naan ted ted se jaay an koln gotn kut ki ey num, n'tond metn Raa taa genaon se, do Raa utu an kedn kaaja; ken kusin gena ted ted se jaay an kol gotn kut ki ey se, taa kusin kalan se, debm tedinga num on gotn kut ki. Maam m'taadsen m'oo aki tond metn Raa se, taa debm ken ted kusin an kol gotn kut ki se eyo. ¹⁷ Nakgen k'tedki ute doobin ey paac se, naade se kusina naan Raa ki. Nabo kusina paac se on ol deba gotn kut ki eyo.

¹⁸ Naajege k'jeelki debm tedga goon Raa se, naan lee ted kusin eyo, taa Goon Raa se boobina, do Bubm jee kusinge se, ok too do on ki eyo. ¹⁹ K'jeelki naajege se k'tedkiga jee Raage, num gan jee do naan ki paac se naade se kaam ji Bubm jee kusinge. ²⁰ Naajege k'jeelki Goon Raa baado do naan ki se do edjekiga jeele ken j'anki jeel Raa deere. Ute Goonin Isa *al-Masi se, naajege k'doakkiga kalan ute Raa deer se. Naan se bo Raa ken deer deer do ken ed kaaja daayum jeege tu.

²¹ Genumgen seeme, dooki dose dooko ro maragge tu.

Maktubm Jan raanjin gen k-dige

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan maktubm ara se taad ɔ naan *naan jee al-Masige*. Nabo do taar-inge tun naan raan se, naan aan ɔ naan bo magal jee ken naan raanɗen maktubm ese se. Naan raan ɔ «m'raanji maktubm se naai ki ute genige, naai bo Mend ken Raa beer ɔɗɗio.» Jee metinge saap ɔ *Mend* ara se je taadn ute egliz ɔ ute jee-gen maak ki. Aan ɔ naan maakn maktubm ken deet deet se, maakn maktubm gen k-dige tu se kic bo, naan taad jeege tun ken naan raanɗen ɔ j'ing j'ond kondɔ ɔ j'aay kaamɗe, ɔ kaal maakn met ki se j'okin jiga.

Jan raan ɔ tɔɔse jeege tun egliz ki

1 Maam ken naan egliz bo m'raanji maktubm se naai ki ute genige, naai bo Mend⁸⁸ ken *Raa beer ɔɗɗio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum bo m'jese eyo, num gan jee jeel taar met ki paac se jese kici. ²ɔ taar met ki se utu ing maakjege tu ɔ daayum utu ting ute naajege. ³ɔ Raa Bubjege ute Goonin Isa *al-Masi se ajeki tedn beɗde, ajeki keejn dojege tu ɔ ajeki kedn lapia. Bin bo j'aki king ute maak-jea ɔ ute ken met ki.

Taar met ki ute maak-jea

(1Jn 5.1-3)

⁴Maam se maakum-raap aak eyo ken m'ɔn genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se ted nakgen ken Raa Bubu taadjeki gen tɛda se.

⁵Bin se Menda, ɓorse maam m'taadi m'ɔ: k'jeki naapa. ɔ nakn ken Raa taadjeki gen tɛda se jaay ɔlum maam

m'raanji se, kese kiji eyo. Gan kese taar ken naajege k'booyinkiro do kuun met ki. ⁶Ken naajege jaay k'jeki Raa se: kese naajege k'tedki nakn ken Raa taad ɔ gen tɛda. Taa nakn ken Raa taado gen tɛda ken naase 'booyinkiro do kuun met ki se, ingki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷Jeegen lee aan jeege dal se baadoga dena do naan ki. Num jee se bo ken Isa *al-Masi jaay baado ted ron debkilimi do naan ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken ted bin se bo ken lee aan jeege dala ɔ naan bo debm ken gec al-Masi. ⁸Taa naan se bo naase ɔndki kondɔ taa naabsen 'tedki se 'kutn ɕer eyo, anum naabsen 'tedki se utu aki ɕɔn beɗse ute maraadse.

⁹Jeelki debm jaay naar aan deel naan ki ɔ ing do taar al-Masi dooyjekiro ey se, debm bin se Raa ute naan eyo. Gan debm jaay ing do taar al-Masi dooyjekiro se, debm bin se naan ing ɔɔk ute Raa Bubu ɔ ute Goonina. ¹⁰Taa naan se bo nam jaay baado taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyjekiro ro ki ey se, debm bin se ɔnte 'kɔk-inki beesege tu ɔ ɔnte 'tedinki tɔɔse. ¹¹Num debm jaay tedinga tɔɔse ɔkin ɔn se, debm bin se endga maakn *kusin ken debm se lee ted se.

Jan raan nan taarina

¹²Ey num maam m'ɔk nakge dena ken m'je m'asen raana, nabo taargen se m'je m'aden raan maakn maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen ɓaa kaaka ɔ ken m'aanga naane nabo j'aki taadn taara ute taara. Taa bin se maak-raapjege se 'tedn maak-raap maraadin ki. ¹³Genaai Mend ken Raa

§§1:1 Jee metinge saap ɔ Mend ara se je taadn ute jee egliz ken lee tus gotɔ kaam kalaɗ.

bæx ɔɔɖɪŋo ute ɡɛnɪŋe se 'tɛɖi tɔɔsɛ
naai ki kici.

Maktubm Jan raanin gen k-məʈəge

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm k-məʈəge gen Jan

Maktubm ara se kic ʈo debm ken taad ɔ naan naan jee al-Masige se ʈo, debm raanina. Maktubm se naan raanin gaab ki kalan bini k'danin Gayus. Gayus se k'jeelin eyo nabo naan se tuj ɔrmin te Isa al-Masi eyo. Nakj naan ted se ʈaa te gen Deotrep kalan eyo. Taa Deotrep se lee taad taargen ing kusu ro deb ken naan jee al-Masige tu se ɔ naan je kɔkɔ mertge eyo. Ute maktubm ese ʈo k'jeelki kɔkɔ mertge ɔ ute kɔkɔ genaagen ɔn se, kese taadn maak-jea ɔ taad ɔ do taar ken met ki se k'tujki te ɔrmjege eyo.

Jan raan ɔl maktub Gayus ki

(Mt 10.40-42)

1 Maam ken naan egliz ʈo m'raanin maktubm se naai Gayus ki. Naai ʈo debm ken maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

² Medn kɔnɔn maakuma, maam m'je se, nakj naai ted paac se 'kaan kaama. ɔ m'je lapi roi se 'tedn jiga aan ɔ ʈo ken naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔɔmina

³ Maam se maakum-raap aak eyo, taa genaagen iino ɔti ki jaay lee ʈaado ɔtje ki ara se, taadjenga saadn naai ken ing do taar ken met ki jiga se: deere, naai se utu ing do taar ken met ki. ⁴ Ken maam jaay booy j'ɔ genumge utu ing jiga do taar ken met ki se, kese edum maak-raapo den aak eyo.

⁵ Medn kɔnɔn maakuma, naai se debm utu ing do taar ken k'dooyio se jiga ɔ genaagen iino ɔt kuuy ken naai jeelde eyo jaay ʈaadoga merte ɔti ki kic ʈo, naai ɔkden jiga. ⁶ Jeegen naai ɔkdeno

jiga se, ken ʈaadoga ɔtn ara num naade tɔɔmi naan jeege tun *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dena. Bin se m'-taadi m'ɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogde daayum ute noogj naai se jaay ʈo, aden noogj maakj lee mertdege tu aan ɔ ʈo ken Raa jen ro ki. ⁷ Taa naade lee merte se gen tedn naabm *al-Masi ɔ jee-gen jeel Raa mal ey se dim tap ʈo naade tɔnd meta ɔtde ki eyo. ⁸ Taa naan se ʈo naajege se, jeegen bin se naajege j'adeki noogo, taa j'aki tedn naaba kalan ɔ taar met ken j'aki taadn jeege tu se ʈaa ute naanina.

Deotrep ute Demetrus

(1Kor 4.18-21)

⁹ Ey num maam m'raan m'ɔlga maktub *egliz ki, nabo Deotrep se baate tookj taarje, taa naan se je ʈo ɔtn magal ron daan jee Raage tu. ¹⁰ Taa di ken jaay maam m'utu m'asen ʈaa kɔn se, m'asen ʈaa taadn nakj jig eyo ken naan ing ted se, ute taar-kɔɔbm naan lee tɔkjen doje ki. Naan ese sum eyo, num gan naan ted nakgen cir naan se daala, naan se baate kɔkɔ genaagen doobm Raa ki ɔ jee ken je ɔ aden kɔk kic ʈo, naan gaasde ɔ tu-urden naatn maakj egliz ki.

¹¹ Medn kɔnɔn maakuma, ɔnte kuun bɔlɔtn jeegen lee ted nakgen jig ey se, num gan uun bɔlɔtn jeegen lee ted nakgen jiga. Taa debm ted nakj jiga se, naan debm Raa. Num gan debm ted nakj jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹² Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki ɔ king naan ing jiga do taar ken met ki se kic ʈo tedn saada. Naaje kic ʈo k'saadinge. Taa naan se ʈo naai kic 'jeele saadn naaje se saadn met ki.

Jan taad nan taarina

¹³ Ey num m'ɔk nakge dena ken m'je m'aisin raana, nabo m'je m'aisin raan maakj maktub ki eyo. ¹⁴ Taa maam se

ᠠᠭᠠᠭᠠ ᠭᠠᠭᠠᠷᠠ ᠮᠤᠰᠠᠭ ᠮᠤᠤᠲᠤ ᠪᠠᠭ ᠭᠣᠲᠢ ᠠᠢ,
ᠠᠨ ᠠᠨ ᠪᠠᠭ ᠮᠤᠨᠵᠢᠭᠠ ᠵᠠᠶ ᠪᠣ ᠠᠢᠪᠠᠭ ᠲᠠᠠᠳᠢᠨ
ᠲᠠᠷᠠ ᠤᠲᠤ ᠲᠠᠷᠠ.

¹⁵ᠤᠨ ᠷᠠᠠ ᠠᠢ ᠠᠢᠳᠢᠨ ᠯᠠᠭᠠᠢ. ᠮᠡᠳᠢᠭᠢᠨ ᠭᠣᠲᠢᠨ
ᠠᠷᠠ ᠰᠡ ᠲᠡᠳᠢ ᠲᠠᠭᠰᠡ ᠠᠨ ᠮᠡᠳᠢᠭᠢᠨ ᠭᠣᠲᠢᠨ ᠨᠠᠠᠨᠡ
ᠰᠡ, ᠨᠠᠭᠠ ᠨᠠᠭᠠ ᠠᠢᠢ ᠠᠢᠳᠢᠨ ᠲᠠᠭᠰᠡ.

Maktubm gen Jud

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen Jud

Maktubm ken Jud raanjin se, naan raanjin jee al-Masige tun gɔtɔ baa se paac. Taar ken naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔnjɔn maakɔ maktubm gen Pier gen k-dige se. Maakɔ raanjin ki se naan iin ro jeege tun dooy jeege ute taar-kɔɔɔɔ ɔɔ ing tɛdn aan gɔɔ ken maakde jen ro ki se. Jud maakɔ raanjin ki se, naan tuun tɔl taargen maakɔ Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dɔkina ɔɔ ute taargen se bo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɔ kitapm Yaudge tu kici naɔo maakɔ Kitap ken Raa dooko ute jeege do dɔkin se, kitapgen se, gɔtɔ (bersege 9, 14 ɔɔ 15). ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee ken baate tookɔ taar ken Raa taadden ɔɔ naan jede se, naan utu aden dabar ɔɔn aak eyo. Ute naan se kic bo Raa je aden kut eyo naɔo naan je aden kaaja.

Jud raan ɔl tɔɔse jee al-Masige tu

1 Maam m'Judn ken debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'genaa Jak bo m'raansn maktubm ese se, naase jeege tun *Raa Bubujese ɔɔ danseno ɔɔ boɔbse te Isa al-Masi se. ² ɔɔ Raa asen keejɔ dose ki, asen kedn lapia ute maak-jen se ute maraadina.

Jeegen dooy jeege do taarge tun met ki eyo

(2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase medn kɔɔn maakumge se, maam se m'je beɛ eyo ken m'asen raan maktubm se taa metn taar kaajn ken Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɔ ken ɔlum jaay maam m'aay kaamum

m'raansn maktubm se, taa m'asen kedn kaay kaama, taa naase aki do do taarge tun naase k'dooyeno jaay aalki maakse do ki gen sɔrɔkin se. ⁴ Taa jee metinge se goon endoga maakse ki, naade se bo ken Raa do dɔkin tap bo ɔjdenga kɔjn boɔɔ dode ki aan gɔɔ ken k'raanjo maakɔ Kitap ki. Jee se, taar ken Raa taadjeki taa maak-jen se, naade terlin kaam kuuy taa naade 'kɔn doobm ken an tɛdn nakɔ ken maakde jen ro ki. Ken naade jaay tɛd bin se, naade ɔɔd und Isa *al-Masi naan ken Magaljege ɔɔ Meljege kalan lak se.

⁵ Ter m'je m'asen taadn daala, 'jeelki, do dɔkin se Meljege Raa aajo gaan *Israelge kaad ken naan ɔɔddeno naatn maakɔ taa naan ken Masar ki. Gan maakde ki se jeegen baate kaal maakde do naan ki se, naan tɔalde naatn. ⁶ 'Saapki do *kɔdn Raage tun, magal ken Raa edden se naade ɔkin te tɔɔg eyo, iin resno ute gɔtn ken Raa tɔndden ro ki. Taa naan se bo Raa tɔk dookde ɔɔ ɔmbden maakɔ gɔt ken ɔɔɔ gen ting daayum gɔtn ese bini 'kaan bii ken naan an kɔjn boɔɔ do jeege tu paac se. ⁷ 'Saapki do jeege tun ken tingo maakɔ geger ken Sɔɔm ute Gɔmɔr* ɔɔ ute jeegen tingo maakɔ gegerge tun cɛsde ki: naade se kic tɛdo *kusiɔ bini naade lee eeso naap ren ren ɔɔ tɛdo napar nakgen jig eyo ken jikilimge tap bo lee tɛdin eyo. Naade se Raa dabardenga maakɔ poof ken gen daayum.

⁸ Jee ken goon endo maakse ki se tɛd nakgen jig eyo bin kici. ɔɔ naade se ute nigen ken naade lee ni se bo ɔlden gen kees naapgen ren ren. Jee ese se ken Raa jaay Melde se, naade took eyo ɔɔ kɔdn Raagen ute nookdege se kic bo, naade naajde. ⁹ Gan bubm kɔdn Raagen k'danin Mikael se kic bo, kaad ken naade mooyo te *Bubm sitange gen naar yo *Musa se, naan naajin te ute taar ing kus

*1:7 Aak Jen kɔn 18 ɔɔ 19.

eyo, num naan deekin ɔ: «Naai se, Raa utu ai dabara.» ¹⁰Num gan jeegen ese se naade naaj ute taargen naade kic bo jeel metin eyo. Naade se aan gɔɔ daagen maakɲ kaag ki ken ɔk maak-saap ey se ɔɔ nakgen naade lee ted se bo ken utu aden kutu. ¹¹Naade se utu aden tedn ɔɲ aak eyo, taa naade se uunga doobm Kayn[†]. Naade ted nakgen jig eyo taa an kɔɲ gurs ro ki aan gɔɔ ken Balaam[‡] tedo do dɔkin se. Naade utga rode aan gɔɔ Korɛ[¶] debm ken baate tookɲ taar Raa se. ¹²Ken naase aki kɔs kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade bo ken lee tujsen gɔtn kɔs se. Naade ɔɔɔ, ɔɔ aay te maraadde sɔkɔɲ kic bo tɔɔlde eyo ɔɔ naade le saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gɔɔ gapar ɔɲ eed maan ey jaay kuulu wɔɔk-in naatn se. Naade aan gɔɔ kaaggen ken kaadn koɔjɔge aan kaace num ɔk koɔj ey se. Kaaggen se bo ken k'tɔɔlde ute met iirin jaay j'ɔɲde ooy se. ¹³Naade se tedn nak sɔkɔɲge tec aan gɔɔ ool doocga num tɔl gupiyin jɛɲ ki se; naade tec aan gɔɔ k-dijgen metingen tɔɔd lee wari se ɔɔ jee se Raa utu aden kɔmb gɔt ken ɔɔd dɔɔd gen daayum daayum.

¹⁴Do dɔkin se gaaba kalan k'danin Enok[§]. Naan se bugɲ gen k-cilige gen Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki ken ɔ: *'Booyki, Meljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal ken dupu kando kando se* ¹⁵*taa kɔjn bɔɔɔ do jeege tu paac ken aal Raa maak ki eyo ken baate tooko Raa bo gaarde se, naade se bo j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad ing kus ro Raa ki se.* ¹⁶Jee se ting bo maakde raap eyo ɔɔ ing bo gen tɔkɲ mind jeege. Naade se tedn nakɲ maakde je sum ɔɔ naade taad taar-

gen deel dode ɔɔ aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kɔɲ dim gɔtde ki.

Jud dej genaagen doobm *al-Masi ki

¹⁷Num gan naase, medn kɔɲ maakumge se 'saapki do taarge tun ken jee kaan naabm Meljege Isa al-Masi taadseno do dɔkin se. ¹⁸Naade taadseno ɔ: «Bii ken kaam mɔɔtn dunia an nan se, jeegen jee kaakɲ metn jeege se utu ade baao ɔɔ naade se le aal Raa maak ki eyo ɔɔ tedn nakɲ maakde jea.» ¹⁹Deere, kесе bo naade! ɔɔ naade se bo ken gaan jeege ute naapa; ɔɔ naade se nakɲ daa rode je se bo naade tedina ɔɔ jee se ɔk *Nirl Raa maakde ki eyo.

²⁰Num gan naase, medn kɔɲ maakumge, 'noogki naapa ɔɔ ingki tɔɔɔ do taar Raage tun k'dooseno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Ken aki tɔnd metn Raa se, ɔɲki *Nirl Salal bo asen tɔɔɔ. ²¹Kaad ken naase utu aakki kaak kaam kaadn ken naase utu aki kɔɲ *kaajɲ gen daayum ken Meljege Isa al-Masi ute beɲna utu ajeki ked se, ingki maakɲ maak-je Raa ki. ²²Jeegen maakde utu naaj naaj bɔrt se, naase ɛɛjɔdeki dode ki. ²³ɔɔ jeegen metingen kuuy ken baɔ baɔ poodn se, naase aajɔdeki. Kengen kuuy kic bo ɛɛjɔdeki dode ki, naɔɔ ɔndki kɔndɔ ɔɲten tumki te naade, bini jee se kaldegen *kusinɔdege tujdenga tuj se kic bo, naase 'yeɛmde ki.

K'tɔɔmki Raa

²⁴K'tɔɔmki Raa, naan ken ɔk tɔɔɔ asen bɔɔɔ taa naase aki koocɲ doobin ki eyo. Naan asen baɔ naanin ki se jee ɔk tujɔ rode ki eyo ute maak-raapo, maakɲ gaarin ken wɔɔɔ gɔtɔ kɛɛɲ kɛɛɲ se.

[†]1:11 Kayn se goon Adum ken tɔɔl genaɲ Abel. Aak Jen 4.5-16.

[‡]1:11 Aak Nmb 22-24.

[¶]1:11 Aak Nmb 16.1-5.

[§]1:14 Aak Jen 5.21-24.

²⁵ Raa se naan kalan lak. Naan bo Debm
aajjeki ute doobm Meljege Isa *al-Masi.
On jeege paac an *nooko, an magala w
an jeelin naan bo, debm ak tawg w tawg

naan se gotn do dakin tap bo naan utu
tap, ken borse ki w gen daayum daayum.
*Amin.

Kitapm k'danin Apokalips ken Jan raajo

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm k'danin Apokalips ken Jan raajo

Jan debm ken raaj kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadino metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se bo gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raaj eglizge tun cili ken taa naan Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, ol gotn se k'danin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarfe se taa naade jeel melde bo Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden on se bo, Jan raajden kitapm se taa aden tawgij maakde do kaal maakde ki ol do kond dode ken naade ond do Raa ki se. Maakij kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napar taar-gen aan go j'aal kaal naagij taara. Nabo nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dokin se bo jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, naparde kalan eyo, nabo ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekij ol borse j'aak aan go nakgen ok tawgo do jeege tu se bo cirga goto baa se paac, nabo Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ok tawgo do jeege tu se gen sorokina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa ol gen jeenge.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

1 Kese bo metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa

*al-Masi ki ol Isa ol kod naan se baa taad metin bulin Jan ki, taa Jan baa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se. ² Jan se aako utu kaamina ol taad metin paac jeege tu ol kese Taar Raa mala ol kese bo nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadino metin se. ³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu ol maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raajino ara ol took do ki. Taa nakgen se kaadin olpaga googo utu 'kaana.

Jan raaj ol tawsin *eglizge tun taa naan Azi ki

⁴ Kese maam Jan bo m'raansjen kitapm se naase eglizge tun maakij gegerge tun kaam cili ken taa naan Azi ken kaam kalan. On Raa ken do dokina, borse, ol ken utu baado ol ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tedn beena ol asen kedn tawsin. ⁵ On Isa *al-Masi debm saadn met ki ol naan bo debm duro deet deet daan yoge tu ol naan bo Gaar gen gaaringen do naan ki se, on asen tedn beena ol asen kedn tawsin kici.

Isa se, naan bo debm jejeki, ol ute moosin se, naan oljekiga dojege maakij *kusin ki. ⁶ Naan oljekiga maakij gaarin ki ol tedjekiga k'tedkiga jee tedn *serke gen Bubin Raa. Bin num on jeege paac an *nooko ol on tawgij naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷ 'Booyki! Isa utu ade baa maakij gapar ki,

ol jee tawsin do kaag ki ute jeege paac, naade utu an kaakij ute kaamde.

Bii ken se, jeegen do naan ki paac utu 'tawgo ol 'keem no.

Taar se utu 'tedn deer deer. Amin!

⁸ Meljege Raa deek ol: «Maam m'Alpa ol m'Omega** ol maam m'Sidburku, maam

**1:8 Alpa ol Omega se je deekij ol: maam bo m'do kupm met ki ol m'taar tawlina.

ken do kupm met ki, ken borse do ken utu afe baa.»

Jan aak Isa maakŋ gaariŋ ki

⁹Ken ara maam genaase Jan ken utu doo yeebiŋ ute naase. Do maam kic m'onga bedum *maakŋ Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken ol jaay k'j'ok k'baam goŋn ken maane ol gurugiŋ ken k'daŋiŋ Patmos se, taa taar Raa do taa saadn Isa ken maam m'lee m'taad se. ¹⁰Bii kalaŋ *Nirl Salal booy dom ki do goŋn se maam booy mind nam taad metum ki makonŋ aan goo pulu do bii ken se bii dumas^{††}. ¹¹Mind nam ese se taadum do: «Nakŋ naai aakiŋ se 'raaniŋ maakŋ kitap ki do olin *eglizge tun maakŋ gegerge tun kaam cili jee ken: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹²Ken maam jaay m'booy mind nam se, m'terl m'aak metum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak loompon daabge cili. ¹³Maam m'aak nam aan goo Goon Debkilimi^{‡‡} daar daar daan loompge tun cili se; kaliŋ roŋ ki se jerle bini aan naagŋ jeŋ ki. Do naan dook kaadiŋ ute kol ken k'daapiŋ ute daab; ¹⁴do beekŋ doŋ se raap lak lak aan goo kuubu do kaamiŋ se le aal bilik bilik aan goo poodo. ¹⁵Do jenge se aan goo maal ken j'olŋo poodn jaay aac den se, do mindiŋ le aan goo keem ool ken doocga num eem uu se. ¹⁶Do maakŋ ji daamiŋ ki se, naan ok k-dijge cili. Do goŋd-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taariŋ ki do daan-kaamiŋ se aan goo kaadn ken aanga katar ki num do tok kaama kiric se.

¹⁷Ken maam jaay m'aakiŋ se, maam m'ooc metn jeŋ ki aan goo debm ooyga kooyo. Num gaŋ naan ond ji daamiŋ

dom ki do deekum do: «Onŋe 'beere! Maam bo debm ken deet deete do ken kaam moon. ¹⁸Maam bo debm m'ing zeere. Maam se m'ooyoga kooyo nabo m'duroga daan yoge tu do borse m'utu m'ing zeere gen daayum daayum. Maam se m'ok doo do yo ki do do bee yoge tu kici. ¹⁹'Booyo! Nakgen ken naai aakiŋa kaaka do kengen utu afe baa naan ki se, 'raaniŋ maakŋ kitap ki. ²⁰K-dijgen cilin ken maam m'okiŋ ji daamum ki ute loompon daabgen cili ken naai aakiŋo jaay *jeel metiŋ ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *kodn Raagen cilin gen eglizgen maakŋ gegerge tun ken kaam cili se. Do loompon gen daabgen cili se le, je taadn ute eglizgen maakŋ gegerge tun kaam cili se kici.»

Maktubm se k'raaniŋ

*eglizn ken Epez ki

2 *Kodn Raa ken lee doob eglizn maakŋ geger ken Epez ki se, 'raaniŋ maktub do:

'Booyo! Debm ken ok k-dijge cilin ji daamiŋ ki do ken lee daan loompge tun cilin gen daab se taadi do:

²«Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase okki maakŋ naabse ki se, maam m'jeele. Do maam m'jeele naase se oŋki 'serkŋ jee *kusiŋge eyo. Jee ken ted rode aan goo *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase oŋdeki naade se, jee taar-kooŋge. ³Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama do okki te metse ceef ki eyo. ⁴Num maam se m'ok taara te naase gen taada: maak-je ken naase okki do maam ki deet se, borse aan goo ken

^{††}1:10 Bii dumas se bii gen Meljege.

^{‡‡}1:13 Aak Dan 7.13.

do dɔkɪn eyo. ⁵'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga metn naabse jiga nabo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse ɔɔ 'terlki tɛdn naabse aan gɔɔ ken naase 'lee tɛdɪŋkiro do dɔkɪn se. Ken bin ey num, maam se m'utu m'asen kɔŋɔ ɔɔ ken naase jaay 'terlki te kingse ey se, lɔɔmpsen gen daab se, m'an kuun dɛɛtn gɔt kuuy. ⁶Nabo naase kic utu 'tɛdki nakŋ jiga. Aan gɔɔ maam m'ɔɔd m'uun naabm jee Nikolait[¶] tɛd se, naase kic ɔɔd unddɛki bin kici.

⁷«Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn baa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kɛdn koɔŋŋ kaagŋ ken ɛd kaaja ken maakŋ jinen Raa ki se.»

Maktubm se k'raanŋ *eglizn ken Smirn ki

⁸*Kɔdn Raa ken lee bɔɔb eglizn maakŋ geger ken Smirn ki se, 'raanŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm deet deet ɔɔ ken kaam mɔɔtn, naan ken ooyo ɔɔ duroga daan yoge tu se taadsen ɔɔ:

⁹«Maam se m'jeel dubarse ute daayse, nabo naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kɔdn ken jee tɛd rodɛ aan gɔɔ Yaudge lee ɔɔdse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange. ¹⁰Naase se utu aki dabara nabo ɔnte 'beerki. 'Booyo! Bubm sitange utu tɔkŋ jeesegen metinge ade kɔmb dangay ki taa asen naama ɔɔ naase aki dabara gen bii

sik. Num aayki kaamse bini ken j'asen tɔɔl kic num ɔnten tujki ɔrmse ɔɔ maam m'utu m'asen kɛdn laatn tɔɔmɔ^{§§} ken taad ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaja gen daayum.

¹¹«Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn baa se paac: debm jaay aasinga ɔɔ ɔŋ cirga se, yo gen k-dige se an kɔŋ tɛdn dɪm eyo.»

Maktubm se k'raanŋ *eglizn ken Pergam ki

¹²*Kɔdn Raa ken lee bɔɔb eglizn maakŋ geger ken Pergam ki se, raanŋ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ken ɔk gɔrdɛ-jerl taaringe di paac taat ranan ranan se, taadsen ɔɔ:

¹³«Maakŋ geger ken naase ingki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu ing gɔtn se ɔɔ gɔtse ki se, naan gaarge. Num ute naan se kic, naase utu 'dɔɔkki ute maama. Ey num maakŋ geger ken se bo naade tɔɔlo Antipas debm saadum ken tuj te ɔrmin ey se. Ute naan se kic bo naase ɔŋki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu ing gɔtse ki. ¹⁴«Num maam se m'ɔk taara te naase gen taada: gɔtn naase ki se, naase ɔkki jee-gen ken uun dɔobm Balaam* ken dej Gaar Balak jaay ɔl gaan *Israelge terl naaga Raa ki ɔso daa maraga do dɔkɪna ɔɔ ɛeso naapa. ¹⁵ɔɔ tɛr gɔtn naase ki se, naase ɔkki jee-gen took uun taar ken jee Nikolaitge[†] lee dooy jeege se kici. ¹⁶Bere,

[¶]2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa ken met ki eyo.

^{§§}2:10 Laatn tɔɔmɔ se je deekŋ ɔɔ j'asen kɛdn nakŋ ken asen raap maakse. Naan se aan gɔɔ bɛdɛ kici.

*2:14 Balaam se debm kɔrdɔ ken Balak, Gaar Moabge, rejino taa baado naam gaan *Israelge. Aak Nmb kon 22-24, 25.1-2 ɔɔ 31.16.

[†]2:15 Aak berse 6.

naase se 'terlki kingse! Ey num
 ɔɔpɔa ɔɔɔɔɔ maam m'utu m'baado
 ɔɔ m'utu m'aden kooco ute ɔɔɔɔɔ-jerl
 ken 'teecɔ taarum ki se.

¹⁷ «Debm ken ɔk bi booyo
 num, 'booy taar *Nirl Raa taad
 eglizge tun ɔɔtn ɔaa se paac:
 debm aasinga do nakge tun se
 num, maam m'an ɔedn ɔɔsn
 k'danin maan[‡] ken Raa ɔyino
 ɔoy se. ɔɔ ter m'an ɔedn ko
 raap raapo. ɔɔ ko ken ese se,
 k'raanga raan ro kiji ro ki. ɔɔ
 debm j'an ɔedn ko se sum ɔo
 'jeel ro se, ey num nam kuuy se
 ɔɔn jeel eyo.»

Maktubm se k'raanin *eglizn ken Tiatir ki

¹⁸ *Kɔdn Raa ken lee ɔɔɔɔ eglizn
 maakɔ geger ken Tiatir ki se, raanin mak-
 tub ɔɔ:

'Booyo! Goon Raa ken kaamin
 aan ɔɔɔ poodn ɔk ɔɔɔ ɔɔ jenge
 aan ɔɔɔ maal zeer ken j'ɔɔɔno
 poodn aac deɔ se, taadsen ɔɔ:

¹⁹ «Nakɔ naase 'tedki paac se
 maam m'jeele. Maam m'jeel
 maak-je ken naase ɔkki do jeege
 tu, ɔɔ ɔɔse kic naase utu aal kaal
 maakse dom ki ɔk. Maam m'jeel
 naabsen ken lee 'tedki ute kaay
 kaam ken naase ɔkki se. ɔɔ m'jeele
 naabsegen naase 'tedki kaam mɔɔtn
 se den cir ken deete. ²⁰ «Num maam
 se, m'ɔk taara te naase: Jezabel
 mend ted ron aan ɔɔɔ mend taad
 taar teeco taar Raa ki se, naase
 ɔɔnɔki naan lee derl jee tedn
 naabumge ɔɔ deɔde ɔɔ k'terl naaga
 Raa ki ɔɔ ɔɔde naade se ɔɔ daa

maraga. ²¹ Maam m'ɔn ɔiia, m'ɔɔ
 bin sum ɔo, naan 'terl kingina ɔɔ
 ɔɔn ɔeesn gaabina. Num gan naan
 baate ɔɔɔ. ²² 'Booyki! ɔɔse maam
 m'an kaalin do danal ki, naan dabar
 makɔɔ. ɔɔ gaabgen eesin naan se
 jaay terl te kingde ey num, naade
 kic m'utu m'aden dabar bin kici.

²³ Maam m'an ɔɔl te geninge se
 naatn. Bin ɔo eglizge paac 'jeele,
 maam se m'jeel m'nan taar ken
 maakɔ jikilimge tu. ɔɔ nana nana
 kic ɔo, maakse ki se, maam m'an
 dabara do nakge tun naan tedfa.

²⁴ Num naasen, jee ɔɔɔ maakɔ
 Tiatir ken ɔɔsen maak ki ey se, taar
 jee se lee dooy jeege se, naase le
 'took uunki te eyo, naase le 'jeki te
 jeel taar maakɔ *Bubm sitange tu
 aan ɔɔɔ gen naaden lee saapin se
 eyo. Taa naan se maam m'asen ɔɔn
 ɔɔnd dim kuuy dose ki ey sum.

²⁵ Nabo nakɔ ken naase 'booyinkiga
 jaay aalkiga maakse do ki se, ɔkɔnki
 ɔɔɔɔ bini maam m'ade ɔaa maak
 ki. ²⁶ «Nakgen se jaay debm cirdega
 ɔɔ ingga do naabum ki bini naninga
 tak se, maam m'aden ɔɔnd naade ɔo

'ting do metjil jikilimge tun do naan
 ki paac. ²⁷ ɔɔ jee ɔaa se paac naade
 aden lee ɔɔnd ute sirdn k'daapin ute
 maala. Ute naan se, naade ade lee
 ɔɔnd ɔɔɔn aan ɔɔɔ ken k'lee k'ɔɔnd
 k'ɔɔk dugul nenjge se.» ²⁸ Aan ɔɔɔ

Bubum edum ɔɔɔɔ do jeege tu se,
 maam kic m'edden naade ki bin
 kici. ɔɔ ter maam m'utu m'aden
 ɔedn Bebel gen do metbeeki se kici.

²⁹ «Debm ken ɔk bi booyo num,
 booy taar ken *Nirl Raa taad
 eglizge tun ɔɔtn ɔaa se paac.»

[‡]2:17 Maan se ɔɔsn ken Raa sido gaan Israelge tu kaad ken naade tingo ɔɔɔ-ɔaa ki.

[¶]2:27 Aak KKR 2.9.

**Maktubm k'raanjin
*eglizn ken Sarde ki**

3 *Kədn Raa ken lee bəəb eglizn maakn geger ken Sarde ki se, raanjin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ɔk Nirl Raagen cili[§] ute k-dijgen cili se taadsen ɔɔ:

«Maam m'jeel naabse ken naase 'lee 'tedki se. Nookse eem aan gɔɔ jee utu zɛɛɛ; num gan naase se jeegen ooyga kooyo. ²lin̄ki raan! Naabsegen metingen baa baa tuju se ɔkdeki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tedki se maam m'ɔnjin paac bo aac eyo. ³'Saapki do taar ken 'booyin̄kiro se ɔɔ ken k'dooyseeno jaay naase 'took aalkiro maakse do ki. Bin se 'bɔɔbɔn̄ki jiga ɔɔ 'terlki maakse. Num ken naase jaay ingki zɛɛɛ ey num, maam m'ade baa aan gɔɔ debm boogo kaad ken naai 'jeel eyo ɔɔ m'ai kɔki do jii ki. ⁴Ey num Sarde ki se, jeesegen metinge se, kaldege se naade ɔn̄ ilimin̄ te eyo. Naade se bo jeegen tuso kaldegen raap raap se ɔɔ naade lee ute maama taa naade an̄ kɔn̄ kaasiŋa. ⁵«Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdenga num, j'an̄ tusn kalgen raap raapo. ɔɔ ron̄ maakn Kitapm Kaaj ki se le, m'an̄ kɔn̄ tɔɔl eyo, num naan Bubum ki ɔɔ naan kɔdŋe tu se, maam m'taadn m'ɔɔ: naan̄ se debm maama.

⁶«Debm ken ɔk bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn baa se paac.»

**Maktubm se k'raanjin
*eglizn ken Piladelpi ki**

⁷*Kədn Raa ken lee bəəb eglizn maakn geger ken Piladelpi ki se, raanjin maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm *salal ɔɔ debm ken lee te ken met ki, naan bo debm ken ɔk lekerle gen taa bee *Daud, ken naan jaay ɔɔdga taa doobo se, nam kuuy tap bo ɔn̄ dekelin̄ eyo. ɔɔ ken naan̄ dekelin̄ga le, nam kuuy ɔk doobm ken an̄ kɔɔd eyo, taadsen ɔɔ:

⁸«Naabm ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'ɔɔdiga taa doobo naanse ki, nam tap bo an̄ kɔn̄ gaas eyo. Ey num naase se 'tɔɔgse kic bo baata. Ute naan̄ se kic bo, naase 'took uunki taaruma ɔɔ ɔn̄ 'baatum te eyo. ⁹'Booyki! Jee *Bubm sitangen ted rode ɔɔ naade Yaudge se, bere, naade se jee taar-kɔɔbge ɔɔ naade se maam m'edisinga kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno tɔɔdn̄ baa gɔtse ki ɔɔ naade utu 'kergn̄ metn̄ jese ki ɔɔ asen̄ jeel naase se maam m'jese. ¹⁰Aan gɔɔ naase aayki kaamse 'bɔɔbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen̄ bɔɔbɔ kaad ken dubara ade baa do jeege tun do naan̄ ki jaay utu ade naam se. ¹¹Bere, maam se ɔɔpga gɔɔɔ m'ade baa. Bin num taar *Raa ken naase 'booyin̄ki se, ɔkɔn̄ki tɔɔgɔ taa laatin̄ tɔɔm k'j'eddesin̄ se, nam tap bo an̄ 'kɔn̄ kuun eyo. ¹²«Nakgen se jaay debm cirdenga num, maam m'an̄ tedin̄ aan gɔɔ duliyyu maakn *Bee Raam ki ɔɔ nam tap bo an̄ kɔn̄ kɔɔd eyo. ɔɔ maam m'an̄ raan̄ ro Raama ɔɔ ro geger Jeruzalem kiji ken geger

§3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

Raam se roŋ ki ɔ geger se Raa booy-
ino maakŋ raa ki. Ɔ ter m'an raan
rom kiji roŋ ki kici.

¹³ «Debm ken ɔk bi booyo num,
'booy taar gen *Nirl Raa taad
eglizge tun goŋn baa se paac.»

Maktubm se k'raanjin

***eglizn ken Laodise ki**

¹⁴ *Kodn Raa ken lee boob eglizn
maakŋ geger ken Laodise ki se, raanjin
maktub ɔ:

'Booyo! Debm saadn ken tuj ɔr-
min eyo ɔ lee te met ki ken
k'danjin *Amin, ɔ ute doobm
naan se bo Raa aalo nakge paac
se, naan taadsen ɔ:

¹⁵ «Naabsen ken naase 'tedki paac
se, maam m'jeele: naase le urlki
eyo ɔ ɔŋki eyo. Maam je naase
'tedki ɔŋgo ey le urlu. ¹⁶ Taa naase
le uurlki eyo ɔ ɔŋki kedek ey
se, num aan goɔ naase ɔŋki zom
sum se, maam m'asen toodn tol
naatn. ¹⁷ Taa naasen 'taadki ɔki:
maam se m'ok maala ɔ m'tedga
debm maal goŋn goɔ ɔ dim tap bo
daayum eyo. Gaŋ naase 'jeelki eyo
ey num naase bo jee kodn yeef-
gen jeege aakse kic ejsen dose ki.
Naase se jee daayge, 'kaam-tookki ɔ
'met-beerki. ¹⁸ 'Booyki m'asen deje:
'baakiro goŋum ki, 'dugki daabm
k'j'ɔɔyinga kɔɔy poodn taa aki tedn
jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen
raap raapo taa asen kɔy met-beerse.
Ɔ 'baakiro 'dugki dawa kaama ɔ
'tombki kaamse ki taa kaamsege
'toodn taaka. ¹⁹ 'Booyki! Debm ken
maam m'jen se, maam m'mooyina
ɔ m'dejina. Borse se, 'terlki kingse
ɔ ɔkumki ɔkɔ. ²⁰ 'Booyki! Maam
se m'daar taa doob ki ɔ m'tond
kaam taara. Ɔ nam jaay booyga
minduma ɔ ɔdumga kaam taara
se, maam m'kend been ki ɔ m'baa

king kɔsn te naana. ²¹ «Nakgen se
jaay debm cirdega num, maam m'an
kuun kond do kaag dom ki ɔ naan
king te maama aan goɔ ken maam
m'cir nakgen se jaay borse m'ing do
kaag do ki te Bubum kic se.

²² «Debm ken ɔk bi booyo num,
'booy taar ken *Nirl Raa taad
eglizge tun goŋn baa se paac.»

Jan aak jeege eem keem

***Raa maakŋ raa ki**

4 Ken nakgen se jaay deel se, ter maam
m'aak maakŋ raa ki se, taa doobo
ɔd waŋ.

Goŋn se m'booy mind nam ken
taadumo deet deet makɔn aan goɔ pulu
se deekum ɔ: «Ooko, 'baado raan
ara ɔ maam m'utu m'ai taadn metn
nakgen som utu 'kaan se.» ² Gaŋ goŋn se
sum bo, *Nirl Salal naar booy dom ki
ɔ m'aak kaag do maakŋ raa ki ɔ nam
ing king do ki. ³ Nam ken ing do ki se,
daan kaamin omb birin birin aan goɔ
kogen ken te rode, ken k'danjin jasp ute
sardoin omb birin birin se. Ɔ kaag do
se, wɔɔjŋ maakŋ raa ɔl gurugina. Ɔ
wɔɔjŋ maakŋ raa se aak bee omb birin
birin ɔ zeeŋ met ki cidid aan goɔ ko
ken k'danjin emorid. ⁴ Kaag do se, kaag
doge kuuy sik-di-kaar-ɔɔ se ɔl gurugin
ɔ magalge sik-di-kaar-ɔɔ ting do kaag
doge tun se. Kaldegen rode ki se raap
lak lak ɔ laatin gaaringen k'tedin ute
daab se dode ki tak tak. ⁵ Maam m'aak
metn kaag do ki se maane aal wusuk
wusuk m'booy mind jeege ute raa ken
taat tirin tirin se goŋn ese kici. Naan
kaag do ki se m'aak jel poodge cili ɔk
kɔkɔ. Jel poodgen cili se, keŋe je taad
ute nirl Raagen cili. ⁶ Ɔ ter naan kaag
do ki se naka kalan tood aan goɔ baar
maan tood yel yel se.

Ter ne-dimge ɔɔ gurug aal kaag do se,
ɔ nakgen se naagde ɔ maakde paac ɔk
kaama. ⁷ Ne-dimgen se, ken deet se tec

tupiyu, gen k-dige se tec goon maraṇa, gen k-mōtoge se daan-kaamin tec aan gōō gen debkilimi ɔō gen k-sōoge se tec aan gōō doobm ken tiin tiin raan se. ⁸Ne-dimgen sōō se, naṇa naṇa kic ɔk taa beekṇ key mece mece ɔō taa beekṇ keydege se, maakin ɔō naagin ɔk kaamge. Ne-dimgen se tōōm Raa nōōō katara ŋ eyo ɔō:

«Melje, naai ɔō debm salal cir paac, naai ɔō Raa Sidburku ken do dōkina, ken ɔōse ɔō ken utu ɔaado se.»

⁹Raa ken ing do kaag do ki ɔō ting zēere daayum daayum se, ne-dimgen se jaay eemina, *nookina ɔō tōōmin se, ¹⁰magalgen sik-di-kaar-sōō se ɔaado erg naan nam ken ing do kaag do ki se ɔō eemin naan ken ting daayum daayum zēere se. Naade tōōd naatn ute laatin gaaringe dode ki ɔō ombin naan kaag do ki se ɔō taad ɔō:

¹¹«Melje Raa, tōōg se iino gōtn naai ki, naai kali ki sum ɔō ken jeege ai tōōm ɔō ai nooko, taa nakge paac se, naai ɔō Debm Kaalde, ɔō naai aalde ɔō ɔōse utu se kic ɔō te maak-je naai.»

Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa

5 Ter maam m'aak nam ken ing do kaag do ki se, ɔk kitap k'teelinga teele do ji daamin ki, ɔō kitapm se ɔk raana naagin ki ɔō maakin ki. Kitapm se k'teeninga teene ute tiifm teeje gōō kaam cili. ²ɔō maam m'aak *kōōdn Raa kalaṇ se, ɔk tōōg ɔō naan taad makōō ɔō: «Naṇa jaay ɔk dōobo aṇ kaasn gen tōōdn tiifm teejn gōō kaam cili jaay 'kōōdn kaakṇ kitapm se?»

³Naṇo maakṇ raa ki, do naan ki, ɔō metn naan ki, nam jaay aṇ kaasn gen kōōdn kaakṇ kitapm se tap ɔō, gōō.

⁴Gōtn se maam m'baag keem makōō taa nam jaay ɔk dōobo gen kōōdn kaakṇ kitapm se gōō. ⁵Ter maakṇ magalge tu se, deb kalaṇ taadum ɔō: «Ŋnten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa bee Juda ki se*»; naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan ɔō debm ken cir nakge paac ken utu 'tōōdn tiifm teejn k'teenin gōō kaam cili se ɔō kōōdn kaakṇ kitapm se.»

⁶Ter maam m'aak kaag do ken ne-dimgen sōō ute magalgen sik-di-kaar-sōō gurug ɔlin daan ki se ɔō maam m'aak *Goon Baatn Raa k'tōōlino se daar daar daan ki. Naan ɔk kaajge cili ɔō kaamge kic cili†† ɔō kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili ken naan ɔōdeno do naan ki paac. ⁷Goon Baata se ɔa aṇ nam ken ing do kaag do ki se, ɔō ɔko kitapm ken ji daamin ki se. ⁸Ken naan jaay ɔko kitap sum se, ne-dimgen sōō ute magalgen sik-di-kaar-sōō se erg naan Goon Baat ki. ɔō naṇa naṇa kic ɔk nakṇ tec kurundu ute bejengen gen daab ɔō dōoc ute nakgen oot nijimi. Kese je taadn ute keem jee Raage. ⁹Gōtn se naade aar kaa ken kiji ɔō maakṇ kaade ki se, naade taad ɔō:

«Deere, naai kali ki sum ɔō aas gen kaakṇ kōkṇ kitapm se, ɔō gen tōōdn tiifm teejn ro ki se. Taa naai se k'tōōlioga ɔō ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege ute metjildege paac ute taar naandege ute taa beedege ɔō ute taa naandege.

¹⁰Naai 'tēddenga tēdga jee naaige ɔō naai 'kōōn gaara dode ki

**5:5 Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jen 49.8-9.

††5:6 Maakṇ Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute tōōg ɔō kaama taad ute jeele ɔō cili se taad ute nakṇ bee salal, jiga, aak bee. Aak Zak 3.9 ɔō 4.10.

᠔᠔ naai 'teḏḏeḏga teḏga *jee teḏn serke
Raajege tu.

᠔᠔ naade se utu kōsn gaara tele ute naai
do jeege tun do naan ki.»

¹¹ Ne-dimḡen s᠔᠔ ute magalḡen
sik-di-kaar-s᠔᠔ ken gurug ᠔᠔ kaag do
daan ki se, maam m'aaka ᠔᠔ m'booy
kōḏn Raage dupu kando kando ᠔᠔ den
ḡasaḡ ḡasaḡ baado gurug ᠔᠔ḏe naade
se daan ki. ¹² Naade aar kaa makōḡ᠔ ᠔᠔
maakḡ kaade ki se, naade taad ᠔᠔:

«Goon Baatn k'tōḡ᠒᠔ se ḑo, aas debm
ken Raa an keḏn tōḡ᠔᠔,
nakge paac kaam jina, jeel-taara, tōḡ᠔ cir
nakge paac.

᠔᠒ jeege paac an *nooko an tōḡ᠔᠔ ᠔᠔ an
magala.»

¹³ Ter nakḡen Raa aalo paac se, kengḡen
maakḡ raa ki, do naan ki, meḡn naan ki,
᠔᠔ kengḡen maakḡ maane ki ute nakḡen
ḑaa se paac m'booyḏe aar kaa ᠔᠔ maakḡ
kaade ki se, naade taad ᠔᠔:

«Nam inḡ do kaag do ki ute Goon Baata
se,

taa tōḡ᠔᠔ se iḡ᠒᠔ ḡōḡn naade ki
ute naan se k'tōḡ᠔ḑeki, k'magalḑeki ᠔᠔
k'nookḑeki,

ḡen daayum daayum.»

¹⁴ ḡōḡn se ne-dimḡen s᠔᠔ se took ᠔᠔:
«*Amin.» ᠔᠔ magalḡe se baado erḡe ᠔᠔
eemiḡa.

***Goon Baatn Raa tōḡḑn tiifm teejn k'teenin ḡōḡ᠔ kaam mece**

6 Kaad ken maam m'aak kaak Goon
Baatn Raa se, maakḡ tiifm teejn ken
k'teenin ḡōḡ᠔ kaam cili se, naan ᠔᠔ḑ
tiifm teejn k'teenin deet se ᠔᠔ maakḡ
ne-dimḡe tun s᠔᠔ se, maam m'booy deb
kalan taad aan ḡō᠔᠔ raa ken taat se ᠔᠔:
«'Baado!» ² ḡōḡn se maam m'aak sindi
raap raapo ᠔᠔ debm ooko do ki se ᠔᠔
k'pendeke. Debm ese se j'ōḑiḡ᠒᠔ laatin
gaaringe. Naan debm gaabm ḑō᠔᠔ lee ᠔᠔
naanḡe ᠔᠔ ter naan teecga ḡen ḑaa kōsn
naanḡen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay ᠔᠔ḑ naatn ute ti-
ifm ḡen k-dige se, maam m'booy ne-dim
ḡen k-dige se, taad ᠔᠔: «'Baado!» ⁴ ᠔᠔
ḡōḡn se, maam m'aak sind kuuy teeco
᠔᠔ sind se aac deḡ. Debm ooko do ki se
j'ēḑin ḡōḑḑ-jerle ᠔᠔ magala jin ki ᠔᠔ j'und-
in kulu taa naan teḑn tōḡ᠔᠔ se 'teḑn ḡōḡ᠔
do naan ki ᠔᠔ kō᠔ jikilimḡe 'tō᠔᠔ naapa.

⁵ Ken Goon Baata jaay ᠔᠔ḑ naatn
ute tiifm ḡen k-mōḡ᠔ḡe se, maam m'-
booy ne-dim ḡen k-mōḡ᠔ḡe se taad ᠔᠔:
«'Baado!» ᠔᠔ ḡōḡn se maam m'aak sindi
ilim kilimi ᠔᠔ debm ooko do ki se, ᠔᠔
nakḡ ken k'lee k'dōḡ᠒᠔ nakge se jin ki.

⁶ Ter maakḡ ne-dimḡe tun s᠔᠔ se, maam
m'booy aan ḡō᠔᠔ mind nam taad ᠔᠔: «Kō᠔᠔
ḡen kō᠔᠔ kaaria se, aas ḡen kōḡ᠒᠔ nam
ken teḑn naaba bii kalan. ᠔᠔ kō᠔᠔ muriya
kalan ute kō᠔᠒᠔ se le, aas ḡen kōḡ᠒᠔ nam
ken teḑn naaba bii kalan kici. Num ken
ḡen uubu ute tōḡn kooḡ᠒᠔ bin se, ᠔᠒᠒᠒᠒
lekḑe.»

⁷ Ken Goon Baata jaay ᠔᠔ḑ naatn ute
tiifm ḡen k-sōḡ᠔ḡe se, m'booy ne-dimḡen
ḡen k-sōḡ᠔ḡe se taad ᠔᠔: «'Baado!» ⁸ ᠔᠔
ḡōḡn se, maam m'aak sindi ᠔᠔ roḡ᠔ se tec
aan ḡō᠔᠔ ḡen debm ooyga kooyo. ᠔᠔ debm
ooko do ki se, roḡ᠔ Yoa ᠔᠔ ḑee yoge se
kic ᠔᠔᠔ metina. Do naan se, k'nigin ḡōḡ᠔
kaam s᠔᠔, ᠔᠔ jee kaam kalan se, j'undḑen
kulu taa aden tō᠔᠔ ute ḡōḑḑ-jerle, ḑoa,
kōḡ᠒᠒᠒ deet deete, ute daa gaabge.

⁹ Ken Goon Baata jaay ᠔᠔ḑ naatn ute
tiifm ḡen k-miige se, maam m'aak *ḡōḡn
k'j'iin᠒᠔ k'lee k'teḑn serke Raa ki. Meḡn
nakḡ ken k'j'iin᠒᠔ se, maam m'aak ko
jeegen k'tōḡ᠔ḑe taa taar *Raa ᠔᠔ taa
saadn ken naade lee teḑo se. ¹⁰ Ko jee-
ḡen se tōḡḑ tōḡ᠔ makōḡ᠔ ᠔᠔: «Melje, naai
Debm *Salal ᠔᠔ ken met ki se, jee do
naan ki se, tap ḑo bini nuḡ᠔ ki jaay naai
aden kōḡ᠒᠔ ḑō᠔᠔᠔ doḑe ki ᠔᠔ aden dabara
taa naade tō᠔᠒᠔᠒᠔ naaje se?» ¹¹ ḡōḡn se,
naade se nan᠒᠔ nan᠒᠔ kic ḑo j'ēḑin kal
raap raapo ᠔᠔ jerl aan naanḡ᠒᠔ jedege tu
᠔᠔ k'deekden j'᠔᠔ udki bi cō᠔᠔, taa ḡe-

naasege se kaamde aas te ey bört. Dö jee kuuy uun doobm Isa *al-Masi aan gwo naase se kic j'utu j'aden tool aan gwo naase se kici.

¹² Ter ken Goon Baata jaay döf naatn ute tiibm gen k-mecege se, maam m'aak naanja te makonj dö kaada se ted' ilim dib aan gwo jeegen tus kal kol doa^{††} dö laapa ute magalin se ted' aac aan gwo mooso. ¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naanj ki aan gwo kurin koojn ko ba kuulu ol makonj jaay sin taa-tögg se. ¹⁴ Maakn raa se aan iig kilu aan gwo raagn ken nam teel baani. Koge dö naangen maane gurug olde daan ki se kic bo paac ted' göt. ¹⁵ Ter gaaringen do naanj ki, magalge, bubm asgarge, jee nak denge, jee tögg, bulge dö kengen bulge eyo, paac aan baa toom maakn iifge tu dö pakal lingge tu.

¹⁶ Naade taad makonj dö: «Dö koge ute lingge se si rujn dojege tu, taa nam ing do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki konj kaak eyo dö maak-taarde 'bögg dojege tu eyo. ¹⁷ Taa bii dö ken naade an konj bögg do jeege tu ute maak-taarde se, bere, aanga. Dö bii ken se, naja jaay konj daar naande ki?»

***Ködn Raage tönd nakn kaakn jeele naan jee Raage tu**

7 Ken nakgen se jaay deel se, metn naanj ken kaam dö se, maam m'aak göt bo ködn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iino göt kaam dö taa kol do naanj ki eyo, do maane ki eyo dö ro kaagge tu eyo. ² Dö götn se, maam m'aak ködn Raa kuuy iino kaam kaada tookjo. Dö ködn Raa se, ök nakn *Raa zere ken k'tönd naan jeege tu gen kaakn jeelde se. Ködn Raagen kaam dö ken j'undden kulu gen tujn do naanja ute maane se, naan dan taadden makonj dö: ³ «Döki! Dönten 'tedki nakn *kusin do naanj ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje

k'tönd kaasn nakn kaakn jeele naan jee tedn naabm Raage tu se jaayo.»

⁴ Götn se maam m'booy k'med jee ken k'tönddaga tönd nakn kaakn jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-dö-kaar-dö (144 000) dö jee se paac teeco taa bee gaan *Israelge tu.

⁵ Taa bee Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁶ gen Aser naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Neptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁷ gen Simeon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Lebi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁸ gen Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gen Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).

Jeegen se paac ök nakn kaakn jeele naandege tu.

Jan aak jeege den nasan nasan naan kaag do Raa ki

⁹ Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak metjil jeege den nasan nasan, dö jee se j'aden konj med eyo. Jeege paac ute metjildege taa beedege, taar naandege dö taa naandege dö tuso kalgen jerle dö raap raapo, öko doomo jidege tu dö daar

^{††}6:12 Kal kol do Yaudge se ilim kilimi.

naan kaag do Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. ¹⁰ Naade taad makɔɔ ɔ: «'Booyki! Raajegen ing do kaag do ki ute Goon Baata se, naade bo ken aaj jeege.»

¹¹ ɔ *kɔdn Raagen paacɔ gurug ɔl kaag do daan ki ute magalge ɔ ne-dimgen ɔɔ se, erg und naande naan ki naan kaag do Raa ki ɔ naade tɔɔm Raa, ¹² ɔ took ɔ: «*Amin! Deere, Raa naajege se ɔk tɔɔgɔ, jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac. K'l'tɔɔmɔnki, k'denki, *k'nookɔnki ɔ k'magalɔnki gen daayum daayum. Amin!»

¹³ Anum maakɔj magalge tu se, deb kalaɔ tɔnd metum ɔ: «Jee te kaldege raap raap se tap bo, nange? ɔ naade se iɔno gay?» ¹⁴ Maam m'terlɔn m'ɔɔ: «Bubm naka, jee se naai bo 'jeelde.» Naan terlum ɔ: «Jee se bo, dubar ken deel do, aano dode ki. Naade se bo jee ken tugo kaldege ute moosn Goon Baatn Raa jaay kaldege ted raap lak lak se.

¹⁵ Taa naan se bo, naade daar naan kaag do Raa ki ɔ tedɔn naaba ɔ tɔɔmɔn nɔɔɔ katara maakɔj Been ken jeege lee eemɔn se. ɔ debm ken ing do kaag do ken ese se aden ɔɔɔɔ.

¹⁶ ɔ naade se mɔɔɔn bo ute maane se aden tɔɔl ey sum; ɔ kaada ute gɔɔ ɔng dɔwil dɔwil se kic naade naam eyo.

¹⁷ Taa Goon Baatn Raa ing daan kaag do ki se aden tedn Mel gaamde ɔ aden tɔɔdn kɔl gɔtn maan ken tɔɔd ɔɔ kɔl kɔl ɔ ed kaaja se. ɔ Raa se le utu aden kɔtn kaa-maande.»

***Goon Baatn Raa ɔɔd tiɔbm k'teenɔn gen k-cilige**

8 Ter ken Goon Baatn Raa jaay ɔɔd ti-ɔbm k'teenɔn gen k-cilige se, maakɔj raa ki gɔɔ baa tood dil daanɔ baa baa cɛesn ler. ² Gɔtn se maam m'aak *kɔdn Raage cili[¶] daar daar naan *Raa ki. ɔ naade se j'edden pulge cili.

³ ɔ kɔdn Raa kuuy se baado daar cɛes ki, *gɔtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki. Naan ɔk bejeɔ daab jɔn ki ɔ j'edɔn nakɔ oot nijim se dena, naan ute keem Raa ken jee Raage lee eemɔn se, taa an baa kedn Raa ki gɔt ken k'lee k'tedn serke Raa ki se, ɔ gɔtn se k'l'iɔnɔn ute daab ɔ daar naan kaag do ki. ⁴ Naan tɔɔ nakɔ oot nijim ese se, ɔ saan se iɔn ji kɔdn Raa ki ute keem Raa ken jee Raage lee eem se, ooko bini aan gɔtn Raa ki. Kɔdn Raa ara se naan maakɔj kɔdn Raage tun cili naan Raa ki. ⁵ Ter kɔdn Raa tɔs poodn *gɔtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki se dooc bejeɔ ɔ poodn se, naan sɔn do naan ki. Gɔtn se Raa taata, gɔɔ ted dir dir, gɔɔ aal wusuk wusuk ɔ naan kic bo tea.

Kɔdn Raage tuuy pul ɔɔ ken deet deete

⁶ Ter *kɔdn Raagen cilin ken ɔk pulu cili se, daap rode gen tuuyu. ⁷ Ken kɔdn Raa deet deet jaay tuuyu pulɔn se, isi te poodo deep ute mooso se, sɔdo do naan ki. Do naan jaay k'nigin gɔɔ kaam mɔɔ se: ken kaam kalaɔ se ɔs poodo ɔ kaagge kic ken k'nigin gɔɔ kaam mɔɔ se, ken kaam kalaɔ se ɔs poodo ɔ mu zeerge se paac ɔs poodo kici. ⁸ Ken kɔdn Raa k-dige jaay tuuy pulɔn se, naka magala aan gɔɔ ko te poodɔn zir zir j'ɔt j'ɔlin ooc maakɔj baar ki. ɔ baar k'nigin gɔɔ kaam mɔɔ se, ken kaam kalaɔ se del mooso. ⁹ Nakgen maakɔj baar ken gɔtn

[¶]8:2 Maakɔj kɔdn Raage tu paac se kɔdn Raagen cili ara se naade se bo magaldege.

ese se, k'nigin gɔto kaam mɔto se, ken kaam kalaŋ se paac ooyo. Ɔ markabgen gɔtn ese se kic k'nigin gɔto kaam mɔto se, ken kaam kalaŋ se tuj paac. ¹⁰ Ken kɔdn Raa k-mɔtoŋe jaay tuuy pulin se, k-diji magala ute poodin aan gɔɔ jɛle ɔ oolge ute gɔtn ɔk maange jaay k'-gaanjin gɔto kaam mɔto se, naan ooc do ken ken kaam kalaŋ. ¹¹ K-dijn ese se, k'-danjin sii. Ɔ maan k'nigin gɔto kaam mɔton ese se, ken kaam kalaŋ se tɛd ataka kaŋ aan gɔɔ sii. Jee aay naan se denin bo ooyo, taa maan naade aay se ataka. ¹² Ken kɔdn Raa k-sɔtoŋe jaay tuuy pulin se, kaada, laapa, ɔ k-dijge jaay k'-gaanjin gɔto kaam mɔto se; gɔtden kaam kalaŋ se paac ooyo. Taa naan se bo, katara ute nɔɔɔ jaay k'nigin gɔto kaam mɔto se; ken kaam kalaŋ se wɔɔ ey sum. ¹³ Kaad ken maam m'aaka ɔ m'booy doobo maakŋ raa ki raan taad makɔɔ ɔ: «Wɔɔ! Wɔɔ! Jee do naan ki se utu asen kɔɔ den aak eyo, taa pul kɔdn Raa-gen mɔton utu tuuy pulde daal se.»

*Kɔdn Raa tuuy pul gen k-miige

9 Ken kɔdn Raa k-miige jaay tuuy pulin se, maam m'aak k-diji wɔɔ ooco naan ki. Ɔ k-dijn se j'ɛdinɔ lekerle gen kɔdn taa gɔɔ ken jɛrl zuzu se. ² Ken naan jaay ɔɔ taa gɔɔ ken jɛrl zuzu sum se, saa teeco tul tul aan gɔɔ saa baal magal gidi gidi. Ɔ gɔtn se kaada ute maakŋ raa se tɛd ilim dib. ³ Maakŋ saa ken se, iimge teeco ɔ wɔɔ do naan ki. Ɔ iimgen se j'ɛdden tɔɔ gen tɔbm jeege aan gɔɔ iingen lee tɔb jeege se. ⁴ Ɔ iimgen se, k'taadden j'ɔɔ j'ɔnte lekŋ mu zɛɛɛ, kaaga ɔ nakŋ zɛergen gam, nabo k'baa ro jeege tun ɔk nakŋ kaakŋ jeel *Raa naandege tu ey se. ⁵ Ɔ k'taadden j'ɔɔ j'ɔnte tɔɔde, num gan j'ɔɔdden yɛɛɛde bo gen laapa mii. Ɔ iimgen se ɔɔdden yɛɛɛde aan gɔɔ debm ken iini ɔbinga num ɔɔdin yɛɛɛin se. ⁶ Ɔ kaad ken se jik-

ilimge je yo te rode, nabo kɔŋ eyo; ɔn yo rode ki, nabo yo se aden kaana.

⁷ Iimgen se, tec aan gɔɔ sendgen k'dɔɔk k'daapden rode gen baa bɔɔ ki. Ɔ iimgen se ɔk nakge dodege tu aan gɔɔ laatin daab ɔ daan-kaamdege se tec gen jikilimge. ⁸ Iimgen se bɛekdege tec aan gɔɔ bɛekŋ mendge ɔ naandege le tec aan gɔɔ gen tupiyu. ⁹ Naade ɔk naka rodege tu aan gɔɔ saapo, ɔ taa bɛekŋ keydege se, eem aan gɔɔ puun sendgen den baa baa bɔɔ ki se. ¹⁰ Ɔ yeldege se tec aan gɔɔ gen iini ɔ ute naan se bo naade lee tɔbm jeege. Ɔ ute yeldege se bo ken naade tɔbga jeege num ɔɔdden yɛɛɛde gen laapa mii se. ¹¹ Ɔ gɔɔ jɛrl zuzu ken iimge teeco maak ki se, ɔkga gaara, ɔ gaarde se ute taar *Ebre se k'danjin *Abaddon* ɔ ute taar Grek le k'danjin *Apolion* ken je deekŋ ɔ: *debm tujn gɔto*.

¹² Nakŋ ɔɔ deet deet se deelga; ɔ bɔɛ ɔɔpga nakgen ɔɔ ɔɔ dio ken te ade baa do naan ki kuuy daala.

*Kɔdn Raa tuuy pul gen k-mɛɛge

¹³ Ken kɔdn Raa k-mɛɛge jaay tuuy pulin se, *gɔtn tɛdn serke Raa ki ken k'daapin ute daab ɔ ɔk kaaja gɔto kaam ɔɔ ken daar naan Raa ki se, maam m'-booy mind nam taad gɔtn se. ¹⁴ Naan taad kɔdn Raa ken gen k-mɛɛge tu ken ɔk pulu se ɔ: «Kɔdn Raagen ɔɔ k'dɔɔkdega dɔɔk taa ool magal ken k'-danjin Eprat se 'baa tuutden naatin.» ¹⁵ Ɔ kɔɔgen ɔɔ se k'tuutden naata ɔ ken k'tɔɔd k'tɔɔdega se, do dɔkin tap bo naade ing booy booyo maakŋ baar ken se, maakŋ laapin ki, maakŋ biin ki ɔ maakŋ lerin ki sum bo, k'taaddenga taad j'ɔɔ jikilimgen jaay k'nigde gɔto kaam mɔto se, jee kaam kalaŋ se, k'tɔɔde paac. ¹⁶ Ter maam m'aak jee sendge aas dupu-kaaru-dio (200 000 000) ɔ ken k'mɛɛde se, maam m'booyga.

¹⁷ Bin bo maam m'aak sendge ute meldege teeco naanum ki. Ɔ meldege

se tuuso saapo aac aan gɔɔ poodo, zɛɛr cididʹ aan gɔɔ koa, ɔɔ kɔɔs aan gɔɔ kudn poodo. ɔɔ do senddege tu se tec aan gɔɔ do tupiyege. ɔɔ poodo, saa ɔɔ kudn gen poodo se teeco taardege tu buluk buluk. ¹⁸ Nakgen mɔtɔn ken teec taardege tu se bo, jeege jaay k'nigde gɔɔ kaam mɔtɔ se, jee kaam kalan se, naade tɔalde paac. ¹⁹ ɔɔ tɔɔɔɔ sendgen ese se, teeco taarde ki ɔɔ iino yeldege tu; taa yeldege se tec aan gɔɔ wɔɔɔ ɔɔ ɔk daan doa ɔɔ ute naan se bo naade lee dabar jeege se.

²⁰ Gaɔ jee ɔɔpm ken nakgen se ɔɔ tɔalde te ey se, ute naan se kic bo, naade baate tɛrl maakdege do Raa ki. Gaɔ naade ing bo gen keem maragdege, sitandege ute raadege ken naade daapin ute daab, pudda, maal zɛɛɛ, koa ɔɔ te kaagge se, ey num raadege se lɛ aak eyo, booy eyo ɔɔ lee eyo. ²¹ Ute naan se kic lɛ, naade ɔɔ eyo gen tɔɔl jeege gen kooɔɔn rodege, gen keesn naapa ute boogo.

*Kɔɔdn Raa ɔk kitapm baata k'wɔrginga wɔrgo jin ki

10 Ter maam m'aak kɔɔdn Raa kuuy tɔɔɔɔ booyo maakɔ raa ki. ɔɔ naan uuso kal gapara ɔɔ teelo donʹ ute wɔɔɔɔn maakɔ raa; ɔɔ daan-kaaminʹ aan gɔɔ kaada ɔɔ jenge magal aan gɔɔ duliyyu ɔɔ tec poodo. ² Naan ɔk kitapm baata k'paatinga paat se jin ki. ɔɔ je daaminʹ se, naan ɔbinʹ do baar ki ɔɔ je jeelinʹ se lɛ, naan ɔbinʹ naan ki. ³ Gɔtn se naan ɔɔɔ ɔɔy makɔnʹ aan gɔɔ tupiyyu. Ken naan jaay ɔɔɔ ɔɔy se, maam m'booy raa taat tiirinʹ tiirinʹ gɔɔ kaam cili. ⁴ ɔɔ ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raanʹ metn taarinʹa, nabo m'booy mind nam maakɔ raa ki taadum ɔɔ: «Metn taar ken Raa taatn gɔɔ kaam cili se, ɔkinʹ maaki ki, ɔnte 'raanina.»

⁵ Ter kɔɔdn Raa ken jaay maam m'aak-ino ɔbo jen kalan do baar ki ɔɔ ken kalan do naan ki se, uun ji daaminʹ raan. ⁶ Gɔtn se naan naam taarinʹa ute ro debm ken

ting daayum daayum se, naan bo debm ken aalo maakɔ raa ute nakgen maak ki paac, do naanʹ ute nakgen do ki paac ɔɔ baar ute nakgen maak ki paac. Naan taad ɔɔ: «Naan ki se, j'aden kɔn gɔt ey sum. ⁷ Taa do dɔkinʹ se, *Raa taaddega jee kaan naabinge tun taad taar teeco taarinʹ ki kaad ken naanʹ utu tɛdn nakn ken naan uuno do ro ki jaay *jeege jeel metinʹ ey se. Ken kɔdn Raa k-cilige jaay tuuyga pulinʹ num, Raa utu 'tɛdn nakn se 'kaan doobinʹ ki.»

⁸ Ter mind nam ken maam m'booyino taadum maakɔ raa ki se, taadum kuuy daala ɔɔ: «'Baa gɔtn kɔdn Raa ken ɔb jen kalan do baar ki ɔɔ ken kalan do naan ki se, ɔko kitapm ken k'paatinga paatn ken naan ɔkinʹ jin ki se.» ⁹ Gɔtn se, maam m'baa m'ɔnina ɔɔ m'tɔnd metinʹ m'ɔɔ ɛɛumo kitapm baatn ken jii ki se. Naan deekum ɔɔ: «ɔk ɔsinʹ paac! Ken naai jaay utu ɔsinʹ kɔs se, ai nijim taari ki aan gɔɔ teeje, nabo ken naan booyga maaki ki se, ai kaacɔn kaadi.» ¹⁰ Ken maam m'ɔko kitapm baatn ji kɔdn Raa ki jaay m'ɔsinʹ se, m'naaminʹ taarum ki se, nijim aan gɔɔ teeje. Num ken naan jaay booy aan maakum ki sum se, m'naaminʹ aacum kaaduma. ¹¹ Ter k'taadum j'ɔɔ: «Jeegen te dende, ute metjildege, ute taar naandege ɔɔ ute gaardege se, 'baa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

Saadgen dio

11 Gɔtn se k'j'ɛdum naala tec aan gɔɔ nakn ken k'lee k'dɔɔɔn gɔɔ, ɔɔ k'deekum j'ɔɔ: «Iinʹ 'baa 'dɔɔɔn *Bee Raa ute *gɔtn ken k'j'iinʹ k'daapinʹ gen tɛdn serke Raa ki ɔɔ 'mɛd jee ken ing eem *Raa gɔtn ese. ² Num daan boorinʹ naatn se ɔnte 'dɔɔɔina taa gɔtn se j'ɔɔninga kɔn jeege tun jeel Raa mal eyo. ɔɔ geger *salal gɔtn ese se, naade utu an kɔsn gen laapa sik-sɔɔ-kaar-dio (42). ³ Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kɔl naade

'tuusn kal kol doa. Ɔ maakɲ bii ken dupu-te-kaar-di-te-sik-mece se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan gɔɔ *ko ɔlibgen dio ɔɔ aan gɔɔ loompngen di ken daar naan Meljege tun ken Mel kaal do naanja se. ⁵ Jee se jaay debm je aden tedn *kusiɲ num, poodo aden teecn taardege tu ɔɔ kɔsn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin bo debm jaay je aden tedn kusiɲ naade ki se, naade an tɔɔl bin kici. ⁶ Naade ɔk tɔɔgɔ gen gaasn maane 'keed eyo ɔɔ kaad ken jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap bo 'keed eyo; ɔɔ ter naade ɔk tɔɔgɲ 'del maane tedn mooso, ɔɔ naade ano baa ute dubar napariɲ dena do naan ki aan gɔɔ ken naade maakde jen ro ki.

⁷ Ken saadgen di se jaay taad nan taarde se, daa-gaabm ken ade kookɲ maakɲ gɔɔ ken jerl zuzu se utu ade kooco. Ken naan jaay cirdega num, utu aden tɔɔɔ. ⁸ Ɔ yodege se, naade utu ade kɔɲ toodn daan boɔr geger ken magala, gɔtn ken k'danɲ ute ro Ɔɔɔɔm ey le Masar se. Gɔtn se bo gɔtn ken k'tup k'tɔɔl Melde ro kaag ki se kici. ⁹ Jeege paac ute metjildege, ute taa beedege, ute taar naandege, ute taa naandege utu ade baa kaakɲ yogen k'tɔɔl k'j'ɔnde tood bii mɔɔɔ ute ler sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde ɔɔ gaas jeege ɔɔ j'ɔnte duubde. ¹⁰ Ken jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakɲ maak-raapde ki se, naade ted bɛe ute naapa ɔɔ maakɲ tedn bɛedege tu se, nana nana kic bo ed naka naapiɲ ki naapiɲ ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki ken di ese se, ɔɔɔdenoga yɛɛbde den bɛe eyo.

¹¹ Ken bii mɔɔɔ ute ler sik-kaar-di jaay deel se, Raa baado ɔlden koa ɔɔ jee se duro ɔɔ gɔtn se naade iɲɲ daar ute jɛde. Ken naade jaay aakde se, nirlde baa teece. ¹² Jee di ken taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadɔn

makɔɔɔ maakɲ raa ki ɔɔ: «Ooko 'baakiro ara!» Ɔ naan jee taamooydege tu se sum bo, naade end maakɲ gapar ki ɔɔ ook baa maakɲ raa ki. ¹³ Kaad ken se sum bo, naanja te makɔɔɔ ɔɔ geger se jaay k'nigɲ gɔɔɔ kaam sik se, ken kaam kalaɲ ru se, tɔɔl jeege dupu-cili. Num jee ken ɔɔp se, beere baa ɔkde ɔɔ naade taad ɔɔ: «Deere, naai sum bo Raa ken magala ɔɔ tɔɔgɔ.»

¹⁴ Bɔrse nakɲ ɔɔɲ gen k-dige se deelga; num bɛɛɛ, gen k-mɔɔgɛ tu se kic ɔɔpga baata utu 'kaana.

***Kɔɔn Raa gen k-cilige se tuuy pulɲa**

¹⁵ Ken kɔɔn Raa k-cilige jaay tuuy pulɲ se, maam m'booy maakɲ raa ki se, jeege taad makɔɔ ɔɔ:

«Bɔrse, do naanja se tedga kaam ji Meljege Raa ute gen *al-Masiɲa. Ɔɔ do naanja se daayum, naan bo 'tedn gaariɲa.»

¹⁶ Ɔ magalgen sik-di-kaar-ɔɔɔ ken ting do kaag dodege tun ken naan Raa ki se, erg und naande naan ki naan Raa ki ɔɔ eemiɲa. ¹⁷ Naade deek ɔɔ:

«Melje Raa Sidburku, naaje k'tɔɔmi, naai ken bɔrse ɔɔ ken do dɔkiɲa. Taa naai 'taadga tɔɔgi ɔɔ uunga gaari.

¹⁸ Ey num jeegeɲ do naan ken jeel Raa mal ey se, maakde taardega doi ki, num bɔrse maak-taar naai bo boɔyga dode ki.

Taa kaadn ken naai an kɔɲɲ boɔɔ do jeege tun ooyga kooy se, aanga, ɔɔ jee tedn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeege ɔɔ jee ken beeri naai ki, jee j'aalden maak ki lo jee j'aalden maak ki ey se, bɔrse kaadɲ aasga ken naai aden tedn bɛɛ;

ɔɔ kaadn naai an kutn jeegeɲ ken lee tuj do naanja se le, aanga kici.»

¹⁹ Ter maam m'aak *Bee Raa ken maakɲ raa ki se, nam ɔɔdinga kɔɔɔ kaam taar-

ina. Ɔo maakɲ Bee ken se, maam m'aak *sandukɲ ken *Raa dɔko ute jeege do dɔkiɲ se, teeco naanum ki. Ɔo gɔtn se, maam m'aak gɔɔ aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa ken taat makɔɔ, naaɲa tea ɔ isi sifo rutuk rutuk.

K-lamaga ute Menda

12 Ɔo maam m'aak nakɲ deel doa teeco maakɲ raa ki: nakɲ maam m'aak se, menda uuso kal gen kaada ɔ ing tɔb jenge do laap ki, ɔ ɔk laata don ki gen k-dijge sik-kaar-dio. ² Mend se mend-kaama, ing diig daay des des baa baa koojo.

³ Ter maam m'aak nakɲ deel doa kuuy maakɲ raa ki daala: nakɲ-kɔɔbm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan aac aan gɔɔ poodo ɔ ɔk daan donge cili ɔ kaa-jinge sik. Ɔo daan dongen cili se, ɔk laatin gen gaaringe cili kici. ⁴ K-dijge jaay k'-gaande kaam mɔɔ se ɔ ken kaam kalan se, naan tɔɔd siden paac naan ki te yelina. Gɔtn se k-lamaga se baa daar naan mend ken baa baa koojo se, taa ken mend se jaay oojga num, goonin se naan utu an kɔsn naatn. ⁵ Mend se ooj goono ɔ goonin se gaaba. Goon se utu tɔɔdn jeege paac ute sirdn maala. Anum goon se, j'uun k'baansin naan *Raa ki ɔ naan kaag don ki. ⁶ Gɔtn se menda se aan baa do kɔd-baar ki ɔ gɔtn se bo gɔt ken Raa daapinsinga daapa taa an baa kulin gen bii dupu-te-kaar-di-te-si-mece (1 260).

⁷ Ter maam m'aak bɔɔɔ iin maakɲ raa ki. Magal *kɔdn Raa k'danin Mikael te kɔdinge baag tɔdn bɔɔɔ te k-lamaga ɔ k-lamaga kic bo te kɔdinge, ⁸ nabo k-lamaga se naade baa cirina. Taa naan se bo k-lamaga ute kɔdinge se ɔ te gɔtn daar maakɲ raa ki eyo. ⁹ Gɔtn se k-lamagɲ ese se k'tuurino maakɲ raa ki, naan se bo wɔɔɲ ken te do dɔkiɲ ken k'-danin Iblis ɔ *Bubm sitange kici, naan bo debm ken lee derl jee do naan ki ute

magalina. Naan ute kɔdinge se paac k'-tuur k'j'oldeno do naan ki. ¹⁰ Ter m'booy mind nam taad makɔɔ maakɲ raa ki ɔ: «Borse, kaadn ken Raaje taadn tɔɔgina, kuun gaarina

ɔ kaajɲ jeege se, aanga. Borse, naan edga tɔɔɔ *al-Masiin ki.

Anum debm ken lee tɔkɲ mind genaajege naan Raa ki se k'tuurinoga naatn,

ey num naan bo debm ken lee tɔkde mindde nɔɔɔ katara naan Raa ki.

¹¹ Gan genaajege se tɔɔ ciringa ute doobm moosn gen *Goon Baatn Raa ɔ ute Taar Raa ken naade lee taad jeege tu;

naade took ɔn rode taa j'aden tɔɔɔ.

¹² Taa naan se bo naase jeegen ingki maakɲ raa ki se 'tɔdki maak-raapo! Num asen kɔɔɲ naase jeegen ken do naan ki

ute kengen do baar ki, taa Bubm sitange te maak-taarin se, bere, bɔɔɔ ɔnsenga, taa naan jeele kaadin se ɔɔɔga baata.»

¹³ Ken k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'olino do naan ki se, gɔtn se naan baag tuur mend ken ooj goon gaaba se. ¹⁴ Gan mend se j'edin taa beekɲ keye magal magal aan gɔɔ gen doobo taa an kiin baa do kɔd-baar ki dɔk ute k-lamaga se ɔ gɔtn naane se bo, gɔt ken k'daapinsin taa j'an baa kul gen baara mɔɔ te laapa mece se. ¹⁵ Gɔtn se k-lamagɲ ken ɔko metn menda se, ɔɔɔ ɔlo maan maakin ki aan gɔɔ ool doocoga dooc se taa an gɔɔbm tɔɔɔ.

¹⁶ Num gan naan baado naakɲ mend se ɔ naan se ɛɛp taarina ɔ aay te maan ken k-lamaga ɔɔɔ olino se. ¹⁷ Num k-lamaga ute maak-taarin se, ɔk terl baado gen tɔdn bɔɔɔ metjil mend ken ɔɔ se. Naade se bo jee ken tɔdn nakɲ Raa ɔ k'tɔda, jee ɔk taar Isan ken met ki se.

¹⁸ Anum, gɔtn se, k-lamaga ɓaa ɗaar do kees ken taa baar ki.

Daa-gaaba ken teeco maakɗ baar ki

13 Ter maam m'aak daa-gaaba kalaɗ teeco maakɗ baar ki. Naan ɔk kaajge sik ɔ do donge cili ɔ do kaaja kalaɗ se, ɔ laatin gaaringe tak tak. ɔ daan donge tu se, ɔk rogen ken naaj *Raa. ² Daa-gaabm ken maam m'aakiɗ se tec aan gɔɔ mereɗe, naɓo jenge se aan gɔɔ je duuyu ɔ ɔk kɔɔkge aan gɔɔ gen tupiyu ɔ taariɗ kic gɔɔ gen tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga eɗiɗ tɔɔgiɗa ɔ onɗiɗ do kaag don ki ɔ eɗiɗ magala. ³ Daan don kalaɗ k'awariɗ se, ey num dun se ɓaan ɓaa tɔɔɔ, naɓo dun se ɓaa urlu. ɔ ken jee do naan ki paac jaay aakiɗ se, nakɗ se tap ɓo ɔkɗen taad eyo ɔ naade baagiɗ daana. ⁴ Taa k-lamaga eɗga gaara daa-gaab ki se, jeege paac erg naan k-lamaga ki se. ɔ naade tɔɔm daa-gaabm se kici ɔ deek ɔ: «Daa-gaabm se tap ɓo naɗa aas te naana ɔ naɗa kɔɗ ɗaar naaniɗ ki?»

⁵ Daa-gaabm se, j'undiɗ kulu gen taadn taargen deel doa ɔ gen naajɗ Raa. Naan j'ediɗ tɔɔɔ gen laapa sik-ɔɔ-kaar-dio (42). ⁶ Naan eep taariɗ naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa ken maakɗ raa ki ute jee ken maakɗ raa ki. ⁷ J'undiɗ kulu gen teɗn ɓɔɔɔ ute jee Raage ɔ ade ciri. ɔ jee do naan ki paac te metjildege, taa ɓeedege, taa naandege ɔ te taar naandege, j'ediɗsiɗ kaam jiɗa. ⁸ Jee do naan ki paac utu 'kergɗ naaniɗ ki, num jee 'kerg ey se, jee ken rofe k'raanɗenoga raan maakɗ Kitapm Kaa-jɗ gen *Goon Baatn Raa ki do dakiɗ ken Raa utu aalo kaal dunia. ɔ Goon Baat se ɓo ken ɔɗ roɗ k'tɔɔliɗo *serke se.

⁹ Debm ken ɔk bi gen booy taar se num, booyiɗ taar se jiga.

¹⁰ Debm ken Raa taad ɔ j'utu j'aɗ kɔkɗ ɓulu le, j'utu j'aɗ kɔkɔ

ɔ ken ɔ j'utu j'aɗ tɔɔ ute gɔɗɗ-jerle le, j'utu j'aɗ tɔɔ kici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamɗe j'aal maakɗe do Raa ki.

Daa-gaabm ken kuuy teeco maakɗ naan ki

¹¹ Ter m'aak daa-gaabm kuuy teeco maakɗ naan ki. Naan ɔk kaajge dio tec aan gɔɔ gen goon baata, naɓo ken naan taad se tec aan gɔɔ k-lamaga.

¹² Daa-gaabm deet deet se, ɔliɗ teɗ nakgen deel doa naaniɗ ki. Naan ɔl jee-gen do naan ki paac erg naan daa-gaab ken deet deet ken k'awariɗ ɓaa ɓaa kooyo jaay dun urlu se. ¹³ Naan teɗ nakgen magal deel doa naan jeege tun do naan ki paac bini ɓɔɔɔ poodo raan naande ki. ¹⁴ Naan j'undiɗ kulu gen teɗn nakgen deel doa naan daa-gaab ken deet deet se, ɔ ute naan se naan derl jee-gen do naan ki ɔ deekɗen ɔ k'teɗ naka tec aan gɔɔ daa-gaabm ken deet deetn k'awariɗo ute gɔɗɗ-jerle jaay ooyo te ey se. ¹⁵ Daa-gaabm ken teeco maakɗ naan ki se, j'ediɗ tɔɔɔ gen kɔl ko maakɗ nak ken naan teɗiɗ tec aan daa-gaabm deet deet se, ɔ nakɗ se, baag taada aan gɔɔ debkilimi ɔ taa jeege paacɗ ken baate kergɗ naan daa-gaab ken deet deet se, naan ɔl k'tɔk k'tɔɔlɗe naata. ¹⁶ Jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki eyo, jee maalge ute jee daayge, ɓulge ute jeege ɓulge eyo, paac naan ɔl k'tɔndɗe nakɗ kaakɗ jeele ji daamɗege tu ey le do naandege tu. ¹⁷ Debm jaay ɔk nakɗ kaakɗ jeele roɗ ki ey se, k'dugɗ nakiɗ eyo ɔ naan kic le kɔɗ dugɗ nakɗ nam eyo. Nakɗ kaakɗ jeel ese se ɓo, naan ro daa-gaabm ese ɔ meɗn ese se ken tum ute numiriɗ kici.

¹⁸ ɔɗ jeege booy jeel kɔkɗ metn taar ese se jiga. Debm metek se, ɔɗ dooy jeel metn taar numir ro daa-gaab ken ese se ɔ numir ese se ɓo tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'mediɗ

se kaar-mεce-ute-sik-mεce-kaar-mεce (666).

*Goon Baatn Raa ute jeenge

14 Ter maam m'aak Goon Baata daar daara ute jeege dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) do ko ken Sion ki ɔɔ jee se k'raandɛn ro naana ute gen Bubiɲ do naandege tu. ²Gɔtn se maam m'booy mind nam taad maakɲ raa ki tec aan gɔɔ maan zoor uu uu se, ɔɔ aan gɔɔ Raa ken taat makɔɔ ɔɔ m'booyiɲ se tec aan gɔɔ jee ɔnd kɔnd kurundu. ³Ɔɔ naade se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun sɔɔ ɔɔ naan magalge tu. Kaade se nam tap bo jeel kaariɲ eyo, nabo jee aariɲ se se, naaden jee dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) ken k'dugdenoga dug dode do naan ki se sum.

⁴Jee se, bii kalan tap bo baa te ro mendge tu eyo nabo naade bɔɔb rode *salal gen *Raa. Jee se se, gɔtn Goon Baata baa bo, naade daaniɲa. Ɔɔ maakɲ jikilimge tun do naan ki se, naade se jee ken k'dugdenoga dug dode ɔɔ naade se aan gɔɔ *nakɲ ooj deet deetn maakɲ-gɔt ki jaay j'edɛiɲ *serke Raa ki ɔɔ Goon Baat ki se. ⁵Naade se, bii kalan tɛd te taar-kɔɔb eyo ɔɔ taar ing kus kic lɛ j'ɔɲ te rode ki eyo.

*Kɔdn Raagen mɔɔ

⁶Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy iɲ lee daan maakɲ raa ki raan. Naan se ɔk Labar Jigan gen daayum se gen taadn jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadɛiɲ jeege tun do naan ki paac ute metjildege ute taa beedege ɔɔ ute taar naandege. ⁷Naan taadden makɔɲ ɔɔ: «'Beerki Raa ki ɔɔ *'nookiɲki, taa kaadn ken naan kɔɲɲ bɔɔɔ do jeege tu se, aanga. Naase ergki naan Mɛl ken aalo maakɲ raa ute do naana, baar ute gɔtgen ken ɔk maane se paac.»

⁸Kɔdn Raa kuuy gen k-dige ɔk metiɲa ɔɔ deek ɔɔ: «Bere, geger magal Babilon se terega! Deer deer, naan se terega kamac kamac! Naan se bo ken ɔl metjil jeege do naan ki paac tɛd nakɲ ken naan maakiɲ jen ro ki aan gɔɔ tɔtn kooɲɲ biɲ ken naan ɔl jeege paac aay te maraadde se. Naan se tec aan gɔɔ mɛnd keesn gaabm reɲ reɲ ɔɔ nakɲ ken naan ɔl jeege tɛd se, nakɲ *kusiɲ salal.»

⁹Ter kɔdn Raa kuuy gen k-mɔɔge ɔko metn naade se kici. Naan se taad makɔɲ ɔɔ: «Debm jaay erg naan daa-gaab ki se ute nakɲ k'cɔɔciɲ teciɲ tece ɔɔ ɔk nakɲ kaakɲ jeele do naaniɲ ki lɔ jiɲ ki se, ¹⁰naan kic utu kaay tɔtn kooɲɲ biɲ salal ken maakɲ *kɔɔpm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kɔl poodn ɔɔ maakɲ kud ken ɔk poodo buluk buluk se naan kɔdn Raage tun salal ɔɔ naan Goon Baatn Raa ki. ¹¹Ɔɔ saa poodn dubarde se iɲ tul tul daayum daayum. Jee ken erg naan daa-gaab ki ɔɔ naan nakɲ ken k'cɔɔciɲ teciɲ tece ɔɔ jeege ɔk numiriɲ rode ki se, nɔɔɔ katara naade kɔɲ gɔtn an tɔɔl maakde eyo.»

¹²Kaad ken se bo naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tɛdki nakɲ ken Raa taad ɔɔ gen tɛda ɔɔ aalki maakse do Isa ki!

¹³Ter maam m'booy mind nam taadum maakɲ raa ki ɔɔ: «'Raay ɔɔ: maak-raapo jeege tun ooy bɔɔse doobm Mɛljege tu!» Ɔɔ ter *Nirl Raa taadum ɔɔ: «Deere, naade se ɔɲga gɔtn tɔɔl maakde ɔɔ taa bɛ paacɲ naade tɛdo se, naade utu an kɔɲɔ.»

Kaadn kɔɲ

¹⁴Ter maam m'aak gapara raap lak lak ɔɔ maakɲ gapar ken se, m'aak nam tec debkilimi ing king do ki. Ɔɔ nam se ɔk laatin gen tɔɔmɔ gen daab don ki ɔɔ naan ɔk kinjer aata jiɲ ki. ¹⁵Ter m'aak *kɔdn Raa kuuy teeco maakɲ *Bee Raa ken maakɲ raa ki. Naan taad makɔɲ deb ken

ing do gapar ki se ɔɔ: «Borse kaadn kɔjn nakgen do naan ki se aasga; ute kinjeri se 'baa ɔjde.» ¹⁶ Gɔtn se, debm ing do gapar ki se ute kinjerin se, naan baa ɔj naŋ nakgen do naan ki se paac.

¹⁷ Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ Bee Raa ken maakŋ raa ki. Naan kic ɔk kinjer aata jin ki. ¹⁸ Ter maam m'aak kɔdn Raa kuuy daala teeco *gɔtn ken k'lee k'tedn serke Raa ki se. Naan se ɔk tɔɔgɔ do pood ki ɔɔ naan taad makɔɔ deb ken ɔk kinjer ken aat se ɔɔ: «Borse koojn bingen do naan ki se aacga. Ute kinjeri aat se 'baa ɔjde.» ¹⁹ Gɔtn se kɔdn Raa ken ɔk kinjer aat se, iin baa ɔj koojn bin se ɔɔ tɔs ɔmbin maakŋ dukudn magal gen maak-taar Raa ki se. ²⁰ Dukudn se, naan naatn maakŋ geger ki ɔɔ koojn bin se jaay k'riin se, teec mooso ɔɔ moosin se ɔɔy dar dar ɔɔ ken k'dɔɔjin se, jerlin se aal sindi aljam. Gɔtn mooso ɔɔy uun paac se aas kilɔmetir kaar-mɔɔ.

*Kɔdn Raagen cili ɔk dubargen cili jidege tu

15 Ter maam m'aak maakŋ raa ki nakŋ-kɔɔbm kuuy magala ɔɔ deel doa. Maam m'aak kɔdn Raage cili ɔk dubargen cili jidege tu ken utu ade baa kaam mɔɔtn se. Ute nakgen se bo *Raa naŋ maak-taarina.

² Ter maam m'aak naka tood yel yel aan gɔɔ baar maane ɔɔ ɔk poodo buluk buluk maak ki. Do baar ken tood yel yel ese se maam m'aak jeege daar daara do ki ɔɔ jeegen se bo ken ciro daa-gaabm ute nakŋ ken k'cɔɔcin tecin tece ɔɔ ute numirin se. ɔɔ naade se, Raa edden nakgen tec kurundge se jidege tu. ³ Naade aar kaa gen *Musa, debm tedn naabm Raa ɔɔ kaa gen *Goon Baatn Raa. Naade aar ɔɔ:

«Meljege Raa Sidburku,
nakŋ naai 'ted se, deel doa ɔɔ aak bee aak eyo.

Gaar do naan paac, doobm naai se, doobm ken daan ki ɔɔ ken met ki.

⁴ Melje, debm jaay ai beer naai ki eyo ɔɔ ai *nookŋ roi ey se tap bo, naŋa? Taa naai kali ki sum bo debm *salal.

Metjil jee do naan ki paac se utu 'kerŋ naani ki.

Nakŋ naai 'tedino ute doobin se naade 'kaakŋ jeele.»

⁵ Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa ken maakŋ raa ki se ɔɔd war ɔɔ m'aak *korɔr Raa se maak ki. ⁶ Maam m'aak kɔdn Raagen cili ken teeco maakŋ Bee Raa ki ɔɔ kɔdn Raage se, tuuso kalgen salal aak bee ɔmb met ki birin birin se. Kaaddege se naade dɔɔk-in ute kɔl k'daapin ute daab ɔɔ naade se bo utu ano baa ute dubargen cili se. ⁷ Ter maakŋ ne-dimge tun ɔɔ se, deb kalarŋ nig kɔdn Raage tun cili se, *kɔɔpm gen daab tak tak. ɔɔ maakŋ kɔɔpge tun se, dooc ute maak-taar Raa ken ting gen daayum daayum. ⁸ ɔɔ maakŋ Bee Raa se paac dooc ute saa ɔɔ saa se taad ɔɔ tɔɔgŋ Raa ken wɔɔr gɔɔ keleŋ se utu gɔtn se. Nam tap bo ɔŋ end maak ki eyo, bini dubargen cilin ken kɔdn Raagen cili baandeno se, deel jaayo.

*Kɔɔpgen cilin ken dooc ute maak-taar *Raa

16 Ter maam m'booy mind nam maakŋ *Bee Raa ken maakŋ raa ki taad makɔɔ *kɔdn Raage tun cili se ɔɔ: «Kɔɔpsegen cilin dooc ute maak-taar Raa se, 'baa tɔɔydeki do naan ki.»

² Kɔdn Raa ken deet deet se, iin baa ɔɔy maak-taar Raa maakŋ kɔɔpin ki se do naan ki ɔɔ jee ken ɔk nakŋ kaakŋ jeele gen daa-gaaba ɔɔ lee erg naan kaag ken k'cɔɔcin tecin tec se, naade paac rofe tɔɔd taan-dua ɔɔ taan-dude se ɔɔde aak eyo.

³ Kɔdn Raa ken gen k-dige se, iin baa ɔɔy maak-taar Raa ken maakŋ kɔɔpin ki se maakŋ baar ki ɔɔ maan maakŋ baar ki

se del aan gɔɔ moosn debm ooyga kooyo. Ɔɔ nakgen paacɲ maakɲ baar ki se ooyo.

⁴Kɔɔn Raa gen k-mɔtɔge se, kɔɔpɲ dooc ute maak-taar Raa se, baado ɔy-ɲ maakɲ oolge tu ɔɔ gɔtge tun ɔk maan maane paac se. Ɔɔ maangen se paac del mooso. ⁵Gɔtn se, maam m'booy kɔɔn Raa ken mɛl maane se taad ɔɔ:

«Naai debm daan ki,

naai ken ɓɔrse ɔɔ ken do dɔkɲa,

naai kali ki sum ɓo debm *salal.

Nakɲ naai 'tɛd paac se ute doobɲa.

⁶Aan gɔɔ naade ɔyga moosn jeeige ute gen jee taad taar teeco taari ki se, ɓɔrse naade kic ɛɛden mooso ɓo naade kaaye.

Kese ɓo nakɲ ken doden naade ki.»

⁷Ter maam m'booy mind nam taad *gɔt ken k'lee k'tɛdn sɛrke se ɔɔ:

«Deere, Meljege Raa Sidburku,

ɓɔr ken naai ɔj do jeege tu se,

ken met ki ɔɔ ute doobɲa.»

⁸Kɔɔn Raa gen k-sɔɔge se kɔɔpɲ dooc ute maak-taar Raa se ɔyɲ do kaad ki ɔɔ kaada se ɓaa tɛdn ɔŋɔ ɔɔ nɔɔɔ jeege aan gɔɔ poodo. ⁹Jee se jaay ken kaada nɔɔɔ tɛɛden daama se, naade naaj Raa ken ɓaano ute dubargen se. Gaɲ, ute naan se kic, naade baate terl maakdege do Raa ki ɔɔ baate *nookɲa.

¹⁰Kɔɔn Raa gen k-miige se, kɔɔpɲ dooc ute maak-taar Raa se, ɔyɲ do kaag do daa-gaab ki se. Ɔɔ taa naan ken naan ɓo gaarɲ se, gɔɔ ɓaa tɛd ilim dib. Jikil-inge jaay naka ɔɔnde se dɔɔn taardege.

¹¹Naade naaj Raa ken maakɲ raa ki taa dubargen naade ɔŋɔ ɔɔ ute dugen rofe ki se. Ute naan se kic ɓo, naade baate kɔn nakdegen *kusiɲ ken naade lee tɛd se.

¹²Kɔɔn Raa gen k-mɛɛge se, kɔɔpɲ dooc ute maak-taar Raa se, naan ɔy-ɲ maakɲ ool ken magal ken k'danɲ Eprat se. Ɔɔ ool se maanɲ ooko ɔɔ ɔɲ doobo gaaringe tun iɲo kaam gɔtn kaada tookɲo. ¹³Ter m'aak maakɲ taar k-lamaga ki, maakɲ taar daa-gaab ki

ɔɔ maakɲ taar debm ken tɛd rɔn aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mɔɔ tec aan gɔɔ kaarage. ¹⁴Sitange se ɓo ken jeege tɔndde tɛd maragge se ɔɔ naade ɓo ken tɛd nakɲ-kɔɔɓge, naade lee tus gaarɲ-gen do naan ki se paac taa ɓaa tɛdn ɓɔɔɔ ute Raa Sidburku, ɓii se ɓii ɔɔɔ ken naan mala ɔndinga kɔndɔ.

¹⁵Meljege taad ɔɔ: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade ɓaa aan gɔɔ debm ɓoogo! Maak-raapo deb ken ɲŋ zɛɛɛ ɔɔ ɓɔɔɔ kalinge taa naan lee met-beer eyo ɔɔ kend maakɲ sɔkɔn ki eyo.»

¹⁶Ter sitangen mɔɔ se ɓaa tuso gaar-inge gɔɔ kaam kalaɲ bini k'danɲ ute taar *Ebre *Armagedon*.

¹⁷Kɔɔn Raa gen k-cilige kɔɔpɲ dooc ute maak-taar Raa se ɔyɲ raan ɔɔ maam m'booy maakɲ Bee Raa ken raan ɔɔ gɔtn kaag do ki se, mind nam taad makɔn ɔɔ: «Bere, naaba nanɲa!» ¹⁸Gɔtn se maam m'aak maakɲ raa aal wusuk wusuk, tɛd gajalaɲ, Raa taat makɔn ɔɔ naan kic ɓo te makɔn. Te ken naan te se, gɔtn Raa aal debkilimi ɓii kalaɲ tap ɓo naan te te bin eyo. ¹⁹Naan ken se, geger ken magal se ɓaa tɔp gɔɔ kaam mɔɔ ɔɔ gegergen do naan ki paac se rua. Gɔtn se Raa saap do geger ken Babilon ken magal se ɔɔ naan an kɛdn kaay kɔɔpm ken dooc ute maak-taarɲ ken kusiɲ se. ²⁰Naangen ken maane gurug ɔlde daan ki paac ɔɔ ute koge se, 'tɛdn gɔɔ paac. ²¹Isi magal magal sifo maakɲ raa ki do jeege tu. Isi kalaɲ se deer ɓaa ɓaa kaasn kaam kɔɔr teene si-dio. Ɔɔ jeege se naaj Raa taa dubar ken isi dabarde se. Taa dubargen aan dode ki se dubar gen teecn nirli.

Geger Babilon se, ɓɔɔɔ oocga don ki

17 Ɔɔ maakɲ *kɔɔn Raage tun cilin ken ɔk *kɔɔpgen cili ken dooc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalaɲ baado ɔɲuma ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baado,

m'ai taadn metn taar boor ken utu koocn do mend keesn gaabm ken jeege paac jeel gotina do mend keesn gaabm se taad te geger magal ken utu taa oolge tu se.»

²Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tedga jee keesn mendge; do jee do naan ki paac se, naan lee edden totn koojn bin aay oono do lee esina.

³Gotn se *Nirl Raa booy dom ki do kodn Raa uun baansum do kod-baar ki do m'aak menda ing king do daa-gaab ki do daa-gaabm se aac den den. Ron se paac gurug te taargen naaj Raa do daa-gaabm se, donge cili do kaajinge sik. ⁴Mend se uuso kal ute rona aac den, ok daab ro ki omb birin birin, ok kogen ute rodege do meedgen^{ss} ute rodege kici. Mend se ok koojm gen daab jin ki do koojm se dooc ute nakgen jig eyo gen keesn gaabinge. ⁵K'raanin do naanin ki ro ken k'jeel met-in eyo j'w:

Maam bo m'geger Babilon magal
maam bo ko mend keesn gaabge paac
do do naan ki paac se,
maam sum bo m'tedn nakgen *kusiñ cir
paac paac.

⁶Maam m'aak mend se, aay oon moosn jee Raage ken saadn Isage se. Ken maam jaay m'aakin se, nakj se tap bo okum taad eyo.

⁷Gotn se kodn Raa deekum do: «Gen di jaay nakj se oki taad ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn metn taar mend ken ing do daa-gaab ki se ute metn taar daa-gaabm ken donge cili do kaajinge sik jaay *k'jeel metin ey se kici. ⁸Daa-gaabm ken naai aakino tingo se, forse naan goto do tedga num naan utu ade teecn maakj goo ken jerl zuzu se, do baa gotn kut ki. Num jee do naan ken rode goto maakj Kitapm Kaaj ken Raa raanino do dokin ken naan utu aalo kaal dunia se, ken naade jaay kaakj daa-gaabm ese se, aden kokj taad eyo,

taa naan bo ken tingo, forse naan goto do tedga num utu ade teecn daala.

⁹«Forse, an jeege tedn meteke do jeel-taara taa jeel metn nakgen se: do-gen cili se, je taadn te kogen cilin ken mend ing do ki se do je taadn ute gaarge-gen cili se kici. ¹⁰Maakj gaaringe tun cili se, jee mii se, kaadde deelga, do ken gen k-mecege se, forse naan bo gaarge, do ken gen k-cilige se le aan te ey borto; anum ken naan jaay ade baa kic bo 'ting den eyo. ¹¹Daa-gaabm ken tingo do forse goto se, naan kic bo maakj gaargege tun cili se sum do naan bo ken utu kosn gaar gen k-martage se do naan kic Raa utu an kutu. ¹²Do kaajgen sikj ken naai aako se le, je taadn ute gaaringen sikj ken utu kosn gaara ute daa-gaaba se tele gen ler kalan sum. ¹³Gaaringen sik se paac utu tum dookj taarde kalan do tedn naaba ute toogde paac daa-gaab ken se. ¹⁴Naade utu baa 'tedn booro ute *Goon Baatn Raa do Goon Baatn Raa se utu aden ciri, taa naan bo Mel gen Melge do naan bo Gaar gen gaaringe. Do jee-gen ken naan dandeno do beer tooddeno tedga jee naange do ken tuj ormdo ey se, naade kic utu aden ciri.»

¹⁵Ter kodn Raa taadum do: «Oolgen ken naai aak mend keesn gaaba ing taar ki se, je taadn ute jee dengen do naan ki ute metjildege, ute taa naandege do ute taar naandege paac. ¹⁶Kaajgen sikj ken naai aakdeno ute daa-gaaba se, utu kodn kund mend keesn gaabm ken gotin got se naata, do an tosn ute nakinge paac do an konin met-beere. Naan malin kic, naade an koso do met koojin se le naade an tooco. ¹⁷Gaaringen sik se, Raa mala teddenga ted maakde ki, naade tedn naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm se king maakj gaarin ki. Raa olde tedn naan se, taa naade tedn nakj ken naan uuno doa aan goo ken naan

^{ss}17:4 Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deekj do: *perles*.

maakin̄ jen ro ki. Daa-gaabm se king
maakŋ gaarin̄ ki bini taar ken Raa taad
se 'kaan doobin ki.

¹⁸ «Do mend ken naai aakiño se le, je taadn ute geger magal, ken ing do gaaringe tun do naan ki paac se.»

Babilon terecga

18 Ken nakgen se jaay deel paac
se, maam m'aak *kɔɔn Raa kuuy
bɔɔyɔ maakɲ raa ki ɔ kɔɔn Raa se ɔk
tɔɔg dena ɔ ute tɔɔgɲ se naan wɔɔr
do naanɔ se kelen kelen. ²Naan taad
makɔnɔ ɔ:

«Geger magal Babilon se terecga!
Deere, naan se terecga kamac kamac!
Borse gōtīn se ɔp tɛdga gōtn maragge,
gōtn sitange ɔ gōtn yeelge ute daagen
jig ey

ken jeege γεεmde γεεm se.

³Naan se bo ken ol jeege ted nakn ken
naan maakin jen ro ki
aan gaa totn koojn bin ken naan ol jeege
paac aay te maraadde se.

Ꮚ naŋ ken naan ol jeege tæf se, naŋ
*kusiŋ salal.

၁၁ gaaringen do naan ki se,
 naan olde aay totina ၁၁ eesina.

Ꮚ jee tɛdn zogen do naan̄ ki se le,
tɛd̄ jee nak denge se, ute maal naan̄ ken
den se.»

⁴Ter m'booy mind nam kuuy taad
maakn raa ki ɔɔ:

«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakn
gger ken se,

ey num naase kic aki kɔl dose maakɔ
kusinde ki,

၁၁ dubar utu kaan dode ki se,
utu koocn do naase ki kici;

5 taa kusiñ maakŋ geger ken ese se,
ziid bini ook aanga maakŋ raa ki
ɔ *Raa se saapga do nakge tun
te doobin ey ken jeenge lee tɛd se.

⁶ Nakh naan tɛd jeege tu se,
naase kic 'tɛdɪnsinki naan ki mɛt dio;

aan gōō ken naan lee ɛd tɔtn k'deeplin
atak

maakŋ *kɔɔpɪŋ ki jeege tu se,
naase kic ɛdɪŋki tɔtn atak cir
gen naan se met dio.

⁷ Aan gwa naade ngo maala wa ngo dode
se,

bɔrse naase 'dabarɔeki makɔn bin kici
 ɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔ kapin aden ɔɔɔɔɔ,
 taa geger se taadga taad ute maakin ɔɔ:
 ɔMaam se m'tɔdga nɛɛlge do kaag dom ki
 se.

M'mend-daay eyo ɔɔ mɔɔtn kapin le am
tɔɔl eyo.⟩

⁸ Taa naan̄ se ɓo, bii kalan̄ sum ɓo
nakgen ɗɗ̄ se utu kaan̄ don̄ ki,
aan̄ gɗɗ̄ yoa, kɔl̄ doa ɗ ɓoa.

ᐃᐃ ᓇᓇᓂ ᓂᓂ ᓂᓂ ᓂᓂ ᓂᓂ,
ᓂᓂ ᓂᓂᓂᓂ ᓂᓂ ᓂᓂᓂᓂ ᓂᓂ
ᓂᓂ ᓂᓂ ᓂᓂᓂᓂ ᓂᓂ ᓂᓂ.»

⁹Num gaaringen do naan ki ken endo
maakj kusin geger ken ese se ɔ tɔdo
maala ɡɔtn ese se, kaad ken naade utu
kaakj saa poodn geger ken k'tɔɔcin se,
naade utu tɔɔɔ ɔ keem nɔɔ taarina.

¹⁰Naade daar dɔkɔ ɔɔ beer ɔɔ sɔm dubar
ese se kooɔnɔ dofe ki ɔɔ gɔtn se naade
tɔɔɔɔ ɔɔ keem nɔɔ:

«Wəy, wəy nakage, aakki tu gəgər
Babilon,

geger magala, naan uk maala se!
Ler kalan sum bo Raa tujina.»

¹¹ Jeegen ɔk nakɲ zogen do naan ki
paac eeme ɔɔ ɔl doa taa geger se, taa
nakɲ zodege se, nam tap bo dug ey sum.

¹² Nakn̄ zodege se: daab, pudda, kogen
ute rode, meedgen ute rode, kalgen ute
rodege ɔ̄ kən deer taac boŋ boŋ se,
kalgen ute rodege ɕɕɐɐ ɔ̄ aac dəŋ dəŋ;
kaaggen oot nijimi, nakgen k'daapde ute
naaŋ ceedge, kaaggen mɔŋɔ, maal-zɛɛɛ
ute maal-kilimi, ute kogen raŋ aak
bɛɛ bɛɛ, ¹³ naaŋ kaagŋ nijimi, nakgen
oot nijimi, itir, dudgen oot nijimi ute
kaaggen oot koot kici, tɔtɔ kooŋ bɪŋ,
uubu, ruju ute ɣɛɛ, marange ute benge,

sendge ute puusdege, bulge ute jee dan-
gayge, nakgen se paac nam tap bo mōōtn
'dug ey sum. ¹⁴K'taad jeege tun maakŋ
geger ken ese j'wō: «Nakŋ naase maakse
'je paac se gōōga. Maala ute nakgen
tēdsen jaay jeege je se se, paac utga
naatn. Nakgen bin se mōōtn j'aŋ kōŋ
maakŋ gegerse ki ey sum.» ¹⁵Jee tēdn
zogen lee baado tēd maala maakŋ geger
ken ese se, naade kic 'dāar dōkō wō beer
wō sōm dubar se kōocŋ dōde ki. Gōtn se
naade tōōy wō eem nōw:

¹⁶«Wōōy, wōōy nakage, aakki tu geger
magal,
aan gōō mend ken tuuso kalgen deer taac
bōŋ bōŋ

ute kengen cēp taac dēŋ dēŋ
wō tōlo kōdōkŋ bi gen daab
ute meedge wō kogen ute rōde se!

¹⁷Maaliŋ ute deniŋ se, maakŋ lēr ken
kalan ki sum bo utga paac!»

Gōtn se, jee tuur markabgen magal
magala ute jee tēdn naabdege wō jeegen
maak ki paac se, ute jeegen tēd naaba
do baar ki paac se, naade kic dāar dōkō.

¹⁸Ken naade jaay aak saa pōōdn iŋ se,
tōōd tōōy wō:

«Geger jaay magal aas te geger se, bēre,
gōōga!»

¹⁹Naade tōs naaŋa bōōy dōdege tu wō
tōōd tōōy wō eem nōw:

«Wōōy, wōōy nakage, aakki tu geger ma-
gal dōoc te maala

wō jeegen ok markabgen magal magala
do baar ki paac se, naade ŋō maala
paac gōtiŋ ki,

wō maakŋ lēr ken kalan ki sum bo,
maalde se utga!»

²⁰Num naase, jee maakŋ raa ken jee
Raage,

naase *jee kaan naabm Isage
ute jee taad taar teeco taar Raa ki se,
'tēdki maak-raapo!

Ute dubar ken Raa baano dōŋ ki se
naan ŋsenga seese.

²¹Gōtn se maam m'aak kōdn Raa tōōgō
uuno ko deer aan gōō ko tooto undiŋ
maakŋ baar ki wō deek wō:

«Taa naan se bo Babilon, geger magal se,
j'utu j'aŋ kund bin kici

wō mōōtn nam aŋ kaak ey sum!

²²Jee kōnd kurundge, jee kaage,
jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge
mōōtn j'ađen 'booy 'tēdn kaa gōti ki ey
sum;

jee tirdge se mōōtn j'ađen kōŋ gōti ki ey
sum.

Wō mōōtn nam 'booy keem tooto gōti ki
ey sum.

²³Nam tap bo kaakŋ pōōdn lōōmpō gōti
ki ey sum

wō mōōtn nam tap bo taadn taa kōkŋ
menda gōti ki ey sum,

taa jeegen ŋō nakŋ zo gōti ki se,
naade bo jee maalgen cir jeegen do naan
ki se paac.

Taa naai ute kōrdi ken 'lee tēd se,
derl mētiŋ jeegen do naan ki paac.

²⁴Gōtn naai ki se bo gōtn k'tōōlo jee taad
taar teeco taar Raa ki,

jee Raage wō jeegen paacŋ k'tōōlde do
naan ki se.»

Jeege tēd maak-raapo gen kōkŋ mend *Goon Baatn Raa

19 Ken nakgen se jaay deel se, m'-
booy gōtō tēd gajalanŋ maakŋ raa
ki aan gōō dōōl jeege den bo ul taara deek
wō:

«Aleluia!

K'tōōmki *Raa taa Raa naajege se,

Raa magala wō tōōgō;

naan bo Debm Kaajŋ jeege.

²Taa nakŋ naan tēd paac se mētiŋ ki wō te
dōōbiŋa.

Naan ŋga bōōrō do mend kēesn gaabm
ken tuiŋ do naaŋa

ute nakgen *kusiŋ ken naan lee tēd se.

Raa dabariŋ se taa naan tōōlga tōōl jee
tēdn naabiŋge.»

³Ter maam m'booy naade deek daala wō:

«Aleluia!

Mend keesn gaabm se,
naaṇ bo geger k'tōcīṇ jaay saan tiin gen
daayum daayum se.»

⁴ Gōtn se magalgen sik-di-kaar-ṣōṣ ute
ne-dimgen ṣōṣ se, baado erg naan Raa
ken ing do kaag do ki se, eemiṇa ṣōṣ deek
ṣōṣ:

«Amin! Aleluia!»

⁵ Ter m'booy mind deba gōtn kaag do
ki se taad ṣōṣ:

«Naase paac jee tedn naabinge, jeegen
beerin,

jee aalin maak ki ṣōṣ jee aalin maak ki
eyo,

paac, k'tōcmki Raajege!»

⁶ Ter maam m'booy gōtō ted gajalan aan
gōṣ dōṣl jeegen den bo taada, aan gōṣ
maan zoor uu uu se ṣōṣ aan gōṣ Raa ken
taat makōṣ se kici, tōṣd tōṣy makōṣ ṣōṣ:
«Aleluia!

Taa Meljege Raa se, naaṇ bo Sidburku,
ḡorse naaṇ uunga gaarīṇa.

⁷ K'tedki maak-raapjege ṣōṣ ṣōṇ maakjege
raapm sakan

ṣōṣ *k'nookki Raa!

Taa kaadn Goon Baatn Raa an kuun
mendiṇ se aasga

ṣōṣ mendiṇ kic le daapga roṇ aakga bee
bee.

⁸ Naan j'edīṇ uus kal te roṇa,
cēpe, aak bee ṣōṣ cōmb birin birin.»

Ṭō kal ese se je taadn te naabm bee ṣōṣ
ute doobiṇ ken jee Raage lee tedā.

⁹ Gōtn se *kōdn Raa kalan deekum
ṣōṣ: «'Raan ṣōṣ: 'Maak-raapo jeege tun k'-
dande gen ḡaa kōsn gōtn kōkṇ mend
Goon Baatn Raa ki se.» Ter naan taadum
ṣōṣ: «Taar se taar met ki. Kese taar Raa
mala bo taada.»

¹⁰ Gōtn se maam m'erg metn jēṇ ki
m'je m'an keeme. Naḡo naan deekum ṣōṣ:
«Ṭōṇ! Ṭōṇte 'kergṇ naanum ki. Maam kic
m'debm tedn naaba aan gōṣ naai ṣōṣ aan

gōṣ genaaign aal maakde do taar Isa
ken taado se. Anum naai erg naan Raa
ki kalin ki sum.» Taa taar ken Isa taado
jeege tu se bo, kese ko metn taar ken jee
taad taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Ter gōtn se, maam m'aak maakṇ raa
ṣōṣd waṇ ṣōṣ m'aak sindi raap lak lak. Ṭō
debm do ki se roṇ «Debm lee te ken met
ki» ṣōṣ «Debm tuj te cōrmin eyo.» Ṭō naan
ṣōṣ ḡōṣṣōṣ ṣōṣ do ute ken met ki. ¹² Kaamin
se le aan gōṣ poodn cōk kōkō. Ṭō naan cōk
laatin gaaringe dena doṇ ki. Ṭō k'raanin
roṇ ro ki ṣōṣ ro se naan kalin ki sum bo
jeeliṇa. ¹³ Kal naan uuso se, j'ōlinga kōl
maakṇ moos ki. Ṭō naan mala se, k'-
danin «Taar gen Raa.» ¹⁴ Ṭō dōṣl asgar-
gen maakṇ raa ki tuuso kalgen te rodege,
cēpe ṣōṣ taak bee bee. Naade tooko do
sendge tun raap raapo ṣōṣ daanīṇa. ¹⁵ Ṭō
debm ken ooko do sind ken raap lak lak
se, gōrd-jerl aata teeco taarin ki gen tōṣl
jee do naan ki. «Ṭō jeege se naan utu
ade tōnd ute sirdn k'daapin ute maala*.»
Ṭō naan utu aden daal maakṇ dugudn
maak-taar Raa Sidburku ki ken *kusiṇ
aan gōṣ ken k'daal kooṇ bin jaay maan-
in ted tōtō se. ¹⁶ Ro kalin ki ṣōṣ ro peelin
ki se, k'raanīṇa raan roṇ j'ṣōṣ:
Kese Gaar gen gaaringe ṣōṣ Mel gen
melge.

¹⁷ Ter maam m'aak maakṇ kaad ki se,
*kōdn Raa ḡaar ḡaara. Gōtn se, naan ṣōṣd
ṣōṣy makōṣ ṣōṣ dan yeelgen tiin maakṇ
raa ki raan paac se ṣōṣ: «'Tuski naapa ṣōṣ
'ḡaakiro utu aki kōsn kōsn ken Raa tedin
den se. ¹⁸ 'Baakiro aki kōsn gaaringen
ooyga kooyo, magal asgarge, bubm as-
garge, sendge ṣōṣ jee tooko do ki, jeegen
paacṇ bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen
j'aalden maak ki ṣōṣ ute kengen j'aalden
maak ki eyo.»

*19:15 Aak KKR 2.9.

¹⁹ Gōtn se ter maam m'aak daa-gaabm deet deetn ken ooko maakn baar ki, gaaringen do naan ki ute asgardege, naade paac tusu gen tedn bōwō ute debm ken ooko do sind ken raap lak lak ute asgaringe se. ²⁰ Anum daa-gaabm se, ken k'cirin se, k'baa k'j'ōkina wō debm ken tedron an gōw debm taad taar teeco taar Raa ki ken lee ted nakgen deel doa naanin ki jaay lee derl jeege wō nakn kaakn jeele rode ki ken daa-gaaba tōndde se wō lee erg naan nakn ken k'wōcin tecin tec se, naan se kic j'ōkina. Naade di se paac k'tōk k'j'ōmbden zēere maakn baar pood ken wō nakn aan gōw kudn poodn wō buluk buluk se maak ki. ²¹ Jee mētinge le, debm do sind ki se tōldde ute gōrd-jerle ken teeco taarin ki se. Wō yodege se yeelge wōde te maraadde.

***Bubm sitange j'ōkin
dangay gen baara dupu**

20 Ter maam m'aak *kōdn Raa bōoyo maakn raa ki wō naan wō lekerle gen taa gōw jerl zuzu se ute zinzi magala jin ki. ² Wō k-lamaga se naan baa iij-ōkina. K-lamagn se naan bō wōjn do dōkina wō naan bō Bubm sitangen ken k'danin Iblis se kici. Gōtn se naan dōkin te zinzi gen baara dupu. ³ Naan uun undin maakn gōw ken jerl zuzu se, wō dekelin taara don ki wō tedn nakn ken nam tap bō wō doobm an wō kōd eyo, taa naan mōwt 'kōw derl jee do naan ki eyo bini baar dupu se kaasa. Ken baar dupu se jaay deelga num, j'utu j'an kōdn kōb nabo wōw ting den eyo.

⁴ Ter maam m'aak kaag doge wō jee ting do ki se, j'undden kulu gen kōjn bōwō do jeege tu wō ko jeegen k'tōldde taa saadn Isa wō taa Taar *Raa. Naade se wō erg te naan daa-gaab ki eyo wō naan nak ken k'wōcin tecin tec se eyo wō nakn

kaakn jeele ken naan tōnd naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade wō eyo. Naade se bō jee ken duro daan yoge tu wō kōsn gaara ute *al-Masi gen baara dupu se. ⁵ Naade se bō jee ken utu dur deet deet daan yoge tu wō yogen kuuy se le, kōw dur eyo bini baar dupu se deel jaayo. ⁶ Maak-raapo jeege tun *salal ken Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gen k-dige se ade wōw tedn dim eyo. Naade se utu tedn jee tedn serkge gen Raa wō te gen al-Masi. Wō naade se utu kōsn gaara gen baara dupu te al-Masi.

***Bubm sitange bōwō wōsinga**

⁷ Ken baara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'an kōdn naatn maakn dangay ki. ⁸ Wō naan utu baa derl jeegen mētn naan ken kaam wōw paacn ken k'dangde utu ro Gog wō Magog† se. Naade utu tusn dena an gōw kēesn maakn baar ki gen baa tedn bōwō. ⁹ Naade wōwō dōdn do naan paac wō baado gurug wō jee Raagen maakn geger ken Raa jen se. Nabo poodo bōoyo maakn raa ki baado wōde paac. ¹⁰ Wō Iblis ken lee derlde se j'uun j'undin maakn baar pood ken wō nakn aan gōw kudn poodn wō buluk buluk se. Kese bō gōtn daa-gaaba ute debm ken tedron an gōw debm taad taar teeco taar Raa ki se, k'side maak ki. Wō gōtn se, wōwō katara, naade dabar gen daayum daayum.

Bii kōjn bōwō kaam mōwt

¹¹ Gōtn se ter maam m'aak kaag do magal raap raapo wō debm ing do ki se. Maakn raa ute do naan se aan iig naanin ki kilu. ¹² Ter maam m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aalden maak ki wō jee j'aalden maak ki ey se daar daar naan kaag do ki se. Wō gōtn se, k'tōd k'taal kitapge. Wō m'aak kitapm kuuy se

†20:8 Gog wō Magog se taad te ro taa naangen jeenge jee wōw jee Raage. Aak Ezk kōn 38 wō 39.

j'ɔɔd j'aalina ɔɔ naan se Kitapm Kaaja. ɔɔ jee ooyga kooy paac se, j'ɔɔjɔde bɔɔɔɔ do nakge tun naade tɔda jaay k'raanjinoga raan maakɔ kitapge tun ese se. ¹³Maane le, jee ken naan tɔɔldeno paac se, naan baandeno. Yo ute bee yoge kic baano ute yodegen ken naade tɔkdeno se. ɔɔ yoge se nanja nanja kic bo j'ɔɔjin bɔɔɔɔ do nakge tun naan tɔdo. ¹⁴Gɔtn se Yo ute bee yoge se, k'tɔs k'j'ɔmbɔde maakɔ baar pood ki. ɔɔ maakɔ baar pood ken se bo gɔtn yo gen k-dige se. ¹⁵Debm jaay k'j'ɔɔn te ron maakɔ Kitapm Kaaj ki ey se, naan se j'an kuun kundin maakɔ baar pood ki.

Maakɔ raa ute do naan kiji

21 Ter maam m'aak maakɔ raa kiji ute do naan kiji taa maakɔ raa ute do naan do dɔkin se le, aan iigga ɔɔ baar se tɔd gɔɔ. ²Maam m'aak geger *salal ken k'danjin Jeruzalem kiji ken *Raa bɔɔyino maakɔ raa ki. Geger se daapga ron aan gɔɔ mend ken daapga rona ing aak kaak kaam gaabin se. ³Gɔtn se, maam m'booy mind deba gɔtn kaag do ki ɔɔɔ ɔɔy makɔɔ deek ɔɔ: «Borse Raa ɔndga *kɔɔɔrin daan jikilimge tu ɔɔ naan utu ting te naade ɔɔ naade se tɔdn jeenge. Raa mala ting te naade ɔɔ naan bo tɔdn Raade. ⁴Naan utu aden kɔtn kaa-maande. Yo tɔdn gɔɔ, kɔl doa, tɔɔɔ, dubar, naade se paac mɔɔtn 'tɔdn gɔɔ, taa duni do dɔkin se, 'tɔdga gɔɔ.» ⁵ɔɔ debm ken ing do kaag do ki se deek ɔɔ: «Borse, nakge paac maam m'tɔdinga tɔdga kiji.» Ter naan deekum ɔɔ: «'Raan ɔɔ: deer deer, taar se taar mɔt ki!»

⁶Ter naan taadum ɔɔ: «Borse, naaba aasga doobin ki. Maam bo m'Alpa ɔɔ m'Omega, maam bo m'kupm meta ɔɔ m'-taar tɔɔlina. ɔɔ debm maane tɔɔlin num, baado ɔɔ maam m'an kɔdn maan ken ɔd kaaja se cɔɔɔ. ⁷ɔɔ debm jaay cirga se, naan utu 'kɔsn kaagɔ bea, ɔɔ kaag bee naan kɔs se je deekɔ ɔɔ maam m'an tɔdn Raana ɔɔ naan am tɔdn goonuma.

⁸Num gan jee ɔk nakge paac ɔɔn eyo, jee tuj ɔɔmdege, jee tɔd nakgen *kusiina, jee tɔɔl jeege, jee kɔesn mendge te gaabge, jee ooj rode, jee maragge ute jee taar-kɔɔbge, paac se utu baa maakɔ baar pood ken ɔk nakɔ aan gɔɔ kudn poodn ɔk buluk buluk se. Kese bo gɔtn ken k'danjin yo gen k-dige se.»

Jeruzalem ken kiji

⁹Gɔtn se maakɔ *kɔdn Raage tun cilin ken ɔk *kɔɔpm dɔoc te dubar se, deb kalan baado ɔɔuma ɔɔ deekum ɔɔ: «'Baado, m'ai taadn mend *Goon Baatn Raa ken utu an kɔk se.» ¹⁰Gɔtn se *Nirl Raa bɔɔy dom ki ɔɔ uun ɔɔlum do ko ken magala ɔɔ jerle ɔɔ naan taadum geger *salal ken k'danjin Jeruzalem se ɔɔ geger se bo ken maam m'aakino Raa bɔɔyino bɔɔy maakɔ raa ki se. ¹¹ɔɔ maakɔ geger ken ese se, tɔɔɔn Raa wɔɔɔrin kɔɔɔn ɔɔ wɔɔɔrin aan gɔɔ ko ken te ron, ken k'danjin jasp ɔɔ jasp se tec aan gɔɔ maan tood yel yel se. ¹²Geger se ɔk durdur ɔɔ durdurin se jerle ɔɔ paata. Naan ɔk taa doobge sik-kaar-dio ɔɔ taa doobgen sik-kaar-di se ɔk kɔdn Raage tak tak. ɔɔ taa doobgen se k'raanɔde ro taa bee gaan *Israelgen sik-kaar-di se ro ki. ¹³Taa doobgen sik-kaar-di se k'tɔɔɔde gɔɔ kaam ɔɔ: kaam kaada tookɔ se ɔk taa doobo mɔɔ. Kaam kaam kooko se ɔk taa doobo mɔɔ, kaam kaam bɔɔɔ se, ɔk taa doobo mɔɔ ɔɔ kaam kaada toocɔ kic ɔk taa doobo mɔɔ. ¹⁴ɔɔ durdur geger se le k'rees koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iinin do ki. ɔɔ kogen sik-kaar-di se k'raanjin ro gen jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se rodege tu.

¹⁵ɔɔ debm ken daar taad te maam se, ɔk nakɔ dɔɔɔn gɔɔ jin ki ɔɔ nakɔ dɔɔɔn se le gen daab. Gɔtn se geger, taa doobinge ɔɔ durduringe se paac, naan dɔɔɔde. ¹⁶ɔɔ geger se, kaam mendin ute kaam gaabin se k'dɔɔɔde se aas kaas te naapa. Naan dɔɔɔn ute

nakɲ ɗɔɔɔ se. Ɖɔ ɗɔɔɔɲ se ɔɲɲɲ staaɗ[‡] dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan ɗɔɔɔ kaam gaabiɲa kaam mendiɲa ɗɔ kaam jerlin ook kook se, naan ɔɲɗe aas kaasa. ¹⁷Naan ɗɔɔɔ durdur ɗɔ ɗɔɔɔɲ se, ɔɲɲ aas cili kaar-te-si-ɗɔɔ-kaar-ɗɔɔ (144)[¶]. Ɖɔ kɔɗn Raa ɗɔɔɔɲ ute cili aan ɓɔ gen jik-ilimge se sum. ¹⁸Durdur gen geger j'i-ɲɲ te ko ken k'danɲ jasp. Ɖɔ geger se le, paac k'tedɲ te daab. Ɖɔ daabiɲ se le, daabm salal ɗɔ tood' yel yel aan ɓɔ maane. ¹⁹Kogen jaay j'uuno metn durdur geger ese se, k'tamariɲo ute napar kogen te rofe ɗɔ taak bæ bæ. Ko ken j'uuno meta deet deet se, ron jasp. Gen k-dige se, k'danɲ sapir ɗɔ ko se zɛɛ zɛɛɛ. Gen k-mɔɓge se, k'danɲ kalse-doan. Naan se raan zɛɛ zɛɛɛ. Ko gen k-ɗɔɔge se ron emorid. Naan se zɛɛ cidid. ²⁰Ko gen k-miige se, ron sardoan. Naan se aac dɛɲ. Ko gen k-mɛɛge se, ron kornalin. Naan se aac ilim kilimi. Ko gen k-cilige se, ron krizolit. Naan se zɛɛ ɔmb met ki birin birin. Ko gen k-martage se, ron beril. Naan se zɛɛ kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen k-jernange se ron topaz. Naan se kɔɔs kɔɔsɔ. Ko gen k-sikge se ron krizopraz. Naan se zɛɛ kɔɔs kɔɔs met ki. Ko gen k-sik-kaar-kalan se, ron iasint. Naan se zɛɛ ilim kilim met ki. Ko gen k-sik-kaar-di se, ron amatist. Naan se zɛɛ ilim kilimi. ²¹Taa ɗoobingen sik-kaar-di se, ɔk meedgen te rofe se sik-kaar-dio. Ɖɔ taa ɗoobo bo ɔk meede kalan tak tak. Ɖɔ geger se ɓɔrin se paac te daab ɗɔ daabiɲ se salal ɗɔ tood' yel yel aan ɓɔ maane.

²²Garɲ maakɲ geger se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Meljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu ɓɔtn ese ɗɔ naade se bo Bee Raa mala. ²³Geger se je kaad eyo ɗɔ je laap eyo taa Raa mala te *nookiɲa ɗɔ Goon Baatin bo, wɔɔɔɗe.

²⁴Metjil jee do naan ki paac se, naan bo lee wɔɔɔɗen ɓɔɓɔ. Ɖɔ gaaringen do naan ki se utu ano baa te maaldege se paac maakɲ geger ken ese. ²⁵Geger se, taa ɗoobinge k'gaasde eyo, taa ɓɔtn ese nɔɔɔɔ ɓɔɓɔ. ²⁶Ɖɔtn se jee do naan ki ano baa ute maaldege ute nakɲ koondege maakɲ geger ken ese. ²⁷Ɖɔ nakgen jig eyo, kɔɲ kend maakɲ geger ken ese eyo. Ɖɔ jee tedn nakgen *kusiɲ ken ɔk taad eyo ute jee taad taar-kɔɔɓɔ, naade se kici 'kɔɲ kend maakɲ geger ken ese eyo. Anum jee kend maakɲ geger ken ese se, jee ken k'raanga raan rofege maakɲ Kitapm Kaajn gen Goon Baatn Raa ki se jaayo.

22 Ter *kɔɗn Raa taadum oolo ken ɔk maan ken ed kaaja. Ool se iɲo ɓɔtn kaag do *Raa ki ute gen *Goon Baatn Raa ki. Ɖɔ ool se maanɲ tood' yel yel. ²Ool se ɔɔy teec daan ɓɔɔɔ ken maakɲ geger ki. Ɖɔ kaagɲ ken ed kaaja jeege tu se daar jɛɲinge tu. Kaagɲ se maakɲ baar ki se naan ooj ɗɔɔl met sik-kaar-dio. Ɖɔ maakɲ laap ki tak bo naan oojo. Ɖɔ kambin se bo ken lee ed lapia metjil jikilimge tu paac. ³Maakɲ geger ken ese se, nakgen k'naamdega naam se tedn ɓɔɓɔ. Kaag do Raa ute gen Goon Baatn Raa se 'tedn ɓɔtn ese ɗɔ jee tedn naabm Raage se utu an lee keeme. ⁴Naade utu kaakɲ daan kaamiɲa ɗɔ ro Raa se j'utu j'adesin raan do naandegɛ tu. ⁵Ɖɔtn naane se, nɔɔɔɔ ɓɔɓɔ. Kaada ute lɔɔmpɔ se, nam tap bo je ey sum, taa Meljege Raa mala utu aden wɔɔɔɔ ɓɔɓɔ. Ɖɔ naade se utu 'kɔsn gaara ute naan gen daayum daayum.

Bere, Isa utu baado

⁶Ter *kɔɗn Raa taadum ɔɔ: «Deer deer, taar se taar met ki. Meljege Raa ken edo Nirlin jeege tun taad taar teeco taar-

[‡]21:16 Staaɗ kalan se baa baa kaasn nakɲ metir kaar-dio.

[¶]21:17 Kɛse aan ɓɔɔ metir 65.

in ki se, naan debm ɔlo kɔdɪŋ gen taadn nakgen ɔɔpɔa baat utu kaan se jee tɛdɪn naabinge tu.»

⁷ Isa deek ɔɔ: «'Booyki! Bere, maam m'ɔɔpɔa ɔɔɔɔɔ m'utu m'ade ɔaa. Maak-raapo deb ken booy uun taar ken k'taadɪn maakɪ kitap ken ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm ken booyo ɔɔ aako nakgen deel paacɪ ese se, kɛse maam Jan. Ken maam jaay m'booyo ɔɔ m'aako aas se, maam m'ooc mɛtɪn jɛ kɔdɪn Raa ken taadum nakgen deel ese se, m'je m'an keeme.

⁹ Nabo naan taadum ɔɔ: «Ŋɔ! Ŋnte 'kɛrɔn naanum ki. Maam kic m'debm tɛdɪn naaba aan ɔɔ naai ɔɔ aan ɔɔ ɔɔ- naaigen jee taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken booy uun taar ken k'raanɪn maakɪ kitap ken ese se. Anum naai se, eem Raa kalin ki sum!»

¹⁰ Ter naan deekum ɔɔ: «Taargen ken maakɪ kitap ken ese se, teeco taar Raa ki; ɔnte 'kɔyɪnɔ, taa kaadn ken Raa an tɛdɪn nakgen se ɔɔpɔa ɔɔɔɔɔ. ¹¹ Bin se, debm ken jaay tɛd naka te doobɪn ey se, ɪ'tɛd ɪ'ɔaan sak sak ɔɔ debm tɛdɪn nakgen jig ey se kic lɛ, ɪ'tɛdɪn ɪ'ɔaa sak sak. Num debm tɛd naka ute doobɪnɔ, ɪ'tɛd ɪ'ɔaa te naanɪnɔ ɔɔ debm ken *salal se, ɪ'tɛdɪn salal ɪ'ɔaa te naanɪn kici.»

¹² Isa deek ɔɔ: «'Booyki! Bere, ɔɔpɔa ɔɔɔɔɔ maam m'utu m'ade ɔaa. ɔɔ ken maam m'ade ɔaa se, m'ano ɔaa ute nakɪ ken naɔa naɔa kic ɔɔ utu m'an kɛdɪn bɛdɪn do nakgen tun naan tɛdo.

¹³ Maam se m'Alpa ɔɔ m'Omega[§], maam ɔɔ m'debm m'deete ɔɔ debm kaam mɔɔtɪn. ɔɔ maam ɔɔ m'kupm meta ɔɔ m'-taar tɔɔlɪnɔ.»

¹⁴ «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade ɔk doobo gen kɔsn koojɪn kaagɪ ken ɛd kaaja maakɪ gɛgɛr ken ese se ɔɔ kɔɔ kɛnd te taa doobo.

¹⁵ Num ɔan jee tɛdɪn nakɪ ɔɔkɔɔɔɔɔ, jee ooj rodege, jee kɛesn mɛndge ute gaabge, jee tɔɔl jeege, jee maragge ɔɔ jee lee tɛd taar-kɔɔɔɔɔ se, naade se paac 'kɔɔpm naatn.»

¹⁶ «Maam m'Isa m'ɔlo kɔdum taa 'ɔaa tɛdɪn saadum naan *eglizge tun ɔɔtɪn ɔaa se paac. Maam se, m'teeco mɛtɪl gen Gaar *Daud ki ɔɔ maam ɔɔ Bebeɛ.»

¹⁷ ɔɔtɪn se Nirl Raa ute mɛnd *Goon Baatn Raa deek ɔɔ: «'Baado!» ɔɔ debm ken booyga taar se kic ɔɔ ɪ'deek ɪ'ɔɔ: «N'baado! Debm ken maan tɔɔlɪnɔ ɔɔ jee kaay maan ken ɛd kaaja se, ɪ'baado ɪ'kaay cɛɛ.»

Jan taad nan taarɪnɔ

¹⁸ Jee paacɪ ken booy taar Raa ken k'raanɪn maakɪ kitap ken teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay ziid taara do taar ken se num, Raa kic utu an ziidɪn dubar ken k'raanɪn maakɪ kitap ki se do ki. ¹⁹ ɔɔ taar Raa ken k'raanɪn maakɪ kitap ken teeco taar Raa ki ese se jaay, debm ɔɔdɪn naatn ute ken kalan se, naan se 'kɔɔ kɔsn koojɪn kaagɪ ken ɛd kaaja se eyo ɔɔ 'kɔɔ kɛnd maakɪ gɛgɛr ken *salal se ey kici.

²⁰ Ter Isan ken taad nakgen ara se taad ɔɔ: «Deere, maam se ɔɔpɔa ɔɔɔɔɔ m'utu m'baado.»

*Amin! Mɛljege Isa, 'baado!

²¹ Ŋn Mɛljege Isa asen tɛdɪn bɛɛn naase ki paac.